6
40/4E
31

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
23. f

10-E-7

10.3.12.

DE AVTHORITATE SACRAE SCRIPTVRAE AC EA INTRODVCTORVM.

LIBRI. III. EDITI

A Roderico Doſina Delgado Pacenſi Canonico, Magiſtro Theologo Salmanticenſi: vbi & de reuelatione, traditionibus, Eccleſiæ, Concilijs Summi Pontificis definitionibus agitur.

Materiæ vniuerſæ indicem conſequens ordo capitum pandet, Fruere, Fæliciter.

59

Anno. 1594.

P I N C I AE.

Per Didacum Ferdinandez à Corduba, Regium Typographum.

C V M P R I V I L E G I O R E G I S.

Sumptibus Antonij Saget Bibliopolæ.

Taſſado en. 236. marauedis.

EL REY.

POr quanto por parte de vos Rodrigo Delgado Doſma Maeſtro en Theologia Canonigo en la Igleſia cathedral de la ciudad de Badajoz, nos fue fecha relació diziẽdo q̃ có mucho eſtudio y exceſsiuo trabajo, y gaſtos vos auiades compueſto las obras y libros ſiguiẽtes, en Latin, Cómentaria in ſancta quatuor Euãgelia, otro de authoritate ſacrę Scripturę, otro de Theologia natiua, cum conſideratione entis & qualitate propoſitionú, otro Expoſitio in pſalmos, & Cantica, otro de cómuni Mathematica, otro de Arithmetica, otro de Perſpectiua, otro de Spheris, otro de Computo Eccleſiaſtico, otro de Poderibus & Potẽtijs, otro de Monetis & menſuris, otro de Geometria cũ parergis & conicis: Annotationes in Euclidẽ, Archimedẽ & alios, y en Romance vno de Confeſsion, otro Dialogos morales, otro de coſas de deuoció en verſos, otro de Grãmatica Caſtellana, otro de Arte poetica, otro de Muſica, otro de Rhetorica, otro de la antiguedad y ſuceſſos de Badajoz, las quales dichas obras teniades có mucho cuydado paſſadas y corregidas, y deſſeauades ſacarlas a luz, por el beneficio, y vtilidad q̃ dellas ſe ſiguiria en todos eſtos nr̃os reynos: y nos pediſtes y ſuplicaſtes os mãdaſſemos dar licẽcia para poder imprimir las dichas obras y libros, y priuilegio por tiẽpo de veynte años, para q̃ ninguna otra perſona los pudieſſe imprimir, ni vender, ſino vos e quiẽ vueſtro poder vuieſſe, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro conſejo, fue acordado q̃ deuiamos mãdar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razon, e yo tuue lo por biẽ, y por la preſente damos licencia, y facultad a vos el dicho Doctor Rodrigo Delgado Doſma para q̃ por tiempo de diez años, que corrẽ, y ſe cuẽtan deſde el dia de la data de eſta nueſtra cedula en adelante, vos e la perſona que vueſtro poder vuiere, podays imprimir, y vender los dichos libros, que de ſuſo ſe haze menció, en eſtos nueſtros reynos. Y por la preſente damos licẽcia, y facultad a qualquier impreſſor dellos, q̃ vos nombraredes, para que por eſta vez los pueda imprimir por los originales q̃ en el nueſtro conſejo ſe vieron, q̃ va rubricado y firmado al fin de cada vno dellos de Chriſtoual de

León

Leon nueſtro eſcriuano de camara, de los que reſiden en el nueſtro conſejo, y que deſpues de impreſſos, y antes que ſe vendan, los traygays a el juntamente con los originales, para que ſe vea, ſi la dicha impreſsion eſta conforme a ellos, o traygays fe, en publica forma, en como por corrector nombrado por nueſtro mandado, ſe vieron y copiaron las dichas impreſsiones, por los dichos originales, y ſe imprimieron conforme a el. Y que quedan aſsi meſmo impreſſas las erratas por el apuntadas, para cada vn libro de los que aſsi fueren impreſſos, y ſe os taſſe el precio que por cada volumen aueys de auer, y lleuar, y no lo podays vender de otra manera. ſo pena de incurrir en las penas contenidas en las leyes y prematicas de nueſtros reynos. Y mandamos que durante el dicho tiempo perſona alguna ſin vueſtra licencia no los pueda imprimir ni vender, ſo pena que el que imprimiere qualquiera dellos, o vendiere, o traxere de fuera parte, aya perdido, y pierda todos y qualeſquier libros, y moldes q̃ del tuuiere y vendiere en eſtos nueſtros reynos, y mas incurra en pena de cincuẽta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere. La qual dicha pena ſea la tercia parte para la nueſtra camara, y fiſco, y la otra tercia parte, para la perſona que lo acuſare, y la otra tercia parte para el Iuez que lo ſentenciare. Y mandamos a los del nueſtro conſejo, Preſidente y oydores de las nueſtras audiencias alcaldes alguaziles de la nueſtra caſa y corte, y chancillerias, y a todos los corregidores aſsiſtentes, gouernadores, alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes y juſticias qualeſquier, de todas las ciudades villas y lugares, de los nueſtros reynos y ſeñorios, aſsi a los que agora ſon, como a los que fueren de aqui adelante, que guarden y cumplan eſta nueſtra cedula, y merced que vos anſi hazemos, y contra el tenor y forma della, ni de lo en ella contenido no vayan ni paſſen, ni conſientan yr ni paſſar por alguna manera, ſo pena de la nueſtra merced, y de diez mil marauedis para nueſtra camara. Dada en S. Lorẽço el real, a veynte y nueue dias de Mayo, de mil y quinientos, y ochenta y quatro años.

YO EL REY.

Por mandado de ſu Mageſtad. *Antonio de Eraſſo.*

Approbatio.

EGo frater Franciſcus Ortiz Lucius humilis cócionator S.Frã-ciſci,cõuentus Madriti,iuſſu Conſilij Regij,retroſcripta ope ra doctiſsimi & ſapientiſsimi Doctoris in ſacra Theologia, Roderici Delgado Doſma, Canonici Pacenſis videlicet de Autoritate ſacrę Scripturæ,item de Theologia natiua,& notitia morali cum adiunctis tractatibus de diſciplinis entis, & de qualitate pro poſitionũ,vidi, & fidem facio nil me inueniſſe in eis,quod Eccleſiæ aut fidej Catholicæ repugnet neq; vllo modo pias aures offen dat:ſed cuncta Catholica, & multiiuga eruditione cumulata, & quę magnam vtilitatem afferre, queãt Theologię, & ſacrarũ literarum ſtudioſis ideo cenſui expedire,vt impreſsioni mandentur, & in lucem edantur.Madriti in noſtro conuentu ſancti Franciſci, die.14. Maij.1584.

Frater Franciſcus Ortiz Lucius.

Taſſa.

YO Chriſtoual de Leon, Secretario del Conſejo de ſu Mageſtad,doy fe,que auiendo ſe viſto por los Señores del,cierto libro intitulado, de Autoritate ſacræ Scripturæ, preſentado por parte del Doctor Rodrigo Doſma,Canonigo en la Igleſia cathedral de Badajoz, fue taſſado a quatro marauedis cada pliego del dicho libro, y mandaron que eſta taſſa ſe ponga al principio de cada volumen del,y para que dello conſte de mandamiẽto de los dichos Señores del Conſejo,y pedimiento del dicho Doctor di eſta fe,que es fecha en la villa de Madrid,a.29.dias del mes de Agoſto,de mil y quinientos y ochenta y cinco años.

Chriſtoual de Leon.

IN ſuper dominus Franciſcus Mena Vici noui deſignatus, & prouiſor officialis Pincianus, vbi libros hos de authoritate ſacræ Scripturæ, cum adiunctis expendendos demandaſſet eximio doctori Salmanticæ primario prælectori Theologiæ in academia Pinciana, iſque ipſos vti admodum vtiles, ac ſanctæ Fidei Catholicæ in nullo diſſonos comprobaſſet eius approbatione inſpecta facultatē conceſſit quibuſcūque impreſſoribus Pinciæ degentibus, vt ſine vlla pœna, calumniaque poſſint prælo excudere libros eoſdem memoratos, dum tamen præcedat facultas regiæ maieſtatis, & ipſius Regij Cōſilij, ſicut in illius literis cōtinetur. Datis Pinciæ die octauo Aprilis anni milleſimi, quingenteſimi octogeſimi quinti.

IN LIBROS TRES de Sacræ Scripturæ authoritate certiſsima diuinitus reuelata Index Capitum. Proœmium.

LIBRO. I.

Capite primo, habetur Academicorum confutatio contendentium nil certo noſci, & notitiæ ratio.
2.C. Rationis, ſenſuum exteriorũ, & interiorũ diſtintio.
3.C. Certa notitia ſenſilis, qualis ſit, tum etiam intellectus.
4.C. Certa intelligentia homini mortali, non adeſt ſine certa ſenſili notitia.
5.C. De intellectus operationibus, & certa intelligentia, cui certa ſenſilis notitia eodem ſpectans reſpondeat.
6.C. Quę recta ratio, vſus rationis, & fides certa ſit.
7.C. De miraculorum ſignis.
8.C. Prophetia, quid ſit.
9.C. Lumen propheticum, quid ſit.
10.C. Inſtinctus differt à prophetia, quæ tum abſoluta, tum cauſalis eſt.
11.C. Modi prophetię, ac eius a fallacia diſcretio.
12.C. De raptu, & ecſtaſi.
13.C. De omnigeno inſtinctu, ac fide ſacra, & acquiſita.
14.C. De propoſitione credendorum.

Lib. II.

Cap. 1. Bibliorum ſacrorum numerus, ac diuiſio.
2.C. Sacra Bibliorum autoritas iugiter certo agnita eſt.
3.C. Teſtamenti veteris conditores.

4.C.

4.C.Noui teſtamenti ſcriptores.
5.C.De traductionibus,& vulgata editione authentica.
6.C.Fidei capita Bibliorum autoritate conſtantia.
7.C.Modus procedendi Sacrorum Bibliorum.
8.C.Multiplex ſenſus ſacræ ſcripturæ.
9.C.A Bibliorum conditoribus aſſerta diuinam habere autoritatem ab inductis relatis aſſerta pro cuiuſq; dignitate cēſentur.
10.C.Peculiaris inductorum exploratio in penthateuco cum ordine manſionum Iſraelitarum.
11.C.Introductorum examen in ſanctis libris hiſtoricis.
12.C.Introductorum exploratio in S.libris Iob.Pſalterij,Sapientium.
13.C.Introductorum examen in S.libris Propheticis, & Machabeorum.
14.C.Introductorum examen in S.literis noui Teſtamenti.

Lib. III.

C.1.De collatis alijs ſacrę Scripturæ autoritatibus, ac ratione humana.
2.C.De hiſtoria authoritate vſu,& examine.
3.C.Philoſophorum authoritas.
4.C.Iuris ciuilis authoritas.
5.C.Theologiæ ſcholaſticæ authoritas.
6.C.S.veterum Doctorum authoritas.
7.C.Conciliorum authoritas.
8.C.Pontificium Rom.autoritas.
9.C.S.Sūmus Pontificatus,& Rom.quomodo vnitus ſit,quid eccleſia, quid eius membrum quomodo vertex adeatur, & amittatur.
10.C.Quomodo hæreſi,aliter ve quiſpiam ſummo pōtificatu priuetur,& ſucceſſoris electio ſemper Eccleſiæ reſtet.
11.C.Iuris pontificij autoritas,ac diſcriminatio.
12.C.Fidei deciſionum authoritas.
13.C.Eccleſiæ Catholicæ authoritas.
14.C. Apoſtolicarum traditionū authoritas,ac diuinarum authoritatum collatio.

Prooemium in libros tres de ſacræ ſcripturæ autoritate à Roderico Doſma Delgado doctore Theologiæ ſtudioſo elaboratos.

AD calcem trium librorũ, quos de theologica ſpeculatioue cudimus, appoſita deductione collectum eſt oportere, quedã fore à deo inſtituta, per quæ uti media ipſi placita generaliter ſupra cōditæ naturæ vim beatitutidinis finem homines progreſsi adipiſcantur: eſſe rurſus opus eam diuinam inſtitutionem, quam creatæ mentis acies nativa per ſe aſſe qui minimè valeat, quæ preſertim arcanis tradita biblijs habeatur; per numinis revelatione manifeſtantis certum teſtimonium comprobari; expedire denique huiuſmodi teſtimonium, quale dei proprijs indicijs, velut veris miraculis in id editis exhibetur, ſumi. Itaque tanti negotij unde hominum ſalus æterna pendet, exitus eo deductus eſt, ut expendi neceſsarium ſit, qualiter diuinitus revelata inſtitutio, prout maximè ſacris libris continetur, certiſsimæ ſupremæ que autoritatis eſſe ſignorum numinis mirabiliũ teſtimonijs ad noſtram uſque notitiã perlatis conſtet. Quoniam verò ampliſsima materia eſt cùm latitudine, tum potius pondere; me thodo eſt op⁹, qua diſtinctè, lucidè, ordinatè ſine confuſionis, et erroris periculo latiſsimum æquor tranſeatur: & in primis autoris, cuius faſtigium pandendum eſt, implorare opem, quæ ſola valet in arduis imbecillitatem humanã regere, ac voti compotē victricē in fine ſiſtere. Is igitur ordo commodus apparet, ut primò tractetur de certitudinis ratione, miraculorum ſignis, revelationis

prophetia, ſupera fide, ac miſteriorũm propoſitione: deinde de expreſſa ſanctæ ſcripturæ autoritate, ac eorum diſtinctione quæ in ipſa comprehenduntur, & explicãtur: demum, quo ab alijs aſſenſionibus, & autortatibus collatis diſcernatur; quantũ cuique ponderis inſit, quãtum aſſenſus, fidei, obſequij ſit adhibendum. Obſervandam autem duxi ſolitam anaſyſim, qua ſemper à notioribus proceſſus adminus nota pateat: verùm in priorib' libris ſynthesi ſuaperpetim anterioribus ulteriora ſuper ſtruentem: at in ultimo preterea etiam purè analyticam ſimul ab inferioribus ſenſim aſcendentem ad proxima quæque loca, & eò ſerie per ſingulos gradus concedentia reijcientem: ut propria in ſede cuncta explorentur. Quanquam verò ſtyli pariter haud neglecta cura fuit: inter profundæ tamen ſcrutationis in principijs potiſsimè ſalebràs dictionis cultus offenſus fieri nequit, ut non obſcuretur: ſicut & ipſa intenta conſyderatio, ut ſæpe cõtingit, inamoena eſt. Facile autem poterit ſic affectus lector priora tranſmittere, atque à calce uſque primi libri poſterioribus ſe oblectare, ac tãdem intuitus uſui eſſe relicta relegere. Iucunda eſſe celſa moenia, templa que cõſummata ſolent, fundamentorum rudiméta non item: cum voluptate proceræ arbores explicatis ramis effuſæ, viridantibus folijs ornatæ, decoris pomis onuſtæ ſpectãtur à nobis fructus, ac perfectionis abſolutæ avidis: radices deformes videntur. Sed ex ijs quæ in imo latent, vis omnis ſublimibus fulciendis permanat: eoque prudentibus non aſpernanda iudicantur. Sic erga hæc ſtudioſi ſegerere debent, ut futurum fido. Evaſit autem opus tribus teſſeradecadibus confectum, quaſi iure dicandum ei qui per totidẽ ad noſtrã perpetuam ſalutem inſtau- *Mat.1.c.*

randam

randam deſcendit.Sub eo vero divinæ ſapientiæ ac religionis candidatis noſcendum,probandum, emandandum , perficiendum offerimus.Offerimus autem precipuè ſanctæ catholicæ eccleſiæ , ſummique ipſius præſulis Romani definienti cenſurę ,ut ſub incudem,ac limam eius exactiſsimam revocetur.Iamque nunc quod illinc reiectum ſit,reſpuimus,quod fuerit receptum, admittimus,nec aliud ratum habemus,quàm quod illius comprobationem digniſsimam mereatur.

DE SACRAE SCRIPTVRAE AVTORITATE CERTISSIMA DIVINITVS REVELATA.

LIBER PRIMVS.

I. C. *Academicorum confutatio, & notitiæ ratio.*

ACturi de autoritate ſuprema ſanctis potiſsimùm ſcripturis exhibita ,certiſsima q; teſtificatione inſtitutionis à deo revelatæ vim quāvis intellectualē creatam ſuperantis, qua mentiū conditarū ſalus & beatitudo ſempiterna nititur , in primis explicemus oportet,quo pacto in univerſum firma notitię certitudo acquiratur;ut eo gradu ſuppoſito ſcrutari apte ſub divina opitulatione ſuppliciter implorata queamus ſummæ revelationis, indiciorumque ipſius conſtantē,ambiguitatis & erroris expertem ſtabilitatē.
Aug.li.3. Torſit quippe viros ingenio & eruditione inſignes ca

difficultas adeò, ut Academici aſſeruerint, nil poſſe percipi, nulliquerei aſſentiendum eſſe, ac demum ſapientē nihil ſcire: ita illorū perſtrinxerat aciem, quòd pro veris non nunquam falſis vero ſimilibus decepti mortales comperirētur: è cuiusſmodi nodis vix multo que ſudore ſacer Auguſtinus extricare ſe valuit. Poteſt autem ea ſecta refelli experimento ſenſuum, de quo dubitari non poſsit, velutiqùm lucem cernimus, ignem urentem tactu ſentimus, amplius verò intellectus experta in multis firmitate, de qua hęſitare, vacillare que neutiquam queat, veluti qùm primis diſciplinarum principijs plerique omnes aſſentiuntur, uti paribus ſi paria ſubtrahas addas ve, paria evadere, contradicentia in idem non poſſe competere, ac proinde non valere pronūtiatum quidpiam ſimul eſſe verum, ac non verum, nempe falſum: è qualibus primordijs alia collecta non abſimili conſtantia percipiantur. Rurſus iſthæc ſecta ſemetipſam ſi rectè perpiciatur, explodit. Quamvis enim quæ ſequatur, nō certa, ſed pro babilia vocet, ac uerifimilium nomen vitet, ne cogatur verum aliquid eſſe fateri, cui aliud ſimile ſit; veri ac falſi communes notiones certò percipi, diffiteri non valet. Aliôqui quo nam modo nihil ſolide verū capi poſſe, ſuadere queat, niſi appareat ad veri menſuram notam, & expenſam nil pertingere valere? Quòd ſi tenebricones inſtar ſepiæ atramentum, quo ſe tegant, diffundentes dicant, ne rationem quidem veri ſecertam tenere; ſed ſi ea ſit, è tali ſuppoſitione propoſitum ſuum colligere, neque id certo, ne prehendantur, verùm probabiliter: illud ſaltem, quo ipſorum ſentētia ſuſtinetur, quo ſublato corruat, affirment firmo aſſenſu neceſſe eſt, nihilin cognitionem cadere, quod habeat cum falſo cō-

contra. Acad. c. 10. 14. &c.

mune

mune aliquod ſignum, unde incertum, quantũvis probabile relinquatur. Si enim quicquam aliter, nimirùm certè verum deprehenditur, non iam ita eſt, nil certò ac verè percipi quire. Quicquid itaque in notitiam venit, ambiguum certò aſſerant, oportet, atque ita ut minimũ ambiguitas in cunctis verè certa contra id quod aſſeverãt, deducitur. Sic iſtud placitũ illud publice famoſũ cõſequitur, ut ſeſe interimat, quẽadmodũ ait Ariſtoteles de dogmate aſſerentiũ, cũcta eſſe vera, itẽque affirmãtiũ universa falſa. Si nãque hoc ſit, etiã hæc ipſa oratio extãs aliquid univerſorũ falſa eſt, nõ vera, ſub inde q, nõ ita eſt omnia falſa eſſe. Sin verò prius ſit, omnia vera eſſe, vera quoque redditur adverſa ei aſſertio, aliquid inter omnia extans, quã adverſus ipſũ dogma quiſpiã ferret inquiẽs falſum eſſe: vnde nõ ita foret, cũcta vera eſſe. Vlterius id verè certũ negare hi ſuſpenſi cũctatores nequirẽt, plurima ſenſibus, ac menti apparere, ſive verè; ſive falſò, ſive incertò, ex quibus quædam videantur vera, quædam falſa deprehendi iudicentur. Si enim haud ita certum eſt apparentia cognitoni obijci, omnis diſputationis cauſa tollitur, notitiæ vera certitudo, an deceptio eveniat. Verùm enim verò, ſi vel unum aliquod verum certò eſt, alia item aſsimili ratione verè certa fore quid prohibet? Mirum profectò, ac ſimile monſtri eſt deſperationem ſciendi, quod omnes natura deſyderant, hos inducere, quàm ſpem alere, uti potius par erat, maluiſſe. At quia hæc fuſius tractare non ipſo queſito initio, unde cuncta facilè patent, abſurdum fuerit, altius ſumpto exordio de notitia dicamus. Experimur plurima veluti lævia corpora, ceu liquores, terſa que metalla, & ſaxa, in ſuper & animantiũ pupillas, præter propriꝫ naturæ ſpeciẽ, alio-

lib. 4 metaph. ad fi.

Prin. metah.

orum quoque ſpecies proprio in lęvore repręſentatas attingere. Porro ſpecularia corpora inſenſilia ſpecies aliorum ſublimiter adiacentium actu exhibent, quùm reſpectu habito ad aliquod animal appoſitum ipſas cõtemplans, ab ipſo repręſentationis ſigno, contemplantis diſtãtia, & altitudo eam proportionẽ ſervent, quam diſtantia & altitudo repręſentarę rei, ſicut in ſpeculari opticę traditur, & nos explicuimus. Vnde fit, ut ſi multa circunſtent animantia, per totum lęvoris æquor varijs in punctis diſcretè repręſentationes integrę fiant, multęque pro numero contemplantium obiecti unius ſimilimę ſpecies appareant. Ex quo rurſum comprobatur, in ſenſilia ſpecularia corpora ſpecies obiectorum nõ aliter actu exhibere, quàm reſpectu habito ad animal quod piã contẽplans. Nã ſi abſque tali reſpectu, abſolutè ſpeciem ad aliquod punctum eiuſmodi corpus exprimeret, eadem ratione in cunctis redderet, quę ſumi ſine termino in lævi ſuperficie poſſunt; quę tamen actu infinita eſſe nequeunt; forent vero ſi ex potentia intermina in actum reducerentur ſpeciebus ubique actu exhibitis. Satius ergo eſt effigies huiuſcemodi potentia innumeras dicere, quę in actum non indefinitę prodeant reſpectu ad contemplans aſſumpto. At animal ſi nealiud. contenplantis reſpectu per ſe abſolutè ſpeciem obiectę rei proprio in organo relucentem attingit. Atque hoc eſt, quo cognoſcentia diſcernũtur à nõ cognoſcentibus, nempe inſenſibilibus, quòd illa præter propriam, aliorum quoque ſpeciem abſolutè attingunt, ut & alibi dixim⁹, hęc verò non abſolutè; ſed vel nullo modo, qualia ſunt opaca, & ſcabra, vel reſpectu ad aliud contemplans habito, qualia lęvia & nitida ſunt. Declaratam

lib.1. theol.c.2.

lib.1.theol.c.11.

ratam igitur habere poteſtatem eſt cognoſcitivam facultatem obtinere, ac eius actus notitia eſt, quę ut ad alia ita in quovis ad ſui perceptionem extenditur, quatenus inter ea pari ratione includitur. Ad hęc notitia cuiusvis obiectæ rei per ipſius ſimulacrum plerumque fit cognoſcentibus impreſſum, in quo repręſentante obiectum, ipſius ſpeciem attingunt, quam in ipſo per ſe non attingerent, quùm ob diſcrepātiam obiectum ineſſe per ſe cognoſcentibus, ſive organis eorum cognoſcitivis non valet. Ob neceſſarium quippe notitię dictum attactum, opus eſt obiectum quoquo modo coniungi cognoſcēti, quatenus noſcendi munere fungitur. Quòd ſi obiectū per ſe ita noſcenti uniretur, quùm quidvis per ſe pręſtātius, quam per inferioris vicarium eſſentię operetur; perfectior planè cognitio reſultaret: qualis menti corporis immuni cùm creatę, tum creanti de ſe inſita, tum etiam conditis beatis mentibus de autore obiecto beante habetur, ut ſuo loco fuſius explicatum eſt; ſed et lucis penetrantis in oculis inſerta; ſimiliter que lutei, & viridātis coloris oculos inficientis, quem rufa, praſina que reverberatione lucis eiaculantur. In cęteris pleriſque non modo aliorum, ſed etiam ſui cuiuſque cognitio per effigiem fit organo congnoſcitivo infuſam; quòd corporea pręſertim ita diſcrepent vel diſtantia, vel mole, ut apta non ſint ſine vicario ſimulacro coniunctioni notitię neceſſarię contingenti ad organi meditullium penetratum, ubi centrum ac radix cognitionis eſt, à quo impedimento incorporeę mentes liberę ſunt. Itaque noſcendi facultas obiectum vel in ipſo, vel in repręſentante ipſum effigie attingit, particeps ita ſpeciei obiecti reddita. Ratio enim eſſentię cuiuſque ipſius ſpecies maximè dicitur

lib. 3. tex. d. c. 11.

citur

citur, inde que ſimulacra, & effigies obiectorum veluti deffux* ea unde manāt, exprimētes, ſpecies quaſi cognationis iure vocātur, ut alias huius vocis acceptiones ſuis locis relinquamus. Vtrovis autem modo quid piam noſcatur ſive per ſe, ſive per ſpecimen, dum tñ parile, inſtar obiecti exactè reddens, in ſe cognoſci ducitur, etiam ſi non ſemper directè, ſed quādo que reflexè percipiatur, veluti qūm pons non ſolum è regione, ſed & in fluminis ſubter labentis argento æquore reflexa effigie ita cō ſpicitur, quaſi non aliquo interiecto medio, quod quatenus tale haud attenditur, ſed protinus cerneretur. In obiecto verò alio quid piam cognoſci fertur, quùm per ſimulacrum, non tamen parile noſcitur, ſedper ſpeciem obiecti continentis aliud veluti remotius obiectum; velut qūm in fluvio viſo, qui in ſe per parilem ſpeciem ſpectatur, ceu in toto continente redditus quoque pons, quatenus contentus eſt, per continentis effigiem noſcitur, in quo id remotius obiectum non quaſi protinus percipitur, ſed quaſi alio in obiecto medio exhiberi, atque interlucere animadvertitur. Evenit autē, ut quod in alio percipitur obiecto cognito per eius mediam formam continentem, confuſè plerumque, ac minus exactè, quam per parilem effigiem noſcatur, veluti qūm res diſtantes in ſpeculo conſyderato vix cernimus; ac deum per conditorum veſtigia immenſa eius ſublimitate infinito inferiora ſpeculamur: non nunquam etiam longè perfectius, expreſsius, & exactius, quàm per parile ſimulacrum, imo & quàm per ipſum ſimulacri obiectum; uti à deo in ſe ipſo exemplari obſolutiſsimo, intermino cęterorum condita conſyderantur tanto præſtantius quàm in ipſis, quanto eminentius in ſumma perfectione

ne cunctorum inde derivatæ perfectiones continentur: Cæteræ mentes etiam angelicæ, quantumvis vel infimis corporibus anteſtent, inſuperiori eſſentiæ gradu locatę, non ita tamen eorum perfectionem complectuntur, quamvis diverſam ſublimiorem habeant, ut in ſe ſint eorũ exemplaria ſimilis efficaciæ; qua nequeunt cre-
lb.1.theo. are, vel producere, uti à ſeminimè manãtia. Poſſent ni-
c.6.7.li. hilo ſecius mentes à copore ſecretæ per infuſas à deo ſpe-
.c.2. cies aliarum rerum ipſas intelligere indita ſimilitudine ab exemplari autore, à cuius prototypo productæ res deductione ſimilitudinis id quod ſunt, adipiſcuntur multo amplius quàm ab obiectis ſimulacra fluentia: ut nunc omittamus modum iam ſuperius tactum, quo res per ſe coniunctæ cognoſci queant. Cęterùm nõ eodem modo res in abſentia cognoſcentis, atque in pręſentia noſcuntur. Si quidem pręſentia cenſentur, quæ cognitioni alicui offerantur, prout conſiſtentia ſint, quaſi coram extantia. Quare ut præſens quidpiam ſit, extare opus eſt, dein pro ut ita extet, notitiæ obijci cognoſcentis, ita ut ſi poſsibile ponatur non extare, minimè ſic obijciatur. Licet enim ſciamus rationabilem animam
li.3.theo. poſquàm à deo creata ſit, veluti Aprigio collatam, im-
c.3. mortali duratione perſiſtere; non tamen id noſcentes Aprigij animam velut in præſentia noſtra pręſentem extantem intelligimus. Si namque deus ab anima illa conſervationis ſuę voluntarium in fluxum ſuſpẽderet, quod ſi liberet, libere poſſet, nobis inſcijs; tunc non extare poſita, æque atque ſi conſiſteret, ex immortalitatis ratione, perſtare à nobis exiſtimaretur. Quò circa quod itidem offertur extans, atque vel per impoſsibile non extans, ad notitiæ pręſentiam non pertinet, cum cuius

B ſalva

ratione vel fictæ potentiæ huiuſmodi error locum non habet. Sic de dei ęterna exiſtentia, quę nullo modo quit non ſemper perſeverare, notitia naturali ratione conſtans nobis in præſentia non eſt. Ad pręſentiam quippę cognitionis, uti pręſignavimus, ſpectat, ut vel protinus coniunctis obiectis notitia reſultet, vel nō minus unitis exprimens ab ipſis ad ſimulacra fluentia proficiſcatur aſsimilatio, vel ab exemplari quod in faſtigio ſpeciei ſupereminet, ſimulitudo in res obiectas inde productas oriatur; vel ob inditas conditis mentibus ſpecies, ab exemplari univerſorum autore inter obiecta, illorumque ſpecimina reſpondens aſsimulatio non minus præſtans proveniat, quàm quę ab obiectis ad imagines exortas intercedit. Obiecta itaque noſcentis pręſentiam ſubeūt explicatam, ubi notitiæ in ſe offeruntur ſive per ſe, ſive per parile inſtar, aut in alio per tale continentis ſimulacrum quod parili non minus exactum ſit, ut potè contento expreſſè in amplectente; quò de obiectis quatenus extantia offeruntur, plenum indicium exhibeatur. Præſentium porrò notitia intuitiva vocatur à viſu ſenſuum pręſtantiſsimo, abſtractiva verò, quæ non pręſentium eſt, quaſi à pręſentia cognoſcentem abſtrahat, vel quòd ab ſpecimine rei alicuius pręſentis abſtrahi ſoleat. Vidimus Romam præſentem, unde in nobis veſtigium ei ſimile relictum eſt, ex quo poſtea intus eius etiam nō pręſentis notitia repetita redit. Nec ſoulm huiuſmodi notitia emicat è veſtigio repoſito ab eodem obiecto pręſente, ſed etiam ab alio; veluti per inſpectivam conditorum notitiam plurimas illic relucentes divinę ſubſtantiæ perfectiones contemplamur notitiem dei nacti non per parilem ſpeciem, quę neutiquam eſſe queat, ſed per

lon

lōgiſsimè inferiorem à creatis abſtractam. Inſpectivam notitiam alij viſionis appellant, ſimplicis intelligentiæ reliquam, in deo præſertim eorum, quę nec fueruntnec ſunt, nec erunt, eſſe tamen ab eo queant. Non pręſentia vęrò, ſive ſint, ſive non extent, abſentia latè ſumpta voce nuncupantur, tametſi propriè abſentia dici videntur, quę conſiſtentia in preſentia non adſunt. Ab huiuſmodi præſentia tractum vocabulum eſt ad inſtans interſtingués præteritum, futurum què tempus, quód illud iam non ſit, hoc nondum ſit, inſtans verò protinus in præſentia notitiæ noſtrę adſit, per cuius medium pręteriti & futuri cognitio præſentię noſtrę oras attingat. Ex dictis habetur, qùm tanta diverſitas pręſentiæ, atque abſentię, ſit; fieri nequire, ut per ullam rem eadem ratione modoquè obiectum aliquod omnino repręſentetur pręſens eſſe dum adſit, & dum abſit, non eſſe præſens: quippe qùm eſſe nō poſsit, ut obiectū quatenus præſens adſit non extet; nō extare autē cū abſentia, pręſentiæ defectu non repugnet. Hinc neceſſarium fuit, utquę res nequeunt iugiter habere pręſentes, ad quas tamen in abſentia ferantur, oportet; veſtigia quædam expręſentium notitia retineant, per quæ abſentia aliter, atquè pręſentia percepta cognoſcant. Vt cumquè autem notitia proferatur, opus eſt, ut ſicut extitit, ita etiam perpetim, quā diu duret, promatur; quem admodum lucis radius ut à ſole prodijt, ſic dum perduret, conſervetur neceſſe eſt; qui aliôqui intercidet, ſi ſolaris influxus interrumpatur.

2 C. Rationis,ſenſuū exteriorū,& interiorū diſtinctio.

IAm his pręhabitis,quo pacto in pręſentium,amplius que abſentium cognitione deceptio evenire, ac evitari queat ad certam notitię veritatem acquirendam, in ſequentibus expēdetur. Ac primùm triplicem,in nobis præſertim,cognitionis gradum experimur.In veſtibulo,ſenſuum exteriorum cognitio,quę in pręſentia tantùm exhibetur obiectarum rerum, offertur,quę per viſum,auditum, odoratum, guſtum, tactū dirimitur. ſicut in cęteris animantibus, prout plurium huiusmodi, pauciorumvè, aut ſaltem tactus conſortia reperiuntur.Secundus gradus ſenſuum interiorum eſt, quorum vim præcipuè in obiectorum abſentia non exteris ſenſibus interim apprehenſorum percipimus, veluti quo etiam animantes brutę ad inquirendum alimētum,ſocias que abſentes excitantur.Tertius eſt intellectus,qui ad mentes incorporeas pertinet, in quarum cōſortium naturę anima noſtra rationabilis concedit, quę quandiu intra corpus à ſe vivificatum permanet, ſenſuum adminiculo aliquo miniſtrante tum interiorum,tū exteriorum ea intelligit, veluti deum incorpoream ſubſtantiam eſſe,ſe que adeò,ad quę nullius corporalis ſenſus per ſe facultas attingeret. Quando quidem dormiētes ſopitis exteris ſenſibus; infantes,inſani, ebrij etiam vigilantes & cunctis externis ſen ſibus fungentes ob interioris alicuius ſenſus non exactam,aut lęſam vim utiquè adminiſtraturam ad intellectivam talem notitiam inepti ſunt. Sed an nullo modo ſine ſenſili miniſterio intelligere perfęctè queamus, & quę ſit ratio, plenius poſtea

lib.1.the. c.7.11. li. 3.c.3.

poſtea diſcutietur. Nunc prius ſenſibus extrarijs obuijs planè atque apertis brevi tranſmiſsis, de intrarijs latentibus agamus. Percipit ſanè ceu proprium ſenſibile colorem viſus, ſonum auditus, odorem odoratus, ſaporẽ guſtus, tactus uerò tangibiles qualitates, ut calorem, frigiditatẽ, humorem, ſiccitatem, duritiem, mollitiẽ, levitatem, pondus; alia que ſimilia; præter quæ ſecretè cuiusquè quinque ſenſuũ exteriorum inter ſe propria, ſunt etiam ſenſibilia communia, quę cuncti communiter ſuo quiſque modo, nempe cum proprijs percipiant, motus, quies, numerus, magnitudo, figura, quæ tamen expreſsius viſui cum colore offertur. Cum colore vero lux velut in faſtigio viſibilis connumeratur, ſine cuius illuſtratione colores, quibus res inficiuntur, actu viſibiles neutiquam ſunt. Per horum autem ſenſibilium medium ea etiam quibus inſunt, à ſenſibus percipiuntur. *Senſus exteri.*

Succedit exteris ſenſorijs organis interni primi ſenſorij vis velut principium & radix communis illorum, unde communis ſenſus appellationem habet, non modò ſentiens ab eis coginta ſimulacris ad ſe tranſmeantibus, ſed etiam ipſis virtutem ſuggerens, ut ad ſua centra proprias per ſenſiones abſolvant. Id quod huiusmodi experimentis conſtat. Dormientes udo ſopore interna efficacia intercluſa exteris ſenſibus nil cognoſcunt, etiam ſi ſpecies obverſentur, veluti qùm recluſis ab alio leniter palpebris, aut ſponte apertis, ſicut cantherios dormire ferunt, ſimulacra obiectorum in pupillis apparent; niſi oblati, ceu ſplendoris tanta ſit vis, quæ interiorem virtutem reſoluto ligamento ſomni plus minusve ciat, ut exterioris ſenſus notitia, uti viſio perficiatur, Prꝑterea non rarò evenit, ut vigilantes quædam coràm poſita non a- *Interni, communis.*

ctu noſcamus, quorum ſimulacra exterorum ſenſuum organis offeruntur, velut quæ circunſiti in pupulis noſtris apparentia ſpectant; quòd nimirum non attendamus, nempè internę virtutis energiam exreræ per ſenſioni neceſſariam uſque ad eius proprias ſedes non tendamus. Vtraque igitur vis exteri organi, & interni principij exigitur abſolutæ ſenſus externi cuiusq; notitię, atque utraq; alterius auxilio eget. Nā niſi ianuis exteriorū ſenſuū ſimulacra obiectorum pervadāt, minimè ad internam vim pertineant; ne niſi virtus interior extendatur ad uſque centra extimæ perſenſionis inde usquè ſpecimine latè hauſto, nequaquàm talis cognitio conſummetur. Qum autem hęc vis ſimiliter in belluis, [atque in hominibus comperta virtus corporis ſit, oportet interius ſubeſſe organum, in quo ceu trun co exteriorum ſenſilium organorum rami convenientes ſuſtineantur. Internus itaque communis ſenſus ſimul cum exteris obiecta ipſis primariè, præſentia nimirum apprehendit, & alijs in ſuper muneribus fungitur. Simulacra quippe ab extimis ad interiora ſenſoria tranſvehit, & inter exteriorū ꝓpria obiecta, cuncta cognoſcens communis velut arbiter diſcernēs diiudicat, uti album à dulci; & ſuper exterioram ſenſuum actus, ſuūque reflectitur; veluti qùm quidpiam à nobis videri pernoſcimus, id q; noſſe perſentiſcimus, quæ planè brutis ſuo quoque modo conveniunt. Catelli namque ad cretæ liquatæ candorem, quaſi ad conſuetū lac accurrunt, mox non inventa lactis experta dulcedine candorem à dulci ſecretum cōmunis ſenſorij facultate in præſentia di iudicant; ſed & in ſpeculo ſe contēplantes, allatrant primūm, deiude vivi animalis deficiētibus indiciis, ne curant quidem, diſcernen

cernentes utique in præſentia præter propria, communiaque ſenſibilia ea etiam quibus inſunt; demque ubi experecti repente quippiam deſyderatum cōſpicantur, non ſtatim aſsiliunt, ſed poſt brevem moram, quaſi ſecurè ſe cupitum intueri pernoſcentes. Poſt hæc à communi ſenſu traditas imagines continuum organum acceptas retinet in obiectorum abſentia etiam poſt diutinum tempus excurſum à præſentium notitia percepta. In corporeis ſiquidem recipere facilè, ac retinere ſtabilius ad principia diverſa reducuntur. Humidum facilè recipit impreſſas formas, parùm retinet, ac citò tenui vi delctas amittit: aridum vix cedens difficulter excipit, exceptas difficilius dimittit. Quare aptè ad conſervationem ſimulacrorum, quæ eximia multitudine, ac facilitate ſenſus exteri, communisque apprehenſa tranſmittunt, diſtincti organi potentia ſubſequitur imaginativa, ſeu phantaſia dicta, quaſi theſaurus imaginum ſenſibus anterioribus traiectarum. Atqui ut prior cerebri pars humectior communi ſenſui aptior, ita poſterior ſiccior phantaſię habetur. Huius facultatis eſt poſt inditas imaginum impreſsiones eas potentia conſervare, indeque aliquando in actum reducere, veluti qùm per ſimulacra redbibita, obiecta ipſa contemplamur, quùm non adſunt, qualia in præſentia antea cognovimus; quæ functio velut affinis memoriæ ſubſternitur. Rurſus præter obiectarum rerum ſimulacra quæ ſenſus ipſos vel delectent, vel moleſtia afficiant, experimur animantes alia quęrere, vel vitare, non quòd ita tantùm congruant, vel adverſa ſint, ſed ob aliquas alias commoditates vel detrimenta; quæ proinde ab ipſis cognoſcantur, oportet.

Imaginativa phantaſia.

Aeſtimativa.

Pulli

Pulli rapaces aves refugiunt, non quaſi colore, figura ve indecoras, ſed quaſi naturæ ſuæ inimicas; canes blandienti velut amico caudis applaudunt. Itaque ſubtiliora quędam, quàm prioribus ſenſibus apprehenſa, inde facultate prędite animantes altiori eliciunt, quas intentiones multi dicunt, nēpe amicitiæ, inimicitię q;, convenientiæ, ac diſsidij, abundantię, atque defectus, aliorū que ſimilium complurium. Ea facultas ęſtimativa vocatur, qua de obiecta quavis re prioribns ſenſibus percepta ſive in prę ſentia, ſive in abſentia per ſimulacrum continē ter illorum ductu tranſmiſſum animantes exiſtimationem faciunt, ſit ne conveniens, ac pro in proſequenda, necnē, atque ita refutāda: unde in eis excitatur animalis appetitus ſenſilem cognitionem ſequens, ut oblatam rē inſequantur, vel fugiant. Qua propter hęc vis non modò apprehenſiva eſt, ſed etiam excitato appetitu medio motiva. Sunt qui diſtinguant æſtimativam in animalem, quæ non eodem iugiter modo agit, non nullum electionis veſtigium prę ſe ferens; veluti qùm volucres per aera liquidum varijs curſibus ac recurſibus ſpatiantur, nunc in ſublime feruntur, nunc alis contractis deſcendunt, vel ceſſant: equi, & boves iam curſim pabula carpunt, iam ſaturi faſtidiunt: & naturalem, quę uno perpetim ſe modo gerit, uti quùm aves nidificāt, mellificāt apes mirabilē ſtructurā à nullo edoctæ ſtato ſemper anni tēpore componentes. Sed profectò ſi rectè advertatur, naturalis inſtinctus in brutis, nam hominum alia ratio eſt inferius ſuo loco explicanda, ubiquè relucet. Is ab autore belluis ingenitus ęſtimatiuæ; omnique cognitioni, tum etiam appetitui miniſtrat. Hoc ſi cuncta ſimiliter concurrant, eodem bruta modo perpetuò agūtur,

utique

utique libertatis exortia; ubi variantur verò, varijs modis agitantur, ac ſe habent. Sic quùm tempeſtivum tempus abeſt, nec volucres nidulantur, nec apes ſobólem educunt. In ſuper Abē ceni ſententia diremit potentiam aliam, quam inter imaginativam, & æſtimativam locans propriè phantaſiam dicit, quę imaginatas formas componat, ac dividat, uti ex aquilæ ac leonis notis effigiebus grypi forma confingitur, ex altæ rupis ſpecie, vel nubis diverſas figuras coagmentatas depingentis monſtroſorū animalium imagines diducimus. Attamen huiuſcemodi operatio vel tantùmmodò in homine reperitur; vel ſi tenuiter belluis quoquè, prę ſertim in ſomnis cōvenit, ubi eis apparere, quibus terreantur, anxij gannitus, & excitationes attonitæ, repentini que ſtrepitus indicio ſunt; ſatius eſt unam æſtimativam facultatem, quàm abſque neceſsitate plures, agnoſcere tanta vi præditam, quæ convenientiam ac diſiunctionem corporalium expendens latè uſque ad imagines etiam obiectorum extendat, imo vero & imagines, ac ſuas vocatas intentiones nectat, ac ſeiungat, has que invicem quantūvis ſubtiliſsimas Ita elephas, ut à fide dignis perhibetur ſuſpenſum proboſcide lebetem qùm ad proximam ripam attuliſset, & aqua impleſiet, ſuſpenſum contēplans perflueretne, an rimas haberet, exploravit. Vbi aquæ fluidam tenuitatem, cum rimarum tenuitate fiſſa congruere, cum ſolidate integra non congruere diiudicavit; vel ſaltem experimentum eſſe probandum, quale comprobatum effectu à magiſtro norat. Diſciplinabiles ſi quidem ſunt preſtantiores animantes, & per inſtitutionem, ut per uſum, & exercitium naturalis in eis inſtinctus mirum quantum provehitur. Demum quęcunque

Memorativa. facultas æſtimatrix in ſe percepta, ſive ſimulacra obiectorum, imaginum ve, ſive à ſe ſubtiles exiſtimationes elicitas unàcum propria percipiendi operatione pernoſcit; in memoriæ repoſitorium ſuccedens expreſsis omnium veſtigijs continuatè tranſmiſsis recondit. Nec enim ſolùm quæ exiſtimamus, ſed etiam eo diutius iuterupto actu, nos antea exiſtimaſſe, velut etiam vidiſſe, aut aliter ſenſiſſe memoramur: quod & ſuo modo brutis cõpetit, qùm excitati canes amici dñi abſentis tunc, antea benefici cogniti meninerint, cuius deſyderio perciti, quò eum in veniant, cuncta luſtrant. Atqui ſimili ratione illius, quæ imaginativam à communi ſenſu diſtingui organi ſiccioris ſede inpoſteriora capitis vergẽte coegit, uti ſupius deſignavimus; oportet etiã memorativã ab æſtimativa diſcerni organi aridioris loco adpoſteriora magis tendẽte; tametſi utrique ſiccius temperamentum, quam duobus imaginativæ, ſen ſuique communi ſit aptum. Quando quidem ampliori ſubtilitati ſiccior temperies, quàm humidior magis cõgruit; quòd amplius uda obtuſa facile fiant, & hebetudini obnoxia ſint. Huius memorativæ facultatis eſt infixas ab æſtimativa impreſsiones eas potentia conſervatas retinere, inde que aliquando rurſus in actum reducere, reparatis prioribus ſpeciebus, quales principio receptæ, atque impreſſę ſunt; quod vel per ſe quando que, vel ab æſtimativa excitata præſtat, pleru mque autem commota oblato aliquo ſpecimine affini reconditis ſpeciebus, ita in actum erutis. Sed non dum ratio memoriæ completa eſt, quo uſque nos id ſic antea perceptum noviſſe recognoſcamus. Quo circa qùm prius & poſterius in tempore ſit, temporis ſpatium, atque

que adeo preteriti iam tunc interceſsiſſe ſive definitum, ſive non definitum notitiæ ad memoriam conſummandam obijciatur, opus eſt. At tempus, ſucceſsiva duratio per prius & poſterius fluens, qualis unà cum motu cõmunis ſenſilis ſuccedaneo fluxu percipitur, notitiam ſubit proinde, quę prioris ac poſterioris convenientiam, reſpectum que mutuum deſignans inter vocatas intentiones ab æſtimativa percipiendas eliciente computatur. Quare ut memoriæ ratio conſtet, eſtimativę actum ſupponi neceſſe eſt, durationem nimirum tranſactam alicuius oblati etiam actus ſui notãs, quę planè deinceps amplius ſemper, amplius que tranſacta habeatur. Huiuſmodi ſpecierum integra nota ubi memorativæ facultatis organo inuritur; poteſt ex intervallo de potentia denuo in actum plenum, abſolutum que redire, memoriæ inſtar inuſti reddentem. Multipliciter autem nomen memoriæ ſumitur. Solet quippe ſignificare tum ipſam memorativam facultatem, tum habitum frequentibus actibus acquiſitum, quo facilius aliquid memoramur, tum actum, quo potiſsimè ratio memoriç conſumatur. Sanè quędam ab æſtimativa vel vix, vel ita leviter memorative potentię inſperguntur, ut vel omnino, vel magna ex parte ſpecimine deleto, non redeat nota qualis antea percepta plenè reparata, ſed quãdoq; caſſa præcedentis cognitionis recognitę inſigniis, unde præcipui actus memorativi conſummatio de ſit; habeatur tamen veluti oblata de novo ſpecies, circa quam valeat æſtimativa operari, qualis ab imaginativa ſimulacrorum tantùm rudiorum offertur, quæ cũ elicitis inde notionibus æſtimatrix, cumque proprij actus notis mandare memoriæ receptaculo conſuevit.

Verùm recognitio illa exactæ memoriç nil aliud eſt quàm perceptio memorativæ facultatis, qua ſecundum eam animal ſe ſimiliter, atque prius ſpecie quavis affici perſentit. Hinc fit, ut qùm quidpiã nobis in notitiam venit, cuius deinde expreſſè nõ meminerimus, hoc eſt obliti ſimus, habere tamen ruſus cognitionem exactam cupiamus: alijs oblatis nõ acquieſcamus, quoad ſimilima nota recurrat, qua itidem atque prius nos affici percipiamus; cuius parilis congruentiç defectu, diuerſa omnia uti diſparia refutari merebantur. At verò quatuor interiorum ſenſuũ organa variè à multis aſsignantur intra capita perfectorum animalium, quibus inſtrumentis animalcula imperfecta quidpiam proportione reſpondens ſortiantur. Alij ordine ſuccedere per cerebri ſubſtantiam imaginantur: quibus obſtat, quòd cerebrum ipſum in ſaucijs minimè ſentire comperitur. Alij cellulas quaſdam, quaſi ventriculos conſerunt; quibus adverſatur, quòd ventriculi in avibus animali omni facultate prçditis vel omninò, vel propemodum deſore inveniũtur, & in cçteris inventi nil aliud eſſe apparent, quam conceptacula ſuperfluorum cerebri humorum, quaſi q; cola, quibus elicati ad inferiora expurgandi deſcendũt. Non deſunt qui talibus, atque alijs permoti vim ſentiendi menyngibus aſcribant, quæ duplici tunica cerebrum, iudeque ortos nervos conveſtiunt, & in ſauciatis vel ſectæ vel attrectatç ſenſu eximio cũ doloris cruciatu præditç comprobantur: quæ fortè ſententia, niſi quid aliud repugnet in his adeo abſtruſis naturç ſecretis, conſentanea magis, accipienda que videtur. Sed & ipſa cerebri cum menyngibus conformatio interiorum ſenſuum exploratis functionibus apprime congruit. Nam *Organa.*

prçter

prӕter diſcrimen partium dextrarum à ſiniſtris, quӕ in hoc prӕſertim à natura tributæ ſunt, cùm ut animales actiones non hinc inde differentes, ſed pariles licet, forent tamen ita præſtantiores, tum ut ſi quo caſu altero membro velut oculo relinquerentur orbatӕ, altero pari ad animalis conſervationem ſuſtinerentur: diſcretio anteriorum à poſterioribus in capite præſertim ubi cerebrum à cerebello poſtico diſcernitur duplici menynge ſuperne ſe ſe inſinuante lata que conduplicatione cingente; expoſitis omnibus abundè ſufficit. Cerebrum quippe cerebello tenerius cum ipſo ſubſtantiā nervis ortis ſuggerens, ſpiritus quoque ſenſificos quaquaverſum uſque ad membranas diffundens, quibus ſentiendi vis perficiatur; duplicem menyngem aptè inſtar tympani tendit, facilè, celerrimè que ſenſiles impreſsiones uſque ad extremum ab extremo excepturam. Deinde menynx inferior cerebro, ac cerebello proprior humiditate ſub eunte uda magis evadit, quàm ſuperior; utraq; verò qua cerebellum durius aridius que ambit, ſiccior eſt, quàm qua cerebrum tenerius, humidius que cõplectitur: quamquam partes poſteriorem & anteriorem interſe continuas diſtinctione tantum intercedente habent; & utrobique inferior ac ſuperior in orbē contiguӕ vel etiam filis hinc inde meantibus continentes ſunt. Secundum hӕc menyngis inferioris anticus globus ſenſuum exteriorum organa in confinio excipiens ſenſui cõmuni ex e endo accommodatus eſt, poſticus imaginativӕ facultati continendæ: ſuperioris vero membranӕ poſterior ambitus memorativӕ colligendæ, anterior ӕſtimatrici iuxta cuncta, quӕ ſuperius explicata manent, in omnem partem exercendӕ protinus, ut & ex imagina-

tiva contigua imagines eruat, & continuę memorativę ſuarum exiſtimationum veſtigia tradat, ac reſtituta inde reſumat, circa quæ denuo negotians operetur, & ſenſui communi abſque alio medio continenter attigua, ex ipſo præſentium obiectorum è veſtigio in ſe tra ducta ſubtiliter expendat, veluti quę principatum inter has ce potentias adiſpicitur. Experimenta porrò eorum quibus interna organa cum ſuis facultatib' vel ictu, vel morbo læſa ſunt, vel prava conſtitutione non ſervãte rectam idpluribus obſervatam naturæ diſpoſitionem, ab his non diſcrepant, & ſi ea iuxta Hippocratem in præci piti poſita non rarò fallacia ſunt. Oportet ſi quidem rectam exactam que naturæ diſpoſitionem adeſſe, ut functiones integrè gerantur. Facultatum non plenum uſũ habent infantes pullique, ac nimium ſenes, quòd illi nõdum perfectam naturæ conſtitutionem nacti ſint, hi iã à perfectione declinãtem. Inſani quales etiam ſuomodo non nullas belluas experimur, à commuui plurium ſanorum ꝑſenſione aberrant, vel ob ſtructuram depravatam, vel ob humorem vitioſum dominantem, ob quem & ebrij quandiu ebrietas durat, inter inſanos cẽſentur, dormientes verò vapore conveniente ad naturæ fatigatæ reparationem in ſuperiora evecto ſomni tempore ab obiectorum preſentium cognitione feriati ſunt, de quo rum propria ratione ſuo loco diſſeretur. Vlterius adulti ſani vigilantes quo exactiorem naturæ diſpoſitionem ſortiuntur, eo potentiarum, ceu ſenſuum functionem abſolutiorem adepti monſtrantur. Inde ob æſtimativæ variam temperiem quidam amplius ingenioſi, alij magis iudicio prędi ti habentur, quaſi in illis nimia mobilitas naturæ organicæ ingenita re quavis propoſita, plura

Prin. aphor.

Ingeniũ.

ra

ra elicere, invenire quę prompta ſit; in his ſtabilitas ſe- Iudiciũ. datior apta magis ſit ad iudicandum, nempe rectè deter minandum quid ex inventis potius ſit, quòd nimia cele ritas in re nulla expendẽda, morari patiatur. Atque hu- iuſmodi affectuum in bruta quoque ſuo modo veſtigia cadunt, qùm philomelas, ſimias que in genioſas, elephã tes iudicio magis vigere in ſpeciem deprehẽdamus. Sed re vera conſummata tẽperatura utrumque munus præ- ſtantius implet, maturè quod ſatis ſit, ſeruens, nec ad a lia vix ſumpto cuiusq; initio migrans, ac demum inter bene percepta iudicium eminentiæ ferens, quæ ſanè vel pręcipua eſt intentionum vocatarum, quas elicere con- ceſſum æſtimatrici eſt. Vtitur autẽ organis ſenſuũ in ho mine rationabilis facultas, & quãto abſolutiorũ miniſte rio nititur, tãto pfectius ſuas actiões obit: ſed & viciſſim ipſa æſtimatrici, ac memorativæ præſtat, ut excellẽtiorẽ gradu quã in brutis attingãt. Luce quippe rationis afful gente illuſtrata ęſtimatrix nõ ſolũ inſtinctu naturali ut in cęteris animãtibus, ſed & per quandã contractiorem Cogitati- collationem ſubtilitates altiores ex oblatis ſpeciebus eli va. ciens colligens quę deprehendit, unde peculariter cogi- tativa nũcupatur. Simili radio evecta memorativa facul tas nõ tantũ ſubitã pręteritorũ recognitionem ſortitur, ſed & belluis non congruentẽ inquiſitionẽ collativã cu Remini- iuſcũque, quod cũ alio colligationem habens cũ eo pa- ſcentia. riter pręcognitum fuerat, ſed illo in memoriam veni- niente, non pariter ad venit, imo in oblivione tunc man ſit; quod cum demum in memorię actum redit, eius non modò uti prius cogniti, verùm & inquiſiti re- cognitionem promit, id eſſe recognoſcens, quod an- tea quæſitum uti præcognitum non occurrat.

Atque

Atque hoc quſitoriæ collationis, & recognitionis altiori gradu memoria reminiſcentiæ, recordationis ve nomen aſsumit, velut a reductione memorię refugientis. Dicitur autem rẹminiſcentia tum facultas ipſa, tum actus conſummatus, cuius ratio ut plenè conſtet, exemplo res manifeſtior erit. Vidi Romę ante quadrienniũ curſorem quendam notum, cuius nunc memini, ſed quantum temporis exactum ſit, ex quo eum conſpexi, non memini, ſicuti temporis acti mèmoriam, non loci expreſſè, non etiam peculiaris nominis occurrentem habere potuiſſem. Dein memorativam facultatem laceſſens inquiro quod velut oblitum non ſuccurerrat retractans, & alia atque alia verſans, ac memoratrice vi expẽdens, numquid eorum quæ conferens ad generales manẽtes que prȩnotiones examino; cõparatione quadrare, nec ne deprehendatur. Denique ubi quæſitum in memoriam reducitur, ita ut memoratrice potentia recognitio exeratur, qua id non modò antea cognitum fuiſſe, ſed inſuper eſſe quod prius quęſitum velut antea notũ, memorię non ſuccurrerat, recognoſcatur: tũc reminiſcentiæ actus conſummatus abſolvitur. At ea recognitio memòratricis facultatis perceptio eſt, quà homo iuxta eam perſentit ſe paliter ex integro affici reducta in actũ ſpecie, atq; antea qùm primùm rei ſenſ ę notitiam perceperat; imperfectioris reſpectu, quam ubi poſt modum rei meminit, prȩcepit anteriore notitia dimnutiorem; quatenus proinde ipſam inſtaurari quęſivit. Ad eam autem inſtaurationem eſt opus, ut non prorſus deleta ſpecies ſit, quamvis obſoleta non ſe facile offerat, velut in ijs, quibus etiam habitus memorię deſuetudine, alio ve impedimento aut exoleſcit propemodum, aut

retar-

retardatur: imo ſpeciei veſtigium in potentia memoriæ maneat, quò rurſus in actum redire queat ad reſtaurationem peragendam. Aliòqui ſi penitus ſpecies emigraſſet, unde, quaque nota intermiſſę cognitionis reparatę recognitio coſtare valeret? Non eſt verò neceſſarium ad reminiſcentię rationem, ut quod quęrimus, per inquiſitionem in memoriam reſtituatur; ſed ut non perpetuò à memoria exulans, quod non raro cōtingit aliquando vel nobis iā non inquirentibus ita in memoriam redeat, ut recognoſcatur id eſſe prænotum quod quaſi oblitū memoriæ non ſuccurrēs requiſitum fuerat Nā & ita omninò nos reminiſci dicimur. Quę vero licet non actu iugiter memoriæ obverſentur, qūm volumus tamen mox in memoriam revocamus veluti firmiter, tanquam per vigētem habitum infixa, memorari ſolum modò, non reminiſci dicimur: ut & quæ non obvia quidem, verum nec oblita ex ordinis ſucceſſū, ſicuti cū qùm mandata memoriæ recitamus, ſe ſe offerunt Prædictis omnibus conſyderatis ſunt qui cenſeant virtutem reminiſcendi non eſſe ipſam memoriam etiam nobiliorem in homine, quàm cæteris animantibus, ſed vel munus eſſe commune memoratricis facultatis ſubſervientis, & cogitativæ diſcurrentis ex uno in aliud ad inveſtigationē quſitię memoriæ non occurrentis, ut in eam actu recurrat: vel cogitatricis potius eſſe, cuius potiſsima vis etiam ad memoriam extendatur. At procul dubio ſatis ex expoſitis liquet reminiſcendi officium proprium eſſe in hominibus memoratricis poteſtatis no quidem prout nobis, beluis quecommunem rationem habet, ſed prout in rationis conſortibus ſubliniorem pręterea gradum inde nacta eſt. Nam illa in inquiſitione diuer-

Ariſt. me. & re mi. c. 2.

ſorum collatio, & ſpecialis uti loci, nominis, temporis, ſub generaliori notione comparatio ad rationis non nullam participationē attinet, nec non & in venta in celſiorem actum cōſummante recognitione prænoti quæſiti quę velut effugientis, in notitiam reſtituti; quæ planè recognitio ut comunior propria memoratricis facultatis eſt, ita ſublimior, ſubtilior que huius altioris, quę ſanè reminiſcentia vocatur. Verùm ille diſcurſus, qui ſępe ad inveſtigandum quęſitū adhibetur, ſine quo tamē aliquando reminiſcentia conſtat, ad cogitativam potius miniſtrantem pertinet; quæ huiuſmodi ordinata particularium collectione operam egregiam navans plerumque ad perveſtigandum quæſitum recordatrici potentię ita excitatę adminiculo eſt. Ex memorię quippe receptaculo cogitatrix, velut ex cogitatorū repoſitorio varia eruēs circa quę operetur, ordinē tēporis, actorū, rerū que ſeriē digerit, ſimul exiſtētia, poſtea, & antea, offert, ſimilia, diſsimilia cōiuncta, cōtraria, vicina, diſtantia, habitudine ve alia colligata recogitat: quę reminiſcētiat ſive recordatrix memoria è veſtigio excipiens ex recognitionis, tanquam functionis propriæ menſura confert, quę dum non adſit, cuncta uti diſcrepantia reijciat, qùm primùm verò adſit, in exacta congruitate recognita quieſcat. Non ſemper autem ita recordatrix cietur ad venandum quæſiti expreſsionem, imo eomodo in avia interdum abducitur; nec rarò quęſitum irrevocabile ſibi experitur; nonnunquam dum non quærit, alio fortuito commota retegit. Mira hęc, niſi ea non tam corporales facultates, quàm per ipſas motas rationabilis anima præſtaret. Hęc etiam in inſanis, infantibus que mirificè ſuam efficaciā exerit, ut excogitatatorum ab ijs cōpara

Ratio

C

para

paratione rudia ſint, quę vel præſtantiſsimæ beluæ comminiſcũtur. Hæc, intellectiva potẽtia vim corporalium omnium ſenſuum complectens & exuperans, quæ ipſorum ſubſeruiente prius miniſterio apud ſe intelligit, actu tranſeunte conſervat notis in eadem facultate repoſitis, ad memorandum rurſus aut recordandum; nec diſtinctis ad id potentijs eget, ut ſtructura organis corporeis conſtans. Intelligentiam proprius comitatur appetitus intellectualis, qui voluntas appellatur. His perluſtratis, quæ brevioribus pro tractationis neceſsitate ſtringere nequivimus, in potentiarum interiorum notitia contingere deceptionem poſſe plerique conſentiunt, ſenſus vero exteros propriorum ſenſibilium, uti viſum illuſtrati coloris, perpetim eſſe veros, aut rarò admodum falſitatem ſuſcipere. Non enim falſus eſt, inquiunt ſenſus, ceu viſus, ſi purpureum obijci renunciarit, ſed ſi hoc, aut illud purpureum eſſe; veluti cùm ad lucis reflexionẽ in palumborum collis purpureum colorem percipit, nõ tamen collum ipſum purpureum eſt, quaſi perſeverante colore; quin potius is color tanquam in iride conjectu quopiam lucis, ac viſus reſultat. Attamen id prorſus non ſatisfacit. Similiter quippe dicere queas cuicunque cognoſcitivę potentiæ id quod percipiat apparere, velut etiam viſui remum in aqua fractum, neque in hoc errorem accidere, ſed ſi tale quidpiam eſſe nuntiaverit, uti remum confractum eſſe. Qua propter de exploranda deceptione altius aliquid repetendum eſt.

Ariſt. 3. anim. c. 3.

3. C. Certa notitia ſenſilis qualis ſit, tum etiam intellectus.

SAnè Platonis celebrata multis circumfertur opinio, velut à Pythagorę metempſychoſi derivata, qua exiſtimavit rationabili mēti fuiſſe in ſua origine inditas rerum omnium intelligibilium ſpecies, à quarum uſu craſsitudini humani corporis immerſa præpediretur: qūm tamen aliqua ex parte ſe expediens quidpiam intel. lectu perciperet, eam potius reminiſci, quam de novo addiſcere. Sed præter alia ſuis relicta locis hæc poſitio communi omnium experientiæ nequaquam conſentanea comprobatur. Qui enim fieri poſſet, ut mentem noſtrā tanta eorum quę naturaliter noviſſet, oblivio caperet, ut nullius prorſus apertè reminiſceremur? qūm nō modò eorum quę dudum, ſed etiam quæ infantes vix à brutis diſcreti novimus, expreſſè poſt lōgiſsimum tempus memores ſimus? Abſonum igitur eſt cenſere aliam naturaliter menti eſſe intra humanum corpus notitiam, atque illam quę ſenſibus miniſtrantibus ab exteris uſque ſumpto exordio, uti cognitionis ianuis per ſimulacra illac traducta intellectus vi elicitur. Confirmat hoc non leviter indiciū ab exteris ſenſibus ſūptū. Cui nāq; deeſt ab ortu ſenſ' quiſpia exterior, nullā proprij ſenſibilis explicatā notitiā inducere in mētē valet, veluti ſoni ſurdus, colorū cęcus. Vniverſa itaq; notitia in intellectū à forib' ſeſſiū ꝓficiſcitur ꝑ medios interiores, ſicut & in hos ſua notitia, velut & in brutis quoque advenit, quæ tamen mentis expertia eſſe operationes ab intelligentiæ faſtigio in *ſu. c. 2. in pr.* imum deiectę ſatis oſtendunt. Iam præſentium notitia extrarijs ſenſibus cum communi obiectorum, nam cęteri ſenſus, ac vires cognoſcitivę abſentia quoque perci- *ſup. c. 2.* piunt, fieri nequit, quin vera ſit, prout præſentiæ ratio *ſup. c. 1.* ſupe-

ſuperius expoſita exigit. At fieri poteſt; ut præſentia eſſe appareant, quæ præſentia non ſunt; ſicut hydrophobis canes: & quantũvis fieri non poſsit, ut viribus cognoſci tivis utens, non ſe uti eis percipiat, ijs tamen ſeuti ducere valet, quibus tamen haud utatur; velut auribus ad exci piendum ſonum apparentem, qui ut interdum evenit, nullus eſt, & in ſõnis viſu & alijs ſenſibus qui tunc pror ſus quieſcunt. Vnde igitur certæ notitiæ cardo ſumendus eſt? Age, ſiplacet, negotium à notitiæ primordijs in cipiamus, ut latè luſtrata via id quod quærimus, aptius per veſtigemus. Infantes qùm primũm videre aſtantia occipiunt; ut omittamus aliměti primò appetiti ad ſum ptum ſuccum reparandum, veluti conuenientis delectabilem preceptionem haud multo abſimilem ei, quæ ſine ſenſu plantis in eſt; & in viſu ſenſuum exterorum præſtantiſsimo rem melius ſcrutemur, non ſtatim oculis oblata certa eſſe deprehendunt. Verùm ubi ea, veluti matrem, cunas, tectum, & cætera deinceps eodem ſe ha bere modo apparere iterum, atque iterum perſpexerũt, memorijs prçteritarũ perceptionum cum prçſenti pror ſum congruentibus, ex repetitæ cognitionis conſtantia eadem firmiter eſſe certa certi vi çſtimatrice convenientiam attendente agnoſcunt. Id quod ſuo quoque modo in bruta competit, quod ſemel monuiſſe ſatisſit Affert itaque in huiuſmodi agnitione memoria eximium adminiculum, egregium præſens aſpectus notitia, conſummationem çſtimativa facultas. Ac iure certitudinem à deceptione liberam ita eſſe accipiendam ratio in iudicijs etiam plurium teſtificantium atteſtatione va lens oſtendit. Nam ut eodem ſe perpetim gerentia modo, aſsimili cognitione percipiuntur, niſi quod impedimen-

mentum veluti morbi aliquando intercedat; ita con ſimilis iugiter notitię apprehenſio ex perſeverante rei eo dem ſemper ſe modo habentis conſtantia proficiſcitur. Hinc meritò certitudo colligitur, quę nil aliud eſſe acci pitur, quam obiectæ rei, & cognitionis illam ſe habere ſicuti eſt, percipientis non aſsimulata fallacię vacillans, ſed firma congruentia. Quòd ſi aliquoties quędam apparent eodem ſe modo gerere, quæ tamen certa nō ſunt quùm id raro, non plerumque contingat, minimè officit regulę obſervata ex aſsiduitate collectæ. Huiuſmodi principijs progreſsi quoad adulti ſint, non modo certā notitiam identidem ſe ſimiliter offerentium exerunt, ſed & aliorum primo occurſu oblatorum, quatenus affinia, ſimilia ve ſunt alijs certa iam cognitione perceptis quæ vim ſuam uſque ad reliqua tendit. Sic iter agentibus prępruptę vales occurrentes collatione minorum, ſicut mare flumium prænotorum, mox certam deſe notitiem præbent. Sed ſi penitus inuſitata veluti monſtri ſpecies obijciatur, ſubſiſtunt hæſitantes, num certa ſit, quoad ſenſum exploratis indicijs pręnotis certum de ipſa iudicium ferant. Qum vero exactus rationis uſus adeſt, culmen perfectionis notitię omni, certitudinique imponitur. Licet & hoc perſpicuè animadvertere, quùm repente, metuendo inſomnio experrecti, non dū pleno liberę vigilię uſu recuperato, ambigunt, ſit ne certū ſpectrum, an cubile tutum, quouſque paulatim & illud vanum ex inconſtantia, & hoc eſſe certum ex permanentia precognita tunc etiam conſtante agnoſcant, quo ſecurè gaudeant. Ad hunc modum certa notitia ſive propriorum ſenſibilium, ſive amplius præſentium obiectorum habetur, nec non & cognitionis aſsimili *ſu.c.2.fi. c.3.pr.*

vi &

vi & impreſsione repetitur, qua tenus & ipſa inter cognita computatur. In hac autem explorata notitiei certæ perceptione memoria præteritorum, & præſentis obiecti ab extraijs uſque ſenſibus apprehenſi notitia ſibi mutuò ex parili congruitate aſtipulantur: & ut illa hæc ſicut explicuimus, certam reddit, ita viciſsim hæc illam; ſicuti teſtes qui ſingulares in validiores cenſentur, atteſtãtes inter ſe certi amplius exiſtimãtur, ut quæ mœnia, quæ ſe iuncta infirmiora forent, inter ſe connexa in vicem ſtabilimento ſunt. Qum enim præteritæ cognitionis nota inuſta memorativæ potentiæ in actum reducitur ſive memoriæ, ſive reminiſcentiæ ex præſentis notitiæ ſimilima nota impreſſa, hæc excitans illam per omnia reſpondentem certos nos facit tam rata congruentia obiectam eam notitiam præterito in tempore nobis perceptam fuiſſe. . . . Et ali rurſus apprehenſa in præſenti momento menſura recentis notitiæ, ac præteritę reſpondentis, qualis ſentienti vel ex ſe vel ex aliquo ſui ita ut antea noto aſsiduè offertur, atque adeſt: via parata eſt; ut inde vi derivata commenſuratione a ſimili aliorum quoque notitiam præceſsiſſe parili à quo vis in actum tunc excita, certò recognoſcamus. Huiuſce reſolutionis energia deſtituti, ſomniantes videmur nobis inter oblatas omnigenas ſimilitudines eorum quæ vigilantibus foris, intus que obverſantur; memorare nonnulla, quæ nunquam nobis in notitiam veniſſe, certò excitati deprehendimus. Vlterius ut memoriæ

ſu. c. 2. actus conſtet, præteriti temporis ſeu tranſactæ durationis agnitio concurrat, nece eſſe eſt; quæ planè ſine inſtantis præſentis perceptione non contingit; quùm

qùm id præteritum reſpectu preſentis inſtantis ſeoffe-
rat protinus,ſive per mediū alius,quod poſterius fluens
anteceſsit momentum præſens;ſicuti obſolutè præteri-
tum reſpectu ſuccedentis habetur. At preſens momen-
tum tanquam tranſcurſæ durationis terminus cum mo
tus,cōmunis ſenſilis,propriorum ſenſilium apprehen-
ſionem comitante notitia percipitur æſtimatrice vi, ac
dein memorativa, inde nota trallata Quando quidem
ijs notis meminiſſe ſolemus nobis aliquoties etiam ſta-
tis temporis articulis aliqua in memoriam veniſſe. In-
ſtans porrò quod præſens dicitur,diſtinguens præteritū exactum, & futurum ſuccedens tāquam abſentia, cum ſu.c.1.fi.
offeratur notitiæ prout extat,dum que quid libet eſt, ne
queat non eſſe;patet ità obijci cognitioni,ut nequeat nō
ſimul eſſe;quo modo dum non conſiſtat,haud quaquā
obijciatur. Atque ita in præſentia oblatum ad notitiam ſu.c.1.
dictā intiutivā ſpectat. Expoſitū eſt autē experimiēto p- ſu.c.2.
petuo cōprobāte ſenſus exteros cū cōmuni res in preſen
tia percipere, cæteros in preſentia obiectorū, atque ab-
ſentia;itidem que intellectum, Præterea ut oſtenſum eſt
per nullam rem ſive ſpeciem,ſive potentiam, actum ve ſu.c.1.fi.
ipſius,eadem ratione, modo que obiectū quod vis om-
nino repræſentari quit,dum adſit,eſſe præſens, non præ
ſens,dum abſit. Quare per cæteras facultates cognoſci-
tivas ſolas non poteſt haberi obiecti cuius que præſentis
notitia, niſi adſit exterorum ſenſuum, communis que
nunquam diſſociati perceptio,qua obiecta in præſentia
tantum apprehenduntur;cuius præſenti vi reliquarum
potentiarum communis ad abſentia præſentia que am-
plitudo ad præſentia expreſſe apprehendenda contra-
hatur, Idcirco præſentis momenti ut omnium præſen-
tium

tium cognitio ſine adminiculo exteri alicuius ſenſus, communis que virtuti ęſtimatrici, ac memorati væ non imprimitur quo nimirũ deficiẽte iuxta pręmiſſa memo rię, ſubindeque reminiſcentię actus non conſtat potiſsi mus, de quo ſanè agimus. Ea propter in ſomnis dum ex teri ſenſus ſopiti manent, memoriæ actus abſolutus exacta præteritę notitiæ recognitione conſtans non habetur. Memoratricis tamen facultatis non nullę operæ inferiores inter ſomnia æſtimativæ miniſtrant. Recipit quippe uti repoſitoriũ æſtimatricis notas ab ea impreſſas eorum quæ illa variè comminiſcitur, unde fit, ut poſtea excitati certò ipſorum meminerimus: ſed & uti theſaurus prius reconditorũ in inſomnijs æſtrimatrici materiam ſub miniſtrat, circa quam mira confingens operetur. Quanquam autem æſtimatricis actio, ut & quævis res duratione ſucceſsiva fluens, vel inter inſomnia non niſi momento inſtanti iugiter ſubſtat, partibus præ teritis iam elapſis, venturis nondum extantibus; nihilo ſecius momenti pręſentis cognitio per demonſtrata, æſtimatiuæ non adeſt, ſicuti neque aliorum, quę qũm nõ ſint, quaſi conſiſtentia obiecta fingit, ut & mox ſucceſſũ ra providet, que nuſquam tamen locum habeant. In vigilia verò ut per inſtans præſens cognitum, pręteritum quoque notum ad pręſentiæ noſtrę notitiam attingit, ita futuri ab eo momento ſubſecuturi cognitio pręſum pta noſtram ad præſentiã quodammodo pertinet quatenus cum præſenti momento coniungitur; de cætero non noſtræ ſoli ſed alienę, ac maximè autoris poteſtati ſubiacẽs, ac proinde à certa noſtra notitia ſecedẽs, quod pręterito nõ cõvenit, iam nõ fuiſſe nequeũti, ac ſubinde ad preſentẽ notitiam aptiori. Declaratum itaque reſtat,

quo pacto cum præſentis notitia certitudo etiam de ab- ſu.c.co.3.
ſentibus acquiratur, nec ſine ipſa ſenſibus exteris com- a.l.pr.&c
muni que ſubſervientibus percepta memoriæ actus con
ſummati evadant, quorum collatione cum pręſentibus
expenſa certa proculdubio notitia reſultat ex apprehen
ſa obiectorum conſtantia ſive perfectius ſive imperfe-
ctius, prout horum veſtigia inbruta quoque compe-
tunt. At ſine huiuſcemodi collata congruentia, eius ve
pręſenti vi, quo ad in alia ſe porrigat, periculum eſt de
ceptionis non rarò ita contingentis. Exacta ergo non
adeſt notitiæ certitudo à deceptionis prorſus diſcrimi-
ne libera ſine pręſentis alicuius cognitione ſuppoſita cō
muni ſimul ſenſu, & aliquo ſaltem exteriorum perce-
pta Hinc patet, cur ligatis exteris ſenſib', & communi,
ut inſomno accidit, certitudo notitię pariter alijs cogno
ſcitivis facultatibus deſit. Patet rurſus ijs in recta diſpoſi
tione cōſtitutis, nempe memoratiuæ, ac æſtimatrici col-
locatæ incorporalium facultatum faſtigio certam noti-
tiam adeſſè poſse, reſoluto communis ſenſus, & vna ex-
teriorum ligamine, quale inſomno eſt; ita ut aliquo ſal-
tem externo pariterque communi præſens aliquod ſen
ſile apprehēſum ſit, cuius notitia in interiores tranſmit-
tatur; quanvis exteri alij à ſentiendi uſu interquieſcant,
quem tamen exercere queant, niſi qua ceu morbi læſio-
ne præpediantur. Atqui licet in vigilia nil intueamur,
audiamus ve, nec vllum odorem, guſtum ue percipia-
m', tactu perſentiſcimus ut minimum noſtrę molis pō
dus ei quo nitimur, impreſſum; cuius præſentis ita ut an
tea pluries percepti memoria recogniti, ęſtimatrice vi
explorata certitudo ad aliorū aliquo modo affinium, ſi
milium ve venandam certam notitiem exemplo adiu-

mento

mento que ſit. Primum itaque certæ cognitionis fundamentum exteri communis que ſimul ſenſus perceptio præbet, memoria ſtructuram collatione ſtabilit, ęſtimatrix conſummans culmen imponit, ita ut ſine mutua cũctorũ recta opera certitudo non ꝓveniat; q̃ fiet ſive taliũ facultatum operationes ſubtrahantur, ſive vitio aliquo deprauatę integram debitam que functionem non exequantur; vt pręter morbos, in cõfinio ſomni vigiliæ que haud ex omni parte liberæ, ac expeditæ contingit, Accipitur autem ſomnus eſſe vinculum primi ſenſorij naturale ab autore inſtitutum ad operantium virium animaliũ fatigatarũ inſtaurationẽ quietẽ per agendã; ꝓveniẽs a limenti vapore in ſupera eiaculato, quum eo decidente ruiſus, ac ſenſim cõcreſcente ad confinia cerebri, nervorũ que inde oriẽtiũ ſpiritus ſenſifici, ac motui præminiſtrẽtes obſtructione ſuſpẽduntur; quib⁹ intercluſis deſtituti motorij nervi à cerebello præſertim, eius que proceſſũ, ſpinali medulla egreſsi, lationẽ non exerũt; ſenſorij vero exteri perſenſionẽ nõ exercẽt, neq; cõmune ſenſoriũ ꝓinde primũ interiorũ, vtpote ab exteris intercepta via, ſecũdu pri⁹ tradita. Huiuſcemodi ligamentũ pro vaporũ varia tẽperie variè ſe gerit Nã quãdoque tã denſa ipſorũ nebula diffunditur, ũt internis quoq; ſenſoriis cũctis ligatis nullæ phãtaſmatũ imagines apparcãt, quãdoque tenuior ſinit ſimulacra emicãtia ęſtimatrici facultati offerri, circa quæ operans diverſa cominiſcatur, cunctainſonia dicta, quæ memorativa nonnunquã liberior impreſſa excipiat, nonnũquã inhibiata magis haud percipiat, unde poſtea expergefacti nequaquã ipſorũ meminiſſe valeam⁹. Sed interea ęſtimatricis cognitio, iudiciũ q; certitudinẽ nõ aſſequũitur iuxta dudũ oſtenſa, verũ

ſu.c.2. de ſen. com.

E 2 caſu

caſu quæ vera ſint, verſat. Vigilia verò fit, quùm abſũptis, attenuatis ve vaporibus, aut vi aliqua excecitante diſcuſsis animales ſpiritus motorij ac ſenſifici recurrũt, quibus motricia ſenſoria que organa vegetentur; & illa latoriam functionem exercere queant, hæc ſenſoriam actu, ſaltem aliquo ſenſu extero cum interno pariter neceſſario exerceant. Manet autem in multis plus, minus ve in confinio ſomni & vigiliæ nonnihil dilirij aut ebrietatis ſimile ob humoris rebellis difficilem diſcuſsionẽ: ſed ad certitudinem cognitionis percipiendam neceſſaria eſt iuxta ſuperius demonſtrata, exacta ſana que vigilia, quæ ſenſuum cõcurrentium exercitium integrum exhibeat, qualis non ſemiſopitis, nec dum adultis, inſanis omnigenis conceditur, inter quos parumper ebrij ſunt, dum temetum, ſimilem ve vim habens digeritur. In hiſce omnibus progreſsivus motus cum vigilia exercituit, aut auctu exercetur, ſenſuũ tamen functio imperfecta eſt aut exteriorũ, aut interiorum, aut ſimul omniũ. Ac ſemiſomnes pro affectionis huiuſmodi diverſitate tenuitèr nonnullos ſonos excipiunt, lumen ſuſpiciunt motus quoſdam ciunt, lingua verba volvunt, & non nũquam ad interrogata reſpondent; dein expergiſcuntur, plenè, aut vapore vincente prorſus conſopiuntur. Nonnulli lectò ſurgunt, & curſu prolixo gradiuntur, & multa vel temerè agunt, vel qualia prius vigilãtes deſtinarant, haud multo ſecus, ac delirantes & inſani ſe gerere ſolent: quòd illorum non ſyncerus humor, horum humori affinis cũ ſomni vapore miſtus ſimilis inſaniæ ſpeciẽ prębeat, qualis lucida ſortientes intervalla conſuevit adoriri. Inſanorum quippe alij perpetua væſania laborant, alij recurrentes pèriodos ſuſtinent, ac diverſè

verſe agitãtur, prout mali moles in hanc, illam ve partẽ incubuerit. Phreneticis præſertim æſtimatiuæ organũ ma.e .ffectum apparet, memoriæ lethargicis, ut arrepti tios extera ſpiritali violentia percitos nunc omittamus. Differt ab his, ſomnoq; animi deliquium, extans ſenſuum deffectus haud abſimilis eius, quem ſufferunt, qui bus iugulares arteriæ carotides apprehenſæ aſtringuntur, quarum meatibus à corde ad cerebrũ pulſatiles ſpiritus lati ad animalium ſpirituum continuam productionem, ſi intercipiantur, ſenſificis ſubinde ſpiritibus ſublatis, ſenſuum pariter functiones eripiuntur. Iam
Su.co.c. quum uti principio deduximus, intra humanum corpus menti naturaliter non alia notitia conveniat, atque illa, quæ ſenſibus primoribus, interniſque miniſtris per ſimulacra illac pervadẽtia intellectus vi eruitur: vt hęc certa ſit, ſenſilem ſuppoſitam notitiam certã eſſe oportet; incerto quippe fultam incertam eva lere potius conſentaneum eſt. Itaque ut certitudo intellectualis cognitionis nobis eſſe queat, talem ſenſuum vigiliam eſſe præſtitutam opus eſt, quam uno verbo expeditam dicere liceat, qualis exſomnibus non impuberibus, nec inſanis adeſt, ne deliquio quidem, ſimili ve nexu ſopitis, ſed adulta ętate perfecta functione ſenſili exactè vigilãtibus, ſub qua iuxta expoſita ſenſilis notitiæ certitudo provenire valeat. Non adultis enim imperfecta naturæ conſtitutio, vt nimium ſenibus diſſolutio delirio affinis facultatum ſenſilium haud exactum uſum exhibet. Præcipuum autem intellectus inſtrumentum æſtimauæ organum eſt potiſsimæ ſenſilium potentiarum, cui memorativa cum imaginativa miniſtrat, communiſque ſenſus cum extrarijs. Itaque ſi æſtimatrici certa notitia

expeditæ vigiliæ nō ſubſit, intellectus vel nō intelligit, ubi nulla præceſsit, vel incertę innixus nō certā cognitionē aſſequitur: ſed velut inter inſonia, diminutas quaſdā ratiocinationes cōſerit, reminiſcētias, ꝓvidentias, recognitiones exiguas ꝓmit, quę nō certę notitię neceſsitate ſed fortuitò verę ſint; ꝙ maximè cōtingit, qùm ex vigilię certa ītellectione memorię, impreſſę mēſere, unde poſtea inter ſoporē ruiſus in actū eruatur. Sic per ligamentum ſenſus impeditur intellectus iudiciū ſive certa cognitio iudicij nomine ſumpta. An verò intellectus ubi ductu certæ notitię ſenſilis certā intelligentiā elicuerit, inde aliā talem deducere valeat, haud ſenſili certa cognitione pręſenti nixam, ſubtilius diſquirendum reſtat, vi eorū quę ſunt nucuſq; indicata, rurſum amplius expenſa.

4. C. *Certa intelligentia homini non adeſt ſine certa ſenſili notitia.*

Atqui ſimiliter, ut certā intelligentiā reſultare pareſt è conſtātia obiectoru apprehēſa collatione habita per memoriā etiā intellectualē prænotorū cū præſentibus: ita ꝓpter eiuſcemodi collatā cōgruitatē, eiusve pręſentē vim, quouſq; ad alia tendatur; diſcrimē eſt deceptionis in ſeorſim ſemelq; intellectis non ratò evenictis. Ad memoriæ itē intellectualis actū exercendū, cum agnitione pręteritæ durationis, inſtantis pręſentis uti termini concurrere intelligentiā opus eſt. Pręſentis verò momenti ad intuitivā notitiā pertinētis, ut & cuiusvis pręſentis cognitio haberi non poteſt per quaſcūque facultates cognoſcitivas ſolas eadē ratione modoque obiecta in pręſentia, & abſentia cōplectentes, interquas intellectū eſſe humano in corpore cōmorātem ſatis experimur; niſi adſit exteri alicuius ſenſus, communis que aſſociati interno pręſer-

tim ęſtimatiuæ, perceptio, qua intellect⁹ indefinita lati-
tudo ad præſentis momēti expreſſam apprehēſionē de-
terminetur. Certa ergo intelligētia nō adeſt à deceptio
nis ꝑrſus periculo immunis ſine præſentis alicui⁹ cogni
tione ſuppoſita intellectu, æſtimativa, ſenſu cōmuni, &
aliquo ſaltē externorū percepta, cuius ad pręſentē virtu-
tē, quo adusque pertingat, in alia quoque certò noſcēda
intellectus ꝓcedere queat. Iudiciū igitur intellectus pre
peditur per vinculū ſenſus, nō modò ſi certa ſenſilis noti
tia nō præceſsit, ſed etiā ſi præſtituta fuerit, dū tamen in
præſentia nō perſtet cū ſibi neceſſaria vigilia expedita;
quæ ſi nō adſit, perinde certæ intelligētiæ iudiciū aufer
tur. Initiū itaque certæ intelligētię à cōſultis ſenſibus ſū
mēdū eſt è certa eorū expeditæ vigilię cognitione, vt me
Iuvenal. ritò à Satyrico dictum ſit, optandum eſſe, ut ſit mens ſa
ſatyr. 10. na in corpore ſano. Inſuper nullū actū intelligentiæ ha-
beri, niſi qua notitia ſenſilis adſit, quamvis anteceſserit,
experimēto infantiū cōſtat, qui nihil, cuius deinde me-
minerit, per ſoporē ītelligūt, quoad internis ſenſibilib⁹
facultatibus ſimulacra rerū percipere incipiāt, quum eo
rū ſpectris pavefacti excitantur. Sed & ſi ponerentur in
ſu. c. 3. pr. hominis ꝓductione animę inditę rerū intelligēdarū ſpe
cies, nō tamē intelligētia certa cōtingeret præter certā ſē
ſu. c. 4. pr. ſile notitiā aſtantē cauſa iā tradita; niſi tales ſpecies forēt
3. c. me. quæ diſcretę repreſentarēt res & ſecundū earū conditio
nes abſolutè, & ſecūdū cōditiones pręſentiæ peculiares,
ſu. c. 3. pr. ꝙ lōge ab experiētia memorię noſtrę remotū eſt. At id
ad aliā angelicę tractationis, nec nō humanę mētis à cor
pore ſeparatæ ſcrutationē ſpectat. Nonnulli hāc ſenſilis
notitię ſolutę neceſsitatē ad humanę ītelligētię certitudi
nē obtinēdā ī ſe cōpēdio deducūt, ꝗđ arbitrātur naturā

rei

rei ſenſibilis in materia corporali exiſtentem eſſe obiectum intellectui humano proportionatum. Verum ut materiæ proximæ nihilo controverſiam inſcrutabilem miſſam faciamus; intellectus noſtri obiectũ parile haud reſtringi mõſtratur ad rei ſenſilis naturã; ſed id ad quod mentis corpori coniunctæ intelligentia terminatur, latiſsimè verum ens eſſe ſive materiale, ſive in materiale, ſi ve ſenſibile, ſive inſenſibile; quum is in deum quoq; faſtigium ſupremum, incorporeum, immenſum intelligendum extendatur: quanvis ad omnem intellectionem à ſenſibilibus moveatur, quorum reſpectu cuncta intelligit iuxta modum ſuo loco explicandum, abſq; quorũm prævia quapiam aſsiſtenteq; notitia nil intelligit, vt ſuperius oſtenſum fuit. Amplius autem quòd hucuſq; indicavimus, ita etiam confirmatur. Iuxta præſentiæ, abſentiæq; diſcrimen antea expoſitum, in abſentium quæ noſcentibus non præſto adſunt, cognitione, quàm præſentium erroris maius periculum eſt, quod in his non aliter tutò vitatur, atque collatione ſenſilis notitiæ præſentis, toties declarata; licet & præſentia innoteſcere nequeant alijs facultatibus cognoſcitivis res in abſentia, præſentiaque apprehendẽtibus, niſi adiũcto aliquo ſenſu extero cum communi præſentia tãtum percipientibus. Multo igitur amplius ut abſentium cæteris noſcitivis proprijs facultatibus certa cognitio quæratur cùm ſenſilis, tum intellectualis, certitudine iudicij huiuſcemodi è præſenti ſenſili aliquo percepti fulciatur, oportet. Denique idem ita convincitur Certitudo cognitionis iuxta ſuam rationem exigit, vt non modo vera notitia ſit, obiectam rem ſicuti eſt, ſe habere percipiens, ſed velut immunis à fallacium vera mentientium aſsimulatione

Li.1.theol c.7.11.li.3 c.3.

s.eo.c.4.

s.c.1.

s.c.3. me.

s.c.3. poſt pr.

 tione

tione vacillanti, non ſolida, quibus non explorata ve-
ra eatenus aſsimulantur; firma prorſus ſit. Aſt quùm exe
ratur notitia à cognoſcente, ipſo nixa certitudinis fir-
mitatem illius reſpectu conſummatam ſortitur, ut niſi
ſe certum de cognita re agnoſcat, nempe obiecti noti-
tiam certam eſſe percipiat, certitudo abſoluta nec dum
ſu.c. 2. ſit. Ad id autem apprimè appoſita eſt reflexio conceſſa
potiori cognoſcitivæ facultati, puta cõmuni ſenſui, quo
& actus exteriorum ſenſuum, & proprius percipitur,
dum in ſe potentia reflectitur; & multo potius præſtan
tioribus æſtimativæ, intellectuique. Vt verò cognoſcẽs
ſe certò aliquid noſcere deprehendat, ſimul ſe tunc con-
ſiſtere certò agnoſcat, neceſſe eſt, qùm ſe utique agentẽ
extantem noſcat: & aliôqui ſi propriæ exiſtentiæ cogni
tio deforet, aut vacillaret, ei ſuperſtructa notitia cognoſ
centis ſe noſcere, atq; obiecti cogniti quî firma eſſet, nõ
potius nutaret? Cæterùm noſcens conſiſtentiam ſuam
cum præſenti cognitionis actu, inſtans præſens pariter
ſu.c.3.me. cognoſcat, opus eſt; cuius ut in ſuperiorib⁹ deduximu⁹,
notitia in animali ſine adminiculo exteri alicuius ſen-
ſus aſsiſtentis non adeſt: pro indeque certa noticia tam
ſenſilis, quàm intellectualis nequaquam habetur, niſi
adſit præſentis extero aliquo ſenſu iuxta expoſita perce
pti, uti planè inſtantis momenti, cognitio itidem certa.
Sed illo præſentis momenti nunc interim ex abundan-
ti omiſſo, animal cognoſcens certò ſeſe extans noſcens
quidpiam, neceſſariu eſt ut ſe ipſum, prout tunc omni-
no conſiſtat, velut in pręſentia oblatum expreſſè cogno
ſu.cap.1. poſt me. ſcat; quandoquidem cum eiuſcemodi cognitione fieri
nequit ut animal non ſit, prout obiectum eſt apprehen-
ſum certè modò cognoſcẽs quidpiam. Pręſentis porro,

[library stamp]

ut toties repetitũ eſt, notitia non adeſt per alias faculta-
tes noſcẽtes in abſentia, pręſentia que itidẽ res, niſi adſit *ſu.c.3.me.*
exteri alicuius ſenſus cũ cõmuni res in præſentia tãtum
percipiẽtis præſidiũ, quo illarũ, velut æſtimativæ, atque
intellect' ampla latitudo ad præſens tantũ expreſsè ap-
prehendendũ coarctetur. Quare certa notitia ſeu ſenſi-
lis, ſeu intellectualis nequit haberi, ſine perceptione ſup
poſita ſenſus alicui' externi cũ comitib' facultatib'. præ
ſens aliquid noſcentis, idque certò, ne incerto innixa in
certa etiã evadat, ad quod expeditã vigiliã neceſſariã prę *ſu.c.3. ad*
mõſtravim'. Licet nãque poſsit animãti eſſe certa obie- *fi.*
cti cuiuſpiã interna notitia, itẽ que ſui uti certò cognoſ-
cẽtis, ac tũc ita in præſentia operãtis, quæ notitia mini-
me ſenſu extero cũ comitib' tũc ſimul excepta ſit: nihi-
lomin' quia ſimilis notitia ex pręterita p memoria offer
retur, vel perperã, vt in ſomnis, quiret offerri: exigitur,
ut aliqua cognitio ſenſu quopiã extero ad internas facul
tates cognoſcitivas trãſmiſſa pręſentis alicui' obiecti ad
ſit cuius interna notitia pręſens cognoſcẽti percipiatur,
ex cuius coram propoſitę collatione alia interna notitia
facultatum interiorum ad abſentia præſentiaq; indefi-
nitarum ad præſens determinata cõſtet; ut que certa cõ-
ſtet, exigitur, uti cõparata illa certa expeditę vigilię no-
titia ſuffulciatur, ſicuti de memoria ſuperius præfati ſu-
mus. Nec verò eſt cur nobis imponere queat ſimilitudo *ſup. ca. 3.*
reflexæ cognitionis etiam tanquam certæ inter in ſo- *poſt me.*
mnia oblatæ, ubi ſimilitudines cũctorũ ex vigilia repo-
ſitorum obverſantur, cùm pręter alios errores, quos ex
citati perpetim deprehendimus, illud ſatis documento
ſit reflexionem eam eſſe incertam, quòd ſomniantes ſę-
pe quos ſe eſſe imaginantur, nimium differentes veluti
diver-

diverſi vultus,ſexus,imo &generis animātis effingunt.
Demum aſtipulari poteſt,quod in pręmiſsis circa refle
xionem certæ cognitionis contineri apparet,illic agens
cognoſcitivum ſe ſe noſcere velut in pręſentia oblatum,
prout tunc conſiſtat certè cognoſcens quidpiam, atque
proinde prout animal,quoddam q; peculiare ſit: quale
obmolem & ei adiacentia perceptile in preſentia nō eſt,
niſi communi ſenſu cum comitantibus cognoſcitivis fa
cultatibus apprehendatur. Verùm id pręter quā,ꝙ iam
ex redundanti eſt,non videtur ſtabiliter collectum:imo
ſatis eſſe,ut noſcens cognoſcat certò ſe percipiens quid-
piam extare,ſive non ſit animal,ſive ſit,huius vel illius
ſpeciei indiuiduum:cùm poſsit eſſe mens angelica con-
pleta ſubſtantia per ſe abſolutè conſiſtens & operans, &
lib.2.theo. mens humana corpori coniuncta ſubſtantia non com-
c.3. pleta,ſed completę,nempe hominus,potior pars,cuius
abſque corporeo ſuppoſito quaſi ſe iuncta nec per ſe eſt,
nec per ſe operatur,tanquam ſuppoſitum; at veluti ſub
ſiſtens per ſe extat,quippè quę per ſe operetur intelligēs
lib.1.theo. c.7.11. velut incorporeum autorem non cooperāte recipiēteve
lib.3.theo. corpore talem actionem ſuas vires excedente, unde &
cap.3. in corporea,ſicut mens angelica proditur, quibus nihi-
lominus notitia reflexa congruat. Non eſt autē mirum
quantūvis anima humana incorporea propriam intel-
ligentiæ actionem naſciſcatur à corpore nę utiquam ex
ertam,non tamen intelligentiam certam vel incorporei
autoris ei adeſſe, niſi adſit notitia,ea que certa fulciens
obiecti cuiſpiam præſentis ſenſu aliquo externo ad inte
riores potentias noſcitivas traducta,intellectumq; pręſ-
ſertim,qualis expedita invigilia habetur, cuius certitu-
dinis collatæ comparatione, certa intelligentia etiam

incorporei exploretur. Quando quidē ut antea deduximus, univerſa notitia in intellectum ab exteris ſenſuū ianuis per medios internos ita derivatur, ut nulla ipſi alia naturaliter ſit, atque illa quæ per ſimulacra ſenſibus miniſtrantibus traiecta, ipſius vi emicans inde elicitur, ac provenit reſpectu aliquo ad ſenſibilia ſic habito: put etiam coniunctionis animæ intellectualis cum ſenſifero corpore naturalis ordo requirit. Hinc patet, cur mens in corpore ſeſe per ſe ipſam incorpoream, intellectualē, non ſenſu apprehenſibilem minime percipiat: ſed ex intelligentia certa incorporei, uti dei, cuius corpus ſenſitivum capax nequaquam eſt, per eam actionem præſentē reſpectu ſenſilis alicuius in præſentia certē cogniti conſtantem, ſe agentem incorpoream deprehendit, indeq; deprehendiſſe memorat. Anima verò ſeparata cum ſe gerens aliter extet, alium intelligendi modum ſubit, ſeque per ſe ipſam intelligere valet, & cætera etiā per infuſas in ſeparatione ſpecies: nec nō per ipſas res oblatas virtutis contactu coniunctas, ac perinde intelligentiæ obiectas, inter quas ſimulacra, et ſigna ſunt, velut et in corpore phantaſmata item coniuncta habet, per quæ propoſita intellectui res intelligat, à ſenſibilibus quæ ita reſpicit, mota, qp quemadmodum fiat, explicari iam tempus eſt. *ſu. c. 3. pr.*

C. 5. De intellectus operationibus, & certa intelligentia, cui certa ſenſilis notitia eodem ſpectans reſpondeat.

VT ab exteris obiectis rebus in organa ſenſuum exteriorum ſpecies proficiſcuntur, quibus ij ſuas cogni-

cognitiones exerceāt, indé que ad interiores ſenſiles po tētias ſua cuiuſque organi ſimulacra derivātur ſucceſſu per ordinē cōtinenti poſteriorū imaginū ab anterioribus deducto uſque ad æſtimatiuæ potiſsimæ phātaſma ta: ita elici ab ijs intellect⁹ vi ſpecies intellectuales, quib⁹ in ſe formatus repræſentatas illis res actu intelligat; receptū fermè à cūctis eſt, quanquā non deſunt, qui ſuas rationes ſecuti negent. At qui aſſerunt, diverſis id vijs ſtabilire contēdunt; ſuppoſito in primis ſingularia ſenſibilibus facultatibus anguſtis ſanè, quales in brutis comperiuntur, tantummodò apprehendi, non univerſalia dicta, quæ gradus eſſentiæ ſunt ex varia communitatis cognatione in ſingulis quibuſque reb⁹ reperta, ſubtili attētione abſtrahente collecti, quo generalis ratio conſummatur. Ad eorum quippe amplitudinem percipiēdam, enunciationeſque ex ijs præſertim ſive componendo, ſive dirimendo deſignandas, inde que ratiocinationes cōſerendas capaciorem vim ſublimioris facultatis intellectualis ſolis inter animantes hominibus conceſſæ philoſophi neceſſariam animadverterunt. Itaque ſive intellectus, virtus animæ humanò corpori coniunctæ propriū munus ſortiatur, noſcere formam in materia peculiari exiſtentem ſub communi ratione etiam ſingularitatis, non tamen prout in hac vel illa materia ſit, ac per talem abſtractionem non ſit, niſi univerſalium directè cognoſcitivus; ac proinde ſingularium non niſi reflexè, dum individuum non propria notitia expreſſe, ſed per alienā notitiem univerſalis velut inconfuſo reſpiciens arguat: Sive intellectus individua directè cognoſcat, ut fert ſubtile ingenium dum percepta ſenſibus, eorum que unā perſenſiones, uti ſuperior nullo quod experiamur, diſpē

Henricus quodl. 4. q. 7. quod. 5. q. 14. Goffred. quodl. 9. q. 19.

Sco. 4. Sēt d. 45. q. 3. Dico.

dio reflexo apprehendit, ex quibus etiam in particulari apud ſe ratiocinatur, & ex animaduerſa inter ſimili modo intellecta ſingularia intercedēte affinitate vniverſalium collectorum ita intelligentiam eruit: neceſſarium eſſe aſſeverant, vt à prętentis æſtimatiuæ quorumvis ab ea perceptorum phantaſmatibus intellectuali virtute ſimilitudo ſeu ſpecies eliciatur in intellectu reſultās. Prioris ſententiæ ad id urgens cauſa, in illa explicita patet, poſterioris declaranda eſt, qua & ea patentius liquebit. Obiectum præſtituitur actui, vt è cognoſcitiva potentia obiectoque ipſi coniuncto vel in ſe, vel ubi id non contingit, in repræſentativo ſui ſimulacro, actus notitię pariatur. Itaque obiectum prout etiam in ſimulacri ſigno expreſſum habetur, notitiæ pręfigatur, oportet, ac proinde univerſale obiectum intelligētiæ, prout neceſſe eſt in alicuius ſimilitudinis ſigno expreſſum exhiberi cum proprię univerſitatis ratione, quæ licet in ſingularibus fundamentum nanciſcatur, nulla ſenſibili facultate cōprehēditur, qua ipſa vel nullo modo vel tenuiter nimis & confuſè adumbratur, ſed tantùm ſublimiore intellectuali explicatè prorſus per eius abſtractionem conſummatur. Qum igitur ita uniuerſale obiectum nec in ſummo ſenſili phantaſmate contineatur, nec in ſingularib' rebus ſeorſim ſit, opus eſt ut impreſſà intellectui aliqua exprimente nota prętendatur, quę intelligibilis ſpecies dicitur. Verùum quia dici poteſt, è ſingularium exactis intellectionibus communitate animadverſa ſpeciem ſanè intellectualem uniuerſalis colligi, qūm verò adeſt ſingularis cuiusque licet non ſpiritualis, attamen corporalis ac ſenſibilis intelligentia, non requiri, ut præter eius phantaſma, ſpecies quoque intellectualis præiaciatur; Sco. 1. Sen d. 3. q. 6.
id

id etiã oſtẽdere ſententiæ aſſertor ita conatur. Sẽſiles cognoſcitivæ potẽtiæ habẽt in ſua quęque ſuperior ſpecie inherẽte obiectũ expreſſum, non tantũ in ſimulacris inferiorũ facultatũ: id ergo quod perfectionẽ potentiæ denotat, intellectui poti⁹ tribuendũ eſt. Quòd ſi dicatur
2.Sent.d. 3.q.fi. abſolutioris perfectionis eſſe potentiã virtute cõtingere
4.Sent.d. 45.q.2. obiectũ extrariũ ſive in ipſomet, ſive inſenſili ſimulacro ceu phãtaſtico ipſum exprimẽte item eidẽ potentię extrario: Eo cõceſſo, nihilo ſecius innuit, exigi, ut mens humana obiectũ ꝓpria in ſpecie expreſſum apud ſe habeat non tantũ in ſpecie phãtaſtica mendicatũ, externũque, quò intellectuali facultate ſufficiẽter intelligentiæ actũ producere per ſe queat. Quandoquidem ſi operationẽ propriã per ſe nequeat exercere, ſine operatione inferiorũ ſenſiliũ facultatũ obiectũ repreſentantiũ, à quo ita oblato & intellectuali potẽtia intelligẽtia pariat᷑: ne per
lib.3. the. cap.3. ſe quidẽ eſſe poteſt, quod falſum eſt, qùm oſtẽdatur immortalis, & à corpore diſſoluto ſeparabilis permanere. Nec ſateſt dicere, id ob corporis cõiũctionẽ evenire: nõ enim ꝑpterea quod rationabili animę naturaliter cõvenit, aufertur. At ſic occurreri poteſt, nõ id cõtigere, quia mens in actione ſua depẽdeat a corporaliũ facultatũ actib⁹, ſed quia quodãmodò ad intelligẽtiã exercẽdã, ab obiecto pẽdeat, quod ſecum non fert, quale externũ corporeũ pręſerti eſt: ꝙ plane mẽte corpori coniũcta ut virtute ab ea cõtingatur, intellectui per ſe adiũgi nõ valẽs, in ſimulacro tamẽ ſenſilis facultatis, nẽpe ęſtimativę d̄ſignatũ ita iũgi poteſt. Vnde accidit, ut corporalis potẽtię opa
2.Sent.d. 3.q.fin. tio neceſſariò d̄beat eſſe ꝑſtructa. Nec verò ipſo etiã cẽſẽte, malè cõgruit, vt mẽs creata nõ omnẽ pfectionẽ ſortita, ꝙ ſoli⁹ dei eſt, notitiã vel ab obiecto corporeo recipiat

non ut

non ut ab integra cauſa,quæ agens receptivo perpetien te nobilior eſt,ſed ut à partili inferiore ſubiuncta intelle ctus virtuti præſtantiori agenti,quam nobiliorem ipſa intellectuali facultate receptiva eſſe inconveniens eſt. Verùm ita in id quod is deſtinat, devenitur. Vis nanq; noſcitiva intellectualem obiecti notitiã percipiens,qua prius carebat,ea utique quæ intelligit,extãs,obiecto eſ-ſe coniuncta debet,ſicut & quæ vis potentia cognoſciti va,quatenus talis,nempe receptrix eius,quod non habe bat actu,eſt. Sed externum corporeum obiectum etiam in phantaſmate ſenſili contentum eo modo intellectri-ci facultati nequit inſinuari ob diſcrepantem indignita tem,quam dignior intellectualis natura ita ſuſtinere reſ puit,quòd ſuſceptrix paſsiva potentia ſuſcepto velut a-ctu depreſsior ſit. Quare oportet,ut id obiectum ſpiri-tuali nota exprimente incluſum intellectui cõiungatur nimirum intelligibili ſpecie. Eam vero ſpeciem in potẽ tia intellectuali receptiua inſitam eſſe neceſſe eſt à vi agẽ te intellectuali præſtantiſsima,ipſius virtute contingen te inferius obiectum in phantaſmate etiam expreſſum, eius inſtar elicitã. Sic intellectrix ſuſceptiva facultas ab obiecto per phantaſma quoque corporeo, tanquam à partili cauſa ſubiuncta potiori intellectuali poteſtati a-genti recipere notitiem propriam valet, quanquam nõ protinus,ſed per medium intelligibilis ſpeciei inde acce ptæ:qua deinde intelletrix facultas formata obiecti no-titiam in ſe profert. Nam vt in alijs ſenſitivis potentijs obiecti ſimulacro recepto, quævis illius in ſe notitiem promit in actum ſe ſe ex potentia reducens,neque ad id oportet facultatem agentem,paſsivamque diſtingui:ſic in potentia intellectiva uſu venire par eſt. Cæterùm ad

1. Sentent. d.3.q.7. ad quaſt. &c

ſpeciẽ

ſpeciem intellectualem,quam intellectiuæ facultati in
ſertam in primi neceſſarium eſt, eliciendam ex obiecto
per phantaſma oblato efficacitatem ſanè agentem pro-
prie diſcerni opus eſt,potiorem phãtaſmate,intellectua
lem utique,ut pote nec effecta ſpecie,nec receptiva potē
tia intellectualibus ignobiliorem. Sic ſecernuntur intel
lectus agens,& paſsivus,ſeu poſsibilis dictus, quòd in-
potentia ſit ut ſpeciebus elaboratis præformatus intelle
ctionem edens ſuſcipiat.Id etiam diſcrimē amplius pri
S.Thom.1 or ſententia tradit,cuius autor diverſas potentias intel-
p.q.79.a. lectum agentem,& poſsibilem aſſeverat , vt in cunctis
10. aliam potentiam activam,aliam paſsivam ducit. Ni-
hilominus ut phantaſia,ſeu æſtimatiua , quam illo no-
mine nonnulli appellant,præter percepta aliunde deri
vata ſimulacra ſuas intentiones dictas elicit vi activa
quas et vi paſsiva ſuſpiciens noſcit;nec tamen duæ potē
tiæ ſeiunguntur, ſed unius ſecreta munia notantur : ita
in poſsibili videtur intellectu ſentiendum, quum præ-
ter inditas ab agente ſpecies ſuas quoque dictas intẽtio-
nes univerſalium,& quaſcunq; ſenſilis facultas elicere
nequit,eruens promit,quas etiam recipiens cognoſcit.
Idem quippe in ſe agere pro incommodo ſubtile inge-
1.Sē.d.3.q nium non habet,ſed tantùm idem ſe ſe omnino produ-
7.ad arg. cere;& in actu,& potentia reſpectu eiuſdem prorſus a-
ctus eſſe.Denique ab utraque factione non modo exiſti
matur opus eſſe,phantaſma prætendi, quod ſua virtute
contingens intellectus agens ita illuſtrat habilius red-
dens,ex cuius non ut ſubiecti,ſed ut inſtrumenti poten
tia ſubminiſtrante ſpecies intellectuales abſtrahens in-
tellectui poſsibili imprimat : verùm etiã in quacunque
intellectione oportere phantaſma præſtitui , ad quod

ſpeculandum ſe ſe convertat intellectus poſsibilis, ut cõ ſyderet etiam naturam univerſalem exiſtentem in parti culari per phantaſma medium intellecto, aliôqui nihil intellecturus. Verumtamen cauſa ſuperius reddita eſt, *ſu.c.4.* cur niſi qua notitia ſenſilis adſit, nulla intelligentia ſit menti corpori cõiunctę, neque certa, niſi aliqua certa ex peditæ vigilia notitia ſenſu extero intelectuq; perce-pta fulciatur; ſed an certæ intelligẽtiæ vel univerſalis ob iecti, ut cervini generis, certam qua nitatur, conueniat ſubeſſe notitiam ſingularis eiuſmodi non quidẽ exter-no ſenſu cum comitibus, intellectuq; tũc apprehẽſam, veluti coram conſpecti cervi, quod conſtat neceſſarium haud fore; at ſaltem æſtimatiua, memoria ve ſimul men ti propoſitam, expendendum eſt, quanvis ut & hæc ſit certa, certam aliam cui conferatur, deſyderet notitiẽ ſen *ſu.cap.3.* ſilis cuiuſvis obiecti tunc externo ſenſu cum comitanti- *4. poſt me* bus, & intellectu expedita in vigilia ſuſceptam Ac pro culdubio ſi tale phantaſma obiecti particulariter, eius vel uniuerſalis intelligentiæ ſubeſterni neceſſe eſt, certũ quoque certæ ſubdi oportere conſtat, ne incerto nixa, non certa itidem etiam emergat. At naturalis ordo con iunctionis mentis cum corpore organis ſenſorijs prædi to exigit, ut utriuſque facultates cognoſcitiuæ adiunctę ſimul operentur, ac proinde ſenſibilium facultatũ præ-cipua æſtimativa potiſsimum utique ſubminiſtrans in ſtrumentum intellectui ſubiũctum, ſimul agens cũ eo pariter in idem tendat, cum ſubſervientibus ſenſilibus potentijs inferioribus Nam ſi penitus in diverſa ferren tur nullam inter ſe unius reſpectu unitatis copulam ha, bentia, non iam unius coniuncti ſuppoſiti, imo diſpara torum actiones cognoſcitivi generis evaderet. Quo cir

ca cùm

ca qùm in unitatem quod coniunctione unū eſt, quo ad eius fieri poſsit, incunctis conſpiret, ſic debet æſti mativa cum ſubiectis facultatibus intellectum ſubſequi, ut reſpectu quopiam ad ſenſibilia phantaſmatibus expreſſa iugiter habito ita per motus quæcunque noſcit, intelligat. Ad hunc modum uniuerſale rationem eādem in uniuerſis ſingularibus habens intelligimus in ſingulari aliquo vel aliquibus intellectis, phantaſmate quoque ſimul oblatis, aut etiam una ſenſu extrario, vnde ad cūcta ſimilia vis generalis extendatur. Rurſus quę de mētibus tum noſtris, tum angelicis, ac deo præſertim ad incorpoream, ſublimen, præſtantiſsimam naturam pertinentia intelligimus, non aliter cognoſcimus, atque reſpectu apprehēſo ad corporale quidpiam pariter intellectum, phantaſmatibus expreſſum; aut etiam ſimul extero ſenſu obiectum: dum illius craſſam imperfectionem negantes remouentes q3, depreſsionem, & indigētiam agnoſcentes intellectu ex collatione relata deprehendimus ſuperioris eſſentiæ à corporum impedimento immunis longe abſolutiorem perfectionem, excellentem eminentiam, & diffuſam in effectus inferiores efficaciā præſtabilem. vel huiuſcemodi talia comparatione ſimilitudinis, diſsimilitudinis, nexus, affinitatis, diſiunctionis, contrarietatis, alius ve animadvertimus. Præterea ubi generalia ſubiecti cuius vis uniuerſi axiomata prima in ſingularibus memoria, ſenſiliq3 notitia pręſenti, & intellectu perceptis perſpicua principio nativa intellectus acie intelleximus certa, certa inde dogmata colligentes derivamus intellectus vi ſenſim ſe dilatante, atq; ad conſyderata per omnē gradum cognata ſingularia, vel aliquo modo colligata incumbente, quę phātaſmatibus

tibus, ſive ſenſu etiam extrario percepta eſſe certa per ſe vel alia planè certa intelligimus. Sic in diſciplinis cũctis regulari ordine deductis certitudo à ſeductionis periculo libera quæſita eſt ſive exactiſsima, ſive quæ ad talem proximè accedit, pro rerum varietate, tum etiam detecta eſt incertitudo inęqualis, quę à certitudinis conſtantia penitus abeſt. Servatur autem hic proceſſus in operationibus intellectualibus, ut primò quidvis intellectus ſimpliciter apprehendat, obiecti eſſentiam qua eſt id q̃ eſt, velut in confuſo percipiens: de in proprietates, & accidentia, & habitudines rei eſſentiam circunſtantes, & ei alienas attendens paulatim ad perfectiorem intelligẽtiam progreſsus compoſitione utitur, quam enũtiationes affirmativę deſignant, uti qùm apud ſe conſyderat, quòd homo eſt animal, rationabileque, aut albus, componit ſuppoſitum appoſitaque, quæ ſeorſim intellixerat, in idem ea convenire denotans: diviſioneque, quam enuntiationes negatiuę ſignificant, uti qùm animaduertit, quòd animalis vita nõ eſt immortalis, ſuppoſitũ, appoſitũq; ſeorſim intellecta, ſicut re ſe iuncta ſunt, diremta notat. Poſt ab una cõpoſitione, diviſione que ad aliã deductione procedit, quod eſt ratiocinari: ex communitate multis in ſingularibus cognitis explorata univerſa ſe colligit, velut ex humanarum perſonarum cõmuni affinitate univerſam hominis ſpeciem, & ex animantiũ ſuppoſitorum cognatione animalis genus: & ab univerſalioribus magis cõfuſis, diſtinctis minus ad minus univerſalia perfectius explicatius que diſtincta deſcendit, velut ab animalis notione ad hominis, leonis ve: & in ſumma à quocunque tanquam toto plura complectente, abſque ipſorum ꝓpria noticie perinde ſub quadam

confu-

confuſione noto devenit ad peculiarem illorum tãquã partium notitiam exactius diſtinctam. Ad hæc ubi ab intelligentia quorũcum que intellectus promotusque apprehendit, ordinat ad quidpiam aliud noſcẽdum vel operandum, is actus intentio; dum in intenti perſiſtit in quiſitione, actio ea nomine accõmodato cogitatio fert, dum excogitatum ad alia certa, unde oritur, examinatum refert, ſcire, vel ſapere ducitur, quod eſt phroneſis, ſeu ſapiẽtiæ, cuius recta iudicij determinatio ſublimior eſt; dum autem aliquid quaſi pro certo exploratum deſignat in ſe, quo modo alijs iam manifeſtare queat, ea diſpoſitio interioris ſermonis eſt, ex qua exterior locutio prodit Nam & mens apud ſeſe locutionis inſtar exhibet, dum intelligendo ſuppoſita & appoſita componit, dividit ve, integræ orationi externæ internam, ac ſingulis illius partibus, peculiares conceptus reſpõdentes prę ferens ac prætexens, unde tanquam ab exemplari extera ſigna id exactè exprimentia voce promat. Solet autẽ cùm tota oratio ſententiam perfectam complexa, tum quodvis eius vocabulum in locutione verbum vocari, unde & reſpondens conceptus tam illi, quam huic interius verbum appellatur; quãquam de hoc variè diverſi deſceptant. Sunt qui hoc verbum ſive in prima intellectus operatione, qua quodvis obiectum ſimpliciter intelligit, ſive in ſecunda, qua componendo, dividendo que complexa percipit, nil aliud eſſe cenſeant, quam intellectionis terminum, in quem feratur, ceu conſummantẽ, quo ſine perfecta non cõſtet. Alij exiſtimant quùm intel-
Sco. 1. Senten. d. 2. q. fin. d. 27. qu. dl. q. 1. lectus vel obiecto in ſe vel in ſpecie coniuncto formatus id intelligit, cognitionem ipſius integram abſque alio conſequente conſtare verbo, licet hoc in humano intelle-

ctu

ctu naturaliter intelligentiam ſequatur: pro qua ſententia facit, quòd angeli de ſua eſſentia per ſe ipſam cognita, beati de divina ſubſtantia inſpecta verbum quod eã obiectam immenſam exprimere queat, minimè producere ducuntur, nec divina eſſentia, ſe ſe pleniſsimè intelligens verbum intimum gignit. Itaque vbi verbum internum producitur, actio qua id propriè protinuſq; à dicente oritur, quam prolationem dicere queas, diſcreta eſt ab intellectione obiecti, ſed ita tamen ut eam præſtitutam exigat, quam reſpiciat, ſecundum quam proveniat, ſine qua neutiquã ſit. Modus verò quo id eveniat, à verbo extero apertiori ſic ſumendus offertur. Verbum huiuſmodi ſignum eſt ad repræſentandum quidpiam cognitioni non naturę inſtinctu proditum, ut gemitus afflicti affectum deſignat, ſed ex inſtituto ac placito impoſitum, quod proinde reſpectum ad ſponte deſignantem præ ſe ferẽs ſignificatam rem denotat, prout ab illo intellectu percepta eſt. Simul ac enim audim⁹ loquentem, & res verbis ſignificatas, & à dicente intellectas animadvertimus: nec in aliud propriè verba invẽta ſunt, quàm ut quæ de rebus intelligimus, alijs, vel alio in tempore nobis tanquam alijs nota faceremus. Verbum igitur exterius rei quatenus intellectæ ſignum, intelligentiam relatam obiectæ rei præmiſſam requirit, ſecundũ quam proferatur: ideo que ad eum ſe gerere modum interius verbum debet, ſi modo verbi nomine dignum eſt habendum, quod ſi meretur, præſtantius utiq; nanciſci par eſt. Ac revera intellectus per obiecti intellectionẽ impreſsionem quoque ſuſcipit germanæ notæ veſtigia expreſſà ſervantis, aſsimilis que eius quam refert, intellectæ rei obiectæ, ipſius quæ intelligentiæ, quæ & tranſeũ

te

unte intellectus actu firmiter retenta ex intervallo poteſt excitatæ memoriæ intellectualis actui, ſui copiam facere, qua rurſus idem obiectũ intelligat, id que ſe iam
ſu. cap. 2. intellexiſſe ſimul recognoſcat, quod eſt meminiſſe. Niſi enim eiuſcemodi maneret indicium in intellectu, ad quod facta denuo converſione actu animadvertens recognitionem exerceret, non eſſet, penes quid affectionem talem mens perciperet ſive à corpore ſeparata, ſive corpori coniucta. Ex memoriæ quippe ſenſilis notis apprehenſis prioris ſenſilis cognitionis, non intellectualis velut incorporei obiecti haberi recognitio valet; quũ intellectivę facultati potiori, ac multo amplius invariabili diuturnam memorandi poteſtatem affore conſentaneum apprimè ſit. Monimentum ergò tale intellectualis impreſsæ notæ, cuius quatenus conſervativus intellectus eſt, memoria habetur, meritò verbum interius iuxta expoſita ducitur, eò que amplius, quod natura providè comparatum eſt, ut quod antea intellectum fuit, eo conſervatũ poſtea rurſus manifeſtatũ nobis recognitũ, indeque alijs etiam eſse queat; ſed & in aliũ præter iugẽ diſcurſus, prẹſentẽ uſum ut dũ int⁹ pfertur, ſit exẽplar deſtinati exteri⁹ pferẽdi verbi, quod ut exactũ ſignum exprimens ipſum, per id inſtar intellecti obiecti, obiectum quatenus intellectum eſt, ſignificet: vnde verbi appellatio principalius in exemplar competit. Dicitur etiam verbum interius conceptus reſpectu exterioris verbi quaſi externi partus inde profecti; quòd imago quoque ſit obiecti, & intelligentiæ ipſius, unde ab
ſu. eo. c. 5 me intelligente profertur. Verumenimverò in cunctis intellectus operationibus iuxta ſuperius explicata ſenſiles potentiæ ſub miniſtant, eôdem quantum valent,

tendẽ

tendentes,ita ut intelligentię ſenſibilia phãtaſmata ęſtimativa ſubſternat, memorabili verbo ſubdat affinis phãtaſmatis notas ſenſili memorię impreſſas, revocato rurſus memoriæ intellectualis actui erga recognitum ſubijciat ex memoria ſenſili reſumptum eô pertinens phantaſma: quò pariter ut oportet ſuperiores, inferiores que potentiæ progreſſæ ferantur, & per omnem gradum ſicut expoſitum fuſius iam eſt, mutuæ firmitatis ſtabilē certitudinem aſſequi queant. Ac tot de intellectus operationibus pro inſtituto ſtrinxiſſe ſufficiat.

C. 5. *Quæ recta ratio, uſus rationis, & fides certa ſit.*

ENavi gaſſe iam videtur oratio è ſcopuloſis locis nitorem reſpuentibus, non ideo tamē ob ulterioris fructus gratiam relinquēdis. Nunc ut his colophonem addamus, de recta ratione, cui omnis in moralibus certa iudicij determinatio aſcribitur, agendum eſt. Eſt autem ratio recta quòd ad mores attinet, intellectualis notio, quæ liberos actus requiſita regula exactè dirigens dictat, quæ ad id recta eſſe, nempe appoſitè congruentia vel ſtati ſe offerũt intellectui nota, vel inde aperta deductione cõſtãt. Principia quippe operabilium ad mores pertinentium menti naturaliter indita ſunt per habitũ intellectus naturalem, qui ſynteresis vocatur, quaſi conſervatio indelebilis primordiorũ, ad quorum normam operationes morales aptè dirigantur. Ea vero ſunt, appetenti conveniens abſolutè, nimirum quod cunctis expẽſis ſimpliciter conveniens evadat, eſſe acceptandum, per indeque bonum eſſe proſequendum, malum qua tale ſit,

ſit, refutandum, ac potius deteriori anteferendum; ex quibus cætera omnia moralia collectione perſpicua de- *li. de cog. & ignor. mor.* rivantur, uti peculiari tractatione inſtituta ea de re ſeorſim explicuimus. Vt namq; in reliquis diſciplinis, ita in morali è primis axiomatibus certis certa dogmata colligimus intellectus virtute ſe ſe paulatim dilatãte, ac per omnem gradum ad particularia ſenſilia innitente, quæ cum generalibus intellectis nexu aliquo copulata ſint, ut firma hinc inde iuxta ſuperius tradita, perpetim certitudo reſultet. At verò ut huiuſmodi recta ratio nobis plenè prælucere valeat oblata ſua conſtante certitudine, uſum rationis, ſive intellectualis cognitionis exactum deſyderat, quo certitudo intelligentiæ obvenire queat, *ſu. c. 4. & 3. & 5. poſt me.* qui ſanè in vigilia expedita habetur, prout antea declaratum fuit. Recta porrò eiuſmodi ratio ut plenè affulgere queat, poſcit quod ſatis eſſe ex prĩcipijs expoſitis liquet, ut mens in ijs quæ appetenda offeruntur, certò & boni, hoc eſt convenientis notionem, & mali id eſt defectus boni expreſſè deprehendere valeat, atque ita oblata vel amplectenda fore, vel reijcienda dijudicare. Qua propter ubi hoc adeſt, ex actus rationis uſus eſt, qui ob eminentiam deſignatur, qùm tantùm rationis uſus dicitur, *ſu. c. 3. ad fi.* quòd imperfectus uſus rationis, qualis in pueris, malè ſanis, ſemiſopitis interlucet, minus eo nomine dignus ſit. Et contrà ubi eſt exactus rationis uſus, illud adeſt, ut mens noſtra boni notionem, & mali in oblatis appetitui certò percipere poſsit; ſecundum quam homo planè mentis compos deprehendere queat, præter ſummum bonum cætera peculiaria bona, interq; ipſa ſingulos actus haud conſummatam prorſus boni perfectionem nanciſci, imo alicuius ſimul boni defectũ, eatenus quê

ut non bona ſumi quire;iuxta cuius conſyderationis facultatē reſpui valeant,vel approbari à voluntate potentente penes diverſas tales ſpeculationesin idem ita ferri, ut velit,ac non velit,velit agere,ac nō agere,iam aliquid acceptet,iam renuat, & adverſum admittat,aut omittat. Atque hac ratiocinationis collatione iudicij determinatione varia voluntatis libertatem nactus adultus mentis compos arbitrium ita liberum ſortitur,ac ſuarū operationum dominium adipiſcitur:quod & ſuo modo mentibus corporis exortibus conceſſum eſt.Ea libertate perperam vſus ubi,quæ fugienda debet animaduertere,velut expetenda elegit,culpam criminis contrahit: quæ iuxta oſtēſa in ſemiſōnem,non ſolutè vigilantem, & in univerſum in quoquo modo actu,mentis impotē non cadit Solet autem non raro qūm á ſomno ad vigiliam,aut contrà tranſitur in expergefactione,quæ quādoque citra vigiliam in ſoporem redit, atque inter obdormiſcendum,offerri ſemiſopitis,quod etiam ſomniātibus conſuevit,phantaſma ex vigiliæ vel inculpata cogitatione repoſitum ita expreſſum,ut caro etiam agitetur, & id ſequatur quod eum conſequi motum ſuevit: in quo utique per ſe cadē de cauſa peccati culpa nō eſt. Sed verentur bonæ mentes culpam,dubitātes, an quod ſub illiciti ſpecie oblatum admiſſum eſt,in plena vigilia contigerit,necne, quod non ſemper omninò diſcernere in promptu eſt. Verùm ſi in clara vigilia,qualis exteriorum ſenſuum cum internis,intellectuque copulatorum manifeſta functione exploratè liquet, ſe animo eſſe firmo cognoſcant,nequid ſimilis pravitatis admiſſum,admittendum ve velint; indicium indubium habent,quo dijudicent,ſe ſe prius in aperta vigilia ſui penitus

S. Aug. de Gen. c. 15.

nitus compotes minimè fuiſſe, quo gaudeant tutò vir-
tutis iura nequaquam fuiſſe ſoluta. Si enim ſimiliter in
expedita vigilia verſati fuiſſent, pari ſe animo geſsiſſent
ſtabili conſuetudine obfirmato: aut ſi ſecus foret, deli-
ctum liquidò adeò commiſſum liberè cognoſcere-
tur, quod præter expeditam vigiliam non evenit, ut du
bitandi anſa reliqua non fieret. Vlterius quandiu du-
rat motæ concupiſcentiæ delectatio, corrumpit exiſti-
mationem prudentiæ, ita vt nemo dum in ea eſt, men-
Eth.7.c. te quicquam perſpicere valeat, ſicuti rectè Ariſtoteles
11.li.6.c.5 ſenſit: quo circa Hippocrates inſigni vir ſcientia ve-
Macrob. neream iactationem comitialis morbi partem eſſe aſſe-
Satur. ruit, ob ſimilem corporis affectum, & mentis aliena-
tionem Qum igitur quoad ea excedat, rationis exactus
uſus, eius que iudicium reſolutum deſit, ac ſub in-
de arbitrium liberum ſuo in ſtadio non currat, culpa
conflari nequit, ſed forte continuatus effectus eſſe cri-
minis principio liberè deſtinati, quod ſi obſomni ob-
ſtaculum initio non fuit, ne deinceps quidem ob nō
minus impedimentum confici queat. Itidem autem
flagitium non competit, uti nec meriti actus in quoſ-
cunque à mente abalienatos ſive naturali via id acci-
ſu.cap.3. dat, ſive quam ſupra tetigimus, ſpirituali vi tum pra
adſi. va, tum proba, de qua latius inferius agemus. Cæte-
rùm rationis exactum uſum adeſſe, non vulgare in-
dicium ex eo ſumi poteſt, quòd tunc hemò incor-
porei notionem præcipuè dei, tantùm intellectu in-
corporeo perceptilem corporea tranſcendens appre-
hendere valeat. Sed quia plurimi qui rationabili na
tura, ſtudioq; id aſſequi valent, minimè advertunt;
cuncti vero bonum malum que ob neceſſarium

uſum attendunt, inde vulgatum univerſis indicium per ſectæ per ætatem, vigiliam que reſignatam rationis du dum deteximus. Hucuſque de certitudine a ctū eſt, quæ ex conſtantia obiectarum rerum prout ipſa noſcuntur ſive ſola, ſive cum aliorum cognitorum adminiculo, re ſpectu cognoſcentis habetur, permoti proinde obiecto rum evidentia, non animi ſpontanea propenſione, qui evidentibus vi naturæ adactus nequit non aſſentiri, ac firmiter adhærere: verumtamē certitudo quoque nobis non minus ſtabilis fidei non divinę modo, ſed & huma næ non rarò, ad eſt, quæ generaliter aſſenſus intellectus de obiecta quavis re firmus ſine adverſæ partis formidi ne ducitur autoritatæ teſtificantis, non obiecti evidentia ſufficienter permouente nixus, atque ideo nō vi ada ctus, ſed voluntaria propenſione animi adductus. Ab utraque autem opinio differt extrema incendens, quæ aſſenſus eſt de obiecto quovis habitus cum adverſæ par tis formidine imbecillis citra talem evidentiam, per ſimilem tamen propenſi animi adhærentem inclinationem. Ad hunc modum poſſumus opinari ſtellas impari numero eſſe, quòd aptius ita veſtigium ſacræ triadis referre quire videantur: ratione invalida, adhæſione infirma veriti partem oppoſitam, quòd pari multitudine ſint, forte veram fore, ob id electione voluntaria in par tem alteram vergente ſuffulti. At vero bella inter Hiſpanos Romanos que olim geſta Tito Livio referēte cre dimus fidem gravi hiſtoriographo habentes, aſſenſu fir mo plerumque contrariam partem non formidātes ob claſſici ſcriptoris autoritatem; quæ humana ratio qùm ex neceſſitate veritatem non concludat, falſum ſubeſſe poſſe, non tollit, eo que magis voluntatis propenſionē

ſu. co. ca. poſt pr.

expo-

ſcit. Sed hactenus Hieroſolyma, Romam, Cōſtantino-
Vega. lib. 9. cap. 4. polim ſeculis multis duraſſe, orbem uniuerſum ortu no-
ſtro antiquiorem multo eſſe plurimorum itinerantium
ac ſeniorum per ætates ævi ſuccedentium, qui rebus ip-
ſis interfuerunt, atteſtata relatione, quaſi per manus tra-
dita dubium non admittente firmiter aſſentimur fide
humana periculo falſitatis erepta, prædita ſubinde exa-
ſu. cap. 3. poſt pr. cta certitudine iuxta ſuperius expoſita. Quia verò evi-
dentia obiectorum deeſt, propenſio voluntatis eligen-
tis aſſenſum nempe applicationem intellectus ad ea ut
ſe ſe habeant, agnoſcenda quoquo modo exigitur. Ex-
preſſa nāque obiecti cuiuſque oblatio ex proprijs ad eā
attinentibus intellectui repreſentata vi naturali aſſen-
ſum attrahit, ut nequeat intellectus pariter in aſſenſum
nō prodire, certior ita evadēs: ſicut pari'is oblatio, unde
primùm evidentia eſt iniecta luminis, illuſtrati ve colo-
ris obiecti viſui viſionem eius, certam neceſſariò elicit.
At ubi nō ita, ſed alieno teſtimonio quicquam offertur,
quantumuis explorato, ac fide digno, quamlibet actus
teſtificationis eiuſmodi evidens, ac certus ſit, relatū evi-
dens ex proprijs expreſſum omnino non reddit, ſed tan-
tùm credibile, ideſt creditu dignum exibet, ut iam non
leviter, ſed prudenter, ac perinde ſtudioſè fides ei utique
certa poſsit haberi. Quare adhuc opus eſt libera volun-
tatis electione, quæ intellectum iubens adducat actu ad
aſſertum tale quale teſtatum eſt, perpenſè aſsenſu co-
gnoſcendum, actu ita credendi conſummationem ade-
pturo, quem exerere, vel negligere, in poteſtate ſitū eſt
intellectualis arbitrij liberi; non attamen oppoſitum ve-
rum eſſe cenſere, quod credibilis exacti agnitæ certitu-
dini adverſatur, quatenus in evidenti certiſsimo teſti-
nio

monio aſſeveratum credibile certum evidenter; quod planè queat, ac debeat certò credi, prænoſcitur, non tamen in ſe recognoſcitur, ac nondum actu creditur. Sic ſummum bonum, perfectam que beatitudinem dum evidenter mens percipit per ſe apprehenſam, nequit nó actu amoris proſequi, ſed ſi per conditorum longè inferioris gradus ſpecies tale obiectum advertat, non quidē odiſſe valet, ſed non actu amare; ac liberè propenſione voluntatis excitata, quod ſanè requiritur, alieno in ſpecimine oblatum diligere. Verùm hæc fidei certitudo cō ſentientibus ſucceſsione teſtimonijs perſpectis fulta nititur. eorum ſuppoſita explorata certitudine, qualis intellectu expedita que vigilia, initio quoque à ſenſib' exteris facto pro naturæ noſtræ ſubſtrata conditione capiēda eſt, iuxta ſuperius indicata. Iam quæ de humana fide certa deteximus, multo ſublimius, ſtabilius, certius divinæ fidei cōgruunt, qua dei teſtimonijs aſſertum quodvis credamus, oportet. Is namque ut in imenſa ſapientia falli nequit, ut ſumma bonitas, ac virtus fallaciā nequaquam profert ab eius ratione ſuprema exorbitantem; quæ dictat propriæ naturæ quę convenientia ſint abſolutè, amplectenda; contraria vitanda eſſe. At ut fallaciā promat, mens aliud, atque in re ipſa eſſe intelligit, ut edat, concipit, quod in primi autoris ſimplicisſimam, ac maximè uniformem perfectionem, accidentium expertem, adverſantiū prorſus natura diverſorū exortē nullo modo cadit. Igitur is eſſentiæ infinitùm perfectæ naturali neceſsitate fallaciam nec admittit, nec exhibet, & inſita virtute iuxta rectæ rationis illimitatæ faſtigium perinde ut non convenientem abſolutisſimæ ſubſtantiæ, ſed ab eius nativa veritate cunctа luſtrante diſsidentem

ſu.ca.5.3. 6.11.

lib.1.theo. c.11.et. 12 lib.3.c.10.

lib.1.theo. c.9.8.7.6.

tem repellit. Atqui opus eſt, ut dei teſtimonia quidpiã aſſeverantia, quò eis aſſerto prorſus certa fides habere queat, cui proponuntur, certa ſint dei ſolius eſſe, qualia præter eum à nullo promi valeant, ne aliôqui dubitatio ni vacillanti locus pãdatur, vtq; iuxta humanæ naturæ cõditionẽ initio à notitia ũſq; ſenſibus, intellectuq; certa ſumpto; certitudinis omni gradu ſuperſtruantur. Ad id autem appoſitiſsima miracula ſunt, ea in primis, quæ certò ſenſibus percepta, intellectu noſcuntur univerſas conditæ naturæ vires ſuperantia produci tantùm ab autore primo extraordinariè ad aliquid ſibi placitũ deſignandũ, de quibus aliàs fuſius egimus, nunc brevius repetemus.

lib.3.theo. c.10.9.

C. 7. *De miraculorum ſignis.*

AD veri miraculi potiſsimam rationem, quę creatas mentes omnes in admirationem rapiat, primùm requiritur, ut effectus ſublimis, deo autore tantummodò fieri poſsit, deinde ut eveniat pręter ordinarium rerum curſum à deo univerſitatis mũdanæ ſive ordiendum, ſive continuandum inſtitutum. Vnde mundi creatio, conſervatioq; miraculi menſuram non ſortitur, nec animarum humanarũ productio teneris quotidie corpuſculis infuſarũ; licet à deo tantùm profecta ſit. Hæc miracula maximè animaduertentes permovent, ut veſtigent ad quidnã peculiariter deſignandum inſolita deus exhibenda elegerit, quę ideo ſigna, oſtentaque dicuntur. Oportet quippe, ut egregiũ quidpiã ſit, ob quod pręſtantiſsim^9 autor ſecũdarũ quas inſtituit, cauſarũ ordine omiſſo inuſitatũ

condi-

conditę naturę, arduum, ac ſuper eminentem virium eius extremo vigori effectum ſe autore ſolum editum voluerit. Tres autem pręcipue miraculorũ gradus diſtinguuntur, ad quos cũcta referantur. Supremus eſt, qùm effectorum talium ipſa eſſentia toti' creatæ naturæ vim excedit, qualis eſt, quòd ſe ſe duo corpora eumdem locũ occupantia penetrent, quòd ſolis curſus ſiſtatur, aut retrocedat, quòd humanum corpus immortalitate, gloriaque cumuletur. Medius eſt, qùm effectus non tam ꝑpria cauſa, quam ex parte ſubiecti, ubi fit, naturæ vires vincit, ut mortuorum vivificatio, illuſtratio cæcorum, ac ſimilia. Efficacia namque conditę naturæ ſecundum inditam diſpoſitionem, valentiam que ſecundarijs cauſis conceſſam, genitis vitam altis que ſuppeditare, nòn mortuis poteſt, facultatem que viſoriam in oculi apto inſtrumento, nòn in vitiato penitus orbe cæco largiri. Poſtremus eſt, qùm effectum naturæ poteſtatem ſupergreditur, modo ſaltem proceſſu ve, quo aliter fit, atque ab illa effici queat. Tale foret, ſi ſubitò ſerenus aer in nubes pluvias que magnas cogeretur, terra uſque ad intima dehiſceret, ægroto gravis morbus, ut febris abſcederet, ac ſimul vigor reperaretur. Vis enim conditæ naturæ quit imbrem largum deijciendum ſpatio temporis, nõ momẽto colligere, rimas que itidem in terra ducere, ut & ſarcire, remedijsque appoſitis morbos aliquot propulſare, adminiculisque adiectis vigorem reſtituere, attamen haud extemplo, ſed progeſſus diuturni ſerie uſq. ad faſtidium prolixa. In cunctis autem miraculis deus, prima veritas, qui mundi à ſe inſtituti gubernationem non deſerit, id propterea veritatis eorum inſigne decrevit eſſe, quod ſibi nec naturà condita, nec fictio uſurpare qui-

re quiret:ne falſitas veritatis notis amicta pro ea quaſi meritò accipi valeret, quod tanti moderatoris ſummam providentiã minime decet. Id vero eſt, quòd miracula vera dei à naturæ conſuetis operationibus experientia ſatis notis latè diſcriminantur, conſtantia permanent, non vt ficta ludibria, quæ conſtantia carent; nec ullum examen, ut illa verentur, imo quo amplius explorantur plꝰ velut igni aurum, effunlgent. Medius porro gradus maximè aptus eſt ad huiuſmodi certitudinem comparandam. Si quidem ſubiectum, in quo miraculum exhibetur, longè ante potentia naturali caſſum penitus nobis expiriri licet, eam que per miraculum inſtauratã ac perinde ſubiectum in integram illius functionem reſtitutum diutina cunctorum experientia conſentiente comprobare. Ita inimitabile indicũ inexuperabilis certitudinis deprehenſum ad cęteros quoque gradus nõ adeo parum pertinet, ut non eos à fallaci aſsimulatione diſcretos ſuo modo reddat; & à calumnia omni aſſerat in dei nuncio ſuam legationem primo etiã gradu cõfirmãte. Non modò autem per dei legatos ei coniunctos & familiares pro collata ſuperna diſpoſitione divina legatio erga reliquos mortales non ita idoneos mirandis ſignis ſenſibilibus monſtratur, & voluntas eius ſpeciatim, ac veritas ſecretorum revelata patefit, ſicuti literis ſigillo ꝓprio regis obſignatis contenta verè profecta eſſe à regia voluntate indicantur: verùm & ipſis ſacris nuntijs ſimiliter quandoq; oſtenditur. Dux nãque Gedeon Dominum deum ſe reſpicientem compellantem que allocutus, dixit, Si inveni gratiam coram te, da mihi ſignum, quòd tu ſis, qui loqueris ad me, nimirum ſummꝰ deus. Id que deus præſtitit, qùm paulo poſt virgę prętẽſę ſum

Iudic.6.c.d.

mitate ſacrificium ſaxo impoſitum tetigit, & è petra fri gida ignem rapidum ſubitò extulit, qui panes azymos carnes que actutum abſumpſit. Antea verò deus ſub flã mæ ſpecie in rubo incombuſto primùm cõſpectus Moſi ad Iſraelitas, Ægyptios que delegãdo dixit ob exiguitatem hæſitanti; Ego ero tecum: & hoc habebis ſignũ; quòd meſerim te: Cùm eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis deo ſuper montem iſtum. Vbi & præſens miraculum ignis validi, & illæſi rubi deſignavit, & certo loco tempore que futurum educto populo unde non niſi ſuprema vi educi poterat, ſacrificium prænuntiatum, velut indicium ſcientiæ, ac poteſtatis in terminæ miraculis eatenus germanum adiunxit. Non tamen eſt opus, ut ſenſile ad hoc ſemper exhibeatur oſtentum, quod amplius erga cæteros ſenſibus maximè ductos eſt neceſſarium: ſed ſatis eſt ſpiritualia intellectu apprehenſa numinis ſua myſteria revelantis documenta certò adhiberi; de quibus cum prophetica inſpiratorum à deo vatum revelatione locus appetit, ut agamus. Exo. 3. c. d

Cap. 8. Prophetia quid ſit.

Prophetæ, quaſi profantes, prædictores appellantur, qui ea enũtiant, quæ procul ſunt ab eorum cognitione, quibus cum in codẽ præſentis conuerſationis ſtatu verſantur; atque ea enuntiatio, quæ ita ignota deinde in notitiam adducit, vaticinatio fertur. Et ea proinde potiſsimè ꝓphetiæ nomine habetur digna inter mortales, quæ occulta pandit ſupra humanam notitiem elata non niſi per dei ſapientiam vatibus aperta. At qui enuntians procul poſita ab eorum notitia quibus cum ſive loco, ſive tempore non eſt, haud hoc ipſo vates ducitur. Liquet enim prophetam

phetam non eſſe,qui ea quæ in Hiſpania geruntur illic degens,Romæ habitantibus ſcribit,quique preſentis tẽpeſtatis,aut etiã præteritæ acta ſucceſſuris hominib' hiſtoria cõdita teſtatur. Verũ ſi agẽs in Hiſpania incolis referat nõ quæ Romæ pri' geſta fuere,quæ vel ipſe viderit vel alijs referẽtibus noverit, ſed quæ tũc eveniãt, divin' ampli' cẽſeat,quòd ea notitia nõ humanę ſciẽtiæ,ſed ſublimioris,ac ꝓpe diuinę iudicet. Quòd ſi deus vel ange
Dan.2.b. li,quib' nõ eſt cũ mortalibus idẽ cõverſationis ſtatus,ijs abdita,ſibi ꝓ excellenti notitia perſpicua manifeſtẽt,id quantũvis intellect' humani aciẽ ſuperet,ad ꝓpheriã nõ pertinet,ut enũciãtes,vates exiſtimẽtur,quòd humanũ mortaliũ ſtatũ nullo modo attingãt. Rurſus ſecreta vati divinit' revelata nõ neceſſe eſt,ut ꝓpriã ꝓphetæ notitiã excedant,ſed ſatis eſt,ut cõmunem ſtatus quẽ ſuſtinet, menſurã exuperẽt:uti nec opus eſt, ut ꝓcul remota ſint à cognitione cuiuſlibet,eorũ quibus cũ verſat,ſed ſat,eſt, ut generali eorũ captui ſuperemineãt, atq; ita divinitus retegant. Sic Seruator humani generis quãvis cõprehẽſor cũ beatis iugiter fuerit fruẽs dei beãtisfacie cõſpecta, quia tamẽ cũ viatorib' verſans viator etiã cauſa mortalis
Luc.4.d. carnis erat:magn',atque adeo maxim' ꝓpheta fuit, dũ
7.c. orbi ſũma dei myſteria reſeraret;quòd ea licet nõ ꝓpriã ſcientiam ſive deitatis, ſive felicis animæ, ſive infuſam à cõceptionis primordijs ſupergrederentur,cõmunem nihilominus modum,ſcientiæ aſcriptũ viatorũ, quorũ ſtatũ ferebat, ſuperarẽt. Si quis pręterea occulta cordis,
Par. 6.fi. hoc eſt,intimę mẽtis ſoli deo nota hominis alicui' vel ei
1.Cor.2. dẽ referat,vel alijs apiat,nõ id abſq; ꝓphetię munere pręverſ.11. ſtiterit,quãvis ſpirit' qui ĩ ipſomet homine eſt,ea noſcat
Cor.14.c.f nõ alij ꝑter deũ,aut aliquis ali' ꝓphetica dei revelatiõe:

quia

quia univerſim animi arcana longè à mutua notitia, ni ſi ea quivis ſponte fateatur, à deo tantùm revelanda, repoſita ſunt. Sunt denique multa quę hominum peritiã; non ſpirituum vel reproborum effugiant, qui qũm ſe ſe deo permittente hominibus inſinuantes abſcõdita ſuggerunt, ut alijs ꝓferant, divinatores cõſtituunt. Atque ij varijs nominibus nuncupati arioli, coniectores, magi, phytones, non abſolutè prophetæ, ſed adiecta diminutionis nota prophetę dæmonum, idolorum ve feruntur aut pſeudoprophetæ, quibus ſolenne eſt falſa, ut inſpirãtem mendacij patrem decet, plerumque vaticinari. Prophetæ itaque ſimpliciter ij vocandi veniunt, qui quæ ſolus deus novit, nec niſi eo revelante peculiariter inferiobus patere queunt, ipſius ope nuntiãt alijs, cum quibus inſimilis ſtatus conſortio converſantur, ut pote procul ſimpliciter, nempe maximè ſemota ab eorum intelligẽtia communi, qũm utique infinito intervallo inferiorẽ creatam vim intellectus cuiuſque relinquant. Qum ergo ad prophetiam propriè ſpectent, quæ nõ ſunt ab homine noſcibilia, niſi per divinam revelationẽ extra ordinarium uſum, communemq; mortalium ſenſum collatam: ſub eius amplitudine multo potius continentur, ut revelatione divina noſci queant, quæ creata intelligẽtia præter revelationem innoteſcere valerent, veluti ſpirituum incorporeorum ſubtilitates, & ſapientium diſciplinæ. Et quoniam eo proprius quævis ad prophetiã attinent, quo longius ab humana cognitione recedunt, eorum triplex diſcernitur gradus, quo cuncta reducantur. Infimus eſt orum quæ procul ſeiuncta ſunt à notitia ſive ſenſili, ſive intellectuali alicuius, aliquot ve hominum, ſed non omnium, itidem que ſpirituum, quæ pro-

Ioan.8.f.

proinde qûm aliter, atque per divinam revelation ē noſci valeant; per eam cognoſci multo melius poſſunt. Sic regis Ioram comminationes letales civibus anditas ab-
4. *Re.* 6. *g* ſens Eliſeus vates novit: Chriſtus æmulorum cogitatio
Luc. 20. *d.* nes capitales ſępe retexit: Salomon diſpoſitionem orbis
Sap. c. 7. *e* deo interius docente ſapiētiam, quæ caperet omnes ſpiritus intelligibiles, didicit. Superior eſt eorum, quæ in uniuerſum omnium hominum conditarum que mentium vim intellectricem nativam excedunt, non quia
Gē. 8. *Pſ.* ſecundum ſe cognoſcibilia non ſint; ſed ob creatæ co-
32. *Iſa.* 6. gnitionis defectum, uti ſacræ triadis, ac ſubſtātialis uni-
Ioa. c. 15. tatis diuinæ myſteria expreſſa patribus Abrahæ, Davi-
1. *Ioa. c.* 5.
Luc. 2. *c. g* di, Iſaiæ, apoſtolis revelata, & cōcarnati verbi arcana ma
Mat. 16. *c* tri virgini, ac diſcipulis revelatè prodita. Extremus eſt eorum quæ ſunt procul ab univerſorum creata notitia, quia ſecundum ſe ipſa cognoſcibilia non ſunt, ut cōtingentia futura, quorum veritas definita non eſt, quemad modum effecta cauſas non contingentes ſortita determinata ſunt in ipſis non ad oppoſita ex æquo ſe habentibus, ſed ad oppoſitorū alterū, in que ipſis ſub inde præ noſci vētura queunt. At illa ꝑut futura cōtingētia ſunt,
Lib. 3. *the* per cauſas ad utrumlibet ambiguas liberas que ita noſci
c. 7. *ad fi.* non poſsunt: ſed prout actu quandocūque ſunt, ut Pau
Act 27: li navigatio, ancipitem ita futuri contingentiam dictā
&c exuentia æternæ dei ſcientiæ, quæ cauſa prima rerum omnium non dubia, ſed neceſſaria ijs, ſibi certa eſt, perpetim nota ſunt, & longe ante quam ſint, per que ipſam alijs prophetica queūt revelatione pri' quàm eveniant, innoteſcere. Quia verò quod ſecūdum ſe competit, potius quàm quod ob alius defectionem; & quod uniuerſim, quàm quod particulatim, proprius congruit; infi-

mus gradus non tam propriè, quàm alij ad prophetiam pertinet, & extremus futurorum eventuum maximè propriè, quod & prophetiæ nomen innuit deſignans prænuntiationem planè alicuius quod nondum evenit. Huiuſmodi ſunt plures propheticæ revelationes ſacris literis contentæ, quæ ventura Iſraeli proſpera, & aduerſa, bella, excidia, & novæ gratiæ myſteria temporis etiã notatis articulis pręd ixere. Nihilo ſecius, ut explicuim', ad prophetiam ſpectat, ut arcana pręſentia retegat, & quãdoque præterita. Ita Moſes de orbis haud æterni exordio vaticinatus dixit, In principio creavit deus cœlũ, & terram; ſeriẽ deinde definiti ævi uſque ad ſuam ętatem deducens. Licet enim ratione naturali oſtendi poſſe cenſeatur mundum fuiſſe nactum durationis initiũ, ante quod haud fuerit, quoto tamẽ momẽto, quãtum que diſtãte à ſęculi prǽſentis pũcto extiterit, demõſtrari nequit, & ubi certa non eſt ſuccedentium relatio, nõ ni ſi divina revelatione certò cõſtare valet. Cæterùm quia quęcunque ſupra conditorum cognitionem naturalẽ divinitus revelãtur, creaturę velut hominis ratione, quã ſuperant, confirmari nequeunt: ſecũdum operationem divinę virtutis inſuetã, in id exhibitam, qualis veris miraculis ineſt, debent comprobari. Vnde ad prophetiam exconſequenti pertinet miraculorum exhibito, tanquã propheticæ nuntiationis confirmatio, ut & evangeliographus teſtatur, inquiens, Profecti prędicaverunt ubique, domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Hinc vates, qui cum prophetię munere miraculis quoque ad eam comprobandam editis claruerunt, veluti tantum donum cumulatiſsimè omni ex parte adepti, per excellentiam prophetę ſacris literis notantur

Gen. c. 1.

Mar. 16. fi.

Deu. 34. f tantur, ſicuti Moſis ſucceſſor de ipſo ſcripſit, Non ſurrexit, inquiens, ultra propheta in Iſrael, ſicut Moyſes, quē noſſet dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis, atq; portētis, quę miſit per eum, ut faceret. Prętermiſſa vero miraculorum potentia, tantùm que conſyderata vi mētis, qua vates cernebant, quę cęteri non intuebantur, & quę in myſterio erant abſcondita, proſpiciebant, olim *1. Reg. 9. b* videntes vocabantur. Demum non cōtinuo quivis exiſtimantur prophetę, quòd ad eos ſermo dei ſecreta ſua pandentis factus ſit ſive protinus, ſive per medios angelos beatos adminiſtros, ne per vates dicam, quod palam liquet. Nec enim qui Chriſtum audierunt arcana divi-*Exod. 12.* na reſerantem, neque qui ſub Moſe deum verba fœderis promentem auſcultarunt, vates omnes propterea fue-*Act. c. 10* runt. Neque Cornelius, cui angelus à deo delegatus locutus eſt, ideo propheta eſt habitus, imo ad Petrum directus fuit, ut ab ipſo inſtitueretur: plerique vero eorum quos Moſes, ac vates alij ſunt allocuti, quàm à prophetię ſublimitate abfuerint, ſatis ſuperque perſpicuū eſt.

Quid ergo eſt, quod propheticam revelationem pręcipuè pręſtat, ut quę ſupra conditę mentis naturalem intelligentiam efferuntur, non niſi per dei ſapientiam pādenda, vatibus aperta reddat? quando ne dei quidem exterior allocutio ſatis eſt; ut quę prophetas à cęteris non diſcriminet. Vtique divina interior illuſtratio neceſſaria eſt, à deo tantum menti vatis infuſa, exuperans naturale intellectus lumē, per quam intelligentia ſupra nativas vires evecta manifeſtationem ſupernam ſibi fieri à primo autore cognoſcat indubiè ſecretorum genuinā conditi cuiuſque animi notitiam, excedentium.

Caput

C. 9. Lumen propheticum quid ſit.

HÆC autem ut amplius pateant, de luce nō nulla dicenda ſunt. Lux qualitas quædam eſt à corpore luminoſo proveniens, per quę diaphanum diffuſa, quę ſua vi ea quę videri queunt, actu viſui manifeſta reddit. Vnde traſlato nomine lux dicitur quidquid manifeſtationem ſecūdum quācunque cognitionem efficit: & in ſpiritualibus potiſsimè ſumitur, ꝓ eo quod intellectui veritatis manifeſtationē præbet. Sic naturale lumen intellectus humani eſt impreſsio quæpiam ei ab autore primo indita per modum habitus permanentis, quo prima diſciplinarū principia manifeſtata ſtatim vera eſſe cognoſcat. Itidē & propheticum lumē eſt irradiatio ſpiritualis à primario univerſæ lucis fonte orta, intellectui quę impreſſa, licet non per modum perſiſtentis formæ, ſed potius tranſeuntis, qua mens præter naturalem, ordinarium que uſum tacta, & ſupra nativam intellectus vim elata percipiat ſecreta intelligentiam quamvis creatam ſupereminentia ſibi à numine manifeſtari revelante ſe ita interius agere. At lumen gloriæ felicis, reſplendens dei munus eſt intellectui beato per modum formæ perſeverantis inditum, quo præditus, roboratus, evectus perpetim aptus ſit ad immenſi iubaris faciē perfectè revelata conſpecti ſupremam cognitionem, tam creatæ naturæ præcellentem. Quia vero adeò fauſta ſors termini potius, quàm viæ ſpirituum eſt, revelatio dei lumine prophetico contingens nec perfectè prorſus, nec iugiteer adeſſe ſolet, ſed quantum, quandoque univerſorum moderatori pro modulo peregrinantibus à beata patria decreto provi-

providè placuerit. Quòd ſi cui, ut animæ Chriſti deum beantem ſine intermiſsione inſpicienti privilegio inſolito ſcientia etiam infuſa fuit, omnem propheticam notitiam ſupergreſſa, id communi legi non officit. Imò verò ſi cui propheticum lumen a deo continenter conſervaretur, naturæ ſuæ prætereuntis modum, ex quo cenſeri debet, haud amitteret: quemadmodũ ſi ſol ſiſteretur, lucem in eodem aeris ſpatio diffuſam continuè conſervaret, ſed non tolleret, quin luci modus formæ præterlabentis ineſſet, quæ per manentes radices in ſubiecto aere minimè figens, ad alienam tantùm ſolis præſentiam durat, ad abſcendentis abſentiam extemplo perit. Itaque prophetiæ lumen non habitus, ſed impreſsionis interpolis inſtar habet; ut ꝓpheta ſemper nova revelatione numinis indigeat: quod & ſacra hiſtoria ſignificat de Samuele, quem cuncti de abditis conſulebant, dicens,
1.Reg.9.c Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante
4.Re.2.b unam diem, quam veniret Saul: ac de Eliſæo donato du-
c.4.c. plici Eliæ ſpiritu ex eius perſona referens, Dominus celavit à me, & non inducavit mihi; cauſam videlicet amaritudinis Sunamitidem hoſpitam affligentis. Atqui ſi
S.Tho.22. lumen vaticinum velut habitus permanens ꝓphetæ in-
q.176.a.2 eſſet, quo pro voto uti poſset, dei myſteria quæcunque
ad.3. naturalem intelligentiam exuperantia penetrãdo, quid foret, quod haud noſſet? menſuram planè viatori generaliter præſcriptam tranſcenderet, & quod ꝓprium perſeveraturæ ſemper felicitatis eſſet, antecaparet. Nam & puri viatores qui putantur peculiari dei munere divinã eſſentiam intuiti, ut legifer Moſes, & Paulus gentium apoſtolus id raptim adepti, non perdurãtem felicitatis ſtatum, ſed eius inchoationem tranſeuntem aſſecuti nõ

K omnia

omnia novere quæ beati permanentes perſpiciũt: & terminũ nõ plenè cõſecuti, adhuc in via ſimpliciter gradiebantur, & ut ita ꝓcul poſiti prophetiam habere potuerunt, qua & deinceps eguere ad altiſsima dei ſecreta intelligenda. Sed quid præſertim prophetica lux præſtet evidenter vatis intellectui cognitum, diſquirendum eſt: ampliorem quippe prophetis erga divina myſteria evidentiam fore conſentaneum eſt, quàm cæteris fidelibus quos velut magiſtri antecũt, quib⁹ què licet ſacræ fidei dogmata credita ſint, eſſe tamen digna fide divinis miraculorũ ſupernorũ teſtimonijs evidenter certum eſt, ut ſuperius indicavimus. Potiſsima porrò divinæ religionis myſteria ſunt ad ſubſtantiam deitatis accidentium exortis pertinentia, quæ ut exacta expreſsione cognoſcantur ex proprijs evidenter, quatenus cõditi cuiuſquſque intellectus vires nativas ſuperant, exigiunt ut eſſentia ipſa diuina ſimplex per ſe intelligenti & ſubvectę in altum creatæ mentis liquidò conſpiciatur; quod ad patriæ beatæ ſtatum potius quàm ad viæ curſum, in quo prophetia verſatur, ſpectat. Aliôqui ſi eſſentia, quæ indiviſibilis nec accidentiam ferens cuncta ſubſtantialia unitè continet, evidens intelligentiæ nõ ſit, ne illa quidem evidenter intelligi queãt, inſpectiva ſane cognitione, de qua ſermo eſt, quæ obiectum in ſe oblatum percipiens vireis creati cuiuſvis intellect⁹ excedit. Nam quæ deum in aliena effectuum longe divina ſublimitate inferiorum ſpecie percipit intelligẽtia, genuinam vim intellectus conditi non vincit: quinimo evidentiæ quę ita ſumi valeat, modus ei german⁹ eſt, dum per impariles effectus extrarios propriorum apprehẽſionem venatur. Ea itaque divinæ ſubſtantiæ myſteria naturalem intellectus.

Su.c.6.ad fi.

Lib.1.the. c.7.

Lib.3.the c.11.

Su.c.6.ad fi.

Sup.c.1. poſt me.

lectus creati facultatem ſuper eminentia vates prophetico lumine haud evidenter penetrar, qum dei eſſentiã non intueatur illa complectentem: quamvis ea certa & digniſsima fide noſcat evidenter ob dei veracis illa revelantis teſtimonium evidenter cognitum. Siquidem & in diſciplinis naturalibus collecta theoremata nunquã evidenter cognoſcuntur ſcientia parta, ſed aſſenſu appo-
Cai. 2. 2. q ſito creduntur, niſi evidenter intelligantur principia cõ
171. a. 2. tinentia concluſiones virtute, ipſarum que cum principijs vim ſuam uſque ad eas porrigentibus coniũctio evidens intuēti intelligentię ſit. Quanvis autem prophetis divinæ ſubſtantiæ ſecreta eo modo evidēter cognita nõ ſint, aſsimilia que concarnati verbi, & euchariſtiæ myſteria, talia que naturalem intellectus conditi potentiã ſupergreſſa: par tamē eſt, ut eorũ quę ipſis revelata ſunt, expreſsiorem hauriant à deo revelante notitiam, quàm vel eruditiſsimi reliquorũ fideliũ ſtudio habeant; qui cęteris rudiorib' ſic prę ſtant, ut quę ij velut in cõfuſo credēda percipiũt, docti diſtinctius, explicatuis, exacti' apprehendant perſpicientes quouſque veritas dogmatis cuiuſque tendatur, & quatenus ab eius perpenſa norma per errorem declinetur. Verùm cuncti ſuo quiſque gradu arcana ſuperna ob teſtimonium primæ veritatis aſſerentis credunt. Id verò teſtimonium veris miraculis in id editis viſis que, ſive perſenſis, aut eorum qui ſic percepere, indubia ſuccedente relatione cognitis reli
Vi. S. Th. qui velut evidens accipiunt: at vates primam veritatem
3. cont. gē. myſteria teſtantem interius prophetico lumine intelli-
c. 154. gentia evecta deprehendunt, id quippe quò diſcerminētur a cæteris omnibus reſtat. At exploratio deprehendentis deum prę ter ordinarium conditarum omnium

rerum inſtitutum continuatum que curſum aliqua peculiariter operantem, veluti tanquam primam veritaté arcana conditas mentes excedentia pandentem, poteſtatem nativam cuiuſcunque intellectus creati ſuperat; & participatum à deo tantùm autore lumē flagitat, quo elata inferioris intellectus acies divinam celſitudinem ſe ſe ita inſinuantem agnoſcat. Id que nihilo ſecius neceſſarium colligitur, ſi ad eum modum deus per ſe quę aliôqui naturali via diſci queant, manifeſtare cupiam velit; qùm ea ſpecialis dei extraordinaria operatio inter ſecreta præſertim ſit acumen conditi cuiuſvis intellectus vincentia. Atque id eſt deum ſe ſe vati revelare, nempe ſpeciatim operantem, extraordinarie que reſerantem ſibi placita intellectui prophetæ ſupera luce ſublevato catenus ſe perſpicuè, ac evidēter oſtendere: vnde & arcana retecta revelata dicuntur. Atqui ad hoc quòd evidenter deus quatenus operans cognoſcatur, non opus eſt eſſentiam eius conſpici; ſed ſatis eſt proprium eius effectum evidentem noſci: vt ex creatione conditorum nota creātem efficacię illimitatę deum eſſe ſcientia exacta liquet. De proprio autem effectu dei ſe revelantis menti vatis iam iam agemus. *Lib.1.Th. c.6.7.lib. 3.c.4.*

C. 10. Inſtinctus differt à prophetia, quæ tum abſoluta, tum cauſalis eſt.

VArijs planè modis mentes vatum à deo tangi compertum eſt, qui ad duos præcipuè redigūtur. Potior eſt, quo prophętę intellectus à deo inſtituitur per expręſſam revelationem, ita ut prophetico lumine noſcat evidenter teſtatum quidpiam à deo ſe id reſerare indicante. Ac de

his

his quę hoc modo traduntur, vates ſtabiliſsimam certi-
Su.c.6.ad tudinem habet, qùm palā aſſertus à prima veritate neuti
J. quam falſitatis periculum ſubſit. Inferior modus eſt,
quo per inſtinctum quēdam ſive impreſsionem obſcu-
rioremſic de quibuſdam inſtitutionem in animum in-
ducit mens, ut non plenè diſcernere valeat, ea ne divino
inſtinctu, an proprio, alienove ducta ſpiritu cogitarit.
S. Aug. 2 Nam & inſtinctus tales mentes etiam neſcientes quan-
in Gen. ad doque patiuntur. Et licet à diuino inſtinctu falſum non
lit. procedat, quia tamen qùm adeſt, plenum primi autoris
quidpiam teſtantis indicium nō patefacit ſed commu-
nes notascū inferioris ſpiritus inſtigatione poſsidet, mē
tem non prorſus de cogitatis certam, nec de deo reſeran
te indubiam reddit, ſed ambiguam ac ſuſpenſam relin
quit. Eſt itaq; huiuſmodi inſtinctus imperfectum quid
dam in genere prophetię interdum vatibus cōtingens,
qui aliâs potiori modo perficiuntur, interdum alijs qui
Ioan.11.g ad eam perfectionem à deo non perducūtur, veluti Cai
phę de Chriſti leto univerſis expediēte. Quòd vero prę
ſtantioribus prophetis, qui eo nomine abſolutè digni
ſunt, inſtinctus talis nonnumquam eveniat, inde con-
ſtat, quòd ſimilitudine īferioris inſtigationis aliquādo
ſuggeſta eſſe à deo ꝓphetię ſpiritu ſuſpicātur. Sic Nathā
2.Reg.7. propheta Davidis animum de templo conſtruendo ex
propria, quaſi ex mente dei comprobavit, ſed poſt à deo
correctus id ſucceſsori Davidis reſervatum vaticinatus
Act.16.b eſt. Itidem Paulus apoſtolus qùm tentaret ire in Bithy-
niam velut à deo ad evangelizandum actus, à Spiritu-
ſancto Ieſu per miſsus nō fuit. Differunt pręterea hi mo
di, quòd qui pręſago aliquo inſtinctu movētur ad quid
piam exiſtimandum, dicendum ve aut faciendum, non
modò

mo lò non neceſſe eſt, ut id ſibi divinitus revelatum cognoſcāt, etiam ſi à deo proficiſcatur; verùm nec ut intelligant; quid ea ſigna cogitationis, verbi, operis denotent, quid ve per ea deſtinet ſpiritus ſanctus deſignare. Qum verò revelatio expreſſa modo potiori prophetiam propriè, nimirum perfectam præſtat, vates prophetico lumine non tantùm percipiunt evidenter deum interius cientem, indicantem que ſe quidpiam arcanum exhibere, quod interdū dicto aut facto etiā exterius ꝓponatur; ſed & intelligunt perſpicuè, quid per ſimilitudinem intus foris ve propoſitam deus ſignificet, prout ad tale vaticinium pertineat: ut qui ſanè in prophetia reſerare ſe oſtendat, ſecreta intellectus conditi naturalem aciē excedentia. Ita que non eſt perfecta prophetia, cui eiuſmodi cognitio deeſt: ut & vir deſyderiorum comprobavit, inquiens, verbum revelatum eſt Danieli, cognomento Baltaſſar, & verbum verum, & fortitudo magna; intellexit que ſermonem: intelligētia enim eſt opus in viſione. Tametſi autem aperta intelligentia opus eſt in prophetica viſione; nihilo ſecius quia ꝓphetæ mens inſtrumentum quadam tenus dificiens eſt à primæ veritatis pleniſsima revelatione, quæ in patria felici habetur; etiā veri vates non cuncta noſcunt, quæ in eorum viſis, dictis, factis ſpiritus almus comprehēdit, & ſignata vult, ſuperno prēſidio cùm ſibi placuerit, palam eruenda. Ex ijs vero plura pauciora ve prout ſummo conſilio decrevit, prophetis pandit: ſed ut minimùm, declarat, quę ad ſingula quæque vaticinia peculiariter pro ſpeciali cuiuſque conditione ſpectant; pro ut ijs aliquid propriè à deo revelante debet reſerari. Quædruplex namque vaticiniorum forma conditio ve diſtinguitur, prædeſtinatio-

Dan. 9. & 10. a *Su. cap 9. poſt prin.*

tionis, præſcientiæ, promiſsi, comminationis. Futura prout in ſe ipſis quandocunque ſunt, itidem, atque in *Lib.3.the c.7.* cauſis ſuis deus æterno prænovit, ſed pro ut in ſe ipſis ſint, velut à primo autore in cunctis eſſe ſortitis operante facienda prædeſtinat, ut verò à libero mentium arbitrio conditarum executioni mandanda, præſcire dicitur, quæ tum bona, tum prava eſſe queunt culpæ parti *Lib.3.the. c.8.c.11. ad fi.* cipia, quæ in deum uti cauſam non cadit: ac proinde prædeſtinatio, non niſi bonorum eſt, quæ proprius ad electos in felicitatem attinet. Prout verò in cauſis defi- *Su.c.8.* nitis, contingentibus ve ſunt, Deus noſcit ſtatos effectus, vel contingentes & evitabiles eſſe, non determinatos, cauſis ad utrumvis oppſitorũ evẽtuũ ex æquo ſe habentibus: quamuis etiam ſciat in quam partem contrariorum ancipites cauſæ inclinaturæ ambiguitatem ſuã altero ex adverſis tandẽ arrepto re determinaturæ ſint. Inter contingentes autem cauſas præcipue libera volũtas collocatur, quæ conditis mentibus pœnam pro culpa, pro recte factis præmium à moderatore potiſsimè ſupremo re poſcit. Qum itaque primus cũctorũ autor orbem univerſum iuſtiſsimè temperãs ſubditis animis pro iuſtis actibus præmia pollicetur, pro delictis ſupplicia comminatur, ordinem cauſarum ad effectus notat, nempe iuſtę actionis ad præmium, pravę ad ſupplicium. Quia verò hæ cauſæ cum aſcriptis effectibus, pro ut ad liberam cauſam voluntatem referũtur, contingẽtes effectus ſunt, impediri queunt, voluntate liberè declinante à virtute, ac præmia virtuti repoſita ſic amittere commerente, aut contrà per dei opem ac pœnitentiã peccata refutante, virtutem amplectente, ac ita pœnas criminibus debitas ſecundum dei clementiam vitante.

Igitur ubi propheticę denunciationes pręſcientię fiunt, ſub qua & prædeſtinationis clauditur, ut ad omnes futuros eventus, prout iu ſe ipſis ſunt, præſcientia divina extenditur: opus eſt, ut menti vatis explicetur abſolutè, ac particulatim eventurum, quod prorſus futurum eſt, ſicut Iſaiæ revelatum eſt, quod regi, domuiq; Davidis dixit, Dabit dominus ipſe vobis ſignum, Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Nec minus qùm arcana ſive pręterita, ſive in præſenti conſiſtentia, etiam ad ſubſtantiam divinā pertinētia ſingillatim prophetis refert, oportet, ut quę maximè cuique myſterio propria ſunt, elucidet, veluti myſterio unius eſſentiæ divinæ cum hypothaſeon trinitate Iſaiæ reſerato, nimirum ea, ſine quorum explicatione germana ſecretum confuſum, nō expreſſum habeatur. At ubi vaticinia pollicitationis, aut minarū de pręmijs, pœnis ve offeruntur, non ut de proſperis vel adverſis eventuris abſolutè, quorum idem eſt, ac pręcedentium prorſus futurorum iudicium, ſed prout ad cauſas referūtur effectus: ſatis eſt, vt vati mutuus is ordo pandatur liquidò inter cauſam, effectumq; expreſſà intercedēs; nec neceſſàrium eſt, ut reveletur, ſit ne omnino effectum eventurum, nec ne, item què cauſa ne penitus duratura ſit, an amolienda, ut vel coſequatur effectum ipſam perſiſtentem, vel impediatur. Sic Ionas prophetica revelatione Niniyes malitiam, & ſubverſionem futuram in illa tanquam in cauſa debitum everſionis ſuppliciū exigente perſpicuè novit, ordinem cauſæ ad effectum flagitatum intelligēs, ita ut ſi ea ad quadrageſsimum vſque à prædicatione diem perſtaret, excidium traheret. Nō tamē deprehendit, an ſi Ninivitę pœnitētiam pręoccuparent,

Iſa. 7.c.

Iſa.c.6.

Iona.c.1.

Iona.c.3.

parent, diſcrimine forent eripiédi, quanvis id fore apud ſe ſermocinatus exiſtimaret, pro dei clementia explorata, qua in ignoſcentiam, quàm in vindictā pronior eſt, *Ion.c.4.* ut ipſe vates poſtea cum deo expoſtulans aſtendit. Rurſus inter ſecunda Iſraelitis eventura videtur multa Moſes cum cęteris vatibus vaticinatus in cauſis, hoc eſt religionis ſtudio, & erga deū pietate prævidiſſe, veluti mercedis inferioris loco pro legis veteris imperfectiori ſtatu; quæ quòd abſolutè prænuntiaua non ſint, haud mirum eſt non eveniſſe ſublatis cauſis ob Iſraelitarum in deum ingratorum admiſſa ſcelera ſive prophetis interdum cum infelici ſucceſſu, ignota, ſive prę nota interdū, ut varijs in locis animadvertere licet. Eadem cenſenda ſunt de quibuſvis alijs effectis, ſive per ſe contingentia ſint, ſive ſortiantur ſui neceſſarias cauſas in ſe tamen cōtingentes, vel evitabiles, quibus quoquo modo præpe- *Iſai.c.38.* ditis, effecta quoq; impediri poſsint. Ita Iſaias Ezechiæ letali morbo laboranti prædixit; Morieris tu, & non vives: quòd eius cauſę mors neceſſarius effect⁹ foret. Morbus vero licet vitiata corpus conſtitutione naturali neceſsitate adeſſet, erat cum illa evitabilis quanvis non potentia naturali, ſed ſuperna, inſtaurata recta valetudinis diſpoſitione, cūque morbo nex etiam evitabilis; quod prorſus futurū vates primùm non prævidit, paulo mox *4.Reg. 20.a.* deo revelante prænuntiavit; ſed nec abſolutè conſecuturum letum, quin potius prout in cauſa continebatur, deſignavit intuitus prophetico lùmine deo reſerante col- *Su.co.c. pr.* lato, cui falſum ſub eſſe non valet. In cunctis ergo vaticinijs & ſi numen pro immenſa ſapientia plurima de nondáda myſteria quit includere, quæque ſibi placeat ex ijs, vati aperire: non tamen eſt neceſſarium ut in quovis in-

Igitur ubi propheticę denunciationes pręſcientię fiunt, ſub qua & prædeſtinationis clauditur, ut ad omnes futuros eventus, prout in ſe ipſis ſunt, præſcientia divina extenditur: opus eſt, ut menti vatis explicetur abſolutè, ac particulatim eventurum, quod prorſus futurum eſt, ſicut Iſaiæ revelatum eſt, quod regi, domuiq; Davidis dixit, Dabit dominus ipſe vobis ſignum, Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Nec minus qùm arcana ſive pręterita, ſive in præſenti conſiſtentia, etiam ad ſubſtantiam divinā pertinētia ſingillatim prophetis refert, oportet, ut quę maximè cuique myſterio propria ſunt, elucidet, veluti myſterio unius eſſentiæ divinæ cum hypothaſeon trinitate Iſaiæ reſerato, nimirum ea, ſine quorum explicatione germana ſecretum confuſum, nō expreſsum habeatur. At ubi vaticinia pollicitationis, aut minarū de pręmijs, pœnis ve offeruntur, non ut de proſperis vel adverſis eventuris abſolutè, quorum idem eſt, ac pręcedentium prorſus futurorum iudicium, ſed prout ad cauſas referūtur effectus: ſatis eſt, vt vati mutuus is ordo pandatur liquidò inter cauſam, effectumq; expreſſà intercedēs; nec neceſſàrium eſt, ut reveletur, ſit ne omnino effectum eventurum, nec ne, item què cauſa ne penitus duratura ſit, an amolienda, ut vel coſequatur effectum ipſam perſiſtentem, vel impediatur. Sic Ionas prophetica revelatione Ninives malitiam, & ſubverſionem futuram in illa tanquam in cauſa debitum everſionis ſuppliciū exigente pèrſpicuè novit, ordinem cauſæ ad effectum flagitatum intelligēs, ita ut ſi ea ad quadrageſsimum vſque à prædicatione diem perſtaret, excidium traheret. Nō tamē deprehendit, an ſi Ninivitę pœnitētiam pręoccuparent,

Iſa. 7. c. *Iſa. c. 6.* *Iona. c. 1.* *Iona. c. 3.*

parent, diſcrimine forent eripiēdi, quanvis id fore apud ſe ſermocinatus exiſtimaret, pro dei clementia explorata, qua in ignoſcentiam, quàm in vindictā pronior eſt, ut ipſe vates poſtea cum deo expoſtulans aſtendit. Rurſus inter ſecunda Iſraelitis eventura videtur multa Moſes cum ceteris vatibus vaticinatus in cauſis, hoc eſt religionis ſtudio, & erga deū pietate prævidiſſe, veluti mercedis inferioris loco pro legis veteris imperfectiori ſtatu; quæ quòd abſolutè prænuntiaua non ſint, haud mirum eſt non eveniſse ſublatis cauſis ob Iſraelitarum in deum ingratorum admiſsa ſcelera ſive prophetis interdum cum infelici ſucceſſu, ignota, ſive prǫnota interdū, ut varijs in locis animadvertere licet. Eadem cenſenda ſunt de quibuſvis alijs effectis, ſive per ſe contingentia ſint, ſive ſortiantur ſui neceſſarias cauſas in ſe tamen cōtingentes, vel evitabiles, quibus quoquo modo præpeditis, effecta quoq; impediri poſsint. Ita Iſaias Ezechiæ letali morbo laboranti prædixit; Morieris tu, & non vives: quòd eius cauſę mors neceſſarius effect⁹ foret. Morbus vero licet viciata corpus conſtitutione naturali neceſsitate adeſſet, erat cum illa evitabilis quanvis non potentia naturali, ſed ſuperna, inſtaurata recta valetudinis diſpoſitione, cūque morbo nex etiam evitabilis; quod prorſus futurū vates primùm non præuidit, paulo mox deo revelante prænuntiavit; ſed nec abſolutè conſecuturum letum, quin potius prout in cauſa continebatur, deſignavit intuitus prophetico lumine deo reſerante collato, cui falſum ſub eſſe non valet. In cunctis ergo vaticinijs & ſi numen pro immenſa ſapientia plurima denotāda myſteria quit includere, quæque ſibi placeat ex jis vati aperire: non tamen eſt neceſſarium ut in quovis in-

Ion. c. 4. *Iſai. c. 38.* *4. Reg. 20. 4.* *Su. co. c. pr.*

intellectui prophetæ aliud explicet, quàm quod ad ora culi ſpecialis peculiarem materiam, conditionemq; vel cauſalem, vel abſolutam iuxta verborum interius, exterius ve oblatorum, aut ſignorum germanam expreſsionem ſpectat. Is primarius ſenſus, & intelligentia genuina vaticinij eſt, id que ita vates à deo reſerante, ſeque revelante teſtatum lumine propætico evidenter agnoſcens, ut & quid vis à prima veritate aſſertum expreſſè cognitum, indubiè certiſsima cõſtare veritate recognoſcit, & cæteris aſſeverat. Quod ſi narrata oracula nõ diſſertè ac planè ſignificanter, quid ſibi diſcretè velint, referentis ſermone aperiant, qùm plerunque non omnia dicta geſtave relata habeantur: ſagaci ſolertia ſub dei ope implorata exploranda vaticinij ſecreta intelligentiá eſt. Nam prophetiæ quæ abſoluta deprehendatur, ſenſus proprius eſt, id quod verbis, ſignis ve accomoda; nativa que ſignificatione notetur, abſolutè ſic eſſe, vel fore prorſus eventurum; eius verò quę cauſalis perſpiciatur, legitimus eſt ſenſus, quod inferiorum cauſarum ſive naturalium, ſive liberorum actuum denotata diſpoſitio exigit, ut propoſitus effectus eveniat, ſive re futurus ſit, ſive alia de cauſa non ſit. In cũctis expoſitis nõ aliud habetur, quo prophetiæ ratio, ſeu eſſentia compleatur, niſi divini luminis impreſsio, ſub qua intellectus motus & illuſtratus percipit exacta intelligentia, & recta certi iudicij determinatione arcanum quidpiam ſuper naturale à prima veritate retegente, ſive revelante expreſſè aſſertum. At qùm vates dei eſſentiam non inſpiciat, non niſi ex effectu, operationeque propria illum evidenter noſſe quit, ut agentem ſe, ſua que ſecreta retecta, teſtata què revelãtem. Talis vero eſt immiſsa intellectui Sup.c.9. Su.c.9.

lectui ſuperni luminis impreſsio à ſolo autore primo ſe ſe ita inſinuante menti profecta, ut antea indicavimus. Sed quib' indiciis queat ſemper à propheta internoſci, & à quibuſvis alijs impreſsis intellectualis affulgentis cognitionis motibus diſcerni, non alia via ſe offert, quã illapſus divini, à deo ſolo fluentis, ac ſe menti apertè indicantis. Illabi autem deum conditis non aliud fore accipitur, quam intimè eſſe, ac intimè operari, quod potiſſimè dicitur erga mentes, in quibus altiora, quàm cæteris autor operatur, qui per præſentiam, virtutem, eſſentiam que ſuam, quæ ipſius eſt actio, penitiſsimè incunctis eſt. Deus itaque intellectui vatis ſic illata luce illabitur tanta, tam claravi inſtar ignis penetrans, & corripiens, qualem is ab autore tantùm ſuo in opere exeri quiæ perſpiciat, nota cunctis alijs inimitabili.

Li.3.the. c.7. Iere. 23.

Cap. 11. Modi prophetiæ, & eius à fallacia diſcretio.

VT autem hæc latius pateant, modi, quibus prophetia contingat, diſcutiendi ſunt, ac ſupponenda in primis quæ cunctis propheticis revelationibus communia ſunt, ut ad ſingularũ peculiaria diſcrimina veniamus. In omni prophetia intellectui vatis à deo supernum lumẽ imprimitur, quo à prima veritate revelatũ quidpiã nativã ſuã aciem ſuperans tũc agnoſcat apertè certiſsimã de reſerato iudicijrectã determinationẽ exerẽs: qua perceptione ꝓphetię ſubſtantia perficitur. Prius verò deus diſponens omnia iuxta ꝓprium cuiuſque modulũ ſuaviter, mentẽ rationis participẽ ratiobili motu ad ꝓphetiam excipiendam excitat, volũtatẽ ope ſua inſpirans, ut attẽdat intellectũ, intentũq; ac ſublatũ reddat ad apprehẽdẽda ſublimia dei arcana. Nec eñi in liberoarbitrio pręditis, quorũ

Sup.c.8. ſ.&.c.9 Sapi.8.

natura poſcit, ut ſponte moveantur, prophetiam haberi quaſi per influxum in intellectum deſcenentem, ſine libera ipſorum operatione, tanquam preparatoria conſentaneū eſt. Quouſque rurſ⁹ in omni ꝓphetia vatis intelligentiam ut minimùm extēdi opus ſit, iam explicuim⁹. Hæcubi adſunt, prophetia exhibetur, etiam ſi vati non alia viſa ſpecies ve promantur de novo, ſed vel alijs oblatæ aperiantur. Sic Ioſeph ꝓphetico ſpiritu ſomniū Pharahonis, Daniel Nabucdonoſoris, ac ſcripturā Baltaſſari oſtenſam prophetia diſtituto interpretatus eſt: ſic dominus apoſtolis aperuit ſenſum, ut intelligerent ſcripturas ſacras, ad quod pertinet interpretatio ſermonum ſpeciatim dicta eiuſdem ſpiritus lumine collata, quæ etiam ad variorum idiomatum explicationem tenditur. Quandoque autem prophetica revelatio fit non per ſolam vaticini luminis influentiam, ſed & ſimul per ſpecies recens immiſſas, ordinatas ve, ſive oblatas exterius veluti viſas, auditus ve aut aliter ſenſibus exteris acceptas, internis que uſque ad intellectum tranſmiſsas: ſive internis ſenſibus inſcriptas, velut in ſomnis obiectas, qualiter & vigilantibus obtendi queunt, unde ad intellectum permeent, ſive intellectui preſertim inditas, quibus tamen pro compoſitæ humanæ naturæ conditione ſubſerviant oportet reſpondentia ſimulacra æſtimativę cum alijs facultatibus, ut inſuperiorib⁹ traditum eſt, & ſenſus exteri ſubminiſtratio ad iudicij dein certitudinē capiendam. Prius nāque natura ſpecierum oblatio eſt, quam intelligentiæ determinatio, quæ illam conſequi nata eſt; ſed etiam interdum ea tēpore præcedit, ut qum inter ſomnia evenit, in alia ve alienatione ab externis ſēſibus abducta, ſicut & ubi quocunque impedimento

Sn. c. 10.

Gen. c. 41
Dan. 4. 5

Luc. 24.
1. Cor. 12.
b. 14.

Sn. c. 4.

exacti

exacti uſus rationis homo impos eſt, quæ quo quomodo intelligit, nõ perfecta determinatione iudicans. Poſt modum quippe ſui compos expedita vigilia redditus per ſpecies prænotas memoria intellectuali, ſenſiliq; ſubſerviẽte reſeruatas, denuo excitas poteſt intellectu, ſenſilibus facultatibus internis, & exteris miniſtrantibus de præcognitis non ſecus, atque de relatis ab alio prius perceptis certum iudicium ferre, ac ſub prophetico lumine deſuperantibus naturalem intellectus vim, certiſſimum. Ita Iacob qùm evigilaſſet viſa in ſomnis ſcala pertingente à terra in cœlum, cui deus inniteretur, angelis ſubeuntibus ac deſcendentibus, ait, Verè dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Salomõ quoque ubi per ſomnium optatam à deo ſapientiam impetraſſet, evigilavit, & quod eſſet ſomnium, intellexit. Cæterùm incũctis enumeratis prophetiæ modis, nõ opus eſt alienationem à ſenſibus exteris præcedere, niſi vbi formæ imaginariæ internis ſenſibus ita inſculpuntur, ut non pro ſimulacris, ſed pro rebus quaſi præſentibus capiantur. Siquidem de abſentibus, ut curia Romana, Salmanticenſi que academia per phantaſmata repoſita memoriæ nõ tanquam de præſentibus, ſed quales antea fuere præſentes, cogitamus. Atqùm præſentia ſenſibus extrarijs, qui ſoli cum communi tantùm præſentia percipiunt, offeruntur, ad ſe trahunt internas ſimilitudines, ita ut non ad alia, velut præſentia repræſentata referri aptè queãt. Quo circa ut id fiat, abſtractionẽ à ſenſuum extera functione intercedere neceſsarium eſt; vel perfectã, ubi nil foris apprehendatur, vel imperfectam, ubi parum ad exteriora homo attendens vix imaginata diſcernat ab ijs quæ velut in præſentia ſenſibus externis accipiuntur.

Su. c. 3. ad fi:

Gen. 28.

3. Reg. 3. c

Placet

Placet autem numini non rarò huiuſmodi abalienationem vaticinijs præmittere: ne diſtractus homo in alia obiecta intentè verſanda, ſenſilia præſertim vehementè aliquem affectum velut iræ, aut cupidinis cientia, malè aptus redditus ac depreſſus impediatur à mentis ſublatione maxima ſuſcipienda, quę ſpiritali divino influxui capiendo neceſſaria eſt ab inferiorum occupatione quo ad eius fieri queat, exſoluta. Præter ſedatos autem corporis motus abalienatio etiam humanę naturę imbecillitati ſuaviter moderandæ idonea eſt ad obiectas à deo ſimilitudines ſuſtinendas, qùm ita inſtar inſomnij offerãtur, quo ſolemus vel inſueta vigilię ſine moleſtia excipère, qualia in expedita vigilia oblata non niſi ægrè ferremus. Denique uſui eſt, ut amplius vates nil ꝓprię intellectus inventioni, uti liberè non operantis in myſterijs divinis deſignandis, ſed univerſum à principio vſque primo autori acceptum ferant. Poſtea verò in iudicio cõſummando opus eſt ſupernum lumen ſuperminere, uſum que rationis exactum expedita in vigilia exertum ſubſterni, ut & rationabilem naturam divinæ revelationi ſupponi. Vnde inſani, & in ſumma pleno rationis iudicio deſtituti ad propheticam inſpirationem ſubeundam neutiquam diſpoſiti ſunt. Alias vero naturalis complexorum humorum temperiei diſpoſitiones, quibus errantes ethnici vaticinam vim, ut & certis locis, ac flatibus aſcripſerunt, deus minime requirit, ut pote qui & ſupernaturalem effectum, ipſam prophetiam producat, & cum effectu congruam eius diſpoſitionem valeat inducere. Aliarum autem ineptitudinum ad mores præcipue ſpectantium cauſam iam deteximus, ex qua fieri poteſt, ut pravus pro- Su.c.4.

phe-

phetiæ donò aptus non ſit, qui ſanè improbis percitus affectibus idonea tranquillitate careat quaſi aliunde velut ob ſeceſſum, ſpeculationem, temperamentum ve placidum potiatur, non eſt cur nequeat cum gravi aliquo delicto, vitio ve ſicut elationis, vaticinij munus habere ad veritatis oſtenſionem intellectui, non ad virtutis poſseſsionem voluntati collatum. Verũ tamen eſt aliquod eſſe hominibus futurorum naturale præſagium, non animæ nativa vi, ſed experientia comparatum in cauſis effect' frequenter evenire ſolitos præſumens, velut ex aeris mutatione pluviam ſecuturã conijcimus, ex pluvijs anni ubertatem: qui eventus cum ſæpe fallant, liquet, quàm hoc predictionis genus à verę ꝓphetiæ ineranti celſitudine deſciſcat. Idque apertius inde conſtat, quòd brutæ animantes huiuſmodi præſagiorum notitiem prę ſe ferũt; qua de re apud naturales ſcriptores collecta plura videre licet: nec rarò tali pręcognitione hominib' pręſtant circa diverſa occupatis, qui per quietem aptiores ſunt ad modicas etiã impreſsiones percipiendas, indeque rationis excellentia effectus ingruentes venandos. Ad hęc quia prophetica revelatio à patrię felicis claritate declinans obſcuritatem nõnullam intelligibilis veritatis præfert; licet non impropriè prophetia ſit, imo nobiliſsimum ſortiatur modum, quę per intellectualia ſupernę veritatis ſpecimina ipſam inſpicit pręter imagines ſenſilibus facultatibus denuo impreſſas, qualiter pſalti regio divina myſteria revelata cenſentur; proprius tamen prophetia eſt inferioris modi, ubi ſimulacra, ſigna ve rerum ſive foris, ſive interius producta, ordinata ve recenter ſenſibus offeruntur. Hæc autem infimum in inſomnijs modum nacta

Plin. lib. 18. c. vlt. Virg. lib. 1. Geor.

Sup. c. 9. prin.

præſtantiorem in vigilia exhibet, ubi nondum à ſenſilibus exteris advertendis, abſtractum hominem altiore ſua efficacia ad ſuperna inſpicienda corripit. Rurſus eo potior eſt, quo ſigna oblata expreſsiora reddit, inter quæ principem vim verba obtinent, explicatius quippe ſeptem ubertatis anni verbis hiſce, quam ſeptem ſpicis pullulantibus deſignantur. Dein altius effertur, cùm quaſi prophetiæ principium revelans proprius notans obijcit vati colloquentem, vel quippiam demonſtrantem, eo que ſublimius, quo celſiore ſub ſpecie velut angeli, vel ad ſummum dei converſantem inducit. In cunctis his prophetiæ miniſterium electorum angelorum admittit hactenus, ut ij queant exterius ſimulacra vel ſigna efformare, ac imbecillitatem humanam ſublevantes inſtituentium modo percipienda exponere pro inferioris naturæ captu; interius que humores ciere, variè que diſponere, itemque ſubtiliores vapores ſpiritus appellatos, unde in ſenſuum organis ex veſtigijs repoſitis diverſę formæ reſultent: ſed & reſervatas ſpecies, ut imaginativæ ac memorię in actum excitatas denuo aliter, atque aliter ordinare quòd & noſtrę poteſtati ſubeſt, unde ſicut ex multiplici earũdem literarum ordinatione differentes nimium intelligentiæ proveniant. Sed ꝓpheticum lumen à ſolo deo protinus intellectui vatis infunditur, quo ſubvectus in expedita vigilia deo revelante reſerata ſuperna ſecreta certiſsima iudicet, alijsq; ita uti rationabile numinis inſtrumentum denunciet. Itaque vates à deo inſpiratus prophetica illuſtratione revelata myſteria expreſsè intelligens ſui prorſus compos certa iudicat, ac reliquis enunciat, ex proprio ſenſu, mẽte que quieta quid loquatur, noſcens. Qua propter qui per-

Lib.3.the c.10. poſt me.

S.Tho.1.q 111.a.3.

Su.c.co. pr.med.

perturbata méte inſtar delirãtium aut arreptitiorum rationis impos non ſua ſponte,ſed ut omnino ab alio act⁹ vaticinia ineruditis exiſtimata profatur; longè alio,quã divino ſpiritu percitus habẽdus eſt, in errorem cæteros mittens,& errans.Id apoſtolus ſilentio non præterijt,inquiens,Spiritus prophetarum prophetis ſubiecti ſunt, nimirum ut & ipſi mentis compotes ſint, & valeant liberè loqui,& viciſsim tacere,ac vates alios audire,ac diiudicantes comprobantes què ſuſtinere. Imo etiam ſi quando ſenſuum alienationem præcedere numini placuerit,quam propheticum iudicium,ac denũtiatio ſpõtanea ſequatur;in illo mentis exceſſu nil inordinatum, indecens que ab autoris ſumma virtute proficiſci par eſt, ut neque in toto ꝓphetico negotio, neque in univerſis, quatenus ab illo manant.Is igitur qui rationabilem naturam à ſe conditam perficere curat,non deſtruere, non violare,non dedecore afficere,propheticum exceſſum ſive abalienationem pacate ac temperanter evenire faciet per aliquam ordinatam cauſam vel naturalé ut ſomniũ, vel ſpiritualem ſive inferiorem,ut contemplationis vehementian,ſive ſupernam,ut divinum raptum. Vbi ergo ſenſuum exteriorum uſus citra ſomnium ſuſpenditur cum diſsipatione naturæ inordinata vix ac ſero reparabili,corde intemperatè ſaliente,membris irrequietè iactatis,veſtibus abiectis aut laceratis uſque ad verendorũ denudationem,alijs que violentiæ validæ indicijs,ut gemitibus inconditis,ſpumis que editis:non alienatio prophetica exiſtimanda eſt,ſed vel gravis morbus,vel fictio ſubdola,vel diabolica illuſio ab hoſte humani generis non ſine corporis nocumento procedens. At quia nonnulla ſacris relata literis accidiſſè veris prophetis, adverſari

2.Tim.2. cap.

1.Co.14.f.

ſari dictis videntur, ijs ſigillatim ſatisfaciendũ eſt. Saul mutat' eſt in virũ alium, qùm occurrẽs cuneo propheta- 1.Reg.10
rum pſallentium varijs muſicis inſtrumentis inſiliente in ſe ſpiritu domini ꝓphetavit. Ea tamẽ mutatio magis ad cor ſive animum, ut eodem loco explicatur, quàm ad corporis membra, ut manus, pedes, vultum referfertur. Quanvis vultus quoque pro divini ſpiritus energia clariorem acrimoniam præ ſe tulerit, qualem in vultu & Mar.3.
flammeſcentibus oculis nitorem concionanti Servatori Verſ.21.
emicãtem intuiti familiares furorẽ rati ſunt, ſicut olim ſtulti prophetas inſanos ducebãt. Cecinisſe quoque Saulem, & ſaltatione chironoma tripudiaſſe in laudes numi- 4.Re.9.c
nis gaudio mirificè affectum pro gentis more minimè abſonum eſt, ut & aliâs cũ Samuele, Davide, cuneo quę 1.Re.19.
prophetarum vaticinantiũ poſt miſſos tertios nuntios d.
pariter prophetantes progrediens vaticinatus eſt nudus qùm etiam ſe veſtimentis expoliaſſet. Id autem non ita ſumendum eſt, ut penitus nudus manſerit, ſed ſimplici lino amictus depoſitis regij faſtus veſtibus, quo & divinę dignitatis faſtigium, & ſyncerisſimum candorẽ ſum miſsus & candidatus agnoſceret. Quemadmodum vates David in pompa coram arca dei muſicis organis pſal- 2.Reg.6.
lens, ac totis ſaltans viribus ephod interula linea fuit accinctus, propterea que à ſuperbiente Michol per lœdoriam dictus eſt, quaſi unus de ſcurris nudatus. Iam quod ſublato ſacco, & calciamentis Iſaias propheta iuſſu dei Iſa.c.20
tergo, ac pedibus nudis inceſſerit ad præſignandã Ægyptiorum, Æthiopum que ignominioſam & extremam captivitatem: non aliter accipiendum eſt, atque prout indicata captivitas exigeret, in qua quãtumvis trux victor ſit, ac rapax, pudenda velari exigua tænia verecũdiæ gra-

tia permittit. Itaque ſemucinctio medium cinxiſſe corpus Iſaias credendus eſt, ut qui execrationem latam in poſteritatem inverecundi Cham, & in pudibundos filios fauſtam Noe precationem noſſet. Denique non officit, quòd ad angeli ſub virili ſpecie conſpectum Daniel conſternatus, ac tremens dixit, Domine mi, in viſione tua diſſolutæ ſunt cõpages meę, & nihil in me remanſit virium; ſed & halitus meus intercluditur. Nam & id non rabidum pectus, & aggreſsionem violentam denotat, immo debitam humiliori naturæ depreſsionem agnoſcenti ſuperiorem poteſtatem pavido ſtupore: & ea, ut ſe beneficam demonſtraret, mox timorem faceſsere iubens, ac vatem tangens confortavit, is que roboratus convaluit. Quod verò alibi Daniel ait ſe lãguiſſe, & ægrotaſſe per dies, eò ſpectare poteſt, ut rem aliam geſtam velut hagiographus narret, vel ſi ad viſionẽ præmiſſam referat, non eius cauſa, ſed ob ſanctorum vaſtationem prænuntiatam dolore concepto accidiſſe indicet: ſicut & faciem ſuam immutatam cogitationibus conturbantibus ob præcedentis alius viſionis terrifica prędemonſtrata inquit. Secundum hæc plura diſcrimina inter veros vates, & pſeudoprophetas perſpici licet, itemque inter electos angelos, & deſertores ſpiritus apparentes. Licet enim angelis commune ſit pro ſublimitate naturæ occurſu primo humanæ imbecillitati metum incutere; ſancti continuò infirmitati medentes robur ſuggerunt, ſolido gaudio mentem delibutam reddunt, claram divinæ diſciplinæ illuſtrationem afferunt, igniculos ad virtutem cupiendam ſuaſione ſuppeditant, ad numinis colendi amorem accendunt, ac vitæ perpetuò manſuræ.

Gen. 9. d. *Dan. 10.* *Dan. 8. fi* *Dan. 7. fi*

Lucifugæ verò reprobi, dei à q̃uo deſciverunt, & hominum adverſarij, quanvis ſe in angelum lucis transfigurare laborent, documenta inſitæ nequitiæ ſe ſe prodentia preſpicuè prębent. Vires quippe nō inſtauratas prorſus, ſed male affectas, nec leviter labefactatas relinquunt; animum ex potiori parte deſolatum, & inani, cum maximè, lętitia de vanis rebus geſtientē dimittunt; quidquid aperiūt, curtè, malignè, invidè tradūt, ita ut intellectus offuſcatus, vel etiam falſus maneat; irritamēta perpetim malorum inſinuant, ſtimulos que penitus adigunt, ut ad vitia trahant, à virtute retrahant, a numine abalienēt, perituris mentem immergant, æternis bonis avertant. Talia indicia improbus dœmon ſenſim ſe retegentia non largiri nequit, quamlibet cautè fraudes occultet. Certiorem verò, ac celeriorem eorum explorationē diſcretio ſpirituum affert, quæ pars prophetię eſt, prout ad ſpiritus, an ex deo ſint, diſcernēdos aptatur. Sed prophetiæ impreſsio à patre luminum immiſſa præterlabitur, non aſsiduè perſtat, niſi fortè ut extenditur ad ea quæ alioqui naturali ratione cognoſci quirent, altiori tamen modo per divini luminis illuſtrationem manifeſtantur; eatenus quippe modum permanentis habitus ſubire poteſt, ut linguarum omnium donum apoſtolis cōceſſum, & rerum naturalium ſcientia Salomoni per divinam revelationem infuſa, qualis & de rebus humanis ad actuū humanorum directionem indi, ut & ſapientia de altiſsimis cauſis valet. Imo ut proprius ad res divinas creatam aciem excedentes tenditur, ad ea pertingit, quæ ſapientia peculiariter accepta luſtrat, nempe altiora fidei myſteria, quæ planius noſſe perfectiorum fidelium eſt; & ad ea quę communiter cunctis credenda proponuntur, quæ fi-

2. Co. 11. d | Vi. ſu. c. 8 poſt prin | 1. Co. 12. b | 1. Ioa. 4. a | Iacob. 1. c | Act. c. 21 | 3. Reg. 3. | 1. Co. 12. b

des

des amplectitur. Verùm ut ad alia proprie velut eventus prophetia ſpectat, identidem à deo ſuperna illuminatio renovari eget: qua etiam actu ceſſante prophetæ dici potuere, qui ex deputatione divina officio prophetico fungebantur, ſicut is cui deus dixit, Prophetam in gentibus dedi te. Inde pſeudo prophetæ oſtenduntur, qui de ſimilibus iugiter, vel ſtatis diebus, horis ve vaticinari parati ſunt.

Sup. c. 9.

Ier. c. 1.

C. 12. De raptu, & ecſtaſi.

DE abalienatione porrò ſenſuum, intellectusque, quę multis indiſcretè velut egregium quiddam celebrata imponit, fuſius prout inſtitutum poſcat, & amata ſemper brevitas ferat, diſtinguẽdum eſt. Atq; in primis ea miſſa facta, quã natura vel rectè conſtitua obſuam reparationem requirit, putà eam quæ in ſomno contingit, aut depravata valido morbo, cui velit, nolit, ſubeſt, excõſequenti neceſſario fert, veluti eam, quæ lethargo, phreneſi, delirio, inſania evenit: de illa dicamus quę vel ſuperiore poteſtate ſuſpendente cognitionem noſtram, vel ex inclinatione appetitus ad ea quæ extra ſunt, tendente, & cognitionem abducente accidit. Vocatur hæc ecſtaſis, ſeu exceſſus, ſecundum quem quiſpiam extra ſuam ordinationẽ quadam tenus conſtituitur. Raptus autem peculiariter ſumptus, prętere a violentiam quandam deſignatam adijcit. Violentum verò dicitur, cuius principium extra eſt, ſubiecto paſſo nil conferente, ſed reluctante prout ab extero cogitur. Quare qui rapitur, ab exteriori aliquo corripiatur in quidpiam oportet, quatenus in id propenſione propria ſive naturali ſive voluntaria non tendit, imo adverſatur, vel termini vel modi ratione. Nam violentus

eſt mo-

eſt motus lapidis ſurſum iacti ad terminũ cui renititur, oppoſitum infimi centri appetens; & motus deorſum proiecti celerius, quàm per ſe ferat modus gravitatis ei à natura tributus, quem ſervare cupiens, eatenus à diverſo refugit. Similiter dici poteſt homo rapi vel in id quod penitus averſatur, ceu moleſtias, & cruciatus; vel in ea in quę natura ordinat, velut itellectualia, modo alio quàm qui ei naturalis eſt, ut per ſenſilia exteriora veritatem intelligat, nẽpe abſtractione haud naturali ab exteris ſenſibus per vim externam illata. Is raptus fieri divina virtute poteſt, & prophetis frequenter obveniſſe ſacris literis traditur, & uti potiſsimus eo nomine abſolutè uſurpato notatur. Quit etiam vi angelica vel dæmonum reproborum afferri, deo permittente nonnullos pro elationis inſyncerae culpa in eiuſmodi deceptionis diſcrimen incidere, cui periculo amplius obnoxij ſunt, qui raptus nimium deſyderant, & contemplationis immoderato ſtudio ſpiritibus ſenſorijs ſubminiſtrantibus ad intima verſis, & ab exteris ſenſibus proinde avocatis, abſtractionẽ ab ijs identidem incurrunt, & conſequenter mentis exceſſum, rationis certo iudicio ſublato, utpote ſui non liberè compotis, ubi exteri ſenſus adminiculum non ſubſervit. *Sup. c. 6.* Huiuſmodi exceſſus, ſeu ecſtaſis iam non in ſe poteſtati hominis ſubiacens, haud ita ſubit volũtarij rationem, ſed prout ad cauſam ſpectat, ideſt apetitum priorẽ liberum, cuius nimia cupiditas vi ſua imperatis alijs facultatibus noſcitivis alienationem invexit. Ecſtaſi tali ubi non iuxta rectam rationem, & virtutẽ appetita eſt, par eſt diabolicum ſupervenire raptum, qui nec tam facilè eſſet, & maiores fallacias ſubdat. Itaquippe contemplationis vehementia in ſpiritualibus adhibenda eſt, ut conſy-

conſyderetur veritas, & in agnita vera bona voluntas dirigatur, quæ intellectum non quidem vagum, ſed præmonſtratorem ſemper expoſcit. Cætera quæ media ſunt, & recte vel prave geri, & appeti queunt, non aliter quærenda ſunt, quàm prout materiam virtuti ſuppeditent. Ecſtaſis itaque, ſive raptus etiam, per ſe nō deſyderanda ſunt, ſed prout percipiantur numini, cui prorſus obſequendum eſt, placere, ad aliquid ſibi gratum menti ſignificandum. Sic enim & ſtudioſe, & magno cum merito amari queunt. Alioqui in ipſis intercepto rationis exacto iudicio, & libero ſubinde voluntatis arbitrio, nec virtutis elicitus actus, nec meriti erga deum maximè conquirendus locum habet. Operante
1 Cor.13.b nāque charitate, quę non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, deum demereri, magis quàm vel prophetia illuſtrari, & miraculorum præſtantia, etiam benefico ſanitatum dono effulgere expetendum eſt. Immo illa ob deum ſummum finem amatum ſimpliciter expeti debet, hæc non niſi ob illam curanda ſunt. Cæterum ut evagationem mentis, quæ inchoatio ecſtaſis, aut raptus eſſe poteſt, præter propoſitum in diverſa tendentem pati quiſpiam valet, ob affectum præſertim non ubi oportet, ſtabilitum, ſed aliò propenſum: ita ex eius proclivate infreni ad maiorem mentis exceſſum quit deveniri, ut aliquis ex libidine, aut contumeliæ indignatione inſanire incipiat, vel etiam amplius affectui laxatis habentis ex toto inſaniat. Sicut enim lignum ſemel accenſum & reſtinctum aptum eſt ut facilius iterum inflammetur, ita valida in corpus affectio admiſſa paratius reddit, ut ſimili adorienti pareat, quoad prorſus, ut igni abſumptu-

ro,

ro lignum corripiatur. Ad hunc modum ecſtaſis, cui amplectendæ quiſpiam ſe ſine moderamine dediderit, morbi recurrentis inſtar, velut inſaniæ, aut furoris parata iugiter ceu ad manum præſto eſſe, ac redire poteſt, eáque proprius comitari raptus etiam ab extraria violentia inducti vitioſi humoris accerſitus. Ea propter celebres prudentia & ſanctitate viri, à quib' rectè ac religioſè vivendi exempla nobis repetenda ſunt, contemplationi vacantes hiſtorijs referuntur non prorſus captaſſe raptus, nec ecſtaſibus poſsidendos ſe penitus tradidiſſe: quin potius ſæpe ubi ſolitis indicijs adventare talem exceſſum animadvertebant, tota vi ad propria obiecta facultatibus attentis contendiſſe retinacula figere, nō quidem ut numen impedirent, cuius poteſtati quis reſiſtit? ſed quod in ſe foret, ne à iudicio cum extero ſenſu alienarentur. Rom.9.d

C. 13. *De omnigeno inſtinctu, ac fide ſacra, & acquiſita.*

IAm ut propius ad inſtitutum accedamus, inſtitutio dei naturalem intellectus conditi aciem exuperans, iuxta quā numini placeat, ut mentes in felicitatem directæ ipſam adipiſci valeant, ipſius atteſtatione conſtare debet, quæ viatoribus à patria felici peregrinantibus innoteſcere queat, non dei ſua in eſſentia conſpecti, cuiuſmodi plena revelatio beatorum eſt, ſed operantis inſolitū effectum univerſæ conditæ naturæ vires excedens, notitia evidenter percepta. Nec in aliud potiſsimum inſueta dei ſolius effecta exhiberi par eſt in mentium cognitionem deferenda, quàm ob eximium tale operepretium, deſtinatum à Su.c.9.ad fi.

nu

Vi. ſu. c. 7 numine veluti ſcopum in ſe fine ultimo ſitum haud ali-
ter aſſequendum. Dei verò præter ſolitũ creatæ univerſi
tatis curſum operatio prolata peculiare quid tale indi-
cans mirabilis ſigni faſtigium ſubiens in prophetico lu-
S. Th. 3. q. mine revelationis factæ vatibus eluceſcit, ſed cæteris o-
44. a. 3. mnibus per miracula ſenſilia legatis edenda in ſupernæ
ad. 1. inſtitutionis comprobationem à numine conceſſa. Cõ-
ſentaneum que eſt, ut arcana inſtitutio dei non itidem
ac prophetis cõſtans alijs haud pari luce donatis, alia pa
rata via emicans percipiatur certiſsima, ut à deo teſtante
aſſerta, per extera miracula oſtenſa, ceu divina teſtimo-
nia publica propterea edita dei nuncijs delegatam diſci
plinam ita cõfirmantibus. Ad id autem veluti numinis
inſtrumenta legatos moveri oportet divino inſtinctu,
qui generaliter eſt impreſsio primi autoris moventis. Is
quippe non ſolum movet ex inſpiratione, ſive afflatu ad
aliquid cognoſcendum; verùm & diſtincto influxu ad
aliquid faciendum, quod miraculi quandoque cõſequa
tur effectus à dei principali virtute, omnipotentia incõ-
municabili productus. Poteſt quidem cum operatione
virtutum ſeu miraculorum prophetiæ clarus actus inve
Su. c. 10. niri principium, ideſt deũ revelantem myſteria, ſignum
S. Th. 1. q. que promendum indicans, vel inſtinctus cognitionis,
111. a. 1. principio non ſic animadverſo. Sed licet uterque nõ ad-
ad. 3. ſit, ſemper adſit, opus eſt, motionis inſtinctus hominem
agens, ut quidpiam faciat, quo facto propriùs dei mirã
dus effectus ſequatur, velut inſtrumento quoquomodo
medio, quamlibet effectum, requiſitam ve ipſius diſpo
ſitionem non attingente, tamen eò utcunq; ſpectante,
uti ſigno, impetratione, vel merito, quo quaſi ſecunda-
ria cauſa poſito, deus proprium opus exequi ordinarit.

N In-

Inter præcipua verò ad impetrandum, fidem pro fiducia convenientia obtinendi, nequaquam hæſitante, numini prorſus, non adverſis innixa, Servator non ſemel commendat; & apoſtolus effert, quanvis à charitate prę lata ſecernat; fortè ſicut fides, qua deo ſua ſecreta teſtanti fideles credunt, formata, charitate cum ea licet ſit, propria tamen ratione ab ea diſtinguitur, & æſtimatur. Ad hæc ſupernum inſtinctum deus ad alia egregia largitur, veluti Iepte ad circumeundam regionem, excitandam que ad libertatem, ac vovẽdum domino ſacrificiũ, cui tamen aliunde proprio è ſpiritu errorem potuit admiſcere. Nec enim prout à divino inſtinctu, quicquam oritur, falſum, pravum ve exiſtere valet. Nihilominus uti cum prophetia pravi mores, ſeu vitia fieri poteſt ut inveniantur, itidem & cum divino inſtinctu ſive cognitionis, ſive operationis comperiri queunt, ac proinde cũ miraculorum oſtenſiva poteſtate, niſi à dei legato ederẽtur ad oſtendendam propriam ſanctitatem cæteris cognitu neceſſariam, cuius deus talia ſua teſtimonia proferens teſtis falſus eſſe nequit. Miraculorũ ad hæc promẽdorum facultas modo explicato dei nuncijs, velut organis conceſſa, vel alijs nonnihil delegati numeris participantibus ad communem hominum utilitatem, quam deus ſe ſpeciatim curare ita deſignet; ſimiliter atq; prophetica illuſtratio, non per modum formę immanentis ineſt, ſed velut impreſsio præteriens, quæ identidẽ à deo quovis in miraculo exhibendo renovari eget. Alioqui, quo pacto, niſi ſingillatim à deo excita peculiariter ſit, velut inſtrumentum ſumi valeat, quo ſuppoſito numẽ omnipotentiæ ſuæ germanum opus mirabile, non ſoliti naturalis curſus, ſed inſueti ordinis producat? Itaque hu-

Mat. 17. v. 20. Luc. 17. v. 6. Mat. 21. v. 21. Mar. 11. v. 22. 1. Cori. 13 v. 2. Iudi. 11. f. Su. c. 11. ad me. Su. c. 9. 11 ad fi.

huiuſmodi facultas non aliter intelligi poteſt inſtar habitus collata, quàm pro deputatione quadam divinorum miniſtrorum, qua deus nonnullos velut apoſtolos elegiſse habetur, qui omnigena miracula velut ex officio iniuncto qùm numini viſum foret præſtare, oſtenderent. Similiter ad ſpecialia miraculorum ut ſanitatum genera deputatio fieri quiret: ijs quæ ſunt explicata, ſervatis. Vnde deceptionem illorum perſpicere licet, ab aliquo pravo ſpiritu profectam, qui virtutem ſibi ſtatis diebus, horis, punctis adfore ad miranda effecta, ut rabiem ſanandam, aut etiam iugiter, quod amplius eſt, profitentur. Verùm ut ad inſtitutionis divinæ comprobationem redeamus, iuxta ea quæ de fide ſuperius in univerſum demonſtravimus, ubi quiſpiam percipit prolatam doctrinam, ſeu legem tãquam divinã ab eo qui ſe dei nuncium afferre aſserat, confirmatam miraculis ob id exhibitis indubia relatione cognitis, aut etiam perſpectis; quantumvis evidenter noſcat cerciſsimis teſtimonijs eſſe aſseverata dogmata, quantumvis teſtimonium ex proprijs perſpicuè apprehenſum cognoſcens, naturali vi ad eliciendum pariter aſsenſum ſive agnitionem eius trahatur: non tamen continuò neceſse eſt, ut aſserta documenta in ipſis agnoſcens aſſentiatur, quia non ex proprijs indicijs expreſsa, ſed alieno in teſtimonio incluſa, & quaſi adumbrata deprehendit. Itaque liberi arbitrij compos non tantùm poteſt ea, ut & quçvis etiam demonſtrata theoremata non actu conſyderare: ſed etiam ſpeciatim animadverſis non aſsentiri. Quocirca prçterea neçeſſaria eſt libera voluntatis electio, quæ intellectum imperio adducat ad placita in ipſis

Mat. 10. 28. fi.

Sup. c. 6.

S. Thom. 2.2. q. 5. a 2.

S. Thom. 2.2. q. 2. a 9. ad. 2.

ſis actu, excitato eſſenſu agnoſcēda talia, qualia certiſſima teſtificatione deſignata ſunt. Eiuſmodi libera propenſione in aſſenſum intellectu excito credendi actus cōſummatur. Ingerunt autem ad id peculiarem difficultatem divina ſcita conditam rationē ſupergreſſa, ſub quorum pondere inferior, putà humana imbicillitas inſuetam celſitudinem quaſi averſans nutat. Ideo deus ſalutis mentium avidus, ut conſentaneum eſt immenſæ poteſtati, ſapientiæ, bonitati dirigenti cęteras mētes in ſe fruendum ſummum bonum beans, metam naturę conditorum ſupereminentem: tanto ſcopo aptam viæ diſpoſitionem ſupernaturalem accedentibus ad ſe largiens habitus infundit charitatis in voluntate, qua erga ultimum finem rectè ſe habens reliquorum habituum, potentiarumq; actus abſolutè ſtudioſos pręſtet; & in intellectu, fidei, qua illuſtratus flectatur in credendorū præſertim ſupernaturalium aſſenſum exercēdum, idoneus ita redditus ad voluntatis motionem obſecundandam. Cum quibus etiam virtutum chorum, naturalibus conſuetudine acquiſitis excellentiorum infundit, & quicquid opis, ac ſubſidij exigatur, quo rectè ſe gerere mentes, & ad tantum faſtigium pertingere queāt, ut pareſt, ſufficit. At qui mens intellectu, ac voluntate in præſtitutum ſcopum fertur, intellectu prǽmonſtrante, voluntate ſubſequente, ac rurſus intellectum excitante, ipſo que tūnc obſequente. Quapropter inter placita ſuperna, per quę tanquam media mentibus ad felicitatem ſortiendā eius collator unicus opituletur, ſublimia in primis dogmata credenda fide collocari conſonum eſt, quæ proponant deum ſupernaturalem finem, & quę ad eum capeſſendum ita pertineant. Obiectum igitur ac finis fidei divi-

Lib. 3. ths c. 11. ad ſi

diuinæ, nempe divina credentis, nec non diuinitus colla
tæ, deus eſt, cum cæteris, quę prout ad eum attinent, ſub
eo attenduntur, quatenus creatam rationem excedens
conſtare peregrinis à beata patria valet teſtante veritate
prima, quæ & deus eſt, & ita manifeſtati rationem for-
malem obiecti erga habitum determinat. Multa etiam
S.Th.2.2 quæ de divinis vi naturalis rationis indagari queunt, fi
q.2.a.4. de ſuſcipi oportet à pluribus, quatenus eorum nativam
aciem prætereunt, veluti ſubſtantiæ divinæ unitas, ac ꝑ
providentia intermina. Paucis namque ocio, cōmodita
te, ingenio, ſtudio que abundantibus, poſt diutinum tē
pus in cæteris pleriſque diſciplinis pręparatorijs exactū,
per diſceptationes nō rarò ancipites, divinorum prima,
quaſi que præambula ſecretiorum notities genuino in-
tellectus acumine veſtigata patere quit. Attamē cūctis,
ſimul ac rationis cōpotes ſunt, certiſsima neceſſaria eſt,
ob ſupremum finem indubitatè quærendum: cui neceſ-
ſitati appoſitiſsimè à deo gubernationem potiorum à
ſe conditorum peculiariter curante per ſacræ fidei habi-
tum & credendorum atteſtatorum propoſitionem prò
viſum eſt. Sic omnibus oblato cœleſti munere, nec ignà
ri de autore primo ſuam ob inſcitiā quæri, nec docti ob
ſcientiam poſsunt, quaſi propterea deterioris conditio-
nis erga deum demerendum reddantur. Sat eſt enim in
fuſum fidei habitum prodire poſſe in actum credēdi pe-
nes multa divina dogmata omnem aciē intellectus crea
Cai.2.2. ti vincētia, penes alia verò quę plures, nō univerſos con
q.175.a.3 ditos intellectus excedunt, ſatis eſt eum qui talia natura
fi. li demonſtratione norit, eam habere animi præparatio-
nem, ut ea ſi alio qui ſcientia non pernoſſet, ob divinam
tantùm autoritatem teſtantem crederet, ſub qua condi-
tione

tione, ac mentis preparatione fidei habitus in actum
credendi exiturus erga ſimilia habetur. Habēt quoque
ſapientes è charitatis radice maius meritum fidei, qūm *S.Th.2.2*
ab ea non recedunt ob adverſantium rationes difficiles *q.2.a.10.*
in contrarium inductas, promptam proinde amplius, *ad.3.*
& in fidē firmam volūtatem exerentes. Cæterùm ex hu
huiuſmodi divinis dogmatibus ea fides catholica, ſive
univerſalis amplectitur, quorum veluti divinæ ſubſtan-
tiæ, ſacræ que triadis apprehenſione mentium condita-
rum ſupernaturalis beatitudo conſtat, ac ſub inde per
quæ uti media numini placita creatam vim & aciem ex
cedentia in eam metam communiter diriguntur. Priva
tæ nanqua revelationes ad eos pertinent ſuſcipiendæ,
quibus particularia dei ſecreta retegūtur, à quorum cre- *S.Tho.1.*
dendorum obligatione reliqui eatenus ſoluti ſunt. Illa *p.q.1.a.8*
verò dei arcana generalia ſunt, quę ad univerſum genus *ad.2.*
humanum in felicitatem ordinandum, numen ſuis nū
tijs patefacta proprio teſtimonio palàm confirmavit,
quas ob id in communi obſervare teneamur. Hæc autē
ſacris vocatis biblijs continentur, de quibus ſuo loco fu-
ſè agemus. Huiuſcemodi generalis inſtitutionis ſupre-
mæ fidès & habitu, & actu eiuſdem eſſe rationis cenſe- *Cal.2.2.*
tur, & eandem habere obiecti formalem rationem, in *q.1.a.1.fi*
quam ultima creditorum dogmatum reſolutio fiat, ni-
mirum divinæ autoritatis teſtificantem aſſertionem, tā
in vatibus, quàm cæteris fidelibus: quòd ſane cuncti ea
credant, quoniam divino teſtimonio aſſeverata ſint. Di
ſcrimen verò in eo eſt, quòd teſtificationem divinam va *Sup.c.10.*
tes prophetico lumine intus clare perſpiciunt ex propria *ad fi.*
numinis operatione, ac myſteriorum propoſitionem ꝑ
tinus plerumque accipiunt, ſemper tamen protinus eo- *Sup.c.10.*
ad pr.

de lumine ꝓpoſita expreſſa perſpicuè, quoad vaticiniũ ſpeciatim poſcat, intelligũt: at alij deũ teſtificãtem liqui dò noverũt ex miraculi ꝓpterea editi per experiẽtiam, re latione ve indubiã cogniti, ꝓpria numinis operatione, ac myſteriorũ ꝓpoſitionẽ à dei legatis explicatã percipiũt, aut ab ijs qui à divinis nũtijs quaſi per man⁹ ſucceſſũ in-
Sup.c. 9. ad fi. dubitato traditã ſuſceperũt, ut & ſuperius tetigimus. Ea rurſus numinis pandentis, & arcanorũ reſeratorũ aperta notitia iure revelatio dicitur, ubi propheticũ lumẽ ad eſt, quo tegumentũ obũbrans diſpellitur; unde & ad reli quos à vatibus ſucceſſione inſtitutos extẽditur, quib⁹ nõ itidem congruit, ut ita proprie appelletur. Illa porrò ſuc cedentis traditionis exacta conſtantia ſic ſummenda eſt ut non ſingulæ quæque teſtificationes aliæ alijs ſerie atteſtentur, prolixo que ambitu teſtimonium ultimum credibile reddant noſcenti evidenter proxima, unde recurri retrorſum cœptum ſit: immo cunctæ inter ſe mutuò atteſtatæ hinc fultæ ꝓximo quoque teſtimonio perſpicuè cognito, inde divino teſtimonio culmẽ certitudi nis nacto ad ſupremũ conſtituto, & evidentiã atteſtatio nis cõtingant, & dogma ꝓinde aſſertũ teſtatũ evidẽter credibile præſtẽt, cui certiſſima fides divini ordinis que at, ac debeat haberi. Quanquã hic evidentiæ modus longo circuitu collectus inferior exiſtimari poteſt eo, qui ꝓ tin⁹ perſpecto divino teſtimonio exhibeatur. Verũtamẽ in acquirẽda teſtimoniorũ invicẽ conſentientiũ notitia per narrationes, hiſtorias ve, quãvis è cunctis colligatur evidẽs divinę inſtitutionis teſtificatio, ſingillatim nihilomin⁹ certa fides humana quę acquiſita vocatur, ſubmi
Sup.c. 6. in fi. niſtrat, de qua ſuperius actũ, quã ſubſervientẽ deus ſacræ fidei autor, & naturæ, ita vt naturã noſtram rationabilẽ

ac ſen-

ac ſenſibilem ſuppoſitam admittit. At verò quibus adeſt infuſus fidei habitus, ut antea indicare inchoavimus, intellectum inclinat, ut is voluntatis motioni liberæ parens, actu in aſsenſum feratur credendorum ſupernaturalium documentorum, à diſparatis, contrarijſq; diſcretorum, in quæ credenda non inclinat, atq; ita legitimum aſsenſum inducit. Sed & qùm ſit habitus intellectus, ac ſupremi ordinis: in rectè diſpoſitis, ratione plenè utentibus ſupernorum dogmatum expreſsam propoſitionem adeptis dignum eſt, ut inſtar lucis, tãquam aſsenſus cauſam, evidentiam præferat, quod illa prorſus credibilia, ſeu creditu digna ſint. Attamen quia id non omnibus, ſed perfectioribus fidelibus tribuitur evenire, itidem ac tantùm charitatem cum gratia ſortitis intellectus ſublimius donum, cæteraq; intellectualia, & voluntatis dona per ſpiritum ſanctum conceſsa: erga cunctos ad fidem accedentes non immeritò cenſetur deus animum invitãs addere interiorem ſuum inſtinctũ; quo is cum habitu fidei infuſo ſufficienter induci queat ad aſsẽtiendum credibilibus ſuper naturalibus ꝓpoſitis. Quoniam verò vt & almum ingenium fatetur, numinis inſtinctus intellectualis imperfectum quidpiam eſt ingenere prophetiæ; non omnia quę divino inſtinctu noſcimus, ſub certitudine prophetica nobis manifeſtantur; ſed quandoq; ad percepta per inſtinctũ ſic ſe habet mẽs, ut nõ plenè diſcernere queat, eá ne divino aliquo inſtinctu, an proprio ſpiritu cogitarit. Idcirco cum inſtinctũ ſufficiẽtem deſignaſse iudicari debet, quo exactè diſcernantur oblata eſse divina inſtigatione, non alieni ſpiritus apprehenſa: quæ plena certaq; diſcretio non ſemper cum inſtinctu dei quãdocunq; oblatò adeſt: & cũ adeſt; inſe

Su. eo. c. *Cai. 2. 2. q. 171. a. 2 me.* *Cai. 2. 2. q 1. a. 4. fi.* *1. 2. q. 68. a. 5.* *2. 2. q. 8. a 5.* *2. 2. q. 2. a. 9. ad. 3.* *2. 2. q. 10. a. 1. ad. 1.* *S. Th. 2. 2 q. 171. a. 5* *Su. c. 10. ad pr.*

inferior licet ſit ea, quam ſublimius propheticum lu m affert, nihilo ſecius talis eſt, cui reniti, ſicut deo moventi repugnare, qui autor inſtinctus expreſsè noſcitur, grave peccatum ſit. Sateſt igitur præter altiores fideles alijs generaliter, ut & eiuſdē enarrator rectè ſenſit, credibiliū evidentia ex fide digno uti miraculorum teſtimonio dudū deſcripto, quod & omnino requiri præmiſſum, nec per alia excuſari apertè idem alibi tradit, aliâs, inquiens, nō eſſet efficax ipſius doctrina ſacra doctoris. Quin imo huiuſmodi evidentia, qualis ſaltem è teſtimonio miraculorum in hoc habetur, quod aſſerta inſtitutio creditu digna penitus ſit, non incertior notia exigitur, ſicut idē expoſitor ex autore colligens affirmat, ad hoc ut ſtudioſè credatur. Ita quippe non leviter, ac imprudenter, ſed ſtabiliter abſque partis adverſæ vacillante ambigua que formidine, ac prudenter cūctis ad rem pertinētibus exactè libratis ac perperſis quivis nō paſsibus corporis, ſed recto animi progreſſu ad numen accedens, cui citra virtutis proceſſum, contraq; rectæ rationis dictamē nemo acceptus ſit, credet ſupernam diſciplinam conſulta electione non reluctans ſed obſequens deo vocanti agnito. Inde liquet eos, qui divinam inſtitutionē nullo tali prudentię adhibito examine ſumūt, haud aliter, atque quālibet aliam erroris ſectam, fictè, ſive in ſyncerè accipere, nec vero numini gratos eſſe, ut erga ipſum non rectè uſos officio expeditæ rationis ab eo collatæ. Nec enim de infantibus baptiſmate initiatis nunc agimus. Illius indicium eſt, quòd plerique ſic ſe gerentes, quales referuntur Indi appellati occidētales, ut leviter ſuſcepere ſacram religionem, ita leviſsimè relinquunt ad idola ſua, erroresq; relapſi. Sunt alij ex adverſo qui ambitioſa quadā per-

2.2. q.1.a.4. ad.3. ſi — *S.Th.1.2. q.1.11.a.4* — *2.2.q.1.a.4.ad.2. Dicen.* — *Lib.3.ihe c.11.*

vicacia tanquam patriam poſſeſsionem, avitumq; decus veram religionem retinent, haud multum abſimili, pertinatię, qua Machometani ſtultiſsimam ſectam tuētur, quòd eam à maiorib⁹ acceperint, quos ſecum erraſſe magnũ dedecus putantes, rectè ſentire contendunt. Sed religionem verè divinã non humanę opiniones quantunvis inveteratę, non mortalis honoris fluxi tituli, verùm ſummi dei certiſsima teſtimonia conſtabiliunt, cuius eã princeps autoritas ſtatuit. Hinc eam æſtimari, admitti, defendi à ſyncere amplectentibus numen cupit, & gratum ducit, ut abſoluta conſtantia ſit altiſsimè ſublata & à levitate inani, & obſtinatione pręfracta. Cæterũ quia ſanctæ inſtitutionis ſcita nõ modo eodẽ cũctis omni tẽpore ꝓpoſita ſunt, ſed ꝓut primo autori vniuerſorũ placitũ eſt, cui condita omnia iuxta præſcriptum cuivis oblatum parere, ut ſummo iure ſubdita ex debito teneantur; de propoſitione illorum ad noſtram delata notitiã iam agamus.

C. 14. *De propoſitione credendorum.*

Secundum Apoſtolum ad Hebræos ſcriben- *Heb.11.6*
tem, credere oportet accedentem ad Deum,
quòd eſt, & inquirẽtib⁹ ſe renumerator ſit:
cuncti deinde aſſerunt, in primis almus A- *2.2.q.2.a 8.ad.1.*
quinas, duó dicta diuinæ inſtitutionis capita explicitè *2.2.q.1.a 7.*
credere omni ſæculo, cunctis que neceſſarium eſſe, ut in
quibus virtute cętera omnia contineãtur per ſe ad ſacrã *2.2.q.1.a 8.*
fidem pertinentia, nempe quibus fruendis mentium ſu-
prema felicitas conſtet, quibus que uti medijs ſupernis à *Sup.c.13.*
deo autore ordinatis ad eam metam perveniatur. Eo nã
que quo deus eſt ſubſtantia unus, perſonis trinus ęterno
per eſſentiam beatus, cæteræ mentes electæ fruentes par- *Lib.3.the c.11.*
ticipa-

ticipatione beatę redduntur; & in fide remuneratricis omni ex parte providentiæ cumcta includūtur, quę à deo diſpēſantur ad hominū ſe requirentium perpetuā ſalutē quibus uti via in finē fęlicē tendāt. Atqui ſine huiuſmodi notitia quî fieri poteſt, ut homo ſe in deū expreſſè dirigat? in eum que ſe ſcopum inclinet, quem uti ſuperum pręmiū deus iuſtis pręſtituit? At in ea explicitè ferri quē vis, ubi expeditiore ratiōis uſu facultas affluerit, primi autoris eiuſdēq; finis ultimi dignitas expoſcit, & magnitudo fructus ita creſcentis efflagitat, ut ſub divino iuſſu tales erga numē explicito fidei motus iure cadant. Similibus de cauſis ubicunque ꝑ ſęculorū diverſitate deo placuit, explicatiorē divinorū myſteriorū diſciplinā haberi de ipſius ſubſtantia, & hypoſtaſibus, de celſis opitulationibus, de operibus inde ſublimiter præſtandis, ſacris ſuſcipiēdis: ad eā ex autoris inperio prorſus obſervandā cuncti ꝑ ſuo modulo tenentur. Amplior quippe quā legis veteris in religione Chriſtiana explicatio habetur: & qui maiores ſunt, at quos attinet reliquos inſtituere, pleniorem perinde de credendis, exequendis que notitiem expreſsè habere debent, ad quorum perſpectam lucē in difficilioribus ſibi minores recurrant. Cuncti tamen fideles etiam ſimpliciores potiſsima religionis dogmata, qualia ſunt ſymbolis incluſa, vocata fidei articuli, expreſſè noſſe prout valeant, obligati ſunt, quò uti tenentur, arcana dei illic deſignata credant diſcretè, ac ſacra, opera que obeunda ex debito ſignificata, re præſtent; de quo ꝑ
c.7. not. prio loco fuſius egimus. Ea ſunt quæ pręcipuè ſacris li-
ig. mor. teris traduntur, ad quæ reliqua illic contenta ſpe-
Lib.2.ſeq ctant alto dei conſilio inſerta, ut ſuo loco aperietur,
S.Th.2.2 quæ ſubinde ſecundario ad fidem pertinent.
q.2.a.5.6

Erga hęc ſatis eſt inferiores paratum habere animum in univerſum, ut explicatè credant, qùm ea contineri conſtiterit in doctrina fidei ſacris ſcripturis habita, quibus univerſim fidem habere profitentur dicentes credere ſe in ſpiritum ſanctum, qui per prophetas locutus eſt earũ conditores. Quandoquidem divina inſtitutio per dei prolata nuntios, præ monſtratis confirmata miraculis, uti divinis teſtimonijs ad noſtram exploratè notitiam delata eſt non modo voce tenus, qualiter varijs prodita linguis diverſis præſertim ętatibus raró conſtantem certitudinem obtinent, ſæpe ambiguitati obnoxia ſunt; ſed etiam ſcriptura, quę permanentior qùm ſit, per omnem ævi ſucceſsionem ſimiliter à plurimis obſervari, agnoſci, tranſcribi certiſsima conſtantia valet, & cum primis apta fuit, cui myſteriorum ſuorum theſaurum dei ſapiẽtia cõcrederet. Sic ſacra ſcriptura exarata eſt quæ ampliſſima divinæ inſtitutionis traditio eſt, & conſtantiſsima, deo curante ut ad noſtram ſpiritualem ſalutem oracula ſua ita iugiter ac perfectè ſervarentur. Quamquam quę præterea dei autoritate ſancita conſtẽt, nõ minus quàm ſacris deſcripta biblijs, nobis obſervanda ſunt. Dicuntur autem ſacri libri per prophetas cõditi, quòd principales earum conditores prophetiæ lumine vel ſaltem prophetico inſtinctu donati divinitus credantur, unde vel propriè, vel quadam tenus vates appellari queant. Propheti co lumine dictati plures habentur, velut pentatheucus, Ioſue, Samuel, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, & duodecim ꝓphetarum liber, & ad inſtrumentum novum pertinentes. Alij verò ſaltem divino inſtinctu cenſentur à ſuis cõditoribus editi ad eandem inſtitutionem amplificandã, velut Iob ſupputatus inter hagiographa, ideſt ſancta ſcri-

ſcripta. Eſther, Eccleſiaſticus, Machabęorum libri: quos ij ſiue per ſe, ſive per exceptores alios, ſicut & prophetæ, conſcribentes dictata ſpectantia frequenter ad ea quæ
S. Th. 2. 2 q. 174. a. 2. ad. 3. humana ratione noſci quirent, quaſi ex perſona propriâ magis quàm dei relata, licet non luce prophetica, cum adiutorio tameu divini luminis inſtinctu dirigentis digeſſerunt. Ita Machabæorum hiſtoriam poſteriore libro
2. Mach. 2. f. collectam Hieroſolymitani ex quinque libris Iaſonis Cyrinæi in compendium redegerunt, inſtinctus divini ductu acti, ut ſeligerent, quæ vera prorſus, digna que ut fidelibus proponereutur, forent, reſectis multis fortè reiectaneis, quæ Iaſon comprehenderat. Quanvis autem huiuſcemodi diſcrimen ſit inter hos & propheticos libros, nihilominus ex parte dei primarij autoris teſtantis aſſerta tam his quàm illis veriſsima æquè ſunt. Non oportuit autem ut ſingulorum librorum conditores eam inſtitutionem miraculis comprobarent: ſed ſatis fuit, uti talem tractationem ederent, quam probarent alij qui ſe ad homines inſtituendos divinitus delegatos miraculis oſtenderent: quò ita nobis innoteſceret illorum quoque diſciplina divina eſſe. Atque ad eum modum veteris inſtrumenti libri, ſed & Marci, & Lucæ ſacræ hiſtoriæ ab apoſtolis, qui primitias ſpiritus acceperunt, ac legationē
Ro. 8. v. 25. Act. Apoſto. ſuam ſummis miraculis cōfirmarunt, itidem ac reliqui apoſtolorum ipſorum libri, comprobati tanquam divini ad notitiam cæterorum fidelium ad nos uſq; conſtanti ſucceſsione devenerunt, ut mox pādetur. Tametſi euangeliographi Marcus, & Lucas inter ſeptuaginta diſcipulos à Servatore ad euangelicum officium delegatos à Dorotheo epiſcopo Tyri numerati, & ab Epipha-
Lib. de diſcipulis. nio non ūno in loco, ſpiritu ſancto pleni ſuos libros prò

Lib. 2. Pan. to. 1. ſecti. 51. li. 1. to. 1. fi. Anaceph.

phe

phetico lumene condidiſſe meritò exiſtimari queunt. Profitētur porrò fideles ſe fidem apoſtolico teſtimonio habere, dicentes in ſymbolo ſe credere ſanctam eccleſiā catholicam & apoſtolicam; eam univerſam cum ſua cōfeſsione à primoribus membris ac fundamentis ſumptā amplexi. Non officit autem quòd miracula plurima, quibus divina inſtitutio firmata eſt, ſacris literis referan tur, quæ ut cuncta eis contenta fideles ſimiliter credere debeant. Nam & prætereà publica totius orbis fama, & ſuccedente iugi traditione, ac hiſtoriarum narratione in dubia, delata cum alijs multis mirandis ſignis ad eandē comprobationem editis in ſequentium omnium ætatū notitiam fuere. Licet verò hæc via, qua pervenimus ad expreſſam notitiem ſupernaturalium dogmatum nobis ita propoſitorum, iuxta humanę naturæ conditionē neceſſaria ſit, ut ea explicato fidei actu credamus: non tamen ea potiſsima, genuina, ſive formalis ratio credendi eſt, quin potius divinum teſtimonium exactè cognitū, ſeu primę veritatis autoritas ſacrę diſciplinę inſtitutrix. Quippe haud nimis diſsimiliter neceſſaria conditio eſt ut credere poſsimus, quòd intellectus ſive rationis ſim' participes, ita ut niſi eſſemus rationabiles, non crederemus, eam nihilominus precipuam propriam que rationem credendi nō eſſe, cunctis liquet. Cæterùm ut verax dei teſtificato agnoſcatur, ea que notities quaſi prævia ſtudioſo fidei actui præiaciatur, multa exigutur, ſed quę uſus rationis expediti experientiam nonuullam poſsidenti adeſſe valeant. Quanuis enim pauci ob humana impedimenta queant veſtigantes exactę indaginis demonſtratione deprehendere deum eſſe, ac ei omnem ab ſolutam perfectionem interminam ſubſtantialiter convenire

Apoc.21 v.14.

Sup.c.13. in.fi.

venire: alijs tamen multis primi autoris notio non ita perfecta, diſtinctaq;, verùm quæ ſatis ſit, quaſi naturæ ductu offertur. Ex ordine namq; univerſi animadverſo, plurimorum ortũ præferente, patet autorem omnium ſcientia, veritate, virtute, poteſtate, ſapientiſsimis quibuſq; inde ortis, ſummèq; veracibus, ſtudioſis, potentibus incomparabili exceſſu ſupereminentem veraciſsimum eſſe, quæq; nequeat condita natura, extra ordinarium rerum curſum proferre poſſe, & ubi proferat, quod iuxta perſpectum uſum ſatis liquet, ad quæpiam teſtificandum, aſſeveratis ab eo indubitatè fidem exhiberi debere. Notitia talis adulto non adeſt, qùm primùm rationis uſum attingit, ideoq; Aquinas cenſet non baptizatum gratiam conſecuturum, ſi ſe ordinarit indebitum finem prout in ea ætate capax diſcretionis ſit: nec petit infuſæ fidei motum explicitum gnaris debitum.

Li.3.thc. c. 10. mc. 1.2.q.89. a.6.q.113 a.2.3.4. In li.mot. ign.mor. c.10.

DE SACRAE SCRIPTVRAE AVTORITATE. LIB. II.

1 C. *S. Bibliorum numerus, ac diviſio.*

SAcræ ſcripturæ inſtitutionem ſupernaturale intellectus conditi acumen latam divina primæ veritatis teſtantis autoritate ſtabilitam indicavimus: eiusque libros, & notitiæ ad nos uſque delatæ modum perſtrinximus; & ex ea nonnulla velut exempli gratia prælibavimus. Iam explicatius aperiendum eſt, quot divinitus inſtitutæ regulę canonici libri, quo pacto hucuſque certò agniti ſint autoritate divina pollentes, quomodo in eis ſuprema ſit autoritas ſumenda, & ab alijs ibidem inductis vel autoritatibus,

bus vel opinionibus, vel erroribus relatis diſcriminãda iuxta perſpicuam in cunctis diſtinctionem adhibitam. Feremur que ubique ſub invocata numinis ope plenis conſtante iam ibilo ſpiritus almi velis ad portum deſtinatum, qui prius humanis præſertim navigantes remis vix divini ſoni auram attigimus. Ac primum inſtrumẽti veteris libri ſunt, Geneſis, Exodis, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudicũ, Ruth, quattuor regũ, duo paralipomenon, Eſdrę primus, & ſecundus qui dicitur Nehemias, Thobias, Iudith, Heſter, Iob, Pſalteriũ Davidicum centum quinquaginta pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim ꝓphetæ minores Oſeas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, Machabæorum primus & ſecundus. Novi vero quattuor evangelia ſecundum Matheũ, Marcum, Lucam, & Ioannem, apoſtolorum acta, epiſtolæ Pauli apoſtoli ad Romanos, ad Corinthios duæ, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philipenſes, ad Coloſſenſes, ad Theſſalonicenſes duæ, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos, Iacobi apoſtoli una, Petri apoſtoli duæ, Ioannis apoſtoli tres, Iudæ apoſtoli una, & Ioannis apoſtoli apocalypſis. Hunc indicem ſeu catalogum œcumenica Tridentina ſynodus no- Seſſ. 4. c. viſsima contexens eoſdem libros pro ſacris & canonicis 1. ſuſcepit integros cum omnibus ſuis partibus, prout in eccleſia catholica legi conſueverunt, & in veteri etiã vulgata Latina editione habentur. Et cunctis fidelibus ſimiliter ſumendos ſub anathematis execratione imperavit. Itaque novi teſtamenti libri ſeptem & viginti enumerã

tur, euangelia quattuor, acta, quatuordecim Pauli epiſtolę, ſeptē alię catholicę dictę, apocalypſis: veteris quadraginta quattuor, quot & ſacer Auguſtinus ſupputat. (2. doctr. Chriſt. c. 8) Diuus Hieronymus in verſionis prologis de cunctis agit, ſed veterum eam diviſionem tradit, quam Hebræi ſequuntur. Hi ſanctos libros diſtinguūt in tres ordines, legem, prophetas & hagiographa. Legem, pentatheucum, ſeu quinque volumina Geneſin, Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomion Moſis vocāt. Prophetas octo libris cōplectuntur Ioſuæ, Iudicū, in quem & Ruth cópingunt, cuius hiſtoria tempore iudicum eveniſſe narratur, Samuel, qui tranſlatus in primum, & ſecūdum regum ſcinditur, & Malachim, ſive regum, qui etiam in duos tertiū, & quartum ſecatur, Iſaiæ, Ieremiæ cum lamentationibus, Ezechielis, & duodecim prophetarum, quos vno volumine ſtringunt ob ſcripturæ breuitatem, unde & minores ſolent appellari. Quattuor anterioribus libris priores prophetas comprehendunt, nēpe antiquiores poſt Moſen legiferum, ſequentibus poſteriores à ſe appellatos, hoc eſt recentiores qui per Eliæ, & Eliſæi tempora iam Iſraelis proſperitate labente ſuccedere cęperunt. (Sup. lib. 1 c. 8. ad. fi.) Videntur autem ꝓphetas vocare illos, qui non ſolùm vaticìno ſpiritu, ſed mirādis etiam ſignis effulſiſſent, (Ioſu. 10. c) quales hiſtoria ſacra referente fuere Ioſue, qui prę ter alia ſolem, ac Lunam ſtare fecit; Debora, qua pugnante cōtra Siſaram è cœlo, & ab ſtellis dimicatum (Iudic. 4. 5. c.) eſt, Gedeon, qui velleris roſcidi, ac ſicci ſigno ſumpto, (Iudic. 6, & 7.) lampadibus oſtenſis in lagenis, ac tubis clangentibus ſine certamine de hoſtibus divinitus cęſis egregiam victoriam retulit, Samſon mirabili robore prę ditus; (Iudic. 13. 14. 15 16) Samuel, quo ſacrificium offerente deus intonans fragere magno (1. Reg. 7. c)

Palæſtinos exterruit, quoad internecione cæderentur, quo rurſus invocante dominus voces, & plu- 1. Re. 12. c. d.
vias per meſſis tempeſtatem, grande oſtentum edi- 3. Re. 17.
dit, Elias, & Eliſęus, qui etiam mortuis in vitam re- d. 4. Re. 4. f.
vocatis reſplenduere, Iſaias, qui ſolem decem lineis in horologio ſignatis retrocedere adegit invocato nu- Iſai. 38. c.
mine, ac Ezechiæ ulcus ſanavit, Ieremias, qui arcam 2. Ma. 2. a. b.
dei cum altari ac tabernaculo in montem Nebo, ubi
Moſes vita excedens conditus fuit, intulit, ac ita ob- Deut. 34.
ſtruxit locum, ut quærentibus prorſus ignotus fieret, Ezechiel, qui recordatus eſt inimicorum in imbre plane impetrato, ut & benefaceret ijs qui vias re- Eccli 49. a.
ctas oſtenderunt, Ionas qui prodigio magno flagita- Ion. c. 1. 2.
tus à mari commoto & intumeſcente ipſum immerſus ſedavit, & in ventre ceti vivus ſervatus tertio eiectus die incolumis evaſit, & ex abundanti Abacuk à Iudæa in Babylonem cum prandio deferendo Danieli, Dan. 14. f. g.
clauſo in lacu leonum, cincinno capitis mirabiliter ab angelo portatus. Hagiographa demum, ſive ſancta ſcripta diſcriminis cauſa nuncupata novem libris claudunt Iob, Davidis, Proverbiorum, Eccleſiaſte, Canticorum, Danielis, Paralipomenon, qui de relictorum in libris regum hiſtoria tractans in duos libros apud nos dirimitur, Eſdræ, qui etiam in duos, alterum ſub Nehemiæ nomine dividitur, & Heſther denique, atque ita duos & viginti libros abſolvunt. Aliam quoque diviſionem nonnulli Hebræi talem inſtituunt, ut ſacros libros diſtinguant in legem, & prophetas priores priſci ſæculi, Ioſue, Samuel, cui iudicum, Ruth, primique libri ac ſecundi regum conſcriptionem tribuunt, Salomonem, cuius ſunt parabolæ

bolç, ſeu proverbia, eccleſiaſtes, cantica, David, ſub quo pſalterium cum quinque inciſionibus pſalmorum intelligunt, quorum conditores fuerint Moſes, David Salomon, Etham, ſive Idithum, Aſaph, Heman cum filijs Chore, ac præter Iob, qui antiquior fuit, alios qui uſque ad Iſaiam ſcripſere, ut qui Malachim à Samuelis morte digeſſerunt, velut Gad, Nathan, Ahias, Ad-

1. Par 29. ſi. 2 Par. 9. ſi. 10. ſi. 20. ſi. 26. ſi. 2. Par. 33. & 35. ſi.

do, Semeias, Iehu, Iſaias; & poſteriores qui deinde uſque ad Malachiam aliquid ſcripturæ mandarunt, ut Ieremias, poſt Hozai, Daniel, Ezechiel, & prophetæ duodecim quos unus liber amplectitur, & Ezras, cui & paralipomena plerique aſcribunt, & qui Eſther condidit. Hi vero latius nomen prophetæ ſumunt non ſolum pro eo qui donatus prophetica luce ſit, ſed & qui vel divini luminis inſtinctu actus quidpiam pronunciarit, aut ſcripſerit. Eoſdem ſacros libros alia via in idem redeunte partitur Ioſephus Iu-

li. 1. cont. Apion. poſt prin.

dæus hiſtoriographus magno apud ethnicos quoque in pretio habitus, Viginti duo tantùm inquiens, ab Hebræis agnoſci, quinque Moſis continentes legem, & ſucceſsionis humanæ proſapiam, tredecim rerum deinde geſtarum à ſynchronis earum prophetis conſcripti, quattuor hymnos & monita mortalibus tradentes: in quibus cùm tot ſæcula præceſserint, neque addere quis unquam, neque auferre, aut permutare quid auſus eſt, ſed omnibus gentis noſtrę hominibus inſita hęc, & quodammodo ingenita fides eſt credere hæc dei eſse conſulta, & his iugiter inhærere, ac pro ipſis ſi ita res popoſcerit, libenter & animam ponere. Sic præter libros Davidis, & Salomonis tres, cæ-

 teros,

hagiographorum primæ diviſionis libris prophetarū coniunxit. Alios libros Hebræi de cathalogo divinarū ſcripturarum reſecantes, quos potiores iudicant, his mā cipant, quę memorant hagiographa latius ſumpto vocabulo extra canonem in minore gradu cōſtituta, ſicut de Thobia, & Iudith Hieronymus prodit. Ac viginti duo in canonem ab Hebręis recepti. Hebraicè ſcripti ſunt Hebręo potiſsimùm ſermone, aut ad Chaldęum deflexo per Danielis, Ezrę que tēpora, ut apud eos videre licet. Atque archetyporum iuxta originalem linguā primaria eſt autoritas, ad quam & trāſlatorum refertur, cui uti recto ubiq; ſenſu reſpondens verſio vulgata Latina editio dicta, eſta ſynodo probata, itidem atque uti reſpondēs inſtrumenti novi libris ꝓtotypis Græcè deſcriptis, quorum item princeps autoritas eſt. Alij porrò veteris teſtamenti libri Gręca lingua literis que ſcripti, ac inde in Latium eloquiū redditi ſacris in biblijs circunferūtur, nimirum Thobiæ, Iudith, quos tamen Hieronym' Chaldæo ſermone cōſcriptos, inde ſe in Latinum vertiſſe aſſerit; Sapientiæ, Ecclaſiaſticum Ieſu filij Sirach, quē nihilominus ex Hebraico Græcè interpretatum ſe nepos conditoris Ieſus aſſeverat, Baruch, & Machabeorū libri, quorum nihilominus primum Hebraicum ſe reperiſſe Hieronymus prodit. Non mirum eſt autem Hębræos lingua Græca licet aliena poſterioribꝰ ſæculis ſcripſiſſe, quæ poſt Alexandri magni victorias ipſis etiam cum alijs multis nationibus cōmunis fuit. Ex libris novi teſtamenti evangelium Mathæi ab ipſo editum Hebræo ſermone, ac epiſtolam ad Hebræos à Paulo Hieronymus tradit, quam Barnabas, vel Clemnes Græcè verterit, aut Lucas, qui Matthæi evangelium cōuertit. Mar

In prol. Thobiæ & Iudith.

In prolog.

Eccl. 50 d

In prolog Eccli.

In prolo. Regum.

Lib. 1. Mach. 11

In prolo. Math. Lib. scri. eccl. in Paulo.

cum

cum ſunt qui primò Latinè cōdidiſſe Romę ferant evan
geliū ex ore Petri, ſed exēplar nuſquā eſt, uti Hebraicū
neque Mathæi, neque epiſtolæ ad Hebræos certum ha-
betur, licet aliquorum induſtria nunc in lucem erutum

L. i. de no- vis. ſac, ſcr.

utrunq; prodierit. Epiphanius eoſdem ſacros libros per
quinarios diducit. primum legis, ſecundum hagiogra-
phorum Ioſuæ, Iudicū cum Ruth, Samuelis, Malachim
paralipomenon; tertium carmine ſcriptorum Iob, pſal-
terij, ac trium Salomonis, quartum propheticum, duo-
decim prophetarum, Iſaiæ, Ieremiæ, Ezechielis, Danie-
lis, qui quattuor maiores ob ſcripturæ longitudinem di
ci conſueverunt; extra quos liber geminus Eſdræ, & He
ſther excurrit. Vtiles aiūt etiam ſapientiam Salomonis,
panæ reton ab omni virtute appellatam, & Ieſu filij Si-
rach ab eius nepote Ieſu Græce verſam. Refert præterea
Iudæos Ptolemæo regi, qui primus ſancta biblia in Græ
cam linguam transferri curavit, cum libris canonicis vi
ginti duobus etiam ſeptuaginta duos apocryphos miſiſ
ſe. Ii autem abſconditi dicti, quòd eorum non ita publi
cè manifeſta, & palàm certa eſſet autoritas, diverſis gra-
dibus non ſemper in deterius ſumptis, prout amplius,
minus ve certitudinis ferunt præſe, cenſentur. Verùm

Ioſephus eadem ceu tranſcripta refert l. 12 antiq. Iud. c. 2

Ariſtæas aulicus Ptolemæi conditoris Ptolemaidis ſati
Ptolemęo filio Lagi primo Ægypti rege in eo libro quē
ad fratrem edidit de traſlatione ſeptuaginta duorum in
terpretum, cuius gratia miſſus à rege ad Eleazarū ponti
ficem fuit, nullam aliorum mētionem facit pręter libros
ſacros, quos & dei legem vocat, de qua præterea quædā
relatu digna narrat. Demetrius Phalereus bibliothecæ
regis inſtructor eum alloquens rogatione, ut is refert, de
lege Iudæorum ſubiecit. Illa quidem Hebraicis literis,
& lin-

& lingua conſcripta eſt, & propter hoc hactenus ſuis tã
tùm cognita ad regias manus ad huc minimè pervenit.
Sed digna eſt, ut ipſa quoque inter tuos libros habeatur
cùm propter ſapientiam quę in illa continetur, tum pro
pter eius ſublimitatem, ut potè divinam. Cuius rei gra-
tia & apud poetas, & hiſtoricos horum voluminum fre
quens eſt mentio: quoniam per utilis ſit & ad regendos
mores, & reſpublicas inſtituendas, ob hominum pręſtã
tiam qui illic deſcribuntur, & rerum venerationem,
quem admodum Hecateus Abderites inquit. Idẽ que lib. 10. inſt. or. c. 1.
Demetrius à Fabio Quintiliano, ac Cicerone ob inge- Li. 1. off.
nium & facundiam laudatus, regi poſt interpretationẽ
admiranti; quòd ex tam perfectis nemo hiſtoricorum
aut poetarum ſibi quidpiam aſſumpſerit, pro cauſa re-
dens venerandam legis inſtitutionem, tum quia deus ꝓ
hibuerit, ſubdidit, Nam quidam tantum opus ſibi aſ-
ſumere auſi, mox divina ultione percuſsi, conſilio abſti-
tere. Teſtatus q; inde eſt, ſe audiſſe Theopompum, quo
niam ex lege ſecretiora quędam in hiſtoriam audacius
transferre conaretur, ſupra triginta dies mentis turba-
tione correptum: Qui cùm per morbi intervalla deum
imploraſſet ei manifeſtò per inſomnium demonſtratur
ea gratia id ſibi contigiſſe, quòd divina pervertẽs in vul-
gus proijcere tentaſſet, quibus viſis emendatus, & mẽti
redditus ſit. Et quidẽ, addidit, & ipſe cõperi apud Theo
dectum, tragœdiarum ſcriptorem eſſe luminibus captũ
dum quędam ex huiuſmodi Libris in ſuum poema trãſ
ferre vellet. Verûm ubi eam cęcitatis cauſam animad-
vertit, deum plures oraſſe dies, atque ita reſtitutum.
Hęc etiam ex Ariſtea.

2. C. *Sacra bibliorum autoritas iugiter certò agnita eſt.*

VErùm enim verò intermiſſa Hebræorum cenſura primariùm apoſtolicum teſtimonium divinis miraculis aſſertum de ſacris ſcripturis inquiramus. In canonibus apoſtolicis, quorũ autoritate agnita ſynodus Tridentina expreſſo quoque decreto nititur, per Clementem Romę ab apoſtolo Petro epiſcopum ordinatum digeſtis ad finem hæc ex apoſtolorum perſonis habentur. Sunto omnibus vobis clericis ſimul & laicis venerandi, ac ſacri libri, veteris quidem teſtamenti Moſis quinque Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu filij Naveunus, Iudicum unus, Ruth unus, Regnorum quattuor, Derelictorum ex libro dierum duo, Heſther unus, de Machabęorum geſtis tres, Iob unus. Pſalterium unus, Salomonis tres Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, prophetarum duodecim, unus Eſaiæ, Hieremię unus, Iezechiel unus, Daniel unus. Inquiritor autem à vobis extrinſecus, ut adoleſcentes veſtri addiſcant, item ſapiẽtia eruditi Syrach: Noſtra verò, hoc eſt novi teſtamẽti evangelia quatuor Matthæi, Marci, Lucę, Ioannis, Pauli epiſtolę quatuordecim, Petri epiſtolę duæ, Ioannis tres, Iacobi una Iudæ una: Clementis epiſtolæ duæ, & præceptiones quæ vobis epiſcopis per me Clementem in libris octo nuncu-

Seſ. 25, refor c. 1. Refert. can. 37.

canone. 84.

nuncupatæ ſunt, quas omnib' publicari non oportet ob
quædam arcana quę in ſe continent: & actiones noſtras
apoſtolorum. Cùm verò apoſtoli ſuis conſtitutionibus A Epiſ.
publicationem ſuſtulerint, obſcuriorem, quàm canoni- Tral. Thirſ Phili. Eph.
cis libris authoritatem tribuerunt. Quanquam re vera Philad.
mirabiles ſunt, & apoſtolico ſpiritu dignę, & à præſtan- Mag. ſmyr Polyc. An
tiſsimis quibus que patribus eximia obſervatione ſuſce- tio Hero. Ad Am
ptę, & agnitę, velut ab Ignatio martyre, Athanaſio, Epi mum. Ma. hę. 1ſ
phanio, Chryſtomo, Hieronymo, qui eas Latine tran- In orig. Rom. ſi.
ſtulit, Oecumenio, Damaſceno. E quibus Epiphanus ę- Act. 9 lib.
mulorum calumnias refellens, Omnis, inquit, in ipſa co 4 Fid. orꝰ th. c. 18.
ſtitutione apoſtolica regularis ordo habetur, ac nihil a fi Lib 3 pa to. 1. ſec.
de adulteratum, neque à confeſsione, neque ab eccleſia- 70.
ſtica gubernatione, ac regula. Atque ita ipſe multis in lo
cis plura inde libenter deſumit. Quòd autem in canoni
bus nonnulli ſacri libri omiſsi fuerint, ipſis autoritatem
non derogat; poteſt enim illic per temporum iniuriam
quidpiam deeſſe, quę etiam efficit, vt hi canones non pu
blicam prorſus apud univerſos notitiam aſsecuti ſint: &
quod ibi non invenitur, alibi ſuppleri valuit. Nam in a-
poſtolicis conſtitutionibus libri de reditu, hoc eſt Eſdræ
& Nehemiæ inter ſacros legendos ab apoſtolis ita refe- Lib. 2. c. 6
runtur. Medius lector è loco ſuperiori ſtans legat libros
Moſis, Ieſu Nave, Iudicũ, Regnorum, Paralipomenõ,
De reditu: præterea Iob, Salomonis, Sexdecim prophe-
tarum, ſervata lectionum viciſitudine. Alius David hy-
mnos canat, & populus initia verſuũ concinat. Poſt hæc
acta noſtra, & epiſtolas Pauli cooperatoris noſtri, quas
ad eccleſias miſit ſecundum inſtitutionem ſpiritus ſan-
cti. Deinde diaconus, vel presbiter legat evangelia, quæ
ego Matthæus & Ioãnes vobis tradidimus, & coopera-
tores

tores Pauli Lucas, & Marcus accepta vobis reliquerunt.
Rurſus quòd apocalypſis Ioānes apoſtoli utrobique nō
meminerint, nil mirum eſt, quùm ea nondum edita fue
rit. Prius namque apoſtoli fere omnes martyrio corona
ti deceſſerant, præſertim eorum princeps Petrus ad quē
potiſsimùm canones, & conſtitutiones apoſtolicæ refe-
runtur, qui cum Paulo ſub Nerone Cæſare vitæ curſum
glorioſè conſummavit. Poſt modùm verò Ioannes apo
ſtolus & evangeliſta ob dominicum teſtimoniū in Pat-
Apoc. 1. b v. 9 — mon inſulam relegatus fuit ſub Domitiano Veſpaſiani
Cōt. Hær. — filio: ibique apocalypſim a deo revelante ſuſceptam con
Valen. ad fi. — ſcripſit, ut Irenæus, Euſebius, ac Hieronymus teſtantur:
Li. 3. ecc. hiſ. c. 13. 16 — prius vero ſcripſiſſe evangeliū, quod & Nicephorus tra
dit annū à Domini aſcenſu triceſimū ſextū notās, & à
Lib. ſcrip. eccl. — Policrate clarè refertur, ex habitis, cōſtat: reliqua in chro
Lib. 2. c. 45. Nice. — nographia latiꝰ executi ſumꝰ. Hoc ævò libri cæteri vete-
ris inſtrumēti apoſtolico iudicio, ac teſtimonio cōproba
ti fuiſſe debēt exiſtimari. Nec enī aliter generales ſequē-
tes ſynodi cuncta ſacra biblia pari veneratione ſumpſe-
re, quàm quod ea ſic ab univerſa eccleſia exordio ab apo
ſtolis ſumpto principibus dei legatis recepta conſtante
ſucceſsionis iugis traditione accepiſſent. Concilia quip-
pe divinam in ſacris biblijs autoritatem agnovere, non
dederunt, ut quæ minimè condidere. At apoſtoli tum
condiderunt, tum ab alijs condita comprobarūt, & quā
quam deus primus autor eis propriè autoritatem dedit,
apoſtoli quoque velut numinis proxima inſtrumēta tri
buiſſe dici poſsunt, quatenus & ipſorum teſtimonium,
divinum teſtimonium ſupremis miraculis probatur, ac
divinum teſtimonium ſive recens cōdita, ſive olim, iam
à numine aſſerta æquali firmitate ſtabilit. Ad hunc mo-

A Iſa. 1. d Ier. 7. c. Eze. 20. d. Amos. 5. 6 Mala. 1. d. B Ier. 31. f 30. b. Eze. 34. f. 37. f Gē. 49. b Nū. 24. d Deu. 18. d c Thes. 5. d v. 19. &c

vum fidei veteris non adverſatur, quin immo priſci vates[a] antiquos ritus per ſe numini non eſſe cordi proteſtati ſunt,[b] ſed abolendos nova Chriſti gratia ſuccedente, perfectaque deo acceptiſsima religione, cuius lucem velut umbræ præfigurantes præcurrerint. Denique non obſtat dictis, quod[c] apoſtolus ait: Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite ſpernere; ut propterea credere debeamus cuipiam ſe prophetam à deo miſſum ferenti ſive in ijs quæ veræ religioni repugnent, de quibus ne angelo quidem fidem eſſe habendam aperuit; ſive in ijs quæ ad humanorum actuum dirigendorum gubernationem ſpectant, niſi eo examine adhibito, quod ipſe cotinuò explicat ſubdens, Omnia probate; quod bonum eſt, tenete; ab omni ſpecie mala abſtinete vos. Vnde patet non bene agere, qui occultæ revelationis prætextu ſibi publica eccleſiæ officia uſurpat, ut evāgelium prædicare, ſacra conficere, iuridicas ſententias ferre. Habet enim mali ſpeciem, ut quæ iuxta rectè diſpoſitum regimen ab eccleſiaſticis præſulibus conferenda munia ſunt, ſibi aliter quiſpiam vindicet, niſi ſuperiore autoritate. putà dei ſibi peculiari delegatione talem functionem demandatam palàm oſtendat. Quocirca rectè Innocentius pontifex decrevit, non ſufficere cuiquam nudè tantum aſſerere, quòd ipſe ſit ad ſimilia occulta miſsione à deo miſſus; cum hoc quilibet hæreticus aſſeveret: ſed oportere, quod aſtruat illam inviſibilem miſsionem per operationem miraculi, vel ſcripturæ ſpeciale teſtimonium: ſicut Moſes ſigno virgæ monſtravit, & Baptiſta proprio prolato teſtimonio è ſcriptura dicens, ego vox clamantis in deſerto; Dirigite viam domini, ſicut dixit Iſaias propheta.

Gal. 1. b

Inno. 3. ext. de hæret c. Cum ex iniūcto.

Exod. 4. b

Ioan. 1. c. v 23. Iſai. 40. a.

Tale teſtimonium ex apocalypſis ſcriptura promere va
lebunt duo adventuri dei teſtes, quibus & alterum mi- Apoc. 11.
raculorum teſtimonium abunde ſuppetet. At qùm act' a.b.
moderandi ad privatos pertinẽt, licebit eos dirigere iux
ta temperamentum vatum huiuſmodi abditè inſpirato
rum modo ſub generalibus eccleſiæ regulis contento, ve
lut in auſteritate, contemplatione, ac alijs ſpiritualibus
exercitijs ſuſcipiendis. Quia ubi nullum animi pericu-
lum eſt, proprio in ſenſu abundare Apoſtolus permittit Rõ. 14.b
Sed ſi ita ij actus inſtituantur, ut à norma univerſæ eccle Caie. 22.
ſiæ probata difformes exorbitẽt, pravi cenſendi ſunt, & q. 174. in. 6. ad. 3.
inſtitutor pſeudo prophetes exiſtimãdus, uti ſi quod fur
tum iuberetur ob eleemoſynam non in extrema neceſsi
tate largiendam, vel membri mutilatio gratia caſtitatis
ſervandæ, vel congreſſus non coniugalis ſpe lectiſsimæ
prolis producendæ. Nam & hoc ipſo à rectæ rationis di
ctamine male ſervato diſceditur, quòd certis inſtitutis,
quibus obſequi probum eſt, incerta de quibus dubitan-
dum meritò eſt, præferũtur. Nec ſe iure tueri ſimiles que
unt exemplis à deo iuſsis Iſraelitarum Ægyptios expi- Exod. 12.f
lantium, immolationis Iſaac paratæ, ſcorti vati Oſeæ co Gen. 22. Oſeę. 1.
pulati, & ſi qua talia pręterea ſacris in literis reperiantur
quæ alióqui vetita, deo imperante debita vatibus credẽ-
tes alij executioni mandarint. Et ut res apte diſtincta di
lucidius pateſiat, decalogi naturalia præcepta præſertim
ad humanitate proximos ſpectantia, ut mutari rarò, & S. Tho. 1.
in particulari queunt, ac deleri etiam ex cordibus homi .2. q. 94. a. 5. 6.
num ob pravas perſuaſiones, & conſuetudines; ita diſpẽ
ſationem aliquando admittũt. At prima moralia prin- Li. not. ſi
cipia unde illa proximè derivantur, ut bonum eſſe pro- gn. mor. c.
ſequẽdum, malum qua tale ſit, etiam in alijs vitandum, 4.
ius

ius cuique debitum reddendum, non reſolvendum, nec
indebitum uſurpandum; ita rectæ rationi cohærent, ut
S. Tho. 1. & immutabilia ſint, & humanis mẽtibus indelebiliter
2. q. 100. a. 8. ad. 2. inſint, nec diſpenſantis moderamen ſubire valeant. Sub
horum autem ratione præcepta decalogo continentur,
& prout ſecundum eam rationem iuſtitiæ debitæ intel-
S. Tho. 1. 2. q. 100. a. 8. in corp. & reſp. ad. 3. ligenda veniunt, rectè omnino indiſpẽſabilia dicuntur:
ſed quatenus ab ea deſciſcere poſsũt, diſpenſationis mo
dum ſuſcipere queunt. Res omnes conditæ, vitaque ſub
inde hominis, & corpus primi autoris ſunt, nec aliud er
ga creata iuris vim adipiſcitur, quàm quod à conditore
conceſſum eſt, ut eius violatio improba ſit. Non tamen
ob id autor ius ſupremum amiſit, ut quicquid in univer
ſis fieri præceperit, non maximè fas & legitimum ſit, in
quo exequendo nullus delictum admittat, ſed id quod
iuſtũ ſit, pręſtet. Sic imperio dei divitias alijs collatas ac-
cipere non eſt furari, ſed à vero domino ſumere: itẽ nec
homicidij facinus perpetrare, alium vel ſe etiam neci de-
dere, quod inſtinctu divino Samſon, & fortè Razias, &
Iudic. 2 Mach. 14. g. 1. Mac. 6. f Elezarus fecit; quin potius vitæ autori obſequi: itidẽ que
numine iubente ſuum, alteriusque corpus ſoboli procre
andę ſubdere citra matrimonij vinculum communiter
ſervandũ inſtitutum, non eſt libidinis crimine mœcha
ri, ſed honeſtè inſtitutori naturę peculiari ex cauſa diſpo
nenti obtemperare. Verùm ut à communis legis, pręva
ricatione ij excuſentur quibus divina inſpiratio non in-
tus adfuit, oportet, ut de iuſsione dei vati revelata certi
ſint, ut Iſraelitę mirandis ſignis fuere de divina Moſis le
gatione, unde iure potuerunt Ægyptios ſpoliare, ut o-
mittamus nunc diſquirire, an per cõmodatum iure qui
verint mercedem operarum recuperare, qua de re lega-

tiones inter utramque gentē habitas non deſunt, qui re ferant. Iſaac verò qui ſe norat mirabili dei munere ex anu nonagenaria patri centenario editum, meritò & potuit credere ſe in victimam à numine poſtulatum, & ſpontè aſſentiri, præter quàm quòd is nil aliud fecit, quàm letum manſuetè operiri, ſicut & Chriſtus illatū tulit. Scortum denique Oſeæ non eſſet, cur eximere cul pæ laboraremus præſertim paratum, & proiectum, niſi ei conſentiens ſimul congreſſū operans dei vates inde culpam contraheret. Sed ab hac nos cura ſacræ literæ liberant ſumptam dicentes uxorem prophetæ, cuius & filios fornicationis vocant, quòd mater fornicationū plena meretrix fuiſſet.

Tertul. cōt. Marcil. li. 2 parag. 14. Gen 17. 21. Oſe. c. 1. a.

3. C. Teſtamenti veteris conditores.

QVoniam verò ſacræ literæ in culmine autoritatis locatæ, agnitæ que ſibi mutùo firmiſsimam claritatem afferunt, ut micantia ſydera vicisſim ſplendorem addunt ſtabiliorem: operepretium fuerit eas inter ſe conferre, & quî atteſten tur, conſyderare. Reſpiciunt ſe ſe utriuſque inſtrumenti fulgentes Cherubim, & ignitorum ſeraphim alter ad al terum clamat: ſemper que poſteriores libri è prioribus contexti offeruntur, & priora vaticinia è poſterioribus velut in onpra nunciatis modo, ſed quaſi conſpectis; & ſynchroni etiam ſacrorum librorum conditores ut ab uno almo ſpiritu animati mirificè ad invicem concinūt. Cuncta tamen ſingillatim expēdere, operis infiniti fue rit, allaturi moleſtum ſine fructu tædiū: ideo que aptius lectioni diuturnæ ſanctorū bibliorum relinquetur, ubi

Exo c. 25. b. Iſa. 6. b.

ea collatio uſum inſignem pariet. Nunc autem ſatis erit ex inſignioribus locis, expreſsiora quædam ſeligere inſtituto apprimè congruentia: dicemus que unà quod & propoſitum iuvet, qui ſingulorum librorum conditores habeantur. Quamquam enim per diverſa ora, per varios calamos eadem divina numinis autoritas quaſi fons unus per diſcretos canales fluxit: nihilomin' id noſ ſe utilitatem intelligentiæ ſuppeditat eximiam ad pluri ma percipienda velut prolepſes, anacephalæoſes, & illud frequentiſsimè repetitum, uſque in hodiernum diem quidpiam duraſe. Atque in primis Geneſis hiſtoriam *Geneſis.* Servator cuius princeps eſt autoritas, comprobat pri-
Mat 19.a morum parentum conditionem, & coniugium inſo-
Gen. 1.2. Luc. 17.f. lubile aſſerens, mentionem que ſuggerens Noe, diluuij
Gen.c.7. 19. Lot, & uxoris eius, ac recordationem celeberrimam pa
Mat. 8. b. triarcharum Abrahæ, Iſaac, Iacob præferens, de quorũ rebus geſtis, ac divinis promiſsis apoſtoli, ut & reliqui ſacri libri per inde ac patrum cæterorum ſæpe meminerunt. Hunc librum à Moſe ſcriptum Hebræi conſtanter, atque adeo cuncti dicunt, quod & oſtẽdit continuatio exodi aptè velut ſub una ſtyli, ac narrationis forma, *Exodus.* & connexione ſuccedens. At Exodum, Leviticum, Nu *Leviticus* meros, Deuteronomium cõſcripſiſse Moſem ipſum ex *Numeri.* illis liquido patet, præſertim ex eo quod ad finem ha- *Deutero*
Deut. 31. f. betur. Poſt quam ergo ſcripſit Moſes verba legis hu- *nomium.* ius in volumine, atque complevit, præcepit Levitis qui portabãt arcam fœderis domini dicens, Tollite librum iſtum, & ponite eũ in latere arcæ fœderis domini dei veſt i. Potuit itaque Moſes priſcam illam hiſtoriam vel ꝓphetico ſpiritu repræſentatã contexere, vel ex antiquis memorijs, traditionib', ſcripis colligere divini luminis dirigente

dirigente inſtinctu deligens, quę numini viſa digna forent, ut ſpiritualis ſalutis gratia poſteris traderētur. Nec iniuria Geneſis legis antiquę nomine comprehenditur, Gal. 4.e. v.21. quum ea primum exordium ſumpſerit à circuncisionis ſignaculo Abrahę collato. Ac legem prout etiam Geneſim complectitur, Christus in teſtimonium attulit, inquiens, Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & pſalmis de me. Gen.17. Luc.24.c Legem alibi à prophetis prius diſtinguit, dein pro cūctis veteris inſtrumenti ſcripturis ſumit, dicens. Nolite putare, quoniam Mat.5.c. veni ſolvere legem, aut prophetas, non veni ſolvere, ſed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec trāſeant cœlum en terra, iota unum, aut unus apex non præteribit, à lege, dōnec omnia fiant. Librum legis fœderis in templo repertum tempore Ioſiæ regis Malachim ultimus 4.Rég. 22.23. refert, quem deuteronomiō multi accipiūt. At omnem legem quam tulerat Moſes, deus apud Ioſue commen- Ioſ.1.b. davit ei dicens: Non recedat volumen legis huius ab ore tuo; ſed meditaberis in eo diebus, ac noctibus, ut cuſtodias, & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Ioſue vero ſucceſſor Moſ- Eccl.46.a ſis in prophetis, ut ait ſapiens Ieſus, vir in quo deus teſta Nu.27.d. tus eſt ſpiritum eſſe ſuum, exiſtimatur calcem pētatheu-
Ioſue. co à morte Moſis addidiſſe, & librum compoſuiſſe proprium, quod in eius fine indicatur, ubi ait, Scripſit quo- Ioſ.24.f. que omnia verba hæc in volumine legis domini. De geſtis Ioſue protomartyr Stephanus in actis apoſtolicis recordatur, & Apoſtolus ad Hebræos texens cla- Act.7.f. Heb.11.f. rum iudicum catalogum Barac, Gedeon, Iephte, Samſon, Samuel; quem & Samuel prætexuerat, in- 1.Re.12.b quiens, dominum miſiſſe Barac, Ierobaal, Iephte, Be-
dan,

dan, Samuelem. At qui iudicum hiſtoria cũ Ruth, quæ *Iudicũ. li Ruth*
Ruth. 1. 2. utique ad unius iudicis dies refertur, & Samuelis liber
ab Hebræis conditori uni Samueli tribuitur. Sed licet
conſentaneum ſit à Samuele librum iudicũ cum Ruth
Ioſ 24. g editum fuiſſe, qui & à morte Ioſue libri eius calcem ap-
Iudi. 2. a. poſuerit, cuius in principio libri iudicum mors cum ulti
ma populi dimiſsione verbis eiſdem fere repetitur: haud
par tamen eſt exiſtimari à Samuele fuiſſe ſcriptum librũ *I. II. Reg.*
ſecundum regum, & primi eam partem quæ à Samue- *Samuel.*
1. Reg 25 a. lis morte ſuccedit: quanvis ſub Samuelis nomine non
immeritò liber uterque feratur, ob vatis egregiam præ-
ſtantiam, qui priorem partem peregerit. Poſteriora verò
Nathan prophetæ, & Gad videnti aſcribenda ſunt iux
1. Par. 29 g. ta Paralipomenon teſtimonium, ubi dicitur, geſta Da-
vid regis priora & noviſsima ſcripta eſſe in libro Samue
lis videntis, & in libro Nathan prophetæ, atque in vo-
lumine Gad videntis: quæ ſanè deinde ſimul coniuncta
ſint. Cæterùm de Ruth in genealogia Servatoris refer-
Pſal. 97. tur; Samuelem ob meriti excellentiam Moſi pſalmogra
Ier. 15. a. phus, & Ieremias ex dei perſona ſubiungit. Gad videns
2. Reg. 24 b. is propheta fuit, qui Davidi ob populi numerati delictũ
trium ſuppliciorum optionem a deo miſſus obtulit: Na
Eccl. 47. a than vero propheta, quem Ieſus ſapiens celebrat, is fuit,
2. Reg. 7. c. per quem deus Davidi ex ipſius ſtirpe Chriſtum pollici
2. Reg. 23 a. tus fuit, cuius regnum ęternum foret, quod & David ul
Mat. 12. a, timo hymno teſtatus eſt, de cuius geſtis rebus Servator,
Act. 7. l. 13. d. Stephanus, & Apoſtolus celebrẽ mẽtionẽ fecere. Dein
Heb. 4. b. ex ordine Malachim hiſtoria Davidis mortẽ, Salomo- *Malach.*
Math. 12. d 6. d. nis ſapientiã, & gloriã, cuius & Servator meminit, divi *III. IIII.*
uſq; in. c. 5 li. 3 Reg. ſioneq; Iſraelitici regni, ac Iudaici refert. At ea quib' cõ *Regum.*
2. Par. 9. c ditoribus collecta tribuenda ſint paralipomena oſten-

dunt, ubi dicitur. Reliqua autem opera Salomonis prio
rum & noviſsimorum ſcripta ſunt in verbis Nathan ꝓ
phetæ, & in libris Ahię Silonitis, in viſione quoque Ad
do videntis contra Ieroboam filium Nabat. Nathan ita
que principia regni Salomonis qui & Davidis finẽ ſcri-
pſit. Ahias Silonites propheta fuit qui pallij ſui ſciſsi de
cem dodecatemorias Ieroboamo tradidit in ſignum de 3. Reg. 11. f
cem tribuum, quas ei deus ob Salomonis peccata dedit.
Addo videns vel is fuit qui ad Ieroboam cõtra altare ab
ipſo erectum à deo miſsus paulo poſt ob inobediẽtiam 3. Reg. 1. d
à leone interemptus eſt, vel is qui opera etiam Roboam, 2. Para 12. d. 13. d.
& Abia regum Iuda ſcripſit ad finem uſque Abię nepo 2. Par. 13. b
tis Salomonis perveniens, qui Abia Ieroboamo expro- 3. Reg. 12 g.
brarat vitulos aureos, quorum gratia is altare ſubſtruxe
rat. Quippe, quibus aſcribenda ſit hiſtoria ſequentium
regum, ita in paralipomenis aperitur. Opera vero Ro- 2 Par. 12. f
boam prima, & noviſsima ſcripta ſunt in libris Semeiæ
prophetæ, & Addo videntis, & diligenter expoſita. Et
rurſum: Reliqua autem ſermonum Abia, viarumq; & 2. Par. 13. ſ
operum eius ſcripta ſunt diligemtiſsime in libro Addo
prophetæ. Semeias porrò is vir dei fuit, qui ex ſermone 3 Reg. 12. f
dei allocutus Roboam, ac tribuum Iuda & Beniamin e-
xercitum centum octoginta milliũ electorum inhibuit,
ne adverſus Iſraelem à ſe diviſum belligerarent. Iam ſuc
cedentia regum Aſa, & Ioſaphat, cui aſsignanda ſint, ſic
paralipomena indicant. Reliqua autem geſtorum Ioſa- 2. Par. 20. g
phat priorum & noviſsimorum ſcripta ſunt in verbis Ie
hu filij Hanani, quæ digeſsit in libro regum Iſrael: præ-
miſsumq; fuerat: Opera autem Aſa prima & noviſima 2 Par. 16. d
ſcripta ſunt in libro regum Iuda, & Iſrael. Vnde claret à
Iehu vate Malachim ſive regum Iuda & Iſrael hiſtoriã

ſua

ſua prçcipue tempora ſpectātē digeſta fuiſſe. Is verò Iehū
2.Pa.19.g. vates reprehendit Ioſaphat, quòd cum impijs fœdere iū
2.Pa.16.c 3.Re.16 ctus eſſet, cuius pater Hanani ꝓpheta diffidentiam Aſa
a.b Chron. .8 coarguerat: qui que videtur contra Baaſa propheta ſſe, de
3.Reg 17 &c. quo fuſius alibi locuti ſumus. Hoc ſæculo enituerūt exi
4.Re .5 &c. mij vatés Elias, & Eliſæus, quorum exempla Servator
Lu.4.e. adduxit, Eliamq; venturum prędixit, quem cum Moſe
Mat.17.b.a. teſtem ſuę tranſfigurationis adhibuit. Ad hęc ſubſequen
tium regum hiſtoria uſque ad Oziam paralipomena
Iſaię tribuendam oſtendunt è ſimili relationis modo in
ſuperioribus obſervato. Cùm enim aſsimiliter dicāt de
2.Pa.24.fi Ioas; Filij ei⁹, & ſumma pecunię quę adunata fuerat ſub
eo, & inſtauratio domus dei ſcripta ſunt diligentius in
2.Pa.25.g libro regum: & inferius, Reliqua autem ſermonū Ama
ſię priorum, & noviſsimorum ſcripta ſunt in libro regū
2.Pa.26.fi Iuda, & Iſrael. ſubdunt: Reliqua autem ſermonum O-
zię priorum & noviſsimorū ſcripſit Eſaias filius Amos
2.Pa.27.d propheta. Pręterea qùm deinde dicant; Reliqua autem
ſermonum Ioatham, & omnes pugnę eius & opera ſcri
pta ſunt in libro regum Iſrael & Iuda; & inferius de A-
2.Pa.28.fi chaz, Reliqua autem ſermonum eius, & omnium ope-
rum ſuorum priorum & noviſsimorum ſcripta ſunt in
libro regum Iuda: & Iſrael: tandem ſubiungunt: Reli-
2.Pa.32.f qua autem ſermonum Ezechię, & miſericordiarum ei⁹
ſcripta ſunt in viſione Eſaię filij Amos prophetę, & in li
bro regum Iuda, & Iſrael. Vbi planè innuitur pari ratio
ne pręcedentia Malachim ad Iſaiam conditorem perti-
nere, qui pręterea in proprię prophetię libro multa inſe
ruerit ad Ezechiā ſpectantia Ea verò ſunt quę ab advētu
Sen-acherib contigere, qui deleto per angelū exercitu
in patriā regreſsus à filijs perēptus fuit, quo ad Ezechias

 ſigno

ſigno accepto retroacti ſolis ſanatus, legatione regis
Babylonij elatus, correptus eſt: quæ æque apud Iſaiam, Iſai. 36.
ac Malachim explicata ijdem fere verbis, quaſi hinc in- 37.38.39.
de traductis inditio manifeſto ſunt ab Iſaia fuiſſe in Ma 4. Reg. 18
lachim etiam edita. Tantūmodo apud Iſaiam Ezechiæ 19.20.
canticum adijcitur Poſthæc in paralipomenis refertur, Iſai. 38.
geſtas res Manaſſe, & obſecrationem eius, verbaque vi-
dentium ad eum dei nomine facta ut à facinoribus ab-
ſtineret, ſcripta fuiſſe in ſermonibus Hozai: ex quo colli
gitur eam hiſtoriæ Malachim partem ad Hozai condi- 4. Reg. 21. d.
torem eſſe referendam. Quæ verò reſtant uſque ad finē,
ad Ieremiam conditorem pertinere, inde primùm ſumi
tur, quòd ad finem vitæ Ioſiæ in paralipomenis ſubdi- 2. Par. 35 ſi.
tur Ieremiam luxiſſe maximè Ioſiam lamentationibus
editis, & opera illius in libro regum Iuda, & Iſrael fuiſſe
ſcripta: & denique quòd quę uſq; ad calcem Malachim
habentur, partim apud Ieremiam varijs in locis deſigna
ta conſpici queant, attinentia verò ad Sedechiā, & Hie-
roſolymorum deſolationem ijſdem penè verbis illic, & 4. Reg. 24. d. 25
penes Ieremiā, item que ſublevatio Ioachim cum alijs Ier. 52. a. f
nonnullis reperiantur. Hinc factum eſt, ut à nonnullis 40. b. ſi. 41. a. 52.
Hebræis plus iuſto pgreſſis poſteriores libri regum Ie- g.
remiæ aſcriberentur. Succedunt libri Paralipomenon, *P ralipo*
Dibre haiamim, id eſt, verba dierū Hebraice appellati, *m non li.*
quòd ſane collecti ſint iuxta canones apoſtolicos ex li- Can. 84.
bro dierum derelicta complexi. Frequenter nanque in
Malachim invenitur, hæc ſcripta ſunt in libro verborū
dierum regum Iſrael, item que Iuda, poſt Salomonem
diuiſo regno, cui' univerſa, ſcripta eſſe, refertur, in libro 3. Reg. 11 6.
verborum Salomonis. Mos quippe apparet fuiſſe regib' Li. de. 70.
hiſce, qui Ptolemæis Ægyptijs quoque ab Ariſtea narra interpret. ad ſi.

tur

tur, uti quotidie ex ea diei hora, qua primùm rex reſponſa reddere cœpiſſet, uſque dum ſomno quieſceret, ſingula eius dicta, geſta, facta literis demandarẽtur, ut quæ minus commode gererẽtur, emendari poſſent: quibus etiã

Poſt prin. mos fuit cuncta edictis proferre, ita ut ne minimũ quidem ſine reſcripto ageretur, propter magnificẽtiam, & certam rerum fidem. Ad eum modum non annales tãtum, ſed & diaria regum Iuda, itidemque Iſrael confici potuerũt: ex quib' inſtinct' divini ductu cõditor paralipomenon, quæ relicta fuerant intacta in Malachim hiſtoria, colligenda ſe legerit, quę numini viſa fidelibus inſtituendis idonea forent, alijs forte ſupervacaneis omiſſis. Quamvis enim ſacri Malachim libri libros verborũ

Nu. 21. d. dierum citent, ut Numeri librum bellorum domini, & epiſtola Iudæ librum Henoch: gravem quidẽ illis, ſed non canonicam tamen continuò autoritatem tribuũt; at quæ inde deſumunt, quæ ve ibi haberi prodũt, certiſſima ita eſſe confirmant. Sic prophetia Henoch ſi ſyncera conſervaretur, magni ducenda eſſet: eius tamen auto

Li. Hab. mulie. num ritatem Tertullianus gnaviter defendit ac teſtimonium

3. lib. idol. fol. 1. affert. Fortaſsis alia erat, quàm quæ cum alijs pſeudepi-

Li. 6. cõſt apoſt. c. 16 graphis apoſtolica cenſura exploditur, ubi aſſeritur, à Simone & Cleobio ſub nomine Chriſti & apoſtolorum confictos libros circunferri, priſcis que temporibus ſcriptos à quibuſdã libros apocryphos Moſis, Enoc, & Adę Iſaiæ quoque Davidis & Heliæ, atque trium patriarcharum pernicioſos & veritati infeſtos. Cæterùm Paralipomena cum Malachim, & Samuel in his quę communiter narrant, mirificè conſpirant: veruntamen in annorũ ratione concordia nonnunquam difficultatem offert,

c. 8. 9. 10. quam enodare in chronographia ſedulò curavim'. Horùm

rum conditor unus deprehēditur, cùm ab exordijs libri multa tanquam per anacephalęoſim in ſummā cogat, quę partim ad poſteriora ſęcula, ultima fermè ipſius hiſtorię pertineant, ut ad tempora Ioatham regis Iudę, & 1. Pa. 5. c. Ieroboam regis Iſrael, & Ezechię regis Iuda. Extendit 1. Pa. 4. g quoque hiſtoriam ad generis humani primordium filo proſaphię deducto, & poſt Hierſolymitanum excidiū uſque ad edictum Cyri Perſarum regis ad templi reędi 2. Pa. 36. f ficationem reduces invitans, quod & Ezras in libri ſui principio ijſdem fermè verbis repetens, ſequentia præcedentibus connectens, oſtendit rectè ſentire illos, qui Pa Hilarius Prolo. pſal. ralipomenon conſcriptionem ipſi attribuūt. Eſt autem hoc libro veluti theſauro totius inſtrumēti veteris eruditio arctè contenta Hieronymo teſte, ut ſine ipſius co- In prolog. proprio & cōi, c. 7. gnitione ſcripturarum ſcientiā nō niſi temerè ſibi quiſquam arroget. Pro coronide adijcitur precatio regis Manaſſe Gręcè, & Latinè, non Hebraicè habita, ubi pro titulo, non eſſe de textu bibliorum dicitur. Eius tamen 2. Pa. 33. d mentio in Paralipomenis pręceſſit, & Clemens ex a- Li. 2. cōſ. apoc. c. 28 poſtolorum ore ipſam è paralipomenis integram repetit, adductis inde ab illo loco, Idcirco ſuper duxit eis principes exercitus regis Aſsiriorum uſque ad regnum Amon, inſerens totam inter illa verba, obſecravit intente, & exaudivit orationem eius, ſicut a-

Eſdras. pud, ſeptuaginta legitur. Verùm Ezræ priorem librum ab eo conditum eſſe ipſemet aperte pandit ex eius perſona partim procedens, quanquam & de illo veluti tertia perſona partim verba facit, uti con- c. 7. 8. &c. ditoribus ſacrorum librorum maxima ex parte ſolenne eſt, ut qui duce numine humanis nexibus nudi veritatis tantum dicendæ curam, non proprij a-

licu

licuius affectus ſtudium præ ſe ferunt. Eiuſdem Eſrę, ut inſignis ſacerdotis, & ſcribæ celebrem recordatio-
c. 8. 12. &c nem Nehemias dux illuſtris in volumine propria ex *Nehemias.* perſona condito exhibet, ubi ex eius commentarijs plura quàm vulgo notantur, interſeruntur; quæ quo pacto cum cæteris iuxta temporis ordinem digerenda ſint, in
c. 13. 14. chronographia indicavimus. Duo alij libri ſub Eſdræ *Eſdræ. III. IIII.* nomine circumlati nunquam in canonem recepti ſunt, tertius utilis explicandæ hiſtoriæ de reditu Iudæorum agenti eſſe poteſt, quartum non memini me Græcè vi-
c. 13. d. diſſe. In hoc præter alia traditur decem tribus in remotiſsimam regionē per introitus anguſtos Euphratis re-
c. 15. c. d. ceſsiſse, ac reparatæ legis ſcriptos eſſe libros ducentos quatuor, quorum ſeptuaginta ſapientibus ſolummodo concredendi forent, unde videtur ortum habuiſse, quòd de reparata lege per Ezram fertur. At in Macha
2. Mach. 1 d. e. f. g. bęorum hiſtoria ubi Nehemias ſacerdos inclytè celebra
2 Mac. 2. d tur, Inferebātur, ſubditur, in deſcriptionibus, & commentarijs Nehemiæ hæc eadem, & qualiter conſtruens bibliothecam congregavit de regibus libros, & prophetarum, & David, & epiſtolas regum, & de donarijs. Similiter autem & Iudas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & ſunt apud nos. Ita que nulla ſacrorum bibliorum tanquam deletorū reparatio ab Eſdra facta traditur divino teſtimonio, ſed à ſynchrono Nehemia bibliotheca ſedulo confecta, qui libros congregarit prophetarum, quorum primus inter librorum conditores Moſes, & Davidis, & Malachim, qui nimirum ſacra biblia erant: ſicut & à Iuda Machabæo fieri curatum eſt, quanvis multis in exēplis libri legis dei ab ethnicis ſciſsi
palàm

palàm igni combuſti fuerint. Succedentem ſerie librum 1. Macha. 1.g.
Tobias. Tobiæ, qui tempore prçceſsit, patrem compoſuiſse, Grç cè iuxtaq; originalē linguā perſpicuū eſt, ex ipſi' perſona procedentem, à morte verò patris clauſulā à filio aut & nepote ſimul appoſitam fuiſſe par eſt. Huius egregiā ſententiam, Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu ali quando alteri facias, Servator in affirmationem vertit, Omnia, inquiens, quæcunque vultis ut faciāt vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex & prophetæ. Tob. 4.c. Mat. 7.b.

Iudith. Librum Iudith ipſa condere valuit quę mirabile adeò canticum edidit, extremum autem à morte ipſius calcē Abra comes apponere, aut utrunque pontifex Eliacim, ſive Ioacim filius Ieſu, quorum & poſterorum catalogū Nehemias texit. Iudith, uti ſapientiſsimæ preces ac temperantiam in exemplum apoſtoli per Clementem commendant. Iudith 16 4.15.c. Neh.12.a Li 3. cóſt c.7. li. 5.ſi

Eſther. Librum verò Eſther, quæ multo prius iam ſene Tobia floruit, Mardochæus cōdidit iuxta ea quæ ad finem habētur, Scripſit itaque Mardochęus omnia hęc, & literis comprehenſa miſit ad Iudęos, qui in omnibus regis provincijs morabantur. Eſther & Mardochęi ieiunium, & Ninivitarum Clemens ex apoſtolorū ore prę dicat. Huius libri pericopē ab illo loco, Dixit que Mardochęus, poſt calcem reiectam veru Hieronymus prænotavit ſumptam è vulgata editione Græcè tantùm & Latinè habitam ex hiſtorię varijs locis reſectam. Hanc non aliter videtur ſynodus recepiſſe, quàm ſub cenſura Hieronymi prępoſita. Nec tamen in ea quicquam eſt, quod offendere queat. Nam quod inſeritur de Mardocheo; prçcepit que ei rex, ut in aula palatij moraretur, datis ei pro delatione muneribus: poteſt cōciliari cum illo quod ſervi Aſſueri dixiſſe in hiſtoria referuntur, Nihil omnino Eſth.9.c. Lib.5. conſtit.ſi. Eſth.c.10 b. Eſth,12.b Eſth.6.c. &c.

omnino mercedis accepit: ſi dicas vel ſervos munuſcula
pro meriti magnitudine rectè nullam mercedem exiſti
maſſe; vel illic per prolepſin fuiſſe pręocupatum præmiũ
Eſth. 6. c. &c. quod poſtea Mardochæus ampliſsimum à rege conſecu
tus fuit. Sequitur ſerie Iob antiquiſsimi liber, quem à Iob.
Moſe conditum Hebræei tradunt. Pauca verò ſunt quæ
hiſtoriographus in principio, & fine, aliquot que in aliis
locis interlocutus appoſuit, cum pleraque verbis Iob, &
Tob. 2. c. regum ut ait Tobias, amicorum eius, ac dei verbis execu
tus ſit: niſi forte omnium ſermones quos ore tot præſer-
tim virorum extemporali metro fuſos eſse, durum cui-
Proœm. Iob. piam admiſsu videatur; ipſe carmine quod Hieronym⁹
dicit hexametrum, coegit; quali heroico verſu cãticum
Li. 2. anti c. ult. ut Ioſephus prodit, ob Iſraelem mari ereptum a Mo-
ſe confectum eſt; reliqua verò proſa oratione intexuit,
ut ſua perſpicuè à dictis illorum diſtingueret. Iuſtitiam
Ezec. 14. c. t. Iob, Noe, ac Danielis deus effert Ezechielem alloquens.
Iacobi. 5. c Iob tollerantiam Iacobus apoſtolus celebrat Succedunt
Pr. pſal. tit. pſal 1. Hier. pro. lo. pſal. pſalmi, qui plures habuere conditores ſecundum Augu
ſtinum, ac iuxta Hieronymum Sophronio, & Cypria- Pſalteriũ
no ſcribentem illorum ſunt, qui ponũtur in titulis, quo
rum que proxime nomina fuerunt anterius prælata Sic
Pſal. 89. ad Moſem referuntur pſalmus cæptus, Domine refugiũ
Pſal 71. cum decem ſequentibus; ad Salomonem quinque, De⁹
Pſal. 126. iudicium tuum regi da, Niſi dominus, & ſubſequentes
Pſal. 129. tres uſque ad cœptum, De profundis, pœnitentiæ Salo-
Pſal 49. Pſalm. 72. monis atteſtãtem; ad Aſaph, Deus deorum. Quam bo-
nus Iſrael deus, cum ſuccedentibus decem; ad Ethan, ſi
Pſal. 88. ve Idithum, Miſericordias domini; ad filios Core duode
Pſal. 41. cim, Quemadmodum deſyderat, cum ſubdito, & aliis
Pſ. 83. 86. ſex, Quam dilecta, & ſubſequens, Fundamenta eius, &

S Do

Domine deus ſalutis meę, peculiariter Eman Ezraitę in- Pſal. 87.
ter filios Core inſcriptus, ad regem David cęteri omnes
centum novem pertinent, cui & liber totus ob id potiſſi-
mè aſcribitur. Fuerunt autem Heman, Aſaph, Ethã, Le- 1. Pa. b. c. d 15. c. d. 16
vitæ principes ſacrorũ à Davide conſtituti, ꝓphetię ſpiri- a. b. d. 25.
tu illuſtrati, quorum ex primario Aſaph Matthæus evã- Pſal. 77. Mat. 13. c.
geliſta teſtimoniũ affert, ut ex filijs Core Apoſtol' Chri- Pſal. 44. Hebre. 1. c
ſti divinitatem aſſerens. Nonnulla repetuntur in Mala- 2 Reg. 23. a.
chim è pſalmis Davidis, qui & ibi ait, Spiritus domini
locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam: in 1. Pa. 16.
paralipomenis ex Moſe, Davide quę deſumũtur. Inſtru- Pſ. 95. 96 97. 105.
mẽti novi magna pars pſalterij verſibus cõtexta eſt: Ser- &c.
vator quę ſupremam ſuam dignitatem ex Davidis per Mar. 12. d
ſpiritũ ſanctum locuti verſu allato, Dixit dominus dño Pſal. 109.
meo, Sede à dextris meis: detexit æmulis negare nõ va-
lentibus Christum filium Davidis fore, ut prænunciatũ
erat. Deinde Salomonis libri ſubeunt, parabolæ ex ipſi'
Proverbia. perſona prolatæ, item quę eccleſiaſtes, nec non & Canti-
Eccleſiaſtes. ca drammaticè compoſita prout ad Salomonem non ꝓ-
Cantica. priè, ſed gerentem typum ſponſi referuntur. Nam & pa-
rabolas, & carmina edidiſſe Salomõ in Malachim narra- 3 Re. 4. d.
tur, & ad finem eccleſiaſte de ſe ait, inveſtigans compo- c. 12. d.
ſuit parabolas multas: quæſivit verba utilia, & conſcri-
pſit ſermones rectiſsimos, ac ueritate plenos. De Spõſo
verò & ſponſa miranda in apocalipſi reteguntur, ſed & Apo. 21. 22. Mat. 25. a
Servator parabolam propoſuit: qui & ignotam viã Spi- Ioã. 3. b
ritus, ſicut Eccleſiaſtes etiam, proverbiorum, quorũ nul- Eccle. 11. b
libi non in ſacris literis uſus ſpargitur, inveſtigator pro- Prover. 25
didit. Quod vero interijcitur, Hæc quoque parabolę Sa-
lomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ regis Iudæ: in-
nuit contenta uſque ad libri calcem à viris eruditione in-

ſignibus per Ezechiam inclytum regem in cōcilium le-
ctis, quorum conſilio graviora quæcunque gererentur,
collecta fuiſſe ex alijs parabolarum Salomonis volumi-
nibus ſparſis, quæ admiſtis alijs non vſquequaque ſynce
ræ ſeruatæ, cenſura velut Ariſtarchi egebant, indeq; trā
ſlata, quæ genuina Salomonis agnita fuerint, ad integrū
illius librum adiuncta eſſe cum verbis Agur filij Iace, ac
Samuelis regis, & matris ipſius ad finē poſitis. Ea quip
pe ſive Salomonis ſub alijs nominib⁹ fuerint, ſive ali⁹ aut
à Salomone ſuis libris inſerta, aut à viris Ezechię ſapiē-
tib⁹ ꝑpterea, ob materiæ ve ſimilitudem aſcita; Spiritui
ſancto digna viſa ſunt, quæ cū alijs fideli populo inſtituē
do aggregarētur; id circo que placuit inſtinctū ſuū taliū
virorum conſenſui largiri. Semper enim fuiſſe in veteri
populo virorum eiuſmodi cōgregatio traditur, qui gra
via negotia potiſsimùm ad religionem ſpectātia tracta-
rent, ſuccedentes ſeptuaginta ſenibus illis ad id munus
Nu.11.c à Moſe delectis in concilium, qui requieſcente in ſe ſpi-
ritu dei prophetarunt. Sed & preſbyterorum ſive ſenu
Dan.13.a talium mentio fit apud Danielem, & Iudith, nec nō &
Iudi.15.d Mat.27.c ſynhedrij apud evangeliſtas. Hinc apparet nonnullos
Ioā 9.d 11.f. Hebræorum anſam ſumpſiſse, ut collectionem prover-
biorum Salomonis Iſaiæ tribuerint, quòd nimirum ip-
ſe idoneus eſſet qui uti præſtantiſsimus inter primores
haberetur, qui à ſacris conſilijs, ac regijs forēt. Deinceps
Sap.7-9. Prol. ꝑver ſubiungitur Sapientiæ liber ex perſona ſane Salomonis
procedens, ut pote è ſententijs ipſius collectus per Philo Sapiētia.
nem maiorem Philone illo diſsertiſsimo qui Ioſephi hi
Li. de vita ſupplicum. ſtoriographi ſynchron⁹ eccleſiæ Alexandrinæ laudes ut
Catal. ſcri. eccleſ. refert Hieronym⁹, depinxit apoſtolorum ſæculo vivēs,
qui ex eo libro, tāquam antiquiore afferunt teſtimonia

S 2 Paulus

Paulus, quod poteſtas principũ ſit à deo, cuncti per Cle Rom. 13. a Sa. 6. a.
mentẽ inter alia ſacrarum literarum, illud, Iuſtorum ani Li. 6. cõſ. apo. c. 30.
mæ in manu dei ſunt. Innocentius ſummus pontifex re Ep. 3. c. 7.
cenſens ſactarum ſcripturarum canonem inter ſacros li
bros quinque Salomonis enumerat, ſapiẽtiam Salomo
Eccleſiaſticus. ni aſcribens ob expoſitam cauſam, atque eccleſiaſticũ,
quaſi à Salomone deductum ob tractationem parilem,
ſtudium que ſimilimum, ita ut a Hieronymo repertus Prol. prov.
referatur non eccleſiaſticus, ſed parabolæ prænotatus,
cui iuncti eſſent eccleſiaſtes, & canticum canticorum,
quò Salomonis ſimilitudinẽ non modo librorum nume
ro, ſed materiæ genere quoq; æquaret. Ea verò diſtinctio
ita ſumi poteſt, ut ab illo loco, Domine pater, & inferi⁹, Eccli. 23. a b.
Doctrinam oris audite filij concionetur, ab illo, Laude- c. 44.
mus viros glorioſos, canticis ſanctos patres ac dei vates
ſuaviſsime celebret, Adam, Seth, Enoch, Noe, Sem, A- 49. f. 44 c. 49. c.
braham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Moſen, Ioſue, Caleb, Iu 44. d. 49.
dices, Phinees, Samuelem, Nathan, Davidem, Salomo- d. 45. 46. 47. 48.
nem, Eliam, Eliſæum, Ezechiam, Ioſiam, Iſaiam, Iere-
miam, Ezechielem, duodecim prophetas, Nehemiam, 49.
Zorobabelem, Ieſum filium Ioſedec, & filium Oniæ Si c. 50.
monem. Doctrinam etiam ſapientiæ quaſi ad imitatio-
nem ſapientis Salomonis in codice hoc ſcripſiſse condi
tor aſſerit Ieſ⁹ fili⁹ Sirach, quẽ & nepos ei⁹ Ieſus è Sirach
filio interpretat⁹ ſit. Hui⁹ libri ſentẽtia, quod ſemper ſit Eccli. 18. c
orãdũ, Servator uſus, & alijs, itẽ q; apoſtoli, per Clemẽ- Luc. 18. a.
tem etiam afferentes ſimilitudinem fluminis in diebus Li. 5. cõſ. c. 5.
novalium, ac tundenda eſſe latera filij velut è Sapiẽtia Sa Eccli. 24. d
lomonis derivata regula, & connectentes utriuſque ſen Li. 4. cõſ. c. 11. Eccli. 30. b.
tentias ſub eadem ſcripturæ ſacræ autoritate, dicentes, Li. 4. cõſ. c. 4.
Vera eſt ſcriptura quæ ait, Congregavit divitias ex qui Eccle. 6. a.

Prov. 11.a bus non comedet; & nihil proderunt pereunti à vindi-
Eccli. 5.a. cta: non enim, iuvabunt, inquit, exiſtentes in die irę, pro
quo nunc verſum habetur, non enim proderunt tibi in
die obductionis, hoc eſt invaſionis, & vindictæ. Tandẽ
Iſai.c.53. ad Iſaiam vatem ventum eſt, qui vaticinia ſua in Chriſtũ *Iſaias.*
præcipuè tendentia velut myſteriorum eius ſpectator,
Iſa. 61.a atque adeò evangeliſta ſcripſit. Huius oraculum de ſe la
Luc. 4.c. tum Servator in patria Nazareth edifſeruit: huius dictis
vates alij plurimum uſi reperiuntur, huius ꝓphetijs apo
ſtoli doctrinam ſuam contexere, illuſtrare, aſtruere om
ni ſtudio curant. Idemque obſervare licet erga Ieremiã *Ieremias*
Ier.1.b. prophetam ab utero deſtinatum, qui ſuam cum lamen- *Threni.*
2.Pa.35.f tationibus, quorum mentio in paralipomenis habetur,
prophetiam condidit, quam Baruch filius Neriæ ſcriba
Ier.32.c. 36.a.d.g. ipſius exceptor, ut in ipſa refert, ex ore vatis ſcripſit. Va
45. ticinij Ieremiæ finis Paralipomenon, & principium Ez-
Dan 9.a. Mat.2.c. ræ, ac Daniel propheta meminerũt. Mattæus ex ipſo Ra
He. 9.c.d chelis lamentationem, Apoſtolus novi teſtamenti vete-
Ier.31.f. ri antiquato fœdus ſpirituale aſtruxit. Eſt & ipſius epi-
Baruc.c.6 ſtola ad finem libri Baruch poſita, qui magiſtri merito, *Baruch*
ac pio ſuo obſequio idoneꝰ habitus eſt, qui numinis ſpi
ritu afflatus propheticum librum ederet, quem partim
a Ieremia pridem accepiſset. Illuſtriſsimum quippe hu-
Li.4.cõt. Eunom. ius vaticinium Ieremiæ aſcribunt Baſilius, ex Chryſoſto
Set.8. mo ſexta ſynodus, Ambroſius, Auguſtinus ita dicens,
Hõ. Trin. Hoc teſtimonium quidam nõ Ieremiæ, ſed Baruch ſcri
profund. 3.. xam, bæ eius attribuunt: ſed Ieremiæ celebratius habetur: cu-
Li. [illegible] 8 Li. [illegible] civ. dei.c.33. iuſmodi cauſa factum eſt ut à multis ſumeretur liber Ba
ruch ſub Ieremiæ volumine, nec ſeorſim diſcretus no-
Li.5.cõſ. c.31. minaretur. At Clemens ex apoſtolorum ore tanquam
etiam à Iudæis agnitum diſtinguit, de ipſis inquiens:
Etenim

Etenim nunc quoque decima menſis Gorpyæi conveni
entes lamentationes Ieremiæ legunt in ea parte, in qua
dictum eſt, Spiritus faciei noſtræ Chriſtus dominus cõ- Thrẽ. 4 d
prehenſus eſt, incorrunptionibns ipſorum. Et quod ſcri
ptum eſt in Baruc, Hic eſt deus noſter, non æſtimabitur Bar. 3. f.
alius adverſus eum: invenit omnem viam ſcientiæ, & o-
ſtendit illam Iacob puero eius, & Iſrael dilecto eius: poſt
hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus.
Cùmq; hæc legunt, ſe cædunt, & deplorant. Succedit
Ezechiel Ezechiel vates Danielis uti maioris ſynchronus, cuius ſa
pientiam, cui nullum ſecretum abconditum eſſet, effert Eze. 28. a.
ex ore numinis in libro prophetico à ſe condito, ubi Ie- Eze. 40.
ruſalem cœleſtis fabricam adumbrat, quam evangeliſta Apoc. 21. c
in apocalypſi ad vivum expreſsit. Quanquam Hebræo
rum nonnulli volunt Ezechielis librum, duodecimquè
prophetarũ, Danielis, & Eſther volumina fuiſse à viris
ſynagogæ maioribus concinnata, confeſsùm nimirum
intelligentes ſapientum, qui ſecundum templum ante-
ceſserint, quales fuerunt ij, qui Salomonis parabolas trã Prou. 25.
Daniel. ſtulerunt, Daniel tamen in libro ſuo propriæ cõſcriptio Dan. 7. a.
ni atteſtatur: nec non & Servator abominationem deſo Dan. 9. f.
lationis ab illo prænunciatam prædicens, ac monens, ut Mat. 42. b
qui legeret, intelligeret. Cæterum quæ tres iuvenes in Dan. 2. c.
fornacem ignis miſsi deum laudantes dixiſſe non He- d. e. f.
braicè, ſed è Theodotionis editione habentur, ab eccle-
ſia fide ac veneratione pari cum cæteris ſuſcepta ſunt, iti
dem que Suſannę, ac Belis hiſtorię ad finem locatę; cum Dan 13.
& illinc in laudum preces canticum deſumpſerit, hinc
verò exemplum Suſannæ fideli populo in ſancto ſacrifi-
cio prelegat, & apoſtoli per Clementem non ſemel repe lib. 2. cõſt.
tant, dicentes iniquos ſenes per Danielem igni adiudica c. 41. 53. 55.

tos

Ier.29.e. tos; ut & ſignificat Ieremias Sedechiam & Achab ob
ſtupra per poteſtatem regis Babylonis igni fuiſſe frixos.
In ſequente duodecim prophetarum libro primus Oſee *Oſee.*
Oſeę.1.a. regum Ozię, Ioatham, Achaz, Ezechię tempore, ſicut
Iſai.1.a. & Iſaias, prophetavit proprij vaticinij, ut & undecim a-
Oſe.2.ſi. lii conditor; cuius de gentium vocatione pręclarum te-
Rom.9.e ſtimonium apoſtolus affert Ioel in tempora pręceden- *Ioel.*
In prolog. tis Oſęe à Hieronymo relatus ſplendidiſsimum vatici-
Ioel.2.g nium de Spiritus ſancti effuſione condidit, quod in ipſa
Act.2.c. princeps apoſtolorũ Petrus ex Ioele propheta nomina-
Amos.1.a 5.f. to protulit. Amos ętate regis Ozię vaticinatus eſt, cuius *Amos.*
teſtimoniũ de idololatria Iſraeliti s à deo exprobrata ꝓ-
Act.7.f. tomartyr Stephanus citato libro prophetarum nempe
3.Reg.18 a.b.c. duodecim adduxit. Abdias diſpenſator Achab, qui cen- *Abdias.*
tum prophetas in ſpecubus pavit ac mercedem prophe-
tię munere donatus accepit, ab Elię ſęculo uſque ad O-
ziam ſive Azariam regem ſub quo Amos pręmiſsus re-
In prolo. propheta rũ 12. velationem habuit, ſi iuxta Hieronymi ſententiam ex-
tendit ętatem, annos centum viginti duos non nihil ex
Chronogr. c.8.9. ceſsit. Ionas vero filius Amathi propheta qui in Mala- *Ionas.*
Ioa.1.a. 4 Re.14.f chim dicitur fuiſſe de Geth, quę in Opher eſſet, & pro-
phetaſse de terminis Iſrael reſtituendis per Ieroboam,
4.Re.15.a ad Azarię regis ęvum pervenire ſanè potuit. Huius mi-
Math.12. c.d. randum typum de ſe Servator expreſsit, prędicationem-
Luc.11.d que ipſius, & Ninivitarum pœnitentiam in exemplum
Mich.1. attulit. Michęas Moraſthites tempore Ioatham, Achaz *Michęas*
Ezechię regum vaticinatus eſt, cuius prophetia refer-
Ier.26 f. Mat 2.a. tur apud Ieremiam, & apud Matthęum alia, cuius et
ſententiam, quòd inimici hominis domeſtici eius ſint,
Mat.2,10 d. Servator poſt alia comprobavit. Naum Elkeſęus tem- *Naum.*
Naum.1. pore regis Ioatham de interitu Ninives in vitia relapſę
pro-

prophetavit, idque domini vaticinium citò implēdum Ioſ. 9 ant. Iudi c. 12.
Abacuc Tobias poſteris prædixit. Abacuc uſque ad ætatem Da- Tob. 14. b
nielis pertingens vaticinium mirabili dei Servatoris cā Dan. 14. g Hab. 3. b. 2. a.
tico clauſit; ex quo fidei elogium non ſemel apoſtolus re Rom. 1. c.
Sophoni- petit. Sophonias in Ioſię ſeculo vitam agens reducendū Gal. 3 b. Heb 11. ſi
as. e captivitate fidelem populum prędicit, quod impletū Sophon. 1. 2. 3. h.
Aggæus vidit cum ſequentibus vatibus Aggęus quitēpore Zo- Ag. 1 2, ſi. 2. pr.
robabe'is, & Ieſu pontificis oracula de inſtaurando tem
plo fudit anno ſecundo Darij Perſę primo die mēſis ſex Ag. 2. a. b. d.
ti, & viceſimo quarto: & ſeptimi mēſis viceſimo primo,
& noni viceſimo quarto: cuius promiſſum de trāſlatio-
ne ſemel facienda in cœleſtem immobilem religionem Ag. 2. b.
Zachari- Apoſtolus animadvertit. Zacharias eiſdem diebus reſ- Heb. 12. g Zach. 1. a.
as. ponſa divina reddidit, quorum cum ꝓphetia vatis Ag 3. a. 4. c. Eſd. 6. c.
gæi Eſdras in libro reditus mentionem facit. Ex hoc Ser Zach 13. c 9 b.
vator vaticinium percutiendi paſtoris, Mathęus Serua- Mat. 26. c 21. a.
Malachi- toris aſellis vehēdi promit. Malachias denique de Iacob
as. electione oraculum ab Apoſtolo repetitum, de angeli- Rom. 9. c. Mala. 3. a.
co baptiſta prę Servatore, de propheta Elia mittēdo an- 3 a. 4 ſi. Mat. 11. b.
te conſummationem ab ipſo chriſto deſignatum protu 17. b.
lit. Tradunt Hebręi, referente Hieronymo Malachiam Prol. pro phet. 12.
eſſe Eſdram doctorem, quam ſentētiam verā eſſe ma-
gno inditio eſt, quod hic & in Ezræ hiſtoria graviter po Mala 2. c. Eſd. 9. 10.
Macha- pulus reprehenditur, vxores alienigenas duxiſſe. Prioris
bæorū. I. denium libri Machabæorum conditor ſeu ſcriptor quis
fuerit, non ſatis liquet; apparet autem fuiſſe Ioannē Hyr 1. Mach. 16 ſi.
canum pontificem qui parciſsimè de ſe loquens, de avo,
patre, ac fratribus eius magnificè non minus quàm verè
haud aliud amplioris gratitudinis monimētum glorio
ſius hoc iudei laudem cedente illis cōſtiuere valuit: cui
& idoneus fuit, prophetię dono teſte Ioſepho præditus. L. i. 13. ant.
Poſte c. 17. ſi.

Poſteriorem, quamvis ad priora partim tempora reſpicientem ſenatus Hieroſolymitanus, & Iudas, quos dice-

2. Macha. 1. b. re queas viros ſynagogæ minores, ſeu poſteriores, colle-

2. Macha. 2. f. gerunt è quinque libris Iaſonis Cirençi in epitomen redactis, quem fratribus in Ægypto habitantibus miſere

1. Macha. 16 c anno cẽteſsimo octogeſimo octavo, undecim annis poſt mortem Simonis ducis. Fortè autem is Iudas conſeſſus primor, cuius præcipue opera compendium hiſtoriæ coactum eſt, ſenex ille fuit ſecta Eſſæus futura prævidendi gnarus, qui Ariſtobolo Ioannis Hyrcani filio regnante

Li. 13. anti. Iud. c. 18 nõ amplius uno anno Antigoni fratris ei⁹ necẽ dieq; ac

Li. 1. bel. Iud. c. 3. locum, ut narrat Ioſephus, prænũciavit In principio au

2. Mach. 1 a. b. tem meminit ſynhedrion alterius epiſtolæ eiſdem miſſæ de celebratione ſcenopegiæ (cuius, & Encæniorum à

1. Mach. 4 f. g Machabęo inſtitutorum evangelium Ioannis recorda-

Ioan. 7. a. 10. d. tur) cùm regnaret Demetri⁹ anno centeſsimo ſexageſsi

2. Mach. 1 c. d. mo nono: ſubditq; per prolepſim ducem Antiochi in fano Dianæ Anaitidis laceratum.

4. C. *Noui Teſtamenti ſcriptores.*

Nunc iam de conditoribus librorum novi teſtamenti, mutua que ipſorum atteſtatione acturi haud multum negotij ac difficultatis offendemus, adeò aperta omnia, & inter ſe conſtantia comperiun-

In prolog. Mat. Li. ſcrip. tur. Matthæus apoſtolus primus evangeliũ edidit, quod ſecundum ipſum dicitur, ut Hieronymus ꝓdit, Hebręo ſermone, quem Græcè verterit Lucas, aut Barnabas, cuius in ſepulchro pectori applicitum ipſius manu ſcriptũ

evangelium Matthæi ſit inventum. Verùm de Hebrai-
co exemplari ancipites ſermones apud Hieronymum
reperio, qui alicubi afferens teſtimonium evangelij ſecũ in Mich. c. 7
dum Hebræos, id ſe ait, nuper tranſtuliſſe, alibi evange
lium Nazarenorum citãs, inquit, à pleriſque vocari Mat in Mat. c. 23. 12.
thæi authẽticum, id que à ſe in Græcum de Hebrę o tral
latũ. At hi Nazareni qui fuerint, Ephiphanius explicat, li. 1. Pã. to. 2. ſect. 29.
dicens Chriſtianos prius appellatos fuiſſe Ieſſæos à Ieſse
vel Ieſu, deinde Nazoræos à Nazareth: Poſtea verò in
Beræa, & iuxta Pellam incolentes Chriſtiani Iudaizan-
tes ſe ob honorẽ Nazaræos nominaſſe, habere que Mat
thæi evangelium Hebraicè conſcriptum. Vt ut ſit, He-
bræo non conſtante, Græcum exemplar fidelibus pro
archetypo eſſe debet, quod Matthæus cum cæteris apo- Acto c. 2.
ſtolis dono linguarum imbutus agnovit, probavitque. li. 2. conſt. ap. c. 61.
Marcus Deinde à Marco evangelium ex ore Petri editum ipſe
non obſcure comprobat, Marcum filium ſuum dicens: 1. Pe. 5. 6.
& ne de poſtrema evangelij parte dubitari poſset, vt qui Hiero. q. 3. Hed.
dã hæſiſſe referuntur, apoſtoli per Clementem tot ex ea lib. 9. conſ. ap. c. 1.
verba repetunt, ubi, Chriſtus, inquiunt, meritò nobis ſi
mul omnibus veluti perfectis de chariſmatibus, quę ab
ipſo per Spiritum dãtur, dicit; Signa eos qui crediderint Mar. 16. d.
hæc ſequentur; In nomine meo dæmonia eijciẽt, linguis
loquentur novis, ſerpentes tollent, ſi quid mortiferum
biberint, non eis nocebit, ſuper ęgrotos manꝰ imponẽt.
Lucas. & bene habebunt. Vlterius à Luca evangelium conſcri Act. c. 1. a. Col. 4. c. d.
ptum ipſe in principio Actorũ apoſtolicorũ confirmat, Phile. b.
& Paulus, eius ſępe cũ Marco ac ſeorſim laudati laudem 2. Tim. 4. c. 2. cor. 8. d
in evãgelio per omnes eccleſias ſparſam prędicãs. A Ioã
Ioannes ne denique dilecto Servatoris diſcipulo evangeliũ editũ
ſub finẽ aſſeritur; ubi dicit: Hic eſt diſcipulus ille qui te- Ioã. 21. f. g.

ſtimo

ſtimoniũ perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus, quia
verum eſt teſtimonium eius. Atteſtatur quoque canoni
Ioa.1.a. ca eiuſdem epiſtola itidem ab eo quod fuit ab initio, ex-
1.Ioã.1.a. Ioã.8.a. orſa. Mulieris in adulterio deprehenſæ hiſtoriam fuere
qui ſubmovendam ex evangelio Ioannis pertenderent,
li.2.conſ. ap.c.28. ſed quaſi legitimam apoſtoli per Clementẽ agnoſcunt.
Quandam aliam, inquientes, peccatricem ſtatuerunt ſe
niores coram eo, & reiecto in eum iudicio, exierunt. Co
gnitor verò cordiũ dominus, cùm quæſiſset ab ea, num
ſeniores ipſam cõdemnaſsent, illaque negaſſet, dixit mu
lieri: Vade, ne que ego te condemno. Succedit liber acto *Acta apoſtolorum.*
Act.c.16.b.etc. rum apoſtolicorum, qui magna ex parte ex evangeliſtæ
Lucæ comitis individui Pauli perſona procedens à prin
Act.1.a. cipio evangelij proprij mentione facta eundem ſui con-
ditorem apertè prodit. Pauli apoſtoli deinceps tredecim *Pauli epiſtolæ XIII.*
priores epiſtolas eſſe, nomen ipſis pro fronte cunctis in-
ſcriptum indicat. Traditis autem à Paulo mirificè con-
ſentiunt apoſtolorum acta, ut & evangelicæ doctrinæ,
Lu.24.G. hiſtoriæ que Servatoris, cuius in cœlum relati aſcenſio-
Act.1.a.b. nem in exordio repetunt: itidemque apoſtoli epiſtolę cõ
cinunt evangelijs per omnia, ita ut ea ſigillatim recenſe
re opus non ſit. Sat erit autem pro indicio animadver-
1Cor.9.b tere, ut in una miſsa Corinthijs epiſtolà referat domini
ordinationem, quòd evangelio militantes de evangelio
Mat.10.b. 1.Cor.10.a vivant, ubi plane apoſtolis, Dignus eſt, dixit, operarius
d.c.11.f. 1.cor.15.a.b. cibo ſuo: & antitypam inſtitutionem conſecrati corpo-
ris & ſanguinis Chriſti, & ipſius redivivi reſurrectionẽ
pluribus teſtibus comprobatam. Epiſtolam porrò mi- *Ad Hebræos.*
randam ad Hebræos miſit non præſcripto nomine, ac
dignitatis munere ad invidiam avertendam; ſed quis
Heb.13.d. Phil.2.c. ſit, commendãs in fine fratrem Timotheũ, uti germaniſ

ſimum, quem in epiſtolis quoq; ſex nuncupādis ſocium ſcripſerat, perſpicue ſatis oſtendit. Petrus etiam apoſtolus qui primam epiſtolam fidelibus peregrinis ex diſperſione Hebræorum olim facta incolentium Aſiatica loca relictis dirigit, alteram quoque eiſdem quibus priorē ſe ſcribere aſſerens, ſubdit, Domini noſtri longanimitatem ſalutis arbitramini, ſicut chariſsimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his: in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem. Vbi princeps apoſtolorum Chriſti vicarius paſtor eādem Paulinis epiſtolis, atq; cæteris ſcripturis ſacris autoritatem tribuit, & alias omnes epiſtolas diſtinguens eam quæ ad Hebræos inſcripta eſt, expreſſe Pauli eſſe itidem affirmat: deſignat que promiſſa cœleſtia præmia expectanda immaculatam vitam agentibus à deo minimè tardante parata, de quibus Paulus ſapientiſsimè locutus fuerat. ¶ Quòd verò Paulus genere Hebræus Hebraicè ſcripſerit, conſentaneum eſt, qùm Hebræis Hebræa lingua locutus in actis referatur; nec mirum eſt, ſi patrio ſermone diſertior, qui ſe Græco ſermone imperitum velut impolitum, non ignarum notat, eloquentiæ facundiſsimæ flumina exundātia effundat. Sunt qui dicant a Barnaba epiſtolam hāc Græcè verſam, cuius & ad Hæbreos titulum extare Tertullianus, ait, licet eam quæ ſub nomine Barnabæ deſignatur, diverſam interpretata vocabula Hebraica innuere videantur. Euſebius Cæſarienſis refert Lucam evangeliſtam ſecundum quoſdam epiſtolam Pauli ad Hebræos fuiſſe Græcè interpretatum, ſecundum alios Clementem Romanum

[Margin: 2. Cor. Phili. Col 1. & 2 Theſ. Philem. | 1. Pet. 1. a. | 2. Pet. 3. a. c. | Ioan. 21. c | Hebr. 12 f 13. a. 10. t. | 2. Cor. 11 c | Act. 22. a. | 2. Cor. 11. b | Li. de pudi cit. lol. pen. | 10. 4. Hie. | Li 3. eccle hiſto. c 37. | Li 6. c. 14 25. vel 18. & Niceph li. 2. eccle. hiſ. c. 46 t. li 4. c. 33.]

manum epiſcopum, quod & magis verũ ducit. Vt cunque ſit, Hebræo exemplari non conſtante Græcum quaſi prototypum fidelibus habendum eſt, quod Paulus cõditor epiſtolæ cum cæteris apoſtolis agnoſcens comprobavit. Hanc epiſtolam Pauli apoſtoli eſſe canones apo-
Li. 4. fid. ortho. c. 18 ſtolici à Damaſceno inter canonicos libros computati declarant, qum eius quattuordecim epiſtolas recenſent, qui numerus hac expletur: ſed & ex hac uti ſacra apoſto-
Li. 2. conſ. ap. c. 44. li per Clementem teſtimonium afferunt, Corroboran-
Heb. 12. d das eſse manus diſſolutas, & genua debilitata. Hanc ut Pauli ſuſcipiunt innumeri patres, quos enumerare longum eſſet, & in re minimè dubia opus non eſt, pro cunctis quæ fateſt unus Hieronymus, qui Dardano ſcribens luculentiſsimum hac de re iudicium fert. Quanvis autẽ non multum referat catholicæ fidei, librum eſſe huius illius ve ſcriptoris, modo ſpiritus ſanctus canonici libri
Proœm. Iob autor proprius credatur, quòd iuxta Gregorium nõ interſit, qua penna rex epiſtolam ſcripſerit, dum tamẽ ſcripſerit: nihilo ſecius de conditorẽ dubitare non licet, quẽ univerſa recognoſcit eccleſia, & ſacra exprimit ſcriptura, cuius veritas ita periclitaretur. Sequitur inſerie Iaco- *Iacobi canonica.*
Iacob. 1. d bi duodecim tribubus in diſperſione conſtitutis miſsa epiſtola canonica, ſacroſanctæ que autoritatis a Chriſtia-
Li ſcrip. eccle. in 1. co. 11. 5. 1. 18. Ga. c. 17. næ religionis progenibus iugiter habita. Fuit autem conditor iuxta Hieronymi ſentẽtiam Iacobus primus Hieroſolymorum epiſcopus creatus, quem is alibi cum Paulo, & duodecim a Chriſto primùm electis Mathiá ſuffecto pro proditore, annumerans quattuordecim apoſto-
Li. 2. conſ. ap. c. 59. Li. 5. c. 12. li. 8. c. 2. & 41. Ro. 16. b. v. 7. los exponit, quẽ numerum Clemẽs ex apoſtolorum ore diſcretè non uno loco digerit. Atque tantum virum, & fratrem eius Iudam, alios que quorum & mentionem

Pau-

Paul' facit, ſimiliter, atque Barnabam apoſtolatus gratiã à deo conſecutos fuiſſe, omnino conſentaneum eſt. Synodus certè Tridentina, poſt alios, Iacobi apoſtoli hanc epiſtolam aſſerit, ut & Iudæ apoſtoli poſtremam. Hebræorum præſules Iacobum in primis Paul' apoſtolus egregijs laudibus efferens nõ obſcure denotat, ipſis Hebræis dicẽs: Memẽtote præpoſitorũ veſtrorũ qui vobis locuti ſunt verbũ dei: quorũ intuentes exitũ cõverſationis, imitamini fidẽ. Iam enim Iacobus frater dñi dict' quem & Paul' apoſtolũ vocat, ꝓ Chriſto mortẽ oppetierat, & ſuffectus illi Hieroſolymis in epiſcopatu Simeõ Cleophæ, cui & Iudas Iacobi ſucceſſerat, ut apoſtoli per Clementẽ tradentes deſignant. Subſequitur in ſerie prior Apoſtoli Petri epiſtola catholica cõdita quidem ab ipſo, ſed miſſa per Sylvanum delatorem, aut etiam exceptorem ſcripta, ut ad finem ſignificatur, ſicuti per Tertium exceptorem Paulus ad Romanos epiſtolam ſcripſit. Fuit autẽ Sylvanus, Sylas, quem ob præſtantiam etiam prophetia claram allectum Paulus ſocium peregrinationis habuit, & in duarum epiſtolarum ad Theſalonicenſes nuncupatione cum Timotheo adiuncto aſcripſit. Poſteriorem epiſtolã, ne quis de conditore ambigere poſſet, in principio prænotatus Simon Petrus apoſtolus ſcripſit. Stylus autem redolet phraſin epiſtolæ Iudæ, cuius forte opera princeps apoſtolorum in his literis conſcribendis uſus eſt. Meminit hîc prioris epiſtolæ, ac trãſfigurationis glorioſæ Domini, cuius maieſtatis ſpeculator, & paternæ vocis auditor, cum ſocijs Iacobo Zebedæi, & Ioanne in mõte Thabor fuerat: ait autem, quòd omnis prophetia ſcripturæ propria interpretatione non fit, eo quòd non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu

Margin notes: Act. 13. a. — Heb. 13. b. — Gala. 1. d. — li. 7. cõſt. ap c. 46 — 1. Petri. 1. a — Petri. I. — 1. Pet. 5. d — Roma. 16 d. — Act. 15. e. & 16. 17. — II. — 2. Pet. 1. d — 2. Pet. 1. d.

ritu ſácto inſpirati locuti ſunt ſãcti dei homines; poſtquã
prophetici ſermonis conſyderationẽ commendavit. Si-
1. Tim. 4 d militer & Paulus Thimotheum commonefaciens dixe
2 Tim. 3.6 rat; Ab infãtia ſacras literas noſti, quę te poſſunt inſtrue
re ad ſalutem per fidem quę eſt in Chriſto Ieſu. Omnis
ſcriptura divinitus inſpirata vtilis eſt ad docẽdum, ad ar
guendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia,
ut perfectus ſit homo dei ad omne opus bonum inſtru-
ctus. Vterque verò ſummum præceptorem ſecutus eſt
Ioan. 5. F. ad ſimile ſtudiũ ita exhortãtem: Scrutamini ſcripturas
& illæ ſunt, quę teſtimoñium perhibẽt de me. Subeunt *Ioannis.*
epiſtolę tres catholicę à Synodo poſt antiquos pluri- III.
mos Ioanni apoſtolò aſcriptę ſtyli eadem ſimplicitate
In. 1. p. cõc. 1 fid. fluentes, quarum primam ad Parthos miſſam Hyginiꝰ
1. Ioã. 2. b. pontifex prodit, ſecunda, uti prima dictionis mutuę mã
Ioã. 13 d. datum novum à Servatore latum à Ioanne in evangelio
3. Ioã. d. ſcriptum inculcat: tertia ſicut ſecunda ſub nomine ſenio
ris ſcripta, quòd iam evangeliſta provectæ nimium ęta-
Ioã. 21. 6. tis eſſet; quę teſtimonij eiuſdẽ veri, ut & evãgelium men
tionem facit; Caio miſſa eſt piorum hoſpiti, quem ſu-
Ro. 16. d. um & eccleſię univerſę hoſpitem Romanis Paulus prę-
Acto. 20. b. dicat, cuiuſq; comitem Lucas Caium Derbęum, Theſ-
ſalonicẽſes que refert. Caium ſanè à Ioãne apoſtolo Per
li 7. conſt. Ap. c. 46. gami epiſcopum ordinatum apoſtoli per Clementem *Iudæ epi*
Iudæ. a. tradunt. De catholica Iudę apoſtoli fratris Iacobi epiſto *ſtola.*
la ſatis ſuperius dictum eſt. Poſtremo Apocalypſis Ioã *Apoca-*
nis divini thologi à ſynodo poſt plures antiquos tãquã *lypſis.*
Ioãnis apoſtoli recepta pro ſacra canonica ſcriptura verè
ab ipſo condita eſt, qui teſtimonium perhibuit verbò
Apo. 1. a. Ioa 1. a. dei, per evangelium planè, ubi divinam Verbi ge-
nerationem aſſeruit: ex cuius perſona procedens liber
exi

exilij locum inſulã Patmon exprimit, quò evãgeliogra- Ioan. 1 a. Apo. 1. c.
phus relegatus fuit, ſicut Hieronymus, Euſebius antea Su. c. 2. Li. 5. vit.
citati, & Abdias apoſtolorum diſdipulus narrant. In fi- apoſt. Ap. c. 23. fi.
ne tandem ſcriptor autoritatum ſacri libri æquè ac om-
nium ſacrarum ſcripturarum tutans, dicit: Siquis appo-
ſuerit ad hæc, apponet deus ſuper illum plagas ſcriptas
in libro iſto: Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophe
tię huius, auferet deus partem eius de libro vitę, & de ci
vitate ſancta. Similiter & ſapiens olim monuerat, inqui Prov. 30. a
ens, Omnis ſermo dei ignitus, clypeus eſt ſperãtibus in
ſe: Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris invenia
ris que mendax. Hęc de auctoribus: iam de traductori-
bus agamus.

5. *C. De traductionibus.*

PLuresnãque fuerunt, qui ſacras literas ab originali lingua in aliam, alias ve verten tes interpretati ſunt, numine ita providẽ te ut inſtitutio divina per cunctas orbis plagas diffuſa, ad omnium hominum notitiam permanaret: ob quam etiam cauſam univerſa rum donum linguarum apoſtolis principibus inſtituto Act. 2 a. b. ribus conceſſum eſt. Primam trallationem ſacrarum in ſtrumenti veteris ſcripturarum ex Hbreço ſermone in Græcum confecerunt interpretes ſeptuaginta dicti, ſive ſeptuaginta duo iuſſu Ptolęmæi Philadelphi Ægypto imperantis geniti Ptolemæo filio Lagi, anno regni eius decimo ſeptimo, ut Epiphanius recenſet: qua de re Ari- Li. not. ſa. ſtęas ad Philocratem librum edidit. Annus autem is fu- ſcrip. it ducenteſimus quinquageſimus ante Servatoris advẽ Chronogr. tum. Poſt eum verò Aquila Synopenſis ſub Hadriano

imperij

imperij eius anno duodecimo ſecundam editionem in
In præfat. pſal. linguam Græcam elaboravit. Is græcus è Ponto, ut Eu-
thymi⁹ refert, baptizat⁹ poſtea ſe Iudęis adiunxit. Quin
quageſimo ſexto deinde anno ſub Severo Symmachus
Samaritanus circunciſus quartam protulit, & prius ter
tiam ſub Cōmodo Iudaizans Theodotio Epheſius ex
hæreſi Marcionitarum, licet eis infenſus. Quinta ſub
Caracalla in dolio Hiericho incerto autore reperta eſt;
itidemq; ſexta Nicopoli apud Actium ſub Alexandro
Mammeæ. Has omnes collumelis è regine collatas poſt
ſacrę ſcripturę verba characteribus primum Hebraicis,
mox Græcis expreſſa diſcretis paginis exemplaria octa
pla dicta complectebantur coagmentata Originis cura
ſub Decio, in medio interpretum ob honorem ſeptua-
ginta collocatis. Idemque Origines prius hexapla com
li. 2. Pan. pegerat, quibus tantùm editiones incertorum autorum
ſec 64. defuerant: ſicut Epiphanius nōn uno loco declarat. Ac
lib. not. S ſcri. certè Hieronymus apertè refert Origenem quattuor e-
Prol. Paral ditiones contuliſſe, ac prętérea editioni ſeptuaginta ver
ſionem Theodotionis immiſcuiſſe aſtericis deſignando
quæ minus fuerant, & virgulis quę appoſita ex ſuper
fluo videbantur. Hos Palęſtinos codices vocat, quos ab
Euſebio, Phamphilo que vulgatos medię provincię le-
gerent inter Ægyptum cum Alexandria, quæ in ſeptua
ginta ſuis Eſychium laudaret auctorem qui ſuam nimi-
rum in ijs induſtriam adieciſſet: & Conſtantinopolim
uſque ad Antiochiam, ubi Luciani martyris exemplaria
probarentur. Lucianus quippe magnus eremita & mar
Prol. pſal. tyr ſub Diocletiano paſſus ſecundum Euthymium, ſe-
ptimā editionem è prioribus cūm Hebraico fonte col-
latis edidit nihil habentem ſuperfluum, nihil diminutū

quę manu ipſi' ſcripta reperta eſt poſt ipſius letum ſub Conſtantino magno iuxta Nicomediam in turri apud Iudęos calce illita. Atque ea Luciani, communiſque, ac vulgata dicta fuit, ſicuti Hieronymus pandit. Itaque tra- Sun. & Fretel.
ductione ſeptuaginta interpretum quę tempore prę̨ceſſerat, apoſtoli ut ex eodē Hieronymo habetur, vſi ſunt, ubi ſenſus archetypi Hebraici ab illis ſervatus eſt, ubi verò tanta varietas erat, ut ſententia non plenè conſtaret, quam myſterij gratia expreſſam propriè fore oporteret teſtimonia ex Hebręo protinus fonte hauſerunt. Neque unquam ulli verſioni maiorem autoritatem tribuiſſe leguntur, quàm quę ipſi iure congrueret, prout ad prototypum primariam autoritatem nactum reſpondens referretur, ad cuius normam ſi deviaret, reducenda eſſet. Omitto alios libros, velut Machabęorum, Sapientię, Baruch, quorum originalis ſermo Gręcus tantùm haberetur, unde ab apoſtolis adduci poſsent. Hieronymus ut & veritatē tueretur, & invidiam declinaret, ſeptuaginta interpretum trallationem partim carpit, partim probat: eam quę ſe ait emendatam. Latinis, ſub obelis nem- Prol. paral.
pe, ac aſteriſcis tribuiſse. Iam enim Latiæ linguę verſiones plures circumferebantur, quarum de nimia varietate Auguſtinus conqueſtus eſt, veluti de infinita, quæ in Li. 2. doct. Chri. c. 11.
novo etiam teſtamento graſſabatur. Hieronymus tamē omnes inſtrumenti novi libros Græcæ fidei redidit, cor- in prol. Mat.
rectis tantùm, quæ ſenſum mutare videbantur, reliquis ut fuerant, relictis: vetus ex Hebræo protinus in Latinū eloquium convertit, ut ex illius prologis ſępe duplicatis liquet. Libri ergo qui ad hunc modum ab illo traducti comperiuntur, ſunt Pentateuchus, Ioſue, Iudicum Ruth, Samuel, Malachim, Paralipomenon, Eſdræ cum

Nehe-

Nehemia,Heſther,Salomonis tres,Iſaiæ,Ieremiæ,cum Threnis,Ezechielis,Danielis,duodecimprophetarum. Liber Iob dubium eſt,an è trallatione ſeptuaginta verſus habeatur,an potius ex Hebræo ſtatim ſermone,ut & Syrum,Arabicum que,ſicut & Chaldęum complectitur.Pſalterium certè interpretatum è verſione ſeptua
Prol.pſal. ginta ſub aſteriſcis & obelis à Hieronymo, biblijs inſer tum eſt,ſicut & horarijs precibus canitur, ut lati⁹ ſuper
Prol.ânot. pſalmos executi ſumus. Trallationem verò contiuò ex Hebraica lingua in Latium ſermonem ab eodem tranſ
to.8.:in pſ. fuſam inter ipſius opera verbis Hebræis reſpondentem è regione cernimus. Libri Thobiæ, & Iudith ex idiomate Chaldaico in Latinũ traducti ab ipſomet ſunt:ex Gręco liber Sapiẽtiæ,Eccleſiaſticus, Baruch, Machabęorũ, Heſther pericope,Danielis finis,cũ verbis triũ virorũ in fornacẽ miſsorũ nõ abſimili diligẽtia redditi,atque qua novũ inſtrumẽtũ verſum eſt. Sic ſacrorũ bibliorũ vetus vulgata editio Latina vocata è laborib⁹ incõparabilis viri habita eſt,quæ ab ei⁹ ætate innumeris diffuſa exẽplis notiſsima cũctis evaſit,ob eccleſiaſticas pręſertim lectiones inde ſumptas,qualẽ potiſsimũ gloſſemata ordinaria dicta uſum maxime cõmunẽ retinẽtia ſervãt. Nõ obeſt autẽ ſi maculæ quępiã vitio trãſcribẽtiũ irrepſerint,quę facilè codicũ collatione coarguãtur: nec minus q̃ in Hieronymianis annotationib⁹ & ſcriptis quędã hui⁹ editionis vulgatę quaſi corrigẽda notent̃. Nã & ea paucula ſũt & librariorũ oſcitãtię aſcribi ex parte queũt,vel ipſemet illa ſtudio limitatiore manere ſivit,quę maturè ſigillatĩ expẽdẽda ſunt, ne in univerſum temerè ꝓnũciet̃. Quã quã nec ipſa ex ijs ſunt,quę ad pręcipua religionis, & humanę ſalutis capita ſpectant, quę deus providentia ſu-

a multis è locis conſtantia eſſe voluit:ſed inferiora quę-
dam ad potiora iuxta numinis ſapientiam ordinata, ꝓ-
inde quę ad fidem ſecundariò pertinentia. Quoniam Su.li.1.c.14.
verò inter dona gratiarũ à ſpiritu ſancto ad eccleſiæ uti 1.Cor.12.
litatẽ exhibita interpretatio ſermonum annumeratur: a.b.6.
ut rectè fiat ſcripturæ divinæ interpretatio, id ſpiritus al
mi donum adſit oportet, quod inſtinctus numinis, at-
que adeo prophetici muneris participatio eſt. Quapro-
pter meritò Hieronymus Deſyderium ſuum precatur,
uti dei opem precibus impetret, quò ipſe poſsit eodem
ſpiritu, quò libri ſcripti ſunt, in Latinum eos ſermo-
nem transferre. Sive ſit autem hæc vulgata Latina
ęditio Hieronymi ex toto, vel magna ex parte, ſive
alius: generalis eccleſię ſynodus ut ſacros libros a-
gnoſcere, & à cæteris non canonicis diſcernere, ita in-
terpretationem illis verè reſpondẽtem ab eodem almo
ſpiritu profectam recognoſcere, atque à reliquis diſtin-
guere valuit, ac fidelibus proponere, quã tutò in fide ac
moribus ſequi deberent, Chriſto cunctis diebus eccleſię Mat.28.f.
ſuæ in neceſſarijs aſsiſtente. Iccirco rectè œcumenica ſyn
odus Tridentina Chriſti vicario comprobata univer-
ſam eccleſiam exprimens, cuius eſt ob dicta iudicare de in fi. concil.
vero ſenſu, & interpretatione ſcripturarum ſanctarum,
hac de re hũc in modum decrevit. Inſuper eadem ſacro- Seſſ.4.c.2
ſãcta ſynod' cõſyderãs nõ parũ utilitatis accedere poſſe
eccleſiæ dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus quę cir-
cũ feruntur, ſacrorũ librorũ, quę nam pro authentica ha
benda ſit, innoteſcat, ſtatuit, & declarat, Vt hęc ipſa ve-
tus & vulgata editio, quę longo tot ſæculorum uſu in
ipſa eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, predica
tionibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur: &

ut ne-

ut nemo illam reijcere quovis prætextu audeat, vel præſumat. Igitur ſancta ſynodus editioni vulgatę Latinę inter traductiones primam tribuit autoritatem, authenticam eſse decernens, quæ inſtar prototyporum reddita illorum autoritatem exprimēs præ ſe ferat, eundem dogmatum ſenſum, eandem veritatem continens, quam nemo reſpuere, inficiari, eludere ſine crimine auſit. Quia verò præter verborum corticem cūctis etiam ignaris, ac negligentibus obvium reſtat intelligentiæ alta profunditas dei adminiculo ſcrutanda, & ſedulitate laborioſa æquè, ac modeſta, & circumſpecta eruenda; iure optimo eadem ſacra ſynodus addidit. Præterea ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus in rebus fidei & morum ad ædificationem doctrinę chriſtianæ pertinentium, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorquens contra eum ſenſum quem tenet, & tenuit ſancta mater eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione ſcripturarum ſanctarum, aut etiā contra unanimen conſenſum patrum ipſam ſcripturam ſacram interpretari audeat, etiamſi huiuſmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendę forēt. Et meritò quidem id ſancta ſynodus ſanxit, cum princeps apoſtolorum aſſeruerit, omnem ꝓpheticā ſcripturam privatæ non eſſe interpretationis, ut quę non reſolutionis humanæ peculiari artificio, ſed ſpiritus ſancti ſuprema inſpiratione ſanctis hominibus infuſa conſtet. Vt itaque ſacrarum literarum legitimum intellectum venemur, veſtigijs procerum divinę religionis inſiſtere debemus, quos supernę ſapientię claritas in in ſcriptis ipſorum probatiſsimis ſplendens, & vitę ſanctiſsimę actæ fulgor, oſtendit ſacro ſummæ diſciplinæ ſpiritu illuſtratos,

2. Pet. 1. 6.

ſtratos, ductos, actos impulſos fuiſſe. Pręterautē ſingularis cuiuſq; loci elucidationē iam ab his, iam ab illis præmonſtratam, ad cūcta inveſtigāda plurimorum generalia monita habemus. Et ut prolixitatem vitemus, duobus præſtantiſsimis quod ſatis eſt, Hieronymo, & Auguſtino propoſitis, ille multas varijs locis, hic ſeptē Ticonij regulas probat, & alias, ut obſcuriora loca locis apertioribus explicanda, eundem locum quandoque plures propriè ſenſus admittere. Vterque verò conſtantiſsimè, & concorditer docet recurrendum eſſe ad præcedētia exemplaria, Græca ſanè in teſtamēto novo, Hebræa in veteri, aut etiam Græca in ijs veteribns libris, qui Græcè primùm conditi ſunt, ut ita certa ſententia dubitatione ſummota ubicunque incidat, ſolerter indagetur. Sed ecce litis ſtatum urgent quaſi contentioſum funem ducentes hinc quí originalium linguarum eruditionem oſtentant, & cæteros præ ſe temnunt, inde qui derivato contenti liquore ſcaturigines perſcrutari operoſum ducunt, nec tamen cedere dignantur alijs literaturam quā ipſi non aſsequantur, candidè agnoſcentes. Illi archetyporum primariam, hi ſynodi autoritatem ſupremam ꝓ ſe iactant, quaſi mutuò adverſentur, ſicut hi ſtudio contentionis certant, aut deꝰ utriuſque inſtitutor diſsenſionis autor, ac non potius pacis ſit: aut non ſemper ſynodi omnes, veteres, ſubſequenteſq;, pontifices, ac religionis anteſignani prototyporum exemplarium, originaliumve idiomatum, quibus numen primitus oracula ſua cōcredidit, ſacroſanctam autoritatem ſuſpexerint. Eo autem nō rectè animadverſo, factum eſt, ut ij diſcordia in diverſa lati non rarò in ſacrarum expoſitione literarum aberrarint, hi prima verborum ſpecie nō perſpectis priorum

[Margin notes: Lib. doct. Chr. c. 30. &c. 26. c. 27. — Hier. prol. Damaſo. Vitali, in Helvid. Aug. li. 3. doct. chriſtiá. c. 11. &c. li. 18. civi. dei. c. 43. — 1. Cor. 14. v. 33.]

rum præſidio linguarum receſsib' abducti in avia ſecedentes, illi Latinam trallationem reſpuentes, quam eccleſia & ſynodus ſacra comprobat, in ſenſus illi adverſos & ab eccleſia perinde alienos digreſsi. At cõtrà relictis extremis in medium utrinque conceſsũ oportuit, ut collatis originalis ſermonis exemplaribus, & vulgata editione Latina, conſultis gravibus catholicis doctoribus intelligentia utrique parti ex æquo conveniens eliceretur. Is profectò in hac diſceptatione arbiter æquus cenſeri debet, qui neutram in partem declinans ſi linguarum notitia deſtituatur, nec in ſcitiæ ſuæ, nec deſidiæ fucum religionis prætexat; ſi linguas calleat, theologica doctrina caſsus, nec alienam imperitiam inſectetur ſuam prodens, nec ſibi ſapientiæ arcem tyrannicè arroget, rudimentis tumens, quùm etiam ſi vulgari materno cuiuſque idiotiſimo ſacri libri proditi eſsent, in eorum nihilo ſecius eruendo intellectu deſudandum acriter foret: ſed invidia liber quod linguis, editioni vulgatæ, theologiæ, œcumenicæ ſynodo, eccleſiæ univerſæ diſcretè debeatur, agnoſcens ac reddens unicuique ſua iura ſervet. Cæterùm quàm impietati vicinum ſit, vulgatam Latinam editionem eccleſiæ ac ſynodo probatã negligere, ac veluti fontibus diſcrepantem, contrariamque traducere, facilè patet. Qui verò partes adverſas fovent, incõmodũ eſse ducũt, ſi ad originales linguas regrediẽdũ ſit quòd earũ ignari Latinè tantùm ſciẽtes ſacris literis lectis animi ſuſpẽſi erũt, dubij, an alius ſenſus ex archetypis habeat. quòdq; ita incerta redderent dogmata quæ theologi à Græco, & Hebræo ſermone alieni multis ante hac annorũ cẽturijs è ſacris ſcripturis ſtabilierũt: ac deniq; q̃ periculũ foret, ut eo modo fidei hoſtib' crederet,

nempe Iudęis, qui vetus inſtrumentum vitiaſſe referun
tur, ne pro chriſtiana veritate ſtaret, & ſchiſmaticis Græ
cis, qui novum depravare anniſi dicuntur, ut catholicis
munimenta demerent. Ea verò damna cane peius & an
gue cavenda exiſtimant. Sed re vera illic trepidaſſe vidē- Pſ.13.v.5.
tur, ubi non erat, cur timeretur, quin immo ſupervaca-
nea cura ponenda eſt, ubi Servator non reliquit fideles Io2.14.x.
orphanos, ſed & eccleſiæ tribuit paracletū veritatis ſpiri
tum, cum ea æternò manſurum, qui eam nunquam de-
ſtituens vera ſancta que diſciplina fulciat. Ac primùm ſi
dei dogmata pręcipua, quæ creditu neceſsaria cunctis
ſunt ad ſpiritualem ſalutem adipiſcendam, apertè uni-
verſis propoſita ſunt à prima uſque legatorum dei prę-
dicatione, & ſi qua prius obſcuriora ſunt habita, proce-
rum eccleſię diligentia è ſacris pręſertim literis eruta iá
clariſsimè cōſtant: neque ut quę definita certiſsima ſunt
ducenda, revocentur in dubium, ſacrę ſcripturę verſan-
dę ſunt, quin potius ut cognoſcantur apprimè divinis o
raculis conſentientia prorſus à dei mēte fuiſse profecta.
Rurſus nullum eſt diſcrimen, ſi ſuſpenſo animo divinæ
legantur literę, nec dei ſapientiam ibi reconditam qui-
vis ſtatim ſe deprehendere reatur: ſed modeſtè de ſe quā
tūvis doctus ſit, ut rudiores pretermittamus, ſentiēs dei
opē, & ſanctorū enarratorū ſubſidia ſibi opus fore repu-
tet, ne quo pacto in abyſso cunctis inex hauſta erret, ut
erraret, qui audiēs deum pœnituiſse, id craſsè acciperet, Gen.6,b.
in conſultis doctioribus. Theologi porrò, qui alia etiam
theologica dogmata ſtatuerunt divinorum librorū au-
toritate, non omnes prorſus linguarum inopes fuerunt
& ut aliquot fuerint, probatiſsimis expoſitionibus anti
quorum linguas pręcedentes callentium in ſancta bi-

 blia

blia elaboratis nixi ſunt. Tales fuere Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſtomus, Cyrillus & alij, Græcè doctiſsimi, Hieronymus & Origenes etiam Hebraicè, præter alios multos, qui lucem à numine ſuſceptam fidelibus diffudere; & ut veritatis aſſertores viam munierunt tanta ſolertia luſtratã, ut corruptores quoſcunque facile deprehendere, arguere, convincere queamus: quorũ item exempla imitati ſcribę docti ad regnum
Mat. 13. g. cœlorum ex interminato novarum ac veterum ſcripturarum theſauro proferre valeant, quę veritatem confirment, errores confutent, pietatem promoveãt. Præterea ſi qui Iudei, aut ſchiſmatici aliquid corrumpere tentarunt, id vel parum fuit, vel nihil obfuit: ſemperq; numinis cura ut olim, & à Servatore ad Hieronymum, ita inde hucuſque in catholicorum bibliothecis, ut Romana prçſertim ſedis apoſtolicę ſynceriſsima exemplaria Hebræa, Gręca, Latina ſervata ſunt: in quibus nonnulla lectionum varietas plus iuvat intelligentiam, ut rectè ſen
li. 2. doctr. chriſt. c. 12 tit Auguſtinus, quàm impedit: & ubiq; nulli arieti cedens ſupera diſciplina triumphat, nullos formidans hoſtes, ſed ab ijs etiam teſtimonium vindicans. In ſanctis itaq; biblijs, ut pareſt, omni conatu laboremus, vel ſi valemus minus, alijs laborantibus ſucceſsus ne invideamus

6. C. *Fidei capita bibliorum autoritate conſtantia.*

AGe verò ſi tibi candide lector placet, ut oculis ſubijciamus originalium idiomatum proprietatem divinę religionis doctrinę non modò non obeſſe, verùm etiam adiumento egregiè

fore: ſummam potiorum ſacræ fidei dogmatum autoritate ſanctorum inſtrumenti utriuſq; bibliorum comprehenſam percurramus, quod & ab inſtituto alienum non erit: & obſervata originalis ſermonis Hebraici, & Græci diſcreta phraſi nonnunquam Latinæ conſuetudini nimis inſueta vim ſublimium teſtimoniorum inſpiciamus, unde rectiſsimè dogmata collecta conſtant. Ad id autem aptè præmittemus apoſtolicū ſymbolum ex ore apoſtolorum à Clemente traditū, unde quod quotidie recitamus, coactum eſt. Credo, inquit, in unum ingenitum meum verum Deum omnipotentem patrē Chriſti, creatorem & opificem omniū, ex quo omnia: & in Dominum Ieſum Chriſtum unigenitum filium eius, primogenitum omnis creaturæ, genitum beneplacito Patris ante ſæcula; per quem omnia facta ſunt quę ſunt in cœlis; & in terra viſibilia: Qui in noviſsimis diebus deſcendit de cœlis & carnem aſsumpſit, & ex ſancta virgine Maria natus eſt, & converſatus ſanctè ſecundum legis dei & Patris ipſius: crucifixus ſub Pontio Pilato, mortuus pro nobis; reſurrexit à mortuis tertia die poſtquam paſsus eſt. Aſcendit in cœlos, ſedet ad dextram Patris: iterum venturus eſt in conſummatione ſæculi cum gloria iudicare vivos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in ſpiritum ſanctum, hoc eſt paracletum, qui operatus eſt in omnibus ſanctis qui fuerunt à ſæculo: poſtea miſſus eſt apoſtolis a Patre ſecundum promiſsionem Salvatoris noſtri, & domini Ieſu Chriſti, & poſt apoſtolos omnibus credentibus in ſancta catholica eccleſia: carnis reſurrectionem, peccatorum remiſsionem, regnum cœlorum, vitam venturi ſęculi. Hoc ſymbolo apoſtolorum, quod pari ſētētiarum numero

li. 7. conſt. apo. c. 41.

mero

epiſtola. 8. mero Leo pontifex ait fuiſſe cōſcriptū, primùm traditur
Deum eſſe unū, ſubſtantiæ unitate indiviſibilem tribus
perſonis diſcretū Patre qui ut alibi apoſtoli per Clemen
lib. 6. cōſt. apo. c. 11. tē aperiunt, non ſit ſibi ipſi origo, & per ſe genitus, ſed
æternus & principij expers; filio eius unigenito Chriſto
& utriuſque ſpiritu paracleto, qui ut Conſtantinopoli-
tani concilij ſymbolum, Nicænum explicuit, ex Patre,
filio que procedit. Hoc mirandum dogma priſcis & no
vis ſcripturis ſacris contineri, ut polliciti ſumus, indica-
bimus, quod ut lucidius fiat, ne characteribus, & voca
bulis Hebraicis paginas more oſtētatorum oneremus,
ſat erit nonnulla de divinis nominibus præfari. Dei ꝓ-
prium nomen dictum tetragrammatō, quattuor literarū
conſonantium figuris ſcribi ſolitum יהוה Iehovah
ſonat eum deſignans, qui erit, fuitq; ſemper eſſentiæ in
termina plenitudine. Hoc incōmunicabile nomen Hie
ronymꝰ, ſive vulgata editio plerūq; Dn̄um vertit, quod
Gen. 4. a. ante omnes in ſacris literis invenit Eva mater omniū ho
minū ꝓnunciaſſe. El, fortē notat, plurimū deꝰ trāſfertur;
Elion, altiſsimus, ſeu excelſus; Sadai, omnipotens, quod
Ruth. 1. b. ſufficientem ſignificat; quia cum cętera indiga ſint, deus
ſolus ſibi ſufficiens extat conſummatiſsima fruens ſuffi
cientia, quam non immeritò elementum boni, ſanè per
R. de anima fecti Proclus aſſeverat, unde & potentiæ illimitatæ ra-
tio conſtat. Adonai, dominus interpretatur, ut que
adon, dominus, ſive herus, hominibus quoque tri-
Gen. 14. 6 buitur. At creator, ſive poſseſſor cœli, & terræ ſo-
lus deus vocatur, vocatur & vivens æternò, & deus Sa-
baoth, exercituum, angelicorum planè conditor, & mo
derator. Eloha, ſępe apud Iob repetitum deus vertitur,
Exo. 12. c pſal. 8. Elohim, dij, quod & pro dijs gentium uſurpatur, &

X 2 ange

angelis communicatur, ac iudicibus: videtur autem ſu- Iudicum. 13. v. 21.
mi pro prȩditis prȩſtanti excellẽtia ſuperis, ſicuti dius 22. Deut. 10.
pro iugi, diuturno, unde dij deducũtur. Hebræi cùm he v. 16.
lohim ſingularibus locutionib' adhibetur, volunt ȩque
ac heloha ſingulare ſumi: ſed ut aliquando id ſine diſcri
mine accipi queat; ſæpius tamẽ myſterium ſubeſt, quod
infideles obſcurare, non agnoſcere volũt. Nobis autem
qui plures in deo hypoſtaſes credimus, vocabuli vis ſe-
dulò animadvertenda eſt, prȩſertim ubi nominib' alijs,
ac verbis pluralibus adiungitur, incredulitatem Iudai-
cam revincentibus. Quia verò Theoligi voces ad ſubſtã
tiam divinam pertinentes adiunctivas multiplicari ob Li. 1. Theo. c. 3.
ſuppoſita plura, non ſubſtantivas ob eſſentiȩ unitatem
ſuſtinent, ſicubi dijs utemur, à dio pro divis, non à deo
pro deis deſumemus. Iam teſtimonia conſyderemus.
Dixit dij, ſacra inquit Geneſeos autoritas, Faciamus ho Gen. 1. v. 26.
minem in imaginem noſtram, ſecundum ſimilitudinẽ
noſtram. Apoſtoli quippe per Clementem animam in- lib. 6. conſ. apo. c. 11.
corpoream, & immortalem affirmantes, nec interire ve
luti corpora, ſed perpetuò manere, uti rationis participẽ
& libertate præditam, datam homini de nihilo à deo,
qui eam cuique nondum exiſtentem creat, formans iu- lib. 5. conſ. apo. c. 8.
xta vatem ſpiritum hominis in eo; ſubdunt. Quemad- Zach, 12.
modum divina ſcriptura teſtatur dixiſſe deum unigeni lib. 8. conſ. apo, c. 19.
to Chriſto; Faciamus hominem ad imaginem & ſimili
tudinem noſtram. In concilio verò Hieroſolymitano
pro Athanaſio anathema iacitur in eum, qui hoc ipſum
non dixiſſe Patrem ad filium ſenſerit, & illud, Domin' Gen. 19, c.
pluit ſulphur, & ignem à Dño de cœlo, perceperit, quaſi
non filius à patre, ſed ipſe à ſe ipſo igneum imbrẽ demi
ſerit. Non contingit autem hîc ſchema Hebræis inſoli-

tum,

tum, Romanis uſitatum profeci, fecimus, libenter dicẽtibus: nec angelorum compellatio locum habet, qui ſocietatis parilis cõſortium cum ſui, animarum, hominis, & univerſorum creatore non ſortiuntur ut ad cooperandum proprium infinitæ poteſtatis opus vocarentur: ſed

Heb.1.6. neque conditorem decuit ita ſervos & adminiſtratorios ſpiritus alloqui, verùm conſubſtantialem potius hypoſtaſim filij cum almo ſpiritu æternum aſsociati. Ad eundem modum, Dixit Iehovah, (inferius contra Babelis extructores refertur,) Agite, deſcendamus, & cõfundamus ibi lingnam eorum. Habitum que prius de homine ob male appetitam ſcientiam lapſo per irriſionem amaram fuerat, Dixit Iehovah, dij, Ecce homo fuit, quaſi un' ex nobis. Poſtea verò in exuſtione uberis terræ, cui' & Iob meminit, ita ſcriptura divina loquit. Et Iehouah pluere fecit ſuper ſedon, & ſuper Amorah ſulphur, & ignem à cum Iehovah è cælis. Atque apoſtoli per Clementem aperiunt Moſem dicentem, Accepit Dominus ignem à Domino et pluit, teſtatum fuiſſe, Chriſtum dei eſſe conſtitutum iudicem vivorum & mortuorum. At Ioſue Iſraelitas incredulos reprehendens ait; Non poteritis ſervire ipſi Iehovah, quia dij ſancti eſt ipſe, deus Zelans ipſe, non parcet ſceleri veſtro: ac David de Goliath impio, Probris affecit ordines divorum viventium. Idẽ verò agens gratias numini depromiſſò Chriſto mirabilem orationem cõtexuit tam ab humano uſu extraneã, quam ſupremis myſterijs cõgruentem: Et quis ſicut populus tuus, inquit, ſicut Iſrael, gens una in terra, quã adierunt dij ad redimendum ei in populum, & ad ponendum ei nomen, & ad faciendm vobis magnitudinem, ac terribilia terræ tuæ præ faciebus populi tui, quem re-

Marginal notes: Gen.11.v.7. — Gen.3.v.22. — Iob.: 8.2. — Gen.19.v.24. — Lib.5.conſ. apo c.21. — Ioſ.24.v.19. — 1 Reg.17.v.36. — 2.Reg.7.v.23.

de-

demiſti ex Ægypto, gentibus, & dijs eius. Interim autem dum divinitatis arcana profundiſsima retegimus, ferenda ęquo animo eſt hæc Hebræam phraſin ſpirans interpretatio ijs adamata qui ſe nimis verbis obſtrinxere, qualem & Auguſtinus erroris vitandi gratia commendat. Ieremias porrò ita de deo pronunciat, Iehovah dij, veritas ipſe, dij viventes, & rex ſęculi: & inferius, Dij qui cœlos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de ſub cœlo hi: & rurſus, Plaſmator omnium ipſe eſt: alio item loco pręvaricatores arguens, Et pervertiſtis verba divorum viventium, Iehovah exercituum, divorum noſtrorum ſeu dei noſtri. Ad hæc per Malachiam dixit Iehovah Sabaoth: Si pater ego ſum, ubi eſt honor meus, & ſi dominantes, ſive heri ego, ubi timor meus? Verùm Iſaias cùm Iehovah Sabaoth viſionem eſſet intuitus, ait Et audivi vocem dominantis dicentis, Quem mittam, & quis ibit nobis? Seraphim quę pręmiſerat, hic ad hūc clamabat, & dicebat, Sanctus, Sanctus, Sāctus Iehovah exercituum: ubi nō modo plura in deo ſuppoſita, ſed etiam hypoſtaſeon trinitatem expreſſe deſignari advertere licet. Nec enim erat, cur pluribus in una divina ſubſtantia individua perſonis extantibus, beati ſeraphim ter ſanctum acclamarent, ni Iehovah trinus eſſet, quia ſi aliter foret, falſum indicium proferrēt: quod à ſanctiſsimis fœlicibus ſpiritib' alienum eſt. Olim pręterea ſummam divinarum perſonarum triadem trium virorum præmonſtrauit ſpecies Abrahę oblata, quos licet convivio exceperit: ſub ea tamen oſtenſione deum verum veneratus adoravit. Mira eſt autem tam ſancti patriarchæ, quam ſacri ſcriptoris locutio iam velut ad unū, iam vel ut ad plures relata. Hic enim apparuiſſe Iehovah, ac tres viros

2.doct.chr. c.15.
Iere. 10. v. 11.16.
v.
Iere. 23. v. 36.
Malach. 1. v. 6.
Iſa. 6. v. 8. 3.
Gen. 18. a.

viros viſos refert, ille dñum, herũve precãs, eveſtigio ad plures ſermonẽ cõuertit, ut requieſcant trãſituri ad ſe divertẽtes: hic qũ bis dicat eos locutos, mox ſubdit, ait; Revertẽs revertar ad te: & rurſus, dixit Iehovah ad Abrahã Quare riſit Sara dicẽs, Num verè paritura ſum? et ego ſenui, Num arduũ erit Iehovah verbũ? In tẽpore revertar ad te: poſt ait, ſurrexerũt inde viri, & reſpexerunt cõtra Sodomã, qùm eos Abrahã deduceret, & Iehovah dixit: recẽſens colloquiũ iã ſingulariter inter deũ & Abraham habitũ: tantùmque interſerit, receſsiſſe inde viros Sodoma verſ᷒, & Abrahã adhuc ſtare prę facie Iehovah. Prius autem per anticipationem dictum ſumi poteſt, quod expleto colloquio evenit, poſterius per anacephaleoſim, ut apte colloquium adiungatur. Clemens enim

li. 5. conſ. ap. c. 21. ex apoſtolorum ore de filio dei refert, Hunc Abraham hoſpitio acceptum, iudicem ſuumq; dominum confeſſus eſt, quod in colloquio habetur. Alia teſtimonia modum diſtinctionis explicant, filiumque Verbum, Sapiẽtiam, lumen dicunt, & ſpiritum ab eo exortum etiam lumen. Pſalmographus unigenitum loquentem inducit, Iehovah dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, ac rurſus ait, In verbo Iehovah cœli facti ſunt, & in Spiritu oris eius omnis exercitus eorum: & ad Patrem, Tecũ eſt vena vitarum vel viventiũ, in lumine tuo videbemus lumẽ. David etiam inquit, Dixit Iehovah domino meo, Sede in dexterã meam. Sapiens verò ait, Quis conſcendit cœlos? Quis ſtatuit omnes fines terræ, quod nomen eius, & quod nomẽ filij eius, quũ noris? Et alibi Sapientiã introducit dicentẽ, Mihi conſiliũ & eſsentia, Iehovah acquiſivit me principiũ viæ ſuę ante opa ſua ex tũc. A ſęculo prĩcipatũ habui, in nõ abyſsis efformata ſũ,

Gen. 18. d. · Ps. 2. v. 7. · Ps. 32 v. 7. · Ps. 35. v. 10. · Pſ. 109. v. 1. · Prov. 30. v. 4. · Prov. 8. v. 22. 14. · v. 22. 23. · Ver. 24.

& præ

& præ faciebus collium efformata ſum. Quem imita- Verſ. 25.
tus Syrachides dixit, Invocavi dominum patrem domi Eccl. 51.b.
ni mei. Iſaias quoque de unigenito deo quem Iehovah Iſa. 48.a.b
exercituum prius dixerat, & loquētem induxerat, Ego
ipſe, ego primus, & ego noviſsimus, manus quoq; mea
fundavit terram; ex ore ipſius iuxta carnis aſſumptionē v. 16.
ſubdit; Ante tempus quam eſſet illud, ibi eram: & nunc
dominans Iehovah miſit me, & Spiritus eius. Hanc hy-
poſtaſeon in uno deo diſtinctionem obſcurius tetigerāt
dei cultores tribuū Ruben, & Gad, & Manaſſe bis ac Ioſ. 22.c. v. 12.
clamantes, quod Aſaph poſtea repetivit inquiens, Deus Ps. 49. v. 1
dij, Iehovah locutus eſt. Atque Iſraelitarum forte con-
verſatione nonnullam Ægyptij divinæ triadis notitiam
adipiſci potuerunt, qualem in Pimādro Ægyptius Her dialo. 1.
mes, mercurius Triſmegiſtus vocatus prodit dicens:
Mens deus, utriuſq; ſexus fœcunditate pleniſsimus, vi-
ta, & lux cum Verbo ſuo mentem alteram opificem pe-
perit, qui quidem deus ignis, atque ſpiritus, numen: piç
miſeratq;, Mentis germem lucēs, dei filius: deinde, Ver
bum domini, mens autem pater deus. Refert etiam He
raclides Ponticus celebre oraculum Serapidis habitum,
Plutonis eſſe, quod conſulenti Thuli ante excidiū Tro-
iæ, Ægypti regi, quis ſe beatior foret, in hunc modum
reſpondit, ita verſu m.

Principio deus eſt, dein Verbum, & Spiritus unà,
Conſitaq; hæc tria ſunt cuncta, & tendentia in vnū.

Mirum eſt autem dæmonem veritatis ac dei hoſtē hçc
voluiſſe proferre, niſi forte ſuperiori poteſtate coactus
fuit, ut ethnici ſuis quoque oraculis monerentur: valuiſ
ſe certè inde conſectaneum eſt, quòd ante lapſum ange-
li deſertores, ut ante confirmationem electi fidem ſum-
mæ

mæ trinitatis beaturæ habuerunt, ſicuti probatioribus
theologis ſedet. Hæc cùm Græcis Ægypti regibus no-
Hiero. in pro. penta. ta eſſe potuerint, neſcio qua ratione Iudæi, prudenti fa-
ctū dicant eſſe conſilio, ut ſeptuaginta interpretes ubi
cunque ſecretum aliquid ſcriptura teſtatur de patre, &
filio, & ſpiritu ſancto, aut aliter interpretati ſint, aut o-
mninò tacuerint, quò & arcanum fidei non vulgarent,
& regi ſatisfacerent, ne unius dei cultor triplicem etiam
apud Hebræos divinitatem deprehenderet. Nonne ſa-
tius foret, ut ſyncerè ſacra diſciplina verſa, doceretur? et
non ut ab errore plures deos colentium revocatus, con-
ſortium trium hypoſtaſeōn in una divina ſubſtantia nō
verum eſſe, ſed ſolitarium deum ducens in adverſum er
rorem traduceretur? Verùm enim verò nequis ob alia te
ſtimonia multiplicem deitatem, plures ve deos exiſti-
mare quiret, ſed unum tantùm crederet, multis in locis
id ſacri libri aſſeruere, quorū nonnulla propoſuiſſe ſuffi
Deut. 32. v. 39. ciet. Per Moſen ita deus loquitur? Videte nunc, quòd e-
Deut. 6. v. 4. go, ego ipſe ſum, & non dij mecum: & Moſes ipſe, Au-
di Iſrael, Iehovah, dij veſtri, Ieovah unus eſt, & rurſus,
Deut. 10. v. 17. Iehovah, dij veſtri, ipſe dij divorum, & dominans domi
3. Re. 8. g. v. 21 nantium, deus magnus, potens, & terribilis: & Salomō
Iſa. 37. v. 16. Iehovah ipſe dij, nec ultra eſt. Iſaias verò, Iehovah exerci
tuum, dij Iſraelis, inſidens Cherubim, tu ipſe dij, ſol⁹ tu
cunctis regnis, tu feciſti cœlos, & terram: per que ipſum
Iſa. 43. v. 10. deus, Ego ipſe ſum, ante me non eſt formatus deus, &
c. 44. v. 6. 24. poſt me non erit: & rurſus, Ego primus, & ego noviſſi-
mus, & præter me non dij, & ego Iehovah faciēs omnia
Iſa. 45. v. 22. & ulterius, Ego deus, & non amplius, & iterū, Ego deus
Iſa. 46. v. 9. & non ultra dij, & non ſicut ego. Hæc veritas novo in te
ſtamento conſtantiſſima unico nunc teſtimonio contē-

Y ta erit

ta erit apoſtoli dicentis, Nullus deus alter, niſi unus. De 1. Cor. 8. v. 4.
myſterio verò ineffabilis trinitatis illic explicatius tradi
to, ubi filius æque ac pater deus, itidemq; ſpiritus ſanct⁹
infinitæ perfectionis perhibetur; inde potiſsima queq;
teſtimonia promere, operepretiũ erit. Matthæ⁹ de Chri Mat. 3. v. 16.
ſto dicit, conſentientibus Marco, & Luca, Vidit Spiritũ Mar 1. b. Lu. 3. e.
dei deſcendẽtem, velut columbam, & venientem ſuper
ipſum, & ecce vox de cœlis dicens, Hic eſt filius meus di
lectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Similis que Mat. 17. a. Mar. 9. b.
vox in tranſfiguratione audita eſt, quam & à Patre deo Lu. 9. e.
delapſam princeps apoſtolorum conteſtatur. At Chriſ- 2 Pe 1. c.
tus iuxta Matthæum diſcipulis ait, Docete omnes gen- Mat. 28. 6.
tes, baptizantes eos in nomen Patris, & filij, & Spiritus
Sancti. Ioãnes autẽ de unigena dei filio profert: In prin Ioa 1. a.
cipio erat illud Verbum, & illud Verbum erat apud ip-
ſum deum, & deus erat illud Verbum, hoc erat in prin-
cipio apud deum, omnia per ipſum facta ſunt: & rurſũ,
Patrem proprium dicebat Deum, æqualem ſe ipſum fa- Ioa. 5, v. 18.
ciens deo: & alibi ab æmulis obiectum Chriſto, Tu ho- Ioa. 10. v. 33.
mo extãs facis te ipſum deum: quod nec Servator ſe per
hibere, nec ſacra ſcriptura diffitetur. Per eundem etiam
princeps patris legat⁹ diſcipulis infit, Et ego rogabo Pa Ioa. 14. v. 16.
trem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſ
cum in æternum, Spiritum illius veritatis: & inferius; Si v. 23.
quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & pater me⁹
diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud
eum faciemus: & iterum; Paracletus autem, Spiritus ſan v. 26.
ctus, quem mittet Pater in nomine meo, is vos docebit
omnia: & rurſus; Quum autem venerit ille paracletus, Ioa 15. v. 26.
quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus illius Verita-
tis, qui à Patre procedit, is teſtabitur de me: & ulterius,

Si

Ioa. 16. v. 7. Si, ait, non abiero, ille paracletus non veniet ad vos,
v. 13, 14, 15. ſin autem proficiſcar, mittam eum ad vos, & inferius,
Quum autem venerit is, ipſe ſpiritus illius veritatis,
deducet vos in omnem veritatem: non enim loquetur
à ſemetipſo, ſed quæcunque audierit, loquetur, &
ventura annuntiabit vobis. Is me gloria illuſtrabit,
quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia
quæcunquè habet Patrem mea ſunt, propter hoc dixi,
Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis: & iterum,
v. 27. 28. Ab ipſo deo exivi. Exivi à Patre, & veni in mundum,
Ioa. 8. v. 42. ſicut antea æmulis dixerat, Ego nanquè ex deo exivi,
& veni. Haud nanquè à meipſo veni, ſed is me miſit.
Ioa. 17. 2. Patrem verò alloquens inquit, Pater venit hora, glorifica
filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut de
diſti ei poteſtatem omnis carnis, ut omne quod dediſti
ei, det ipſis vitam æternam. Hæc eſt autem illa æterna
vita, ut cognoſcant te, illum ſolum verum deum,
v. 5. & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum: & inferius, Glorifica
me tu Pater apud te metipſum illa gloria, quam
habui, prius quam mundus foret apud te, Ad quem
modum calumniantibus dixerat, Prius quam Abra-
Ioa. 8. f. ham fieret, ego ſum. Et iterum repetit, A te exivi, Et tu
Ioa. 17. v. 8. & c. v. 21. me miſiſti, & mea omnia tua ſunt, & tua mea. Et tu Pa
c. 14. v. 10. 11. ter in me, & ego in te. Thomas verò Seruatori ſuſcitato
dixit, ille dominus meus, & ille deus meus, ſupe-
Ioan. 20. v. 28. rans confeſsionem Marthæ velut imitatæ Petrum lo-
Ioa. 11. d. Mat. 16. c. cutum, Tu es Chriſtus ille filius dei illius viventis.
Idem etiam princeps apoſtolorum de Chriſto Iſraeli-
Act. 2. v. 33. tis inquit, Dextera igitur dei exaltatus, & promiſ-
ſioonem Sancti Spiritus accipiens à Patre effudit hunc,
quem nunc vos videtis, & auditis: & eiſdem Chri-

Y 2 ſti

ſti necem exprobans, Principem autorem vevitæ interfeciſtis. Paulus verò ad Romanos de Iſraelitis agens ait, Quorum ſunt patres, etiam ex quibus Chriſtus eſt, quod ad carnem attinet, extans ſuper omnia deus benedictus in ſæcula. Ad Corinthios autem de almo Spiritu ſuſcepto, Nobis, inquit, deus revelauit per Spiritum ipſiº. Ille nanq; Spiritus omnia ſcrutatur etiam profunda dei, & ſubdit, Nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum illum qui ex deo, ſcilicet, eſt. Ad Philippéſes verò, Hoc, ait, ſentiatur in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui in forma dei ſubſiſtens nō prædam reputavit, eſſe paria deo, Et ad Coloſsenſes de Chriſto dicit; Qui eſt imago dei inviſibilis, primogenitus, univerſæ creaturæ, quoniam in ipſo condita ſunt univerſa, quæ in cœlis, & quæ in terra, viſibilia, & inviſivilia, ſive throni ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſum creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia, & omnia in ipſo conſtant. Et ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium, primo genitus ex mortuis, ut ſit ipſe in univerſis primas tenēs. Et rurſum agens de myſterio Patris, & Chriſti, ſubiungit, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Ad Timotheum verò de pietatis magno myſterio ait, Deus manifeſtationem nactus eſt in carne, iuſtificationem præ ſe tulit in Spiritu, viſu apparuit angelis, prędicatione innotuit in gentibus, fidem fecit in mūdo, reſūptione redijt in gloriam. Ad Hebræos denique inquit, Deus locutus patribus in prophetis, in ultimis diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quem poſuit hæredem univerſorum, per quem & ſecula fecit. Qui extans ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius, portanſq; omnia

Act. 3 v. 15
Ro 9. v. 5
1. Cor. 2. v. 10.
v. 12.
Phil. 2. v. 5 6.
Coloſ. 1. v. 15. 16.
v. 17.
v. 18.
Coloſ. 2. 2.
1. Tim. 3. v. 16.
Hebræ. 1. a. b. c. d.
hypoſtaſeos

omnia verbo virtutis ſuæ, per ſeipſum purgationem fa-
ciens peccatorum noſtrorum ſedit in dextera maieſtatis
in altiſsimis: & inferius; Cui, ait, dixit aliquando ange-
lorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te: &; adorent
eum omnes angeli dei: & ad filium, Thronus tuus, deus
in ſæculum: &; propter hoc unxit te Deus, Deus tuus:
&, Tu per principia Domine terram fundaſti, & opera
manuum tuarum ſunt cœli: &, mutabūtur, Tu autem
Heb. 3. v. 3. 4. 5. 6. ipſe es, & anni tui non deficient. Et rurſus, Amplioris,
ait, gloriæ hic præ Moſe dignus eſt habitus, quanto am
pliorem honorem habet præ domo conſtituens illam.
Omnis nanq; domus conſtituitur ab aliquo, at omnia
conſtituens deus eſt. Et Moſes quidem fidelis in omni
domo eius ut famulus ſeu miniſter in teſtimonium di-
cendorum, Chriſtus verò ut filius ſuper domum ipſius.
Heb 4. v. 12, 13. Ac demum, Vivens, inquit, ille Sermo dei, & efficax, &
penetrantior omni gladio; &, diſcretor cogitationum,
& intentionum cordis, & non eſt creatura inviſibilis
in cōſpectu eius, omnia verò nuda, & reſupinata, ſive
adaperta oculis eius, ad quem nobis ſermo eſt. Ioannes
1. Io, 3. v. 16. item Chriſto dilectus, de ipſius leto, quo anima ſepoſita
Dei alicubi deeſt Græ eſt à carne dicit: In hoc cognovimus charitatē dei, quòd
ille pro nobis animam ſuā poſuit: & rurſum, Tres ſunt
1. Ioa. 5. v. 7. teſtantes in cœlo, Pater, & Verbum, & Sanctus Spiritus
G. τὸ ἀν[illegible] unum. & tres in unum ſunt: & inferius, Novimus autem, quòd
filius ipſius dei venit, & dedit nobis mentem, ut cognoſ
Deum alicubi Græc. deeſt. camus illum verum deum, ac ſumus in illo vero, in filio
eius Ieſu Chriſto, hic eſt ille verus deus, & vita æterna:
Apo. 17. v. 14. & in apocalypſi de Servatore agno, Agnus vincet eos,
quoniam dominus dominorum eſt, & rex regum, & in
ferius, Vocatur nomē eius, Verbum dei: &, habet ſuper
veſti-

veſtimentum, & ſuper femur ſuum nomen ſcriptum, Apo. 19. v
rex regum, & dominus dominantium, ut ſuperius 15. 16.
dixerat. Hæc qùm de divina triade apoſtoli mirabiliter explicarint, ea fides utriuſquè teſtamenti teſtimonijs cómprobata iugi tradirione, ad nos uſque Epiſt. 2. 2. pr. 1
conſtantiſsima pervenit. Vnde mirum noneſt Martialem qui cum eis vixit, ſeque apoſtolum, & Cepham cognominat, Epiſt. 1. c. 10.
ipſam ediſſerere merificè potuiſſe. Iam quæ in ſymbolo deo attributa noſcuntur, nempe infinitæ perfectiones, poteſtas, providentia, bonitas, qnibus univerſa ſuſtineat, & pœnitentibus remittat peccata delens, & iuſta pro cuiuſque meritis præmia reddat: in ſacris libris nullibi non occurrunt; ideo que de ijs pauca loca ſaterit adducere. In Geneſcos initio habetur, In principio creavitd dij cœlos; & terrã in legiſlatione, Clamavit Iehovah deus miſericors, & clemens ſeu gratioſus, longus narium, ſeu tollerãs, & mul Exo. 34. v. 6.
tus benignitate, ac veritate, ſervans benignitatem millibus, tollens iniquitatem, & prçvaricationem, ac peccatum: & in Deutoronomio, Deus fidelis eſt, Deus veritas, & non iniquitas, iuſtus, & rectus ipſe: & apud Iob, Deu. 7. v. 9. 31. v. 4. Iob. 11. v. 7.
Num inveſtigatione deum invenies? num uſq; ad perfectionem Sufficientem ſibi inveniens? & rurſum, En deus magnus, nec noſcemus, numeri annorum eius nec Iob. 36. v. 26.
inquiſitio eſt: & ulteriùs, Novi quòd omnia poteris, nec prohibibitur à te cogitatio: & apud pſalmographum. Iob. 42. v. 7.
Magnus Iehovah, & laudandus valde, & magnitudinis eius non eſt inveſtigatio: & apud Iſaiam: Non inveſtigatio intelligentiæ eius: & apud Ieremiam, Ahah Iehovah dominator, en tu feciſti cœlos ac terram in potentia Ps. 144. v. 3. Iſa. 68. v. 28. Ier. 32. v. 17. &c.

tia tua magna & in brachio tuo extento: non mirum
erit præ te omne verbum. Magnus conſilio, multus
excogitatione, quòd oculi tui aperti ſuper omnes
vias filiorum Adam, ad dandum cuique viro ſe-
cundum vias ſuas, & ſecundum fructum ſtudiorum
ſuorum. Ieremiam ſequitur Baruch dicens de deo,
Bar.3.v.25 Magnus eſt, & non habet finem, excelſus, & immen-
ſus. Cuncta hæc in ſumman Servator collegit ſuis di-
Mat.5.v.48. cens, Pater veſter qui eſt in cœlis, perfectus eſt, qui &
Ioan.4.v.24. naturam divinam expreſsit inquiens, Spiritus eſt deus.
Quod verò creatio è nulla ceu materia præcedenti fue-
Iſa.40,v,26. rit, Iſaias teſtatur loquens: Levate in excelſum oculos
veſtros, & videte quis creaverit hæc: & rurſus è divinæ
Iſa.41.v.24.b. triadis perſonis inquiens, En vos ex non ente, & opus
veſtrum ex nihilo, & Machabæorum ſeptem martyrũ
2.Mach.7.v.28.f. mirabilis mater, Vniverſa, infit, è non extantibus fe-
Sap.11.v.8. cit deus. At quod in Sapientiæ libro dicitur, quòd dei
manus creavit mundum ex informi materia, ſeu invi-
Gen.1.2. ſa, eò reſpicit, quòd terra, & elementa in principio cre
ata & non conſpicua fuerunt ante lucem, & inania
vacua que formis viventium, quæ inde velut è mate-
ria rudiori formis inductis poſtea producta eam com
poſita exornarunt. Deinde, quòd filius dei ex vir-
Ioa.1.b.v.14. gine carne ſupta naſciturus eſſet, quod factum Ioan-
Mat.1.c.v.16. nes, Matthæus, atque Lucas referunt, Iſaias præ-
Lu.1.v.27 nunciavit, dicens, Ecce virgo concipiet, & pariet
2.. Iſa 7.c. filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, a Mat-
thæo interpretatum, nobiſcum deus, & antea præ-
Iſa.9.b. dixerat: Parvulus natus eſt nobis, & Filius datus eſt
nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum e-
ius, & vocabitur nomen eius, admirabilis, &

con-

conſiliarius, deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pa-
cis. Sanctam vero Chriſti converſationem & miranda o
pera evãgeliſtis relata, idem Iſaias præter alios vates, prę Iſa.c.35.
ſcripſit, qui etiam depinxit Servatoris necẽ pro noſtris Iſa.52.&.
peccatis aſportandis ſuſceptam, & ſepulturam. Quocir 53.
ca Corinthijs apoſtolus ait, Chriſtus mortuus eſt ꝑ pec 1.cor.15.a
catis noſtris ſecundum ſcripturas, & ſepultus eſt. Et ad-
dit, Reſurrexit tertia dei ſecundũ ſcripturas, quas è pſal Acto 13.e.
mographo ipſe, atque apoſtolorum princeps retulere. Act.2.d.e.
De tertio die Ionæ caſus prædictio fuit à Servatore reſe Ioan.2. c.
rata. De aſcenſu Chriſti, conſeſſu que ad patris dextram Mat.12.d.
& iudicaria poteſtate ibidem vaticinia recenſet Petrus, Ephe.4.b.
& ad Epheſios Paulus ex eodem pſalmographo, ac Da- Ps.67. Dan.7.d.
niel mirabilem viſionem pręvidit, cuius iudicijmodum &c.c.12. Mat.24.c
Servator prǽmonſtrans explicuit. De Spiritus ſancti ef 25.c.d.
fuſione Ioelis prędictionem Petrus prompſit. Carnis fu 1.Co.15. d.
turam reſurrectionem apoſtol' mirifice deſcribit, & Iob 1.Th.4.c
ante Danielem pręcinuit. Remiſsionis peccatorum fa- Iob.13 c. 19.d.
cultatem, ſeu ſolvendi apoſtolis Servator conceſsit, & id Dan.12.a. Mat.18.c.
vitale remedium per pœnitentiam converſis à delicto
ad iuſtitiam ſemper quocunque die præſto fore, non ſe- Ezech.18
mel Ezechiel proteſtatus eſt. Poſtremò de regno cœlorũ f.g. Ezech.33.
beato prœmio electorum, ubi recti vident gloriam Chri
ſti iuxta dicta per Clementem, apoſtolorum, ſecundum lib.8.con
Servatoris per Ioannem pollicita, Paulus apoſtolus ex ſpo.c.4 Ioan.17.
Iſaia ineffabilia prædicat. Hæc venturi ſeculi vera vita b. Iſa.64
eſt, nam damnatorum vita inextinguibilis quidem erit 1.cor.2.
eadem tamen perennis mors, vel nece amarior cruciat'
interminabilis. De cunctis amplum ſymbolum magn'
Athanaſius compoſuit, ab univerſa eccleſia eximio con
ſenſu receptum. Hebræi quoque tredecim vocatis arti-
lis ſua

culis ſua dogmata circunſcribunt tradentes Creatorem eſſe perfectæ eſſentię, cauſam unde cuncta derivantur; Deum eſſe unum, incorporeum; primum omnium; omni laude dignum; eſſe affluentiam dei in aliquos homines, ac per inde prophetiam; legem è cœlis a deo Moſi datam, Moſem fuiſſe patrem omnium pphetarum cunctis excellentiorem. Hucuſque octo expleticum vltimo, Mortuorum futuram reſurrectionem, rectè ſe habent ſanè intellecti. Non enim oportet, ut recens ſemper adſit prophetia, ſed ſatis eſt ad noſtram illuſtrationem antiqua revelatio vatibus priſcis, & apoſto-
S.Th.22. q 174.a 4 ad.3. lis facta. Moſem etiam fuiſſe prę ſtantiorem cunctis veteribus prophetis ſuſtineri poteſt, non tamen apoſtolis inſtrumenti novi vatibus, qui amplius iuxta Paulum re-
2.Cor.3 8 velata facie gloriam domini ſpeculátes in eandem imaginem transformati ſunt à claritate in claritatem, tanquam à domini Spiritu. Reliqui præter decimũ, quòd Deus cognoſcit, & curat opera hominum, ad perfidiam Iudaicam Chriſtianæ pietati adverſam ſpectant, nempe quòd lex non abolebitur, nec mutabitur, nec alia proficiſcetur à creatore, neque addetur, neque diminuetur; rurſus, quod is benefacit ſervantibus legem, prævaricãtes punit, quòd que credendum ſit Meſsię tempus, etiã ſi tardet. Nam licet medium olim verum fuerit durante legis veteris ſtatu erga Iſraelitas: ſed non iam, qùm a-
Ioa.19.f. v.30. bolita eſt, poſtquam Chriſtus adveniens eam conſumavit: verùm anterius ſemper fuit falſum, cùm lex mutanda potiore per Chriſtum foret cunctis ex debito audien-
Deu.18.d. dum iuxta Moſis, & aliorum vatum oracula: poſterius
Ier.31.f. Gen.49.b antiquis etiam prophetis adverſatur tempus adventus
Dan 9.g. Meſsiæ pręfinientibus iam olim præteritum.

Z Indi

7. C. *Modus procedendi ſacrorum bibliorum.*

INdicavimus quę præcipuè credenda ſunt, divinorū bibliorum autoritate certiſsimâ expreſsè contineri: quamquam & cuncta ſacris relata literis, ob dei teſtantis autoritatem credenda ſunt. Comprehenduntur autem ſanctis libris & quæ ſperanda iuſtis fęlicia prēmia, quę contrà improbis ſupplicia perpetua parata ſint, & quibus ad beatam metam vijs tendendū, quo fidei affectu, quib' iuſtitię, charitatis que operibus, quib' expectandis à numine opitulationibus, quibus ſacris ab eo inſtitutis ſuſcipiendis, uti divina inſtitutio neceſsaria ſpirituali hominū ſaluti perfecta conſtet, quam fuſi' explicare, theologicæ diſciplinę officium eſt, ut enarratorum biblia ipſa per ſingula edisſerere. Nunc enim generalius de divina tractamus autoritate ab alijs diſcriminanda: quà propter non ab re fuerit modum procedendi, quem ſanctę literę tenent, prēmonſtrare, & an plures admittant ſenſus, excutere, & quem prēſertim deſtinent. Quattuor potiſsimùm inſtituendi modi ſacris biblijs obſervati ſunt, dogmaticus cuius multa exempla præmiſsimus, & ab hoc non multum differens definitivus, veluti qum apoſtolus fidē deſcribens inquit, Fides eſt ſperandarum ſubſiſtentia, ſeu præſidentia rerum, argumentum non apparētium, propheticus vatùm prædictiones complectens, & præceptivus, quo quidpiam iubetur, vetatur, permittitur. Quāvis autem æquè certa ſint, quęcunque à numine produ tur, placet tamen deo alia ex alijs probata deducere, nec aſſerendo tantùm, imperandove, verùm etiam ſuadendo, & confirmando inſinuare atque accepta reddere. Ita enim aptè hominem per modum naturę ipſius congruentē Heb. 11. a.

ii. l

gruentē

gruentem inducit, qui ratiotinationis inſtitutor non deſtructam, ſed excultam, & quoad ipſa progredi queat, conſummatam cupit, & curat: ut ille in ſublimiorē diſciplinam certis inſiſtens veſtigijs ſubvehatur. Nam & ex ea nexus conſequentia ſæpe conſtat quæ numinis ſententia ſit, quę ſi ſeorſim ab alijs ſoluta funderetur, dubia lateret. Colliguntur verò ratiocinatricis argumentationis vi non ſolùm dogmata naturalem intellectus cōditi acciem ſupergreſsa è talib' alijs præmiſsis derivata, ſed etiam quæ de moribus, atque adeò quæ de deo aliôqui naturali ratione noſci queant è ſimilibus ſtabilita; quò contrarij errores omnino evicti refutentur. Quare non importunum erit exemplum ſubijcere pulcherrimum ſacris verſatum literis circa dei autoris uni-
Sap.13.a.b verſorum notitiam adipiſcendam. Vani quidem, ait Sapiens, omnes homines natura, quibus adeſt dei ignoratio, etiam è conſpectis bonis non valuerunt intelligere Entem, nec operibus attendentes agnoverunt artificem. Sed aut ignem, aut ſpiritum ſeu citatum aerem, aut (alijs interiectis) luminaria rectores mundi deos putarunt. Quorum ſiquidem ſpecie delectati hæc deos putaverunt; noſcant quanto his dominans melior eſt: nā
vel. vim ꝑ virt. ſpeciei geneſiarcha creavit ipſa. Aut ſi virtutem, & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab ijs, quòd hæc faciens fortior ſit ipſis. Nam à magnitudine, & ſpecie, atque creaturis analogicè geneſiurgos ipſorum conſpicitur. Sed tamen in his querela eſt exigua: (& paucis interpoſitis) Rurſus autem nec ipſi venia digni. Si enim tantùm valuerunt intelligere, ut poſsent æſtimare ſæculum, horum dominantem
Act.14.c. qui citius non invenerūt? Apoſtolus etiam de Deo vivo

qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis Act. 14. c.
ſunt, inquit, Atqui non inteſtatum ſe ipſum reliquit, be
neſaciens, cœlitus nobis pluvias dans, ac tempora fructi-
fera, implens cibo, ac lętitia corda noſtra: & alibi, Deus Act. 17. f.
operatus mundum, & omnia quę in eo ſunt, hic cœli &
terræ dominus ſubſiſtens, nō in manufactis templis de-
git, neq; à manibus hominum curationem ſuſcipit, in-
digens quoquam, ipſe dans univerſis vitam, & flatum
peromnia. Fecitq; ex uno ſanguine omne genus homi
num degere ſuper omnem faciē terrę definiens prę ſti-
tuta tempora, & terminos habitationis eorum, ad quæ
rendum dominum, ſi utique attrectent eum, & inveni-
ant, quanquam non longe ab uno quoque noſtrûm ſub
ſiſtentem. In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſum',
ſicut & quidam apud vos poetarum dixerūt: Ipſius nā-
què genus ſumus. Itaque Arati poetæ teſtimonium A-
thenienſibus convincendis obijcere non indignum du-
xit, qui & Romanis, de ſapientibus, ſive philoſophis ait:
Quod eſt notum dei, manifeſtum eſt inter ipſos, deus Rom. 1. c.
nanquè ipſis manifeſtavit. Nam inviſibilia ipſius è crea-
tione mundi factis intellecta perſpiciūtur, ipſaquè ſem
piterna eius poteſtas, ac divinitas, in hoc ut ſint excuſa-
biles. Propterea quòd noſcentes deum, non ſicuti deum
glorificarunt, aut gratias egerunt Placuit autem Græcā
obſervare phraſim, ut cuncta omni ex parte fierent ex-
preſsiora. Pręterea ſacra biblia maxima ſui parte hiſto-
riam rerum geſtarum cum temporis ſucceſsione ab or-
bis initio texunt, & vaticinijs etiam, pſalmis que atque
alijs interſerunt, cùm & ſapientia Syrachidæ illuſtres vi Eccli. 44. & c.
ros celebret. Id autem multas ſecum & inſignes utilita-
tes affert. Nam ad permovendos animos ut uirtutem ſe
ctc

ſtentur, vitia fugiant, plurimum valent exempla ſtudioſorum laudata, & improbata pravorum: pręcepta quoque virtutis minus proſunt, niſi exequendi modus tradatur, qui maximè imitatione patefit. Cùm rurſus legũ tractatio nuda per ſe arida, & parum amœna ſit, eam numini condire viſum eſt admiſta hiſtoria, quòd omnes etiam rudes, & imperiti rerum narratarum cognitione capti cum voluptate ducuntur. Explicat ad hęc hiſtoria non rarò divina ſcita, quo pacto accipienda ſint, oſtendens, quem admodum fuerint executioni mandata. Vlteri⁹ quod ad vitę inſtitutionẽ in primis cõducibile eſt, per ſacram hiſtoriã conſtat hierarchię eccleſiaſticæ cùm veteris, tum novę conſtitutio, reipublicę etiam civilis adminiſtratio, ſucceſſus, caſ⁹, mutationes Divinę denique hiſtorię conſtructio tam ſublimi artificio digeſta eſt per ſuccedentium virorum ętates certo ratoque ordine annis ab orbis primordio ſupputatis, ut et mortales revocet ad autorem omnium agnoſcendum, unde durationis calculatæ exordium creatus orbis duxit, & ſimul indicet eandem ſupremę philoſophię diſciplinam cunctis ſeculis à ſanctis hominibus fuiſse obſervatam, quod argumentum in chronographia latè proſecuti ſumus. Cõſentaneum quippe fuit, (ut perfectiſsimi autoris op⁹ cõſummatum evaderet.) eius cognitionem piam, & gratum cultum in mũdo defore ne unquam eveniret, quò etiam exquiſitiſsimo iudicio tali veri amatores ab errore omni diſcretam verę religionis doctrinam catholicã ſive univerſalem ſtudioſorum omnium non unius ęvi, ſed cunctorum, uti certiſsimam amplecti tutò poſſent. Adhibuit inſuper numinis cura ſacris in literis carmina cantica que ad afficiẽdum animis dulce lenimen, preces

que ſuavi excitato fervore concipiendas, ac divinas lau
des concelebrandas. Nam præter librũ Iob heroico ver-
ſu concinnatum, præter pſalterium lyricum, & epitha
lamij cantica, & lugubres threnos, plures odæ ſanctis li
bris habentur inſperſę, ut magna ille dei hexametro car 4. li. antiq.
mine ſecundum Ioſephum in deuteronomio contexta, Iud. c. 6. Deut. 32.
& cantica Moſis, Iſraelitarum, Deboræ, Annæ, Davidis Exo 15. Num. 21.
Tobiæ, Iudith, Ezechiæ, Iſaiæ, Habacuc, magnę matris Iudic. 5. 1. Reg. 2.
Virginis, Zachariæ, Simeonis, atque agni: quibus & 2. Reg. 22. 23.
mulieris fortis alphabetum eſt annectendum, ac trium 1. Pa. 29.
Danielis ſociorum hymnus ampliſsimus. Vtitur demũ Tob. 13. Iudith. 16.
divina ſcriptura decentiſsimo ſuæ gravitati eloquentiæ Iſa. 38. Iſa. 5. 12.
ornatu, qui quando que inter traductionis ſalebras diffi 26. 27. 55 Abac. 3.
ciles deliteſcit. Non enim deus reijcit ſynceram eloquen Lu. 1. 2. Apo. 15.
tiam quæ ad inſtituendos, conciliandos, ac flectendos, Pro. ult.
ex verò animos adhibita meritò in pretio habetur: qùm Dan. 3. 2.
eius autor, ut cæterarum diſciplinarum ſit. Ita tamen eã
admittit, ut dux ſapientia ſit, cui' illi prima cura iure eſt,
comes eloquentia non præiens, ſed ſubſequens ſapientiã
velut inſeparabilis famula, non aſcita, quin pótius tan-
quam ſponte ſubiuncta, & rebus ipſis ſapientię proprijs
quaſi agnata. Caſta igitur ſit oportet, non pigmentatis
fucis lenocinium præferens, verùm nativo colore, deco
ra virili ſpecie, germanis toris, & ſolidis nervis cõſiſtẽs.
Hæc facundia eſt, quę ſapientiæ coniuncta ſuavem, ſalu
brem que fructum afferens plurimũ valet, ac veraci præ
dicatione laudatur. At quæ illam mentitur ficta eloquẽ
tia ſecedens à ſapientia rebus publicis nimium obeſt ple
runque, nunquam prodeſt. Sapientia verò elocutionis
miniſterio deſtituta prodeſſe quidem parùm, ut elo-
quens æque ac ſapiens vir ſenſit, at non officere queat: Cicero. lib. inve. reth.

ita ut

ita ut ſi alterutrum eligendum ſit, infans ſapientia, quàm inſipiens eloquentia magis optanda ſit. Tamen utramque ſimul amplius Auguſtinus probat, qui pulchrè oſtendit ſacris in libris rethorica ornamenta expreſſa exemplis adductis ex apoſtolo, atque vel ex armentario vate ſyncomoros vellicante. Itaque ſchemata verborum, & ſententiarum ſanctis in literis frequentia ſunt, miſcentur tropi, ſynedochæ, hyperbolæ, metaphoræ, parabolæ, ac ænigmata, ſub quibus literarius ſenſus de quo iam agetur, apta collationis ſimilitudine deſignatus continetur, uti cum Chriſtus ob puritatem agn⁹ dicitur: ad vulgarem etiam loquendi uſum ſacra ſcriptura deſcendẽs ſe attemperat, ut imperitos alliciat, eadem ſapientiſsimos ſupergreditur, ut in admirationẽ rapiat.

li. 4. doct. chr. c. 5. 6. 7. &c.

Amos. 7. d.

Ioan. 1. v. 36.

8. C. *Multiplex ſenſus ſacræ ſcripturæ.*

DE hinc iam expendẽdum eſt, an divinæ literę ſenſus plures ſuſcipiant, & quo pacto, quotque admittant, & quis prę cipu⁹, certior que ſit ad fidei dogmata ſtabilienda, quem ut potiſsimum ab almo ſpiritu ſacrorum librorum autore deſtinatum, & intentũ credere ſimul atque agnoverimus, ob ſuperni teſtimonij veracem autoritatem teneamur. Ac primò multiplicem ſub eſſe canonicæ ſcripturæ ſenſum prę ter eũ qui prima frõte occurrit, ap̃lica ſapiẽtia retegente conſtat. Apoſtolus nãque ad Galatas ſcribens explicat Agar ſervam deſignare ſervientis Arabiæ regioni Hieroſolymorum confinis montem Sina, & per montem vetus teſtamentum illic latum, & Iſmaelem ancillæ filium veterem populum priſci teſtamenti ſervilibus cœremonijs ſubditum: at Saram liberam ſignifica

Gal. 4. c. d

Gen. 16. 21

Exo. 19. 20

gnificare liberam Hieruſalem non modo in terra poſitam, ſed & ſuperiorem cœleſtem eccleſiam, interris exordium nactam, per illam verò novum teſtamentum Hieroſolymis confirmatum, & Iſaac liberę filium divina pollicitatione natum, populum novi teſtamenti à ſervitute antiquorum rituum liberum, qui reiectis oneroſis umbris deo per novę gratię opera liberiora libertate à Chriſto donatus acceptus foret. Vbi quid fidelib' credendum ſit ex illa hiſtoria per allegoriam quaſi alieniloquium dicta toto loco proſequitur, ac ſimul quid operandum ſit, quid reijciendum, oſtendit, quod ad mores pertinet, quę geſtæ rei explicatio qùm ſit, tropologia proprius dici ſolet, quòd tropus, non tantùm modum, ac ſententiam, ſed & morem notet; indicavit etiam ſupremam Hieruſalem, quam omni ex parte fœlici libertate cumulatam fideles expectare debeant, quæ rei ad finẽ ultimum beatũ ſpectãs expoſitio, anagoge propriè quaſi ſuperductio vocari cõſuevit. Sic deprehenſum eſt præter literæ hiſtoriam texentis primum ſenſum vocibus ex propria impoſitione reſpondentem, quem ideo hiſtoricum literarium ve plerique appellãt, alios myſticos, ſecretiores, ſpirituales ſacra ſcriptura comprehendi, nẽpe allegoricum, tropologicũ, anagogicum. Ac procul dubio immenſa numinis ſanctorum librorum autoris ſapientia valet, non modò ut homines, vocabula ſignificandis alijs accomodare, ſed res inſuper vocibus deſignatas non particulatim tãtùm, verùm & in univerſum ob id conſtitutas ac digeſtas, quò veluti ſigna congruentiſſimè aptata, ſublimiora myſteria denotent: quod proprium ſacrarum literarum eſt. Attẽditur autem præſertim fidei allegoricus ſenſus in lege veteri, quæ novæ ſecundum

Heb. 11. 1

Luc. 24. 8 v. 47.

Heb.10.a. dum apoſtolum umbra & figura fuit, moralis potiſsi-
1.cor.10. b.c. mùm in Chriſto capite, cui' omnis actio membrorum
eſt inſtitutio, ut ſimilia per Charitatem operentur; ana-
gogicus maximè in ecclesię novæ hierarchia, quæ cœle-
ſtis exemplaris noſtram ſpem manentis inſtar diſpoſita
id reſpicit, exprimit que. Quamquam autem ſacra ſcri-
ptura multis in locis præter obvium literæ intellectum,
arcanos alios ferat allegoricum, moralem, anagogicũ,
quorum nomina multi ſæpe cõfundunt, & eorum quē-
vis vel ſimplicem, vel duplicem, aut etiam multiplicem:
plurimis tamẽ locis modos quattuor ſenſuum minimè
Io.16.b. 18.19. patitur. Nam ubi fidei dogmata velut ſummæ triadis,
& chriſti paſsi tradit, is ſenſus primarius eſt, & alium il-
lic allegoricum quærere, væſaniæ, aut impietatis fuerit,
Io.15.b. 13 a. ſicut ubi de dilectione mutua ſanctis quę operibus agit,
princeps ſenſus literæ moralis is eſt; ubi de beatitudinis
Io.17.a.d præmio verba facit, is proprius eſt literarius ſenſus, nec
anagoge alia ſperandorum quærenda eſt. Præterea qui-
bus in locis præter innatam literæ intelligẽtiam, ſenſus
alij myſtici locum habent, licet ij claſsicorum enarrato-
rum elucidatione probabiles habeantur: divina tamen
autoritate certi non ſunt, niſi alijs ſacrorum librorum lo-
cis fulciantur, ubi iuxta gennuinum literæ ſenſum indu-
bij ſint. Sicut in Saræ, Agar, & natorum ipſarum hiſto-
ria ſenſum etiam arcanum utriuſque teſtamenti eſſe ſa-
cra Pauli epiſtola certò aſseritur, in qua iam is ſenſus li-
teræ germanus eſt. Immo verò numinis celſa providen-
tia ſedulò curavit, ut quidquid fidei ac religioni ſupernę
neceſsarium ſub ſpirituali contineretur intelligentia, ſa-
cris in literis alicubi per literarium ſenſum manifeſtè p-
deretur. Is enim apertior eſt, ac primo ab autore prǽten-

tus, cui uti fundamento ſolido myſtici ſuperſtruantur, quem proinde agnitum iuxta catholicorũ expoſitorũ explicationem firma fide credere debemus; ex quo ideo ſolo certum divinæ autoritatis argumētum elici poteſt ad veræ religionis dogmata ſtatuenda, & cõtrarios erro res refutãdos. Vniuſcuiuſque autem loci ſenſus nativus plurimùm è præcedentibus, & ſequentibus conſyderatis patefit, & aliorum locorum collatione illuſtratus elu ceſcit, quam analogiam Auguſtinus nuncupat. Quan doque autem literæ ſenſus agnatus nõ unus eſt, ſed mul tifariam pro autoris infinita ſcientia ſumi poteſt. Illud nanque pſalmographi de Chriſto à Patre dictum, Fili' meus es tu, ego hodie genui te: Apoſtolus ad Hebræos de divina æterni Verbi generatione, Antiochiæ Piſidiæ concionem habens de reſuſcitatione carnis immortalis ipſius diſſeruit, quòd utrunque ſenſum locus admittat, illum ut potiorem, nunc veluti ſecundarium ex illo deductũm. Cæterùm literarius ſenſus eſt, quem dictiones ſive propriè ſumptæ, ſive trallatæ cõficiunt, figuratè per metaphoram, parabolam, aut alios tropos ac figuras de ſignatum. At qui cùm in apocalypſi dicitur, Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Divid; nõ deſtinatur præſertim ſignificari, exprimique leo, animans beſtiarum fortiſſima, & arboris firmus truncus: ſed Chriſtus inſtar leonis inſuperabili fortitudine præditus, & è genere Davidis ortus præſtantiſſimus filius, tanquam plantæ validiſſimum germen, quod totã amplitudine ſua radicem com plectatur. Quanquam & ſimul fera, & ſtipes ſtirpis no tatur, unde ſimilitudo ducta collatione apta ſub indica tur; quæ propter ſe non erat, cur notârentur, niſi ut potius aliquid ex comparatione deſignatum depingerēt.

li. de. util. credendi.

Pſ. 2.

Heb. 1. b.

Act. 13. e. c.

Apo. 5. b.

Itaque

Itaque quod figurata loquutione præcipuè intelligi ſignifictaum debet, non id eſt, quod ut collatum adumbret aliud, offertur, ſed id quod illo eſt veluti ſigno deliniatum. Metaphoris autem canonici libri frequenter utuntur, & parabolis, quæ conferendę latioris ſimilitudinis gratia componuntur è continuaatis metaphoris, quę que niſi declaratio accedat, iam ęnigmata ſunt, quum autem explicantur, omnia eorum membra minutatim exponenda ſunt, & propoſito applicanda, quùm in id conſtructę, ac diſpoſitę ſint. Aptiſsimus verò eſt ſacris literis is docendi modus multis de cauſis. Comparatio namque ab uſu notis rebus deſumpta naturali quadam illecelebra mentibus allectis ſe ſe iucundius inſinuat, & collationis per omnia reſpondentis artificio ſapientiam pręferente facile perſuadet, & ſub conſueta imagine tenacius hęrere quod deſtinat, facit. Ad hęc ut ſolis rutilans iubar nequit imbecillis oculis, niſi nube interpoſita temperetur, cerni, ſic divinus inacceſſę lucis radius commodè nobis illucere haud quit, ut invalida intellectus humani acie percipiatur, niſi, uti divinus Dionyſius detegit, varietate ſacrorum velaminum circumveletur, quod metaphoricis, ſeu parabolicis ſimilitudinibus fit, in quibus ſub affinium nobis rerum tegumentis involutus vires ſuas noſtrę infirmitati attemperat. Vlterius ęnigmaticus ſermo per ſe nudus lividis canibus, & lutulentis ſuibus iuxta Servatoris ſententiam, ſanctum occulit, ubi verò ad eſt inſtituens lumen ſapientiæ supernę malevolos averſantis, ſynceros quærentis, hos ſimilitudo ex obvia notitia excitat ad veſtigandi arcani ac diſcendi ſtudium.

[Margin: li. cæleſ. hierar. c. 1.]
[Margin: Mat. 7. a.]
[Margin: Sap. 1. a.]

dium; efficit que ut recondita doctrina ſudore quæſita, & inventa tandem oblectamento mirificè ſit, ac digno in precio habita non contemnatur, ſicut ea quæ cui vis expoſita ſine labore patent, negligi, aut etiam faſtidio eſſe ſolent. Sunt autem multa magnę que ſacrę ſcripturę partes ex toto parabolę, ut pręter plures euangelicas integrũ canticorum canticũ: quales & plures pſalmi quadam tenus apparent, qui Davidis afflictionibus, & Salo- Ps 36. 71.
monis glorię aptari queunt, ſed in Chriſtum amplius ꝓpendent, utraque in ſe typis ſuis ſuper eminentem. Videtur nanque parabola non modò ex vitę conſuetudine affingi poſse, ſed etiam ex ignota, vel nota quoque hiſtoria ſumi, quę in id pręſertim à numine diſpoſita ſit, uti typi ad Meſsiam pręfigurandum fuere. At quia tranſlata ceu parabolica locutio communiter non adumbrantis rei ſenſum pręſe fert, ſed rei potius adumbratę illo quaſi pretento ſigno pariter notato rei deliniantis; in ijs autem pſalmis ſenſus ad Davidem, ac Salomonem ſpectãs iuxta hiſtoriam pręfertur: dici non iniuria valet, quaſi per tropum parabolici ænigmatis duplicem literarium ſenſum eſſe typicum alterum anteriorem, potiorem al- Vi. Heb. 9. b. v. 9.
terum antytipum. Siquidem Auguſtinus inconveniens li. 12. conf. c. 18. &c.
minimè ducit plures eiuſdem literę ſenſus ſalva fidei veritate intelligi; quanvis diſparati ſint: quanto magis id concedi conſentaneum eſt, ubi rato præſignationis ordine intellectus inter ſe conſentientes connectuntur? Tot de potiſsimo literario ſenſu dicta nunc ſatis ſint, quem non immeritò apoſtoli per Clementem anteferunt di- li. 2. conſt. apoſ. c. 5.
centes; Attende igitur diligenter verbo ô Epiſcope, ut quatenus fieri poteſt, omnia ad verbum interpreteris: & magnus itidem Baſili᷑. inquiens ſe aquam ut aquam Hexamerõ hol 9.

in

intelligere potius, quam impropria ſignificatione ſumere malle. Quando quidē is eſt, cui error, falſitas que ſubeſſe nequit, utpote quem prima veritas ſanctarum ſcripturarum autor primitus genuinè que ſignificare decrevit, autoritate ſua, dum quidvis teſtatur vel extare, vel eventu provenire, vel dictum eſſe, ita uti libri divini referunt, viri ve in eis inſtinctu divino impulſi, aut etiam electi angeli, de quorum diſcrimine iam temp⁹ eſt ut diſſeramus.

9. C. A ſacrorum bibliorum conditoribus aſſerta divinam habere autoritatem, ab inductis relatis aſſerta, pro cuiuſque dignitate cenſentur.

AT qui quod primùm in ſacris literis autoritate divina teſcatū agnoſcitur, id eſt, quod cuiuſque libri, tractatus ve diſtincti uti pſalmi, conditor aſſerit. Aſſeverat
1. Ioa. 5.b autem is quidpiam eſſe, uti Deum unum trinum que coſiſtere, vel aliqua eventura, qualia propheticis prędictionibus continentur, aut eveniſse, uti quæ rerum geſtarum hiſtoria comprehendit, ad quę reducūtur, quę a quoquam dicta eſſe narrat: quæ ab illo dicta eſſe affirmat quidem, ac proinde ita cōtigiſse verum eſt, non tamen continuò confirmat, & comprobat; ſed pro introducti loquentis autoritate ſunt certa, vel incerta cēſenda. Si enim deus inducatur fari, verè ſolidiſsima de-
I.b.c.1. bent ab eo prolata iudicari, ſin deſertor ſpiritus, dubia ſunt habenda, vel maxima ex parte falſa, niſi aliunde vera eſſe conſtet. Immo verò inductorum ſæpe numero verba falſa ſint oportet, ut ſcripturę ſacræ veritas certiſſima

ma emergat, uti qùm Ioannes inquit, Quis eſt mendax 1. Ioa. 2. d.
niſi qui negat, ſcilicet negando ait, quoniam Ieſus non
eſt Chriſtus? opus eſt aſſertum inficiantis mendacium
eſſe, quò eum mendacem aſſeverantis apoſtoli aſsertio
vera ſit. Scitum enim illum eſt dialecticorum, ut oratio
vera ſit aliam falſam affirmans, neceſse fore ita ſe habere
nempe aliam falſam eſse. Nihilo ſecius ob id haud quid
quam in canonicis libris falſum continetur: id nanque
ſacra ſcriptura propriè continetur, quod ab ea traditur,
atque aſseritur, quod atteſtante atoritate divina ſemper
verum eſt, ita ut proditur. Si qua vero falſa illic notan-
tur, non per ſe protinus afferuntur, ſed quatenus ſub ve
ritatem primariam ſcripturæ cadunt, ab aliquo relato
inducto illa enuntiata referentis. Quanquam autem
deus princeps autor ſanctorum bibliorum eſt qui condi
toribus prophetico lumine vel inſtinctu præſens adfuit
mentem gubernans, linguam movens, ac manum etiã
dirigens, & pennam temperans: nihilominus tractatus
quiſque ad compoſitoris perſonam relatus veritatem
exprimit, quam autoritas divina teſtatur. Nam qùm in
Geneſi dicitur, Hic eſt titulus monumẽti Rachel uſque Ge 35. d.
in hanc, ſive præſentem diem, id non de dei æterno die,
ſed Moſis ſcriptoris ætate verè intelligitur. Et qùm apo-
calypſis conſcriptor ibi ait; Ego Ioannes frater veſter, & Apo. 1. b.
particeps in tribulatione & regno, & patientia in Chri-
ſto Ieſu, fui in inſula quæ appellatur Patmos, id non in
deum beatum, ſed in apoſtolum ſcribentem veraciter
eſt referendum. Cæterùm quandoque cõditor nulla ad
ſe reſcipicientia verba facit, veluti in cantico canticorum
drammaticè contexto, quod protinus ad perſonas Spõ-
ſi, et ſponſæ, aliorum que directè loquentium inducto
rum

rum ſcriptore non interloquente refertur; ſive parabo-
læ prætextus ad Salomonem qui canticum pangit, ſive
ad alium ſpectet prçſtantiſsimum ſponſum, qui eſſe po
tuerit, & Chriſti ſponſi eccleſiæ de quo germano literæ
ſenſu propriè agitur, imaginem adumbrare. Tunc verò
vel ex titulo, vel ſine titulo ipſa met contextione patefit
ſtructor ſubtexta non ſolum aſserere ab inductis relata,
ſed etiam uti veriſsima ore ipſorum aſseverare. In alijs
nonnullis ſacris libris, velut eccleſiaſtico genus locutio-
nis ſervatur exegeticum, in quo exponẽs inſtitutum tra
ctatum conditor ſolus recta verba ſine alius interlocu-
tione perſonç fatur. In pleris que verò adhibetur miſtũ
ex imitativo, & narrativo, ubi & ſtructor ipſe loquitur,
& perſonas alias non modo locutas refert, ſed & ſuis lo
cis directè loquentes introducit, quarum dicta æquè ꝑ
cuiuſque autoritate, ſicut prius nonuimus, penſanda
ſunt. In his autem nonnunquam compoſitor deſe nihil
narrat, ut in Geneſi Moſes: aliquando facta & dicta ſua
tanquam prima perſona profert, ſicut Nehemias: plerũ
que quæ geſserit, ac dixerit, quaſi de quacunque alia
tertia perſona, etiam inducta rectè loquente refert, velut
Ioa. 21. b. 4. in evangelio Ioannes, & Moſes in Exodo, Levitico, Nu
meris, Deuteronomio: ſed & quãdoque utrumque miſ
cetur, ut conditor iam uti prima perſona promat, quæ
Iſ. 6. 5. 2. 7. fecerit, ac pronuntiarit, iam ceu de tertia, etiam directè
loquente introducta, ſicut Iſaias, & plures alij vates. Por
Ier. 10. c. Ezech. 1. 2. rò præceptiones, & monita reduci ad aſsertionem per-
Dan. 7. 3. Amos. 1. 8. ſpicuum eſt; quid enim eſt aliud, Diligite iuſtitiã, quàm
Sap. 1. 2. debetis diligere, vel dignũ eſt, ut diligatis? Permiſsiones
autem his incluſæ aliquoties contrario ſenſu per ironiæ
ſimulationem, antiphraſin ve ſimul, ac ſarcaſmon, ſi-

ve

ve irriſionem accipiuntur, qualis eſt illa eccleſiaſte, Vade ergo, & comede in lætitia, cum ſequentibus, quoad ſubditur; quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſciẽtia erunt apud inferos, quò tu properas: & rurſus illa; Lętare ergo iuvenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuventutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorũ: & ſcito; quòd pro his omnibus adducet te deus in iudicium. In quibus idem eſt dicere, abi, lętare, ac ſi diceretur, liberũ tibi eſt abire, ut quę libuerit, vitę iter agere, ac voluptatibus indulgere, ſed & pro libidine proterva dignus es, qui illuſus ſinaris, qui te ſemper iuvenem fingis, etiã cùm minimè ſis: tamen haud tibi licitè conceſsum eſt arbitratu tuo vivere: quandoquidem omnis boni defect' eſt apud inferos, quò talibus vijs feſtinas, & pro ijs in iudicium dei adducendus es, quod noſse ac meminiſse oportet, ut iuxta delictorum pondus inferis cruciatib' plectaris. Verùm quo pacto ſit inductarum intra ſacros libros perſonarũ autoritas diſtinguenda, & ęſtimanda, via, & ordine conſyderandum eſt. Nàm primùm ſi deus à conditore libri tractatus ve cuiuſque loqui referatur, divinę quoque autoritatis teſtimonium aſsertis à dei perſona inducta ineſt, ut ęquè vera, ſolidiſsima que habeantur, uti principio tetigimus: nec min' ubi unigenitus dei Chriſtus, ut in evãgelijs, introductus fari aſscitur. Deinde ad numinis miniſtros veniamus. Si nuntij angeli Dei quidpiam dicere tradantur, non minus per eos, quam per prophetas divinam autoritatem prolatam accipi pareſt. Angeli nanquę dei ſanctis literis intell guntur, ut ſacri doctores ſemper ſenſerunt, electi, & conſummati beatitudine fruentes, in quos nec ignorantia, neque culpa cadit, qui à dei

Eccle. 9. b. c

Eccle. 11. b.

Su. eod.

dei pſcripto nec latũ unguã unquẽ diſcedũt, quin poti⁹ quicquid agunt, quicquid loquuntur, ab illius mente o mniſcia, & inmenſe optima profectum deſumunt. Reliqui verò deſertores angeli divinæ legationis munere indigni ſunt, quanquam vel inviti dei iuſsis parere coguntur, ubi præſertim ab infeſtandis mortalibus arcentur, quibus ſi nocere numine permittente detur, damna libenter nimium exequuntur, non tam ut obtemperet domino inviſo, quàm ut quoquo pacto autoris operib⁹ odio proinde exitiali habitis, maximè ad fœlicitatem aſ citis ſibi præcluſam officiant. Nonnunquam etiam angeli ſancti ob divinę iuſtitiæ zelum ſupplicia inferunt,
4. Re. 19. punitionem exercentes: qualis impium Sennacherib ex
g. Num. 22. f ercitum delevit, & qualis is fuit, qui à deo ſtans viam va tis Balaam perverſam ſibi contrariam teſtatus, ſe occiſu rum fuiſſe aſſeruit hariolum, ni aſella, cui dominus linguam ſolverat, de via declinans loco ceſsiſset. Nonnul-
Tob. 3. ſi. Dan. 9. f. lorum autem fœlicium nomina ſacra ſcriptura exprimũ
1. Pa. 21. a tur, ut Raphael, Gabriel, Michael, à quibus reproborũ
3. Re. 21. c ſpirituum latè diſcriminantur appellationes, ceu Satan
4. R... Iob. 3. ib. Belial, Beelzebub, Aſmodæus, Leviathan, Behemoth,
Iob. 3. b. 40. b Adadon, apolyon Græcè, ſicuti diabolus dictus, is exter-
Apo. 9. c. 12. b. minans, hic calumniator notatus. Quandoque verò hu
1. Re. 16. iuſce ordinis ſpiritus dei, non tamen ſimpliciter, ſed cũ nequitię nota malus vocatur, ut inter bonos pravos que differentia ubique inter luceat. Vlterius de prophetis lo quentibus inductis fuſior ſermo habendus eſt. Nam ſi prophetæ falſi, ſive idolorum, aut dæmonum improbo rum ferantur, ſecundo ab illis loco ſunt exiſtimandi. Sin
Ier. 1. veri numinis prophetæ ſint ex officio, deputatione ve divina vates, ſeu videntes nuncupati & habiti, quæcũquę

aſſerere ſacroſanctis in literis referantur, velut è prophe-
tico luminis, inſtinctusve ſpiritu profecta, atque ideo au
toritate dei firmata iudicari debent: niſi ubi quędam p- Su.li.1.c.
prio ſpiritu ſuggerente apprehenſa, quaſi deo inſtigan- 10.11.ſi.
te inſpirata ſuſpicantes locuti, non dei eſſe per eum mo-
nentem correcti noviſse comperiantur. Sicuti Nathan 1.Pa.17.
qum uti vates Davidem ad templi conſtructionem ani-
maſset, correctus id ſucceſsori ſervatum prenuntiavit.
Id autem ſummi numinis cura providit, ut prophetarũ S.Th.22.q
ſuorum reſponſa non à ſe lata corrigeret, quo à ſe orta u 171. a.5,
bi nulla correctio ad foret, cognoſcerentur, nequam in ex.S.Gre.
divina inſtitutione per vates à ſe prodita hærendi, erran in.Ezech.
di que occaſionem reliquam faceret. Hinc patet quęcun
què in ſedecim prophetarum vaticinis libris traduntur
à cuiuſque peculiari auctore dicta, non modò tanquam
prima perſona, ſed & quaſi tertia etiam rectè loquente
inducta pari atque ab exordio ductam conditoris referẽ
tis aſsertionem autoritate divini teſtimonij, atque adeo
una met pollere. Quia verò hiſtoricè multa de alijs ple-
rique narrant, ut Iſaias, Ieremias, Ionas, Ezechiel, ac ma
ximè Daniel, de ijs eadem quæ de alijs ſacris hiſtorijs ob
ſervanda erunt. At quæ in vaticinijs priſcis animadverti
mus, non minus in Ioannis apocalypſi prophetica locũ
habent. Quia vero à divino inſtinctu ęque nec pra-
vum nec falſum prodit, correctum atque cohibitum Apo.22.b
ab angelo adorando Ioannem prolapſum inveni-
mus, quòd is adorationis modus ſoli deo exhiben-
dus eſset, & alij oblatus, atque admiſsus pravitatis
ſpeciem ſortiretur, quanvis Ioannes tunc in exceſsum
ſpiritus ſublatus non libero iudicio, ſed carnis imbe-
cillis veſtigijs ſub repentibus exorbitans culpa vaca-
ret.

ret. Idem tamen poſtea ſub libero prophetici luminis iudicio revelationem præviſam recolens, & Su li.c.11 conſcriptionem relegens agnovit intelligentia, & conteſtatus autoritate divina confirmavit diſtinguens quæ à numine proceſsiſsent, quid carnis infirmitati correptę tribuendum foret. Non abſimilia exiſtimari par eſt de apoſtolicis una & viginti epiſtolis, Ro.8.d. v.23. quarum conditores apoſtoli primitias ſpiritus adepti, 1.Cor 12 d.v.28. prophetico faſtigio pręlati ad inſtituendi fidelis po- Eph. 4.b. v.11. puli publicam utilitatem eas liberę diſpoſitionis iudicio aſsiſtente ſancti ſpiritus illuſtratione ordinatas Gal. 2.c. comprobarũt. Vnde liquet, quę Paulus à ſe ut rectè facta Galatis refert, quę à Cepha Petro reprehenſione digna, uti adverſa, ita ſe planè habuiſſe, tum ob cauſam expoſitam, quòd ad inſtitutionis ſpecialem auctorem eundem illa æque pertineant: tum quòd quę ſacer ſcriptor compoſitor ve probat, approbanda, quę improbat, reprobanda prorſus cenſeri debent, prout ab eo traduntur, numinis autoritate atteſtante, & ſtabiliente. Nam ſi ea uti perpetuò vera, ſtatuta ve aſſerat, ut maximè novo teſtamento fit, ſic accipi oportet; ſin ad tempus, velut pleraque iuſta cœremoniarum veterum, quatenus non abolita manerent, ſumi decet. Itaque potiſsimè conſyderari opus eſt, quæ à ſacræ ſcrpituræ ſtructore quovis tanquam comprobata, reiecta ve promuntur iuxta ſtyli formam ſolerter expenſam agnita, ut ea talia iam principis autoris conteſtante autoritate certiſsimè teneamus: ſicut ex Epimenide poeta deſumptum teſtimonium, verum ab apoſtolo ad Titum ſcribente aſsertum: & ſalutationem exceptoris Ti.d v 13 Ro.16.d. Tertij ad Romanos epiſtolam deſcribentis, quaſi

ex prima perſona rectè loquente prolatam, quòd eam
inter ſuas ſalutationes Paulus admiſerit. Attamē ob pri
orem nuper tactam rationem Lucas apoſtolorum acta
texens ſua que una iam Pauli comes ſub ſpirit9 almi du- Act. 21 a. & 2. c 19 &c.
ctu extans, preces, quibus cum alijs ſuadere nitebatur
apoſtolo, ne diſcrimen Hieroſolymis ſe operiens adiret,
tanquam minus provida commiſeratione non ſecun- Rom. 10.a
dum ſcientiam fuſas correxit ſubdens, Domini volun-
tas fiat, & utrumq; ſimul conſcripſit. Non eadem tamē
cauſa fuit Matheo & Ioanni evangelicam hiſtoriā ſtru
entibus, ut ſi qua de ſe referrent minus probanda vel ge Mat. 9. b. 18. a 28 c.
ſta, vel dicta, correctionem neceſſariò adderēt, quanquā Ioa. 13. a. 18. c. 20. b.
& eam plerumque ex ore Servatoris apponunt. Chriſti
nanque hiſtoriam prodebant, non ſuam, niſi quatenus
ad præceptorem de diſcipulis inſerta narratio pertineret
de quibus communiter apoſtoli evangeliſtę verba faciē
tes, cum alijs de ſe quoque utide tertijs perſonis etiam re
ctè loquentibus inductis meminerunt. Prӕterea quou-
ſque à ſuſcitato Chriſto in ſufflante, Spiritus ſancti affla Ioa. 20. f.
tum acciperent, quo & intelligentia ſcripturarum eis a Luc. 24. g
daperta eſt, quem in effuſione pētecoſtes pleniſsimè ad Act. 2.
extera uſque ſigna ſuſceperunt: errori prius, lapſui que
obnoxij erāt. Ideoque licet dicta, facta que ipſorum qua
tenus deceat, à falſitate, ac pravitate excuſare reverenter
eorum nos celſitudo adigat, qui à deo prę innumeris de
lecti eccleſię columina evaſere: non tamen illorum ante Gal 2. b.
riora verba vel ſcriptis mandata divinam autoritatem
nanciſcuntur, niſi ubi tali, veluti Servatoris autoritate
confirmata ſint, ſicuti Petri confeſsio, quòd Ieſus eſſet Mat. 16. c.
Chriſtus filius dei vivi, quām Servator aſſeruit à Patre
ſuo cœleſti revelatam. Poſt hauſtum verò abundantius
ſpiri-

Io.14.b. ſpiritus almi donum apoſtolis à Chriſto promiſſum,
Io.16.b. ut cum eis in æternum maneret, omnem que doceret ve
ritatem ſpirituali ſaluti neceſſariam: publica ipſorum in
ſtitutio fidelibus propoſita, velut quæ in ſacras literas cũ
actorum, tum epiſtolarum relata eſt, divina ſpiritus ſan
cti autoritate ſancita conſtat. Immo verò & ex illa Ser-
vatoris pollicitatione Theologi rectè colligunt apoſto-
los poſt almi ſpiritus adventum in gratia fuiſſe cõfirma
tos, quam nunquam per letale peccatum amiſerint, quã
levior veniabilis culpa non aufert, qualis forte in cauta
Gal.2.c. Petri aſsimulatio fuit. Quando quidem propheticus in-
Su.li.4.c. 11. fluxus non iugiter, ſicut gratiæ habitus adeſt, quæ men
Io.14.c. v.23. tem numini acceptam reddens Patris & filij & ſpiritus
ſancti manſionem efficit. Tametſi apoſtoli è divina de-
putatione officio prophetico poſt effuſum almum ſpiri-
tum non ſolum potiebantur, verùm & eius illuſtratio-
ne præſenti, quoties vel ex temporalem haberi ſermonẽ
religionis cauſa ſubitò poſcebat, ob peculiarẽ etiã Chri
Mat.10.c. ſti promiſsionem non ſemel repetitam eiſdem inquien
Lu.12.b. 21.c. tis: Cùm autem inducent vos in ſynogogas, & ad magi
Mar.13.b. ſtrat*, & poteſtates, nolite ſoliciti eſſe, qualiter, aut quid
reſpondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim ſanctus do
cebit vos in ipſa hora, quid oporteat vos dicere. Nihilo-
minus hinc non habetur apoſtolos ubique ac ſemper ꝓ
phetica impreſsione tactos, quod minimè opus fuit, ni-
hil ve obliviſci poſse, ut ubi veſtẽ, aliud ve repoſuiſſent;
Act.12.b. aut quidpiam ignorare, qùm Petrus incedens neſcierit,
eſſet ne viſio, an geſta res ſui liberatio per angelũ facta.
Quòd ſi in repentinis concionibus paracletus apoſtolo
rum ora moderabatur, quid cenſendum eſt de his, quæ
ab ipſis tradita ſacræ ſcripturæ concredita curante numi
ne

ne ad æternam fidelium memoriam ſervata ſunt? Deni
que non tantùm divini teſtimonij autoritatem ſortita
duci debent, quæ ſacris referentibus literis a notatis va-
tum functione fungi prolata ſubijciuntur, velut Debo- Iudic. 4.a.5.
ræ prophetidis canticum; verùm etiam quæ prophetan-
tes non à malo ſpiritu acti, ut quæ Zacharias, in ſuperet Lu.1.g.
pontifex Caiphas, quæque ſpiritu ſancto ſupervenienté Ioa.11.g.
aut movente impulſi pronunciaſse narrantur, uti quę Si Luc.2.d.v 25.26.27
meon iuſtus, & amplius quæ ſuprema Virgo mater ceci Lu.1.d.v. 35.c.
nerunt. Siquidem & Balaam perverſum hariolum, qui
poſtea nequitiæ ſuæ pœnas interfectus luit, irruente in Nu.31.b. Nu.24.a.
ſe ſpiritu dei verba etiam ponentis in ore ipſius divinũ c.25 a.&c.
vaticinium protuliſse nō dubium eſt. Aliôqui quę à pra
vis ac levibus dicta ſacri libri ꝓdunt, talia exiſtimari con
ſentaneum eſt, quòd iuxta dominicam ſententiam, ex a Mat.12. v.34.
bundantia cordis os loqui ſoleat; niſi aliũde potiora, ſeu
veritate cogente extorta probentur; qualia fuiſse ab im-
pijs gementibus in inferno prolata Sapientia pandit. Sap.5.c.
Quo circa ſimiles induc tę perſonæ loquentes in ſancta
ſcriptura minus laboris offerunt, quarum ut quandoq;
verba vera eſſe queunt, ita ſępius haberi falſa commeren
tur. Illa plus ſudoris afferunt, quę à viris reverētia dignis
promuntur, prȩſertim dei ſpiritu interdum prȩditis, in
terdum in crimina lapſis, quę ut pleiunque ad veritatis
ac iuſtitię normã velle dirigere, decorum ſit, perpetim
tamen ac neceſſariò niti durum, & nonnunquam ſan-
ctarum literarum aſsertioni adverſum fuerit: velut ami
corum Iob cuncta eloquia defendere conari, quæ deus Iob.42.b.
nō prorſus recta fuiſſe aſſeveravit. Ne quo autem pacto
relata dicta, quorum non è veſtigio certa patet autori-
tas, negligantur immeritò, vel arguantur: circunſpici-
en

enda latè divina biblia ſunt, ut diſpiciatur, ſint ne illa lo co alio ſolidæ autoritatis citata, & aſserta, ſententia ve aſ ſimili ſancita. His in genere ſtatutis, ad ſpecialia deſcendi poteſt.

10. C. *Peculiaris inductorum exploratio in pentatheuco.*

CVm itaque quę in univerſum exponenda erant, prę miſsa ſint, iam per ſacra biblia ſingilatim percurrendum eſt; ut peculiariter de inductarum perſonarum autoritate iudiciū ferre queamus Ac initio in Geneſi titulus alius Hebraicè nō eſt, quam bereſith, hoc eſt in principio, unde liber ſumit exordium, quòd Hebręis in uſu ſit libros à quib⁹ vocibus cœpti ſint, denominare: Geneſis Gręce vocatur quòd in hoc omnium ortus tēpore ſupputato deſigna- *Geneſis.*

Gen. 2. d tus narretur. Hîc inducti Adam loquentis de formata

Mat. 19. a. viragine verba, dei ſpiritu prolata fuiſse Servator oſtendit, ea ſicut opera, univerſorum autori tribuens. Et meritò Adam prophetico munere donatus pręſertim antequam peccaret, exiſtimandus eſt, qui gloriam adeptus

Eccli. 49. fi. eſt ſuper omnem animam in origine teſte ſapiente Ieſu,

Sap. 10. a. qui & per divinam ſapienttam delicto eductus primus fuit iuſtitię pręconum, quorum octavum Noe prin-

2. Pe. 2. a. v. 5. ceps apoſtolorum recenſuit. Intellixit quippe alios ſex interiectos qui continenti ſucceſsione iuſtitiam prę-

Gen. 4. a. Mat 23. dicaſſent, Abel, quem acceptum deus reſpexerat, iu-

d v. 35. Heb. 11. a. ſtum que Chriſtus, & apoſtolus tradiderunt; Seth

Eccli. 40. fi apud homines gloriam nactum iuxta Eccleſiaſticum; Enos qui cœpit amplius cultu dei promoto concetis

Gen. 15. a dixit, ſe liberis cariturũ, & vernam Eliezer ſuũ hæredem
Gen. 12. b. 13. d. fore: quum iam non ſemel divinum oraculum poſterita
tem ei numoroſiſsimam ſpopondiſset, & correctio ſecu
Ge. 15. a. b ta ſit, deo ex templo reddẽte, Non erit hic hęres tuus, ſed
qui egredietur de utero tuo; ac deinde ſubijciatur; Cre-
Ro. 4. c. d. didit Abram domino, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã.
Quòd verò poſt fidei collaudatæ teſtimonium ubi deus
dixiſſet, ſe eſſe Iehovah, qui Abram de Vr Chaldęorum
eduxiſſet, ut ei regionem Chanãitidem daret, ſubditur
Abram locutum, Dominator Iehovah, in quo ſciam,
quòd hæreditate poſseſsurus ſum eam? nõ aliud innuit
quàm Abram conſuluiſſe numẽ, quo pacto dignaretur
ſe certiorem facere, quemadmodum poſteri ſui forent
in promiſsæ terræ poſſeſsionẽ devẽturi. Id quod de⁹ re-
ſpondens per ſacrificium iuſtum, & oblatum exhibuit.
Ge. 17. c. Similiter cùm deo per viſionem cõſpecto, ſe que omni-
potentem, ſufficientem ve ferente, Abraham gaudio ri-
Vi. Aug. q in Ge. q. 36 dens dixit, Putas ne centenario naſcetur filius, & Sara
nonagenenaria pariet? corroboratus eſt deo reſponden
te, Verè Saram uxorem ei filium pariturã. Atqui quòd
Ge. 22. b. immolaturus filium famulis dixit, ſe ac puerum ad eos
reverſurum, non falſo animo, ſed præſagiente protulit,
Heb. 11. d iuxta mentem Apoſtoli, arbitrans, quod & à mortuis
Ge. 14. a. c. 20. 21. c. ipſium ſuſcitare potens deus eſſet. De verbis aliorum, ut
Ge. 16. d. 21. b. Beræ, Abimelech, Agar, non aliter curãdum eſt, atque
Ge. 19. f. g prout hiſtoriæ ratio poſcat, immo nec filiarum Lot, nec
Gen 18. b. etiam Saræ, quam deus mentitam coarguit. Amplius
Gen. 24. b c. d. e, f. pendenda ſunt verba fidelis famuli Abrahæ, qui meritò
ac diſciplina heri Iehovah deum appellans vaticino in-
ſtinctu deſtinatam Iſaac ſervo dei uxorem exploravit, ac
notitiam Iehovah renouatam Labam, & Bathueli ex-

expreſsit. Reſtant verba Melchiſedek ſummi ſacerdotis dei tempore illo, quæ ipſa per ſe ſublimia, tum dignitate dicentis prælata, quam Apoſtolus inculmine typorum Chriſti ſtatuit, autoritate divina fulciri accipienda ſunt: & verba Lot iuſti, quę partim ex turbatione animi prolata ducuntur, ubi præſertim ſtupro filias obtulit, de quo diſceptare maioris otij eſt. Deinceps Iſaac patriarcha ſequitur, qui ſecundum apoſtolum, fide & de futuris benedixit Iacob, & Eſau, Vbi Paulus fidem deſignat, qualem Abrahæ præſignarat, de futuris dei revelatione præmonſtratis ob eius autoritatem, conceptam ſtabilem præfidentiam iuxta ea, que de fide in communi, capitis principio definierat. Cùm igitur Iſaac prophetiæ ſpiritu præditus ſit, ad eum modum eius verba ſummenda veniunt; qui Iehovah deum prædicans, etiam exteros Abimelech, Ochozath, Phicol eius appellati poteſtatē agonoſcere nō modò familiares fecit cit, & Rebecam; quam ſororem non eſt mentitus, iuxta priſcum loquendi uſum hodie que non omnino deſitum, qùm eius ſoror patruelis, patrui neptis fuerit. Difficilius eſt ipſam à mendacis ſimulationis conſilio, Iacob natum eius à mendacio defendere, qum fauſtam patris benedictionem præripuit. Sed quia cuncta ſuperiori dei conſilio gerebantur, qui dilexit Iacob, Eſau autem odio habuit, forte per tropum dicta omnia ſummenda ſunt ut in veritatem reducantur. Nec abſonum prorſus eſt aliquid putare labeculæ aſperſum ex humana imbecillate fuiſſe: qùm Iacobo nondum ſe autor eſſe revelaſſet Iehovah de

Gen. 14. e
Heb. 7. a.
2. Petri. 2. b
Gen. 19. d b.
Ge. 27. 28
Heb. 11. e d
vi. ſu. li. 1. c. 13.
Gen. 27. d 26. e.
Ge. 27. a.
Ge. 22. f.
Gen. 27.
Ro. 9. e.
Mala. 1. a.
Ge. 28. a. d

deum Abrahæ, & Iſaac, ubi Iacob è vigilans Iehovah, preſentem faſſus ipſum ſibi deum fore peculiari cultu, ac decumarum oblatione pollicitus eſt, agnoſcens ipſum patribus revelatum non aliud numen extare, quàm cui moderanti cœlum & univerſa obtemperarent. Poſt modum verò cuncta digna tanto viro ſnnt, qui delectus eſt uti ternarium numerum pien-
Exo 3.c. Heb.11.c. tiſsimorum perficeret, quorum peculiariter deus, vo cari trinum nume, dignum ac decorum duceret. Potiſsi
He.11.e. mùm autem Iſrael ſecundum apoſtolum moriens fi-
Ge.48. de prophetica de futuris ſingulis filiorum Ioſeph benedixit: in eandem que vaticinij fidem conſequen-
Gen.49. tes duodecim ipſius mox morituri filiorum benedictiones referendæ ſunt, maximè cum ipſe ita ordiatur: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura ſunt vobis in diebus noviſsimis, & ſacer ſcriptor ea concludens aſserat, Hęc locutus eſt eis pater ſuus, benedixit què ſigulis benedictionibus proprijs, quæ ſanè verè ut prænuntiatæ ſunt, eventurę ad quenque
Ge.29.f. & fi. pertinerent. At verba Liæ ac Rachielis, niſi quòd aliquando fœmineam invidentiam produnt, rectè ſumi
Gen.30.d queunt, in quibus & Iehovah deum agnitum è diſciplina viri animadvertas. Verùm patris earum
Ge.31.e g Labam etiam idola legimus: cuius verbis qùm ſcriptor ſubdidiſset, Et idcirco appellatum eſt nomen eius Galaad, noſter interpres appoſuit, id eſt tumulus teſtis, ſimilesque explicationes non minus quam tota traductio ad contextus veritatem ſpectant. Idem enim exempla gratia hic eſt quod retulimus, ac ſi pręter interpoſitam Hebraicam vocem diceretur, Idcirco appellatum eſt nomen eius Tumulus teſtis.

Quãquã nominium ꝓpriorum expoſitio, niſi diſcretio adhibeatur, non rarò confuſionem parit, ſicut in paralipomenis non parvo diſpendio, de quo Hieronymus cõqueritur, experimur. prol. 2. paralip. Porrò de verbis filiorum decem Iacob non eſt, cur nimium ſoliciti eſſe debeamus, quorum primogeniti Ruben in patrem, in Ioſeph cæterorum ſceleratum facinus præter alia ſacrę literę tradunt, Gen. 35. d Gen. 37. ſicut & poſt reſipiſcentiá pietatẽ qua ſe faſsi fuere dei Iſraelis ſervos, Gen. 42. d. 44. c. 50. c. non tacent. Denique Ioſephi dicta obſeruatione digna, ſunt, quem eccleſiaſticus mirè laudat, Eccli. 49. d. cuius innocẽcentiam, prophetiam, prudentiam, benignitatem Geneſeos hiſtoria prædicat, Gen. 37. 39. 40. & c. quem & Apoſtolus aſſerit futurorum prophetica fide morientem Heb. 11. c. de profectione filiorũ Iſrael comemoraviſſe, ac de oſsibus ſuis mandaſſe. Gen. 50. Ac prophetica eius verba conſtare certiſsima veritate patẽt, & rꝫliqua fuiſſe ad veritatis amuſsim directa, præter quam ubi fratres ad criminis agniti pœnitentiam artificio mirabili deduxit. Ibi nãque ambigua nonnullis verba ſunt: Per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis, ut videatis infirmiora terræ, veniſtis. Gen. 42. c. b. Et quę diſpenſatori Ioſeph dicere imperavit; Scyphus, quẽ furati eſtis, ipſe eſt, Ge. 44. b. in quo bibit dominus meus, & in quo augurari ſolet: et quæ infertius ipſe ait, An ignoratis, quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſciẽtia? Quæ rogitatio vim aſſeverationis habet, ut ſacris libris uſitatiſsimum eſt. In quibus ſicut in alijs, erotima ſumitur non modo ſimplex ſciſcitandi cauſa, quæ ignota ſint, aut quę ab alio prolata fore. oporteat, ſed etiam figuratum inſtandi gratia, extorquẽdi, auferendę diſsimulationis, aut invidiæ, aut miſerationis excitandę, aut indignationis; aut acrioris iuſſus, aut reprehenſionis, aut anxietatis ſignificandę, de quibus a-

pud

Iſ. 9. inſt. or. c. 2. pud Fabium pręcepta, in ſacra ſcriptura paſsim exempla reperias. Sed ad obiecta redeamus. Non ſemper enuntia tiones vim aſſertionis ſortiuntur, ſed interdum explora tionis iuxta loquendi formam iudicibus preſertim ſolē nem ex oblatis coniécturis non aliud, quam conſecutio nem probabilem dialecticorum quoque more aſſruentibus: quod & apertè Ioſeph Ægypto præpoſitus deſignavit, Hoc eſt, inquiens, quod locutus ſum: Exploratores eſtis, & inferius. Alioquin per ſalutem pharahonis exploratores eſtis, &, Si pacifici eſtis. Iuramētum inſuper editum per vitam regiam conteſtationem innuit veritatis ac iuſtitię perpetuò viventis ac regnantis, per quam reges regnāt, & potentes decernūt iuſtitiam. Demum augurium pro divinatione generaliter ſumptum eſt, aut oneirocritarum peculiariter, prout eam tamen rectè ſecundùm propheticum lumē animus liber ac dominās in corpore per ſpecies inde hauſtas exercet, quod corpus per tropum aptè Ioſeph vas appellavit furto per fratres ſurreptum, qui ſe furtim ſublatum de terra Hebreorum dixerat. Succedit liber Exodi, ſeu exitus filiorū Iſrael de terra Ægypti, huic Leviticus de Levitis cultui phani peculiariter dicatis agens, huic Numeri, ubi numeratio Iſraelitarum deſcribitur, huic Deuteronomiō, quo ſecundò lex replicata continetur qui Hebraicè inſcribūtur, Vele ſemoth, Va icra, Va idaber, Ele ha-debarim, ideſt, & hæc nomina, & vocavit, & locutus eſt. Hæc verba à quibus vocibus initia libri ducunt. Inductorum in his loquentium hominum potiſsima, divina què adeo eſt Moſis autoritas præſtantiſsimi veterum vatum, niſi ubi reprehenſus invenitur, ut inferius dicetur. Hujus viri mirandi prophetiam & fidem velut acceptiſ

Gen. 42. c. d.

Prov. 8. b.

Su'i. 1. c. n. 4'3.

Gen. 40. d.

Exodus.

Num. 12. b.

ſimi

ſimi famuli ipſe deus extulit: hunc eximijs laudi- Eccli. 45.a
bus Syrachides prędicat. Hunc Servator, & omnes Ioa. 5.g. Act. 7.
ferè ſacræ paginę commendant, qui & ab apoſtolis Heb. 11. lib. 6. cõſt.
per Clementem legiſlator ſimul, ac pontifex, idem ap. c. 19.
q; propheta, & rex fertur. Nam re vera cunctorum
autore inſtituente legem tulit, quę veterem rempubli-
cam erga divinum cultum, & publicam etiam gu-
bernationem ordinaret, utrobiquè primas tenens hîc
ſuprema regia poteſtate functus, illic pontificia, ſum-
mo ſacerdotij apice, quo non tantùm inferiorum ſacer
dotum obire munia quiret, ſed & ſacerdotes etiam ſum
mates creare, atque conſecrare. Tantus itaque propheta
ta cùm ob iam dicta, tum ob regulam ſuperius ſtatutam ſu. c. 9.
quòd in his quattuor libris vates de ſe tãquam de tertia
perſona etiam rectè loquente inducta conſcriptionem
cõdat, verba omnia, niſi ubi correcta ſunt, autoritate nu
minis comprobante vera edere cenſendus eſt. Carpſit
autem deus Moſem ad aquas contradictionis de incre- Nu. 20. b.
dulitate, qua ſanè cum Aaron fratre ſubdiffuſus divinę
pollicitationis veritatem fore implendam ob rebellem
ingrati populi infidelitatem, hęſitabunda verba, nõ uti
iuſſus fuerat, conſtantia protulit. Succẽſuerat etiam de Exo. 4. b.
Moſi, quod nimis reſtitaret, divinam legationem verbis
pervicacibus ſubire recuſans. Facit autem quoſdam am
bigere, quòd inducat deum loquentem ſe eſſe Iehovah Exo. 6. a.
ac apparuiſſe Abrahę, Iſaac, & Iacob in deum omnipo-
tentem, ſive ſibi ſufficientem revelatum, at nomẽ ſuum
Iehovah non ipſis notum reddidiſse: qùm tamen ijs, &
multis alijs, quos enumeravimus, etiam exteris divinũ
nomen Iehovah agnitum Geneſeos hiſtoria ꝓdat, quæ
ab angelo etiam Agar Ægyptię prolatum refert. Nec Gen. 16. A
vide

videtur conſentaneum, ſi quis exiſtimet in Geneſi per prolepſim Iehovah dei loco nominatum, quandoquidem non deerant nomina, el, & elohim illic ſæpè repetita, & Moſes præterea in prima dei viſione ꝓbans prudenter ſpiritum, numinis patribus revelati nomen proprium quaſi iam certum exploravit. Verùm enim vero deus ut prorſus confirmaret oſtenſionis ſuæ veritatem, illic amplius proprij nominis rationem etiam reddidit inquiens, Ero qui ero, & Ero miſit me ad vos, ubi Hebraice eſt ehie pro ero: deinde ſubdit, Iehovah deus patrum veſtrorum. Aperit que planè ab eſſentia in termina ęterna ſibi proprium nomen deduci, quæ ut fuit, erit perpetim non fluens, non aliquid amittens, nec novi acquirens, nec ab alio ſumens, ac depēdens, ſed tota ſimul duratione quoq; conſiſtens, quod erit, ſemper extans, pari certitudine, atque quod iam eſt fuit que unâ complectēs. Iehovah quippe coalitũ apparet ex iehie, & havah, erit, fuitque. Atque ſub hac explicatione Moſi deſignata recte intelligi poteſt deum nomē ſuum Iehovah patriarchis non indicaſſe. Aliorum introductorum dicta iam perſequamur. Verba obſtetricum deum timentium, non eſt cur vera eſſe nequierint, Hebræas peritas ſine obſtrecticibus exteris partus procurare ſolere. Ne autem per ſingula quæque humilima ſupervacaneè circumvectemur, hominum tantùm virtute, pietate, prophetia, ſcientia ve inſignium verba deinceps expendemus cœteris prætermiſsis, quæ vera ne, an falſa ſint, parum refert, niſi prout ſacræ narrationis fides expoſcat. Iethro cognatus Moſis inſigne conſilium ei dedit, quale deus in numeris comprobaſſe legitur, & in Deuteronomio Moſes refert

Exo. 3. b. c. 1. Ioa. 4. a. — Exo. 3. c. 16 a. — Exo. 1. d. — Exo. 4. c. 18 c. — Num. 11. c. d. — Deu. b. c.

refert: idemque candidiſsimè Iehovah deum magnum Exo. 18 b.
prę cunctis dijs agnoſcens eximijs laudib', & ſacrificio
coluit: longè aliter quàm Pharao, & Ægyptij Iehovah Exo. 9. c. 10. b. 14. f
deum inviti ſuo malo confeſsi ſunt. At Maria propheti- Exo. 15. c.
ſa ſoror Aaron Iehovah deum poſt Moſem cantico eo-
dem cecinit: ſed adverſus mitiſsimum Moſem dei ſervũ Nu. c. 12.
inclytum oblocuta cum Aarone, reprehenſaque à deo
punita fuit, ſeptē diebus lepra percuſſa. Frater verò Mo-
ſis Aaron propheta eius à deo inſtitut', qui numinis ſci- Exo 7. a.
ta per illum lata nunciaret alijs, quem & deus ſæpe ſuo Lev. 11. 13. 15. Nu. 16. d. 18. 19.
colloquio ſimul cum Moſe dignatus, arcanorum ſuorũ
revelatione prophetici muneris participem fecit, & pri
mum Iſraelis pontificem per Moſem creavit: vir præſtã- Exo. 40. b. Eccli. 45. b.
ſtiſsimus fuit, quem & Syrachides, & Sapientia mirifi- Sap. 17. a.
ce commendant. Ideoque dicta eius magni pendenda
ſunt ob id potiſsimum, quòd ea Moſes velut à ſe, atque
adeo numine profecta in ſacros libros retulit, niſi ubi re
prehenſus reperitur. Præter incredula quippe verba ob
aquas contradictionis, & murmurationem cum Maria
fuſam, cùm vitulum conflatilem fudiſset, fecit præconis Exo 32. a. d.
voce ſolennitatem Iehovah proclamari: quo quanquam
impium vulgus in Iehouah cognitione utcunque reti-
nere annixus eſt, perperam cum vera religione mendacē
ſuperſtitionem commiſcuit: nec idoneam tanti piaculi
excuſationem Moſi prætendit: qua potiorem de negli-
gentia reddidit, cum filij eius Nadab, & Abiu igne ſacro
ſuccenſi fuere, ideoq; Moſes ſatisfactionem recepit, ſi-
cut in Levitico habetur. In libro autem numeri verba Lev. 10. f. Num. 13. d
Caleb verbis Ioſue copulata deus indicavit profecta fuiſ Nu. 14. b. d. e. 32. b.
ſe ab alio ſublimiori ſpiritu, quàm humano, quamque
rebelli detrahentium numini, quo plenè ipſum ſecutus
eſſet.

Ioſ. 14. b. &c. eſſet. Talia que verba eiuſdem habenda ſunt Ioſue com memoratis in prioribus relata, qui & Caleb benedixit, *Numeri.* Eccli. 46. b c. a. quem divini obſequij & fortitudinis elogijs Syrachides una cum Ieſu ſucceſsore Moſis in prophetis celſius cele Ex. 17. b. c I. u. h. brato exornat. Hic nanque divinus vir dux fortiſsimus Exo. 24. c 32. c. & ſub Moſe, & poſt Moſem pietate in deum amplius e nituit, qui cum præceptore in monte quadraginta diebus, ac totidem noctibus manſit, qui & à tabernaculo teſtimonij, fœderis que divini nō recedebat, in quo etiam Exo. 33. b Num. 27. d deus ſpiritum, nempe ſuum propheticum eſſe teſtatus eſt. Quo circa dicta ipſius non modo in proprio libro, ſed etiam hic ſuſpicienda ſunt. Invenitur tamen à magi Exo. 32. g. ſtro correctus, qum dixit pugnæ ululatum in caſtris audiri, qui potius canentium erat: & gravius ubi Eldad, & Nu. 11. f. d b. Medad prophetātes prohiberi ſuaderet, tale ab integerrimo vate reſponſum excipiēs, Quid ęmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & dei eis dominus ſpiritum ſuum? Quo ſynceriſsimo animo ſatis oſtēdit nec ſe infideli mente populi carnib' ſatiandi multitudinem numini obieciſse, ſed ad exaggerandam divini muneris ac potentiæ magnitudinem: nec impatientia, ſed indignitate querelarum populi, ac deſiderio motum diſsolutionis corporalis, qua metam quietis ſtabi- Phil 1. d. lis in amicitia dei conſequeretur, prius dicta ingenuè ſe coram ipſo effudiſse. Deinde Moſes in hiſtoria inſerit Nu. 31 c. 24. c. narrationem Balaam divinatoris, qui ſceleſtū cōſilium ſuggeſsit, ut Iſrael per ſcortationem idola colens à deo a Nu 22. b. c d. 24. lienaretur, Is Iehovah veri dei notiam nactus, ac verbis Nu. 24. c 23. b. c. identidem exprimēs, adeò ut & rex Balac ipſum nomē 24. a. c. d. uſurparet: deo ponente verba in ore ipſius, divino que ſpiritu irruēte quattuor exactiſsima vaticinia prompſit

parabolis aſſumptis; licet ſibi relictus innatam malitiā deo adverſam non exuerit, quam ei angelus dei exprobravit, cuius miniſterio numine operāte per os reſolutum aſellæ prolata verba in ipſum referenda ſunt. Demum verba Eleazari pōtificis, quæ deus præcepiſset Mo- *Nu. 31. d.* ſi, referentis, ab ipſo in ſacram ſcripturam relata, velut ꝓ- *Nu. 36.* pria eius haberi par eſt. In fine de fœminarum hæredita- *Nu. 27.* te deficientibus maribus agitur, ac matrimonio cum viris propriæ tribus ineundo, ne tribuum ſortes minuerētur: vbi verſionem noſtram multi accuſant, quòd habeat: Omnes enim viri ducēt uxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: qùm tamen Hebraice habeatur, Quoniam vir quiſque filiorum Iſrael in hæreditate tribus patrum ſuorum adhęrebit; & omnis filia ſuccedens in hæreditatem ex tribub' filiorū Iſrael, uni de familia tribus patris ſui ſit uxor. Sed immeritò carpitur vulgata editio, quę ſubdens, ut hæreditas permaneat in familijs, nec ſibi miſceantur tribus, eundem ſenſum exhibet, indicans ubi non eſſet cōfuſionis ſortium tribubus tributarum diſcrimē, coniugia libere fore. *Deuteronomiū* In deuteronomio poſt exordium inducitur Moſes rectè tanquam prima perſona loquens omnia ferè in libro contenta parili atque ſuperiora ut iā aperuimus, autoritate contexere, præter pauca, quæ uti libri conditor intexit, & calcem ab eius morte appoſitū Ioſue conſtructori aſcriptum. In his autem iam nihil eſt denuo monendum: niſi quòd in concordiam concilianda ſunt quædam hic de manſionibus Iſraelitarum notata cum traditis in numeris, ne diſcrepantia videantur quę illic ut ſcriptor, hic ut inductus concionator retulit. Non erit autem ab re, nec ſtudioſis ingratum fore

reor,

reor, ſi ut id breviter explicem, ſuccinctè quadraginta du
Nu.33. as manſiones ordine diſcripſero. Profecti ſunt filij Iſrael
altero phaſę die quintodecimo menſis primi de Rameſ
Exo.12.g 1.b. ſe oppido Ægypti regi à ſe ſtructo, in Sochoth, ubi pri- 1
Exo.13.d. mam manſionem conſtituerunt: inde ſecũdam in Ethã 2
Ex.14.a. apud eremum ita etiam dictam: inde tertiam ad Phiha- 3
iroth ſitam è regione Beelſephon, ubi caſtra poſita ſunt
ante turrim ſeu magdalũ ſuper mare rubrum: cuius
deinde lingua tranſmiſſa tribus diebus per ſolitudinem
Exo.15.c. Ethan actis à deſerto Sur peculiariter dicto, quò egreſſi
è mari fuerant, uſque ad Mara, ibi quarta manſione caſ- 4
Exo.15.d. trametati ſunt. Inde quintam ſtatuerunt in Helim, ubi 5
duodecim fontes, & palmę ſeptuaginta erant: Inde ſex 6
tam ſuper mare rubrum ſive Suph pro littore, quod à
tranſitu Iſraelitarum recta ferè in ortum procedit latus
promiſſę terrę meridianum proſequens, quem progreſ
ſum orientem verſus Iſraelitæ à dextra oram Erythręi
maris habentes ad Thahath uſque tenuerunt. Digreſſi
autem amplius à mari manſionem ſeptimam in deſerto 7
Exo.16.a. Sin fixerunt, die quintodecimo menſis ſecundi poſt Æ
gyptũ relictã. Tenditur vero Sin eremus inter Helim et
Sinai montẽ plures mãſiones amplectens: in quarũ pri-
more coturnicẽ primò & manna deus largitus eſt. Vnde
egreſſi mãſione octava in Dephcha, inde nona in Halus 8. 9
Exo.17.a. inde decima in Raphidĩ quievere, ubi defuit aqua cœtuĩ 10
ꝑ ea iurgato, unde ꝓpriè locus Maſa, & Meriba, hoc eſt tẽ
tatio, & iurgiũ vocatus eſt. Hîc è rupe Oreb adiacẽte mõ-
Exo.18. ti Sinai aquas virga incuſſa Moſes divino iuſſu populo ex
ſatiãdo elicuit. Inde primo die mẽſis tertij ꝑducti ad latã
Exo.19.a. mõtis Sinai ſolitudinẽ undecima illic mãſione ꝯſedere, 11
Exo.40.b. quoad anno ſcđo primi mẽſis die primo tabernaculũ ere

ctum eſt, ac maxima parte lex lata, Leviticus que diſcri-
ptus, ac primo die mẽſis ſecundi cenſus act⁹, cuius quar- Nu.c.1.
to decimo die paſcha celebrarunt, qui proprio die men- 9.a.b.
ſis primi decimo quarto ad id per agendum impuri fue
rant. Cæterùm ſecundi menſis viceſimo die vexillis ſu- Nu.10.b.g.
blatis de monte dei propter eremum Pharã multas mã-
ſiones amplexam comite Obab filio Raguelis ſoceri Mo
ſis Iſraelitæ ſecuti arcam fœderis ductricem itinere die
12 rum trium duodecima manſione conſtiterunt in loco Nu.11.a.b.g.t.ſi.
dicto Thabera, & Kibroth-ha thavah, quæ vertuntur
incenſio, & ſepulchra concupiſcentia, quòd ibi fuerit in
murmurantes ignis dei accenſus, & rurſum coturnicib⁹
per menſem oblatis avidi lue percuſſi ſint ibidem ſepul
ti: quo loci etiam propheticus ſpiritus ſuper ſeptuagin-
ta ſenes requievit. Inde ventum eſt in Aſeroth, ubi Ma-
13 ria lepra icta ſeptem diebus, manſione tredecima conſti- Nu.12.e.d
terunt: unde progreſſi in deſerto Pharan in Rethma ca Nu.13.a.
14 ſtrametati fuerunt quartadecima mãſione, atque illinc
exploratores miſerunt. Inde digreſſi manſione quinta-
15 decima tetenderunt papiliones in Remon-phares, inde
16 17 ſexta decima in Lebna, inde decima ſeptima in Reſa, in
18 19 de duodeviceſima in Kehelethà, inde undeviceſima in
20 monte Sepher, inde viceſima in Harada, inde viceſima
21 22 prima in Mac heloth, inde viceſima ſecũda in Thahath
unde regreſſi veluti veſtigia relegentes inter prius iter, de xlij. manſion.
& Erythrẹum littus propter eandem ſolitudinem Pha
ran uſque ad Aſion-gaber iuxta Hieronymum prẹten
ſam totidem quot in progreſſu ſub ipſamet eremo, mã
ſiones defixere. Cùm autem reverti cœperunt Iſraelitæ,
pervenerant in confinia Cades iam è regione conſiſtẽtes
illinc in lẹvam circum Idumeam aſcenſuri, ubi eos veſti- Nu.14.e
igijs

gijs lectis invenerunt exploratores poſt quadraginta di
es,nimirum principio quinti menſis præcoquę uuæ tẽ-
pore,poſtquam regionem promiſſam ambiẽtes luſtraſ
Nu.14.c. ſent,initio facto à deſerto ſin, Cades que finibus.Pervẽ
Deu.1.c.d. f.g. tum certè uſque ad Cades Barne Moſes in deuterono-
nomio aſſerit,ſubdit que per anacephalæoſin ut explo-
ratores miſſi fuiſſet, ut que poſt ob pavidam vulgi in-
credulitatem ulterius ꝑgredi vetiti reverti per viam ru-
bri maris in deſertum Iſraelitæ iuſſi fuerint quaſi per ꝓ
lepſin præocupatione facta,qũ ſubijciat Iſraelitas apud
Cades diebus multis habitãtes ſediſſe. Eo loci geſta fuiſ
Nu.14 e.g. ſe deinde in numeris narrata exiſtimari oportet:ſedpoſt
incredulorum murmurationẽ ſtatim poſtridie primã
retro ſublapſam profectionem ſuſceptam iuſſio dei oſtẽ
dit locuti; Cras amouete caſtra,& revertimini in ſolitu
dinem per viam maris rubri:licet mane primo egreſſis
refractarijs in prælium ab Amalecita, & Chananæo fu-
Nu.33, gatis Horma uſque arca fœderis è medio caſtrorum nõ
receſſerit. Verùm manſiones cum cæteris hoc ordine in
libro numeri recenſentur. Iſraelitæ ꝓfecti de Thahath
viceſima tertia manſione caſtrametati ſunt in Thare, in 23
de viceſima quarta in Methca,inde,viceſima quinta in 24 25
Haſmona,quæ appoſita mari Erythræo ad Ægypti di-
tionem olim pertinuit illuc uſque mari traiecto exten-
Pſ.67. ſam iuxta illud Pſalmographi, Venient legati, ſivè Haſ
monij ex Ægypto: à qua diverſa eſt Aſmona propin-
qua torrenti Ægypti adiacenti littoribus magni maris
occidui,quę auſtralem promiſſæ provinciæ limitem oc
Nu.34.b. ciduo propè committens iuxta Moſis deſcriptionem,
Ioſ.15.a. d.vel.e. poſtmodum ſub Ioſue in ſortem trib' Iudæ cecidit. Ad
Nu.33. hęc de Haſmona egreſſi viceſima ſexta manſione Iſrae- 26
litæ ca

27 litę caſtra fixerunt in Moſeroth; inde viceſima ſeptima
28 in Bene-iacan; inde viceſima octava in mōte, ſive Hor-
29 gad gad: inde, nona & viceſima in Ietebatha terra aqua
rum, atque torrentium, ut in deuteronomio explicatur, Deu. 10. b
ſubdente illo tempore ſeparatam fuiſſe tribum Levi, ut
portaret arcam fœderis, & ſtaret coram domino, & mi-
niſtraret, quod in numeris poſt virgam Aaron florentē Nu. 17. c. d Nu. 18.
refertur. At qui ſtationum Gadgad & Ietebatha ordine
recto Moſes in deuteronomio meminit ſignificans in
Gad gad ventum ex Moſerah, atque adeo ex Beroth-be
ne-iacan: ſed ubi prēmittit caſtra mota ex Beroth bene-
iacan in Moſera, ubi Aaron mortuus ſit, poſterius tem
pus, atque iter deſignat iam quidem tunc præteritum,
ſed inferius ordine proprio exponendum. Præterea ex
Iete batha Iſraelitę profecti caſtrametati ſunt manſione Nu. 33.
30. 31 triceſima in Hebrona, inde triceſima prima in Aſion-
gaber, ita montanis Seir Idumæis per multos dies lōgo
intervallo circundatis, ut Moſes in deuteronomio tra- Deu. 2.
dit, qui ſubdit Iſraelitas reverſos via cāpeſtri ab Ælath,
& ab Aſion-gaber habitantes Idumæos pertranſiſſe.
Eſt autem Aſion-gaber iuxta Ælath ſita in littore rubri
maris in ora Idumeę, ubi Salomon claſſem inſtruxit, & 2. Pa. 9. 3. Re. 9. d
Ioſaphat fregit. Hinc itaque rurſus ad ſolis exortum Iſ- 3 Re. 22. g
raelitæ verſi tranſilientes itineris primi tranſverſam ſe-
mitam venerunt primo menſe anni quadrageſimi in de
ſertum Sin quod eſt Cades, ubi populus manſione trice
32 ſima ſecunda manſit. Attamen hanc profectionem die-
bus aliquot confectam accipi conſentaneum eſt. Vte
nim in ſuperioribus eſt viſum nonnunquam profectio
plurium dierum itinere conſtabat, & quanvis multi Nu. 9. & 10. d.
tudo noctu interquieſceret, manſio non habebatur,
quoad

quoad arca fœderis conſiſtentente erigeretur ſacrum tabernaculum, & caſtra figerentur. Quòd verò in Deu-
Deu.1.a. ronomio indicatur, undecim dierum viam ex Oreb ſuper montem Seir uſque ad Cades-barne eſſe, vel huc reſpicit, à locis his finitimis Oreb uſque ad Cades undecim diebus perventum, vel ad undecim profectiones à Sinai cui Oreb adiacet, cœptas, & in Thahath terminatas ad confinia Cades, quæ licet pluribus diebus actæ ſint pro varijs turbæ impedimentis, undecim tamen diebus quibus peragi poſſent, cenſerentur. Ve-
Nu.26 a.b rum apud Cades mortua Maria populo ſiti laboranti deus rurſus è çaute aquas eduxit, ubi Moſes etiam offendiculum incurrit, & aquæ contradictionis ſeu Meriba, itidem ac priores ſimili de cauſa ob iurgium vulgi appellatæ fuere. Inde Moſes legationem ad regem Edom miſit, eaque reiecta, divertit ab eo in dextrâm ſanè ad montem Hor, ſive Har ſitum iuxta terminum terræ Edom, ibique Aaron in montis vertice vita functus eſt
Nu.33. anno quadregeſimo menſis quinti primo die, qui apud
Deu 10.b. Moſera dicitur in deuteronomio extinctus, ubi caſtra è Beroth-bene-iacan Iſraelitæ mota collocarant. Ex quo liquet ſtationem triceſimam ſecundam habi-
Num.20 c. tam propter Cades in extremis finibus Idumæorum contigiſſe apud Beroth-bene-iacan, quo loci viceſima ſeptima caſtra fuerât conſtituta, & ad montem hor in Moſera, vbi caſtra viceſima ſexta regredientium conſtiterant, manſione triceſima tertia 33
Nu 20 d. deſeſſum eſſe triginta diebus Aarone defleto. Illic
Nu.21.a. Iſraelitæ vicerunt regem Adar voto concepto Horma ideſt anathematis, unde locus nomen traxit.

Indeque

34 In deque profecti ſecundum viam rubri maris triceſim
quarta manſione caſtrametati ſunt in Salmóna : inde
35 que triceſima quinta in Phunon, inde que triceſima ſex
36 ta in Oboth, poſt quam ab ignitis ſerpentibus erepti fu Nu.21.c.
erunt. Inde circundato Idumçæ ambitu ad Aquilonem Deu.2.a.
37 deflectentes triceſima ſeptima manſione tentoria loca Nu.21.c.
runt in Ie-habarim, eremo ad fines Moabitarum con-
tra orientalem orç promiſsç plagam. Inde progreſsi ca
38 ſtrametati ſunt octava & triceſima mãſione in Dibon-
gad ad torrentem Zared terminum Moabitarum, uſ-
que ad cuius tranſitum ex actos fuiſſe annos triginta o-
cto ex eo tempore quo primùm à Cades-barne diſceſsũ
eſt, Deuteronomium àſſerit, quam ſupputationem è ſu Deu 2.c.
perioribus àgnoſcere perſpicuè licet. Inde tranſeũtes tor
39 rentem Arnon triceſima nona manſione tetendere in Deu.2.c.
Elmõ-deblathaim; unde è ſolitudine Cademoth miſsi
fuere nuncij patifici ad Seon regem Amorçum, quos il-
le repulit. Ante verò in numeris nonnulla loca recenſen Nu.21.e.f
tur, quç brevioribus ſtationibus, non iuſtis poſitorum
caſtrorum manſionibus Iſraelitç pertranſierunt. Beer
putueus, ſolitudo. Mathana, Nahaliel, Bamoth, Gai val
lis in regione Moab à vertice Phaſga contra facies Ieſi-
mon deſerti. Dein Seon profligatus eſt uſque Dibon, &
poſt eum Og rex Baſan. Tunc non legionibus modò e-
miſsis, ſed & univerſis caſtris motis Iſraelitç tentoria ſta
40 tuerunt manſione quadrageſima in monte Abarim cõ Nu.33.
41 tra Nabo: Inde quadrageſima prima manſione in cam Nu.22.a.
peſtribus occiduis Moab citra Iordanem è regione Ieri-
cho ad ortum promiſsæ regionis, ubi propter Iordanẽ
fluvium caſtramentati ſunt a Beth-ieſimoth uſque ad
Abel-ſatim. Hîc erant, qum adverſus eos Balaam accer- Nu.22.23.24.
ſitus

Nu.35. ſitus a Moabitarum rege venit, & in Satim morabãtur,
qum per Moabitidum, & Madiantidum ſcortationem
Nu.26.&c. multi Beel-phogor initiati ſunt. Hîc ſecundus cenſus
actus, & nonnulla decreta ſtatuta, fuere, & ultio de Ma
Nu 31. dianitis et Balaam ſumpta; & provincia regum Seon, &
Nu.32. Og tribubus Ruben, & Gad, ac dimidiæ Manaſse diſtri
Nu 33.&c. buta, & reliqua in libro numeri narrata evenerunt: ſed
Deu.1.2. & relata in Deuteronomio à primo die undecimi men-
ſis anni quadrageſimi deſcripra, & acta breui, quo ad
Deu.34 Moſes conſcenſo monte Nabo in vertice Phaſga collis
Deu.34.d ex adverſo Iericho diem obijt: quem Iſtael diebus trigin
Nu.27.d. Ioſ.3.4. ta luxit. Ac pro ipſo extitit dux Ioſue plenus ſpiritu ſapi
d.10.&.ca entię, quia Moſes ei man' ſuas impoſuerat, qui traiecto
Iordane caſtra in Galgalijs fixit quadrageſima ſecunda
manſione terram promiſsam occupans, in typum ſum- 42
Mat.1. mi ducis Ieſu, qui tribus teſſeradecadibus progenierũ
Mat.3. ad nos deſcendens per ſalutaris lavacri tranſitum electos
Pſ.26.114 in promiſsam viventium terram beatam inducit. Alijs
prima manſio Rameſse conſtituitur, ultima, plana Mo-
ab: ſed cùm ſacræ literæ profectiones recenſeant, quarũ
termini manſiones ſint, expoſita commodior ſupputa-
tio viſa eſt: quivis ut volet, numeret. Nũc enim iam ſuſ-
ceptum negotium proſequẽtes in ſuccedentibus ſacræ
hiſtorię libris de inductarum perſonarum autoritate cõ
tinuemus examen, oportet.

11. C. Introductorum examem in ſacris libris hiſtoricis.

DEinceps liber Ioſue pręſcriptus inter indu- *Ioſue.*
ctos homines loquẽtes, de ipſo tanquàm ter
tia perſona etiam rectè loquente introducta
ſæpe agens eandem, atque condenti ſcriptu-

ram, conciliat autoritatem ob regulam ſuperius propo- Su c. 9.
ſitam, tum etiam ob ſapientiæ propheticum ſpiritū col- Deu. 34
latum. E cæteris perſonis inductis Raab verba ſignificā- Ioſ. 2. a. & d.
tia exploratores egreſsos abijſse quò neſciret, difficile
eſt à mendacio excuſare: reliqua cum eis acta ubi Domi-
num deum verum agnitum extulit, egregia ſunt, & perfecta ex ea fide, quam Apoſtolus cum operibus à Iacobo Heb. 11. f. Iac. 2. d.
etiam commendatis prædicat. Porrò fœdus principum
haud conſulto domino per ignorantiam cum Gabano- Ioſ. 9. c. d.
nitis initum ſub iureiurando, quòd ignotum eſset illos
promiſsæ telluris partem occupare, à trāſgreſsione præ-
cepti Moſi præſcripti ea de cauſa eximitur, eo maximè Deu. 20. d.
quòd Ioſue confœderationem icit, qui ut inferius refer- Ioſ. 11. c.
tur, non prætcrijt de univerſis mandatis ne unum qui- Ioſ. 14. b. &c. 15. d.
dem verbum, quod iuſſerat dominus Moyſi. De verbis
autem Caleb fortis iuxta ac pij antea diximus. Teſtimo- Su. c. 10
nium verò tribuum Ruben, Gad, ac dimidię Manaſse, Ioſ. 22. g. e
quòd Dominus ipſe ſit deus ab ijs proclamatus bis for-
tiſsimus deus dominus, ſive deus, dij, Iehovah, à pſalmo- Pſ. 49.
grapho comprobatum eſt, & Phinee, cui deus ob zelatū Nu. 25.
ſuum honorem acceptiſsimo pontificatum patris Elea-
zari pollicitus fuerat, per quem & poſterius oraculum
Iudicum. lib. reddidit, ut refertur in ſuccedente Iudicum inſcripto li- Iudic. 20. d. 21. ...
bro ſub narratione deletæ ferè tribus Beniamin ob uxo-
rem Leuitæ violatam, cui⁹ hoſpiti ſimilis atque Lot per- Gen. 19.
turbatio accidit. At ea hiſtòria incidit in interregnū ſe-
cutum à Ioſue deceſsione, ubi pariter dux belli Iudas, tri- Iudic. 1. a. &c.
bus ponitur: in quod etiam interregnum, qūm non eſ-
ſet rex in Iſrael, paulo ante Beniamineorū caſum referri
poteſt Danitarum eorum qui Michę idolum rapuerant Iudic. 17. 18.
ſibi colendum, profectio, & expugnatio Laiſę, quam ex

tructā

Ioſ.19.d. tructam Dan vocarunt. Sed qum apud Ioſue habeatur
Leſem à Danitis expugnatam, appellatamque Leſem
Dan, eademque de re agi appareat, ſub finem vitæ Ioſue
reponi queat, qui ex æquo & bono Iſraelitis cōſulēs dux,
non regio terrore imperans rex erat. Conſentaneum ta
men eſt idololatriā illorum ad Ioſue notitiam palā non
Deu.29.c. perveniſſe, qui tātum piaculū zelo divini honoris haud
impunitum reliquiſſet. Nihilo ſecius haud inſcius erat
Heb.12.d ſanctiſſimus ſenex radicem amaritudinis inter vulgus
Ioſ.24 f.d germinare, quo circa iam exceſſurus dicebat convocatis
Iſraelitis; Nūc ergo auferte deos alienos de medio veſtri,
qualibus patres ipſorum ſerviſſe in Ægypto, & prius
Ioſ.14.c.d in Meſopotamia dixerat. Nonuulla itidem alia apud Io
Ioſ.24.g. Iudic b.c.d ſue relata, per anacephalæoſim ad principia libri Iudicū,
2.b. ut res geſtę Caleb, & mors Ioſue ubi populum dimiſiſ
ſet repetuntur. Verùm inductorū hominum loquentiū
è numero pręcipua iudicū autoritas effulget, quos ſum
Eccli.46.c Heb.11.f. matim Eccleſiaſticus, nominatim Apoſtolus ob fidem
g. laudat exprimens Gedeon, Barac, Samſon, Iepthe fidei
teſtimonio probatos; de quibus ſingulatim tractandum
Iudic.6.b eſt, nam verborum prophetę cuiuſdam à domino miſſi
Iudic.45. & prophetidis Deborę mentio tantū toto libro fit. Fuiſ
ſe quidē deo acceptos judices Iſraelis ac rectores ſacræ lī
Iud.2.c. terę indicāt dicētes eos à numine excitatos quorū in die
bꝰ miſericordiā flecteretꝰ. Iccirco dicta, factaq; ipſorū floc
Iud.3,b. ci faciēda nō ſunt. Othoniel filiꝰ Cenez frater Calebi mi
nor, in quo fuit ſpiritꝰ dñi, eiꝰ inſtinctu ſuſcitatus Iſraelē
à regis Meſopotamię tyrannide ſervavit; Aod Ieminęꝰ
Iud.3.c.d. ambidexter à regis Moab ſervitute, cuius verba vera,
nēpe ſe habere ſecretū à deo, et Moab traditū a dño in ma
Iud.3.f.5 a. nꝰ Iſraelis eſſe, evētꝰ cōꝑbavit; Sāgar à Paleſtinis per De

boram quoque prophetidem celebratus, ac Deborę du Iud. 5. ſi. 5. a.
ctu Barac à Iabin regis Chanaan oppreſsione, qui ſi- Iudicū. 4.
mul cum prophetiſsa, epinicion ampliſsimum cecinit. Iudic. 5.
Ibi benedicta inter mulieres Iael vxor Haber Cinæi prę Iud. 5. d.
dicat̃ animi egregij ergô, quod Siſarę duces ethnici ſo- Iud. 4. c. d
porem leto ſociarit temporibus traiectis: non tamen cū
cta eius verba probantur, quæ dicens Siſaræ, intra ne ti-
meas, fallaciam prętexuit ſecuritatem pollicita, quā ne-
quaquam obſervavit. Gedeon autem Ierobaal quoque
vocat', quem dominus reſpicere, ac ſæpe alloqui, ſignis Iud. 6. 7.
que confirmare dignatus ſuo ſpiritu induit, à Madiani-
tis Iſraelem inſigni victoria parta eripuit, dignus que fu
it, cuius acta dictaque velut è tali origine profecta ſuſpi-
ciantur, præterquàm ubi poſtulavit inaures, ex eis que Iud. 8. f. g.
in civitate ſua paravit ephod, in quo Iſrael ſuperſtitio-
ne adverſus deum fornicatus eſt, quod negotium ſancta
ſcriptura reprehendens, dicit domui eius in ruinam
verſum eſſe. Ipſam que explicans refert Abi melech filiū
eius iugulatis fratribus ſeptuaginta regiam tyrannidē Iud. 9. e.
ſuper Iſrael tribus annis arripuiſse, quoad malè perierit, Iud. 9. g.
cuius proinde verba, & aliorum factioſorum ex eo capi
te non maiore pretio haberi merentur. At dicta Ioathā Iud. 9. b.
fratris minimi devoventis ingratos ſcriptura ſacra dicēs Iud. 9. f.
ea execratione illos comprehenſos ſignificat altiori è ſpi
ritu ducta. Cæterùm ſomnium prius à Madianita narra Iud. 7. d. e.
tum, interpretatū à ſocio, numinis inſtinctu fuiſse obla-
tum Gedeoni præcedente dei promiſsione conſtat. Po-
ſtea tutatus eſt Iſraelem Thola, dein Iair, poſtmodum Iud. 10. a. b. 11. a. c. f.
Iephte, cuius priora dicta hiſtorię veritate approbantur;
at votum conceptum, & conſecuta facto ſuper ipſum
ſpiritu domini, ex ea parte nō niſi vera, rectaque eſſe po

tuerunt

potuerunt. Aliunde tamen error provenire potuit in ſolutione voti, quod ſanè adverę religionis normam reducendum erat. Non enim quodvis animal in ſacrificium numini offerri lege licebat, ſed tantum è volucribus columbas, ac turtures, è quadrupedibus boves, caprilumque pecus, & ovilum, lubricis piſcibus omnino reiectis:
Exo. 13. b. uſque adeo, ut cùm omne primogenitum maſculum ſibi deus immolandum offerri pręceperit, ove mutari iuſ
Exo. 34. ſerit primogenitum iumenti, aliôqui in pœnam non ſoluto ſaltem pretio interficiendum: & liberorum primo
Nu. 3. g. genitum quinque ſiclis redimendum, inſtituerit. Prohibuit etiam humanas victimas ſibi offerri veluti dete-
Deu. 12. d. ſtabiles ita de diſperdendis ethnicis Iſraeli dicens: Non facies ſimiliter domino deo tuo. Omnes enim abominationes quas averſatur dominus, fecerunt dijs ſuis; offerētes filios & filias, & comburentes igni. De ijs quoque
Lev. 27, a. d. b. quæ voto promitterentur, ita cavit: Homo qui votum fecerit, & ſpoponderit deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium, &, animal quod immolari poteſt domino, ſi quis voverit domino, ſanctum erit, & mutari non poterit, utque inferius ait, non redimetur, ſed morietur, & animal immundum; quod immolari domino non poteſt; ſi quis voverit, adducetur ante ſacerdotē, qui diiudicans utrum bonum, an malum ſit, ſtatuet pretium, quòd ſi dare voluerit, is qui offert, addet ſuper ęſtimationem quintam partem: nimirum ut ipſe retineat, nec alij vendatur. Cùm igitur ad hāc regulam Iephte votum redigi legitimum fuerit, ſi pręter hoſtiam triumphalem pręmittendam, primus ei obviam è domo ſua occurriſset gallus, vel anas, cercopithecus, felis, canis, equus, cervus ve domi manſuetus, ut filia occurrit: nil po

teſt

boram quoque prophetidem celebratus, ac Deborę du Iud. 3. 6. 5. a.
ĉtu Barac à Iabin regis Chanaan oppreſsione, qui ſi- Iudicū. 4.
mul cum prophetiſsa, epinicion ampliſsimum cecinit. Iudic. 5.
Ibi benedicta inter mulieres Iael vxor Haber Cinæi prę Iud. 5. d.
dicat animi egregij ergô, quod Siſarę duces ethnici ſo- Iud. 4. c. d
porem leto ſociarit temporibus traiectis: non tamen cũ
cta eius verba probantur, quæ dicens Siſaræ, intra ne ti-
meas, fallaciam prętexuit ſecuritatem pollicita, quã ne-
quaquam obſervavit. Gedeon autem Ierobaal quoque
vocat', quem dominus reſpicere, ac ſæpe alloqui, ſignis Iud. 6. 7.
que confirmare dignatus ſuo ſpiritu induit, à Madiani-
tis Iſraelem inſigni victoria parta eripuit, dignus que fu
it, cuius acta dictaque velut è tali origine profecta ſuſpi-
ciantur, præterquàm ubi poſtulavit inaures, ex eis que Iud. 8. f. g.
in civitate ſua paravit ephod, in quo Iſrael ſuperſtitio-
ne adverſus deum fornicatus eſt, quod negotium ſancta
ſcriptura reprehendens, dicit domui eius in ruinam
verſum eſſe. Ipſam que explicans refert Abi melech filiũ
eius iugulatis fratribus ſeptuaginta regiam tyrannidẽ Iud. 9. c.
ſuper Iſrael tribus annis arripuiſse, quoad malè perierit, Iud. 9. g.
cuius proinde verba, & aliorum factioſorum ex eo capi
te non maiore pretio haberi merentur. At dicta Ioathã Iud. 9. b.
fratris minimi devoventis ingratos ſcriptura ſacra dicẽs Iud. 9. f.
ea execratione illos comprehenſos ſignificat altiori è ſpi
ritu ducta. Cæterùm ſomnium prius à Madianita narra Iud. 7. d. e.
tum, interpretatũ à ſocio, numinis inſtinctu fuiſse obla-
tum Gedeoni præcedente dei promiſsione conſtat. Po-
ſtea tutatus eſt Iſraelem Thola, dein Iair, poſtmodum Iud. 10. a. b. 11. a. c. f.
Iephte, cuius priora dicta hiſtorię veritate approbantur;
at votum conceptum, & conſecuta facto ſuper ipſum
ſpiritu domini, ex ea parte nõ niſi vera, rectaque eſse po

tuerunt

poterunt. Aliunde tamen error provenire potuit in ſo
lutione voti, quod ſanè adverę religionis normam redu
cendum erat. Non enim quodvis animal in ſacrificium
numini offerri lege licebat, ſed tantum è volucribus co-
lumbas, ac turtures, è quadrupedibus boves, caprilum
que pecus, & ovilum, lubricis piſcibus omnino reiectis:
Exo.13.b. uſque adeo, ut cùm omne primogenitum maſculum ſi
bi deus immolandum offerri pręceperit, ove mutari iuſ
Exo.34. ſerit primogenitum iumenti, aliòqui in pœnam non ſo
luto ſaltem pretio interficiendum: & liberorum primo
Nu.3.g. genitum quinque ſiclis redimendum, inſtituerit. Pro-
hibuit etiam humanas victimas ſibi offerri veluti dete-
Deu.12.d. ſtabiles ita de diſperdendis ethnicis Iſraeli dicens: Non
facies ſimiliter domino deo tuo. Omnes enim abomina
tiones quas averſatur dominus, fecerunt dijs ſuis; offerē
tes filios & filias, & comburentes igni. De ijs quoque
Lev.27.a d.b. quæ voto promitterentur, ita cavit: Homo qui votum
fecerit, & ſpoponderit deo animam ſuam, ſub æſtima-
tione dabit pretium, &, animal quod immolari poteſt
domino, ſi quis voverit domino, ſanctum erit, & muta-
ri non poterit, utque inferius ait, non redimetur, ſed mo
rietur, & animal immundum; quod immolari domi-
no non poteſt; ſi quis voverit, adducetur ante ſacerdotē,
qui diiudicans utrum bonum, an malum ſit, ſtatuet pre
tium, quòd ſi dare voluerit, is qui offert, addet ſuper ęſti
mationem quintam partem: nimirum ut ipſe retineat,
nec alij vendatur. Cùm igitur ad hāc regulam Iephte vo
tum redigi legitimum fuerit, ſi pręter hoſtiam trium-
phalem pręmittendam, primus ei obviam è domo ſua
occurriſset gallus, vel anas, cercopithecus, felis, canis, e-
quus, cervus ve domi manſuetus, ut filia occurrit: nil po
teſt

teſt labis in ſpiritum domini reijci, ſi quid perperam in ſolvendo voto admiſſum eſt. Verùm ſi quid erratum eſt à viris, quos in ſanctorum catalogum Apoſtolus, ſacra ve alibi ſcriptura retulit, correcum per penitentiam fuiſ ſe cēſeri oportet. Poſt Iephte vindex Iſraelis fuit Abeſan Beth-lehemites, mox Elon Zabulonites, deinde Abdō, ac demum Sampſon, cui dominus fauſtè benedicens ſpi ritum ſuum qui cum eo verſaretur, cōmunicavit, à quo. nec falſum quidpiam, nec pravum prodijt, quod tamen aliunde aſciſci propria matilia quiret. Omiſſis quippe parentum verbis angelico colloquio dignatorum, quæ vero conſentientia planè Auguſtinus oſtendit: Samſo- nis verba illa, quibus ter Dalilam deceptam luſit, falſa videntur, niſi per ænigma, tropum ve alium ſimul aliò, ut ad reſponſum quartò redditum referantur. Sed levio rum cura fortè ſupervacanea eſt, qùm is graui' deliquerit infideli aperiens fortitudinis arcanum haud matrimonio ſociatus, ad aliam prius meretricem ingreſſus, nā quòd ethnicæ uxori pręter legis latę pręſcriptū copulatus fuerit, ſacra ſcriptura tanquam autore concedē te defendit, inquiens, Parentes eius neſciebant, quòd res à domino fieret: à quo pręterea vitę domino invocato reſtitutum robur Samſoni ad impios ſecum opprimendos ipſum à proprię necis culpa exemit. Ruth liber pietatem Booz, benignitatē, continentiam, ęquitatem pro ponens teſtimonia eius autoritate cumulavit, unde qū is dixerit Ruth, Plenam mercedem recipias à domino deo Iſrael, ad quem veniſti, & ſub cuius confugiſti alas, Et alibi, Scit omnis populus qui habitat intra portas ur bis meæ, mulierem te eſſe virtutis: eloquia illius confir mavit, quę Noemi ſocrus deum verum ſecuta in Chriſti gene

Marginal notes: Iud. 12. c.d — Iud. 13, fi. — 9. vet. teſt. li. 7. Iudic q. 5c. &c. — Iud. 16. b.c.d.a. — Deu. 7.a.I — Iud. 14.a. 16.g. — Su.c.2. — *Ruth.* — Ruth. 2. c. — Ruth. 3. c. — Ruth. 1. c.

Mat 1. ti genealogiã inſeri meruit. Hic inductorum verba faci
Ruth. 4.b lè in veri ac boni lineas concedunt, præter propinqui re
Deu. 25.b cuſationem à legis ordine deflexam; pręcipua ſunt dicta
Ruth. 2.a. Ruth, & Booz, à quo ſalutationem, Dominus vobiſcũ,
1. Reg. 3.ß eccleſia cœpit. Samuelis liber in ſcriptus, qui fidelis do- *Samuel, I. lib. regũ.*
mini propheta ſacro teſtimonio, multiſque encomijs ce
lebratur, parem ipſius inducti rectè loquẽtis, atque ſcri-
bentis autoritatem, nempe divinã utraque de cauſa iux
ta ſæpius explicata exhibet, eo amplius quòd nuſquam
reprehenſus invenitur. Nec enim filiorum iniuſtitiam
1. Re. 8.a.&c noviſse habetur, quoad accuſante populo reſciens, non
regem, ſed iudices æquos conſtituere paratus, improbi-
tate vulgi adactus deo permittente regem inſtitui aſsen
Deu. 12.b. ſus eſt. Rurſus quòd munia ſacerdotalia exercuerit præ-
Nu. 18.a. 1. Re. 7.c. ter legis inſtitutum extra tabernaculi fœderis locum ſa-
9.b. 16.b. 1. Pa. 6.c. crificans, è Core, non è familia ſacerdotali originem tra
hens, extra noxam fuit; qùm ea prophetico ſpiritu du-
1. Re. 16.a ctus geſserit autore religionis ac naturæ univerſæ utiq;
ſuggerente, ac iubente, qui holocauſta eius litantia ſibi
1. Re. 7.c. acceptiſsima ſignis mirandis oſtendit. Inductorum au-
tem hominum aliorum loquentium primo offeruntur
parentes eius, quorum dicta ſanè tanquam ad ſe pertinẽ
tia vates proponens in conſcriptione propria compro-
bavit itidem principis autoris autoritate atteſtãte iuxta
Su. c.9. ſuperius tradita: quam rationem eccleſia ſecuta canticũ
Annæ veluti propheticum amplexa identidem in preci
bus recinit. Verba Heli pontificis priora inſimulantis
1. Re. 1.c. Annam ebrietatis ab ipſa modeſtiſsimè correcta ſunt,
poſteriora quibus filios autoritate pontificia reprehen-
dit, egregiam de deo ſententiam proferũt, & inſtinctu i
prophetico, antiſtites ſæpe oraculis reddendis impellẽti
tri

tribui merentur, non minus quàm impij Caiphæ dicta. Ioa. 11. g.
Cætera quę Heli rectè ſe habent, niſi quòd non verbis
modò, ſed etiam re liberos corripere iniquos iuſta coer- 1. Re. 3. c.
tione debuiſse indicatur, eo quę non pręſcito iniquitatẽ
participaſse arguitur domini reſponſo per Samuelẽ red
dito, ac prius per virum dei, qui planè iuxta ſanctæ ſcri- 1. Re. 2. f. g
pturæ modum loquendi propheta intelligitur. Cùm au
tem ſententiam domini contra ſe latam tam ſummiſsa 1. Re. 3. d.
tollerantia exceperit, & captæ arcę dei dolore in mortẽ 1. Re. 4. c. d
inciderit, ut & eius nurus parturiens; cũ illa pertinere ad
electorũ numerũ cenſend' eſt. Adhęc Palæſtinorũ potio
ra verba domini dei confeſsionem metu ac ſupplicijs ex 1. Re. 4. b. 6, f.
tortam ſonant: quibus aſsimilia Beth-ſamitarum fuere,
quanquam à fide profecta. Deinceps Saulis, quo nõ erat
ante prævaricationem vir melior in Iſrael, dicta eius tem 1. Re. 9. a
poris ſynceritate pari ſunt habenda, pręſertim ubi iam
propheticum conſortium adeptus eſt. Prima verò præ- 1. Re. 10. b
varicatio fuit, quòd ſacrificium obtulit, qum ad id iuſſus 1. Re. 13. b, c.
fuerit opperiri Samuelem oblaturum, qui eum ſtultitię
redarguit. Deinde tot eius errata reperiuntur, maximè
poſtquam ſervato Aga grege Amalec adverſus divinũ 1. Re. 15. b
interdictum exagitatus fuit ſpiritu malo immiſso à deo; 1. Re. 16. c.
ut quæ rectè geſserit, ac dixerit, coniecturis aliunde ꝓut
hiſtorię veritas flagitet, venanda ſint, quod nunc inſtitu
ti tractatus iuxta ſuperius monita nõ eſt. Integerrimi Io Su c. 9. 10
nathæ potius dicta magni pẽdi debent, per quem qùm
aſſerunt ſacræ literæ à domino fuiſſe Iſraelem ſervatum, 1 Re. 14. d. b.
innuunt etiam divino inſtinctu eum ex verbis hoſtium
ſibi præmeditatis præſagium ſumpſiſſe. Non eſt præte-
rea putandum officioſum mendacium reſpẽſum, quod
is patri retulit, ut periculo Davidem eximeret, ſed ibi re

latũ, 1, Re. 20. c

latum eſſe, quod inter ipſum Davidemque actum verè,
ſancta ſcriptura ſilentio prætermiſerat. Idem exiſtima-
1.Re.19.b. ri de Michol poteſt excuſante, quòd virum dimiſiſſet:
attamen haud neceſse eſt hanc à mendacio defendere,
1.Re.25.fi. quæ Davide vivente alij nupſit, cumque poſtea ob cultũ
2.Re.6.d. deo exhibitum deſpiciens ſubſanavit. Lõgè maioris prę-
1.Pa.15.fi. tij dicta exiſtimãda ſunt Abigail, ut ab ea profecta, quã
1.Re.25.a. ſacræ literæ prudentiſsimam aſseverant, per quæ corre-
cta fuit ſententia Davidis contra univerſam domum ini-
qui Nabal non rectè indiſcriminatim decreta. Verùm
Davidis dicta cura magna expendenda ſunt, qùm & cũ
Act.2.c. prophetam fuiſse princeps apoſtolorum aſserat, & ſacra-
1.Pa.17.a. ti libri ſervum dei, hominem que dei, ſicut & Moſem,
2.Pa.1.a. 8.c.30.c. uti vatem iuxta modum loquendi ad eam ſignificatio-
4.Re.13.a. nẽ uſitatũ vocẽt. Id autẽ ſateſt, ut non modò pſalmi ei⁹
Mar.12.d. quos etiam iuxta Servatorem per ſpiritum ſanctum dei
2.Re.23.a. panxit, probati autoritate divina cenſeantur: ſed & ver-
ba eius alia in ſacram hiſtoriam fidelibus inſtituendis re-
lata divino aſcribantur inſtinctui, niſi ubi correcta de-
prehendantur. Quanquam David nõ ita propheta fuit,
ut officio deputatus conſulentibus dei reſponſa dederit:
1.Re.22.a. 23. quin potius per videntes ita deſignatos; aut ſacerdotes
1.Re.16.c. divina oracula ſæpe inquiſivit, & accepit. Nihilo ſecius
qum à die inunctionis eius in ipſum ſpiritus domini di-
rectus fuiſſe legatur, cùm dicta tũ geſta ei⁹ inſtinctui ſu-
perno tribui par eſt, niſi cõperiantur alicubi reprehẽſa. Sed
quia de factis non eſt ſeorſim nobis tractatio inſtituta,
verba nunc ordine cũ alijs breviter exploremus. Quę di-
xit pontifici Achimelech falſi ſpeciem præferunt, ſiqui-
dem ſignificãt à Saule rege miſsũ. Sed cùm Saule haud
exprimat, regem deum intellexiſſe, vel ſe iure potuit, &

ad fugam tegendam, non falſitatem inſinuandam ita li citè loqui. Quòd verò inferius ſe reum occiſorum ſacer dotum prodit, vel debitorem denotat, ut pro ijs occaſio ne, & odio ſui peremptis gratitudinem erga pōtificem Abiathar rependat; vel forte culpam agnoſcens accuſat, quod ethnicum Doeg impium, quem delaturū norat, haud interceperit regia in commeritum poteſtate uſus. Sumptionem ſacrorum panum Chriſtus comprobavit, quamvis ad propoſitum minime pertineat. Verba inno xij Achimelech etiam Sauli reddita ſynceritatem per ſe ſatis oſtendunt. Cùm verò David Saulem iterum ad erroris ſui, & iniuſtæ perſecutionis agnitionem beneficen tia extrema deduxit, dicens quempiā ingreſsum ut Sau lem interficeret, non ſe, ſed Abiſai ſubindicavit, cuius a nimum ex verbis cognitū repreſſerat. Porrò verba quæ regi Achis dixit, cùm is ageret de prælio ineundo adver ſus Iſraelitas, tecta ſunt, nec receſsum, quem commodū à deo prę̈ſtolabatur, aperientia futurum, nec bellicam o peram adverſus pios navādam pro impijs ethinicis, quā animo agitaſſe ſanctus David credi non debet, nec pro inde falſo fuiſſe pollicitus. Qumquè rurſus ait, nihil in ſe inventum, quominus veniens cōtra regios hoſtes pugnaret, nil aliud aſſerit, quàm nihil in ſe fuiſſe, cur de ſe proditio timeretur longeſsimè ab integerrimo corde ſe mota, nec expectaretur potius ſtrenuum certamen con ſerendum contra inimicos quoſvis benefici regis, quos tamen ſibi aggredi liceret. At verò dicta Samuelis permittente deo ad ſuperos mortales præter corp' verè iux ta eccleſiaſticum etiam excitati, ꝓphetice loquentis, dubitationem offerunt, ubi habetur, Cras tu & filij tui me cum eritis. Nam licet pientiſsimus Ionathas quietis pa- tru

1.Re.21.a 1.Re.22.d Mar.2.d. 1.Re.24. 26. 1.Re.28.a 1.Re.29.d. Eccle.46. 1.Re.28.c.

trũ ſedibus dignus fuerit. Saul tamen haud quaquã, qui
1.Re.31.a b. ſibi necem cõcivit. Itaque vel dicẽdum eſt Saulem poſt
letale gladij traiecti vulnus per pœnitentiam eximiã ve
niæ locum inveníſse, vel mecũ, ꝓ inferis latè locis poſsi-
2.Re.1.d. tũ eſſe. Iam in ſecundo regũ libro execratio montiũ Gel II. lib.
2.Re.3.f.g boe, ac familiæ Ioab, vel prænuntiatio futurorũ fuit, vel regum.
etiam imprecatio prophetici animi honori divino, ac iu
ſtitię conformis, ut in monte ſterili monimẽta triſtia oc
ciſi populi dei manerẽt, & in poſteritate Ioabus iniqui
facinoris dignas pænas diutius lueret. Ner ducem, Da-
vid fortitudinis elogijs ornavit, quibus & illius verba ve
rè conſentanea ſunt: ac meliorem fuiſse quàm Ioab, Sa-
3.Re.2.e. lomon poſt modum aſseruit. Non tamẽ excuſatur à cul
2.Re.3.b. pa, quòd contra domini cognitam inſtitutionem Iſbo-
2.Re.2.b. ſeth regem ex adverſo Davidis conſtituerit, ac ſuſtenta-
rit. Protervíæ Ioab, quantunvis ſtrenuus, & ſagax dux
fuerit, facta, & dicta ei' aperta indicia ſunt, licet alióquin
2.Re.10.c præclara multa & geſserit, & locut' fuerit. Cęterùm quę
2.Re.7.a Nathan ꝓphetæ dixit David, Vides ne, quod ego habi-
tẽ in domo cedrina & arca dei poſita ſit in medio pellũ?
à ſancto pietatis ſpiritu ſuggeſta mõſtrantur, nõ minus
2.Re.8.b. quã ſecutis magnificis dei pollicitis redditę gratiarũ ac-
tiones. Tantũ enim deſignavit ſe indignũ ducere, ut re-
giã cedrinã inhabitaret, arca fœderis manente intẽtorio
haud certè decernẽs fanũ opulentũ extruere, ſed ea de re
vatẽ conſulens. Is autem rem abſolutè ꝓbans inconſul-
tũ reſpõſum edidit, à deo quę correctus certũ eius oracu
2.Re.12.a. b.c.d. lũ retulit. Poſtea etiã Nathã à deo miſsus Davidẽ dedu-
xit eò, ut rectũ in ſe iudiciũ ferens peccatũ dãnans agno-
2.Re.11. a.d. ſceret, quod in fortem, ac iuſtum virũ Vriam Hethæum
adulterio, letoque verbis, ac factis parato commiſerat.

Deinde Ionadab prudens dicitur, verùm prudentia car- Ro. 8. 2.
nis quæ mors eſt, & inimica deo, quandoquidem dete-
ſtandum conſilium Amnō dedit, quo is invita ſorore
violata dignum pręmium necē ab Abſalom tulit, qui à 2. Re. 13.
fratre orſus parricidium propè in patrem regno detur- 2. Re. 13. d
batum conſumavit, indulgentiorem utique filijs quam 3. Re. 1. a.
oporteret, ſacris literis notatū ob correctionē omiſsam.
Ad hæc Thecuitis mulier ſapiēs inducta ſuggeſtione Io 2. Re. 14.
ab, parabolam eximiam Davidi propoſuit figuram ſer-
monis in ſe vertens, ut ipſa explicuit, ac proinde caſum
ſibi miſerandum cōtigiſse haud ſimpliciter aſseverans,
ſed quaſi evenisſet, velut cuivis accidere poſset, vera ſpe
cie obtendens, ut mentem regiam ad ignoſcentiam de-
licti defleti alliciens flecteret exemplo dei nolentis peri-
re animam, ſed apud ſe tractantis, quemadmodum de-
iectus ſervetur. Porrò in perſecutione David nonnulla
videtur perturbationem circunſpecta minus protuliſse,
velut facultates Miphi boſeth non auditi pollicitus Si- 2. Re. 16. a.
bæ; ſed intelligendum eſt ſenſiſse pro examinandæ cul-
pæ modo, qua poſt explorata poſseſsiones inter utrun-
que dividi iuſsit: rurſus que locut⁹, deum præcipiſse im 2. Re. 19. e f.
precationem Semei, verùm præceptum pro permiſsio- 2. Re. 16. b c.
ne uſurpavit: ac prius conſiliarium Chuſai precatus, ut
pręſcriptis verbis ſe ſervum Abſalom offerens conſiliū
eius diſsiparet, quaſi falſa ſimulatione pętenta. Tamen
ſi rectè conſyderentur verba, verè dici poterant ſucceſſo
ri Davidis, atque intelligi planè, non expreſsa conditio
ne, quæ licet non adijceretur, excepta meritò duci debe-
ret, nimirum niſi ſupereſſet, cui potius fides ſervanda fo
ret, cui etiam tyranni conſilia prodere liceret. Chuſai ve-
rò temperamentum id exceſſiſse apparet, alia que finxiſ 2. Re. 16. 17.

ſe in-

ſe inſuper, ac ſibi fidentem non vero conſilio ſubdole,
2. Re. 16. d 17. a. b. ac perinde iniuſtè feſelliſſe. Nam conſilia vafri Achitophel impia, licet perduellibus congrua, ut & ſibi letum illatum ab ipſomet, non ambigitur fuiſse. Præterea ubi
2. Re. 18. f. David opperiens eventum prælij ſingulares nuntios bonos prędixit, de victoria parta intellexit: Achimaas au-
2. Re. 15. f. 18. f. e. tem filius videntis Sadoc dicens ſe aliud neſcire de morte Abſalom, mentitus videtur, cùm à Ioab audiſſet filiũ regis mortuum, niſi ſenſit, ſe aliud neſcire nuntiãdum, quùm priora tantummodo nuntiatum miſſus à Ioab foret. At verò huius verba, & aliorum non ita curanda
1. Re. 26. b. 2. Re. 16. b. ſunt: ſed Abiſai dicta carpuntur, ducis Ioab iuxta atque
2. Re. 19. d 18. c 19. a. b facta adverſus regiam maieſtatem damnantur, pro qui-
3 Re. 2. a. b bus et alijs facinoribus meritum ſuppliciũ luere ad ex-
2. Re. 18 g. tremum iuſsus eſt. Lamentatio autem Davidis deflentis necem filij rebellis abſolutum charitatis oſtẽdit affectũ, quo deſyderaret ſi fieri poſset, nati cum diſcrimine ſalu
2. Re. 20. f. tis æternę perempti mortem ſua mutare qui ſibi conſcius mentis rectioris eſset. Dein inducitur alia fœmina ſapiens Abelæ ſapienter locuta: & poſtulatio Gabaomitarum à numine approbata de crucifigendis ſeptem po-
2. Re. 21. a. b. ſteris Saulis, qui pręter narrata crimina ſuperius, irreli-
Ioſ. 9. c. b. gioſo zelo Gabaonitas cęciderat, quibus olim fœdus Iſraelitæ iurarant mentitis quidem regionem ſuam longinquam eſſe, in domini tamen nomine ſe venire pro-
2. Re. 23. feſsis. Poſtea ſubijciuntur verba carmine conſtructa, quę David gratias agens deo cecinit, habita in pſalmo ſepti
2. Re. 24. a modecimo, ac noviſsima regij pſaltis, quę itidem atque alij pſalmi autoritatem propheticam præ ſe ferunt. Ea
2 Re. 23. e deinde verba, quibus aquam è ciſterna Beth-leem ad vectam trium fortium magno periculo ſe non bibiturum

ſigni-

ſignificavit deo libaturus; inſignem pietatem indicant. Iuſsio contrà numerandi populi perperam lata & ab ipſo David agnita poſt fuit, & non levis oſtenſa per oblatam trium ſuppliciorum gravium optionem à Gad propheta, qui antea profugum à Saule Davidem è præſidio in terram Iuda redire autoritate ſua fecerat. Verùm in peſte charitas perfecta Davidis enituit precantis deum, ut corporali ſuo damno ac morte fidelis populi ſtrágem redimere liceret. Oblatio quoque Areunæ regis Iebuſçi ad holocauſtum, erga dominum deum pium animum oſtēdit. Sequitur Malachim, regum inſcriptus liber, ubi ad principium verba Nathan prophetæ, ac Beth-ſabeæ ex illius conſilio, ac regis Davidis de ſucceſsione Salomonis in regnum electioni divinæ obſecūdarunt. Dein ultima Davidis mandata religionem, iuſtitiam, gratitudinem complectuntur. Deinceps Salomonis dicta cū factis ad iuſtitiæ ac veritatis regulam ducta fuiſſe, niſi reprehendantur, exiſtimari debere, inde colligitur, quòd & eum à nativitate dominus dilexit congruo nomine inſigniens: & moriturus David in eo ſapientiam ſuſpexit; ſed & ipſam poſtulanti Salomoni numen largiens latiſsimè auxit, ſpeciatim ad iudicium diſcernendum, & ſanctum propheticæ ſapientiæ ſpiritum infudit. quo etiam ſacros libros condidit, ut poſterius explicabitur. Verba igitur ſapientiſsimi viri orbi propoſiti fidelium inſtitutioni ſacram in hiſtoriam relata velut à divino inſtinctu manantia veneratione aſsimili haberi oportet, interque ea potiſsimùm ſublimes preceis in templo dedicato fuſas, quas deus utique autoritate ſua cōfirmavit. Reginæ quoque Saba quæ in domini nomine venit, & à Servatore commēdata eſt, verba dominum deum præ dica-

Marginal notes (left): *Malachim.* III, regū.

Marginal notes (right): 2.Re.24.b.c. — 1.Re.22.a. — 2.Re.24.c,d. — 3.Reg.1.a. — 1.Pa.28.b — 3.Re.2,a.b — 2.Re.12.f. — 3.Re.2.b. 3 b.4.d.5 c. — Sap.9.c.d — Re 10.d — 3 Re.8.b.&c. — 3.Re.9.a. — 3.Re.10.a. Mat.12. — 3.Re.10.a b.

dicantia, velut ab impulſu divino prompta digna cum præclaro ſtudio, animoque omni obſervatione ſunt. Cęterùm Salomonem primùm ſacra ſcriptura notat inquiens,
3. Re. 3. A Dilexit Salomon dominum ambulans in pręceptis David patris ſui, excepto quòd in excelſis immolabat, & accendębat thymiama: ſed eadem excuſationem præmiſerat, dicẽs, Non enim ædificatum erat templum nomini domini uſque in diem illum: quaſi uſque ad ſtabi
Deu. 12. a. lis ſani conſtitutionem Moſaici præcepti prævaricatio plenè locum non habuerit: poſt conſtructum verò templum nulla excuſatio reliqua fuit, & iure in pleroſque ſequentes reges excelſorum reprehenſio confertur. Aper
3. Re. 11. a b. tè autem reprehenditur Salomõ, quòd multas ſibi Cha
Deu. 7. a. nanitides uxores ardenter copularit contra domini prę
17. d. ſcriptum, & earum idola coluerit, velut Aſtarthẽ deam
lib. 7. in Iudic. q. 16. Sidoniorum, quam Auguſtinus Iunonem eſse ſignificat, illo nempe nomine a Punicis appellatam, Tyro ſanè Sidonia oriũdis. Hanc Salomonis ſtultitiam poſt ce-
Eccli. 47. c. b. lebratam inſignem ſapientiam ſapiens Syrachides traducit, quòd fortè is putarit præter ſummi dei obſervantiam, Spirituum aliorum vetitum cultum aliquid utilitatis afferre poſse, vel etiam eò demum decidit, ut autumarit Iehovem deum Hebræorum peculiare numen, haud ſupremum autorem eſſe, quod innuere videtur de
3. Re. 11. d us per vaticinium Ahię Silonitis de illo inquiens, eo ꝙ
Aug. li. 1. cõſ. evang. c. 22. dereliquerit me. Congruit cum his quòd Varro Latinorũ eruditiſsimus deum Iudęorum Iovem exiſtimavit, licet in ſummo ſuorũ deorũ faſtigio collocatũ, particularẽ
Aug. li. 7. civ. de. c. 9. tamen, quanquã de ipſo adducit Valerij Sorani carmina ex Orpheo in hymnis deſumpta, Iuppiter omnipotens regum rex ipſe, de' que: Progenitor genitrixque deùm, deus

deus unus, & omnis. Fortaſsis ex nomine ab aliquo Hebræo alicubi audito id Marcus Varro coniecit, tamet ſi mira eſt communis tam diſsiſtis gentibus divini nominis affinitas. Recti⁹ Ariſtęas cum ſocijs Ioſepho etiam referente ob legem Hebręorum de ijs Philadelphum alloquens dixit. Omnium effectorem, & creatorem deum hi colunt, quem & mortales omnes: ſed nos rex aliter denominantes appellamus Iovem; quòd vitā iuvet omnium, ut Ioſephus breviter ſtrinxit. His verò nunc omiſsis, pœnitētiam Salomonis nuſquam apertè in ſacris ſcripturis legimus, ſicut de Davide ſapiens ait, Chriſtus purgavit peccata ipſius, & exaltavit in æternū cornu eius. At de rebus geſtis ſe iunctis à verbis nunc nō eſt proprius agendi locus, quo circa in ulteriora pergamus. Succedunt ſtultus Roboam, qui prudēs ſeniorum conſilium reiecit, & impius Ieroboam qui ſacrilegam ſuperſtitionem induxit, quibus vaticinati ſunt illi Semeias vir dei, huic is qui Ioſiam prænuntiavit, & à pravo propheta deceptus oraculū domini deinde lingua eius redditum de ſuo ſupplicio mox ſecuto audivit. Prophetavit etiam adverſus Ieroboā, & poſteritatē eius Ahias Silonites: ſed & omnes reges Iſrael improbi, & impij evaſere: regum verò Iuda poſt Abiam Aſa rectum coram domino, ſicut David pater eius operatus eſt, ſub quo cōtra Baaſa regem Iſrael ſermo domini ad Iehu filiū Hanani factus fuit. Poſtea effulſit Elias propheta oppoſitus à deo adverſus Achab regis Iſrael impietatem, cuius mirāda opera dicta que latè ſacris literis deſcribuntur, itemque diſcipuli eius vatis Eliſei, quorum encomia Syrachides mirificè depingit. Ne autem ſuſceptum ordinem relinquamus, ſerie pcedemus, ſimul que ea de quibus ambigi

Marginal notes: ll. de. lxxii. in cr. r. | li. 12. ant. Iud. c. 2. | Eccli. 47 b | Eccli. 47. | 3. Re. 12. c. g. f. | 3. Re. 13. a. c. | 3. Re 14. b. c. d. | 3. Re. 15 b | 3. Re. 16. a | 3. Re 17. 18 19. 21. | 4. Re. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7 8 9. 13. | Eccli. 48. a, b.

bigi queat, explicabimus. Hic primum Sarepthana Sidonia vidua, cuius cum laude Servator meminit, fidelẽ domini confeſsionem protulit, deinde querulam cum Elia expoſtulationem turbata dolore amiſsi nati, quem ſuſcitatum recepit. Mox Abdias vates exhibitam erga prophetas domini miſericordiam inſignem recenſet Eliæ; is que optimæ cauſæ fiducia cõceſsæ optionis æquiſſimæ artificio populum ad cultũ veri dei reduxit ſigno præfatus: Si Dominus eſt deus, ſequimini eum; ſi autem Baal, ſequimini illum: & de⁹ qui exaudierit per ignem, ipſe ſit deus, ut nimirum talis agnitus venerationi ſit. Ac populus qui reſpondit optimam eſſe propoſitionem oſtento mirando viſo, identidem acclamavit, Iehovah ipſe eſt deus, non iam peculiare numen iuxta ſuperius tacta, cui aliud conferri quiret, ſed autorem univerſorum recognoſcens, cui domino condita natura dicto audiẽs actutum foret. Feſtiviſsima verò ironia Elias ariolos Baal irriſit, nec minus vera, cum is tropus, ſive ſchema contrarium ei quod dicit ſecundum Fabium intellectum petat. Quod autem Elias ſe ſolum è prophetis domini relictum queritur, hyperbole eſt indignitatem rei, multitudinem occiſorum, ac relictorum paucitatem exprimens: ſed ei divinum reſponſum reliquias fidelium ſervatas auctiores profert. Deinceps tria reſponſa prophetę nomine non expoſito, regi Achab reddita ſubduntur & aliud illius vatis, qui cum reprehendit, quòd regem Syrum dimiſiſset, ac prius in ſermone domini quendã allocutus ut ſe vulneraret, nolentem à leone percuſum iri prædixerat, quo paulo mox conſecuto, alterũm requirens ab eo ictus parabolæ accommodam ſpeciem regi proponendam paravit figuram ſermonis velut vidua

Luc. 4. e
3. Reg. 17. b d.
3. Rc. 18.
li. 6 inſt. or c. 3. & li. 9. c. 2
3. Re. 18. d. 19. b. c.
Roma. 11 a
3. Re. 20. b d. e. g.

Thecuitis,in ſe prout evenire potuiſset,vertens, verè ad regem directam & ſpectantem. Achab enim regem vates interpellavit quaſi vulneratus ab eo, cum quo pact⁹ traditum hoſtem ſervandum ſub rependendæ vitæ periculo fuiſset,quòd negligenter cuſtoditus elapſus hoſtis eſſet. Cùm que Achab reſpondiſſet,id ius eſſe,quod pacto decre viſset;inſciens in ſe ipſum ſentẽtiam tulit,comprobans quam deus pronunciarat. Ambiguitas autem non exigua ſe offert,cur velut in obediens præcepto dei per prophetẽ prolato punitus fuerit, qui vulnus infligere ſecundum naturalem decalogi legem recuſavit. 2.Reg.14.

Quando quidem iuxta ſuperius definita, ut à communis legis prævaricatione is excuſaretur,cui ſane non itidem ac prophetæ divina inſpiratio intus affulſit; oportuit uti mirabili aliquo ſigno explorato fidẽ habere vati teneretur numinis iuſsum delegatum nuntianti. Ea ꝓpter id prçceſsiſse rectè colligitur,licet apertè ſacris literis non exprimatur,quç tamen haud ita nos in gravi dubio deſtituunt,ut non offerant,unde non procul, quod deſyderetur, venari queamus. Sive nanque is vates fuerit Michças,ut Ioſephus tradit,ſive alius;is habẽdus eſt qui antea relatus fuit eadem divina ſcriptura utrobique nomen æquè ſilente,dixiſſe Achabo; Hæc dicit domin⁹ Quia dixerunt Syri,deus montium eſt dominus,& nõ eſt deus vallium,dabo omnem multitudinem hanc grã dem in manu tua,& ſcietis,quia ego ſum Iehovah: & cõtinuo poſt centum Syrorum millia cçſa per Iſraelitas,ſuper viginti ſeptem millia reliqua in Aphec fugiẽtia murus concidit raro miraculo deum operantem peculiariter indicans,ac fidem eius legato aſtruens. Deinceps verba Naboth inficiantis ſe venditurum paternã hæreditatem fu.c.2. li.8.antiq. Iud.c.14. 3.Reg.21 2.c.e 8.

tem à domino tributam haud egeſtate compulſum, ne deũ quem ꝓpitium optaret, offenderet: religionis pietatem non vulgarẽ demõſtrant. quo circa qum ea de cauſa innocens interijſset ſcelere Iezabelis filiæ Ithobali regis
1. Re. 16. g Sidonij, deus acriter minatus eſt necis autores acerbas pœnas daturos, quas tamen diſtulit ob pœnitentiã à demiſso Achab oſtẽſam. Demũ ubi iã ſupplicij Achab
3. Reg. 22 a. f. b. c. d. tempus appeteret, expeditionem is in ſyros movit ſocio Ioſaphat rege Iuda, qui incedens in omni via patris ſui Aſa fecit quod rectum erat in conſpectu domini, verun tamen excelſa non abſtulit. Hic proſpera ꝓmittentibus Achabo quadringentis ꝓphetis piè dicens, eſset ne quiſpiam propheta dñi, per quem conſuleretur, aperuit quẽlibet quadringentorũ non eſſe verũ ꝓphetam, ſed Baalis, ſive Achab cultoris ei⁹, aut etiam errore vulgi ſic appellatũ impiosquoque fanaticos vates nuncupantis. Accitus autem ꝓpheta Michęas filius Iemlę interrogatus, an ire deberet Achab in Ramoth ad prœliandum, reſpõdit; Aſcende, & vade proſpere, & tradet dominus in manus regis, dubium oraculum reddens, quò ſignificaret Achabo permitti cum validis quidem copijs aſcendere, à domino autem in manum regis victoris alterum exercitũ victum tradendum, non exprimens Syrũ, quem optaret Achab, & uti periret, credere dignus erat, nec Iſraeliticũ, velut numẽ decreverat, ac verebat᷑ Achab, qui ob id iterũ vatẽ adiurans apertã domini veritatẽ ſciſcitat⁹ eſt. Ac is retulit per viſionẽ à deo quęrẽte ruinã Achab inducere ſpiritũ ſibi oſtenſũ, qui adſe recepiſset negotiũ, dũ ſpirit⁹ mẽdax foret in ore ꝓphetarũ eius, ut & permiſ-
4. Re. 1. c. ſus fuit. In quarto deniq; libro regũ tertij pẽtacontarchi verba velut ex vera pietate, animiq; ſyncera ſummiſsiõ IIII. lib. Regum.

ne producta probavit angelus domini dicens Eliç, ut 4. Reg. 1 a. c.
cum eo tutò deſcēderet. Et cum iam ardēs vates in æthera rapiēdus eſſet, filij prophetarum habitātes in Bethel, & Ierico id ipſum vaticino ſpiritu prænoſcentes Eliſæo itidem gnaro nuntiarunt. Is que duplici Eliæ ſpiritu ad vaticinia & miracula edenda indutus, fluentis Iordanis magiſtri pallio percuſsis, nec primò diviſis, admiratione fideli, potius quā diffidentia dixit, Vbi eſt deus Eliç etiam nunc? faſsus deum ſemper manere, deum que fidelis famuli Eliç viventis adhuc eſse, qui deus viventiū, Mat 22. c
non mortuorum eſſet, apud quem ipſe non ſuo ſed præceptoris merito niteretur: ideo que repetito ictu aquas diviſit. Dein regem Ioſaphat pie loquutum inquirendū eſſe prophetam domini, per quem ei ſupplicarēt adverſus Moabitas belligeraturi, Eliſçus ſe revereri modeſtiſsimè aſseveravit. Poſtea uxor prophçte vidua, quem Ioſephus prodit fuiſſe Abdiam diſpenſatorem Achab, li. 9. ant. Iud. c. 3.
dicens virum ſuum timore dominum proſecutum fuiſſe cognitum Eliſço, ab ipſo annuente olei ſcaturiginem 4. Re. 4. a b.
quæ ſolvendo eſſet creditori ſatis, & alimento filijs ſufficiendo impetravit. Et procera Sunamitis obſequio pio 4. Reg. 4. c. d. f. e.
verbis & factis exhibito, natum prius, eundem que poſterius ſuſcitatum obtinuit: precata vero ne ꝓpheta mētiretur, id flagitavit, ut abſolutè pollicitatio impleretur, ne quo pacto vel demerito ſuo ipſam ſpes promiſſa deluſam falleret. Porrò Naamam Syrus, per cuius fortitudinem dominus Syriam tutatus fuerat, poſtquam emūdatus à lepra fuit, à deo illuſtratus inſignem confeſsionē 4. Re. 5. a. d.
protulit, quòd uerè ſciret non eſſe deum in univerſa terra, niſi tantùm in Iſrael, cui ſoli ſacrificia impoſterum eſſet oblaturus. Qum verò ſubinde intelligēs ſupremç a

dora

dorationis ſpeciem alij, ut Remmon, prætenſam culpa non carere, petiit, ut Eliſæus vates à domino precaretur ignoſcētiam delictorum, ſępius fortè admittendorum, propriam imbecillitatem faſsus; obſecravit ſupplex pœnitentię locum adveniam ſibi à numine dari: quod maximum donum dei propheta ſpopondit reddens; Vade
Lu. 4. e. in pace: qua de cauſa huius cum laude Servator mentionem facit. Poſt Giezi vero avara mendacia lepra punita,
4. Reg. 6. d Eliſęus copijs Syrorum ſe quęrentium dicens, Non eſt hæc via, neque iſta eſt civitas, nil falſò ſignificavit, ſed vere innuit, eā nō eſſe rectā viā, neque illā eſſe civitatem, quò tēdere, put mererētur, deberēt, verū aliā, nēpe Samariā, ubi errorē capti, ſervati, refecti, dimiſsi agnoſcerēt.
4. Re. 8. c. d Qùm autem Hazaeli duci ſcicitanti de ſalute heri regis Syri Eliſęus reſpondit: Vade, dic ei; Sanaberis: porrò oſtēdit mihi domin⁹, quia morte morietur, nulla eſt in dictis prophetę repugnantia, vel falſitas, aut pravitas; ſed vaticinium re impletum, quando tale reſpōſum Hazael hero retulit, quod vates neque iuſsit, neque conſuluit, probavit ve, quin potius amara permiſsione pronuntiavit,
Io. 13. v. 17. haud ſecus atque Servator proditori Iudæ inquiens, Quod facis, fac citius, quaſi diceret, Vadens dic, quod re
3. Reg. 10. d. t. nuntiare perges. Vlterius Ionadab filius Rechab Cinæi rectum cor ſuum indicavit concors regi Iehu zelāti dei honorem; quando is cultores Baal delevit, de cæteris velut Ieroboā imitator improbatus. E Ionadab orti ſunt
1. Paral. 2. g ſcribę abſtemij, canentes, & in tabernaculis commorantes, quorum per Ieremiam deus ſibi acceptorum ſtirpē
Ire. 35. b. d. non defecturam promiſit, quin cunctis diebus in conſpectu ſuo ſtaret. At Ioiadę pontificis, quem ſacra ſcri-
2. Paral. 24 e. tura feciſse bonum cum Iſrael aſserit, conſilia itidem ꝓ
4 Reg. 11

bata

bata deſignat, præſertim ob id etiam quod ait, regē Ioas 4 Re.12.a
feciſse rectum coram dño cunctis dieb' quib' docuit eū
Ioiada ſacerdos, niſi quod excelſa nō abſtulit. Qua pro-
pter edicta quoque huius ante Ioiadæ mortem lata, re-
cta convenit haberi. Iuxta cui' facta filius eius Amaſias 4.Reg.14 a.f.
rectū corā domino refertur operatus, & inſtar Amaſiæ
filius eius Azarias, Ozias etiam dict', in cuius tēpora re- 2 Par.26.a
latū habetur vaticiniū Ionę, pphetæ filij Amathi è Geth 4.Re 15.f
quę eſt in Opher exorti. Filius autem Ozię Ioatham pa 4.Re.16 a.
trem imitatus, ſceleratum tamen Achaz produxit: at ex
hoc natus Ezechias avitam pietatem ſuperans Dauidē 4.Re.18.a
rebus geſtis expreſsit. Huius anno ſexto Iſraelis victi, ac
tranſlati à rege Aſsyriorum demigratio contigit. Cæte
ra Ezechię hic & in paralipomenis relata ferè omnia, &
alia nonnulla fuſius Iſaias dei propheta magnus & fide
lis, teſte quoque Syrachide Ezechiam etiam egregiè præ Eccli.48. c d.
dicante, in propheticam ſuam ſcripturam retulit, dicta Iſa.36.37
quę ipſius velut ad ſe attinentia proprijs inſerens autori 38.39.
tate ſua impartijt, prçterquam ubi legatis Babylonijs ar 4.Re.19
cana ſua omnia oſtendiſse falſus, correptus ille à vate 4.Re.20.
fuit. Verùm poſt Manaſsem, & Amon improbatum Io
ſias iam olim prędictus ſucceſsit, cuius recordationem 4.Reg.21.
omni odoramento aptè temperato fragrātiorem, melle
dulciorem, harmonia muſica ſuaviorem Syrachides ef- Eccli.49. a b.
fert, dicens prçter ipſum cum Davide, ac Ezechia cæte-
ros omnes reges peccatum in religionem commiſiſse.
Huic aſseritur ſimilem nullum extitiſse regem qui 4.Re.23.a
reverteretur ad dominū in univerſa virtute ſua, ideoque
cum factis dicta ipſius velut è tali fonte manātia divino
inſtinctui aſcribi oportet, niſiꝗ in paralipomenis repre 2 Pa.35.d
henſus apparet, ubi dicit, nec acquievit ſermonibus Ne
chao

chao ex ore dei. Sed forte dei oraculum per vatem
quempiam redditum non uſque adeo fuit ei explo-
ratum, ut quieſcere ſub gravis culpæ diſcrimine tene-
retur, ne in prælium egrederetur, quum liceret tutò
manere. Leviorem verò culpam ſatis expiavit victus,
& ad necem ſauciatus. Quòd autem Olda prophe-
4 Re.22.d tis prædixit eum colligendum ad ſepulchrum ſuum
in pace, non his adverſatur: intelligi enim debet de
pace amicitiæ dei, ac tranquillitate immuni malorum,
quæ ut illa ſubdidit, Hieroſolymis deinde inducen-
da erant: qualia reliquis regibus pravè agentibus uſ-
4. Re.24. 25. que ad templi, & urbis excidium ſub demigratione
Babylonica conſecuta fuerunt. Succedit liber Parali- *Paralipo*
pomenon relictorum, Dibre ha-iamim Hebraicè, *menō.li.1*
Su.c.3. Verba dierum inſcriptus, cuius ratio ſuperius expoſi-
ta fuit. Hic inductorum celebrium virorum loquentiū
non alia dicta expendi opus eſt, quàm de quibus in præ
1. Par.4.d cedentibus non eſt actum. Ac primum ubi dicitur, &
qui ſtare fecit ſolem, virique mendacij, & cætera, hæc au
tem verba vetera, videntur notari priſca cantica de anti-
quorum pręclaris facinoribus per temporum ſucceſſio-
nem fide præſenti compoſita, ore omnium decantata,
& vulgo trita: quorum nimirum collectione conſta-
Iof.10.c. ret liber iuſtorum apud Ioſue ubi ſolem ſiſtere refertur,
2. Reg.1.e citatus, & in ſecundo regum, ubi Davidis lamentatio
artificio poetico ſuper Saule, ac Ionatha elaborata in-
terſeritur: quòd ſanè per ævi decurſum editis cantibus
appoſitis auctus fuerit, ut & apud nos uſu venit colle-
ctaneis in quibus Romanici vocati rhitmi res geſtas ce-
lebrium virorum canentes aggregati circunferuntur.
Sa-

Sacra vero ſcriptura, ut ſuperius pateſecim⁹, tractatum quenvis citans non ſtatim canonicum, quanquam gravem ſuo pondere aſtruit: ſed quæ inde ſumit, quæ ve ibi referri aſseverat, autoritate propria, nempe divina conſtabilit. Dein verbis ſynceri Davidis, Amaſai verba reddita ſpiritui dei tribuenda ſunt, quo indutus ea protuliſſe narratur. Quòd vero de Davide ſubditur, Veniebat cum Philiſtim adverſus Saul, ut pugnaret, non repugnant expoſitis ſuperius ad finem primi regum de integro, ac religioſo Davidis animo. Senſus enim eſt, veniebat cum Palæſtinis venientibus adverſum Saulem ad pugnãdum certamine licito, quod offerretur, & præſagiẽs a numine operiebatur, quale poſtea in Amalecitas verſum eſt. Hic Davidis dicta præſertim circa templum conſtruendum fuſius relata traduntur, & in fine præſtã tiſsima erga deum gratiarum actio, prius autem nonnulla è pſalmis pari autoritate repetita ob laudes dei coram arca fœderis celebrandas. In ſecundo deinceps libro laus domini dei conditoris cœli ac terræ ab Hiram rege Tyrio prolata, qui ad templum ſtruendum adiumento maximè fuit, latius quàm in Malachim refertur. Habetur etiam aliud Semeię vaticinium adverſus Roboam, & Hieroſolymitanos divini cultus deſertores à Seſac Ægyptiorum rege puniendos, quibus tamen humiliatis dominum iuſtum faſsis, auxilij pauxillum is pollicitus fuit. Referuntur præterea regis Abiæ verba inituri cum Hieroſolymitanis adverſus Iſraelitas pręliũ, de quibus inclyta victoria parta eſt, eo quòd victores ſperaſsẽt in domino deo patrum ſuorũ, ut hîc traditur: ideo que ad eam ſpem Abiæ dicta relata indicantur, ac proinde in divinum inſtinctum reducta. Vlterius invocatio regis

Marginal notes: Sup. 4. 3. — 1. Pa. 12. c. — Su eo. c. — 1. Pa. 22 i 28. 29. — 1. Pa. 29. c. d. e. — 1. Pa. 16. b c. d. — II. lib. Paralipomenon — 2. Pa. 2 c. — 2. Par. 12. a b. — 2. Pa. 13. a. b. c. d. — 2. Pa. 14. c. d.

2. Par. 14 c. d. gis Aſa numini accepta oſtẽditur, quòd Æthiopes cum
Zara duce coram illo exterruerit ad internecionẽ profli
2. Par. 15. a b. gatos: & Azariã vatem filium Oded prophetę victoribꝰ
obviam miſerit, qui aſſerens eos à domino ſtetiſse vati-
cinium latiꝰ extendit: Deinde adverſus Aſa bellũ Iſraelis
ſuſtinentem humanæ magis opi quam divinæ fiſum ꝓ-
phetaſſe recenſetur Hanani vates ob id in neruum cõie-
2 Par 18. d 3 Re. 22 c ctus. Quòd verò inferiꝰ additur præter propoſita in Ma-
lachim dixiſſe Michæam filium Iemla prophetã: Aſcẽ-
dite, cuncta enim proſpera evenient, & tradentur hoſtes
in manus veſtras: ironicè per cõtrarium deſignato ſenſu
ita obiectum eſt, ut noſcens Achab, apertum dei oraculũ
2. Pa. 19. a ſibi reddi adiuratione flagitarit. Regem autem Ioſaphat
quòd cum impijs dei hoſtibus fœdus iunxiſſet, arguit
2. Pa. 20 g 16. d. 24. g Iehu filiꝰ Hanani vidẽs, qui librum Malachim digeſsit:
quanquam eum cõmendavit, quòd præpararit cor ſuũ,
ut deum requireret: licet excelſa lucosque idolorum de-
2. Par. 17. a 20. g. molitus, excelſa quibus dño vulgo ſacrificabatur, nõ ab-
2. Par. 19. b. c. d. ſtulerit. Sequuntur dein nonnulla Ioſaphat monita ſan-
ctiſsima, uti per quæ Iſraelẽ ad dominum deum patrũ
ſuorũ convertit, conſtitutis rurſus velut à regni exordio
2. Par 17. c qui librum legis domini habentes populum docerẽt: ſe-
2. Par. 20. a. b. c. quitur & efficaciſsima precatio numini fuſa cõtra Moa-
bitas, Ammonitas, Idumęos ex adverſo in pręliũ egreſ-
ſos; quã Iahaziel filius Zachariæ ſpiritu domini afflatus
victoria divina promiſſa, quàm cordi deo fuiſſet, indicãs
comprobavit. Verùm contra claſſem communem Ioſa-
phat, & impij Ochozię filius Dodau Eliezer ꝓphetavit.
Poſtea epiſtola inſeritur ab Elia propheta relicta regi Io
ram directa: & vaticinium refertur Zacharię Ioiáda na-
ti, divino ſpiritu induti, ob quod iubente Ioas lapidibus

in atrio tẽpli obrutus fuit: & hominis dei, prophetęque oracula regi Amaſiæ renũciata de victoria primũ ab Idumeis obtinẽda, poſteriꝰ adverſus illius amentiã qui victę idola gẽtis adoravit. Vlterius ſub Ozia rege Zacharię intelligẽtis ac videntis deũ fit mentio, Maaſię q; doctoris, & Azarię põtificis rectis verbis obſiſtẽtis Ozię ꝓphano, & hiſtoricę cõſcriptionis Iſaię ꝓphetæ. Inferius refertur vaticinium Oded prophetę dñi prolatum adverſꝰ Iſraeliticum exercitũ ducentẽ captiva ducenta milia imbellis turbę Iudaicę, ꝙ ſub Achaz deum deſeruiſſet. Deinceps traditur harmonicã diſpoſitionem laudum dñi ab ipſo præceptã per vates eius fuiſſe; ut is ſermonibus David, & Aſaph videntis celebraretur. Lateq; deſcribitur Ezechię ſedulitas in divina religione inſtaurãda, de qua re dicta factaq; ipſius à deo apprebata ſacra ſcriptura ſignificat dicens cũ exauditũ à dño placato ita populo ſuo, ac ſubdens, poſt quæ, & huiuſcemodi veritatem, venit Sennacherib, ubi ſimilia pietate fidẽti verba Ezechię ſubijciuntur, cætera in Malachim & apud Iſaiã prophetem latius deſcripta ſunt. Ad hæc ubi de Manaſſe pœnitẽtia narratur, dicitur quod ſuperius dictis ad tertium regum aſtipuletur, & cognovit Manaſſes, quod Dominus ipſe eſſet deus, & ſubditur quod obſecratio illius & exauditio ſcripta in ſermonibus Hozai fuerint, qui eiuſmodi loquendi modo vates notatur. Denique liber concluditur edicto Cyri regis perſarum iuxta prænuntiationem Ieremiæ prophetæ pia domini confeſsione prolato; cùm ad id illius ſpiritum deus ſuſcitarit. Sequitur Ezrę liber idẽ edictum latius in principio repetens, qui & inferius refert ad templi reparationem propheta ſſe Aggæum, & Zachariam, ubi ſubdens ſcriptor, reſpondimus eis, ſe inter

Marginal notes: 2. Par. 24. a. — 2. Par. 25. c. e. — 2. Par. 26. a. b. e. — 2. Par. 28. b. — 2. Par. 29. f — 2. Par. 30. d. 31. — 4. Reg. 18. 19. 20. — 2. Par. 32. a. b. — 2. Par. 36. d — Eſdræ lib. 1. — Eſdræ. 5. a. c. d.

ter

ter alios computat. Addens autem dei oculum factum ſuper ſenes Iudæorum, quæ ex ipſorum perſona in epiſtola transfluvialium referuntur, non obſcure approbá-
Eſd. 6. b. c Eſdr. 7. b, c d. tur: necnó & edicta Darij, & Artaxerxis ſimili erga deũ pietate cumulata, qui à conſcriptore laudatur, quod id in corde regis indiderit. Ille verò paulo ante de ſe tanquam de tertia perſona loquens, deinceps tanquam prima perſona librum condens verba facit, ideo que dicta eius ita relata, ut & ipſa conſcriptio ad autoritatem divi-
Su. c. 9. nam pertinent, ſicut in ſuperioribus ſtatuimus, cùm etiam ea non minus comprobans aſſeveret, itidem atque
1 Eſdr 10. b ubi de ſe tanquam tertia perſona etiam rectè loquẽte in-
Eſd. 7. a. ducta quidpiam refert. At Eſdras iuſtiſsimus, qui paravit cor ſuum, ut inveſtigaret legem domini, & faceret, & doceret in Iſrael præceptum & iudicium: qum ex parte
1 Eſ. 9. b. c d populi coram deo cõmunium delictorum cõfeſsionem offerens ſe prævaricatis dei legem annumerare videtur; nil de ſe falſum aſſerit, ſed verum de alijs quorum perſo-
Dan. 12. b nam induit, iuxta figuram ſanctis vatibus que frequenter uſurpatam. Iam quæ de libro Ezræ indicavimus, eadem de Nehemiæ libro pari ratione intelligenda ſunt. *Nehemia.*
Eccli. 49. d Hic vir uti multi temporis memoria dignus à Syrachi- *Lib. II. Eſdra.*
Nehe. b. c. de amplificatus, ubi meminit Noadiæ prophetæ, & cæterorũ qui ſe perperã terrerent, falſos pravosq; coarguit, ſicuti Selemiã, de quo ſimilia conato ait, Intellexi, q̃d de' nõ miſiſſet eum, ſed quaſi vaticinãs locutus eſſet. Inferi' verò inquiens deum dediſſe in corde ſuo ut reduces receſeret, ac ſubdens librum cenſus eorũ qui primum aſcẽde-
1 Eſdr. 2 a 3. 4. rant; fuſiorem multo, quã apud Eſdram in compẽdium redactus repetatur: itidem ac propriam conſcriptionem probans tradidiſſe divino eodem inſtinctu detegitur,

 ubi

ubi pręcipua eſt Levitarum piĕtiſsima precatio, nec mi- Nehe 9 b. etc. 10.
nus pium reducum fœdus cum deo colendo ictum. Ad
ultimum inſeritur ſupputatio eorum qui Hieroſolymis
habitarunt, quam & Ezras in paralipomenō primis ge- 1.Pa 9 a.b c.d.e.f.
nealogijs quaſi per anacephalæoſim demum adiungēs,
per prolepſim hiſtoriæ antiquiori ſecundum ordinem
digeſtæ præponens anticipavit. Fit denique mētio ſeriei
ſummorum ſacerdotū Ioſue nati Ioſedec egreſſo in de- 1.Ez. 3.a.
migratione Babylonica, Ioacim, Eliaſib, Ioiadæ, Iona- 1.Pa 6.b.
tham, Ieddoæ: quorum tempore Levitæ in libro verbo Neh.12.a. b.
rum dierum deſcripti ſint. Deinde reddit Nehemias ad Neh.12.c 7 a.
muri quem ædificatum præmiſerat, dedicationē, cætera
que ad finem uſque contexit. Succedit iuxta bibliorum
Tobias. digeſtionem Tobias, cuius ex perſona liber ſcriptus, ut
ex idiomate præcedenti, originaliqȝ liquet, eadē quæ de
Nehemię libro notata fuere, ſibi vindicat. Inducitur prę-
terea illic loquens filius qui velut calcis conſcriptor à pa
tris morte, pari gradu habendus eſt, tanquā etiā cum pa
tre cōmunis voluminis cōditor. Meminit autem Amos
prophetæ, ſancti Iob, & regum ſociorum eius. Interſerit Tob.2.a.c d.
Annę verba correcta, Sarę, ut à deo exaudiente probata, 3.c.d.
parentum eius, & Raguelis, ut eorum, quorum vel nu- 7.8,9.d.
ptiale convivium cum timore dn̄i celebrabatur. Quòd
verò angelus dixit ſe Ananię magni filium Azariam, id Tob.5.c.
ſignificavit ſe auxilium domini eſſe ortū ex magno do-
no gratiæ dominicæ, vel etiam viri ſic appellati ſe ſpeciē
Iudith. ſuſtinere, perſonam que repræſentare. Subiungitur Iu-
dith liber, cuius conſtructor prorſus incertus nō parum
nobis indicij ſubducit, ad iudicium de inductis homini-
bus loquentibus ferendum. Quiſquis tamē fuerit, cūm
ſpiritus almi ſit impulſione actus, probanda tantum, nō

impro-

improbanda cōprobare cenſeri debet, quæque in medio relinquit, nec reprehendens, nec laudans, nō ſtatim approbare, ſed nobis iuxta dei regulas iudicāda dimittere, quod & in omnibus ſacris libris obſervādum eſt. Primū

Iudit. 4. d ergo Ioacim ſacerdotis magni verba prophetię proinde

Iudith. 5 & 6. c. d. vim habuiſſe eventus confirmavit. Achior Ammonitæ narrationem ceſsiſſe uti veram ac piam in prædicationem virtutis dei magna fidelium multitudo piè precans conteſtata eſt: Oziæ inducias Iudith arguit, cuius

Iud. 7. d. 8 b. d. ſermones veros reprehenſionis immunes ille ac presby-

Iudit. 9. d. teri aſſeruerūt. At obſecratio Iudith quā precata fuit, ut Holophernes laqueo in ipſa oculorū caperetur, & amoris ſuadela pellectus ſauciaretur; hac parte hæſitationem offert, quòd videtur illicita poſtulaſſe: augetur que amguitas, quòd inferius ſcriptor affirmat dominū Iudithæ

Iudi. 10. a nitorem addidiſſe, quoniam ornatus nō ex libidine, ſed

Iudit. 10. c. ex virtute penderet. Rurſus ubi ulterius illa ſe vatem ait prænuntiam venire Iudaici excidij, ac pręter decorū ap-

Iud. 11. 12. c. paret Holopherni adulari regis immanis qui ſe deū fer-

Iud. 3. d. ret, impientiſsimo duci: difficile eſt ipſam à mendacio excuſare: itidē ac nodum ſolvere è verbis eius nexum di-

Iud. 13. c. centis, Nō permiſit me dominus ancillam ſuā coinquinari, ſed ſine pollutione peccati revocavit me: cùm tamē

Iud. 16. b. ad finē canat ſe ſumpſiſſe mūdum ad hoſtē decipiēdum:

Iud. 13. d. 15. d. & ab Ozia nihilo ſecius. Achior, & Ioacim pontifice, ac presbyterio collaudata ſit. Quia verò hîc loc[us] nō eſt hæc fuſè diſputandi, omiſsis dubijs ſalebris aſſenſus nō in ꝓprium crimē, ſed in permiſsionē alieni delicti, illicis acceptæ potius quā oblatæ, figuræ loquendi ab eo quē alloqui videaris, averſæ: dici ſat eſt Iudith ab eccleſia, ſacraq; ſcriptura fidelibus propoſitam eſſe in exemplum caſtitatis,

tis, abſtinentiæ, precationis pervicacis, charitatis erga fidelem populum, & egregiæ fortitudinis. Quam ut ſervandis ſuis exereret, deus pulchritudinem eius auxit, ſinens Holophernẽ capi, labi, perire. Cætera ſi qua minus rectè meditata & locuta eſt, nec laudanda nec imitanda ſunt, uti Theologi, enarratoresque ſentiunt, adeoque à numine probata non fuere, ut eorum pœnitẽtiam ab eo ſanctæ fœminæ ſuggeſtã fuiſſe poſtea exiſtimari par ſit. Nec aliud encomia ſonant eius, & Ioacim põtificis, qui libri conditor maximè cõijci valet. Liber tandem Eſther conditore Mardochæo cum ipſa, parum laboris offert. Namque iuxta ſuperius monita, eorum facta, dictáque qui uti tertię perſonę etiam rectè loquẽtes inducuntur, non eſt cur dubitationem ſubeant. Nec enim Iſraelitis lege vetatur coniugia, niſi cum Chananeis inire: nec ſupremę adorationis ſpecies alij quàm deo debet exhiberi. Reliqui loquentes inducti pro cuiuſque qualitate, & hiſtoriæ ratione oportet ut expendantur.

[Margin: Iud. 10. a. — S. Tho. 2. 2. q. 100. a 3. ad 5. — Scot. 3. d. 38. ad 6. — Eſther — Iud 15. c. 15. d. — Eſter. 9. g — Deut. 7. a. — Eſther. 13. d]

12. Cap. *Introductorum exploratio in ſacris libris Iob, pſalterij, ſapientum.*

IAm in libro Iob inſcripto, à conditore homines loquentes introducti, ſunt ipſe Iob, cuius dicta maiorẽ libri partem contexunt, famuli calamitatem ut re vera contigit, nunciantes, uxor eius reprehenſa, tres amici Eliphaz, Baldad, Sophar, & alius Eliu, de quorum genere ac patrijs alibi dixim'. Eliphaz verba quattuor capitibus, Baldad tribus, Sophar duob', Eliu ſex tenduntur. Ac de tribus & Iob dixit deus ad Eliphaz, Non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Iob, de Eliu dixit Iob alloquens, Quis eſt iſte involvens

[Margin: Iob. c. 1. — Iob 2. e. — Chro. c. 5. — 4. 5. 15. 22. 8. 18. 25. 11. 20. 32. 33. 34. 35. 36. 37 — Iob. 42. b — Iob. 38. a.]

volvens ſententias ſermonibus imperitis? Itaque dicta Iob a deo comprobata ſunt, non item trium amicorum eius, nec etiam Eliu, qui præclaras ſentētias ſermonibus ſtultis miſcuiſſe carpitur. Horum autem pręcipuꝰ error fuit, quòd temerè Iob pravum iudicaverūt, & ob iniquitates punitum, non paucis inſuper contumelijs in eū debacchati: aliòqui de divinis inſignia dogmatā protulerunt; quę tamen cùm eos non aſſerat ſacra ſcriptura prophetas, nec à deo quod attinet ad veritatē doctrinę, prorſus probatos; divinæ autoritatis faſtigium non attingūt: ſed aliunde debēt æſtimari, prout alijs ſacrarum ſcripturarum locis confirmata reperiātur. At Iob in dictis ſuis
Iob. 39. d. duo digna correctione notat, quæ leviter & inſipienter
42. a. Iob. 39. d. locutus ſit, inquiens, vnum locutus ſum quod utinā nō dixiſſem, & alterum, quibus ultra non addam: prius eſt
Iob 9. c. ubi de deo dixit; Si flagellat occidat ſemel, & no de pœ-
Iob. 19. a nis innocentium rideat, poſterius ubi ait: Saltē nūc intelligite, quia deus nō æquo iudicio afflixerit me. Hęc verò falſa quidem iuxta proceſſum loquendi non fuerunt,
Iob 27. a. præſertim cum inferius deum viventem teſtetur lingua ſua mendacium non prolatum iri: nihilominus incautè fuſa offendiculi anſam æmulis calumnias captātibus amplius non præcidere, quā dederunt; ſpecie prętenſa, quaſi providentiſſimi numinis integritati, ac integerrimæ iuſtitiæ aliquo modo derogatum vellet. At verò mens ſancti Iob longè diverſa fuit, qui figuratè ſignificavit. Si deus ut adverſarij pertendebant, non niſi pro delictis ſupplicia inferret, ſatius eſſe, ut innocentes ſemel occideret, quàm diuturnis cruciatibus exercęret, quaſi animi gratia riſum iocum que alieno malo, cùm alia non ſubeſſet cauſa, ſibi aucuparetur: ac rurſus

ſe fuiſſe

ſe fuiſſe afflictum iudicio non planè iniuſto, verùm non eo quòd æquam pœnam culpæ rependeret, non utique præmiſſæ. Verborum tamē prætextus hic videbatur deo iniuſtitiæ notam inurere, ut ipſe, Iob cōpellans deſignavit dicens: Nunquid irritum facies iudicium meum, & condēnabis me, ut tu iuſtificeris? illic res humanas quaſi ludibrio numini eſſe, non curę providę notare: quod accuratè deus refellit, oſtendens latè, quanta providentia vel animantes brutas proſequatur, addens q; adverſum Iob, Nunquid qui contendit cum deo tā facilè conquieſcit? utique qui arguit deum, debet reſpōdere ei. Adhæc in verbis Iob licet cuncta recta ſint, multa nihilo ſecius difficilia nimis ſunt, ut quod pręter originale peccatum ait ſcire deum, ſe nil impium feciſſe, ſeque ſcire ſi iudicatus foret, iuſtum inveniendum; afflictum que fuiſſe abſque iniquitate manus ſuæ, cùm haberet mundas ad deū preces: ac donec deficeret, nō receſſurum ab innocentia ſuā ſanè tuenda, iuſtificationem que ſuam, quam tenere cœpiſſet, non deſerturum, quòd cor ſuū in omni vita ſua ipſum non reprehenderet: alibi autem deo inquit, conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meę: &, Parce peccatis meis: Signaſti, quaſi in ſacculo delicta mea. Fortè vocat peccata iuvētutis, iuuenum ſuorum filiorum, quæ ob negligentiam non ſatis vitatam ſibi vereretur aſcribi luenda, ob quę ſolicitè cunctis diebus numini ſacrificia offerre ſolebat. Execratio præterea natalis diei ac noctis quoſdam hærere facit prima ſpecie turbatos, re interius non ſpectata ex animo, unde rectum horum iudicium pendet. Maledicere autem quandoq; malum enuntiare eſt; malaq; efferre quæ apertè talia ſunt; utq; iſtiuſmodi habeātur, cupere nil innuit rectè rationi adverſū. Quan doque

Iob. 40.a. Iob. 38. 39.d. Iob. 14.a. 20.b. Iob. 16.d Iob. 27.a. Iob. 13.d. Iob. 1.a.

S. Th. 22 q. 76. a. 1. a. 3. do que verò non tantùm eſt deteſtari, ſed etiam devovere, atque imprecari mala cuiquam, utque inſint, optare. At quæ mala non culpæ, ſed afflictionis, ac damni, ſi facultas afforet, inferre liceret ſub ratione nimirum boni, velut monitionis, ſalutis que ita procuratæ, correptionis iuſtę, nocumenti maioris vitandi gratia: imprecari utiq; ac deſyderare licet. Fertur quoque deſyderium non tantùm in futura, verùm & in præterita cupiens ut ſi poſsibile foret, facta infecta eſſent, & infecta facta fuiſſent. Porrò rationis expertia ſub imprecationē cadere licitè queunt, non per ſe prout dei opera ſunt, ſed quatenus ad homines referuntur vel per ſervitij, commoditatis ve modum, vel ſignificationis, aut cōtinentis, ut locus, tempus que continent. Sic Iob geniali tempori maledixit, infauſtum deſignans, quòd inde ſibi ærumnarũ origo deducta ſit, & expetens, ne quod ad ſe ſpectaret, ad ortũ proceſsiſſet, quin potius ut pręcluſis oſtijs uteri materni, nēpe fœtu in vulva mortuo dies ipſi præciſus intercidiſſet: quod quia non evenit, exoptavit Iob, ut ea tempeſtas caligine ac turbine involuta eſſet, atraque notata inmenſium & anni non fuiſſet habita diebus, qui ob proſpera poſſent candido lapide ſignari: triſtiſsimis utique cumulata inſignibus, qualia futuras miſerias extremas editi Iere. 20. b tunc infantis denotandas decerent. Similia Ieremias imprecatus, nuntium inſuper nati maſculi prophetica præ nuntiatione devovit, ut clamore & ululatu exterritus in everſionis tādem ruinam externam incideret, uti cōmerebatur; quòd quaſi læta parenti renuntiaſſet, nec eum 4. Re. 20. d. 21. c. 22. d. pœnituiſſet errati; cùm frequenti vatũ prædictione monitus productos ad inſtantem deſolationem & ingruēs exitium lugere debuiſſet. Quod verò ſubijcit pro cauſa,

i non

nõ mẽ interfecit à vulva, è Iob deſumptum, ad deum, vel
diem refertur, nõ ad nuntium. Quanquã autem ampli⁹ S. Hier. in Ier. 20 d.
non eſſe, quã in iugibus manere tormentis rectâ ratione S. Thom. add. q. 98. a. 3.
quit eligi: non tamen vates, potius quàm in graves vitæ Sco. 4. d. 50. ad. q. 2
mortalis moleſtias incurrere, præoptãt intra maternam
alvum ita perijſſe, ut cùm originali culpa perpetuò à dei
amicitia, & felicitate relinquerentur extorres. Ieremias
quippe ante quã è vulua exiret, à deo id teſtante ſanctifi- Ier. 1 b.
catus eſt; Iob verò in lege naturæ ſcriptam prçcedẽte vel Iob. 31. c.
ſimile privilegium conſecutus cenſeri debet uti ex ipſius Mor. l. 21 c. 12.
verbis divus Gregorius innuit: vel fide parentum conce S. Th. 3. p q. 68 a. 11
ptam prolem numini precibus offerentium divinã gra ad. 1. q. 70.
tiã veniamq; adeptus. Verũ enim verò expoſitorũ poti⁹ a. 4. ad 2. q. 27. a. 6.
eſt difficultates omnes enodare in ſcriptis autoritate divi
na præditis oblatas. Nunc ut quod urget, peragamus, il-
lud quod ad calcem triceſimi primi capitis apponitur, et
in codicibus nonnullis non rectè omittitur, Finita ſunt
verba Iob, Hebraicè planè habetur: ſignificat que non
quidem nulla poſterius à Iob prolata verba fuiſſe, qũ infe
rius nõnulla referantur: ſed prçcedẽtis orationis curſum Iob. 39. d. 42. a.
illic perfectum conſummationem accepiſſe, ad quam is
contendit bis reſumpta vaticina ænigmaticæ collationis Iob. 27. a. 29. a.
parabola, ita ut libri conditor, uti de Balaam liber nu- Nu. 23. a. c
meri, aſſerit. Vnde étiã non levis coniectura ducitur, eun 24. a. c. d.
dem utriuſq; ſcriptorẽ, Hebrçis Moſem prophetã fuiſſe.
Pſal mi. Dein pſalmorum inſcriptus liber ſubſequitur, quos con
didere David maxima parte, de cuius prophetico ſpiritu Su. c. 11.
ſuperius ad primũ Samuelis librum egimus, Moſes pro
pheta, cui ſimilis inter veteres vates excitatus nõ eſt, A- Deu. 34. d
ſaph, Heman, Idithũ ꝓphetç regis David, ut in paralipo 2. Par 35. c.
menis habetur, & filij Core, qui fuere filij Hemã videntis 1. Par. 25. a. b.

1.Par.6.c. quatuordecim cũ tribus preterea ſororibus prophetãtes ſub manu Hemã patris è Core oriũdi, cui præcipuè pſalmi ſic inſcripti aſcribuntur: nec non & Salamon, qui Sapientiæ infulæ almo ſpiritu afflatus non modo pſalmos nõnullos, ſed & ſequentes tres libros Proverbiorũ, Eccleſiaſte, Cantici canticorum edidit. Eſt autem unuſquiſq; pſalmus per ſe diſcretus tractatus, ex conditoris perſona non minus, atq; alij, ſumendus, qui quandoq; ſolus inducitur loqui, nonnunquã alium loquentẽ interſerit, aliquãdo verba omnia loquentẽ introducit, nil è ſua perſona interlocutus, dicta nõ minus aſſerens, quæ ore alieno repræſentato ex integro promit, quàm ſi ad proprium expreſsũ retuliſſet, velut in pſalmo cœpto Eructavit, ubi cuncta Pater æternus proferre innuitur. Vbi vero loquẽtes inſeruntur, præter eorũ dicta, quæ vates iuxta loquendi, ac tractationis modum pſalmum texens probat, aut reijcit: inductorum diverſa qualitas attendẽda eſt. Nã ut omittam9 deum, Chriſtum, angelos ſanctos prohetas, quorum divina patet autoritas; inſipiens dixit in corde ſuo, Non eſt deus; quod dictum velut inſipientis notatũ à pſalte utiq; reprobatur; & æmuli Servatoris aiũt, Speravit in dño, eripiat eũ: ſalvũ faciat eum, quoniã velut eũ: quę verba nõ prava cõtinuò apparẽt, at qũ ꝑmittatur ea eſſe à ſubſannãtibus ꝓlata, q̃ virulẽta ſint, apertè detegitur. Interdũ licet animadvertere pſalmographũ partes errantiũ, & imbecillæ carnis ſuſtinentẽ, deinde potiores agẽtẽ, quid verũ, ac rectũ ſit, decernere. Cęterũ toti9 libri è multis aggregatis pſalmis cõſtãtis collectio p unũ, vel multos etiã tẽporis ſucceſſu collectores facta eſt, quorum un9 denotãs quouſq; Davidis pſalmos inveniſſet, ꝓ calce pſalmi ſeptuageſimi ꝓmi poſuit, defecerũt laudes David

Sapi.9.d. (margin)

su.c.9.

Pſal.44.

Pſal.13.

Pſal.21.

Pſal.71.

filij Ieſſe. Nōnulli putant pſalmorum collectorem Ezrā doctiſsimum divinæ legis ſcribam fuiſſe,cui & primum Eſd.7 d.
pſalmum,quaſi proœmium tribunt,quòd ſanè is præcipuus fuerit: ut & ei conſcriptio libri Eſter à multis Hebræis aſsignatur. Vtcunque ſit,ſive uni, ſive multiplici; collectori pſalmorum tituli attribui debēt, in partem ſacræ ſcripturæ recepti, ſimili planè autoritate donati, utpote divino eodem impulſu præſcripti:quamquā & eos à pſalmorum cōditoribus profectos,deſumptos ve fuiſſe,illud indicio ſit, quòd pſalmi ſeptimi decimi lata inſcriptio tota fere itidem atque pſalmus in Davidis hiſto 2.Re.22.c
ria referatur.In titulorum autem traductione multa diverſorum exemplarium varietas cōperitur, quòd non tanta cura,quanta ipſi pſalmi tranſcripti ſint, quia nimirum eos librarij tanquam ſummaria capitum autumarint.Quocirca cōſultius ducerē,ut ſacra biblia diſtinctè quidē, ſed nullo alieno etiam characterib⁹ minutiorib⁹ inſerto deſcriberentur,& alia,velut ſummę,annotatiunculæq; in marginē ut citationes, ac numeri ē ꝓprij loci regione reſponſura concederent, ne cui deinceps confu-
Prouerbia. ſioni occaſio daretur. Succedit liber parabolarum, ſive proverbiorum Salomonis inſcriptus,de cuius conditore nuper actum eſt.Is velut prima perſona loquēs potiſſimùm doctrinam tradit; matris etiam ſuæ, quā loquen Prov.c.4.
tem inducit,diſciplinam quaſi propriam amplexus prodit. Hic introducitur loqui deceptrix vaga mulier, & Prov.7.b.c
Sapientia,& ſtulta fœmina,quarum diſcrimen ſatis ma 1.8.9.a.c
nifeſtum eſt,ſicut & in ſimilibus eſt attendendum.Mox pro fronte decimi capitis eadē verba,parabolæ Salomonis,rurſus principium faciūt, ſicut exordium propoſuerunt. Vnde liquet ē tribus milibus parabolarum Salo- Prov.10.a. 3.Re.4.d
monis

monis voluminibus multis ſparſarum hunc librum collectum eſſe cura inſignium virorum vel ſimiliũ, vel eorundem, quorum inferius ad calcē capitis viceſimi quarti his verbis mentio fit; Hæc quoque parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechię regis Iudę: qui & aggregarunt dictis Salomonis ab ipſo adiuncta verba congregātis filij vomentis, ſive Agur filij Iace prolata Ithieli & Vchal · & verba Lamuelis regis, quæ à matre doctus, ut propria memoriæ mandavit, de quibus ſuperius præfati ſumus. Sequitur Eccleſiaſtes, ſive concionator præſcriptus liber editus à filio Davidis rege Iſraelis Hieroſolymis regnante. In hoc cuius autoritas eadem, atque proverbiorum iam conſtat, ſapiens Salomon dum caducę mortalium vitę vanitatem traducit, tam varias induit figuras, & uſque adeo diſsimulanter, ac tectè communes quorumvis etiam errātium obiectiones ſubijcit, eorum imitatione affectus exprimens, & ultro citroque tam velut ex æquo ancipiter diſceptat, quò in communi cūctis utilem, lętam, honeſtam eruditionem inſinuet: ut nō niſi ad finem certa velut ęquiſsimi arbitri ſententia pateat, quę demum pręcedentes ironias retegat. Facit ad hęc, ꝙ hic tātùm dei communem appellationem uſurpat, cùm in provetbijs peculiariter Iehovah frequentet: at in libro Cantici cāticorum inſcripto nuſquam deum nominat, ſic haud obſcurè innuens, quę drammaticè introductorum ore referens ipſe aſſerit, nō ad alium ſponſum, atq; deum pręſtantiſsimum propriè pertinere, ad quem & ſponſę, ac fœminarum, ſive etiā iuvenum verba ſpectāt, quę dei ſpiritu tactus typus, Salomon fudit. Sapientię deinde adſcriptus liber è ſapiētis Salomonis perſona velut eius ore prolatus à conditore digeſtus, parem ex ita-

inducti,

Marginalia: Pro. 25. a. 6 Lat. — Prov. 30. — Su. c. 5. — Eccle. 1 a. — Eccle. 3 d. — Eccle. 12. d. 11. d. 9. e — Su. c. 9. 3. — Eccleſiaſt. — Canticum canticorum. — Sapientia.

inducti, atque ſtructoris parte autoritatem divinam exhibet. Introducuntur hîc impij adverſus iuſtum locuti, erraſſe notati; & in inferno ſuum errorem præ anguſtia faſsi. Subit inde liber Eccleſiaſticus, ſive Sapientia Syrachidæ, népe Ieſu filij Syrach prænotatus ad mores iuxta nomen, eccleſiæ univerſæ formandos omni virtute præſtantiſsimus, ob id etiam panaretos à Hieronymo nuncupatus. In hoc ut in proverbijs, Sapientia, pſalmis fere non eſt, cur loquentes inducti examinentur. Nam & offerũtur rarò, & ipſorum diſcretio nõ obſcura eſt, utpote materiæ illuſtrandæ gratia, potius quam hiſtoricę narrationis introductorum: in qua diſparium relatorũ dicta diverſa expendi pro cuiuſq; autoritate maximè oportet. Nihilominus Ieſus verba incõtinentis exprimit, carpẽs: ac Sapientiæ divinæ dicta effert: ſed & hiſtorica ſpecie ſeriem ſanctitate, ſapientia, fortitudine præſignium virorum ab orbis exordio uſque ad ſuam ætatem texit, proprijs quemque laudibus exornatum mirificè celebrans. Sunt qui ferant Ieſum filiũm Syrach, Eccleſiaſtici ſcriptorem nepotẽ fuiſſe Ieſu ſacerdotis magni filij Ioſedec, cuius & ipſe cum laude meminit. Nepos porrò eccleſiaſtici Ieſus qui libro avi ex Hebræo Græcè à ſe verſo prooemium extra prępoſuit, filius etiam inſcribitur Syrach, quòd nimirum pater traductoris, & avi ſapientis homonymi parens itidem homonymi fuerint.

Sapi. 2. Sapi. 5. Eccleſi. cus. In prolo. prov. Eccleſ. 23. & 24. & c. 44. Eccl. 49. e

13. *Cap. Inductorum examen in ſacris libris propheticis, & Machabæorum.*

Sedecim deinceps prophetæ ſubijciuntur, in quorũ præterea vaticinijs nõ foret quid iuxta inſtitutum expenderetur, niſi multa de alijs historice Su. c. 9.

hiſtoricè narrantes ſcriptis ſuis interpoſuiſſent, introdu
centes etiã rectè locutos, quorum dicta diſcernere operę
pretium ſit. De ijs ergo ab Iſaia explorationẽ ordiamur. *Iſaias.*
Is inducit Achaz inficiãtem ſe ſignum à deo petiturum
ne ipſum tentaret, ſed re verà id egit, ne dominum glori
Iſa. 7. b. ficaret, quo circa illum ut infeſtum numini vates arguit.
Refert etiam latè adventum Sennacherib, & Ezechiæ re
Su. c. 11. gis dicta, de quibus iam ad quartum regum librum diſ-
Iſa. 12. 26 ſeruimus. At verò ubi multa propheticè dicenda, velut
cantica prænũtiat, ea quod ad prophetię veritatem im
plendam attinet, non verbis modò, ſed re amplius exhi-
Iſa. 59 e. benda præſignat. Annumerat ſe quoque aliquando pec
catorib⁹ ex eorum aſſũpta perſona crimina faſſus mo-
re aliorum ſanctorum vatumque, quãtumvis purus ac
63. d. 64. deo charus fuerit, ut ipſum placãs fratrib⁹ veniã uti fidus
precator impetret. Iam ad Ieremiã veniamus, qui multa *Iere*
hiſtoricè narrans ſuis vaticinijs interſerit. Refert quippe *mias.*
Ier. 20. a. c ut à Phaſſur ipſe percuſſus in nervum coniectus ſit: ubi
ſubdit deum alloquẽs: Seduxiſti me dñe, & ſeduct⁹ ſum,
& inferius, Dixi, Nõ recordabor ei⁹, neq; loquar ultra in
nomine illius: & factus eſt in corde meo, quaſi ignis æ-
ſtuans. Quibus verbis partes primũ imbecillę carnis ꝓ-
Iere. 1. a. ponit, dein ſuperioris rationis. Sancitus enim propheta
gaudio elatus fuerat autumans id ſibi lætum, Iſraeli pro
ſperum fore: poſt re ipſa deceptum ſe cõperit, quòd ſine
ulla fallacia deus ſpẽ ipſius ultra quã par eſſet, proiectam
fefelliſſet. Tũc verò moleſtijs inferior portio preſſa iugũ
tã infauſti oneris excutere vellet, ſuperior tamẽ igne divi
no correpta inferiorẽ victã ádegit, ita ut ſub eius vi defi-
5 d. g. 14 ciens ne reſiſtere quidẽ valeret. Sed ad hiſtoriã redeam⁹.
b. l. 23. c. f
27. e. 28. Recenſet ad hæc prophetas, quos ſæpe redarguẽs, falſos
29. oſtendit

oſtendit, etiam ab eventu; & ſacerdotes ac populum ſibi manum inieciſſe, ut è medio ipſum tollerent, q̧ infelicia prædiceret: defenſum ſe nihilominus à principibus præſertim Ahicā filio Saphan: quorū verba exēplis Michçæ Moraſthitç vatis, itemq; Vriç filij Semei nitentia nō ſec' ac ꝓpria ad ſuā cauſam pertinentia ꝓpheta in ſacrā ſcripturam relata cōprobat. Narrat inſuper, ut carcere clauſus à patruele iuxta verbum dn̄i offerente agrum emerit: & fœdus ictum à rege ac populo, ut mancipia Hebrça libertate donarent, ita ꝓbat, ut prævaricationē eius ex ore dn̄i graviſsimi ſupplicij cōminatione reprehendat. Mox ſubdit Rechabitarum ſententiā de obſervando paterno præcepto à deo remunerationis pollicitatione approbatā, quamvis ea tēpore fœdus præceſſerit. Additq; volumē à ſe ſcriptum anno quarto regis Ioacim ab ipſo fuiſſe combuſtum: & nōnulla inſerit Baruch ſchribæ verba velut ad ſe ſpectantia probāda, quem nihilo ſeci' ut querulum eodem tēpore correctum ſolatus eſt divina ꝓtectione ꝓmiſſa, ut alio loco inferius ꝓdit. Deinde refert, quēadmodum Ierias portæ cuſtos falſò ipſum quaſi transfugam inſimulatum cōprehenſum principibus detulerit, a quibus cæſus miſſus in carcerem fuerit, cui Ionatham ſcriba præpoſitus erat, quē lacum ergaſtulumq; exitiale ut mitiore veſtibulo carceris mutaret, à Sedechia deprecatus eſt. Cùmq; nec ibi taceret, principib' regem urgentibus, in limoſum lacū delectus fuit, unde pia ſedulitate Abde-melech Æthiopis extractus eſt, ne periret: cuius verba & acta ut è tali fonte manantia, q̄ fuerint numini grata, indicatum eſt ab ipſo per os Ieremiç poſterius ſpōdente tutamen illi, & animç ſalutem, quòd in ſe fiduciā collocaſſet. Verùm cùm Sedechias vati dixiſſet, ut ſciſci-

Ier. 26. Ier. 32. a. b. Ier. 34. Ier. c. 35. Vi. chrog. c. 10. Ier. 36. &c. d. Ier. c. 45. Ier. 37. & c. d. Ier. 38. a. b. c. d. Ier. 38. g. Ier. 39. d.

taturis

Ier. 38. g. 1 taturis quid egiſſet cum rege, reſponderet ſe obſecraſſe, ne in carcerem Ionatham reduceretur: id quod ultro eſt oblatum æquè ac ſi oraſſet, acceptans, ſicuti iam ſemel
Ier. 37. d precatus impetrarat, non mentitus fuit rogitationibus iuxta regis verba poſtmodum reſpōſa reddens. Vbi de-
Ier. 39. a. b. c. mum Hieroſolymitanum excidium ſtrinxiſſet, qđ ad fi
Ier. c. 52. nem latius exequitur: de ſe ſubijcit, quomodo ſit à rege Babylonio commendatus magiſtro militiæ, atq; ab eo
Ier. 40. verbis fidelem magis quā barbarum decentibus Godoliæ filio Ahicam filij Saphan provinciæ præfecto: quem
Ier. 41. a. paulo poſt ab Iſmahele interemptum deſcribit. At qum hunc fugaſſent Iohanam filius Caree, ac principes bellatorum qui dilapſi ad Godoljam redierant, ut Ieremias refert, veriti Chaldęos, oraculum ſibi reddi à vate petie-
Ier. 42. a. b. &c. runt, quod tamen poſt decem dies relatum minimè crediderc; ſed contra id quod receperant ſe facturos, contra numinis interdictum reliquias populi cum Ieremia & Baruch in Ægyptum tranſtulerunt cauſati perperā dei
Ier. 43. a. &c. prophetam mendacium locutum fuiſſe. Is verò ibi adverſus Ægyptum vaticinatus eſt, adverſus quę Iudæos utriuſq; ſexus illic degentes idololatriæ deditos, quam
Ier. 44. d. &c. impudenter quaſi utiliorem divino cultu defendentes prophetam inſectabantur; adverſus quoq; Pharaonem Ephree tunc in Ægypto regnantem. Tandem repetit
Ier. 46. 47. 48. 49. a. b. d. e. f. g. vaticinia lata contra Pharaonem Nechao, contra Palæſtinos, Sidonios, Moabitas, Ammanitas, Idumęos, Damaſcum, Cedar, Aſor, Elamitas, Babyloneq; latiſsimè.
Ier. 50. 51 Ier. 52. Ac denique conſcribit Hieroſolymitanam vaſtationē,
4 Reg. 4. d. 25. Su. c. 3. ſicut in calce Malachim deſcriptam antea notavimus: unde illic ea fuiſſe à Ieremia ſcripta meritò cenſetur, qui & à nonnullis Hebræis exiſtimatur libros Malachim

prius ſparſos in unũ volumen coegiſſe, q̃ ſanè finem appoſuerit. Sequitur liber eiuſdem Threnorũ, ſive lamentationum inſcriptus, in quo vates poſt exordiũ quadruplici alphabeto, ac pcatione ad ultimum Hieroſolymitanã deſolationem plãgit: Vtq; ipſam p dignitate amplificet, Hieroſolymę per pſopopœiam vocem ac verba tribuit. Sed & ut alijs ſacris ſcriptorib⁹ ſolẽne eſt, nõ modò inanimis locutionem aſcribit, verũ loquentibus quoque talem, quã non ſolũ verbis, quin potius animo, ac re ampli⁹, quibus exprimendis verba ſerviunt, meritòq; aſſignantur, exercere intelligi debent. Sic ubi hoſtes inducit dixiſſe ſuper Hieroſolymis captis, Devorabimus, cũ reliquis; quãquam is ſermo inimicorum ore potuit eſſe prolatus: magis eorum feritatem notat truculentiorem q̃ belluis voracib⁹ ſit, quã operè aperti⁹ exhibitã q̃ dicto monſtantes nõ minus vere ptuliſſe dici quirent, q̃ ſi locuti ſimul eſſent. Quemadmodum etiam nõ falſum eſt Hieroſolymam eſſe locutam, ſicut ſermo ei attribui valet, ærumnis quippe quas verba ſignificant, potius q̃ dictis veriſsimè queri accipitur. Iam autem ſuperius monuimus ex inductorum loquentium diverſa qualitate dictorum diſcrimen eſſe ſumendum, quod nõ min⁹ ad ea extenditur, quibus licet fari non eveniat, loquelæ utcunque uſus impertitur. Quo circa Hieroſolymę fidelẽ eccleſiam repreſentãtis dicta, quæ inſuper ei uti tali perſonæ cõgrua dei ſpiritu impulſus vates dedit, parem itidem divinam autoritatem attingunt: quod ad alia quęvis ſacrarum ſcripturarum loca è ſimilitudine transferri oportet. Succedit liber Baruch pphetæ præſcript⁹, velut appendix ad vaticinia Ieremię ſpectãs, cuius epiſtolæ exemplari clauditur. Propria verò cõſcriptio Baruch ab

Threni.

Thre. 1.

Ier. 2. g. 3. d.

Thre. 2. E

Su. c. 9.

Baruch.

Baruch. 6

Baruch.3.b ab illis verbis, Audi Iſrael exorſa contexitur, quam in
pricipio refert ſe legiſſe Babylone Iechoniç ac Iudæis ini
Baruc.1.a tio anni quinti demigrationis ei⁹, qui & regni Sedechiç
4. Re.24 c.d. quintus annus fuit; quo tempore ij Hieroſolymam cum
pecunijs, vaſis quæ literas miſerunt, quas ſcripturæ ſuæ
vates præfigens, uti pias, pœnitentibus cōvenientes, pro
inde itidem, atque proprias in divinam ſcripturā relatas
cōprobravit. Porrò Ezechielis inſcriptus liber temporis Eze-
ordine non ſervato, ſicut vaticinijs frequens eſt ab hiſto- chiel.
Ezechi.1.a Ezech.8.a riæ lege liberis, ab anno quinto demigrationis eiuſdem
20.a.24. a 26 a 29 exorſus, procedens per ſextum, & ſeptimum, & nonum
a.d.30.f. ad undecimum redit ad decimum, pergensq; ad viceſi-
31.a.32.a. d.33.c.40. mum ſeptimum regreditur ad undecimum, ac duodeci
a. mum, ac demum viceſimum quintum, parum prętereà
qđ ad hiſtoricā narrationem faciat, admiſcet, velut illud
24.a. uxoris prophetæ vita functæ: quod verò ad inſtitutā trā
ctationem de loquentib⁹ inductis attinet, exigua inſunt
mortalium dicta, quæ interſerens etiam plane diſcrimi
nat, ac iuxta monita erga vates alios præmiſſa ſecernere
aperte facilè eſt. Subijcitur denique Danielis prænotat⁹ Daniel.
liber prophetiam hiſtoriæ ita cōiungens, ut inter hagio
Prolog. in li. Reg.& Dan. grapha computetur ab Hebræis ijs, à quibus Hierony-
mus diviſionem bibliorum deſumit in legem, prophe-
Su.c.1. tas, & hagiographa, de qua ſuperius egimus. Vbi & po
tiorē eius rationem reddidimus, q; ij poſt legiferi penta-
teuchum, prophetici peculiariter libri velut per eminen
tiam appellentur, qui corū acta, dicta ve deſcribunt, qui
nō modò prophetico ſpiritu, ſed & miraculis à deo per
ipſos editis claruerint, ſicut exemplis de libris Ioſue, Iu-
dicum, Samuelis, Malachim: Iſaiæ, Ieremię, Ezechielis,
ac libro duodecim prophetarum confirmatum reſtat.

k 2 Non

Non enim ad conditores ſingulorum librorum ſpectatur, qui nō item certi ſunt, ut quos plerunque conjecturis indagare annixi ſimus. Nec rurſus dici poteſt hagiographa vocari ſcripta eorum, qui licet almo prophetiæ ſpiritu pręditi fuerint, nō tamen velut ex officij deputatione prophetæ fuerunt, per quos divina oracula inquirentes alij conſulerent. Quantumvis namque id in Davidem ac Salomonem, aliosque competere contendas, ut eorum opera merito in hagiographorum conſortium conceſſerint: at de Daniele ne fingi quidem poteſt. Ei quippe deus dediſſe legitur intelligentiam omnium viſionum, & ſomniorum, functionis propheticæ illuſtrante munere conceſſo, ſicuti ſocijs eius ſcientiã & diſciplinam in omni libro, ac ſapientia largitus fuit: per Danielem etiam non rarò conſulentibus divinę mentis reſponſa relata ſunt, qui & facultate donatus huiuſmodi habitus eſt. Cæterum non apparet is, velut numinis inſtrumentum utique, miraculum aliquod exterius ediidiſſe: quanquam oſtento mirãdo à deo leonum ore fuit incolumis erept⁹, ſicut ipſius tres ſocij flammis fornacis ardentis: quos quatuor barbarica iniuria exectòs eunuchos Ioſephus ſignificat. Vt ut autem ratio ac diviſio ſe habeat, Daniel prophetico lumine inſignitus digniſſima vaticinia ſcripſit maxima veneratione cũctis etiam Hebręis obſervata: de quibus Ioſephus ita in ſit. Omnis eximia fœlicitas, ut prophetæ excellentiſſimo, Danieli contigit, & viventi tam apud reges, quàm apud populum gratioſo, & poſt obitum ſempiternam memoriam conſecuto: quippe cuius libri quos ſcriptos reliquit, etiã nunc apud nos leguntur, qui nobis certam fidẽ faciunt, quod deus cum eo colloquia miſcuerit. Nõ ſolùm enim

Dani. 1.d.
Dan. 2 c. 4 2.
Dan. 5. d.
Dan. 6. f.
Dan. 3. g.
Li. 10. anti c. 12.
Li. 10. ant Iud. c. 14

futura

futura prędixit, quãadmodũ alij ꝓphetæ; verùm etiã tẽ-
Mat.24.b pus, quo evẽtura eſſent, pręfinijt. Sed qũ Servatoris teſti-
monium adſit Danielẽ ꝓphetã aſſerentis, eiusq; vatici-
Dani.9. nium citãtis, haud eſt opus externa mendicare. Verùm
his miſsis, autoritatẽ hominum, quos vates loquẽtes in
Dan.1.b.2 b. hiſtoria inducit, diſtinguamus. Verba barbari Aſcenez,
& magorum aliorumq; ſimilium, non eſt cur nos ſoli-
citos habeant, ut recta veraq; oſtendere laboremus, niſi
ꝓut narrationis vis cogat, quæ per ſe ſatis aperta cõſtat:
immo ne tyrãnorum quidẽ dicta, præterquã ubi verum
deum agnoſcentes ea ꝓtulere, quæ uti ꝓbanda in laudẽ
numinis ad fidelium inſtitutionẽ cõfirmandam ꝓpheta
in ſacras literas referenda curarit. Talia ſunt illa Nabu-
Dan.2.g. chodonoſoris, verè deus veſter de⁹ deorum eſt, & dñs re-
gum: quæ ſimul correctio debet intelligi præcedẽtis er-
ris, quo Danielẽ adoravit, eiq; ſacrificia uti deo iuſsit of-
ferri; à quo tamen monitus ſententiam in melius muta-
rit. Talis & eiuſdem predicatio qua deum celebravit cre-
Dan.3.g.c d.&c. ptorẽ trium iuvenum in ardentẽ fornacẽ coniectorum,
quorum divina dicta à ſe orta numen qđ pręſto fuit opẽ
afferens, oſtendit: talis & ipſiusmet poſt multos repeti-
Dan.4.g. tos errores cõfeſsio poſtrema: tale deniq; decretum Da-
Dan.6.f. rij priſci As-veri filij, ut cũcti deum viventẽ in ęternum
regnantẽ miraculorum effectorem vererentur, qui Da-
nielem illæſum à leonib⁹ ſervaſſet. Fortaſſe autẽ eadem
Dan.c.14 res eſt, quæ ad finem lati⁹ repetit̃, ubi regis nomen haud
Da.13.c,e exprimit̃. At verba Suſannæ digna ſunt ea, quã iuſti pa-
rentes iuxta divinã legẽ erudijſſent, quãq; p̃cantem dñs
Dan.3.b. 13.e. ut, liberaret, exaudierit. Impiorũ autem ac ſceleſtorum
dicta dubia non ſunt, quin cõgrua illorum moribus ex-
tent. Cæterùm vates in viſionibus conſpectos ſub ſpe-

cie

cie virili angelos ſanctos ob id viros appellat: ſicut Eze- Dan. 8. d. 9. f. 10. d.
chiel ſub ſpecie principis Tyri, Iſaias ſub nomine Aſſyrij Ezech 28. Iſai. 14. f.
regis Babylonis ob ſimilitudinē, Luciferi deſertoris per- b. c.
ſonam notant, quem propria nomenclatura Satael nun
cupatū Honorius Auguſtodunenſis prodit. Horū verò Li. 7. chro.
loquentium introductorum in ſermonibus differen-
XII. proph. Oſee. tia iam ſatis perſpicua eſt. Subditur tandem duodecim
prophetarum liber, ac primum eſt Oſee prophetæ volu
men inſcriptum: in quo, ſicut & in ſequentibus cęterorū
ferè parum, aut nihil eſt, quod pręter monita prius erga Vi. ſu. c. 5
reliquos vates ſecundum ſuſceptum inſtitutum expen-
di debeat. Nam dicta Iſraelitidis regionis, Vadam poſt Oſe. 2. a. b
amatores meos, qui dant panes mihi: ut conſentanea ei,
quæ dei veri cultum adulteraſſet, arguuntur. Quòd ve-
rò propheta iuſſus à deo aliam paratam cuiuſvis libidini Vid. ſu. c. 2
nemini fidem ſervantem inſtar amantis ambierit, & lu-
ſtris effoſſam pretio ac demenſo cōduxerit ne fornicare
tur: tantum abeſt à mali ratione, ut egregij animi, ac ſan
ctæ dilectionis ſuſpiciēdum ſpecimen prębeat. Sed quia
id non admodum iam ad propoſitum negotium ſpe-
Ioel. ctat: tranſeamus per Iohelis prophetæ pręnotatum codi
Amos cem ad Amos prophetę præſcriptum volumē, cuius To Tobiæ. 2. b
bias meminit, quo vaticinium deſcribitur habitum an-
te duos annos terremotus, quem accidiſſe in dieb⁹ Ozię Amos. 1. a
regis Iuda Zacharias vates exprimens, innuit eveniſſe, Zach. 14. b
cūm rex ſacerdotum officium uſurpans thymiama deo 4. Reg. 15
adolere conaretur: qđ in Malachim relictum in parali- 2. Pa. 26. c
pomenis explicatum eſt. Porro Amos hîc inducit loquē Amos. 7. c
tem Amaſiā ſacerdotem vituli Bethel digna reprehen- 3. Reg. 12 g.
ſione mox ſecuta, in qua vates inquiens ſe nō eſſe ꝓphe-
tam, nec filium prophetę, ſed armentarium, haud negat

ſibi

ſibi eſſe propheticum à deo mun⁹ coceſſum, ſed id velut
hæreditaria parentum ſucceſsione nō proveniſſe aſſeve-
rat, quin potius repēte ſuppeditatum. Dein poſt Abdiæ Abdi-
prophetæ inſcriptum brevem codicem, ſequitur volu- as.
men Ionæ prophetæ præſcriptum, totum fere hiſtorica Ionas
narratione ipſi⁹ vaticinationē deſcribens. Hic vates pręter dicta ſua, in quibus etiam inferioris ſenſilis portionis
Ion.4. affect⁹, querimoniam, & indignationem retegens; earū
a.b.d. 1.a.d. ut fugæ, divinam correctionem ſubiungit: loquētes piè
Ion.1.d. inducit nautas deprecantes innoxię vitę mari, ac leto expoſitæ culpam, q̄ ita obſequerētur oſtenſæ vatis verbis, & mirando tempeſtatis ſigno, voluntati dei cœli, quem veriti votis, & ſacrificijs coluerunt. Inducit præterea re-
Ion.3.c. gis Ninives edictum, Ninivitarumq; clamorem, quo ad pœnitentiam excitati ſunt, numini acceptum venia obtenta cōprobatum. Porrò in libro ſequenti Micheæ Mi-
prophetæ prænotato, quod ulterius animadverti queat, che-
non eſt, niſi quòd locutus de ſe uti tertia perſona, inferi⁹ as.
uti primam recte loquentem ita inducit: Vtinam non eſſem vir habens ſpiritum, & mendacium potius loquerer. Vbi culpam optaſſe videtur, nec tamen correctus invenitur: aut ſi non optavit, & tamen adverſum aſſeruit, mendacium non effugiſſe arguitur, quod in dei vatem condentem ſacram ſcripturam nequaquam cadit. Sed re vera propheta deſyderavit vaticino ſpiritu carere, q̄d ſine virtutis, amicitiæ que divinæ detrimento cōtingere poſſet, ac ſubinde fari non quidem fallendi animo, quo mendacij delictum conſummatur; verū ignorantia quę poſtea falſa, nō vera evētu evaderent, potiusquàm cum tribulium graviſsimis damnis certiſsima eorum vati-
Ex.32.g cinia fundere. Non abſimili charitate Moſes flagitavit

deleri

deleri de libro nō quidem vitæ perennis ſive ſecundum
prædeſtinationem, ſive præſentem iuſtitiam: ſed eo quē Exo 32 ſ.
deus inclytis viris legiferis, prophetis, ducibus præſcri-
pſiſſet, cupiens ex illo albo èx punct' vitam privatā age-
re, potius quàm princeps eſſe, nec tamen genti ſuę veniā
poſſe ſuppliciorum vel ingentiū impetrare. Nec his ob-
ſtat q deus ſubdit, Qui mihi peccaverit, delebo eum de
libro meo. Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Ro. 11.d.
dei, ut apoſtol' ait. quę ꝓinde quib' largitur, ſine crimi- V. 29.
Naum nis culpa nō adimit. Iam poſt Naum prophetæ præſcri-
Abacuc. ptum breviorem codicem ſubit Abacuc ꝓphetæ pręno
tatum volumen, qui primò cū deo expoſtulat, velut par Abac. 1. a.
tes agens eorum qui cernentes iuſtis adverſa, impijs iu-
ſtorum oppreſſoribus proſpera evenire, ſolicitantur, ut
in offendiculum incidant: ſed id ſedat ex ore numinis ꝓ
mens, deum maturè incedentem haud mora nimia tar- Abac. 2. a
daturum, ut pijs ſecūda præmia, iniquis digna ſupplicia
Sophonias. rependat. Dein poſt Sophoniæ prophetę inſcriptum li-
brum ſubſequitur attitulatum volumen Aggæi ꝓphe-
Aggæus. tæ, qui inter vaticinia ſua refert, Zorobabelem ducē, & Ag. 1. ſ. 4 2. a d.
Ieſum pontificem, ac reliquos cives ſuos verbis propheti
cis motos, & ſpiritibus à deo excitatos viceſimo quarto
die ſexti menſis anno ſecundo Darij regis rurſus aggreſ
ſos facere opus in templo dñi, fundamenta eius olim cœ
pta, reſtituta iacere abſolviſſe brevi ad conſummatā cō- 1. Eſdr. 34
ſtructionem alacriter properātes, ut in Ezrę libro expli- 1. Eſd. 9 c
Zacharias. catur. Zachariæ verò prophetæ inſcriptus liber tradit re Zachar. 7. a b.
ſponſum redditū Saraſari pie dei mentem cum alijs con
ſulenti. Licet autem latius tendatur, ulterius expenden-
dum nihil pro inſtituta tractatione offert, niſi quòd uō- Iſa. 53 c
nunquam vates, qd̄ & apud alios interdum invenitur, 41. f. g 41 c. 48. d.

adeò

adeo ſua cum dictis dei ſtringit, ut non facilè pateat, quę ex dei, quæ ex ſua perſona proferat: cùm tamen ad myſteriorum enucelationem, elucidationemq; veri ſenſus Su.c.9. iuxta ſuperius indicata, non parum referat. Si namque Zech. 2. d illud, Et ſcies, quia dominus exercituum miſit me ad Zach. 6. d. te, ad prophetam, ut ſimile inferius referatur, ad vatis legationem ſpectat, ad chriſti verò, ſi ad numen, cuius verba proximè pręceſſerant, habitabo in medio tui, quę rurZach. 2. c. ſus paulo ante à dño dicta expreſſa ſunt, poſtquam paria etiam dubię miſsionis verba præmiſſa fuere. Poſtremò volumen pręnotatur Malachię prophetę, qui rogitãtes, *Malachias.* Mal. 1. d. 2. d, 3 c. d. in quo deo adverſati fuerint, velut innocentes, & impietatẽ, quàm numinis cultum ſecundiorem cauſantes arguens, ꝓmiſſo Elia librum duodecim ꝓphetarum clauEccl. 49. c dit, quorum in fide virtutem Syrachides celebrãs Eſdrã haud nominans non tamen ſynchroni Nehemię oblit⁹, haud obſcurè deſignavit Eſdram doctorem Malachiam prophetam eſſe. Subiungitur vatibus ad finem veteris inſtrumenti uti recẽtior hiſtoria pra ſcripta Machabęorum libris duob⁹ digeſta, quorum priore introducti lo- *Machabæorũ. 1 i. l.* quentes homines præter cõditorem ij attendendi ſunt, quorũ ꝓ virtute ac dignitate dicta in pretio haberi merentur, obſcurorum, ampliusq; ſceleratorũ verbis poſthabitis, quæ nõ aliter curanda ſunt, q̃ prout hiſtoriæ veritas conſtãs eſt lagitet. In primis dicta Matathię zelum 1. Mach. 2. a. &c, c. f. g divinæ religionis ſpirãtia, quo Phinææ cõparatur, è tali e. utiq; principio exorta ſicut & res geſtæ, cõprobari ſacri ſcriptoris cõmendantis autoritate monſtrant, qui conſilium ꝓſperum, quaſi à numine ſecundante ꝓbatũ ipſi præſertim aſcribit, ut ſabbathis quoq; incolumitatẽ defendere fas haberetur, æquè vera ac iuſta legis interpretatione

tione. Itidẽ in pretio ſimilibus de cauſis verba ſucceſſoris 1. Mach. 3
Iudæ Machabæi haberi debent, q̃ & in cœtꝰ precatione c. g.
ferventi, qua deum ad miſericordiã, & opem ferendam 1. Mach. 4
flexit, vel p̃cipuus fuiſſe putandus eſt. Huius incompara a. b. d. e.
bilis viri, ut fortitudinem & clariſsima facinora, conſilia
quoq; & orationes ſacer ſcriptor mentem ſuam non ob
ſcure aperiẽs p̃dicat, inſtitutioni fideliũ divino inſtinctu
ꝓponens imitãda, peculiariterq; conſilium ait incidiſſe
illi ac fratribꝰ bonũ, ut pollutum altare demoliti ẽ rudibꝰ
ſaxis novum conſtruerent; dumq; temeritatẽ eorum ꝓ- c. 5. g. c̃.
dit, qui famam parare ferentes contra ducis Iudę interdi
ctum p̃liati victi ſunt, ſubdit: Ipſi autem nõ erãt de ſemi
ne virorum illorũ, ꝑ quos ſalus facta eſt in Iſrael, innuens
plane Matathiã cum liberis ad id a numine delectũ. Ni
hilo ſecius eos quandoq; ubi oportet, reprehendit, velut
inferiꝰ Iudã incõſultæ audaciæ inquiens: In die illa ceci-
derunt ſacerdotes in bello, dum vul fortiter facere, dum
ſine conſilio exit in p̃lium. Refert autem ſub laudis ſpe-
cie, q̃ Eleazarus Aurã diſcrimini tradidit ſe, ut liberaret 1. Mach. 6
populum ſuum, & acquireret ſibi nomẽ æternum. Quo f.
circa vel periculum leti fuit, quale in iuſtis prę̃lijs aſsiduè
oblatum licite aditur aggrediendo (non defendẽdo mo
dò, q̃d apertius vel debitum eſt;) ſub ſpe iuvandi, vincẽdi
aut evadendi, ut interdum, ſeu nõ rarò evenit: Vel ſi fuit
ita p̃ſens, dum is elephantum ſuffoſſurus ſubiret, ut fuit
Samſoni tẽplum ſuperſtans concutienti: pari divino in-
ſtinctu actus cenſendꝰ eſt, quem ſacer ſcriptor autoritate
dei, cui pravum falſumq; non ꝓbatur, prædicat. Deinde
preces ſacerdotum deus ſibi acceptas oſtendit, cum blaſ- 2. Mach. 8
phemum Nicanorem primum in prælio corruentẽ pu- f. g.
nivit, eiusq; copias ꝓfligavit poſt Iudæ obſecrationẽ fi-
dentem.

1. Mach 8. dentem. Quæ vero ſubdũt de Romanis audita nullo cer
to autore expreſſo, nõ aliud, q̃ vulgatæ famæ teſtimoniũ
p̃ferunt, quæ hiſtoriographis alijs facilè conſentanea cõ-
peritur. Similia deinceps d̃ Ionatha duce ſucceſſore Iudæ
1. Mach. 9 c.e.f1. fratris non minus celebrato cenſenda ſunt, qui extermi-
naſſe impios ex Iſraele refertur. Scriptor tamen videtur
1. Mach. 12. g. Ionatham notare credulitatis Tryphoni perfido incautè
habitæ, ob quã captus demũ cum filijs perijt. Verũ iactu-
1. Mach. 13 d a. ras omnes ſarcivit Simon dux ꝓ fratrib' ſurgens pariter
1. Ma. 14. a. b. in cunctis inclyt' ac celebris iuxta divinas literas ſive ſan
ctæ religionis zelum, ſive cõſilia in pace, belloq;, ſive ſtre
nuitatem in rebus gerendis, ſeu fortitudinem in prælijs
ſpectes: ita ut ob ingentia merita communi populi con-
ſenſu principatus cum ſummo ſacerdotio decret' ei fue-
1. Mach. 14. d. e. f. g rit iugiter, quo ad ſurgeret propheta fidelis expectatus.
1. Mach. 16. e. Apparet nihilominus ſacer ſcriptor ebrietatem notare
Simonis, ſecundum quam cum liberis à proditore ge-
nero pereptus fuit. Sed huius forte doloſo artificio ebrie
tas ſoceri procurata per innixã affinitati ſecuritatẽ fuit,
vel ebrietas hîc ſumpta eſt non ꝓ vinolẽtia cum rationis
dãno crimineq; appetita, quin potius pro alacritate, quę
vinum liberali' ſumptum cõſequi ſolita in cõvivio etiã
Gen. 43. f. ſancti Ioſephi recenſetur. Poſtremò Machabęorũ inſcri- *Li. II. Machabeorũ.*
pt' liber alter ſubijcitur, quanquã nec ad Iudæ mortem
pervenit, & altius quam anterior, exorſus ſuperioris tem
poris multa deſcribit; in quo tãtùm quæ ad priorẽ nõ in
dicavimus, tangenda breviter ſunt. Cõditores libri ſunt
2. Mach. 2 f. g. qui Iaſonis Cyrenæi hiſtoriam quinq; libris digeſtã in
2. Mach. 1 c. hanc epitomen coegere, quorũ pſonis ac præſertim Iudę
in ſenatu ad id potiſsimũ delecti, quæ præfantur, quæ-
2. Ma. 15. g que ad finem apponuntur, ubi venia ſtyli minus exacti

 petitur

petitur, aptè congruunt, quę proinde non minus quā quę
vis alij conveniētia per almi ſpiritus inſtinctum inſtitu-
tioni noſtræ conſcribi dignum fuit. Quùm vero aiunt,
veritatem ſe de ſingulis, autoribus concedere, non tā ſi-
gnificant ſe ſuam aliena liberare fide quaſi nil aſſerētes,
q̃ atteſtari de veritate alienis ſcriptis circa ſingula, quæ
ipſi in cōpendium redegere. Ad hos etiam collectionis
conditores ſpectat p̄poſita epiſtola unde viginti annis 2. Mach. 1.a.b.
prior eiſdem quibus & epitome directa. Inducitur autē
& obſecratio Nehemiæ, & cōſcripta cōmentaria, & Iere 2. Mach 1 f.
miæ deſcriptiones, unde nonnulla referuntur, quæ cum 2. Mach 2 c.a.b.
ita certò aſſerta ſint illorum, quorum ſacris literis ꝓprijs
etiā conditis libris canonica coſtat autoritas, qualis & ijs
hîc aſcribi planè deſignatur, ad eandem pertinere iuxta
ſuperius habita liquet. Dein inferunt̃ dicta Eleazari ſcri Su. c. 9.
barū primoris martyrio ſancita, cuius exemplū virtutis, 2. Mach. 6 f.g.
& fortitudinis hiſtoria celebrat: Sic verba martyrū Ma-
chabæorum ſeptem, ac matris ſancto mirādi certaminis 2. Mach. 7
teſtimonio conſecrata ſunt, quorum in cunctis exemplū
fidelibus inſtituendis ſacra ſcriptura proponit exhorta-
tioni mirabilis matris præcipuè aſcribens, q̃ ſapientia re
pletam aſſerit. Scripſit de his libro privatim dicato cele-
berrimū encomiū Ioſephus, à quo parens Salomona nū
cupatur, filij vero per ordinē Machabęus natu maximus
à quo Machabæorum nomen cunctis inditum apparet,
hinc Abner, Machir, Iudas, Achas, Areth, Iacob ſupre-
mus; quorum martyrium ab eiſdem diſciplinę doctoris
Eleazari martyris potiſsimū tribuit̃. Quòd autē quart᷒
Iudas impio Antiocho dixit, tibi reſurrectio ad vitā non 2. Mach. 7. c.e.
erit, non ſignificavit illum non fore tādem cum cæteris
ſuſcitandum, ſed prędixit ad mortem perennem potius
cum

cum ſuſcitatum iri, q̃ ad veram vitam beatã. Mater verò inquiens extremo filiò ſe ſuaſuram, non id pollicita eſt, q̃ trux tyrannus avebat, ſed q̃d ſe dignum erat, utq; recepit, cumulatiſsimè præſtitit. Porrò de Iuda Machabęo cum alijs iã ad ſuperius volumen examen præmiſimus,
2. mach. 15. b. cuius & hic præter alia præclara dignum fide ſomnium
2. Mach. 12. g. ſeu viſus aſſeritur, priusquẽ recta & religioſa de reſurrectione quam ſperaret, exiſtimatio. Aſsimilis fides Razię
2. Mach. 14. g. f. verbis, p̃dita necem ab eo ſibi gladio, præcipitatione, ac inteſtinorum iactu illatã velut a divino inſtinctu, ſicut & Samſonis, p̃fectam excuſat, immo & cõprobat cum præpoſitis ſanctę ſcripturis verbis ita innuentibus ac p̃bantibus: gladio ſe petijt, eligẽs nobiliter mori, potius q̃ ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos indi-
Viſu. e 9. gnis iniurijs agi: ubi ſcribentis mens factum approbans ſatis conſtat. Inſunt deniq; impiorũ nonnullæ inſignes ſententię, poſtquã ſupplicijs ad numinis cognitione per-
2. mach. 3. ducti ſunt, velut Heliodori, Nicanoris, Lyſiæ, & Antio-
E. 2. mach. 8. chi Epiphanis, niſi q̃d non prorſus è ſyncero animo exor-
f. 11. 2. mach. 9. tæ fortaſsè pleriſq; ſunt, uti nec Antiocho fuere, ſed me-
e. d. tu, & ſpe ſubdola extortę. Quod apertè divina ſcriptura indicat dicens: Orabat autem hic ſceleſtus dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. Si enim vero corde ſcelerum pertæſus ad deum converſus preces funderet, proculdubio veniæ miſericordiam adipiſceret iuxta oraculum Ezechieli prolatum: Impietas impij nõ
Ezec. 33. c nocebit ei, in quacunque die converſus fuerit ab impie-
2. mach. 8. d. 13. f. tate ſua. Interſeruntur demum & multitudinis etiam ſacerdotalis orationes, quæ quòd aliunde pię pateant, ob-ſervatione dignæ ſunt, potius quàm ob cœtus dubiam perſonam, excepta eccleſiæ univerſæ autoritate certiſsi-

ma.

ma. Licet enim interdum cõgregationes recta ferant, nõ raro tamen in prava coeunt nõ turbæ modò, verum etiã ſenatus, qualis ille fuit è ſacerdotibus, presbyteris, & ſcribis coactus, qui toto conſpirante concilio innoxij Servatoris necem acerbiſsimam pervicaciter flagitavit. Mar. 15. a. b.

14. Cap. *Introductorum examen in ſacris libris novi teſtamenti.*

NVnc iã ad novum inſtrumẽtum ordine delati iuxta inſtitutã explorationẽ autoritatẽ in dictis diſcernamus, oportet, hominũ rectè loquẽtium inductorum, ut relictis Chriſti cum dei verbis in ſummo faſtigio collocatis, & ſpirituum, quorum diſcrimẽ perſpicuum eſt, ſermonibus, aliorũ poſt vates orationes excutiamus cuiuſq; pōdus expēdentes, q nõ indigni obſervatione ſint, pravis & ignaris neglectis, quorũ ſententię nõ ſunt aliter curandæ, atq; prout ſacrę narrationis vis poſtulet, uti ſuperius pmonitum eſt. Ac primùm in evangelio

Ma- ſecundum Matthæum inſcripto verba Magorum, quos Mat. 2. a. b.

.149 deus utiq; oraculo ſuo rēgebat, quorum acta ſacer hiſtoriographus in Chriſti laudem refert, vera prorſus habenda ſunt. Impij vero Herodis dictis poſthabitis, ſcribarũ ſententia ſicut prolata fuit, ita eſt ab evangeliſta verè relata, q nobis examinãdum reliquit, an ij prophetæ vaticinium mẽtẽ ve rectè, necne expreſſerint: ad quã ſanè ſi ſpectes, facile eſt omnia in concordiã redigere. Quid enim eſt aliud iuxta vatem dicere. At tu Beth-lehem ab Ephrata cognominate ita diſcrete à cognomine tribus Zabulonis vico, planè in terra Iudæ ſite, parvulus quidem es vel inter millenarios viculos, ne dicã prĩcipes locos Iudę, quo ad magnitudinem attinet: eſto talis habeare; ex te tamen mihi egredie- Mich. 5. a. Ioſue. 19. b

egredietur ſummus ductor, q populũ meum Iſrael regẽs tẽperet, cuius exort⁹ æternus duratione ſit p̃ orbis initio; ꝓpter quem dignitate iã nõ inferior ſis, verũ nõ oppidulis modo, quin potiꝰ regijs civitatib⁹ ſuperemineas: atq; iuxta ſcribarum ſermonem evangelio inſertum ꝓmere? Et tu Beth-lehem, terra Iudę, nequaquam p̃ſtantia es civitasꝰ minima in edendis p̃ſidibus, ſeu ducibus Iudę, licet amplitudine ſis exigua ſatis nota: ex te quippe egreſſurꝰ eſt ductor, q reget paſcens populũ meum Iſrael, cuiꝰ vel
1. Par. 11. f. 17. c. ſolius ob ſupremũ culmen cunctis locis anteferaris, alijs
1. Reg. 16 inclytis principibꝰ ex te ortis, veluti rege Davide, ſilẽtio
math. c. 3. p̃ter miſsis. Dein Ioãnis baptiſtæ dicta nõ min⁹ autoritatis, q̃ ꝓphetica, ſortiunt̃, utpote quẽ numinis legatũ ex-
mat. 11. b. cellentiorẽ ꝓpheta Servator aſſeruit. Porrò leproſi verba mundicies impetrata. centurionis verba inſuper à Chr̃o
mat 8. a. bc celebrata fides ſyncera veritate fuiſſe prõpta cõfirmavit. Scribã verò tecti doli dñs notare viſ⁹ eſt, diſcipulũ ſecuturũ ſupvacaneę curę: ac diſcipulos intẽpeſtate pavorẽ eſſe rẽtes puſillæ fidei arguit. Reiectis autẽ invidis Ieſu pſecu-
mat. 9. c. b. torib⁹ nõ nihil etiã livoris adverſ⁹ eũ diſcipuli Ioãnis p̃ ſe tulerunt, quo ipſis autoritas depreſſa eſt. Sed ut ſuorum offendiculum inſtitutor non minus modeſtus, q̃ verax
mat. 11. a. Ioa. 1. d. c. ſedaret, miſit eos ad ſervatorẽ ſciſcitatũ nõ tã ꝙ ipſe aſſeverarat, eũ eſſe Chriſtũ venturũ expectatum, q̃ opera mirãda id aſtruentia; quæ exhibita ꝓ reſpõſo tulerunt. Rur-
mat 9. e. Mar. 5 d. ſus Iairi verba ꝓlata fuiſſe non tã firma fide, q̃ hęmorroy-
Luc. 8 g. mat. 9. d. ſæ fuit, dominus indicavit, ut apud alios evangeliographos latius aperitur. At cęcos veram fidem profeſſos, ſecundum eam Servatore iubente lux reddita oſtendit. Cæterùm apoſtoli, alijq; dominici diſcipuli ea plerunq; aiunt, quæ profectum in pręceptoris diſciplina deceant: ſi qua

ſi qua verò altiora ſapiẽtes definiunt, ipſius veritatis ore Mat. 3.b.c. 14.b.
cõmendãtur, veluti cùm Petri confeſsio à cœleſti revela- Mat. 16.c.
ta Patre cõprobata eſt: ut contrà ubi quidpiã min' rectè
inquiunt, agunt ve, numinis cura correctio adhibetur,
aut reprehenſio deſignatur, uti qũ noctu ſuper aquas Ser Mat. 14.c.
vator ad diſcipulos, Petrus ad Servatorẽ pergeret, formi
dãtibus imbecillis fiduciæ nota obiecta eſt. Quòd verò
turbati dixerunt phantaſma eſſe, ꝙ verũ non fuit, eaten'
à mendacio eximit', qua turbationi viſum expreſſerunt.
Sequens autẽ confeſsio, vere filius dei es, in ſimilibus lau Mat. 14.d
data cõperitur, præſertim ea, ob quã cœleſtis regni claves
Petro ꝓmiſſæ fuerunt: qui paulo mox tamẽ graviter in- Mat. 16.c.d
crepitus fuit, ꝙ humana ſapiens ac divinorũ ignarus par
tes Satanæ agens magiſtrũ retrahere tẽtaret ab hominũ
reparatione per necẽ expedientiſsimã peragẽda. Adhæc
ex magna fide laudibus à chriſto elata Chananitidis ꝓ- Mat. 15.c.
fecta verba ſatis ꝓinde amplã cõprobationẽ nacta ſunt.
Vlterius Petri dictum de trib' tabernaculis cõſtruendis Mat. 17.a.
ab alijs evangeliſtis velut mẽtis ab alienationi aſcribitur, Mar. 9.a. Luc. 9.d.
qua quid loqueretur, neſciret: inferiùs autẽ diſcipulis ro
gitantib' incredulitas exprobat', ac mox ambitio corripi Mat. 17.c.
tur, ob Zebedæos rurſum fratres, & in ultima cœna etiã Mat. 18.a. 20.d.
repullulans coercita. Corrigitur p̃terea numerus veniæ à Luc. 22.c. Mat. 18.c.
Petro interrogante ꝑſcriptus: & increpatio diſcipulorũ Mat. 19.b.c
parvulos accedẽtes à Servatore arcentiũ: ut contrà prius
quadamtenus probatur eorum ſententia, minus expe-
diens eſſe nuptijs colligari. Deinde verba principis,
quamvis virtute adhuc infirmi, vera tamẽ illud indicat,
quod à Marco refertur Ieſum intuitum eum dilexiſſe, Mar. 10.c.
quandoquidem veritas mendacium, ac perinde menda
ces hypocritas non amat, nec iuſtitia iu ſynceros, ſed
quos

Lu.18.d quos verè iuſtos amore ſuo reddit. Lucas verò de hoc narrans diverſum demonſtrat ab illo, quem alio loco tẽ
Lu.10.c. tentantem inducens fictum notat parabolam in ſe latã ſemineeis Samaritani audiſſe; licet uterque viam æter-
Mat.19.d næ vitæ percontatus fuerit. Stupor porro diſcipulorum de difficultate ſalutis perennis adipiſcẽdę à Chriſto diſcutitur. At in dominica parabola operariorum vineæ murmurantes invidi oculi arguuntur: ſed qui ad eum modum introducuntur loqui, nova diſtinctione minimè
Mat.20.b c. egent præter eam, quam ſatis apertã ſtructoris narrationem componentis artificium pandit. Poſt hæc filij Zebedęi neſcire, quid per matrem poſcerent, à præceptore dicuntur, calicem tamen eius bibituri verè pol-
Mat.20.d. liciti. Duos verò alios cœcos iuxta Ierichoverè fidem dominicam protuliſſe ſervator eam ſalutiferam ſecũdum
Mar.10.f. Luc.18 h. alios euangeliographos efferens confirmauit. Acclama
Mat.21.a b. tio autem multitudinis Chriſto Hieroſolymam advenienti effuſę, qualis & puerorum in templo, ab ipſo laudato pſalmographi teſtimonio defenſa, ſimiliter appro
Luc.19.f. bata, ſicuti alia diſcipulorum apud Lucam, intelligitur.
Mat.26.a b. Aſt ubi Servator à muliere unguento delibutus ipſam tutatus eſt à diſcipulorum calumnia, eius præſertim Iudas ſuccẽtor deſignatur, cuius ſtatim proditio pacta ſubiungitur: ideo què dicta ipſius pari cum actis loco iuxta peſsimam mentem haberi merentur. Verùm Petrum
Mt.26 e. magnificè de ſe ſpondentem pariter, atque cæteros diſcipulos præceptor prædicta negatione, ac fuga iuxta Ioã-
Ioa.16.g. nem aperta correxit. Abnegationes autem Petri æque
Mat.26.g. prauas ac falſas magiſtri prævia correptio, et conſequens apoſtoli fletus teſtatus eſt. Quid enim oportet niti à mẽdacio excuſare, quem licet ſalva interiori fide, à gravisſi

m mo

mo perfidię crimine exemptum oſtendere nequeas? Põtifex verò dicens Chriſtum blaſphemaſſe, ſacrilegè mẽtitus eſt. Quanvis nanque dignitatis ratione numen ei aliquando propheticum inſtinctum ſuggeſſerit, ſicut Ioannes detexit: tam impotens tamen fuit Caiphæ itidem atque conſeſſus malitia, vt per omne nefas, ne dicã falſitatem prophetię adverſam, letum innocenti machinari ſtudens vaticino ſpiritu tactus non niſi quam divina conſtat autoritate, debeat exiſtimari. At proditoris vera quidem, ſed non prorſus ſyncera, deſperationi nẽpe adiuncta, confeſsio fuit, Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Præſes autem rectè conatus leto Seruatorem eripere, calumniantibus demum inuitiſsimè ſuccumbens tyrannidem in inſontem per acerbiſsimos cruciatus ac necem exercuit falſò pręfatus, Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius; quanquam Ieſum iuſtum veriſsimè dixit. Potius multò uxoris eius mandatum fuit, quo & Ieſum iuſtum, & diſcrimine vt ſubduceretur, dignum ſignificauit. Centurionis porrò ſententia, quòd crucifixus verè filius dei eſſet, non vera modò, ſed pio animo prolata monſtratur à Luca dicẽte illum ita glorificaſſe deũ. Denique ubi Matthæus refert cuſtodes annuntiaſſe pontificibus cuncta facta, factis etiam circa dominicam reſurrectionem ipſe rurſus atteſtatur. Nam & hoc differt inter obliquam orationem relatam, ut recta inducta relator non aliud aſſerat, quam eam fuiſſe ab aliquo prolatam, cuius autoritate iudicanda ſint ſignificata vera ne an ſecus, certa, necne extent: obliqua verò nõ rarò è narrationis proceſſu innuitur relator id ipſum quod ſignificatur, aſſeverare iuxta ac qui locutus refertur: velut ſi evangeliſta ſcriberet à quibuſdam nuntiatũ eſſe

Ioan. 11. g
Viſa. l. 1 c. 11.
Mat. 27. a. b.
Mat. 27. f
Lu. 23. g.
Mat. 28. c

eſſe Chriſtum reſurrexiſſe. Quare diſcretionis certioris gratia introductorum rect' ſermo maximè ſacris libris in uſu eſt, ut liberius de inductorum pondere pro cuiuſque ratione, iudicium ferri queat. Succedit prænotatum evangelium ſecundum Marcum, in quo ac cæteris evangelijs ſpectantium ad expoſitum inſtitutum ea tantũ animadvertenda erunt, quę ad primum annotata non fuere. Error cognatorum dicentium Servatorem in furorẽ eſſe verſum, ab ipſo notatus eſt veluti peccatum in filium hominis, in Spiritum ſanctum verò calumnia ęmulorum miracula numinis immundo ſpiritui aſcribentium. Inferius pater lunatici dicens, Credo domine, adiuva incredulitatem meã, fidem ſe habere, ut ad ſanitatem obtinendam dominus exigebat, ſed imbecillem faſſus eſt. Ioannes vero cohibitus quenquam vetare in Chriſti nomine virtutem edere, factum ſententiã que ſuã corrigi accepit. Vlterius ſcribæ dictũ, Bene, magiſter, in veritate dixiſti, quia vnus eſt deus, & nõ eſt alius pręter eum: & vt diligatur ex toto corde, cum reliquis, ſapiens reſponſum evangeliographus Ieſu agnitũ aſſerit, quo propior ille regno dei haberetur. Cętera iam patent. Sequitur præſcriptum evangelium ſecundũ Lucam, qui præter exordij præfationem, de ſe poſtea nuſquam apertè verba facit. Inductorum autem hominum loquentium primus Zacharias prolatæ dubitationis pœnam ſilentium pertulit, ſed impoſito pręcurſoris nomine indicato ab angelo repletus Spiritu ſancto reſoluta lingua inſigne canticum edens prophetavit. Similiter Spiritu ſancto repleta Elizabeth domini ac matris eius fauſta præconia extulit, ad quem Spiritum etiam priora verba eius pertinere, de quibus non

m 2 repre-

Marcus. — *Mar. 3. c.* — *Mar. 10. d f.* — *Mar. 12. c.* — *Lucas.* — *Luc. c. 1. b. f. e. a. c d.*

reprehenditur, illud indicio eſt, quod iuſta coram deo prius ſacris literis recenſetur. At Virginis matris verba, ſupremumque canticum autorem habuerunt Spiritum ſanctum pleniſsimè ſuperfuſum, ſummũque dominũ, qui cũ ipſa Gabriele nuntiante omni ex parte fuit, ideo que cum unigeniti dictis annumerãda ſunt. Simeonis præterea verba & canticum ad ſanctum Spiritum inha bitantem referri debent, itidemq; Annæ, quòd prophe tis prænotetur, laudes redemptorem expectatum ad eſ ſe prędicantes: ſicut & encomia paſtorum ad dominum angelico nuntio mittentem in Chriſti nati cunabula. Deinde qum virgo parens queribunda dixit, Fili quid feciſti nobis ſic? neque reprehenſa, neque correcta per ęterni Patris vnigenam fuit, qui potius matris occaſione uſus genus humanum inſtituit, docens altius de numine ſuo, ac ſuperno parente ſentire, quemadmodum & in nuptijs iuxta Ioannem fecit. Vlterius ubi Petrus ad pręceptoris verbum rete laxat, fidens obſequium oſten dit, ubi vero iactus mirandi ſtupore correptus, ac ſuæ indignitati metuens dominum à ſe digredi ſupplex orat, correctus ab ipſo, vt bono ſit animo ad homines ſalutariter capiendos invitatur. Ad hæc Simon phariſæus primùm de Chriſto perperam cogitans, ab ipſo tangitur, deinde rectum iudicium exercens, probatur. Rurſus filij Zebedęi è cœlo ignẽ in Samaritanos inhoſpitales evocare ferentes increpiti à pręceptore audierunt, neſcitis, cuius ſpiritus eſtis; qui & ſectaturum moræ ſpatium petentem correxit dicens, reſpicientem retrorſum non eſſe dei regno aptum; & ſeptuaginta duos diſcipulos geſtientes ob dæmonia ſubiecta, oſtendens potius gaudẽdum, quòd ipſorum nomina in cœleſti albo conſcripta eſſent

Lu. 2. d. f. c. g.
Io. 2. a.
Luc. 5. b.
Lu. 7. f. g.
Lu. 9. g.
Lu. 10. c. g

eſſent; & Martham inſimulantem deſidię ſororem, in-
quiens Mariam optimam partem permanſuram elegiſ
Lu.11.c. ſe. Non correxit autem mulierem quæ beata membra
genitricis ipſius meritò extulerat, ſed indicavit, vnde
beatitudinis radix ſumenda foret. Præterea modum ſar
Luc.19.b. ciendi iuſtitiã à Zachęo proditum approbavit reddens,
.d. tunc in ea domo ſalutem eveniſſe. In parabola verò mi-
e narum decem à Chriſto verba faciẽte adiecta inducitur
Su.c.8. rex calumniantem ſervum nequam refellens uſuras fla
gitare: quod ambiguitatem offert, quaſi uſuras probet
rex, qui iuxta parabolæ ſenſum exigẽtis omnes ſuas par
tes commodè propoſito applicari, Chriſtus intelligitur,
cui nihil iniquum expetitum eſſe quit. Quo circa vel pa
rabola pro exemplo ſeu paradigmate ſumpta eſt, unum
aliquid potiſsimùm ſecundum ſimilitudinem elucens
apta concluſione, colligente, ut membra reliqua colla-
Luc.18 a. tionis immunia reſtẽt: qualiter improbi iudicis, impor
tunęq; viduæ parabola fuit ab eodem evangeliſta nũcu-
pata: vel ſi propriè parabola eſt, uſuras vocat non ſtrictè
iniuſtum ex mutuo lucrum, ſed latè quodvis lucellum
induſtria menſaria partum, cui vel ad oſtentationem lo
catę pecuniæ pretium referunt, pręter alias recõditas ne
gotiationis ſpecies commodum non iniquum afferen-
tes. Inferius reſponſo Servatoris annuentis comprobata
Lu.23.f. eſt pręſtantiſsima reſipiſcentis latronis oratio increpan
tis alterum blaſphemum, ob quem deſignandum evan
geliſtæ priores per ſynedochen latrones convitia iactaſ-
ſe retulerunt. Demum ſermonem Cleophę Chriſtus
Lu 24.c. confirmavit, cum ex eo admiſſo ſtultitiam duorum, &
cordis tarditatem ad credendum arguit. Subit inſcriptũ
evangelium ſecundum Ioannem, qui ut libri conditor *Ioannes.*

ter directè locutus apertè cōperitur in principio dicens, habitauit in nobis & vidimus gloriam eius, & in calce, Ioa.1.b. & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius, cum publi- Io.21.g. ca plurimorum teſtificatione ſuam coniungēs, & clau-ſulam perficiens ita, nec ipſum arbitror mundum cape re poſſe eos qui ſcribendi ſunt, libros. Nam illud, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, cum cæteris vſ-que ad ſequens baptiſtæ teſtimonium, dubium eſt, ſpe ctet ne ad evangeliographum, an pars ſit primi teſtimo nij baptiſtæ, ut Auguſtinus ſenſit. In alijs evāgelij locis To.7.li.de ubi de ſe quidpiā refert evāgeliſta, ſicuti de reliquis, ita gra. & lib. arbit. ad Va de ſe tanquam tertia perſona etiam rectè loquente indu lent.c.9. cta tractat, de quo cum alijs hominibus qui fati introdu cuntur iuxta monita ſuperius, agemus. Ac primò verba Su.c.9. Philippi vera, quòd Ieſus ſit is, quē potiſsimum lex Mo Ioa.1.g. ſis, ac prophetæ præſcripſerint, evāgelium totum, & in-ſtrumenti utriuſque ſacræ literę univerſæ confirmant. Nathanaelis verò dicta Servator à falſitate aſſeruit, ip-ſum doli expertem pronuntians. Dein architriclini ſer mo ipſa re geſta cōprobatur. Iudęorum aūt traditio, qua Ioa.2.b.d draginta ſex annis ędificatum eſſe templum, hactenus aſtruitur certa, quòd neutiquā confutatur. Adhęc Nico Ioa.3. demi virtus alibi contra factionem Chriſto inimicā prō 7.g.&19 g. pta, & erga dominicū corpus etiā exhibita dicta ipſius obſervantia digna reddit: tantùm eum Servator hebetu dinis notat, incredulitatis verò potius ordinem eius phariſaicum, inquiens, teſtimonium noſtrum non acci pitis, &, terrena dixi vobis, & non creditis, ubi eviden-tis ſcientię teſtimonium à multis, nempe à tribus di-vinis perſonis Patre in ſuo baptiſmate, almo ſpiritu, atque ſe perpetua prædicatione latum pretulit. In ſacris quip-

quippe literis non omni ex parte recepta eſt numerorũ
Li. 8 inſt. orat. c. 6. Exo. 8. f. lata libertas per Fabium tropo ſynecdoche aſsignata: ut
licet muſca graviſsima pro innumeris muſcis vſurpe-
tur, nō itidē in uſu ſit, enallage Latinis p̄ſertim frequētiſsi
ma, uti ſi quis de ſe uno ſingulariter loquatur, dicat,
quòd ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur, &
teſtimonium noſtrum non accipitis, pro eo quod eſt,
quòd ſcio, loquor, & quod vidi, teſtor, & teſtimonium
meum nō accipitis. Quin immo illiuſmodi locutio ſo-
cietatem amplius congruam diſignat, veluti, qum Nico.
demus dixit, Scimus, quia à deo veniſti magiſter, pro eo
qđ eſt, è ſignis certò novimus publica ad omnes Iſrae-
litas notitia delata: non ab ſimiliter atque Samaritani di
Io. 4. f. b. &c. xerunt, Scimus, quia hic eſt verè ſaluator mundi, atteſtā
tes Samaritidis pręconijs, quæ in religionis pio ſtudio
ſub p̄ceptore ſummo mirè profecerat. Mox aulici, ac tri
buliũ incredulitas arguitur, qui credidit cōfeſtim etiā cũ
Act. c. 13. a. tota domo, filio ſanato, q forte fuit Manahē Herodis te
Luc, 8. a. trarchę collactane⁹, patre Chuſa Herodis procuratore, ma
tre Ioanna Chuſę uxore, quę cũ alijs lectiſsimis fęminis
domino ac diſcipulis ei⁹ è ſuis facultatibus miniſtrabat,
Luc 23. g. 24. a. b. quæ ipſum & in morte nō deſeruit, & reſurrectionis ei⁹
nuntiũ retulit, ſicuti Lucas ſignificat. Alijs obſcuriorib⁹
Io. 6. g. prętetitis, diſcipuli offenſi, ac deſertores, pręcipuè prodi
Io. 7. a. Mat. 16. c tor, & increduli cognati carpũtur; Petrus pro apoſtolis
dicens, nos credidimus, & cognouimus, quia tu es chri-
ſtus filius dei, in ſimilibus verbis etiā cōmēdatus eſt. Cę
terùm in æmulorum ſermone, qui aliòqui non aliter at
tēdi debet, q̄ prout narrationis neceſsitas cogat, ſinatve:
obijcitur Servatori, qđ Samaritan⁹ ſit, ac dæmoniũ habe
at: quorum poſterius refellens deptiori tacuit, quaſi con
ceſſe-

ceſſerit, ſicut nonnulli perperam ſentiunt: nam Grego- Ex.de præ ſup. c. 5. Nonac.
rius pontifex ſignificatum cuſtodem rectè accepit. Ve-
rùm chriſtus quod erat confutatione dignum, accuratè
redarguit, alterum minoris momenti velut rei eviden-
tia, publicaque notitia exploſum prętermiſit. Manife-
ſtum ſiquidem cũctis erat dominum oppido materno
Nazareth conceptum, in Bethlehem natum eſſe, quan- Ioa 7. g.
vis id quidam exteri prius ignorarint. Cœci autem illu Ioa. c. 9.
ſtrati oratio, velut qua partes Servatoris gnaviter defen
dit, accuratiſsimè ab evangeliſta expoſita, eo ipſo appro
bata monſtratur, vt iam cenſeatur autoritate divina, cer
ta iuxta pręhabita, eo pręſertim quòd quęſitum inveniſ- Su c. 9.
ſe dominus deſignatur, ut propugnatorem ſuum bene-
meritum ornaret amplioribus muneribus cumulans.
Obſtare autem his videtur, quod aſſeruit, Scimus, quia
peccatores deus non audit: quę ſententia ſi abſolutè ſu-
matur, cæco animo potius digna fuerit: aliôqui ſuperva
caneum erit contra ſapientis monita de priſtinis admiſ- Eccli. 21. a
ſis peccatores precari deum, ut ab eo remittantur. Atta-
men inclyto noſtro defenſori longè alia mens fuit, è cō-
textu ſermonis ſatis elucens; nempe deum non audire
peccatores ad vera miracula, cunctis inſuper ſæculis ra- S. Tho. 2. 2. q. 188. a.
riſsima edenda in comprobationem divinę legationis,
vitęque illibatę, qualiter à numine aſsiduè Ieſus ſigna Ioa. 8. d. 5
promens exaudiebatur: eaq; propter mirum eſſe, neſcire Vi. Euthy
adverſarios unde foret qui ſuprema prodigia operare-
tur, nec agnoſcere à deo miſſum ita profectum fuiſſe.
Poſtea qùm ęmuli Servatori poſt blaſphemiam oppo- Ioa. 10. g.
nunt, & quia tu homo cùm ſis, facis te ipſum deum: is
blaſphemiam diluens, obiectum non inficiatus, quod
niſi verũ eſſet, maximè repelli oportebat, ſe utique deũ

ferre

ferre, aſſenſus eſt. Multorum autem dictum, Ioannē qui
dem nullū feciſſe ſignū, quęcunq; verò is de Ieſu dixiſ-
ſe, vera extitiſſe: tū ex hiſtoria evangelica verū conſtat, tū
ex eo quod evangeliſta ſubdit, ſic multos in Chriſtū cre
didiſſe, cuius fides fictione non nititur. Inſctius Marthę
Ioa. 11.d. verba egregiam fidem Dño poſcente oſtendunt. Porrò
Ioa. 13.a. Petrus quòd per vicaciter ablutioni obſiſteret, correctus
Ioan. 18.b eſt, à pugna verò potius cohibitus ſublimioris myſterij
gratia, quam reprehēſus, immo verius ij reprehēſi ſunt,
in quos cum gladijs adverſus innocentem egreſſos in-
Mat. 26.e terneciui gladij comminatio iuxta Matthæum directa
Ioa 19.d. fuit. Pilati autem reſpōſum, Quod ſcripſi, ſcripſi, quaſi
ea mente dictum, quòd pro titulo ſcripſi, perpenſe, ritè,
nec mutaturus ſcripſi, evangeliſta tanquā divino conſi-
lio verè pro latū refert ad regiā Meſsiæ dignitatē vndiq;
Ioa 18.g. teſtandam, quā ex præſidis ore Servator affirmarat: ſi-
Ioa. 19.e. cut & militū de veſte verba, Non ſcindamus eā, ſed ſor
tiamus de illa, cuius ſit, divinæ inſtigationi, cui vel igna
ri obſecundarent, pariter, atq; actum tribui debere in-
nuit ſignificans id factū, ut ſcriptura impleretur, ſicuti
Ioa. 20.a.b c d. continuò ſubiūgit. Deinceps dicta Marię Magdalenæ
cū perſeverante ſedulitate ardentiſsimā charitatē indi-
Mar. 16.b cāt, ob quam dñs ſuſcitatus ei apparere dignatus priuſq
ulli cæterorum omniū ſectatorum, parente tñ extra nu
Ioa. 20.f.g merum conſtituta. Thomę aūt præfracta verba, & incre
dulitatis ſpeciē Servator carpſit, quo nube diſcuſſā, mu-
nerum ſpiritus almi collegio apoſtolico cōceſsi functio
ne rectè poteretur. In apoſtolis quippe duodecim fidē
Li 6. cōſt. apoſ. c. 5. non defeciſſe, ipſi per Clementem tradunt interpretan-
Luc. 22.d. tes de cunctis quod Chriſtus Petro dixerat. Olim, in-
quientes, congregatis nobis dicebat de nobis, quòd ro-

n ga-

gauit, ne deficeret fides noſtra. Summã deinde Thomæ
confeſsionem dñs comprobavit, & apoſtolorum verba
iã ſancto flamine illapſo divina ei' autoritas fidelium in
ſtitutioni ꝓpoſita ſãxit. Itaq; dilect' diſcipulus ubi loqui V. i. ſu. c. 9.
introducitur, Dñs eſt, certiſsimam veritatem ꝓtulit, q̃ Ioa. 21. c. d. g.
& ipſe ſcriptor aſtantes ſcire aſſeruit. Talia dicta Petri de
chriſti amore cenſenda ſunt: cuius rogitantis occaſione
ſermonem inter fideles egreſſum de ſe conditor evange
lij hactenus corrigit, qđ non dixerit expreſſè dñs, non
moriturum eum, ſed uſq; ad adventum dominicũ, mã-
ſurum: de leto nobis expendendum relinquens. Subijciũ
Acta apoſtolorum. tur dein Acta apoſtolorum præſcripta, in quibus libri
conditor evangeliſta Lucas principio præfatus de evan- Act. 1. a.
gelio à ſe conſcripto, uſque ad Troadem de ſe mentionẽ Act. 16. b
differt, unde tanq̃ prima perſona loqui rurſus orditur,
ſocietatem cum Paulo, & alijs fidelibus collatam deſcri
bens. Ac dicta eius, & apoſtolica relata in ſacras literas
poſt effuſionem ſancti Spiritus in apoſtolos & evangeli
cos legatos demiſſam iuxta definita ſuperius, probata Sup. 49.
oportet autoritate divina exiſtimari, niſi alicubi corre-
cta reperiantur. Quo circa de ijs agi opus amplius non
eſt, niſi qua difficultas propoſito inſtituto ex adverſo ap
poſita diſſolvenda offeratur. De alijs igitur hominibus
rectè loquentibus inductis acturo primùm occurrit cu
rioſitas eorum qui convenerant, fidelium ad futurorum Act. 1. b.
momenta noſcenda proſiliens à Servatore coercita: qui
bus cum apoſtoli aderant reprehenſioni minimè obno-
xij, ut conſentaneum eſt: quos tamen ſi comprehendi
contendas, correctio adiuncta ſuperiorem doctrinam
ſtabilit. Vlterius verba religioſorum ex varijs natio-
nibus, quòd audiſſent Ieſu ſectatores loquentes lin- Act. 2. b.
guis

guis ſibi proprijs conditor libri aſtruit eandem ſenten-
tiam præmittens. Et inferius fidelis cœtus precationem
Act.4.e.f. is approbavit qui locum commovens cunctos denuo ta
ctos Spiritu ſancto replevit. Poſtea Gamalielis orationē
obſervatione dignam ſcriptor ipſe oſtendit eum præfa-
Act.5.f.g. tione honoris inſigniens: ſed non illico autoritate cano
nica donavit, vt is non quiverit alicubi errore, oblivio-
ne, incogitantia labi, quanvis cuius gratia præcipuè à ſa-
cro ſcriptore cum laude commemoratus eſt, rectè ſua-
ſionem tulerit, ut evangelica religio ſignis publicis fun
data procedere pacatè ſineretur: quòd cùm à numine or
ta eſſe poſſet, ſi quidem ita foret, diſſolvi nequaquā va-
leret, quin potius adverſantes in eo ſe diſcrimine conſti-
tuerent, ut deo repugnarent: ſin verò humanum com-
mentum eſſet, per ſe diſſolveretur ſine gubernantium
labore, culpę que periculo negligentia conflandæ;
quando iuxta negotij merita expenſa prohibere, im-
pugnare que non tenerentur. Exempla verò accom-
moda in medium attulit Theudę occiſi, quem ta-
Li.20.anti Iud.c.41. men Ioſephus refert capite plexum à Cuſpio Fado
Iudææ procuratore poſt vita functum Hieroſolymo-
Act.12.a. rum Regem Agrippam Herodem, à quo Iacobus fra-
Act.12.d. ter Ioannis iugulatus, & Petrus in vincula coniectus
fuit imperatoris Claudij Cæſaris tempore, qui A-
grippam regno auxit compluribus poſt hæc primor-
dia eccleſiæ annis exactis: ac rurſus Iudæ Galilæi
quem poſt Theudam prodit extitiſſe in diebus pro-
feſsionis cenſus, ac periiſſe, ac obſecundantes ei fuiſ-
Luc.2.a. ſe diſperſos. At nativitatis dominicæ tempore Au-
guſti Cæſaris edicto cœpta profeſsionis cenſus deſ-
criptio prima peracta eſt ſub præſide Syriæ Qui-

rio Quirino, qui ut Ioſephus narrat, Archelao filio Herodis maioris poſt nonũ regni annum in exiliũ acto ab Auguſto miſſus ſecũ afferẽs Coponium adminiſtratorẽ Iudææ præficiendũ recenſionem pacatè abſolvit, cui tamen adverſabatur Iudas Gaulanites Gamala ortus prętextu libertatis populos in defectionem ſollicitans, qui Galilęus ſectam quartã poſt Eſſenos, Pariſæos, Sadducęos invexit, ut ſectatores neminem præter deum dominum appellare vel exquiſitiſsimis cruciatibus adigi quirent: cuius filij Iacobus & Simon poſtea in crucẽ acti fuere à Tiberio Alexãdro Fadi ſucceſſore. Ab hoc ſectatores Galilęos dictos Oecumenius cenſet ſacrificia pro Cæſare offerri prohibentes, de quibus ſuppliciũ irat⁹ Pilatus ſumpſerit inter ſacrificia quæ ij legitima ducebant. Sed adnodũ redeam⁹ qui nos undiq; videtur ſtringere. De Theuda namq; aut dicendum eſt nõ unum, ſed vel duos homonymos ſimilis inſaniæ fuiſſe, aut Gamalielem magni pretij virum recti⁹ ſuæ tempeſtatis rem tenuiſſe, quàm Ioſephum natum imperante Caio, puerũ adhuc ſub Fado, qui aliquãdo nõnulla invertit, veluti quum in libris belli Iudaici Simonẽ Galilæum dicit, quẽ in antiquitatib⁹ Iudam protulit, atq; Ceſtium Feſtum, quem Cuſpium Fadum illic ſcripſit. Non enim libet dicere, quod alijs forte ſederet, Theudam longo tempore fallacias machinatum à Gamalielis ætate uſq; ad Fadi præfecturam tunc punitum, multò pri⁹ ſublatum opinione vulgata exiſtimatũ fuiſſe, quàm Gamaliel ſecutus ſit. Incerta quippe pro compertis tradere viri gravis nõ eſt, qualis Gamiel eſt habitus, quo legis doctore Paulus apoſtolus gloriatus fuit: cuius etiã corporis uti fidelis electi, pariter atq; protomartyris Stephani, Nicodemiq; in-

Li. 18. Ant. Iud. c. 1. 2. 3. Lib. 2. bel. Iud. c. 6. 7.

Li. 20. anti Iud. c. 5.

in Act. c. 5.

Lu. c. 13. a

Ioſephus in vita ſua.

Li. 2. c. 7.

Li. 2. c. 10

Act. 22. a

inventionẽ vniverſa eccleſia exordio menſis Auguſti celebrat. Sunt nihilomin' qui vulgi opinionem exprimere muneris hiſtorici eſse velint, uſq; adeo ut ſacros quoq; autores ea facultate uſos ferant: uti qum apud Lucam Paul' ait, Dedit eis Saul filium Cis virum è tribu Beniamin annos quadraginta: non deeſt qui dicat apoſtolũ vulgo loquentem, hoc qđ fama crebrior haberet, dicere voluiſse. Verùm neq; hoc movet, cum Paul' annos quadraginta gubernationis, quę iũcta ex parte fuit, Samuelis, & Saul complex' ſit, ſicut in chronographia tetigimus; neque doctrina indiſcretè ſumpta ſyncera eſt. Licet ſiquidem quę vulgo feruntur, vel vulgatã, vel uti putantur, referre, quo temperamẽto Lucas uſus eſt inquiẽs de Ieſu, ſicut putabatur, filius Ioſeph, Eli, Mathati, & reliquorum, ita ut per omnes ꝓgenies extenſa exiſtimatio difficultatem recẽtioris Cainan levare poſse non prorſ' abſurdè videatur. Quæ nanq; putari dicũtur, nõ ꝑtinus aſserũtur falſa, quin immo in dubio relicta, ut quãdoq; falſa, ita nõ raro vera; at cõtrà relata vera ſic rectè exiſtimari aſseverantur. Licet etiam vulgi ſua culpa ſentientis ꝑperã, aut veritatẽ non aſsequẽtis vocabulis impropriè uſurpatis verum ita intellectum adeptis uti: quẽadmodum iuxta Lucã mater Chriſti patrem Ioſephum appellauit, quòd latè pater etiã rectè vitricus vocetur: quãvis illum falſo naturalem patrẽ vulgus crederet; quẽadmodum etiam Herodes dictus à Luca tetrarcha, rex a Marco nuncupatus eſt, quòd amplè rex etiã tetrarcha nõ immeritò dici ſoleat: quanquam huic regium prorſus faſtigium teſte Ioſepho ab Auguſto tributum non fuit, qđ diſcrimen vulgus haud eſt aſsecutum. Nunquam tamẽ ſine veritatis periculo, quæ prima hiſtorię laus eſt, licet

Beda in c. 13. Act. — c. 6. — Lu. 3. e. f. g — Vi. Chronog. c. 3. — Act. 13. — Lu. 2. g. — Lu. 3. d. — Mar. 6. d — Li. 17. ant. Iud. c. 17

planè affirmare quę falſa, vel ambigua ſint, ſed quę prorſus explorata, de dubijs verò ambigere, aliorumque ſententia iactata, ijs autoribus aſcribere. Tot humanę relationes probabiles exigunt: divini verò canonis ſummo gradu etiam expoſcunt, ut quęcunq; pronuntiant, prout relata illic aſſeruntur, certiſsima ſint, quo ijs ſacra religionis fides innixa nequaquam vacillet. Cæterùm à diverticulo ab inſtituta tractatione non alieno ad Iudam Galilęum revertamur, qui nō poſt Theudam, ſed prior fuit, pręſertim cùm Gamaliel dixerit ante pręſentes dies extitiſſe Theudam, quaſi non ita pridem. Quæ ſalebra ita complanari poſſe apparet, ſi ducatur Gamaliel dixiſſe, poſt hunc, tanquam ultra, ſive pręter hunc, non quòd poſt eum extitiſſet, ſed poſt ipſum ſibi ocurriſſet, cuius exemplum ſubijceret. Verùm interitus iſtius tempus determinatum nō conſtat. Poſſent fortaſsis omnia enodatius collocata congruere, ſi hæc Lucę narratio de Petro, Act.5.d.e. f g. & apoſtolis cęſis ſubdita ob alterius rei geſtę in cōcilio, Act.4.b. c.d. quæ capite anteriori pręceſſerat, ſimilitudinem cenſeat per proleſim anticipata, quanvis longe poſterius evenerit; niſi quod neceſſe ad id eſt, ut Petrus qui carcere eductus in alium locum ſeceſsit, Hieroſolymam redierit, ſic Act.12.c. ut in ea verſatus poſtea tēpore ſynodi apoſtolicę inveni- Act.15.b. tur. Ac de his ſatis ſuperque, iam ulterius pergamus. Protodiaconus electus Stephanus aſſeritur à Luca ple- Act.6 b.c. nus fide, Spiritu ſancto, gratia, cum quo diſceptantes reſiſtere nequirent ſapientię, & Spiritui qui loquebatur: nempe iuxta Servatoris promiſſum diſcipulis apud eūdem Lucam ita locuti: Ponite ergo in cordibus veſtris, Luc.21.c. non præmeditari, quemadmodum reſpondeatis: ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſi-

reſiſtere, & contradicere omnes adverſarij veſtri: & alibi apud Matthęum, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Inſuper conſeſſus omnis eum intuitus vidit faciem eius tanquam faciem angeli numine ſanè inhabitante, ſeque prodente micantem, qum mirandam illam orationem habuit, quam clauſit ſuſpiciens gloriam dei, & Ieſum ſtantem cœlis apertis, quò ſpiritus eius receptus eſt: quo die ait Dorotheus epiſcopus Tyri, Nicanorem etiam diaconum cum duobus milibus in Chriſtum ſperantium necatum: quòd forſan ſignificavit Lucas inquiens, factam eo die perſecutionem magnam in eccleſia Hieroſolymitana.

Matt. 10. c.
Act. 6. d. 7 a. g.
Li. de diſcipulis.
Act. 6. b.
Act. 8. a.

Munimentis tot ac tantis vallata protomartyris concionantis autoritas divina monſtratur, quippe cuius dictà non ut cunque numinis inſtinctu, ſed & Spiritu ſancto auctore illuſtrante, ac palam agente deprompta ſunt, haud ſecus quàm Petri, Paulique ſermones poſt almum ſpiritum infuſum habiti fidelibus inſtituendis in ſacras literas redacti. Hæc nonnulli minus animadvertentes, quàm difficultatem quęſtionum è ſententia Stephani emergentium nimis urgentem, quę viros eruditiſsimos exercuit, ferunt Stephanum vulgo loquentem vulgi magis ſequutum opinionem; quibus non defuit qui ſic aſsentiretur, vt diceret, Stephanum in longa, ſubitaque narratione nonnulla confuſè miſcuiſse, in quibuſdam etiā memoria lapſum: nec nos debere Stephanū ab omni lapſu vindicare; ſoliſque apoſtolis, prophetis, & evāgeliſtis hunc honorē deferre, ut nullum eorum vel memoria lapſum, nec in magnis, nec parvis erraſse credamus: ſcriptorum

Beda in act. c. 7.
Rabanusqз Canus in locis li. 2. ad 6

que

que ſacrorum hoc privilegium eſſe, ut nullꝰ eorum ſcribẽdo erret, ac præterea privilegiũ apoſtolorum eſſe, ut nullꝰ eorum docẽdo erret. Verùm enimvero cùm ijs cauſa nõ labendi ad eum modum fuerit, quòd ſummi numinis inſtinctu, inſuper vel lumine prophetico ſic directi ſint, ut ſuperius tractatum eſt: quę eadem protomarty- Su. li. 1. c. 14. ri magiſtratus alloquenti adfuit, uti ſacra ſcriptura teſtãte vidimus: ecquis erit iam inconſyderatus adeò, ut cum ſacri præconij, tantique martyris iniuria ei turbationẽ, lapſum, errorem affingat in ea ſermocinatione, quã ſatis ꝓlixam ſacer ſcriptor in divinas referre literas magni ducens intereſſe Chriſtianæ religionis, nõ minore cura quàm alias apoſtolorum Petri, Paulique collegit? Eſto ſanè non fuerit Stephanus ſacri alicuius integri libri cõditor, conditor tamen ſacrę diſciplinę fuit autore deo ipſius ore fidelibus editę, & in ſantas ſcripturas numinis cura redactæ: cuius teſtimonium quacunque aſsimiliter conſtet, ſicut etiã per ꝓphetas plures, qui nil ſcriptis mãdarunt, & ipſorum nihilominꝰ vaticinia divinis libris In Malachim. continentur: pari ſit venerationi oportet. Equidem ipſe promptius dicerem, me difficultatum ſolutionem ignorare, quàm cõmittere ut vel leviter ſapiẽtiſsimi teſtis dei gloriam obſcurarem, qui primus martyrũ ſecundum apoſtolos per Clemẽtem loquentes fuit à deo bea- Li. 5 conſ. apoſt. c. 8. titudinem conſecutus. Nec verò quæſtiones ita irreſolubiles ſunt: ut earum formidine in tam grave incommodum incidamus. Omiſsis nanque quas in chronographia diſsolvimus, quòd non libet de eadem fidelia duos parietes dealbare, népe illis de primo dei oraculo Abrę reddito, ut è terra ſua patria Vr Chaldæorum exiret per Chronog. c. 4. anacephalæoſis reſumptionem in Geneſi ſolutè narra-

ta,

Chron. c. 5 to, ubi Charris digreſſus relatus fuit: de animis ſeptua-
ginta quinq; poſterorũ Iacob in Ægyptum accitis : de
ſepulchro duodecim patriarcharum empto ab Emor Si
chemi: difficilimã, quam illic ſolũmodo tetigimus, dilu
amus. Infit divinus Stephanus, Deũ Abraham ipſum il
linc, hoc eſt è Charan poſt mortuũ patrem eius in terrã
Chananitidem tranſtuliſſe, ſive quòd eo traducens ha-
bitaturum colonum domum ſeu familiam habere fecit,
iuxta vim verbi ΜΕΤΩΚΗΣΕΝ. At iuxta Geneſis hi
Gen. 11. d Gen. 12. a ſtoriam Thare pater Abræ Charris obijt actis vitæ an-
nis ducentis quinque, ac ſeptuagenarius genuerat Abrã,
Nachor, & Aram: Abramque Charris egrediẽs ſeptua
ginta quinq; annorum erat. Qui ergo fieri potuit, ut is
inde poſt mortuum patrem trãſmigraret in terrã Cha-
Quæſt. Hebræ. in Gē. naan? ſicut Stephanus innuit? Hieronymus nexum ex-
pediens annos Abræ ait ſupputari non à nativitate, ſed
eo tempore, quo dei ope fuit ex igni eductus: à quo tam
perditum perfugium nunq̃ circunſpectum eſt, ut pro-
Li. 1. quæſ. in Gen. c. 25. tomartyris autoritatem elevaret: uti nec ab Auguſtino,
qui diſſerit Thare ſeptuagenariũ cœpiſſe gignere, nec
Abram primogenitum fuiſſe, quanvis prior excellẽtiæ
merito fuerit memoratus. Horum ego ducum veſtigia
legens annos in Chronographia digeſsi numerans du-
c. 3. 4. 5. centos quinque vitæ Tharę, dein viginti quinque ab an
no ſeptuageſimo quinto ætatis Abræ uſque ad centeſi-
mum, quo natus eſt Iſaac: indeque quadringentos ab or
tu Iſaac, uſque ad egreſsum Iſrael ex Ægypto. Iudęi no
vum teſtamentum non curantes pro ducentis quinque
Tharæ, ſeptuaginta eius computant uſque ad natum
Abram, huiuſque ſeptuaginta quinque ad ingreſſum
in terram promiſſam annos ita ſexaginta eximentes. Lx

Vt autem ea ſupputatio ſicui magis placeat, ſervari valeat, modus talis ab Auguſtino retegit legente pro tráſtulit, collocavit: ut intelligatur deus poſt vita functum Thare Abramũ non quidẽ egreſſum Charris eduxiſſe, ſed multo antea egreſſum inde collocaſſe poſt paterná mortẽ in terra Chanaan; q̃do is emit terram, cui⁹ ibi iam ſuæ rei cępit eſſe poſseſsor, ſicut in civitate dei prodit: vel ut in quæſtionib⁹ aperit, quãdo illic nepotem Iacob ſuſcepit, cuius univerſum ſemẽ ibi regnaturum erat, expromiſſo dei hæreditate donata, Iſmaelitis, Cethurçis, Idumęis reiectis. Atqui comperitur in Geneſi Iacob ſexagenario Iſaac ortus, quẽ Sara nonagenaria centenario Abraham ediderat, fuiſſe anno Abrahę centeſimo ſexageſimo, poſt quam is ſeptuagenario patri natus fuiſſet, atque ita exactis annis vigintiquinq; poſt ducentos quinque vitæ ipſi⁹ Thare cõpletos: quo nato nepote Abrahã annis quindecim uſq; ad centeſimũ ſeptuageſimũ quintum vitę ſuæ ſupervixit. Deprehenditur etiã Abraham emptũ agrũ ſpeluncæ duplicis poſsediſſe cùm Sara centũ viginti ſeptẽ annorum defuncta eſset decẽnio minor anno viri centeſimo itriceſimo ſeptimo ſati ſeptuagenario Thare, biennio utiq; poſt vitã ſoceri annis ducentis quinq; expletã. Nihilo ſecius longè prius Abrã in Chananitide iuxta Stephanum, licet hæreditatẽ vel paſsus à deo donatã nõ habuerit, habuit tñ ſepulchri ſpatiũ ꝑtio emtũ ab Emor Sichẽ, ubi primũ eò veniẽs ptrãſivit uſq; ad locum Sichem, atq; convallem illuſtrem, vt in Geneſi notat. His itaque uti iure queamus, ſi quidẽ anguſtiæ omnes ſic evaduntur. Vlteri⁹ autem ꝓgreſsis occurrũt acta, dictaq; Philippi diaconi & eunuchi Æthiopis, ſpirit⁹ dñi ducta p angelum diſpoſita, & ita ꝓbata. Habuit

Li. 16. civ dei. c. 15. Quæſt. in Gen. c. 25

Gen. 25. d Gen. 17. c 21. a.

Gen. 25 a.

Ge. 23. d. a

Act. 7. a. c.

Gen. 12. b

Act. 8. b. c. f. g.

Phi

Act. 6. b. Philipp9 ab evãgelizãdi functione ſtrenua evãgeliſta vo
Act. 21. b. catus domũ Cęſareę, ac filias quatuor virgines ꝓphetan
tes, ut inferi' narrat. Philippi vero apoſtoli duas tm̃ filias
In vitis. a/ poſt. lib. 10. cũ patre in pace ſitas Hieropoli Abdias ꝓdit. Dein Ana
Ac. 9. b c d niæ fidelis dicta deſcribunt occaſione Sauli ad verã pie-
Act. 22. c. tatẽ cõverſi, à quo is in cõcione gravi teſtimonio poſtea
ꝑdicat9, ſed & à dño delect9, cui revelaret, ꝑ quẽ ſibi ele
ctũ vas aptaret, nil nõ ſyncerũ, ꝓtuliſſe cẽſeri dbet. Itaq;
ꝙ reſpõdit, Audivi à multis de viro hoc cum reliqs, ad-
mirationis alacris, cõſultationis ve ꝓvidę ãpli' q̃ excuſa
tionis formidoloſæ fuit. Sauli etiã verba, ex quo Chrum
Act. 26. c. vidit, cui' cœleſti viſioni ſe nõ incredulũ Agrippę poſte
ri9 ipſe aſſeruit, recta itidẽ atq; acta haberi cõvenit, hinc
Act. 9. c. Rom. 8. d. potiſsimũ, ꝙ ſpiritu ſancto plen9 primitijs ſpũs acceptis
ſicut & apoſtoli ſũpſerãt, ad evãgelicũ officiũ uti pſtãtiſ-
ſimũ vas à Chro elect9 fuit, cuius doctrina uti certiſsima
numinis notitiã in õnes diffũderet, ei9 ꝓinde cura fideli
b9 inſtituẽdis in ſacroſanctas ſcripturas relata. Vbi autẽ
Act. 13. a. Antiochiæ à ſctõ æterni patris filijq; cõmuni ſpũ iubẽte
Roma. 1. a fuit cũ Barnaba ſegregat' ad op' deſtinatũ, ut et ipſe in in
ſcriptione ad Romanos pãdit, pter diſciplinę mun', apo
ſtolicã iuriſditionis ſup univerſã eccl'ã poteſtatẽ delega-
tã adept' eſt, ſicuti apoſtoli duodeci, q̃lẽ inſuper ordina
riã ſol' Petr9 à Chro ſuſcitato in totũ ovile habuit ad ſuc
Li. 6. cõſ. apoſt. ca. 24. ceſſores ſuos iugiter derivãdã. Illud affirmãt p Clemẽtẽ
apoſtoli Petr', et Andreas, Iacob', et Ioãnes filij Zebedęi
Philipp', et Bartholomę', Thomas, et Matthę', Iacob' Al
phęi, et Lebę' cognomẽto Thad.', et Simõ Cananites,
et Mathias Iudę ſuffect': et Iacob' fr dñi Hieroſolymorũ
eps, et Paul' doctor gẽtiũ vas electionis dicẽtes ſibi ipſis in
univerſa eccl'a cpat' mun' eſſe cõmiſſũ. Adhęc verba Bar

apoſtoli ab eccleſia celebrati, qui erat vir bon', plen' Spi Act.15.4 ſi.11.d.
ritu ſancto, & fide, omni prętio digna ſunt, in primis Act.9.c.
vas electiſsimum commendantia. Cornelij verò dicta
verè religioſi ſunt, ac timentis deum, qui eum ange- Act.10.
li, Petrique inſtitutione illuſtrare dignatus eſt. Quod
autem Petrum adorans coercitus ſit, ideo factum eſt, ut
incauta ſpecies corrigeretur anſam alijs erroris ex inſoli
to modo pbitura, non animus, rectè inter conditorē cō-
ditaque diſcernens. Verùm Petrus ter correptus, ne co- Act.10.b.
inquinatum duceret, q deus purificaſset, cùm renitere-
tur numinis iuſsui, extra noxiam fuit, in exceſſu mentis Vi.ſu.c.9.
conſtitutus viſionem deſignandi myſterij gratia oblatā
excipiens. Diſceptantes autem adverſus Petrū circunci-
ſionis livorem in gentes prælatum emendantes deinde Act.11.a.c.d.
in gloriam divinę benignitatis agnitę verterunt. Agabi
vero pphetæ hic & inferius vaticinia ſubduntur, paulo
poſt eventu cōprobata. In numero etiam Antiochiæ de Act.21.b.
gentium pphetarum ac doctorū recenſetur Barnabas, Act.13.a.b
& Simon Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahē He
rodis tetrarchę collactaneus, ac Saulus, qui cùm procon
ſulem Sergium Paulum virū prudentem ad fidem con Hierony. in Philem.
verſum dño quæſiſset, Paulus appellat' eſt. At in concio Chron.c.67.
ne apoſtoli omiſsis annorū numeris in chronographia
explicitis citatur Latine pſalmus ſecundus, nam prim' Act.13.e.
rariſsimè fertur, ut contrà Græcè rara ſecundi, frequen
tiſsima primi lectio eſt: quæ licet à Paulo dicta ſit, ab in-
terprete haud perperam in ſecundum verſa fuit, quòd is
ita communi uſu ſupputari cernens, ne incitatione fuiſ-
ſe videretur erratum, intellectū amplius quā elementa,
ſequendum iure ratus eſt. Nō abſimiliter, atque ubi oc-
culta Latinis ſpecies in ſacris literis offertur, velut plan-

tæ,

Ione 4. Pſal. 103. tæ, aut animantis, ceu Ionę cucurbitula, pſalmographi urſi-mus, in aſtinem aliquam, & agnatā meritò traduci tur, quę ob ſimilitudinē vicinā, ꝓximè ipſam exprimat, velut illa in hederam itidē proſerpētem, hic in erinaciū par ingeniū magnitudinemque ſortitum. Inferius A- Act. c. 15. Li. 6. cõſ. apoc. c. 12 poſtolica ſynodus prima Hieroſolytana recenſetur, fuiſſe ab apoſtolis per Clementem ab occaſione uſq; ipſius repetita: in qua coryphæus Petrus fideles à dño liberatos aſſeruit veteris legis vinculis, & cæremoniarum oneroſo iugo; cui aſsenſus Iacobus epiſcopus Hieroſolymitanus interceſsione miti obtinuit, ut concordię inter gē tium, Hebræorūque populum cōciliandæ gratia, nationib' abſtinentia idolothytorū, cruoris, ſuffocati, fornicationis indiceret. Id moderamen cōmuni apoſtolorum concilio decretum in cęteris prętèr fornicationis ꝓhibitionem, potius quā ad naturę decorem quāvis honeſtū, haud ꝓrſus neceſsarium, ſpectavit ad ritum aptū, quò inter utrunq; populum ijs de cauſis pri' tam viciſsim abhorrentem illius primi temporis diſsidia ſedari, pax & unitas coaleſcere quirent. Quo ſpatio peracto, non iā deinceps diſſenſionis periculo relicto, lex finem conſecuta ſuum per ſe ipſa ceſsaſse, tum etiam per deſuetudinē antiquata iure cenſeri debet, ſicut & potuit ab apoſtolico Petri ſucceſsore vel diſpenſante ex parte levari, vel omni Act. 15. c. nò abrogata tolli. Quāquā enim ea ſanctio Spiritus ſancti apoſtolis aſsiſtentis ductu, cōſilioque lata eſt, eius cō ditores apoſtoli ꝑtinus fuere, quib' parem iuriſditionis poteſtatem in omni eccleſia Petri ordinari' ſucceſsor ſortitur. At lex divina ipſo deo ꝑtinus cōditore ſancita ſive naturalis mentib' indita, ſive ꝓpoſita exterius per Chriſtū dei filiū, ſive ꝑ numinis legatum uti Moſem legiſe-

rum dictũ, nulliꝰ inferioris mutationi ſubdit. Cui autẽ ipſe coditor non in perpetuum latę terminum pſcripſit, uti veteri, poteſt utique ſublatæ aliam veluti nová nunquam antiquandã ſubrogare. Vltra verò naturalia præcepta perennẽ vim nacta pertinent ad æterna ſcita ſuper naturalis veritatis ac fidei dogmata deo autore aſserta, quę licet aliquandò ſint occulta, quatenꝰ vera ſunt intellectu divino definita ęternitatẽ adipiſcunt immutabilẽ. Ideo que poſtq̃ numinis veraci teſtimonio per nuntios eius ſignisquoq; ꝓlato talia cõſtãt, nullius facultati ſub ſunt, ut ea obſcurare queat, quaſi à deo nõ teſtata, vel falſa convincere, ꝙ eſt penitus impoſsibile. Hinc via nobis aperitur, ut apoſtoli ſacram etiam ſcripturã cõdẽtis verba diſcernere valeamus ubi ait, præcipio nõ ego, ſed dominꝰ, & rurſus, ego dico, nõ Dñs. & alia ſimilia, de qui bus ſuo loco agemꝰ. Non officit autem dictis, ꝙ Spiritui ſancto viſum eſse referat, id quod fuit à viris apoſtolicis cõſtitutum. Nam ſapientia divina inquit, Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt: & tamẽ regum iuſtę leges ꝓpriè non divinæ, ſed humanæ ſunt. Nihilominus apoſtolici canones ad gubernationem eccleſię à ſummis antiſtibꝰ ꝓ temporum neceſsitate lati, ꝙ numẽ cõſilijs ac definitionibus peculiariter adſit, licet nõ abſolutè divini, quadantenus tamen divini propter ea non iniuria dici queunt. Tametſi autẽ Paulus apoſtolis duodecim inferior non erat, qui ei nihil contulerant, quin potius per deum ab ovili ſubdito ſegregatus apoſtolus delectus ſubiectis fidelibus cunctis præpoſitꝰ fuit; ſtatuta que proinde promulgare valuit, quę omnes eos tenerent: maluit nihilo ſecius, ut cõmuni omnium apoſtolorum ſententia res ſtabiliretur, quò apud univer

1. Cor. 7. b

Prov. 8. b.

Gal. 2. b. 1 a.

ſos

ſos nulla hæſitatio reliqua fieret, qui nondum tantã in Paulo poteſtatem, quantã in apoſtolis anteceſsoribus, & apoſtolici collegij primate Petro agnoſcebant. Eodẽ conſilio Paulus evangelium à ſe prædicatum inter gentes contulit Hieroſolymis cum apoſtolis, ut idem eſſe à cunctis apoſtolis pdicatum apud univerſos conſtaret,
Gal. 2. a. ne alióqui vel in poſterum is in vacuũ curreret, aut prius cucurriſset, ſi qua dubitatio maneret penes animos illorum, qui haud dum cognoſcebant par ipſi munus atq; apoſtolis chriſtianæ doctrinę tradẽdæ ac explicãdæ fuiſſe à deo cõceſsum. Porrò de ſcortatione vetita divino ali
Ma. 15. b bi iure cautum eſt, ubi per eam coinquinari hominem interiꝰ. Servator edixit, & eum ſecutus apoſtolus forni-
Heb. 13. a catores & adulteros à deo iudicandos aſseruit, cuius re-
1. Cor. 6. b gnum nequaquã ſint poſseſuri. Deinde pphetæ dicunt
Act. 15. f Iudas Barſabas, & Silas, Silvanus etiã vocatus, mox ab
e. g. 1. Theſ. 1. apoſtolo allectus comes peregrinationis ipſius, in epiſto
a. 2. Theſ. 1. a. lis quoque nonnullis pręſcriptus: ubi cauſa Ioãnis Marci orta fuiſset inter Paulum ac Barnabam incitatio, dum ſuam quiſque ſententiam ille zeli, hic benignitatis, & clementię acriter tueretur, ita ut invicem diſcederent: numine ita diſponente ut opinionum, nõ charitatis diſſenſione ſeorſi ampliorem, quàm coniuncti fructum
Act. 16. c f g. ferrent. Inferius Lydia porphyropolis dicta, & acta fidelem decentia protulit, cuſtoſque carceris ad fidem adductus, ab Oecumenio hîc Stephanas dictus, cuius
1. Cor. 1. c. Paulus ad Corinthios meminit. Idem Oecumenius
Act. 17. f. inſcriptionem arę Athenis ignoto deo poſitę integarm fuiſse ait, Dijs Aſię, & Europę, ac Lybiæ, deo ignoto & peregrino. At Sóſthenes princeps ſynagogę Corinthi
Act. 18. d coràGallione procõſule Achaię negligẽte pcuſs' à cũctis

Gr ę

Grçcis, is eſt, q fidei ſupernç grã vocatus à Paulo frater, 1.Cor.1
ſoci9 in epiſtola priore ad Corinthios prçſcript9 fuit. In
feri9 diſcipuli duodecim linguis locuti, ꝓphetaſſe refe- Act.19.a. b.t.
runtur: fit que in ſeditione [illegible] Dianam Epheſi excitatã
mentio Alexãdri Iudæi, q forte is fuit faber ęrari9, à quo
Paul9 ſe multis malis affectũ queſtus eſt: q poſtea Ephe 2. Timot. 4 c.
ſios epiſcopos presbyteroſq; alloquens ſententiã à Ser- Act.20 d.
vatore ꝓlatam, nec alibi ſcriptam retulit, Beatius eſt ma f.g. Sup. c. 9.
gis dare, q̃ accipere. Subditur dein correctio ſuperi9 ta- Ac.21.c.
cta Lucæ, ſimulq; fidelium Cæſarienſium, qua & præ-
miſſa Tyriorum prçſagientium ſimilis ꝑcatio correcta
intelligitur, quã ſanè carnis affectu ſuppeditatã de ſuo
adiunxerũt prçdictioni p Spitum dei ſuggeſtę. Vlterius
conſiliũ Iacobi epiſcopi & ſeniorum latũ rectè fuit, re
ctèque à Paulo executioni mandatum, ut is ritus veteris Act.21.d. &c.
legis obſervans re ipſa falſam de ſe diſsipatam famam ꝓ
baret fuiſſe, quòd ubiq; Iudæos defectionem à Moſaica
lege doceret, affirmans non debere illos circuncidere na
tos, neque iuxta inſtitutos mores incedere. Quanquam
enim Paulus antiquę legis obligationem Chriſti morte
abolitam, ipſam que legem uti umbram ſuccedente no
væ luce extinctam docebat, & converſos ad fidem ex e-
thinicis ad novæ religionis, nõ priſcę obſervationem te
neri, dum tñ cuſtodirent ab apoſtolis decreta, quò credẽ Act.16.a.
tium ex utroque populo unitas coaleſceret: nihilo ſecius
nunq̃ docuit Iudæos, q cum ſemine ſuo veteris legis ſer
vituti obnoxij, ſicut Iſraelitę in univerſum erant, ſimul
atq; fidem Chriſti paſsi ſuſcepiſſent, debere nec circun-
ciſione uti, nec reliquos priſcos ritus admittere. Licuit
quippe Pauli, qui etiam Timotheum Iudæa matre na- Act.16 a.
tum circuncidit, & cæterorum apoſtolorum, qui erant
Iſrae-

Iſraelitici generis, exemplo ſimul cum lege Chriſti Moſaica inſtituta ſervare, ſi placeret, illam tantũ neceſſariã ad ſalutem animi, ac ſufficientem, non hęc credentibus: tantiſper dum evangelicæ religionis ꝓvulgatio ſatis dilataretur: quo ſpatio ij ſuſceptam antiquam inſtitutionem iam mortuam cõmodè cum honore ꝙ à deo edita fuiſſet, ſepelirent. Id porrò non fuit veterem legem abſolutè obſervare, nēpe quatenus erat figura futurę reparationis Servatori reſervatę, ac ꝓteſtatio, quæ ſimpliciter adhibita impię falſitatis crimen conflaret expectatæ rei iã pſenti, ac exhibitæ adverſum: ſed quadantenus obſervantia libera honeſtatam, ꝓut cõſummata iam finem ſuum contigiſſet, ad tumulũ mox recõdendam deferre. Quia verò gentib⁹ ad fidem Chriſti adductis, quib⁹ vetus lex nec admiſſa, nec patria, ut Iſraelitis fuit, par atq; ijs cauſa non erat, ut illam ſimiliter honorantes q̃ſi ꝓprio iure ita monumento condendam uti curſu defunctam deducerent: nunquam ijs vel brevi licitũ fuit circunciſionem ſumere, aliasq; antiquitas cæremonias uſurpare, ſine Chri-
Gala. 5. a. ſtianę gratiæ iactura, uti apoſtolus conteſtatur. Quùm rurſus nuſq̃ ꝓhibitum ſit Iſraelitis vel cum ethnicis iuncto cõmercio, cõvictu, communiq; cibo innoxio uti, ꝙ proinde vitare ſuperſtitionis potius pperam longis ſeculus inductæ, quam legitimi ritus fuerit: hinc eſt, ut Ce-
Gala. 2. c. phas à Paulo rectè reprehenſus fuerit, ꝙ convictu fideliũ ę gentibus credẽtium prius uſus, dein abſtinuerit ob adventum Iſraelitarum fidelium, veritus eorum offendiculum, ꝙ tollendum amplius doctrina, quam cũ culpa ſaltem levi ob incautam ſimulationem nutriendum erat. Nam neq; hi poterant rem tandem non reſcire: nec illi velut abominationi habiti non offendi, eiq; diſcrimini

exponi, ut quo quomodo Iudaiſmum p̄ferendum duce rent. Quibus periculis Paulus obviam iens correctione opportuna occurrit. Operæpretium eſt autem cernere apud Moſem conſuetudinem ſynceram cū gentibꝰ com municandam adeo non vetitā Iſraelitis, ut potiꝰ ita iuſſa ſit. Amate peregrinos, quia ipſi fuiſtis advenæ in terra Ægypti. Nō abominaberis Idumæum, quia frater tuꝰ eſt, nec Ægyptium: quāvis exteris uſq; ad certam ꝓgeniēm tabernaculum cōventus ingredi ſit interdictum. Vt itaq; poſſet purus utriq; nationi conſtare convictus, apoſtoli ad tempꝰ eſcas Iudæis abominabiles alijs quoque ſuſtulerunt. Retulit ſanè princeps apoſtolorum Cornelij familiaribus abominundū quaſi nefas eſſe viro Iudæo converſari cum alieniginis velut ex inveterato uſu & errore; quem tamen haud ꝓbavit: ipſeque convivij cum illis initi rationē apellis poſtea reddidit. Quo magis mirū eſt Anthiochiæ ꝓpter verpos id ipſum recuſaſſe ſimulantem cum Barnaba, ubi iam admiſiſſet, ꝙ Paulꝰ gentiliter vivere, non Iudaicè apellat, ideſt externa conſuetudine, non Iudæis mordicꝰ recepta. Niſi forte illud Cornelij poſterius evenit, ac p prolepſim anticipatū eſt: aut niſi cui ſecundum faciem Paulꝰ reſtitit, Cæphas, interp tatus Petrus, alius ab apoſtolorum coriphęo fuit unus è ſeptuaginta diſcipulis domini, poſtmodum epiſcopus Caniç creatus, ſicuti Dorotheus recenſet: & ſi durum eſt ſentire de alio Petro apoſtolum locutum, quàm cui dominum cooperatum ad circunciſionis præſertim apoſtolatum præmiſit, quem que Cephā nuncupans Iacobo & Ioanni interſeruit. Nec abſonum eſt, ut veritas canonicæ defendatur epiſtolæ, tribuere apoſtolis duobus non quidem doctrinæ, ſed operis incircunſpecti venia-

Deut. 10. b
Deu. 23. b
Act. 10. d
Gal. 2. c
Li. diſci. domini.
Gal. 2. b.

niabi-

niabilem lapſum, quo ad veram evangelicæ vitæ normá
recto pede non inceſſerunt. Hæc dicta properantibus lõ
gam finire viam nunc ſatis ſint. Refert mox Lucas Ly-
ſiam tribunum Felicis dixiſſe, non ita pridem ab Ægy-
ptio per tumultum concitatum educta quatuormilia ſi
Li. 2. Bel cariorum in deſertum, quũ Ioſephus tres myriades ſcri-
Iud c. 12. bat narrans immiſſo Felicis ſatellitio ſocijs quadringen
li. 20, an. Iud. c. 12 tis occiſis, ducẽtis captis elapſũ magum diſparuiſſe. Vter
certius dixerit, parum refert, licet etiam utrũque verum
eſſe quiverit, Lucas enim quid ab alio prolatum ſit, fide
liter ſcribens nil ipſe aſſeruit. Dein ubi apoſtolus Anani
Act. 23. a. 8 am uti merebatur, accepiſſet dei punitione prænuntiata
amphibolia offenſionẽ placavit inquiens, neſciſſe ſe illũ
pontificem, haud ignorans eum ſe pro antiſtite gerere,
ſed innuens ſcire ſe non ipſum põtificem eſſe, qui noſſet
Heb. 7. c. a vetus ſacerdotium traſlatum eſſe pontifice Chriſto per
Act. 23. e. petuò ſuffecto. Delatio verò iuvenis tribuno detecta in
avunculum Paulum referenda eſt. Ad hæc Tertulli di-
Act. 24. a. b cta digna ſunt rabula mendacia vendẽte: iniuſtitia Feli-
g. cis pecuniã p̄ſtolãtis, ut vinctũ ſolveret, ſatis liquet: at Fe
Act. 25. ſtꝰ aliquãto maiorẽ iuſtitiæ rationẽ ſe habere indicia de
dit: nec tñ tã ea cauſa, q̃ dignitatis ſeu poteſtatis hono-
Act. 26. g rãdę grã optimꝰ, ſeu p̄ſtãtiſsimꝰ à Paulo appellatus eſt.
Act. 26. d. e. In orõne autẽ corã Feſto & Agrippa Iudęo habita Paulꝰ
verba dñi ſibi Damaſcũ eunti oſtenſi latiſsimè, ſicut in
cõcione Hieroſolymitana priꝰ Ananię dicta explicuit,
ubi aperuit ſocios itineris nõ audiſſe Chr̃i vocẽ; quo de-
claratũ eſt, qũ Lucas antea p̄didit comites audiẽtes vocẽ,
ſignificatam fuiſſe vocem nõ Chr̃i, ſed Sauli cõpellanti
haud ipſis viſo reſpondentis. Præterea cùm inferius Lu
cas ob tempeſtatem vehementiſsimam de ſe ac ſocijs ait,

de reliquo undiq; ſublatam eſſe ſpem ut ſervarentur: nō ſignificat fideles ſpe amiſsa divini auxilij animum deſpondiſse, ſed ꝙ ad magnitudinem p̄ſentis periculi attineret, nullam fuiſſe reliquam ſpem humani ſubſidij iam iam perituris, niſi deus ſuppetias ferret, qui Pauli meritis celerem opē cōtinuò largitus eſt, quā hiſtoriograph⁹ continenter deſcribit. Modus autem ut cuncti vivi ſalvi evaderent, numini decretus fuit ſubſidij prębendi, dum nō ſegnes ipſi quā quirent, induſtriam nauticam pręſtarent: ꝙ manifeſtavit apoſtolus inquiens, niſi nautę in navi manerent, omnes haud ſalvos fore. Vltima verò diligentia fuit, leniter ad littus tendēdi velo ad aurę flatum levato p trochlearū artemonem ſublatum, cui⁹ machinā ad ſuſtollenda onera tribus trocleis conſtantem Vitruvius deſcribit. Deniq; ꝙ Iudæi Romæ dixere ſectę Chriſtianæ ubiq; contradici, unde ortum ſit, Oecumeni⁹ aperit, ſcribens inter veterum haberi commētaria, quòd Iudæi nūtios miſerint ad ſuos ubiq; ſparſos Chri doctrinam calumniantes: quorum ij monita gnaviter executi ſunt. Enavimus numine favente Romam appulſi epiſtolam Pauli ad Romanos p̄ſcriptam primam loco inter apoſtolicas iuxta inſtitutū examē explicaturi: in qua, ut & reliquis, ſicut cæteri apoſtoli in ſuis, Paulus tanquam prima perſona de ſe quoq; rectè loquit. Eſt autem in epiſtolarum principio ecclyptica oratio quę in hunc modum ſuppletur: Ego Paul⁹ cum adiunctis, Romę conſtitutis fidei vocatione ſanctis ſalutem dico. Divina verò autoritate fulciri omnia quæ ab apoſtolis aſſerta canonicas ipſorum epiſtolas ab exordio uſq; ad finē cōtexunt, in ſuperiorib⁹ perſpicuè ſatis expoſitum reſtat. Sunt autem poſt p̄notatos titulos, inſcriptiones ſalutationū primæ

Act. 27. Act. 27. L. 10. archit. Act. 28. Epiſtola ad Romanos. Roma. 1. Su. c. 9.

mę partes epiſtolarum, quibus ſacram autoritatem non
Seſſ. 4. c. 1 tam firmam quàm cæteris tribuere, iuxta ſynodi Tridentinæ decretum ac diras, æque à religionis pietate alienum fuerit. Vix verò in epiſtolis loc9 eſt pſonis loquẽtibus inductis hiſtorię potius congruentibus: ubi tamẽ diſciplinæ gr̃a introducuntur, vel per tropum, ceu proſopopęiam excitantur, earum ve dicta ſubijciunt̃: facilè eſt advertere conditoris apoſtoli mentem, quid probet, quid improbet, quantum cuiq3 obiectorum põderis tribuat, ut id omnino certum habeatur. Ideoq3 pauca iam annotanda ſupererunt. Illud, Per vos proficiſcar in Hi-
Rom. 15 g ſpaniam; abſolutè prolatum, re omnino impletum ob
Chro. c. 18. de diſci. id exiſtimare par eſt, ſicut veniſse p̃ter graves autores in chronographia citatos Dorotheus epiſcopus Tyri affirmat.
Rom. 16. b Philologũ porrò ſalutatum primum ſub apoſtolo Andrea Sinopes epiſcopum fuiſse hîc Oecumeni9 recẽſet. Poſt clauſam epiſtolam voce Amen, apponitur, unde miſsa fuerit, ſicut in reliqius Paulinis epiſtolis. Hæ tamẽ exſcriptiones varię aliquãdo Gręcè, Syriacè que ferſitur, & in Latinũ contextũ nondum ab eccleſia receptę ſunt. ideoq3 ſacrę ſcripturæ partes non ſunt habẽdæ, ut quæ non ab apoſtolo, ſed ſtudioſis adiectæ ſint. Quia verò lucis non nihil addunt ad hiſtoricam notitiam ipſarum epiſtolarum venandam, eas promere, ac expẽdere ſupervacaneũ non erit. Prima itaq3 ſic habet, Ad Romanos ſcripta eſt à Corintho p Phœbẽ miniſtram Chẽ
* f. epiſtola. creenſis eccleſiæ. Temp9 aũt in chronographia ei aſsi
c. 9. Act 20. a gnavim9, qum Paul9 rediens in Græciã Hellados in locis tres menſes egit. Succedit ordine, licet prior tempore inſcripta epiſtola Pauli ad Corinthios prior, in qua is 1. ad Corinthos.
Act. 18. c. adiungens ſibi ſocium Soſthenem Chr̃i cauſa pcuſsum

prius, ſicut & alios alibi aſciſcit, ut catholicam pluriū eſ
ſe doctrinam inſinuet: non idcirco ſacrę ſcripturę condi
torem aſtruit ſeorſim eſse: quin potius epiſtola canoni-
cę autoritatis eſt, ꝙ à dei apoſtolo eccleſię inſtitutore ſit
edita. In principio ait, neminem ſe Corinthi baptizaſse, 1. Cor. 1. e
niſi Criſpum, qui archiſynagogus in actis dicitur, &
Caiū, & interiecta Stephanę domo, alium aliquem for Act. 18. c.
tè: quia eius expreſſè non minimerat, addens, non ut di-
ctum corrigeret, ꝙ cum exceptione ꝓlatū, verum pror-
ſus extitit. Inferius ubi de congreſſu cōiugali diſtinxiſ- 1. Cor. 7. b
ſet indulgentiā ab imperio, coniugibus ne à ſe mutuò
divertant, ſubdit, Præcipio, non ego ſed dn̄s, ſignificans
divinū eſſe ꝑceptum, ꝙ catenus à nullo antiſtite tempe-
rari quiret: non tantū apoſtolo eccleſię gubernandæ prę
ſule latum, ꝙ moderari apoſtolicus pōtifex poſset. Quo
niam verò ipſe uti legatus numini ꝑcipienti miniſteriū
ſuum etiam in eo ſubiungebat, dixit, pręcipio, non mo
dò, præcipit. Cęteris dein coniugibus, quorum nō uter-
que fidelis, ſed alter infidelis eſset, temperamentū adhi-
bens inquit, ego dico, non dn̄s, deſignans non dei proti
nus eſſe ꝑceptū, verū à ꝑfecto ipſius edictum, ꝙ ſanè ab
apoſtolico paris poteſtatis ꝑſide pro ſæculorum ratione
mutationem ſubire, ſeu moderamem valeret. Quem-
admodū in decretis ſancitū iā cernim⁹, q̄do lōgè aliter, 28 d. q. 1.
atq; olim, exigua ſpes eſt, ut alter cōiux incredul⁹ ad fidē S. Thom.
cōvertat', illicitum eſse fideli, cū altero cohabitare, niſi Ad. q. 59. a 3. ad. 2.
cōverſum ad fidē iri ſe is polliceat'. At verò ꝙ Paulus eo
tēpore rectè iuſsit, ſpeciali dei inſtinctu in regēda eccle-
ſia ꝑpetim act', à numine utiq; ꝑfectū eſt, quāvis nō ut
dn̄i ſtatim latoris, licet impulſoris, im mo apoſtoli cōti-
nuo cōditoris ſtatutū fuerit. Prout etiā in divinā ſcriptu
ram

ram relatũ eſt, ſicuti alia omnia in ea tradita, & ab eden tib' aſserta, ſub primę veritatis teſtimonium cadit. Circuſpectè itaq; iuxta documentũ ab apoſtolo datũ, quę dei pͨcepta ꝓpriè, quę apoſtolorũ eccleſiaſtica ſint, ſicut etiam hæc a conſilijs diſcerni oportet: uti de virginibus mox idem pͨcepti, & cõſilij diſtinctioné oſtendit. Atqui ꝙ ultimò de vidua inquit, cui vult, nubat, tm̃ in dño, né pe fide dñica initiato, plures quaſi divinum pͨceptum intelligétes negãt inter eum qui fidei ſacraméto primo, ideſt baptiſmate initiatus ſit, eoq; carentem cõtrahi matrimonium: non deſunt, qui poſſe iniri atq; conſtare diſſerant, licet indecens ſit, ꝙ ad ius divinum ſpectet, ꝙ verò ad canonicum decretum vetans, exinde ratum coniugium haud conf.ci. Quare iuxta ſententiã hanc dictum apoſtoli honeſtatis conſilium eſt, vel ſi pͨcepti vim attingit, non eo fertur, ut connubij vinculum irritum, ſed cum diſparitate religionis iniuria ſic affectę graviter illicitũ reddi demonſtret. Poſt Amé, finé epiſtolę adſcriptio fert, Ad Corinthios prima emiſſa fuit à Philippis p Stephanã, & Fortunatũ, & Achaicum, ac Timotheũ. Quę quidé rectè ſe habent iuxta ipſam epiſtolã, pͣter locũ q poti' videt Epheſ', ubi & ſe mãſurum uſq; ad pentecoſté Paul' ad calcé dixerat, & relictos ab apoſtolo Aquilã & Priſcillã uxoré ei' degiſſe Lucas retulit, quorum ſalutatione ſubiecta ſe apud eos hoſpitari Paul' ait. Fortè illic epiſtola ſcripta ire paranti Macedoniam, delato Phil.ppos primam regionis Macedoniæ civitatem, illic reconcinnata fuit, vel certè illinc iam parata miſſa. Non enim veriſimile eſt aliôqui apoſtolum omiſſurum fuiſſe ſalutationem Philippenſium, qui tantùm eccleſiarũ Aſię ſalutationé apponit. Illud quippe, apud quos & ho-

1. Cor. 7. e & .
Scotus. 4. d. 39. de. 2 & 3 d, q. 1.
1. Cor. 16. 4. d.
1. Cor. 16. b.
Act. 18. a. c. f
1. Cor 16. a
Act. 19. d. 20.
Act. 16. c.
1. Cor. 6

hoſpitör, de Aquila & Priſcilla, Græcè, atq; alicubi Lati nè non habet, quanvis in multis exéplarib9 feratur. Se- quitur epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda prænotata, in qua is evangelij cauſa ſuam autoritatem tutatus mira dexteritate commendat. Et ut invidia levata ſe concilia tis animis pſuadendis inſinuet, ſe demittés quoad licet, extenuat, inſipientiam agnoſcens, quam explicãs, ſe im peritũ ſermone, non ſciẽtia fatet, nec ſe inſipienté putan dũ, ſed q̃ſi min9 ſapienté accipiẽdum, cum venia prudé tib9, velut in inſipientia locutũ non ultrò, immo uti talis redderetur, coactũ a quibus minimè debuit. Huiuſmodi ſtultitiam pereũtibus habitam evangelicæ pdicationis prius ſapientiam dei aſſeruerat, & ſapientiam huius mũ di, apud deum ſtultitiam verſam eſſe. Quum verò ait, Quod loquor, non loquor ſecundum deum, ſed q̃ſi in inſipientia in hac ſubſtantia gloriæ: ſive ſuppoſito argu mento gloriationis: haud ſignificat ſe quicquam pter dñicum præſcriptum, ductum, afflatum inſtitutione ſa- cra effari: ſed qp nunc fatur, licet divino inſtinctu pmat: non eſſe ſupernam gloriationem ſecundum numen, ei9 que ſuprema munera ſumptam, quam paulo mox ſubij cit: verùm humanam iuxta genus carnis, eiq; adiacẽtia: qualem ambientes inepti cenſeri aſſolent. At qm alij eũ in modum gloriarentur, innuit etiam ſe ita iure poſſe gloriari, ne qd vel inde apud imperitos dignitatis evan- gelio à ſe pdicato decedat: quanvis eam gloriationem li cet adhiberi propterea oporteat, ſibi veluti cõducibilem expedire, conferre ve quicquam inficietur. Demum ad calcem ubi ait, nos verò ut reprobi ſimus, ſive ſicut im- probati ſimus, ut Græca explicatus indicant: non optat reprobatus eſſe, ſed vel ſimilitudinem improbationis a- pud

II. ad Corinthios.

2. Cor. 3. a 11. 12.
2. Cor. 11. a b. d. e. f.
2. Cor. 12. d.
1. Cor. 1. c d.
1. Cor. 3. d.
2. Cor. 11. e.
2. Cor. 12. a.
2. Cor. 13.

pud animos nõnullorum ſuſtinere, dũ dilecti Corinthij ꝙ bonum eſſet, validè pſtarent. Reprobatio quippe dei nequaquã expetenda, nulli' gr̃a fuit ab electionis vaſe deſyderata, in apoſtolicum mun' aſſumpto: quanquã pri9 per ignorantiam incredulitatis optabat anathema eſſe à
Rom.9 a. Chr̃o pro fratribus ſuis Iſraelitis, dum inſciens cuperet
Gala. 1. c. Iſraelitarum religionem ꝓmovere, Chr̃i deprimere, ac proinde ſe ab illo ceu devotum execrationi piaculum ſe parare. Poſt, amen, clauſulam epiſtolæ adſcribitur, Ad Corinthios ſecunda miſſa fuit è Philipis Macedoniæ per
2. Cor. 2. c Titum, & Lucã. Ac Titi frequens hic mentio eſt, ad quẽ
7 b. c. d 8 d 12. f. etiã epiſtolã à Paulo miſſam eſſe conſentaneum eſt, quẽ
Act. 18. c. & ſub nomine Iuſti Acta Latinè celebrant, ubi Titi Græ
2. Cori. 8. d cè deeſt. Lucã verò apoſtolus deſignat, ubi ait, Miſimus etiã cum illo fr̃em noſtrum, cuius la' eſt in evãgelio per omnes eccleſias: non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab eccleſijs comes peregrinationis nr̃æ in hãc gr̃am quæ
Li. de diſci pul. miniſtratur à nobis. Atqui Dorotheus ep̃s Tyri tradit Lucã evangelium ex apoſtoli Petri commiſsione, acta è Pauli conſcripſiſſe. Cæterùm locus temporis ratio-
Act. 18. d. ne, narrationis quę tum Actorum, tum Pauli arctas an
2. Corin. 12 c. 13 a. guſtias patitur. Nam pręter ſeſquianni moram primò Corinthi ductam, ac tertium adventum hîc ab apoſtolo nõ ſemel ꝓmiſſum, quem ſanè implevit ad finẽ trium
Act. 20. a. b menſium circa Helladem exactorum, quãdo & habito conſilio ut reverteretur per Macedoniã, eò regreſſus à Philippis poſt dies Azimorum Troadem navi devenit: nullum in actorum hiſtoria ſecundi advent' tempus appare, pręter eorumdem trium menſium ſpatium præcedens, in quo is non modò ante poſteriorem epiſtolã, ſed etiam poſt priorem miſſam evenire potuerit. In prio

re q̃ppe nullũ ſecundi adventus indicium eſt, immo Pau
l9 ait ſe mãſurũ Epheſi uſq; ad Pentecoſtẽ cõcinens Lu- 1.Cor.16.b.
cæ referẽti apoſtolũ deſtinantẽ ſpiritu tranſita Macedo- Act.19.d e.
nia & Achaia ire Hieroſolymã, Romã dein viſurũ, Ti-
motheo, & Eraſto (œconomo civitatis ep̃l'a Romanis
miſſã memorato) p̃miſsis in Macedoniã (tunc forte prio
rẽ epiſtolam ferentib9) ipſum ad tẽp9 in Aſia remãſiſſe:
ubi bienniũ actũ pri9 dictũ fuerat, ac poſteri9 in reditu Act.19.b.
tradit̃ Paulũ feſtinantẽ ſi poſsibile foret, uti diẽ penteco Acto.20.d f.
ſtes Hieroſolymis ageret, Epheſijs vocatis Mileti dixiſſe
ſe p̃ triẽniũ erga eos in evãgelica diſciplina laboraſſe, q̃
ſanè tunc ĩpleretur. In poſteriore verò apoſtolus repetẽs
proximum adventum ſuum ex Aſia, ut literis quoque
cuncta teſtata relinqueret, Corinthijs ait, Volebam, ſi- 1.cor.1.b c.
ve volui pri9 venire ad vos, ut ſecundam gratiã habere-
tis, & p̃ vos tranſire in Macedoniã, & iterum à Macedo
nia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudeã. Vbi ex A-
ſia, in qua ſuperiori tẽpore Paulus loqui verbũ dei à Spi Acto 16.b
ritu ſancto vetit9 fuerat, adventus ſm̃ acta p̃ Macedoniã
partibus ijs peragratis ducti ad Helladẽ, ſecũdi ſanè Co Act.20.a.
rintho terminati gr̃a ſpiritualis deſignatur, qualem apo
ſtolus adventu ſuo Romanis confirmandis impartiri de Rom.1.b.
ſyderavit: quẽ etiã adventum p̃ Troadem in Macedoniã 2.Cor.2.d
deductũ fuiſſe paulò inferius explicatur. Ille autem itera
tus à Macedonia regreſſus, q̃ terti9 adventus fuit, nondũ
eveniſſe notat̃, ubi ſubdit, parcens vobis non veni ultra 2.Co.1.f.
ſive adhuc, ampli9ve Corinthum. Hos duos adventus
apparet apoſtolum præſignaſſe ad calcem prioris epiſto 1.Co.16.b
læ Corinthijs inquiens ſe apud eos forte permanſurum
aut etiam hybernaturũ, nec velle ipſos tũc modò in trãſ-
curſu videre, ſed ſperare aliquantũ tẽp9 penes eos man-

P ſu-

ſurum, ſi dñs permitteret. Verũ ob hęc opus eſt intelligi Paulũ trimeſtri tẽpore circũluſtrata Gręcia & bis Corinthi fuiſſe, & inter ea infinitimã Macedoniã, & primorẽ ei' civitatẽ Philippos vel brevi ſpatio cõceſsiſſe, unde planè ſecũ venturos Macedones Corinthũ in ep̃la poſteriore aſserit. Ac de par ergo ꝓpe minis multa. Subit epiſtola Pauli ad Galatas pſcripta, de qua in Acta plura iã animadverſa reſtãt. Hic in cœleſtẽ angelũ, apoſtolũ ve anathema nõ abſolutè, ſed ſi aliud ab annũtiato evãgelio diverſum pdicaret, iaculat9, acrimoniã p hyperbolẽ exerit ex impoſsibili verè impoſsibile colligẽs. Dein inquiens ſe cõtuliſſe cũ ſummatib9 evangeliũ, ne in vacuum quoquomodo curſum verteret: haud venit in dubiũ ſolidi meriti erga deũ parati, immo fruct9 fideliũ q evaneſcere quiret, ſi ambigẽdi cauſa ijs relinqueretur, idẽ ne ab eo, at q3 univerſis apoſtolis evangeliũ eſſet autoritate pari pdicatũ: ꝙ & interi9 expreſsit, ubi ait, Timeo vobis, ne ſine cauſa laboraverim in vobis. Paulo poſt ex vaticinio ꝓ proſopopæiã eccleſięvocẽ tribuit, Multi filij deſertę magis; quã ei9 quæ habebat virũ: cui9 & alioqui aſſerta divina ſunt autoritate ſubnixa: quippe quã univerſã colũnã & firmamẽtũ veritatis alibi apoſtol9 aſseverat. Quòd vero ſubijcit circũciſum debitorẽ eſſe toti9 legis pſtãde, ſignificat talẽ, ꝙ in ipſo eſset, ſe obnoxiũ ei oneri reddere, à quo tamẽ per Chrũm redẽptus, reſipiſcens liberaretur. Denique deſyderans abſciſionẽ turbas ciẽtium nõ mortem, ſed à grege ſeparationẽ cupit. Poſt, Amẽ extremũ, aſcribitur, Ad Galatas miſsa eſt è Roma: Epheſo alij ſunt qui emiſsam velint. Subſequitur epiſtola Pauli ad Epheſios inſcripta, cuius fini, Amen, aſcriptum eſt, Miſsa fuit è Roma ad Ephesios per Tychicum. Hu-

Margin notes: 2. cor. 9. b. — Ad Galatas. — Gala. 1. b. — Gal. 2. c. — Gal. 4. b. d. — Iſa. 54. a. — 1. Tim. 3. d. — Gal. 5. a. — Gal. 5. c. — Gal. 5. d. — Ad Epheſios.

ius qui comes ipſius Aſian9 erat, in epiſtolę calce memi- Act. 10. b.
nit, atq; catenæ apoſtol9 ob dn̄m vinctus. Hanc epiſto- Epheſ. 6. d. 3. a. 4. a.
lā Paul' ex ijs quas nō uni, ſed multis, ceu eccleſijs nuncu
pavit, ſine ſocijs inſcripſit, ut epiſtolas ad Romanos, & Ro. 16. d.
Hebręos, quib' tamen ſubſcriptę ſalutationes, quę huic Heb. 13. d
deſūnt, inſcriptorum ſociorum loco eſſe poſſunt. Nihi-
lóminus apoſtolus hîc, ut & alibi de ſe multitudinis vo
cibus loquit', ut ordinis, velut apoſtolorū, præſulū, lati9 Ephe. 1. d. 2. b.
ve fideliū ſocietatē deſignet, fortaſsis & ex nimia Græca
nica conſuetudine, alijs Hębreis uſitata min9, ſynechdo-
chē vel enallagē aliq̄do uſurpat. Dein ſubijcit' ep̄la Pauli
ad Philippēſes p̄notata. In ea inquit apoſtol' poſt prima
vincula ſperare ſe dimiſſum citò ad Philippenſes iri, quo
rū apoſtolū Epaphroditū appellat, latius ſumpto voca- Phil. 2. c. d
bulo, q̄ is apud illos apoſtolicā evangelij functionē exer
cuiſſet. Subdit ſe cōfidere in carne non ſimpliciter, ſed ex Phil. 3. a.
hypotheſi adiuncta, Si cui alij iure videat' in circunciſa
carne fidēdum. Demū facit mentionem, quid ſibi cum
Philippēſibus neceſsitudinis interceſserit: penes Ephe- Phil. 4. c.
ſios vero diutius morat9 nulli' ſimilis meminit. Poſt ex- Act. 16. c. &c.
tremū, Amen, aſcribitur, ſcripta eſt è Roma p Epaphro-
ditū. Succedit inſcripta epiſtola Pauli ad Coloſſenſes: q
habitabant Coloſſis, civitate Troadis vicina Loadicæę
tract9 finitimi: quarū in colas à ſe non viſos apoſtol' hîc Coloſ. 2. a
aperit, quib9 & ſe vinctū ſignificat, & iubet epiſtolā Lao Coloſ. 4. a. d.
dicenſiū, ſeu è Laodiceia datā legi, non cui Archippus
ep̄s pręfect9 foret. Poſt finem, Amē, aſcriptio fertur, Miſ
ſa è Roma p Tychicū & Oneſimū: quorum ſanè ad cal Col. 4. b. c
cem memoria fit. Subiungit', quæ omnes tempore præ
cedit, epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes prima pręnota
ta. Eſt autem Theſſalonica metropolis Macedonię, ubi
mul

Ad Philipenſes. *Ad Coloſſenſes.* *Ad Theſſalonicenſes*

Act. 17. a. d. multitudinẽ magnã gentiũ ad cultũ dei acceſsiſſe Acta
1. Theſ. 1. c. 2. d. narrant, ꝙ & hic apoſtolus non obſcurè deſignat, qui et
eò redire ſemel, atq; iterum cupientẽ ſe impeditum do-
let Extremo Amen, aſcriptũ eſt. Ad Theſalonicẽſes pri
ma ſcripta fuit ex Athenis. Syri addunt, miſſa autem p
1. Theſ. 3. a. manus Timothei. Verùm ut locus ex ipſa epiſtola con-
ſtat, ita hoc adiectum coarguitur. Nõ enim cõſentaneũ
1. Theſ. 1. a. eſt, ut inſcriptus ſocius epiſtolæ miſſor, idem portitor ta
bellarius ſit. Nec obſtat, ꝙ hic dicitur miſsũ fuiſſe Thimo
1. Theſ. 3. a. b. theũ ad Theſalonicenſes, cùm id planè datã epiſtolã prę
Act. 17. d. ceſſerit, ꝙ & in Actis tactum eſt, ubi iuxta relictis Ber-
rhæę Silæ, Timothęoq; mandatũ à Paulo refert, ut quã
celerrimè Athenas ad ſe venirent. Subeſt epiſtola Pauli
ad Theſalonicenſes ſecunda, præſcripta: cuius conſueto II. *Ad*
fini, Amen, aſcribũt Gręci, Miſsa fuit ex Athenis, Syri, *Theſſalo-*
Quæ ſcripta eſt ex Laodiceia Piſidię, miſsa verò p man' *nicenſes.*
Tychici. Iuxta quã ſentẽtiã tũc miſsa eſt, q̃do Paul' Theſ
Act. 18. e. ſalonica, totaq; Europa relicta, navi Epheſum appulſus
Act. 13. c. 14. d. v. 20. 23. inde profectus peragratis Cæſarea Capadociæ, tertioq;
Antiochia Piſidię, ibi aliquandiu cõmoratus, & Galati
Act. 19. a. ca regione, ac Phrygia, partibus que ſuperioribus Ephe-
ſum verſ' regreſsus eſt. Atqui præter Laodiceam curvæ
Plin. li. 5. natural hiſ. c. 29. 30. 27 in Geo. Syriæ, & quam alluit Lycus fluvius Cariæ in Aſia vici-
nę Troadi, ſive Myſiæ, eſt alia Laodicea combuſta Bize
norũ in Galatia, ut Ptolemę9 prodit, quã Piſidia ſubit.

Sequitur attitulata epiſtola Pauli ad Thimotheũ *Ad Timo*
prima. quam ut ipſe indicat ad eum Epheſum miſit, quẽ *theum. I.*
1. Tim. 1. a. d. 3. d. 4. d. ibi reliquerat epiſcopum, pfectus in Macedoniam inde
Act. 20. a. quã liceret, brevi eò reverſurus. Hic apoſtolus nonnula
1. Thim. 3. a. b. c. 5. c. ſancit, ut epiſcopus non neophytus, nec polygamus ſit:
hoc etiam de diacono ſtatuens, ac vidua deligenda, quã

nō ſexagenaria minorē admittit. Quæ decreta, ut & a- T. 1.
lia ſimilia tāq̄ apoſtolica, eccleſiaſticaq; à legato Chri cō
dita, vicarij ei9 apoſtolici moderationi ſubſūt. Meminit
etiā nō ſemel ꝓphetiæ in Timotheū p̄cedentis. Vltimo, 1. Tim. 1. d. 4. d.
Amē, Grçci, Syriq; aſcribūt, Miſsa ſive ſcripta fuit è Lao
diceia: Grçci apponūt, quæ eſt metropolis Phrygiæ Paca
catianç: ꝙ maximè neq3 cū hîc habitis, neq3 Actorū hi-
ſtoria planc cōgruit. Nā licet velis apoſtolū epiſtolā mi
ſiſse nō ex Europa, ubi forte aliqua Graia Laodicça fuit,
ut Græci reges in parētū gloriā plurimas homonymas
civitates cōdere ſuevere: ſed ex Aſiana qua piā Laodicça,
quo is itinere divertiſset, priuſq̄ ad mare deſcenderet, ꝙ Act. c. 20.
tñ in Actis haud notat, nō certè fieri potuit è Laodicæa,
cui apoſtol9 cōſpect9 nō erat: quā ſanè Lyco āni appoſitā Colo. 2. a.
Phrygiæ, ſicuti orā Troadis Plini9 ſubijcit, de qua utiq3 Li. 5. nat. hiſt. c. 28.
apoſtoli p Clemētē locuti tradūt à Paulo epum ordina- 29. 30. li. 7 conſt. ap. c. 46.
tū Loadicæ in Phrygia Archippū, ꝓximā deſignantes
Coloſsis, qb9 itidē p̄fectū Philæmonē ſubdūt. Hāc ſorſi
tā Coloſsēſib9 legēdā Paul9 iubet, ut & antiſtes Archip- Col. 4. d.
p9 officij ſui cōmoneret, ni malis poſteriorē ad Theſsalo.
nicēſes intellegi debere. Ex hac evincit Thimotheū E-
pheſi remanētē Paulo in Macedoniā ꝓfecto haud inde 1. Tim. 1. a
portaſse Philippis priorē ad Corinthios epiſtolā, niſi ul
tro citroq; curſitaſse, ꝙ nō legim9, dicat. Cōſequit inſcri
Ad Timo theū II. pta epiſrola Pauli apoſtoli ad Timotheū ſecūda, in qua ſe
vinctū tēpore iā reſolutionis inſtāte pādit, ac Tychicum 2. Tim. 1. c. 4. b. c
miſsū Epheſū: petitq3 ſibi afferri cū mēbranis libros, TA
BIBΛIA, ſacra fortè potiſsimū ſignificās. Fini, Amē, aſcri
būt Græci, Syriq3, ſcripta è Roma ad Timotheū ſecūda.
Græcè alicubi addit, Epheſiorū eccleſiç primū epiſcopū
ordinatū: paſsim āt adijciūt Græci, cū Paulus Cæſari Ne-

roni ſecūdo rurſ9 ſiſteretur. Subdit epiſtola Pauli ad Ti- *Ad Titū.*
Ti. 1. c. Li. 1. Pan. tū, præſcripta. In ea nō abſolutè ꝓphetā, ſed ꝓpriū Cre-
to. 3. ſe. 42 téſiū dixit apoſtol' Epimenidē, Epiphanio autore, philo
Vi. ſu. c. 9 ſophū, ac ſacerdotē Cretenſē delubri Mithræ, ſolis ve:cu
i' ex oraculis carmē citatū ab apoſtolo verū aſſertū divi-
nā ꝓinde iā autoritatē ſubit. Quēadmodū & è phœno
Act. 17. g menis poetę Arati Athenis adductū, & ad Corinthios
1. Cor. 15. c. illud, corrūpūt mores bonos colloquia mala, ex Euripi-
In Stroma. dis tragœdijs iuxta Clemētē Alexandrinū, iuxta Hiero
in Titum. Ephes. 5. nymū è Menādro cōmico deſumptū. Extremo, Amē, aſ
cribit, Scripta eſt è Nicopoli Macedoniæ: in qua urbe ad
Tit. 4. d. calcē ait ſe decreviſſe hybernare: Syri addūt, miſſa p ma
n' Zenæ, & Apollou, qui ſanè ad finē cōmēdant. Græcè
alicubi adijcitur, ad Titū Cretenſiū ecclę pimū epiſco-
Tit. 1. b. pū ordinatū, quē utiq; exordio ſe Cretę reliquiſſe Paul'
inquit, q Cretā appuliſſe pręter legēs navigatione Italiā
Act. 27. b c. verſus ſuſcepta tantūmodo, in Actis refertur. Subſequi-
tur prænotata epiſtola Pauli ad Philomenē: quā ad ipſū *Ad Philemonem.*
dirigit, & uxorem eius Aphiam, & Archippum præſu-
lem iam dictum cauſa Oneſimi, in qua & vinculorum
Phile. c. d. ſuorū, & ſperati apud charos hoſpitij mentionē facit.
Fini cōſueto aſcriptū eſt, Miſſa fuit è Roma p Oneſimū
Coloſ. 4. c. ſervum. Is ad Coloſſēſes epiſtolam attulit, & Berœę Ma
cedoniæ poſtmodum epiſcop' fuit à Paulo creatus, ſm
Li. 7. con. ap. ca. 46. Clementū apoſtolicum virū, & ſm Oecumeniū ſub Ter
in Phile. tullo pręfecto Romæ crurum fractione martyrium cō-
ſumavit. Demū ſuccedit inſcripta epiſtola Pauli apoſto- *Ad Hebræos.*
Heb. 3. a. li ad Hebręos. In ea Chrūm apoſtolum appellat, nem-
pe ſummi Patris legatum. Supremo, Amen, aſcribitur,
Miſſa eſt ab Italia per Thimotheum: cum quo plane
Heb. 13 d ad calcem ait, ſi celerius veniſſet, Hebræos ſe viſurum.
Su-

Subeunt catholicę ſive canonicę literę apoſtolorũ, in pri-
Iacobi catholica. mis epiſtola Iacobi apoſtoli prænotata, fidelib9 Hebręis
diſperſis miſsa, ut & epiſtola Petri apoſtoli prima inſcri
Petri. I. pta, data Babylone, ideſt Roma ob errores ac vaſtitatem *1 Petr. 5.d*
Petri. II. pariles: necnõ & epiſtola Petri apoſtoli ſecũda pſcripta:
quanuis hæc ſimul etiã ad univerſos ſpectet, ubi & impẽ
dentẽ tabernaculi ſui corporei depoſitionẽ pdicit, qui v- *2.Pe. 1.c.d*
tranq; poſtremo, Amen, claudit, ſicut & ſuas Paul9. Sed
& in priore ubi ait, iam mortuis tunc evangeliũ pdicatũ *1.Petr. 4.b*
fuiſse, ꝓpterea ut p ipſum ſpiritum ſm̃ deũ viverent, & ſi
carne ſm̃ homines iudicati dãnarent, ſicuti multis pmar
tyriũ uſu veniebat: illud ſm̃ homines ſimiliter accipit, at
q; Paul9 frequenter ſm̃ hominẽ ſumit. Significant quip *Rom. 3.a.*
pe iuxta inferiorẽ humanã conſuetudinẽ, loquelam, opi *1.Cor 3 a 9 a 15 e*
nionem, ſententiã, quæ infima hæc attendit, ad eorũ mo *Gal. 3 e*
dũ ſumma demitit, corporea mirat, craſsa ſpiritualibus
plerunq;, pręſentia æternis, mãſuris caduca, humana di-
vinis pręfert, ac pœnas, cruciat9, necẽ iudicio pati maxi-
Ioannis. I mũ malũ indiſcriminatim ducit. Sequitur epiſtola Ioan
nis apoſtoli prima, inſcripta, ſimili fine, Amẽ, clauſa: &
II. III. epiſtola Ioãnis apoſtoli ſecunda, itidẽq; tertia prænota-
ta, quem Græci theologi titulo inſigniunt: ſicut Hyppo *Li. vel epiſtola commun.*
lyt9 martyr dilectũ Chr̃o appellat. In duab9 poſteriori-
b9 ſenior nũcupat, q̃ iã grãdæv9 eſset, q iuxta Dorotheũ *Li. de diſcip. domini*
agẽs cẽteſimũ viceſimũ annũ Epheſi vivẽs iubẽte dño ſe
Iudæ catholica. pulchrũ ſubijt. Vltima eſt attitulata Iudę apl'i epl'a catho
lica, fine, Amẽ, cõcluſa. Poſtremò venit liber pſcript9 A-
Apocalypſis. pocalypſis Ioãnis apl'i, theologi cognomine, Græcè addi
to, fine Amẽ, terminat9. In eo evãgeliſta ſecuturi ſui va-
ticinij, ac duorũ inſigniũ ꝓphetarũ meminit, et iductas *Apoc. 10.d 11.a b c*
pſonas ſic diſtiguit, ut de autoritate dubiũ nõ relinquat.

DE

DE SACRAE SCRIPTVRAE AVTORITATE ALIIS COLLATA LIB. III.

1. Cap. *De collatis aliјs ſacræ ſcripturæ autoritatibus, ac ratione humana.*

POſtquam ſanctorum hucuſque bibliorum autoritas divina latè luſtrata, & eorum etiam quæ in ijs ab inductis loqui dicta recenſentur, diſtinctio à capite ad calcem fuſè animadverſa, expenſa, & explorata eſt: reſtat, vt ſupremam autoritatem alijs conferamus autoritatibus, perſuaſionibus, aſſenſibus ad ampliorem illius, exactioremque notitiam aſſequendam. Itaque in cunctis his momenta deinceps examinare operepretium erit, prout ad propoſitum negotium pertineāt ſupernę autoritati adminiculo aliquo, comparatione ve ſubminiſtrantes; non prout per ſe minutè gradibus ſecernantur. Nam ita de ſententiarum omnium ac diſciplinarum diſcrimine, pōdere, vi iudicium ferre vel operis infiniti, vel propriæ cuiuſque conſyderationis: aliena certè ſede velle hominis fuerit abutentis otio, longè que ab inſtituta tractatione ſecedentis. Vt autem relinquatur locus nobis expeditior potioribus divinę amplius autoritati accedentibus maturè ſcrutandis: brevi cæterorum, quę ſub intellectus conditi nativam utcunque aciem ditionemq; concedunt, campos tranſmittemus: ſi modo altius aliquid quod opus, ac ſatis ſit, repetierimus. Notitia omnis vel intellectualis vel ſenſilis eſt, ut que hęc iam evi-

dens veluti quùm ignem lucere, crepitare, urere viſu, auditu, tactu que percipimus, iam aperta minus eſt, ſecuti quùm remum partim àqua merſum, qui ſanus ſit, fractũ ſpectare videmur, diſsita, per que nebulàm oblata haud exactè deprehẽdimus: ita illa modo evidentiam obiecti non penetrat, modo evidentiam tum perfectam, tum citra eam nunc maiorem, nunc minorem attingit. Abſolutam evidentiam primorum in diſciplinis naturalibus axiomatum intellectus genuino lumine ſtatim vocum vi, ac ſignificatione cognita capit: ac ſecũdo à principijs gradu claram item notitiem theorematum inde demõſtrationis efficacia deductorum. Ea vero eſt è proprio cuiuſque indicio, ſpecimine ve hauſta notities obiecto ita uti habet, ſe gerere percepto reſpondens inimitabili alioqui congruentia, atque ita certa. Nõ eſt autem in cũctis diſciplinis penes theoremata è primordijs derivata evidentis certitudinis paritas: pro rerum quippe varietate in pleriſque ſat eſt; ut ſi non exactiſsima ſit, ad eam tamen ſic accedat, uti deceptionis periculum vitet: quod & ad principia extenditur nonnulla, veluti quę poſtulata vocantur. At verò ubi argumentis quanvis non ſophiſticis, ſed probabilibus, non tamen neceſſarijs quid piam colligitur, id ab evidentię certę faſtigio longe recedit, vt erroris diſcrimini fortè obnoxium, cuius adverſum eſſe verum queat. Qùm quę hic deſit oſtẽſionis urgens neceſsitas, animi libera propẽſio adhibetur, ut intellectus ei quod conficitur, potius quàm contrario aſſentiatur, quo pacto perſuaſiones cunctę, quales rethoricę, conſtant: quod evidentia nõ fert, quin potius proprijs indicijs obiecti naturali vi aſſenſum attrahit, ut nequeat intellectus ſimul non aſſentiri in agnitionis

Vi. ſu. c. 6 lib. 1.

Su. c. 5. li. 1

Su. c. 3. li. 1

Su. li. 1. c. 5

Su. li. 1. c. 6

aĉtum prodiens. Hę differentiæ comperiuntur in aſſenſu rationis, qua voce aptè complecti poſſumus quæ intellectus rationabilis facultate ſive principia, ſive inde concluſa notitia ſuſcipimus. Verùm quę teſtimonio cuiuſpiam aſſeverātis admittimus, quæ ab autoris eius autoritate dicuntur orta, omnino in aſſenſu ſui ſpontaneā animi propenſionem exigunt, quòd aliena teſtificatione nixa propriorum indiciorum vi præſenti deſtituan-
Sup.li.1.c.6 tur, ut ſuperius explicatum fuit. Nihilo ſecius poteſt & autor & teſtimonium undique ratione veſtigari, ut ille non levis, hoc prorſus dignum creditu evidenter ac certò cognoſcatur, aſſertumque proinde ipſius, quod ob id rectè credi certò queat, ac debeat; licet necdum in ſe recognitum, haud dum actu credatur; ad quod adhuc ultronea inclinatione voluntatis intellectum ad aſſenſum adducentis opus eſt. Igitur omnis intellectus humani aſſenſus qui non temerè pro aſſentientis libito, errore vefertur, aut rationi, aut autoritati adiungitur, aut ei quod ex utraque, vi tamen rationis conflatur, velut cùm altero aſſumpto ratione admiſſo, altero autoritate ſuſcepto quidpiam colligitur è præmiſsis conſtans; neutrius que ſubinde valorem ſupergrediens; quod idcirco ad autoritatis non evidens aſſerttum, unde manat, declinans, in alijs dein collectionibus originalem ſemper autoritatē reſipiat. Rationem puram excolunt humanæ diſciplinæ velut ſermocinales, mathematicæ, philoſophicæ: in quibus quęcunque vel exquiſitiſsimę certitudinem evidentiæ nanciſcuntur, certitudini autoritatis, ei que credentis ſacræ fidei cedunt: quamvis ſuperno teſtimonio dogmata credita, velut concarnati Verbi, & euchariſtię non ſint evidenter nota, ut quę non proprijs ągnatis in-

dicijs, ſed communi numinis teſtificatione, propoſita percipiantur. Divinæ quippe veritatis immutabilis atteſtatio culmē certitudīnis obtinet. cui nullo modo fieri poteſt, ut error ſubſit. At ſub humanæ mentis lumen divino infinitè inferius, tenebras admiſtas patiens, nec raro cæcutiens, evidentia cuiuſvis naturalis dogmatis deprehenſa depreſsiorem propterea certitudinis gradū adipiſcitur, cui vix demi deceptionis frequenter cōtingentis formido queat. Nihilominus humanæ omnes artium, ſcientię que doctrinę verè deductę, rectè digeſtę, ſobriè, ſanè què tractatę divinis ſcripturis intelligēdis apprimè conducibiles ſunt, adeò ut his inſtructum illarū ſtudioſum ſacer Auguſtinus eſſe debere iure contendat. Li.2.doct. chr.ca.17 Quamquam arcanis literis plenè noſcendis ne id quidem totum ſatis eſt, ſed inſuper alia multa pręſidia neceſſaria ſunt, divinum potiſsimum cōditoris vniverſorum; cuius ſpiritu altiſsimo autore mirabili profunditate nunquam exhaurienda latæ fuerunt. Atqui licet ſanctę ſcripturę rationem humanam ſuperent, nō tamen reſpuunt, ſed obſequentem ęque atque ipſam rationabilem naturam ſuppoſitam recipiūt, ad cuius modulum numen ut ſua myſteria capiantur, ac mentes capiant, ſublimitatem ſuam attemperat, uti eſt ſuperius Li.1.c.7. indicatum. Omnis quippe ſapientia, ut ſapiens inquit, à Eccli.c.1. domino deo eſt, ideo que humana divinę non adverſa, ſed velut ab eodem autore fluens adiuncta, & ſi nō dux, ſed comes, ſed ancilla ſubdita eſt. Vide pro innumeris Prov.9.a exemplis vnum apoſtoli pulcherrimè ratione connexa Act.17.A utentis, ubi deum inquit, nō longè ab uno quo que noſtrum eſſe, eo quòd in ipſo vivimus, & movemur, & ſumus: enthymema rotatum torquēs, cuius prius aſſum-

ptum

ptum tacitum ex ipſo emicet; nempe, id in quo quidvis vivit, movetur, & extat, ab ipſomet neutiquam longe fore. Talia licet aſſertionum conſequentiam colligatam indicent: quatenus tamen dei autoris teſtimonio aſſeuerantur, tam aſſumpta, quàm illata ęquè certa ſunt, ob cuius autoritatem quantumvis altera ex alteris non pēderent, nec probarentur, ſummam certitudinem acquirunt. Autoritates porrò quę cum ſacrę ſcripturę autoritate conferantur, multipharię diſtingui queunt, antequam ad derivata è ratione autoritateque confecta comparanda veniatur. Alia ſiquidem eſt autoritas hiſtoricorum, qui res geſtas humana tantùm ſedulitate, atque ope ducti narrauerūt: alia philoſophorum, qui plurima placita tum de uniuerſa natura, tum de moribus tulere: alia his vicina legumlatorum, qui humana ſtatuta ſanxerunt varijs rebus publicis regendis, quas hominum communitas inſtituit. Alia rurſus eſt autoritas doctorum veterum, qui eruditione ac ſanctitate inſignes divinarum ſcripturarum ſenſum elucidarunt, ſub quorum vexillis recentiores enarratores ſecundam operam navantes incedunt: alia conciliorum, pręſertim generalium, in quibus eccleſiaſtici pręſules multa ad fidem, religionem, ac mores pios pertinētia ſtabiliere: alia Romanorum pōtificum Petri ſucceſſorum, qui ſimilia vel ſimul, vel ſeorſim in eccleſiaſtica hierarchia à dei unigenito fundata decreuerunt. Invenitur quoque totius eccleſię autoritas; quę etiā multa ſacris biblijs non ſcripta per ſuccedentes linguas, aures que quaſi per manus tradita cùm apoſtolorū, tum Chriſti velut vivæ vocis oracula retinet, conteſtatur que: quæ qum ita certa conſtēt, non minorem autoritatem, nec leviore veneratione ob-

 ſeruan-

ſeruandam, quàm ſanctis deſcripta literis, obtinent, ut in ſuperioribus tetigimus. Demum ex autoritate ſacra, Li.1.ca.4
ratione que theologi ſcholaſtici appellati theologiæ ſapientiam deducentes, & coagmentantes in ſcientię ſive diſciplinę ordinatum artificium redegerunt: qui preter rationem autoritatis quoque pondere uti recentiores poſt priſcos doctores cenſentur. His omnibus ſingillatim cum canonicæ ſcripturæ autoritate collatio eſt habenda, quò liqueat, quantum divina revelatio ibi contenta, publicè que exhibita præſtet, & aperiatur, quod emolumentum ex illis valeat eidem provenire, ac ſacræ theologiæ, dogmata numinis in eum modum revelata ediſſerenti, & eis annexa ſcrutanti.

2. Cap. De hiſtoriæ autoritate, uſu, & examine.

DE humanæ itaque hiſtorię autoritate primò eſt agẽdum. Eam potiſsimam eſſe perſpicuè patet, qum hiſtoriographi quæ produnt, vel ipſi præſentes perceperunt, vel ſaltem ab his quos ita deprehendiſſe explorarunt, acceperũt. Illud quippe ſignificavit evãgeliographus inquiẽs. Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod 1.Ioh.1.
perſpeximus, & manus noſtrę cõtrectaverunt, cum reliquis, & teſtamur, & annũtiamus. Sed qum in multis homines quæ in præſentia ſe nouiſſe putant, decipiãtur, & per errorem ſumpta transfundentes in alios ſeducãt, multo que magis mentiti, ut frequẽter euenit; quid erit in hiſtoria ſolidi, cui certò prorſus credi queat? Quantũvis enim exactè, ſcrupuloſeq; ſit exquiſita, vix poteſt lapſus ſæpe contingentis periculum non timeri. Id autẽ omne ab autoritate ſcripturę, hiſtorię que divinę longè facceſſit, cuius autor deus univerſorũ quoque autor, quẽ

ideo nil poſsit latere, nec falli quit; nec in eum invaria-
Su. li. c. 6 bilem cadit, ut aliter, atque novit, enunciet, quò fallat.
Nihilominꝰ hiſtorici graves fide digni habiti probabile
argumẽtum ad plura ſuggerunt, quæ illorũ teſtimonio
vel conſtãt, vel pariter comprobãtur: certitudinem tamen
abſolutam in pleriſque non præbent. Nam & eos
qui maximo in pretio ſunt æſtimati, nẽpe Titum Liuiũ,
Criſpum Salluſtium, Cornelium Tacitum, Trogũ Põpeium
teſtibus manifeſtis convictos fuiſſe mentitos Fla-
In vita Aureliani. vius Vopiſcus qum totum ſtudium in cõdenda hiſtoria
imitaretur, notavit. Satis eſt ergo eos quos nonnũquam
erraſſe certum ſit, probabilem, non prorſus certam plerunque
fidem facere, quę præteritorũ noritię pandendę,
confirmandę que uſui eſſe valeat. Quantum autem utilitatis
afferant hiſtoriographi claſsici ad cognitionẽ ſacrarum
hiſtoriarum quibus atteſtãtur, ad temporis, annorum
que ſeriem tuendam, quam dirigunt, fulciunt,
ſupplent, vnus chronographiæ liber abunde documẽto
eſſe poterit. Non abſimiles commoditates ſuppeditare
par eſt probatas hiſtorias eccleſiaſticis cauſis, ſanctæ que
religionis pietati complexas cõciliorum acta, pontificũ
res geſtas, vitas que divorum qui ſunt in apotheoſim relati.
Verum non ab re fuerit animadverſiones ſubijcere,
quibus venari queamus, fuerint ne hiſtoriographo ſedulitas,
ac ſynceritas autoritate dignæ, cui haud temere credatur.
Primùm omnium oportet eum noſci rerum, negotiorum,
locorum, quę deſcribit, minimè rudem, expertem
que fuiſſe, quod fama, teſtimonio que aliorum,
& ipſa conſcriptionis ſpecie ſtatim non oſcitanti perſpicuum
eſſe poteſt. Qui enim fieri valet, ut quiſpiam de ijs
rectè agat, quorum ignarus eſt? Meritò quippe Anni-

bal delirum cenſuit coram ſe de militari diſciplina diſſerentem, qui ſemper in umbra verſatus nunquam prælium, ac ne exercitum quidem vidiſſet. Hoc ce conſilio Polybius inclytus hiſtoriographus Africam, Hiſpaniam, Gallias, oceanum peragravit, ut bella ibi geſta citra errorem perſcriberet. Num rectè ſanctorum conciliorum hiſtoriam tradet, qui dogmatum religionis, & controverſiarum vim neutiquam calleat? Multum præterea refert, quam de hiſtoria & autore tum ipſius ſæculum, tum ſequentia oſtenderint exiſtimationem, attendere. Vt enim qui præſentes teſtes non reformidat veluti de ſe Ioſephus ait, exors malæ conſcientię indicatur: ita quem ſynchroni, per que ipſos ſucceſsione iugi moniti poſteri collaudant, plurimorum is atteſtātium etiam ſuffragio comprobatur. Qua ex parte liquet eos anteferendos eſſe, quibus gravius teſtimonium cōtigit, ſicuti ſanctorum doctorum, pontificum, eccleſię que catholicę. Inſuper hiſtorici, qui ſuę res ętatis, quibus pręſentes fuere, tradunt, primam fidem hac in tractatione merentur, dein qui ab ijs breviori, prolixiori ve ſucceſſu exceperunt: ſi modo illi diligentiam cum acri iudicio rebus pernoſcēdis adhibuerunt, hi ſolertiam, ſtudium, prudentiam eligendis probatis, quos ſequerentur, ſeligendis que, quę vero conſentanea, digna que relatu, & creditu apparerent. Haud namque facilè credulum eſſe oportet, qui alijs fidem facturus ſit: ſed eorum in ſe onere traducto uti pręiens ſecuritatem pręſtet, ita ſe gerere, ut niſi omni ratione perſuaſus eſſet, minimè crediturus foret; quò ab alijs ei tutò fides habeatur. Mirum eſt autē quoſdam tam ſuę famę negligentes reperiri, ut nil penſi ducant, an è fęce hauriant: qūm tamen gravi viro non

Li. 3. hiſt.

In vita ſua.

con-

conveniat, ut ſuam modò aliorum liberet fide, niſi gravibus etiam autoribus nitatur, pręter quàm ubi dubia congrua cenſura notentur. Nonnulli etiam impoſtores clara ſcriptorum nomina ore aſsiduè verſant, loca citare vel in margine cavent, ut, ne citò deprehendantur, ſub magnorum voluminum prætextu ſe tegant. Mores potiſsimùm & affectus narratoris ſpectandi ſunt, quod Proœ. coniur. Catil. & ſenſit Salluſtius dicens ſibi à ſpe, metu, partibus rei publicę animum liberũ eſſe. Nam qui affectibus ſervit, fieri nequit, quin vel amore ſupervacuo ultra veritatis metas progrediatur, vel odio inimicorum mentiatur, vel non minori crimine veras laudes taceat, vel metu indignę offenſionis efferenda ſilentio pręetereat, vel ambitione in id quod commodum ſit, tranſverſus rapiatur, vel auaritia linguam venalem habeat, qua infamia non deſunt, qui hac tempeſtate deſignentur. Nõ difficile eſt corruptum ſcriptoris animum erumpentibus vel invito ſignis, veſtigijs que ſe paſsim prodẽtibus venari, quibus & autoritas ei eleuetur in ijs, quæ maximè animis inſerere cupit, & quæ de infeſtis, in viſis que fatetur, certiora reddat, anſam offerẽs, ut etiam ampliora fuiſſe, ab ipſo que ſuppreſſa putẽtur. Hiſtoriographo ergo generoſam cum induſtria integritatẽ adeſſe opus eſt, ut veritati præſertim addictus omnem aliam ſordi- Li. 3. hiſ. dam curam abijciat, adeo ut iuxta Polybij ſententiam affectus cõcitare, quod tragœdiæ eſt, fugere debeat, velut invidiam, commiſerationem que ciere aucta calamitatum humanarum indignitate; quòd ita ut alienos affectus moveat, ſuos à quieta ſede item deturbet; aut ſe ſiniſtræ ſuſpicioni huiuſmodi obnoxiũ præbeat. Quin potius velut arbiter æquus, à recto tramite in nullã par-

tem declinans, ſuper quę adverſa iudicia cavens, iuxta
cuiuſque merita pronūciet. Sic erit verè hiſtoria ſpeculū
temporis, antiquitatis theſaurus, memorię cōſervatrix,
experientię altrix, & è maiorū exēplis imitandis, aut re-
ſpuendis rectę diſciplinę inſtitutrix, ac vitę recentis ma
giſtra, quę ſine illius ope ſemper velut in infantię rudi-
mētis linqueretur. Talē inſtituiſſe hiſtoriā viros ſanctita
te pręſignes, virtus eorū prędicata ſuadet: ad eā etiā ac-
ceſsiſſe alios, vel ethnicos, quibus naturæ bonū honeſtū
cordi fuit, rationi cōſonum eſt. Apud quos licet reijcula
quędā, ambigua nōnulla, probabilia multa inveniātur:
aliqua certè nec pauca ſunt, quę nō pervicaci humanam
fidē ſine adverſæ partis formidine inducāt, veluti quòd
Romani magnę orbis parti dominati fuerint, ac demū
Carthaginienſes æmuli oppreſsi. Tanta quę poteſt eſſe
referentiū conſtātia cōmuni conſenſu firmata, ut dubiū
non admittens certitudinē efficiat à fallaciæ diſcrimine
alienam, quemadmodū in ſuperioribus explicavimus, Su.li.1.ca.6
veluti quòd apoſtolorum princeps Romę ſedem habēs
ultimò curſum martyrio conſummarit: & à Romano
dein pontifice fideles iura petere ſueverint.

3. Cap. *Philoſophorum autoritas.*

PHiloſophorum deinceps autoritas excutiēdā
eſt, qui cū placita ſua protulerint rationi huma-
næ innixi longè inferiori autoritate divina, Su.ca.12
huic illorū autoritatē latè cedere oportere eò
amplius patet, quod & rationi cedere neceſſe ſit. Immò
verò ex hoc ſupervacaneū videri queat de philoſophis a-
gere in rgis, q̄ de cęteris humanarū diſciplinarū autori-
bus, quibus pōdus uſu, experimēto, ratione potius quā
autoritate tribuitur. Sed qū in reliquis doctrinis ad ratio

nis exa-

nis examẽ cũcta deducta ſint, in philoſophicis plura obſcuriſsima tractẽtur, quę ratiõne prorſus nõ ſunt deprẽhenſa: non immeritò in talibus rationis loco ſecundo gradu autoritas ſuccedit, cui tamen aliòqui ratio, ac veritas nõ adverſetur. Nam in ijs probabilitatem aliquam ſecutos viros amatores ſapientię, naturę ſtrenuos indagatores par eſt, unde non abſimilem in aliorum hominum mentibus parere queãt. Quocirca placita eorum, prout quiſque doctior, ac probatior eſt agnitus, cum obſervantia ſuſpici debent, ita ut inſolens, arrogans, atque adeò ſtultus monſtretur, qui ea temerè pro libito ſpernat, ac reijciat. In alijs quippe quę neceſſaria ratione oſtendunt, eius, quàm autoritatis antiquior reverentia, ut & vis amplior eſt. Vbi autem rationis momenta deſunt, conſenſus vel omnium eorum probabilem ut plurimũ, humanã fidem, non certã periculi erroris immunem facere valet. Quid enim cõmune magis cũctis philoſophis priſcis fuit, q̃ cenſere, è nõ entibus quicquã fieri nequire, de qua ſentẽtia naturales oẽs cõſentire Ariſtoteles teſtatur? quid autẽ minus certũ, quid immo ꝓbabile min' eſſe poſsit, quã hoc, cui catholica fides, & certiſſima veritas creationis univerſi, ac ſpiritaliũ ſubſtantiarũ adverſatur? qũ vero verũ contrariũ nõ ſit? Quòd ſi quis dicat eum errorẽ autoritate divina retectũ; an nõ multi alij ſimiles in auſcultatiõe philoſophica eſſe queãt, quos autoritas ſacra lõgè ſublimiorẽ cõtemplationẽ inſtituẽs nec arguat, ac nec tãgat quidẽ, ſed nec aperta ratio itẽ refellat, qui nõ continuò propter autoritatẽ humanam fidẽ firmã mereãtur? In his ergo rationẽ ducẽ omninò ſequi decet, ac liberè philoſophari nõ audacia petitã, nec addicta ſervitute, ſed ſtudioſa modeſtia, & autoritatem

L. 1 phy. c. 4. te. 34

Gen. c. 1.

ſubſequentem venerationi habere, ita ut ijs grati ſimus ſine veritatis ac ſciētiæ iactura, per quorum multa rectè inventa, traditaque profecimus. Atqui non rarò evenit, ut quos arreptos libido fert convellendi aliena quævis vel gravium philoſophorum dogmata, ij cadant in perniciosum deceptionis diſcrimen, dum putātes ſe naturalia modò refutare, ſimul refellūt, quæ ignari minimè verſarunt, ab eccleſiæ fide, divinis ve literis aſſerta: per quas ſępe ſcita naturalis rationis aſſumpta, quibus ſuperna ſuperſtruantur, eo ipſo ſive autoritate divina, ſive inde eccleſiaſtica finitione aſſeverata certiſsima evadūt. Quanquam plerūque ab ijs phyſica veluti loci, motus, temporis, materiæ, formę non definiūtur, ſed magis vel exempli gratia, vel iuxta vulgatum uſum, ac loquendi modum, qui ſatis propoſito ſit, aſciſcuntur: penes quos materiæ, formę que diſtinctio in artificialibus obvia, illinc aptè ad ſacra ſymbola transfertur. Cęterùm in ijs quæ ad mores ſpeciatim ſpectant, autoritas nonnihil amplius locum habere poteſt. Iuxta id quod Ariſtoteles rectè ſenſit, inquiens. Non minus expertorū, ac ſeniorū vel prudentium indemonſtrabilibus ſententijs, quàm ipſis demōſtrationibus mentē adhibere oportet. Quia nāque iam experientia viſum habent, ipſa principia cernunt. Finis quippe in ijs, nempe bonum, quò deſtinatio tendit, principij vim ſortitur. At finis rectam exiſtimationem virtutes faciunt, affectus adverſi perturbāt, qui maximè iunioribus inſunt, quibus hauddū ſedati ſunt. Ea verò quæ ad finem aſſequendū ordinantur, prudentia reſpicit experientia nitens in maturioribus iccirco præſertim reperta. Quapropter agendorum exactum iudicium talibus potiſsimùm adeſſe conſendū eſt, quòd a pri-

L. 6. eth. c. 11.

à primordio uſque proxima principia, & ſequentia perſpectè ducta direxerint: & quo virtute prudentia que probatiores emicuerint, eo amplius ijs autoritatis pondus in ſententia, cui aſſentiendum ſit, accreſcet. Verùm quia multis iam ſæculis plurimorum huiuſmodi virorũ obſervatis conſentientibus ſententijs rectæ rationis ductu moralis diſciplina eſt conſtituta; eius ſcientiſsimus quisque, modò ne ita ſit improbus, ut ab eius vitijs erroris, ac ſeductionis periculum impendeat, magis conſulendus, audiendus que virtutem ſectãti ubi ambigat, eſt, quam ignarus vel moribus probatiſsimus habitus.

Epiſtol. ad Paulin. c. 4 Sancta quippe ruſticitas, ut Hieronymus ait, ſolùm ſibi prodeſt, nec alijs quibus diſsimilis eſt vitæ ratio, in cunctis utilitatem, notitiam que afferre valet. Ignorantia ſiquidẽ

Eccle. c. 2 tenebrarum inſtar habẽs lucis doctrinæ vices quî fieri quit, ut gerat? Tametſi ſapientia virtuti coniuncta & ad conſulendum, & ad imitandum anteferenda eſt.

4. Cap. *Iuris civilis autoritas.*

DEin ethicæ ſubiuncta politica iuris civilis diſciplinam complexa, eam iuxta atque totam philoſophiam autoritate divina longè ſuperari ſatis indicat: quantumvis non aſſerendo tamen, ſed iubendo potius leges fortiorem, quàm alia moralis ſcientia, nactæ autoritatem videantur. Quando quidem autoritas ea etiam à ratione manavit, ita ut in confeſſo ſit rationem legis eſſe animã, nec ſubinde ultra limites inductæ rationis deciſionem extendi. Sed & communis humanæ congregationis, aut liberę reipublicę conſenſus ſive per ſe, ſive per eum cui poteſtatem ferendarum legum cõtulit, eis autoritatem

L. i. not. & ig. mo. c. 7 ea ratione tribuit, qua quivis tenetur ſtare promiſsis,

quamlibet libere admiſsis, & pactis mutuò conventis,
quibus ſe ſubdidit, ac neutiquam ius diſſolvere, quod ſe
cundùm ea ſit alij quæſitum: atque ita ſervare reipubli-
cæ ſponte omnium copulatæ fundationē, quæ primaria
lex aliarum ſeminarium extat. Itaque à ratione recta vis
omnis legū derivata eſt, ſicut & univerſa moralis, &
politica diſciplina. At quia hinc profecta obligatio inter
na magis eſt, legum verò coertio exterius eminet, fit ut
vulgo his, quàm illis autoritas validior aſcribatur. Verū
quantumlibet validiſsima concedatur, divinę autorita-
ti aſſerenti dogmata ſuperna, pręcepta quę ſancienti ex-
ceſſu incōparabili ſupergreſſæ, antelatæque cedit. Quic
quid enim efficaciæ humanis ſtatutis eſt, à numinis æter
ni æquiſsima ratione, unde recta conditæ mentis ratio
fluit, per hāc ita deducitur, ut ſub eius ditione, ac mode-
ramine ꝑſus cadat, nec ei pręſcribere ullo modo queat.
Sic dei iuſſa nequeunt ab ullo inferiori antiquari: civilia
verò & ab eodē, à quo lata ſunt, & à pari abrogari, novis
inſuper vbi expediat, editis queunt; ac deſuetudine in id
ipſum recidente reijci, uti non recepta moribus utentiū,
veluti quę publicis cōmodis nō cōveniūnt, in irritū duci;
ſicuti neq; vim obligādi obſecuturū populum adipiſci,
quę licet à facultate pręditō promulgētur, vel iniqua im
perāt, vel cōmune bonū ęqua ꝓportionis lāce non reſpi-
ciunt. Talia ſiquidē nō iā leges, ſed verę legis corruptio-
nes ſunt, quibꝰ reſpublica legibꝰ fūdata evertatur; quæ
mala ſunt à dei iuſtiſsima legē penitus aliena. Attamen
ab ea ducta legitima edicta pro ſcopo habentia pacē, trā
quillitatē, ſuſtentationē reipublicę, nēpe univerſi boni
eius cōſeruādi, ꝓmovendiq; integritatē, mēbra ipſius te
nent è cōgruitate ad finē appoſita, opportuna, neceſſaria

ob

ob vim perénis legis, ſubindeq; naturalis rationis iã ita
derivatione cõmunicatam. Multa namq; pravitatis ſpe-
ciem non habent, ſi naturale modò ius ante cõſtitutam
rempublicã, & eius leges latas ſpectes, poſtmodum vero
induunt, velut finitimis arma invehere, iam reipublicæ
hoſtibus, & alimentorum copiã prohibitam exportare.
Cęterũ legũ munia plura ſunt, pręcipere, vetare, permit-
tere, punire, pręmio ſive immunitate afficere. Præmia
tueri quibus cõceſſa ſunt, curæ eſt: punitionẽ nemo niſi
per iudicem ordine iuridico illatã ſubire aſtringitur, ita
ut nõ ſubiens graviter delinquat, præter quã cui fortè ſe
prius ſponte obligarit: permiſsio laxitatem potius largi-
tur: ꝓhibitiones prout nõ leviter conducentes ſcopo in-
columitatis reipublicę plus min' ve accedunt, variè cen-
ſentur: pręceptiones verò latius tendũtur. Quędã enim
ſunt hominibus cõſtitutę, veluti iudicibus, pręfectis, ma
giſtratibus, miniſtris, defenſoribus, ducibus, militibus,
quibus ij pro cuiuſq; officio tenẽtur: alię negotijs impo-
ſitę; ſicuti iudicijs, & cõtractibus, & rerum acquiſitioni,
quibus certi limites, & vocatæ ſolẽnitates præſcribũtur,
quibuscum rata, irrita ſecus habeãtur, ita ut illã palã tu-
tari, hæc nõ itẽ muneris publici ſit. Hìc maximè ius na-
turale, civileq; poſſe cõcurrere ex adverſo videtur: veluti
qùm bonę fidei poſſeſſor legitima ſubſtãtię pręſcriptio-
ne contra priorem dominum nititur; qùm hæres ex te-
ſtamento, ſive inteſtato, aut cõtra tabulas ſuccedens do-
nũ etiã ceu argentum à preceſſore ſine teſtibus cuiquam
legatũ vindicare, legatarius retinere pergit: qùm emptio
fundi, cuius precium iuſtum centum aureis nummis æ-
ſtimatur, lege nõ reſcinditur, niſi ultra centũ quinqua-
ginta celebrata ſit, vẽdita verò, niſi citra quinquaginta;

 & tamen

& tamen qui cis dimidium iuſti pretij iacturam paſſus eſt, reſarciri expetit: qum à parato damnum datum reſtituere, quadruplum in iudicio petitur, damnationeq; exigitur, qum denique prędij dominus, vel emphyteotecarius totum theſaurum flagitat adverſus invẽtorem, qui caſu fodiens, ubi tinnitu ſubeſſe inane animadvertit, data opera terrã altius molitus ut exploraret, ſi quid utile lateret, aurum deprehendit, aut inſuper eo ſuppreſſo, communi valore agrum emit, dein repoſita eruit. His, alijsque ſimilibus conciliationem utriusque iuris afferre maxima ex parte ſic non admodum difficile fuerit. Primùm expedit reipublicæ, ne rerum dominia incerta fluctuẽt, quo male procurentur; ideo que longi tẽporis bona fide pręſcribi iuxta ac negligentia voluntaria ſive culpabili amitti ęquum eſt. Deinde ad exteriorẽ gubernationem pertinet, quę apertè, ſcripto que authẽtica conſtant, quam occulta, potiùs defendere, non tamen tollere ius cuivis congruens, neque cuiquam indulgere, ne ius alij debitum reddat, quãvis cogere nequeat, quòd in abdito ſit. Contractuum pręterea reſciſsioni oportuit ſtatas metas pręfigi, nec eas anguſtas, ne facile, ob minutias, atque ita frequenter diſſolverentur: quod humano commercio tam neceſſario nimium officeret ſecuritate inſtantium litium adempta: ſed tamen licet civile ius nõ niſi enormi lęſioni remedium publicè adhibeat, haud tollit, quin quicquid pręter iuſtum prętiũ detrimenti hinc vel inde intercedit, iuxta naturale ius deum ſolum iudicem habens debeat viciſsim reparari. Iuxta quod etiam ſatis eſt pro damno tantundem repẽdi: quia verò ut abſterreãtur pernicioſi gravibus aliquot nocumentis, eos pœna quadrupli damnari ęquum eſt, iam

iam ex iure civili naturale ſequenti licet iudicium po-ſtulare, & cōdemnationem lęſo exequi, ſic mulctę dominium acquirenti iuſtè damnoſo ablatum. Demum de theſauro anceps magis diſceptatio eſt, quòd hinc iuxta naturalem ęquitatem quod nullius eſt, inventori cedere decet, ne aliòqui ſi vetetur, dei munus ipſi oblatum invideatur; hinc modum dari oportet pręcidendis iurgijs, aut componendis ea de cauſa ortis. Divus Aquinas & eum ſecuti ſecundum evangelicam parabolam cenſent, eum qui ſciens theſaurum delitere locum ab inſcio emerit, nil ex invento ei impartiri teneri. Quid apud tribunal obtinere contenderent rabulæ dolum malum obiecturi, facilè eſt conijcere: non de probis iuris interpretibus doctis iuſtitiæ ſynceris patronis loquor, ſed avidis ambitioſiſque leguleis, quorum ſubtili & malefica vafricia preſſæ reipùblicę tranquillitas turbata laborat, ac fatiſcit. Verumtamen iuxta illam theologorum ſententiam ſatis convincitur, theſauri ius in loci dominum minimè competere, à quo locus vulgato pretio iuſtè potuit emi, ut recondita inventoris manerent: aliòqui non modo theſaurus, ſed vel eius actio valorem loci ſuperaret. Quid ergo iuris domino loci eſt? facultas ne reperiendi, quæ cuivis adeſt? an poteſtas arcendi alios ab ingreſſu loci, uti domus, vel ruris pręter itineris publici ſemitam fortè tranſverſam? At ſi quis exigua iniuria non violenter pręſertim, adverſus interdictum intret, de ipſa tamen tenetur, quæ & nulla eſt, ubi inhibitio deeſt. Nũ rationi conſentaneum eſt; ut iurgia ceſſent, quę tota exoriuntur avaritia, impotentia, invidentia, malitia domini locum occupatis; repertorem fortuitum dimidio theſauri fraudari, ſcientem inventorem toto dominis ceſ-

(Margin: 2.2.q.66. a.5.ad 2. — Mat.13.f. — Inſt. de rer. rũ divis. §. Theſaurus)

 ſuro?

ſuro? Ideo multi data opera invẽtum theſaurum totum etiam inventori vindicant. Fortaſsis moderata portione rixas ſedare ius civile valet; ad immodicã certè quantitatem inſtar pœnæ habentem, obligari quenquam amiſſa ſua acquiſitione ante iudicium latum, valde durũ eſt. Hoc forſitan, ut & alio nonnulla parum æqua in ciuilibus legibus ab ethnicis lata reſederunt, qui dei lumine deſtituti non in paucis errarunt, quæ ad naturalis iuris, ac theologiæ lucem dirigenda ſunt. Rom.1.4.

5. Cap. *Theologiæ autoritas.*

NVnc theologicæ autoritatis ac rationis vis conferenda eſt altiori conſyderatione, quòd theologia potiſsimùm autoritate divina fulciatur. Eſt autem theologia ſcientia de deo tractans, nẽpe in primis de ipſius ſubſtantia, dein de cæteris, quatenus ordinem ad ipſum habent, velut originale principium, finem que ſupremum, quò revocata dirigantur, ut inde oriuntur. At propriè theologia ſacra vocata, ut diſtinguatur à naturali agẽte de deo, & ad eum attinentibus, prout cognoſci queunt lumine nativæ rationis: eſt diſciplina quæ conſyderationem inſtituit eiuſdem, ſed ſub alia cognoſcibilis obiecti ratione ſeu conditione, nimirùm quatenus conſtare poteſt præſertim, divina primæ veritatis ſua myſteria præcipuè genuinam conditorum intellectuum aciem ſuperantia pãdentis teſtificatione palàm propoſita humano generi univerſo in ſupernaturalem fœlicitatem dirigendo. Vt autem liberales artes quæ alijs ſuperioribus ſubſunt, velut optice geometriæ, muſica etiam arithmeticæ, eæ quę communi mathematicę, principia è quibus ſua theoremata

mata deducunt ac demonſtrant, non oſtendunt ipſę, ſed aliunde certa prętituunt, uti præter communes animi conceptiones intellectui ſtatim perſpicuas, poſtulata obſcuriora, quæ claritate ſcientiæ anterioris elucidantur; immo & antecedentis contemplationis theoremata, quæ ab ea indicata ſequentibus principiorum loco ſunt: ſic theologiæ ſacra doctrina ijs quæ derivat, ac probat, principia ſupponit propria non oſtenſione, ſed ſupernæ fidei luce conſtantia, ſuperæ tantùm ſcientiæ beatorum evidentia. Ea verò ſunt catholica dogmata nuncupata ſanctis maximè biblijs contenta, & quæcunque numinis aſsimilia oracula itidem deprehendantur. Multa inſuper theologia de qua nunc agimus, naturalibus diſciplinis tractata ex ijs ſibi aſciſcit, non tamen ut propria, ſed extera, communiaque ab ancillantibus ſuppeditata, è quibus cum proprijs ſublimem doctrinam dilatet. Procedit autem ita magna parte, uti binis fidei axiomatis pręmiſsis complexionem concludat valde fidei dogmatibus accedentem cum ijs, quę varijs inde gradibus nullius exteri admiſtione deducuntur. Veluti hoc exemplo patere poteſt. Solus deus, nempe is, ac pręter eum nil quamuis abſolutam, uti ſcientiæ, perfectionem actu infinitam in ſe habet: quippè qum ſacro teſtimonio ipſe non habens finem, immenſus aſſeratur, condita verò omnia in pondere, numero, & menſura, utique limitata diſpoſuiſſe. At anima Chriſti creatura eſt, non deus; ſicut & tota humanitas aſſumpta, cuius pars eſt. Animæ igitur Chriſti perfectio ſcientiæ actu intermina non eſt. Antecedentium priori aſſertioni à Quintiliano intentioni appellatæ ſtabilimentum divinæ teſtificationis appo-

Li.5.theo. ad fin. Su. c.1.6. Baruc.3.c Sap.11.d Li.5.inſt. orat.c.14.

ſui, poſteriori aſſumptioni explicationem. Illatæ autem cõnexioni rurſus ſi adiũgatur, quęcunque deus pater habet, atque ita ſcientiam interminatam filio Chriſto eſſe, ut ipſius ore panditur: cõplexio rurſus colligitur, ſcientiam actu indefinitam Chriſto nõ ſecundum animam, ſed iuxta deitatem, quatenus divinum Verbum eſt, adeſſe. Ad hæc theologia plerũque procedit ex altero antecedenti fidei dogmate, altero pronuntiato naturali, ut connexionem ex utroque confectam claudat. Veluti ſi dicatur, Chriſtus habuit dum vitam mortalem ageret, corruptibile corpus humanum: at id ponderitatem nactum eſt: Servatori ergo vitam agenti mortalem ponderitas fuit. Cui concluſioni ſi dein pręiactę aliud ſubiungatur non modo fide conſtans aſſumptum, verùm & naturale, cõcluſa inde complexio iugiter per omnes gradus reſipiet cum placitis naturalibus divinam autoritatem, unde derivata eſt. Ac ſi adiunctum aſſertum naturale probabile tantùm fuerit, deductum valorem antecedentium haud ſuperans probabilitatem ſolùm ſortietur. Sin neceſſariò certum illud ſit, ſubinde que naturaliter evidens, uti fidei dogma contrà non evidens, licet certiſsimum ſit; collectum ex ijs planè certum neceſſaria nexus conſequentia evadet: quemadmodum & ex utris que fidei axiomatibus: evidens etiam emerget, cui principia evidentiâ ſint. Hactenus itaque ſacra theologia, prout ſuperiori felici evidenti notitiæ ſub nectitur, ſcienti evidenter ſubſequentes principia concluſiones, abſolutæ ſcientiæ perfectionem adipiſcitur: prout tamen in viatoribus ad beatam patriam tendentibus comperitur, illic abſolvendæ ſcientiæ inchoatio, ſive imperfecta ſcientia inde habetur, quòd princi-

Ioã. 16. b

pijs

pijs non claro, ſed obumbrato fidei lumine perceptis citra evidentiam, illinc manantia theoremata ij quãtumvis certa, non tamen niſi prẹter evidentiam, ſeu claram notitiam deprehendere valeant. Sacrẹ porro theologicẹ ſcientiæ ordine deducta digeſtio, ſicut & cuiusvis alius regularis diſciplinæ proceſſus, theoremata, quæ argumentando probat, aliter atq; ſua principia reſpicit, quãvis ſub eadem luce, obiecti que conditione cõtineantur. Attendit phyſice quæcunque ſpeculatur ſub naturali luce, ſubiecti que cui attributa eſt, entis mobilis ratione ſive prima primordia, ſive theoremata inde fluentia, illa tamen habitu principiorum intellectu dicto protinus intuetur, hæc verò habitu ſcientiæ collecta valore argumentationis, medio illorum illuſtrata. Sic ſacra theologia complectens propria principia, & ex ijs prodeuntia theoremata, cuncta contemplatur ſub dei ad eum que pertinentium conſyderatione, prout ſupernaturali primæ veritatis revelatione generaliter panduntur, nempe beatis clariſsimo gloriæ lumine, viatoribus ſub obſcuro fidei à primis ad ultima vim ſuam tendente. Sed principia ea ipſo lumine ſpectat è veſtigio, theoremata procedentia per medium principiorum conſtantia ſub idem extenſum lumen cadere cernit: quamvis aliôqui ſine aliorum medio ex templo ipſa ſub ea luce cõtueri valeat. At in viatoribus principia illuſtrantis fidei habitu protinus ſacra doctrina inſpicit, inde propendentia, ductaq; theoremata ſcientiæ progreſſu habitu que continuò attingit, non illico revelata luce fidei catholicẹ, univerſè primordialia dogmata ſtatim obtuente, licet per mediũ principiorum probata deductione theoremata radijs ex illorum luce diffuſis non proximè, ſed circũmactu contingat.

 tingat.

tingat. Quoniam verò diſciplinę digeſtio potius eſt eorum quę ipſa pręſtat, apetit que, quàm eorum quę ſibi pręſtituta ſupponit; ſacra theologię ſcientia propriè theorematum eſt, quæ collecta è principijs ratiocinationis efficacia concludit; fides verò catholica generalium dogmatum autoritate divina revelatorum: quorum iubari cognato luce ſua primitus cohæret, (ut adverſa contrà reſpuit) citra ſyllogiſsimos & argumenta; quamquam his medijs principiorum energia è circunſito fidei, divinęque autoritatis fulgore collectis conclusionibus ſparſum ſplendorem poſterius communicat. Hinc fit, uti ſacrę theologię theoremata & ſi non primùm propriè que ſicuti propria principia, poſterius tamen, & quadam tenus deducta vicinitate ſub fidei autoritatis que ſupernę ditionem recidant: eo que propius, quo minus naturalium aſſertionum vel certiſſimarum admiſceatur. Vbi enim antecedentia ſolummodo fidei dogmata ſunt; in collectione tantùm naturalis ratiocinationis vis apponitur: pręter quam, ubi naturale aſſertum adijcitur inſuper nativę lucis, ac rationis dilutior immiſtus vigor multiplicatur. Tametſi autem erroris periculum certitudo exacta excludit, eius nihilominus gradus ſunt pro rerum varietate ipſam efficientium, ut quò quęque immutabilior ſit, eo pręſtantiorem verę notitię certitudinem ampliori neceſsitate pręſtet. Ita in faſtigio certitudo divinę autoritatis ac fidei locatur, naturalis verò cognitionis merę cùm ſenſus, tum intellectus in ſede infima: interiectarum autem ex utraque conſtantium ea certitudo potior eſt, cui tantùm ex naturali ratione nexus conſecutio planiſsima immiſcetur: diminutior porrò quę prętereà placi-

tum naturale permiſcet. Talium enim evidentia nō rarò exilior eſt, quàm ut pleniſsima comprehenſione animum certum reddat, eò amplius, quòd expertus ſe falſum ſæpe, qùm minimè putabat, vix poteſt in reliquis de lapſu non pertentari, eſſeque ſolicitus, quę ſacra divinę autoritatis anchora firmata non ſint. Pro aſſertionum igitur huiuoſmodi diuerſitate adverſantes errores varie cenſentur. Infidelitas fidei opponitur, cuius uni pluribus ve dogmatibus error adverſus ſcienter admiſſus integri conſenſus pervicacia hęreſis habetur: atque ita hęretica eſt aſſertio, quę catholici fidei dogmatis certitudinem tollit: velut ſi Chriſtum verum hominem certò non eſſe à quopiam aſſereretur, qualis aſſertio ab animo hęreſi infecto ſolet oriri. Naturalis error aſſerto nativa luce noto contrarius eſt, ut ſi totum non maius eſſe ſua parte diceretur. Theologicę ſcientię concluſioni error oppoſitus ſuam aſſertionem contradicentem non uno nomine inſignit, ita ut ſapiens hęreſim propriè nuncupetur, ubi concluſio è fidei tantùm dogmatibus conficiatur, erronea vero, ubi è fidei ſacrę, naturaliſque rationis pronuntiatis derivata confletur. Prioris exemplum erit, Animę Chriſti ſcientia interminabilis actu ineſt, cuius oppoſitam aſſertionem è duobus fidei dogmatibus antea deduximus. Nomenclaturę autem cauſa conſentanea eſt, quòd talis proximè fidei dogmati non adverſetur, ut hęretica rigidè dicatur, ſed ex conſequenti, circumituque, quippè cùm iuxta dialecticę apertam vim ex utrovis antecedentium dogmatum aſſumpto adverſam alteri reliquo aſſertionem hęreticam inferat, quò meritò hæreſim ſapiens undique, uti trahens appelletur. Poſterioris

rioris exemplum erit, Servatori mortalem vitam agen-
ti ponderitas non fuit inſita iuxta corpus humanum aſ-
ſumptum, cuius adverſam aſſertionem è fidei dogma-
te, naturali que aſſerto ſuperius collegimus. Nuncupa-
tionis autem attributæ cauſa qualitati eius conſona eſt,
quòd ea non modo fidei dogmati non proximè proti-
nus ve adverſetur, ita ut hæreticæ rigore cenſeri debeat,
ſed nec ita conſequenter, ut ex utrocunque antecedētium
adiuncto cōtrariam reliquo aſſertiorem hæreticam om-
nino inducat. Intentioni namque appoſito pro aſſum-
ptione antecedente fidei dogmate, non niſi alteri natu-
rali oppoſitum naturalis erroris infertur; appoſito verò
antecedenti naturali placito, colligitur quidem reliquo
antecedenti fidei dogmati adverſans aſſertio hæretica:
verùm nō è ſolis fidei dogmatibus, ut vel hæreſim prorſ-
ſus ſapiens propriè notetur, quin potius è naturali aſſū-
to, in quod inficiandum ex incommodo cōſequenti re-
ſiliri valeat. Quapropter aptè aſſertio talis erronea vo-
catur, quòd vel errorem naturalem latius, vel fidei ad-
verſum invehat, quo claudicare magis aſſertor putatur,
quàm in ratione naturæ cunctis evidenti hallucinari: eo
que potius quàm naturæ, repugnare autoritati divinæ,
cuius vim concluſio reſipit, ampliusque è duobus catho
licæ fidei præmiſsis illata. Vtroque autem modo cōcluſa
per theologicam diſciplinam ecclesiaſtica definitio de
qua ſuo loco inferius agetur, decernere ſuevit ſæpe catho
licę fidei dogmata deinceps tenenda, quę iam in princi-
piorum ordinem de cętero concedant. Tale eſt, Spiritus
ſanctus à filio ęquè ac patre procedit, contentum agnitū Simbolū. Conſtit. 1.
in ijs unde neceſſario colligitur, quæ ſacræ ſcripturæ te-
ſtimonio traduntur, nimirum; Omnia quæcunque ha- Ioā. 16.
bet

Ioā.15.d. bet pater, mea, inquit filius, ſunt: at Spiritus ſanctus à pa
tre procedit. Tale rurſus, Chriſtus habet duas volunta-
Synodus Cōſtant 6 tes divinam & humanam, ductum'é ſacrarum literarū
Phili.2.a dogmate, Chriſtus in forma dei extans paria deo habēs
Heb. 2. b iuxta Paulum ac ſimul homo perfectus debuit per om-
d.ſi.4 d.ſi. nia fratribus aſsimilari abſque peccato: & aſſumptione
naturali lumine cognita, divinæ intellectuali ſubſtantię
propriam voluntatem inſitam eſſe, rationabili que hu-
manæ naturę propriam ſuam voluntatem ineſſe. Atqui
catholicæ eccleſiæ nunquam theologiæ ſcientia defuit.
Eius enim primam originem apud ſanctorum biblio-
rum conditores videre licet, qui ut et ipſius nobis docu-
Sul.2.c.7 menta præberent, ratiocinationum ſæpiſsimè conſeque
Su. ca. 1. las texuere, quamvis autoritas divina non minus conſe-
quentia, quam antecedentia vel ſeorſim aſſerta certa red
deret. Dein iugiter ſuccedentes eruditiſsimi ſacræ reli-
gionis proceres ab illis iacta eiuſdem diſciplinæ ſemina
coluerunt, quorum ope adiuti ſcholaſtici vocati theolo-
gi, cum primis divinus Thomas Aquinas diſcuſsione
aſsidua, ſtudio, induſtria que ipſam tandem in ſcientiæ
artificium, ſummæ que compendium redegere. Hæc
ſacra doctrina interdum catholicæ fidei dogmata mu-
tuis cōſequijs deducit, ut qui alterum admittit, erga col-
lectum inde alterū ſtabiliatur: tanto que abeſt ut ſupre-
mæ autoritatis vim debilem ducat, ut potius ex ea in an-
tecedente micante radios validos ad conſequens uſque
luſtrandum ſtatuendum que in animis producat. Sol-
vit præterea divinæ veritati adverſantium argumenta
etiam eorum qui nullum catholicę fidei dogma conce-
dant, utens ancillantium diſciplinarnm naturali opera
pro comperto habens vero verum non contradicere, ac

 ſubinde

ſibi nde divinæ autoritatis certiſsimæ veritati adverſum demonſtrari verè non poſſe, ipſiusque ſi quæ ſint argumentationes fallacijs necti, ſolutionem que ſubire. Adhibet ad hæc ſæpè ſacroſanctis dogmatibus elucidandis è communi ſenſu, intelligentia que naturali ſumptam nõ tam apodicticam, quàm expoſitoriam explicationẽ: nonnunquam ſuadendis, inſinuandisque probationes à ratione natura que petitas. Non tamen eius eſt mens, ut dogmata ob naturalem oſtenſionem præcipuè teneantur, poſthabito firmiſsimo ſummæ autoritatis potioris fundamento: quin potius ut repugnantibus pudore ſub luce patefacta ſuffuſis, imbecilles ſuaviter quaſi manu ſuffulti ad fidei adyta inducantur, fideles que confirmati contineantur in ijs libentius non imperante humana ratione, ſed adminiſtra in obſequium fidei præſtantioris ſedulò ſe attemperante. Nullum denique ſacra theologia non movet lapidem, uti dogmatum myſteria illuſtrata, quod expoſitione, deductione que tum præcedente, tum & conſequente contingit, ſolidiſsima omni modo, acceptiſsima que exhibeantur. Quo circa etiam nõ pauca de ijs agit, quæ naturali ſcrutatione inveſtigari queunt, veluti de divinæ ſubſtantiæ attributis unitate, omnipotentia, ſapientia, bonitate, beatitudine, de humanæ animæ immortalitate, de virtutibus, ac vitijs: in ijs momenta omnia rationis expendens, ac ſupremam autoritatem præſtabiliorem ſuperducens. Ita enim & ijs conſulit qui minus intellectus acie nativa valent, aſſequunturque, quibus uti talia ſuſcipiant, autoritas ſuperna neceſſaria eſt; & ijs qui amplius valent, ut conſummatiorem notitiam ſuppeditet è ſublimi revelatione multa reſerante, quæ genuinum acumen per ſe vel Su.l.1.c.13

nullo

nullo modo, vel obſcurè nimis, atque tenuiter depre-
Li.12, Meta.t. 31.51 hendere circa præcipua quiret. Atqui philoſophorum
Eth.li.10. princeps celebratus altiſsimam deo ſcientiã tribuit; eius
tamen providentiam celſa luce deſtitutus, extenſam ſo-
lùm ad cœleſtia uſque perſtringit, vt ipſe aliquoties in-
De placit philoſ.li.5 nuit, & Laertius Diogenes aperte prodit. Nihil demum
alienum à ſuo inſtituto facit, ſi conſyderationes tales ſuis
proprijs prævias, atque ita proximè ad ſe pertinentes au-
toritati revelantis numinis adiungit: immo inſuper iure
ſuo ſicuti cæteræ diſciplinæ poteſt quę ſuis comproban-
dis, perſuadendis, corroborandis opportuna in antea-
ctis doctrinis non exactè tradita ſint, ſpeculari deinte-
gro, ex illis que, quarum vel germanæ ditionis extent,
deducere, ac ſibi velut affinia ob uſum agnatum vin-
dicare. Sic in muſica theoremata arithmetica, in pon-
derali diſciplina etiam geòmetrica peculiaria propius
adhibenda monſtrantur. Rurſus theologia non ſem-
per ſtabili ſcientiæ comprehenſione utitur, ſed è pro-
babilibus quandoque probabilia colligit, quæ ſatis ſint
in multis ad ſalutem perpetuam haud potiſsimum ne-
ceſſàrijs. In ijs varias opiniones fert, neque quenquam
ſtringit, quo minus quod probabilius appareat, am-
Seſ.24.c.1 refor.mat. plectatur. Velut ante pręſcriptum à Tridentina ſyno-
do matrimonio ut quidam, non omnes cenſent: inter
pręſentes contrahendo neceſſariũ modum; inter doctos
Cai.inficiatur. opuſc. 12. controverſum erat, an cõiugium inter abſentes pactum
initiumq; ſacramentum eſſet. De his nõnulli aſſueti uni
aut alteri ſcriptori, nec lectione multi iuga exerciti teme
rè pronũtiare ſolẽt ſtatim dãnantes adverſa pręiudicatę
opinioni, qua imbuti à principio perſuaſi ſunt, nec ſcho-
lę opinationes à ſtatis conſtantibus que dogmatibus

Dd 2 eccleſię

eccleſiæ ſecernentes. His quid aliud facias quàm eruditionem, ac melioram mentam optare? Verùm ut legitima diſcretio emergat, poſt ſummam autoritatē numini teſtatorum catholicę fidei dogmatum, communicatam illinc derivant ſcita theologica inde collecta, priori loco per ſolam ratiocinationem, poſteriori, aſſumptis naturalibus placitis deducta: in quibus potius naturalis nexus, conſecutionis que neceſſaria vis, quàm colligentiū autoritas attenditur. Vbi autē argumenti neceſsitas omnino nō urget, ſed pbabilitate res agitur, quid amplius ſcholaſtici theologi præſtare queant, quàm probabilem ſententiam non exacta ſubinde certitudine nixam? Cæterùm ea pro aſſeverantium pondere, nòn numero autoritatem ſumit eo ampliorem, quo aſſertores graviores, probatiores que nacta fuerit: præſtantiorem certè, quàm quæ ab ethnicis philoſophis vel moralibus proveniat, quibus fideles probi theologi anteferendi ſunt, iuxta lumen utique divinæ revelatiouis verſantes. Solenne vero theologis etiam in his eſt argumentationes ab autoritate non modo philoſophorum, verum & ſanctorum veterum doctorum aſſumpta ducere, unde ad cōcluſiones vis autoritatis permanans accedit eo maior, quo illi ſanctitatis eruditionis que priorem laudē, quàm poſteriores imitatores, dictis que ob id ſuis gravius pondus tulere.

6. Cap. *Veterum doctorum autoritas.*

DE autoritate igitur conferenda iam tractandum eſt priſcorum qui virtute doctrina que in ſacris literis, & catholicę fidei dogmatibus explicandis, exerendis que prę ſignes enituerunt. Quæ cùm ijs prima cura fuerit, celebritatem

tatem quę dederit, in eo negotio ſe prę̨ſertim ipſorum
autoritas effert. Vbi vero de alijs quaſi per tranſennā con
ſyderationem admiſcent, vel tanquam aliud agentes tra
ctant, quæ philoſophica ſunt, aut in univerſum naturali
luce continentur: non aliter de ijs cenſendum eſt, atque
Su.c.1.4.3 de philoſophis, & humanas diſciplinas nativa ratione
ſpeculatis: niſi quod in moralibus autoritate antecellūt
propter virtutem latiſsimo intervallo ſublimiorem ſa-
pientię adiunctā iuxta ſuperius indicata. At ubi propria
in arena verſati ſacra biblia, & fidei dogmata pręcipuè
ad animi ſalutem aſſequendam ſpectantia ediſſerūt, ma-
gnum eorum dictis pôdus ineſt, qui proceres in religio-
Eph. 4.6. ne habiti poſt apoſtolos, prophetas, evangeliſtas, paſto-
res doctores dati ſunt à Chriſto iuxta Paulum ad eccle-
ſiaſticam ędificationem ſanctorum conſummandam.
Su.l.1.c.11 li.2.ca.5. Quāquam enim improbis interdum tributum prophe
tiæ donum comperitur, cui ſacræ ſcripturę prophetico
lumine, inſtinctuque latę interpretatio, expoſitioq; ger
mana luce ſupera communicata egens accedit: nihilo ſe-
cius pravorum, quibus in proclivi eſt velle mentiri, vitia
ſerere, virtutem profligare, difficulter nec iniuria, fides
habetur in ijs quę non rationis vi, ſed teſtimonij momē
to nituntur. Iccirco deus ſalutis electorum curam gerēs
probatiſsimis quibuſque oracula ſua in publicam noti-
tiam edenda conceſsit, nec niſi pauca talia iniquis velut
Deu. 24.a ca. 25.a. Balaam & Caiphę permiſit, quę nobis tamen certa divi
Ioā. 11. g no alio teſtimonio ſuo per probatiſsimos Moſem &
Ioannem prolato reddidit. Nam licet divina teſtificatio
proprijs numinis indicijs ſignis que inſiſtat, nôn huma-
Sap. 8.a. nę legatorum autoritati; nihilominus qui cuncta ſuavi-
ter diſponit, eos potius delegit myſteriorum ſuorū nun

 tios,

ios, qui ſibi virtutum ſimilitudine propriores eſſent, per quos ea congruè alij tutò ex omni parte acciperent, ne ſolidiſsimæ veritati vel ea ſecuritas deforet, quę omnino hęſitationem imbecillis ſuſpicacibus evellere valeret. Atque hîc latius emolumentum, & congruitatis decor amplius quàm neceſsitas ſpectata eſt, ubi autoritas divina nuntijs addita certitudinis culmen legationi proximè ſuggeſsit. Verùm ubi teſtatæ numini veritatis enarratoribus autoritas eius non protinus præſens, ſed eminus affulgens iubaris ſui quandam participationem affundit; multo magis doctrinæ comprobationi probitas doctorum explorata neceſſaria eſſe mõſtratur. Quapropter deo ſemper curæ fuit eccleſię tales magiſtros ſufficere, quibus in ſupernæ diſciplinæ expoſitione myſteriorum altam profunditatem explicante ſine formidine fraudis, & erroris diſcrimine credi poſſet. Quamvis autem non ex uno quolibet omnia, è plurimis tamen qui hactenus iugi ætatum ſucceſsione præceſſerunt, mutuò ſubſidio, collatione que deſumi queunt. Perpetim ſiquidem profectum eſt, & multa quę prius inexplorata fuerant, ſequentium diligenti ſtudio patefacta ſunt. Non pauca etiam priſci adverſa inter ſe ſenſere, quę nõ modo ſunt ex eorum numero quę in utrãque partem diſputata probabilitatem ſortita utrolibet verſum ſequi poſsis: ſed & illorum de quibus quondam ſine pietatis religionis que periculo ambigebatur; poſtquam autem eccleſię definitione determinatum eſt deinde quid fide tenendum ſit, iam ſine incolumitatis ſpiritualis iactura dubitari ſcienter nequeat. Inſuper ipſi anteſignani primęque claſsis doctores ſatis multa minus caute à ſe prodita correxere, ut in apologijs Hieronymus, Auguſtinus in retracta- Ad Ruffinum.

tractationum libris; quorum qui ſepultas favillas volu:-
Gē.c.9.d. rit excitare, ac verenda veluti patris Noe cum protervo
Cham retegere, deteſtatione ſimili, & ignis ſui confla-
Vincentius Liriaen. gratione dignus fuerit, ut qui non patres recta monen-
tes imitari, ſed humanos errores abijs præmõſtratos am
plecti malit. At in quibus correcti emendati que à quo-
quam idoneo non cognoſcuntur, unius, aliquorum ve
ſententia, etiam alijs aliud ſentientibus, probabilitatem
ſuppeditat, quam ſequi non iniuria poſsimus, eò amplio
ris autoritatis, quo autores eruditores, ſanctiores que
S. Th. 1. p. q. 1. a. 8. ad 2. ſunt agniti. Hinc tanquam ex proprijs probabilibus ar-
Su. c. 5. ad fin. gumenta item probabilia ſcholaſtici theologi ducũt, &
enarratores neoterici ſacrarum ſcripturarum probabiles
expoſitiones, à priſcis ita mutuati teſtimonium, ut viciſ
ſim aſtipulati comprobationem plurium atteſtatione re
liquis confirmatiorem in poſterum tranſmittant. Qua
de cauſa recentiorum ſtudia ſcripta que ſedulò veſtigijs
patrum inſiſtentia non modo ſupervacanea non ſunt,
ſicuti lividi momi ferunt cũcta ætatis ſuæ ſuggillantes,
quin potius grande operæ pretium præſtant, dum anti-
quorum lampada ſuccedaneo curſu ſuſcipientes ab ijs
invitati ſacram doctrinam elucidantes amplius, auctio-
rem poſteris tradunt. Porrò veteribus plus autoritatis
tribuitur, uti magiſtris, à quibus doctrinam ſequentes
hauſerunt, utq; propioribus continenti ſucceſſu apo-
Rom. 8. d. ſtolis primitias Spiritus almi adeptis, unde iugi tradi-
tione viciniore clariorem notitiam myſteriorum aſſe-
qui valuere: tum etiã quod ob ſanctitatis, ac ſapientiæ ce-
lebritatem receptam iuxta lumen divinæ revelationis,
quam verſarunt, propius inceſsiſſe, & numinis ductu
illuſtratione que fuiſſe acti exploratò crediti potiorem
ſecuri-

ſecuritatem à deceptionis metu tutiorẽ cęteris præbent. Cùm tamen hîc intra probabilitatis limites ſiſtatur, nec ad exactè neceſſariæ probationis, & certitudinis abſolutæ integritatem perventum ſit: patet longè infra divinæ autoritatis culmen, & conſummatiſsimam certitudinẽ, huiuſmodi ſanctorum doctorum autoritatem ſitã eſſe, licet alijs hucusque à principio libri huius expenſis prę lata vicinius ad illius celſitudinem accedat. Id autẽ multis in locis divinus Auguſtinus[b], & poſt eũ Thomas cõfirmavit. Ac meritò, cùm ſententię quoque diverſę, oppoſitę que probabiles ad ſe trahant, atque rem in ancipiti conſtituant, utri tandem adverſorum firmiſsimæ veritatis certitudo contingere debeat, qualis eccleſiæ ſynodica definitione prompta nonnunquam placita quibuſdam veterum confutavit, contraria ſanciens. Quemadmodum Africanum Cypriani decretum de baptizandis denuo ijs, qui eſſent ab hæreticis baptizati, oppoſito ſtatuto per eccleſiæ catholicæ generaliem determinationẽ exploſum eſt. Eſt adhæc univerſæ eccleſiæ, ipſius que potiſsimùm præſidis vicarij Chriſti diſcernere, ac fidelibus dein aperire qui vitæ, fidei, dóctrinę que ſynceritate prę diti probandi cunctis ſint, ad quorum normam in diſciplina inſtitui, ac mores ſuos affingere alijs tutum ſit. Sic Gelaſius pontifex in ſynodo Romana probavit opera Cypriani, Baſilij, Ambroſij, Gregorij Nazianzeni, Hieronymi, Ioannis Chryſoſtomi, Auguſtini, & aliorum, quorũ integritas in religione pietatis, ac doctrinæ iuxta ſublimis ac mõdeſta, parata ſicubi exorbitaſſet, eccleſiaſtica cenſura emendari, digna iure oſtenſa eſt, quæ comprobata fidelium inſtitutioni formandæ proponeretur. Multo quippe aliter Gelaſius ſanctorum opuſcula doctorum,

b Ad Hie. epiſt. 19. & 7. 48. 111. lib. ad Vin. Vic. 2. li. 2 bap. cõtra Don. 3. c. princ. li. 3. Trin. Dec. d. 9. 1. p. q. 1. a 8. ad 2.

diſt. 15. ca. Sancta Romana.

ctorum, atque canonicas ſcripturas ſacroſanctas ſuſcepit; in his dei teſtimonium ſuſpexit, in illis ſervorũ eius; in ſacris libris supernę religionis fundamentum immutabile agnovit, in alijs multa inter ſe variantia quatenus fidei ędificationi cogruerent, amplectenda; in arcanis literis ſummã veritatẽ erroris prorſus expertẽ veneratus eſt, in aliorũſcriptis & notavit alicubi errata, & falſitatẽ latere poſſe deſignavit; obſervavit tamẽ plurima divinę religioni conſona; & diſſentanea quæ forent, averſantẽ, correctionique ſubdentem animum pientiſsimum exoſculatus eſt. Non negat inſuper orthodoxorum omnium doctorum ubivis per cuncta ſuccedentia ſæcla pollentium conſenſum de quovis ſanctæ fidei dogmate, ac ſubinde ſacræ ſcripturæ ſenſu apertè, perſeveranterq; mutuò prorſus concinentem, haud ſecus quàm univerſæ catholicæ eccleſiæ, quæ columna eſt & firmamentũ

1. Tim. 3 d veritatis, conſenſum eſſe attendendum, cui ſit omnino

Seſ. 4. c. 2. auſcultandum. Quare iure optimo concilium etiã Tridẽtinum, ad coercenda petulantia ingenia decrevit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus in rebus fidei, & morũ ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinẽtium ſacrã ſcripturã ad ſuos ſenſus contorquens contra eũ ſenſum quem tenuit, & tenet ſancta mater eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione ſcripturarum ſanctarum; aut etiam contra unanimem conſenſum patrum ipſam ſcripturam ſanctam interpretari audeat. Huius autem ſententiæ legitima cauſa eſt, quòd cùm per ęvum omne religionis proceres virtute ac ſapientia inclyti præcipua ſint eccleſiæ univerſæ membra, concors eorum conſenſus de ſpectantibus ad ſupremam diſciplinam ipſius iam eccleſiæ catholicę totius lapſui er-

roris minimè obnoxię conſenſio eva ſit. Atqui cuncti Su.li.1.ca. 14.
fideles adulti ſive ſuperiores, ſive minores actu explicito
fidei articulos vocatos credere tenentur: erga cętera
ſcripturę ſacrę, doctrinęque divinę cui fidem ſpondent,
autori deo teſtanti ſecundum Apoſtolicam inſtitutionem
ſe credere profeſsi, ut ſuperius explicuimus; ſat eſt
inferiores paratam offerre mentem, ut explicitè credãt,
qũm ea in huiuſmodi ſuprema diſciplina contineri conſtiterit:
at maiores, ad quos pertinet cęteros inſtituere,
pleniorem eorundem tenentur habere notitiam, ea que
ſubinde explicatius pro cuiusque gradu, & officio credere,
quò ad ipſorum perſpectam claritatem rudiores
in difficilioribus, quę ignorant, recurrere queant. In his
ergo fides eccleſię totius quovis ſęculo magiſtrorum explicata
fides eſt; in qua ſimpliciorum fides implicita cõtinetur
ſynceriter credentium iuxta eorum normam
prout ipſi doctrinę ſupernę adhereant; haud illigata fidei
uni aut alteri, qui à recta via deficere queat, ſed pręceptorum
communitati adiuncta, qui nullo ſęculo defuturi
ſunt ſecundum apoſtoli ſententiam, & Servatoris Eph.c.4.b Luc 22.d
promiſsum in Petro eccleſię oblatum, fidem ei nunquã
defore. Quia verò qui fuerint recti ſingulis ętatibus inſtitutores,
non cunctis ubique conſtat, ij demum fuiſſe
indicantur, qui à ſacrorũ bibliorum conditoribus uſque
per omnia ſuccedentia iugiter ſecula in eandem religionis
diſciplinam unaminiter conſenſiſſe deprehenduntur.
Alioqui quo alio modo explicanda ſanctę religionis
myſteria palã, publicè, certò patere poſſent? aut qui
commodior Lydius lapis ad eiuſcemodi comprobationem,
quàm patrum omnis ęvi conſona conſenſio
ab eo quivit offerri, qui non diſſenſionis, ſed pacis deus 1 Cor.14.f
eſt?

eſt? Poteſt ſanè in explicatione fidei dogmatum reconditiorum pręſertim nō cunctis obviam propoſitorum claritas perenniter augeri uſque ad lucidiſsimas faces eccleſiaſtica definitione pretentas: eadem tamen rei veritas vario ſub ſplendore fidelibus oblata fuit. Valet itidem ſacrarum literarum inexhauſta profunditas quibuſvis locis amplius perpetim patefieri: in eandem tamen divinę autoritatis veritatem ſive eminus, ſive cominus ſpectatam priſci poſterique ſpeculatores convenerunt, ita ut nuſquam is eccleſię conſenſus falſum divinę ſcripturę ſenſum uſurparit. Sed & ut multiplicem Su.li.2.c.8 ſenſum ſanctę ſcripturę ferunt, ſi cuiuſpiam loci nova intelligentia retegatur à recepta maiorum non diſcors & adverſa, quę falſa foret, verum diſtincta, oportet nihilominus ut cum eorum alibi expoſita mente conſpiret, quod ſtudioſis facile liquet, ne ſi omni ex parte diſsideat, falſa per ſe relinquatur. Conſenſus itaque doctorū omnium antecedentium, totius iam eccleſiæ redditur, eiusq; ob id, nō tantùm ſingulorū autoritatē ſubiens divinę cōferenda ſub illa eſt paulo poſt ſuo loco tractāda.

7. Cap. Conciliorum autoritas.

INterim conciliorum autoritas, ac pręſulum excutienda eſt, quoad inſtituto ſatis ſit, & comparāda prius iuxta ordinem ſuſceptum. Concilia verò ſecundum frequentem iam loquēdi uſum cōgregationes ſacerdotales intelligūtur, in quibus ad fidelis populi mores religionéque ſpectantia ꝑ varia temporū neceſsitate à pręfectis ſtatuūtur. Ea cōcilia ſive ſynodi multifariā diſcriminātur. Synodi vocatę diœceſanę, ut ab inferiorib⁹ ſenſim aſcēdamus, ſunt, quibus in unaquaq; diœceſi collectis presbyteris, & alijs

eccleſiaſticis miniſtris ad ipſam pertinentia per propriũ
epiſcopum de communi ſententia ſanciuntur. Provin-
ciales autem ſunt, in quibus provinciæ cuius vis evoca-
ti epiſcopi cum metropolitano ad ipſam attinentia de-
cernunt. In quibus porrò ſtabiliuntur convenientia to-
tì cuilibet nationi, ſive regioni velut Hiſpaniç ab ipſius
epiſcopis congregatis, ac metropolitanis, eorumque
primate, ea concilia provincialium potiſsima, nuncu-
pata nonnullis nationalia ſunt, qualia multa Toletana
fuere. At generalia concilia habentur, quæ generali evo
catione epiſcoporũ celebrari ſolita de cauſis præſertim
univerſam eccleſiam tangentibus ab eius univerſali prę
ſide Chriſti vicario definitionem iudicio aliorum aſsi-
ſtentium epiſcoporum aſſentiente ſuſcipiunt. Eiuſmo-
di concilio ſi ſummi pontificis, nempe capitis autoritas
abſit, non iam appellationem abſolute generalis, ſed cũ
acæphali additamento meretur. Intermiſsis itaque nũc
abſolutè generalibus, de cæteris agamus. In cunctis aut
de fidei dogmatibus diſcernendis tractatur, aut de ſub-
iectorum fidelium eccleſiaſtica gubernatione ad boni
religionis promotionem, cultu, obſervantijs, coercioni
bus dirigenda. Atque de his poſterioribus ſanctiones
ferre iuriſdictionis munus eſſe patet, & ijs propriè con-
gruere, qui regendis ſubditis fidelibus præpoſiti ſunt,
uti epiſcopi paſtores præfecti. Quo circa talia ſynodi cu
iusq; ſtatuta cœtum eccleſiaſticũ ſub ditione ſuperiori
cõcilium ſtatuente ſubiectum tenent, alienum non ob-
ligant, nec in parem poteſtatem imperium habent: quo
minus per parilem novis editis prout variatis rebus u-
ſus ſit, mutentur. Temperantur autem omnia hæc aut
vim ampliorem recipiunt per ſummi pontificis ſupre-

mam dignitatem, cuius decreta univerſis fidelibus uti ſubditis modum præfigere poſſe conſtat. Cùm igitur apoſtolici antiſtitis imperanti autoritati hæc ſynodorũ ſubſit, ſub illius collatione ſuo loco conſyderanda cum autoritate divina comparabitur. Verùm dogmatum fidei declaratio, qualia maximè abſtruſiora occaſione factionum diverſis plagis tempeſtatibusque exortarum in diſceptationem cadere cõtingit, huiuſcemodi orthodoxis ſynodis diſcuſſà propoſita que, itidem atque catholicorum doctorum autoritatem probabilem ſortitur. Nam & in ijs concilijs patrum ſententiæ conſueverunt inquiri, expendi, eligi, & in ſacra doctrina eruditiſsimi quique in conſultationem aſſumi, quorum ſecũ conſenſum ferunt. Eò autem ampliorem probabilitatẽ per ſe offerent, quo probatiorum conſeſſus, ſanctis que doctoribus conſentanei magis habiti fuerint. Certitudinem quippe rectè explicatæ fidei exactam vel unum tale, vel nonnulla concilia non ſeorſim præſtant: cùm aliquot iam à fidei ſacræ regula deviarint, ut generale ſecundum Epheſinum, provincialia Mediolanẽſe, Seleucianum, & Carthaginienſe ſub pręſide Cypriano martyre, quem tantum virum cum octoginta religioſiſsimis epiſcopis deus labi, atque ab errare commonitionis noſtræ cauſa permiſit; & alia, quorum labem ſynodica multo potius ſubire, atque incurrere poſſe perſpicuum eſt; quamquam in ijs rarò ſueverunt fidei generalia negotia ventilari. Cæterùm horum conciliorum in ſacra doctrina conſenſio cum priſcis cunctis ſanctis doctoribus concinens, in univerſę iam eccleſiæ cõſenſum verſa pariter ſub eo contenta cenſenda erit. Quæ pręterea cõcilia cuiusvis generis horum ſive ſingula, ſive plura à

Leo. epiſt. 32. Hi. ecc. li. 10. c. 20. hiſt. trip. li. 1 c. 34. Aug. de bapt. contra Dona. li. 3. ca. 18.

Su. c. 6. §.

ſummo pontifice cõfirmata comprobationem ita ſedis apoſtolicæ adepta comperiuntur, ampliſsimam inde firmitatem, certitudinemq; aſciſcunt; at non per ſe ſeorſim, ſed ex adiũcta vicarij Chriſti autoritate graviſsima, de cuius pondere mox ſpeculationem ſubiũgemus. Sic à Petri ſucceſſoribus conſtabilita ſunt cõcilia generalia Nicænum à Sylveſtro, Tridẽtinum noviſsimum à Pio quarto, provincilia Gangrenſe, Ancyritanum, Neocæſarienſe, Sardicenſe, Aphricanum, Carthaginienſia à Leone quarto, prçter illud Cypriani, & ut ſynodici ſit exemplum, epiſcopale Complutẽſe ſub Toletano præſule cuiuſdam vxamenſis occaſione de clavibus eccleſiæ, ac pœnitentia ſuperioribus annis autoritate ſedis apoſtolicæ à Sixto quarto fultum. Hanc vicarij dominici confirmationem cuncta orthodoxa concilia expetierunt; recognoſcentia utique ſtabilitatem conſummatam inde ſuis definitionibus provenire, alióqui ſolido robore carituris: quemadmodum Nicænum à Sylveſtro Romano pontifice, Chalcedonenſe à Leone magno, ſexta generalis ſynodus a Leone tertio, & aliç à ſui cuiuſq; temporis pappa nominato petiere, quas fuſè noſter Torquemada præſtes cardinarius proſequitur. Hac ſanè confirmatione concilia generalia, talia evadunt abſolutè, quæ deſtituta in acçphalorum loco relinquerẽtur: quanquã & ante comprobationem ut eo gradu generalia legitimè ſint, plura exigunt. Ea verò regulariter ſunt, generalis epiſcoporum evocatio à ſummo põtifice indicta, nó ab eo qui certus domini vicarius ſit, inhibita, revocatave, ac proinde in irritum deducta: dein generalis epiſcoporum congregatio, ita ut ne maior meliorq; prçſulum fidelium provinciarũ pars abſit, denique ubi ſummus

Ep. Syl. ad Nic. conc.

D. 20. c. de libellis.

Ep. Nic. ad Sylv.

Ep. Chalc. cõc. ad Leo. 59.

Epi. Mart. epi. Leo. li. ſũ. eccle. 3. c. 6. 8. 31

pontifex non adſit, ipſius legati, apocriſariorumve Romanæ eccleſiæ præſentia, ſeu præſidatus, quibus ſupremus antiſtes inſtitutionē ac mandata pręſtituere ſuevit, ad quorum amuſsim, non cōtra, ſuam rectè delegatam functionem exequantur. Hunc in modum concilium paſtorum à numine iniunctam gregis curam gerentium collectione legitime cōgregatum Spiritus ſancti ductu ad ovium procurandā ſpiritualem utilitatē habetur univerſalem eccleſiā virtute cōtinens, ac iure repręſentās, & exprimēs. Tot enim requiri ratio ipſa rei, & antiquorū ſententia indicat. Regulā nāque eccleſiaſticā iubere, ne

Li. 4. hiſt. trip c 9. huiuſmodi concilia pręter ſententiā Romani pontificis

epiſt. ad O- celebrentur, Socrates in hiſtoria tradit, Iulius pōtifex á

rietales. ep. ad Antio. h. Nicęna ſynodo definitū aſſerit, Marcellus id apoſtolis

Act 1.7. Act. 6. aſcribit: cōcilia itē plurima velut generale octavū, & ſe-

96. d. cbſi. ptimum, Romanum ſub Symmacho, Lateranenſe ſub

Seſſ. 11. Leone decimo aſſeverāt. Loco verò ſummi potificis legatos inſtitutos pręeſſe oportere, ut quorū pręcipuū ſuf-

17. d. c. Regula. fragiū ſit, Iulius Romanus epiſcopus oriētalibus ſcribēs teſtatus eſt. Eiuſmodi generali cōcilio quovis legitimè congregato Martinus quintus in fine Cōſtantienſis univerſalem eccleſiā repręſentari definivit. Ea verò ſecun-

1. Tim. 3. d. cundum apoſtolum columna & firmamentū veritatis eſt. Vnde colligitur ob verā repręſentationē univerſum conciliū in fidei veritate decernēda errare non poſſe, qđ ſit legitimè congregatū. Ex quo nonnulli cōficiunt, ſic determinata ſolidā certamque autoritatē nanciſci, priuſquam à Chriſti vicario denuo confirmentur. Sed quum legitima congregatio ſuppoſita, quàm plurima poſcat, quæ nec præſtari facile, nec an præſtita ſint, diſcernere, in promptu ſit, neque cuivis ex officio conveniat:

con-

conſtãtiorem aliam definitorum normam, nempe Romani pontificis comprobationem adhiberi operepretium eſt. Idque opus eo magis eſt, quód concilij cuiuſq; nomine decreta edita non ſemper omnium convenientium ſuffragijs, ſed maioris plerumque partis definita ſunt, cui etiam ſi legati Romani accedant, ea parte ſine altera univerſa eccleſia non repræſentatur, toto nimirũ concilio expreſſà: fieri que poteſt, ut ſicut maior numero, non valore totius eccleſiæ pars, ita ſynodi generalis in dogmate fidei erret, altera potiore rectè ſentiẽte, cùm univerſitas integra de errare non valeat. Ne igitur erroris timor, ac dubitatio reſtet, notior ſucceſſoris Petri certa confirmatio neceſſaria eſt. Immo verò ſi quo caſu cũctis apertum foret concilium prorſus legitimè congregatum, celebratum que eſſe, atque ab omnibus ſuffragatoribus unanimi conſenſu aliquod fidei dogma declaratum, ac definitum fuiſſe: cenſet poſt ſuperiorem præſtitem cardinarium alter Caietanus item præſignis, ab eiuſcemodi ſynodis nil firmi penitus dogmatis proficiſci, quoad per Servatoris vicarium ſupremo iudicio lato definientem confirmentur: eo que ſecluſo errori etiam fidei adverſo eſſe obnoxia poſſe. Nec hac de re nobiliſsimis auctoribus erroris nota iniuſta eſt, immo ſententia probabilis aſcripta. Argumenti verò anterioris nexus ad hũc fermè modum à Thoma Vio diſſolvitur. Significat quippe univerſam eccleſiam repręſentari generali concilio legitimè congregato, non acæphalo, ſed integro cum dominico vicario capite ſummũ religionis iudicium exercẽte, cui error ſubeſſe nequit: Nec pręter id, eam repræſentationem eſſe ultra veram expreſſionem, rei pręſentis exhibitionem, ita ut cõcilium tale cunctis

Sum. eccl. li. 3. c. 32. 33. Li. de pap. & cõc. c. 11. Apo. 2. p. c. 21.

cunctis eccleſiæ univerſæ dotibus gaudeat: cûm in ea ſemper ſit fides charitate formata iuxta Christum ſanè
Mat 18.c pollicitum ſe cunctis diebus cum ipſa uſque ad conſum
Ioã,17.d. mationem ſæculi futurum: ac precatum efficaciter, ut
ſ.c.v. 21. Paterna dilectio in credituris permaneret; nec tamen id ipſum de concilio determinatum habeatur, quamvis par ſit exiſtimare in tanto conſeſſu non defore, qui divinæ gratiæ amicitia polleat. Ita namque Petri ſucceſſori iugiter ſufficiendo, per quodvis tempus unico, eius que officio ſupremo ſummum fidei iudicium côceſſum
Ioan.21.c eſt a Christo dicẽte, Paſce oves meas, ac teſtante Simoni
Luc.22.d, Petro, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando converſus confirma fratres tuos: ut id priuilegium iuxta, atque dignitatis officium ſoli Romano pontifici proprium ſit, nec præter eum ſimul cum alio cômunicari queat ſive concilio, ſive legato illic per eundem conſtituto. Quin & qûm ſummus antiſtes in ſynodo, aut conſiſtorio præſulum de ſingulis cenſendis quid ſentiat, explicat, conſulti adhuc munere fungetur, alijs licet antelati: ubi vero de actis, placitis, viſis, quę definienda verſata ſunt, extremam iudicialem determinationem fert, proprij officij functione in communicabili utitur, firmitatem que certiſsimam fundat ſupremam manum apponens, iudicio que ſummo cũcta ſuffragia figens, ac generale demum concilium ſtabilitum undique legitimè abſolvens atque conſummans. Prout autem ad eam conſummationem referuntur, aſpirant, tendunt, derivatione inde ducta concilia prius legitimè congregata quoque, celebrata que iure dicuntur, quamvis imperfecta ſint, quo ad illa ſuperducatur. Poſſunt verò aliter concilia generalia cogi, veluti ſchiſmatis cô-

Ff ponendi

ponendi cauſa, ubi ſe multi pro ſummis pontificibus gererent, aut extincto pontifice, cardinalique collegio electorum, quod peſte contingere poteſt, creandi novi antiſtis ergô. Similia tamen vim maximè legitimorũ non ſuperant; quorum autoritatem faſtigio pontificię determinationis ſubdidimus, de cuius autoritate, pondere, collatione iam ex ordine acturi ſumus.

8. Cap. *Pontificum Rom. autoritas.*

SVnt autem ad ſummi pontificis dignitatem ſpectantia tot ultro citro que iactata, dubitata tã multa, tot impugnata, tantis impedita molibus, tot Mӕandris, ac labyrinthis involuta; ut nobis defuturam materiæ atq; laboris copiam verendum non ſit: ſed verendum potius, ut exitus deſit, atque ad eũ ducens brevis, diſtincta, patens, certa methodus, quaſique filium Theſei ab Ariadna ſuppeditatum; quale præſtantius tamen prꝑſtolamur à numinis cuius negotium tractamus, ope nũc, uti cum maximè ſummiſſo animo implorata. Atq; in primis quoniam ad Petri ſucceſſorem pertinẽtia exploramus: quid ipſi Petro cõgruerit, ut huius ſucceſsionis cardini, quid proprium fuerit, haud neceſſariò ad poſteros tranſmittẽdum, expendamus oportet. Alia enim ei fuere à deo publica munia collata, alia privatim adfuere, minimè plane ad alios tranſitura, ſive mala ſive bona ſuperno munere cõceſſa, velut peccata, & abnegationes, pauperies, natio, gen⁹, virtutes, merita, fides. Atqui fides eius iuxta Servatoris pollicitationem non defecit, quamvis metu magiſtrum mẽdaciter abnegarit, ut aſſerit Auguſtinus, Chryſoſtomus, Hilarius, licet Ambroſius fidem amiſſam defletam dicens pro infidelitate, ac fidei confeſsione

Li. 2. cõtra Menda. in Lu. 22. d Li. 6. de Trinit. D 50. c. fidelior, è ſer. 47. de fid. Petri.

nc

ne uſurparit : nihilominus cuipiam ſucceſſorum Petri
privatim fidem deeſſe hæreſi admiſſa quire quanquam
Pighius inficiatur, plures ob experimenta, ut inferius de
ducetur, concedunt. Publica verò Petri munia fuerunt,
quòd apoſtolus, ſicut & duodecim, tametſi collegij apo
ſtolici primus à Chriſto inſtitutus eſt; quòd que totius
eccleſiæ paſtor ordinarius creatus fuit: huius, non illius,
prout diſcernitur, pontificem Romanũ perenniter ſuc-
ceſſorem eſſe indicaturi ſumus, ubi vtrunque quo ad ſa-
tis ſit, diſtinxerimus. Apoſtolatus autor ipſe per ſe pro-
Luc. 6.b. v.13. tinus Patris unigenitus fuit, qui & duodecim è comiti-
bus diſcipulis elegit, quos & apoſtolos à miſsionis fun-
Luc. 9.a. ctione nominavit ad euangeliũ prædicandum, cũ mor-
borum, ac dæmonũ expulſione: & eandem poteſtatem
Ioan. 20.e. v.21. confirmans ac dilatans ipſis dixit: Sicut miſit me Pater,
& ego mitto vos; facultatem denuò largiens uti nomi-
2.Cor. 5.f ne ſuo legatione fungerentur ad reconciliandos morta-
Ioã. 17.a. les deo, ac in vitam ęternam reducendos, numenque ita
Ioan. 17.c glorificandũ, inſtar magiſtri, qui à Patre in mnndũ miſ-
v.18. ſus id princeps præſtitit, & exequẽda quæcũque ad eam
Ioan. 14.b 16.b. functionẽ exercendam neceſſaria forent, ob quod & ſpi
Act. 2.a. ritus ſancti effuſionem promiſit ipſis, ac demum contu
lit. Itaque qui apoſtolium conſecutus eſſet, ampliſiſsima
& univerſali poteſtate cumulatus reddebatur, ut eccle-
ſiam totam doceret, moderaretur, conſtrueret, omnia
que ad id opportuna ubique ſtatueret, ac perficeret: ut
Ioan. 16.b v.13. ſancto ſuſcepto Spiritu omnem veritatem ad expoſi-
tum finem revelandam reſerante, ſacram inſtrumenti
novi ſcripturam conderet, ac probaret, veteris reco-
Luc. 24.g v.45. gnoſceret, diſcerneret, intelligeret: ut que ad ę-
uangelicæ religionis confirmationem ingentia mira-

 cula

cula ederet vel maxima eorum, quæ cauſa eadem præ- Ioā. 14. b. v. 12.
ceptor operatus fuerat. Fuit autem ea facultas nullis ter-
minis circumſcripta diffuſa ſuper univerſam eccleſiam,
extenſo epiſcopali munere commiſſo iuxta dictum apo- Li. 6. cō
ſtolorum ex ore Clementis ſuperius relatum. Fuit ſub- apoſ. c. 14. Su. li. 2. c.
inde nulli mortalium ſubdita, non quidem ordinaria, 14.
quin potius delegata, quemadmodum Apoſtolus ape- 2. Cor. 5. ſ
rit, ob eccleſiæ exorientis neceſsitatem, uti celerius ac fœ- Mat. 9. ſ.
licius creſceret, pluribus aſcitis concredita, quibus &
Spiritus divini primitiæ ſunt affuſæ: quò tradita ſibi po- Rom. 8. d. v. 25.
teſtate uti noſſent, ac valerent in ædificationem, & non 2. Cor. 10. b. v. 8. 13. d
in deſtructionem eccleſiaſticæ fabricæ. At facultas talis v. 10.
non erat in poſteros trāsfundenda, qui ſimilibus donis
haud muniti facilè quirent ob interminatam potētiam
contentionibus obortis ciere turbas, diſſenſionesque, ac
errores incurrere, ſerere, fovere, atque unitatem, & inte-
gritatem eccleſiæ miſerè lacerare. Oportuit ergo eccle-
ſiaſticæ unitati perpetuò in poſterum continendæ aliā,
atque adeò unicam ab eccleſiæ, ac religionis fundatore
poteſtatem inſtitui. Ea verò pontificatus fuit Petro, non
alijs apoſtolis collatus ordinario iure in poſteritatem de
rivando ſerie ſuccedanea, diſponēte domino qui voluit
eſſe ſuum uſq; quaqua unum ovile, ut unus etiā loco ſui Ioā. 10. c. v. 16.
paſtor ſemper eccleſiæ univerſæ præeſſēt. Ea mēte Petro
ſeparatim claves regni cælorum ſpopondit, tanquā deſi Mat. 16. c. v. 19. 18.
gnato pontifici ordinario, eique pontificię petrę ſuper-
ſtruendā eccleſiā velut unico perpetim fundamēto vice 1. Cor. 3. c. v. 11
ſui ultra delegata fundamēta initio tantū iacta, ipſe pri- Apo. 21. d v. 4. d
mariū fundamentū promiſit: ac teſtatus eſt ſe pro Petro
expreſſo præcipue, tāquā utiq; antiſtite univerſali deſig Luc. 22. d. v. 32.
nato rogaſſe, ne deficeret fides eius, qua nimirū illibata
uſque

uſque manente pontificali iudicio, ſicut ei iniungitur, fratres confirmaret: ac denique ut pollicitationem im-
Ioã. 21. c. pleret, ſeorſim Petro de dilectione interrogato ter, ter agnos, oves que univerſim paſcendas, regendasque ſicuti paſtori præfecto commiſit, officio ſanè iugiter du-
Ioã. 21. d. raturo in ſucceſſoribus eius, cuius mox necem martyrij præſignavit. Sic quiſquis ritè ac legitimè Petri ordinarij paſtoris ſucceſſor declaratus ſit, ab inſtitutore Chriſto ſummam pontificatus poteſtatem conſequitur, ut eccleſiaſticæ unitatis caput vicariũ domini ſupremi capitis ſit, unde virtus omnis, & facultas miniſtratrix eccleſiaſtica ſive ordinis, ſive iuriſditionis in membra cuncta permanet; ut fidei ſoliditatem, ac certitudinem, quæ nunquam deficere poſſit, decretorio iudicio poſsideat, atque ita quæ credenda, quæ refutanda ſint, diſcernat, fratresque fideles confirmet, doceat, paſcat, errãtes corrigat, cunctos moderetur: utque in id pleniſsimam li-
Mat. 16. c. v. 19 gandi, atque ſolvẽdi functionem obtineat perenni iure,
Mat. 18. c. v. 18. quæ primis etiam legatis priuilegio tributa fuit; utque ſubinde claves regni cæleſtis reſerandi, claudendique pro ſubditorum meritis, & moderaminis ratione ſupremo gradu verſet: ut in ſumma quęcũque ad crediti gregis ſpiritualem religioſamque gubernationẽ expediãt, iuxta munus collatum in perpetuum, ubique diſponat. Atqui apoſtoli qui ob delegatę poteſtatis faſtigium nullius imperio conditi obnoxium a conditore ſummo antevertente præacceptum, omnis ditionis coactrici auto-
Act. 1. c. d. ritati exmepti ſunt, Petri agnovere primatum primas ei
2. b. 3. a. b. 4. b. 5. a. b. ſemper deferentes, dignum que habentes honorem car-
v. 11. ſi. 11. c. 12. a. b. c. dinem ſuum eſſe ingenuè præ ſe tulerũt, ei què obſequi
15. b. debere fideles univerſos iugiter profeſsi ſunt: ut qui pla-

ne agnoſcerent Petrum non modo apoſtolum eſſe, verùm & cuncto gregi à deo præpoſitum fuiſſe, ſeque ipſos quatenus agni Chriſti forent, ad talis præfecti curam pertinere, niſi prius eos dominus omnium ad apoſtolicum magiſtratum, quod ſubiectos fore non pateretur, ſubtraxiſſet. Non igitur inſolenter apoſtoli adverſus paſtoralem ordinariam dominici vicarij pontificis præfecturam ſe extulere: ſed eam candidè ac modeſtiſsimè venerati, apoſtolatus parilem poteſtatem â numine inſtitutam, rectè propterea non imparem exeruerunt, divini operis itidem vicarij paſtores, ut eccleſia canit, in præfat. poſt. pontifices que, verùm delegati conſtituti. Paritas autem ditionis intelligitur, qua ſcitum eſt parem in parem imperium non habere, qua que ideo qui eccleſiæ univerſæ prælati dicuntur, ſubditis alijs, non ſibi mutuò qui univerſales rectores erant, præfuiſſe plane accipiuntur. Aliôqui nil vetat, quo minus quivis eorum priuatim alius regimini, aut etiam inferioris miniſtri officio ſuo conſtituti ſponte ſubderetur, veluti cùm ſacra ſymbola ſacramenta vocata ſuſciperet. Igitur hæ duæ ſupremæ poteſtates delegata, & ordinaria communem ſortitæ ſunt ligandi atque ſoluendi latiſsimam in ſubiectos cunctos functionem. Ordinariæ proprium fuit, quod à Petro in ſucceſſores traijcienda perenni proceſſu eis æque futura communis, erat in eccleſia manſura: qua de cauſa fertur à multis ſcriptoribus Petro in perſona eccleſiæ à Domino data. Delegatæ communis Petro cum alijs apoſtolis proprium fuit facultas operandi ſignorum, condendi, appro-

probandi, & intelligendi exactiſsime ſacrarum ſcripturarum ſanctæ que diſciplinæ, religionis, ac fidei dogmatum deo autore divino teſtimonio ex ore apoſtolico latorum. Proprium item, quod apoſtolorum leto terminanda, iam non erat ulterius in ſucceſſores tranſitura, ijs utique caſſa quibus parata non fuerat. Hæc proinde Petrus licet cum alijs ſummis legatis communia, propria tamen apoſtolatus ſecum morte abſtulit, nec in ordinarij ſupremi pontificaticatus ſucceſſores tranſmiſit. Potuere ſanè ſucceſſores novo dei dono vel ſigna proferre, vel prophe-
1.cor.12.d. tiæ lumine illuſtrari, vel alias gratias dictas gratis datas adipiſci, quas numen prout ei placet, in fideles ſpargit: ſed culmen ipſarum tantæ legationis ſublimitati uti proprium ſolummodo debebatur. Fuit nihilo ſecius ex apoſtolica prophetiæ luce quædam inſtinctus divini participatio cum Petri ſucceſſoribus communicanda quadam tenus relicta iugiter illius legis vi,
Luc.22.d. v.32. qua ſervator pactus eſt Petri pontificis in ſucceſſore quovis non defecturam fidem, qua fratres fideles uſ-
Mat.28.d. que ad conſummationem ſæculi non de futuros confirmet; ita ut ea de cauſa Sancti ſpiritus aſsiſtentis ductu & impulſu pontificium præſidis iudicium exercens recte libros ſacros non quidem condat, ſed à non canonicis diſcernat, fidei dogmata divinæ doctrinæ conſona ab erroribus adverſis diſcriminet, hos damnet, illa definiat, ac religioni promovendæ, cuſtodiendæ que, ac tutandæ commoda decreta ſanciat, prout fuſè paulo poſt ſuo loco explicabitur. Ob eam participationem, amplius que ſucceſsionem apoſtolici coryphæi, extenſo vocis uſu ſucceſſoris

dignitas

dignitas apoſtolatus à multis, eius que ſedes apoſtolica nuncupatur, cui præſidentis priuilegia notata figurate aſcribuntur, quòd non uni tantùm, ſed cunctis in eam ſuccedentibus conveniant: aliòqui non aſſeſsioni officij, locive ſimul propriè, quin potius præſidenti iudici ſummo eccleſiaſtico congruunt: nunquam tamen apoſtolicum præſulem appellatum apoſtolum apud idoneum ſcriptorem reperiſse memini. Huius ſucceſſoris electio, ſeu deſignatio ad fideles modo poſtea tractādo attinet; dignitatem verò legitimè deſignato is qui ordine eius ſuccedaneum inſtituit, protinus confert. Nec enim ut à republica civilis rector poteſtatem, ſic ab eccleſia pontifex nanciſcitur, ſed ab eccleſiæ univerſorumque domino totius eccleſiaſticæ hierarchiæ monarcham loco ſui creante. Ita namque Dominus ſuſcitatus ordinariam, ac delegatam ſupremam dignitatem ſtabilivit, ut quiſquis ad utramvis conſilio numinis ac diſpoſitione cooptatus reciperetur poſtmodum, parem atque priores facultatem ſortiretur ad huius vel illius officium integerrimè excercendum, quemadmodum in delegata Matthiæ ſuffecto vice proditoris, & Paulo delecto non ab hominibus, ſed à trino numine contigit. Tantùm oportet ut aſſumptus ſacerdotum epiſcoporum opera ſacerdotalem ordinationem epiſcopalem que conſecrationem ſuſcipiat: ſicut & Matthiam ab apoſtolis accepiſſe cōſentaneum eſt, & Paulum à doctoribus Antiochenis per manuum impoſitionē nonnulli exiſtimant, niſi eam vel à ſupremo ſacerdote Chriſto habuit, vel per eos ſumpſit, quos licet epiſcopi nondum eſſent, in eo miniſterio prrficiendo inſtrumenta ſua quaſique ſucceſſores æternus pontifex eſſe voluit, qui & ſi miniſtris ſuis ordinarijs

Ioan. 21. & 20. & v. 21

Act. 1. d. v. 23.

Gal. 1. 2.

Act. 13. 1

dinarijs inſtitutionem,quam non prętermitterent,prę-
ſixit:tamen ei uirtutem ſuam non alligavit, quin ut ſi-
bi viſum foret, quandoque aliter myſteria operaretur.
Nam & ſupra modum, quem ſibi præſcriptum in ad-
miniſtratione ſacramentorum eccleſia perpetuò ſervat,
nonnulla geſiſſe Servator pro ſumma poteſtatis excel-
lētia comperitur. Eccleſia in presbyterorum ordinatio-
ne id obſervat, ut facultas eis conſecrandi dominicum
corpus, & ſanguinem in euchariſtia per epiſcopale mi-
niſterium conferatur, ſimulque abſolvendi ſive remit-
tendi peccata. At poſterior à Chriſto ſuſcitato inſtitutis
apoſtolis collata eſt, quando & unà pœnitentiæ ſacra-
Ioan.20.e mentum condidit, effatus: Sicut miſit me Pater, & ego
mitto vos, & cum inſufflatione continuò: Accipite Spi
ritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittun-
tur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Prior verò
quę poſterioris acceſsione mirabili dilatata eſt, fuerat in
cœna prius eiſdem ipſis diſcipulis à domino præbita, cū
Lu 22.b. v.19. inſtituiſſet divinum euchariſtiæ ſacramentum ac ſacri-
1.Co.11.c v.24.25. ficium, poſt eius conſecrationis verba locuto. Hoc facite
in meam commemorationem. Vbi non modo ſectato-
res ſuos ſacerdotes creavit, qui ſynaxis ſacrum celebra-
rent, ac fidelibus diſtribuerent: ſed etiam id munus iugi
ſucceſsione ab alijs ad alios derivādum perpetuò ſanxit
is cuius immenſa efficacia non eget ambagibus ut plu-
rima, maxima que vel pariter agat. Quare conſectaneū
apparet diſcipulos tunc etiam epiſcopos à Chriſto ſuiſ-
ſe ulterius redditos deſtinatos ve, qui in eius commemo
rationem id inſuper facerent, quod ipſe functus epiſco-
pali exercitio ſacrificos conſtituens præſtabat. Verum e-
piſcoporum conſecrationem à presbyterij ordinatione

uſus eccleſiæ diſcernẽs nõ ſimul cõfert, ſed poſtea; ſicut & antea multa quaſi prævia ſuppeditat, nẽpe inferiores ordines dictos, ac prius cõfirmationis ſacramẽtũ, quod tamẽ Servator in cœlũ receptꝰ poſteriꝰ effuſo ſpiritu ſancto apoſtolis cũ alijs fidelibus exhibuit. Namque baptiſma quo fideles in chriſto regenerati eius ſignaculo inſigniti facultatẽ receptricẽ aliorũ ſacramentorũ nanciſcũtur, ita ipſorũ ianuã eſſe ꝑpetim eccleſia recognovit, ut niſi præacceptũ ſit, ad nullum aliud percipiendũ patere aditũ pro certo habeatur, ac ſubinde ordinis characterẽ nõ imprimi, irritũ que prorſus eſſe, ſi ſecꝰ tentetur id ſacramẽtum cõferri, canonibus decretũ ſit. Qua ſententia eccleſia indicat indubiè apoſtolos ante ſacerdotalem ordinationẽ baptiſmate Chriſti fuiſſe initiatos; ac ꝓinde ante mortẽ Servatoris baptiſmũ inſtitutũ eſſe, cõtrà atq; nõnulli diſceptãt. Hac ordinis poteſtate ſacerdotali, epiſcopali ve extẽſa quotquot prȩditi ſunt, æquales extant; iuriſdictiõis verò poteſtas impar eſt. Nã presbyteris diœceſis epiſcopꝰ ſuperior, epiſcopis ꝓvinciȩ metropolitanꝰ archiepiſcopꝰ vocatus, cũctis ſummꝰ põtifex eſt, parẽ atque apoſtoli đlegatã, ordinariã univerſalis iuriſditionis eccleſiaſticã poteſtatẽ à dño adeptus, qui iura inferioribꝰ omnibꝰ, limitesque præſcribit, cui fraternitas univerſa obtẽperare tenetur ſive prȩſentis gregis, ſive qui ei ſuccedanea regeneratione iugiter in dñicum ovile ſufficitur. Qua ꝓpter ꝑpetuas ſanctiones cõdere valet quȩ ſubditos aſtringãt, nõ pares ſucceſſores, qui ꝓpterea prȩceſſorum prȩcepta coertionesq; ampliare, minuere, mutare queunt, ꝓut ſuſceptȩ gubernationi expedire iudicarint. Verũ enimverò in definitis iã fidei dogmatibꝰ variatiõni locꝰ vel ſummis antiſtitibꝰ nõ relinquitur, haud ob di

Act. 2.a.

De cleri. nõ bapt. manif. c. Si quis presbyter.

Canus li. 8 loc. the. c. 5

tio-

tionis defectũ, quin poti⁹ ob materiæ declaratæ veritatẽ immutabilẽ, qua illa iã ad ius divinũ ſpectãt; cui vel maximè ſummates deo ſubiecti ſub ſunt; ex quo dirigente vi, no pœnarũ coactione ſupremi etiã principes obligantur à ſe quoque latas leges ĩ primis obſervare, ac exequi, niſi ubi tẽperari eas veluti etiã erga ſubditos, ratio ſuppetat. Atqui iura quaten⁹ humana ſunt ab hominib⁹ lata tẽperamentũ ſumere, ſicut & ab rogationẽ queũt, qualia & põtificia ſunt edicta, ſicuti & ap̃lica ſuperius dicta fuere, quãvis in humanorũ vertice collocata, ad divinaq; accedẽtia ſacra ita vocari recte queãt. Talibus electionis epiſcoporũ modus determinat⁹ eſt: Petro ap̃l'is que ſic decernẽtibus, epiſcopũ ordinari debere ex omni parte reprehẽſione carentẽ ab omni populo delectũ, quo nomiminato & ap̃pbato, cõveniẽs popul⁹ cũ collegio presbyterorũ, & epiſcopis qui adſunt, in die dñico, præcipu⁹ ex omnib⁹ interroget presbyteros & plebẽ, an is ſit, quẽ petunt in rectorẽ: quibus annuentib⁹, & inferius, ijs tertiò aſsentientibus, illũ dignũ eſſe, ab omnib⁹ aſſenſus petat. Vt autẽ à ſummo põtifice inferiorũ etiã præſulũ creãdorũ, ita ei⁹ qui prius ſubdit⁹, dein ſucceſsor ſupremæ poteſtatis futur⁹ ſit, deſignatio determinari ꝑut cõveniat, poteſt: ita ut aliter celebrata nec rata ſit, nec electũ apici põtificatus ſuſcipiẽdo admoveat, quin immo in quo ſit antea gradu, dimittat. Porrò quis ſit Petri ordinari⁹ ſucceſſor, Chriſti vicari⁹, nõ in ambiguo latet. Cùm enim neceſſariò futurũ perenniter aſſertũ nuper præmiſerim⁹, cõſtet que Romanũ epiſcopũ, non ullũ alliũ perẽniter ſe ꝑ tali ſucceſſore geſsiſse, atque ab eruditiſsimis quibuſque doctorib⁹, cũctis que fidelib⁹ & univerſa catholica eccleſia & agnitũ & ſumma in reverãtia habitũ fuiſſe: liquet

S. Tho. 1. 2. q. 96. a. 5. ad. 3.

Su. li. 2. c. 14. in Act.

li. 8. conſt. apoſt. c. 2.

Romanæ ſedis epiſcopum eſſe Chriſti vice poſt Petrum etiam totius eccleſiæ catholicę epiſcopum, quemadmodum is ipſe, ubi uſus ſit, ſe ſubſcribere ſolet. Nam Conſtantinopolitani epiſcopi ſerò ſe inſolentia extulit, & ab omnibus deſerta protinus, maturè concidit.

9. Cap. Summus pontificatus & Rom. qui unitus ſit: quid eccleſia, quid eius membrum, qui vertex adeatur, & amittatur.

STabilita ergo eſt autoritate divina Romani pontificis ſummi dignitas, poteſtas, autoritas, qua is iuxta definitionē œcumenici Florentini concilij ex orientali, occiduaque eccleſia, nempe Græcis, Armenis, Latinis ſub Eugenio quarto coacti: in univerſum orbem primatum tenet, Petri principis apoſtolorum ſucceſſor extat, & verus Chriſti vicarius, totiusque eccleſiæ caput, & omniū Chriſtianorum pater ac doctor; cui in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi univerſalem eccleſiam à domino noſtro Ieſu Chriſto plena poteſtas tradita fuerit. Conſenſus quippe generalis totius eccleſiæ catholicæ, quę eſt cœtus dei vivi, columna, & firmamentum veritatis, idipſum unanimiter ſentiens divini teſtimonij autoritatem poſsidet, ut & ſuo locò fuſè pandetur. Vt autem is pateat conſenſus, oportet ultra fidelium communem ſenſum notum, probatos omnes eccleſiaſticos ſcriptores percurrere. Horum equidem ſi cūcta loca negotio ſuſcepto conducentia vellem adducere, prius me dies vel annus potius referentem deficeret, q̄ graviſsima teſtimonia, ita ut vix finis fieret. Adhęc id latè proſequi, propriè dicati operis fuerit, nō huius, quod alij argumē to

1. Tim. 3. d v. 15.
Cai. li. pa Rom. eccl c. 13. med.

to inſtitutum id etiam uti ſui membrum complectens, ei portionis anguſtias, non totius amplitudinem concedit. Si cui tamen dilatare placeat, è de ſignatis locis autorum facilè poterit, quos notare tantummodo nunc nobis ſatis ſit. Scriptores itaque hanc ſententiam aſſeverantes mutuò atteſtati, ſunt, Dionyſius ad Timotheum ſcribés, Dionyſius Corinthiorum epiſcopus alter apud Euſebium, Conſtantinus magnus in edicto ante Nicænam ſynodum prolato. Egeſippus de Hieroſolymitano excidio narrans, Irenæus contra Valentinũ agens, Ioannes Chryſoſtomus, Maximus in epiſtola orientalibus directa, Theophilus, Epiphanius, Cyrillus Alexandrinus, Cyprianus martyr, Ambroſius Mediolanẽſis, Hieronymus epiſtolis Damaſo miſsis, Auguſtinus Hipponenſis, Bernardus, Thomas Aquinas. Synodi quoque cũ Athanaſio Nicæni cõcilij capita poſtulante à Marco ſummo pontifice, veluti Chalcedonenſis, Carthaginiẽſes cum Milevitana; ſexta, ſeptima, octaua generales, Lateranenſis, poſt Conſtantienſem, & Florentinam, ac Tridentina nouiſsima toto ſuo progreſſũ, & demũ ubi confirmationem actorum omnium à beatiſsimo Romano pontifice petendam ſuo nomine decernit: nec nõ ſummi antiſtites, qui cauſæ non tam ſuæ, quam ſupernæ veritatis minimè defuerunt, uti Clemens, Anacletus, Marcellus poſt Lucium, & alij martyres, Marcus, Leo, Gelaſius, Gregorius, Innocentius tertius, & cuncti propemodum, ubicunque occaſio data eſt. At vero modus quo cum totius eccleſiæ pontificatu peculiaris Romæ epiſcopatus coniunctus eſt, ut Petro è vita mortali excedenti Romani epiſcopi ſuccedentes ſummi pontifices eccleſiæ univerſæ pariter ſingillatim forẽt; ex ipſius prin-

Li. 2. eccl. hiſ. c. 25. D. 96. c. Cõſtautin. Li. 3. c. 2. Li. 3. c. 3. Hom. ulti. Ioan. Ioan. ſi. Sec. 27. Theſau. epiſt 3. 1. Tim. 3. ep. 1. 2. 7. li. 2. cõ. Dõ c. 1. epiſt. 131. 4. cõ. gen. c. 76.

Con. art. Vuicl. & Hus.

ep. 1. D. 22 S. S. Rõa. 24. q. 1. c. Rogamus. ep 2. ep. cõc. apoſt. cõ. 70. epiſ. 4. regiſ. ep. 32. c perve nerab. qui fil. ſint leg.

cipis apoſtolorũ iuxta dominicũ cõſilium, ductũ, afflatũ
acti volũtate ac diſpoſitione ſumpt' cẽſendus eſt. Is nãque
ꝑ ſummi põtificat' collata ordinaria poteſtate ſucceſsioni
ſucceſſoribusq; in futurũ, uti prius tetigimus, normã præ Su. c. 8. in fi.
ſtituere valuit, ꝑ habitis verò ſpiritus ſancti primitijs, quę Rom. 8. c. v. 23.
tuc expediẽtiſsima foret, præſcivit, qũ ea pręſertim ad ec-
cleſiæ univerſæ utilitatẽ autori omniũ deſtinatã, & ſupre 1. Co. 12. v. 7.
mi põtificatus aſſũmptã curã ſpectaret: idcircoq; nihil ea
de re ſtatuiſſe tãtũ poteſtate, ſapiẽtia, virtute principẽ opi
nari, nimis ꝙ obſonũ eſt. Vt cõtrà cõſentaneum eſt, poſte-
ros pręſcriptã ab illo regulã obſervaſſe, ſucceſſoresq; reve-
rẽtes nequaquã immutaviſſe, quãvis ꝑ ſuſcepta parili põ-
tificat' poteſtate quirẽt; niſi quo pacto pro tẽporũ neceſsi
tate quicquã apponere cõſultum ducerẽt; ſicuti poſterius Alexand. 3
inſtitutum fuit, vt Petri ſucceſſor electus nõ haberetur, in c. licet. 6. ext. de ele. &c.
quẽ eligentiũ cardinaliũ ſuffragia nõ cõvenirent vel om-
nia, vel quæ ut minimũ dupla numero in diverſa latis fo-
rẽt. Porrò è fide dignis cõſcriptionib' id ꝙ principio actũ
eſt, cognoſci datur. Apoſtoli per os Clementis epiſcopi &
civis Romani, diſcipuli Pauli Apoſtoli, & in evãgelio ad- Li. 6. cõſ. apoſ. c. 8.
iutoris, ita loquuntur: De ordinatis epiſcopis à nobis in vi Li. 7. cõſ. ap. c. 46.
ta noſtra ſignificam' vobis quod ij ſunt. Hieroſolymis or
dinat' eſt Iacobus frater domini, quo mortuo ſecund' Si-
meõ Cleopę, poſt eũ terti' Iudas Iacobi. Cęſarcę Paleſtinę
primus ordinatus eſt Zachæ' olim publicanus, poſt eum
Cornelius, tertius Theophilus. Antiochcę Evodius à me
Petro, Ignatius à Paulo. Alexandrę Annianus primus à
Marco evãgeliſta eſt ordinatus, ſecũdus Abilius à Luca itẽ
evãgeliſta: Romanæ eccleſię Linus Claudię primus à Pau
lo, Clemẽs poſt eius mortẽ à me Petro ſecund' ordinatur:
omiſsis reliquis nihil ad ꝓpoſitã tractationẽ faciẽtib'. Ex

his

his primò indicatur Linũ particularẽ Romæ epiſcopũ,nõ ſummũ põtificẽ fuiſſe,eiq; mortuo itidẽ ſuffectũ Clementẽ;cui peculiari Romę epiſcopo ſummũ appoſitũ fuiſſe põtificatũ,ubi Petrus martyrio vitã cõſummaſſet,iuxta ipſi' vivẽtis determinatã deſtinationẽ,unde cũ ſupremo põtificatu Roman' epiſcopatus incluſus copulatus in poſterũ mãſit,iã deducendũ eſt. Narrat Egeſipp' gravis in primis autor poſt notatũ duodecimũ annũ imperij Neronis, Petro ad perſecutionẽ declinãdã Roma diſcẽdenti Chriſtũ obviã oblatũ iuſiſſe ut Romę oppeteret, qđ & ille martyrio prȩſtitit. Hac occaſione Petr' ſciẽs brevi futurã depoſitionẽ corporei ſui tabernaculi queadmodũ dominus noſter Ieſus Chriſt' ei ſignificarat, ſicut & ipſe ait: ſucceſſorẽ ſibi in ſuprema ordinarij põtificat' poteſtate, ſicut eã ipſe à Servatore acceperat, Clementẽ publicè deſignavit, ut ipſemet Clemẽs tãtę dignitatis autoritate fungẽs latè ꝓſecutus explicat in ea epiſtola, quę à nõnullis in dubiũ revocatur, qđ appareat directa Iacobo Hieroſolymorũ epiſcopo, qui ſecundum adducta ex apoſtolis prius mortu' fuerat, nẽpe uti Ioſephus narrat, qũ Feſto excedẽte Iudæa præſes Albinus à Nerone miſſus advẽtaret. Cęterũ qũ eius epiſtolę autoritatẽ antiquitas aſſerat, & ſtyl' Clemẽti familiaris, & multa ita illic, ut in alijs Clemẽtis operibus habita, & inde à viris gravibus excerpta, & cõprobata; elevari ea ſolũ cõiectura nõ decet, quin poti' exiſtimari vel vitio exoleſcẽtis ſcripturę, vel trãſcribentium cõtigiſſe, ut ꝓ Iuda fratre Iacobi fratris domini, Iacobus Iuda obliterato relinqueretur, qui tũ tẽporis Hieroſolymorũ epiſcop' erat, ſicuti ex Clemẽte, atq; à deo apoſtolis allatũ nuper fuit. Nõnulli qũ accepiſsẽt Linũ epiſcopũ Romanum fuiſſe, ſed & Clemẽtẽ à Petro ſucceſſorẽ ſibi deſignatũ, arbitrati Linũ ſum-

Lib. 3. ex' cid. Hier. c. 2.

2. Petri. 1. v 14.

Epiſt. 1. to. 1. concil.

Li. 20. antiqui. Iud. c. 15. 16

ſummum etiam pontificem extitiſſe: quo cuncta ſcilicet congruerent; exiſtimarunt, Clementem recuſaſſe pontificatum adire, ne ſucceſsionis hæreditariæ daretur exemplum poſteris virtute ac ſapientia Petri non potituris; atque ita Linum electum eccleſiaſtico cõſenſu, poſt quem & alterum Clemens ſucceſſerit. Hęc tamen conſentanea nec prorſus inter ſe, neque cum habitis ex Clemente, atque apoſtolis ſunt. Inde namque conſtat Linũ antea mortem obijſſe Petro adhuc vivente. Rurſus continuò Petri diſpoſitionem mutare, quid aliud quàm reprehendere, ac damnare videri queat? illumque improvidæ inſcitiæ arguere, qui quæ non ſervari actutum expediret, temere conſtituerit. Nam labente tempore pro exortis neceſsitatibus aliquid autoritate pontificia variari non eſt inconveniens, veluti quòd ſucceſſor cleri electione deputaretur, qùm ob frequentes martyrum neces pontificibus de ſucceſſore providendi eccleſiæ locus non raro deforet. Adhęc ſi Clemens pontificatum ſuſcipere recuſavit, cùm defuerit acceptationis cõſenſus, ſummus pontifex tunc non fuit, neque proinde de pontificia ſucceſsione potuit ſtatuere, quod à Petro pontifice non fuerat inſtitutum. Aliud eſt ſi conſenſiſſe, ſtatuiſſe, repudiaſſe pontificatum fingas, quod certè nõ potuiſſet ſine eccleſiæ, cui ſe is mutuò pacto obligarat, conſenſu, aut eccleſiæ vicem itidem, atque in electione gerẽtium, quo ex ea etiam parte pontificis renunciantis iuri ſuo repudiatio acceptaretur. Omitto interim diſcutere, quod inferius tractandum eſt, ſi quo caſu cuncti electores, velut cardinarium collegium, peſte bellove deficerẽt; quibus legitima ſuffragia convenirent. Eccleſiæ namque facultatem eam non defore, is fideiubet, qui cum ordina-

Cai ſi. ext. pp. & con. c. 26.

Ibi. c. 27. ad. 4.

rium

rium ei paſtorem præfeciſſet, ait ſe cum ea cunctis die-
Mat. 28. ſi. bus uſque ad conſummationem ſæculi affuturum. Ta-
li. 1 pan. to 2. ſect. 27. libus permotus Epiphanius vir eruditione ac ſanctitate
clarus de recuſatione Clementis, nō de ſucceſsione poſt
Petrum dubitat. Sic epiſcopatus Romani cum ſupremo
pontificatu copulatio facta eſt aptiſsima, ut in urbe, quę
caput orbis erat, eccleſiæ quoque totius caput agnoſce-
retur, & certa notiſsimaque ſede cunctis fidelibus Chri
ſti vicarius aſsiſteret, ad quem tanquam ad centrum in
omnibus neceſſarijs recurrerent. Hinc Hieronymus &
alij ſummam Romani pontificis poteſtatem deprædica
ubi. ſu. c. 8. runt, pulchrèque Cyrillus Alexādrinus dixit; Petro om
nes iure divino caput inclinant, & primates mundi, tan
quā ipſi domino Ieſu obediunt: &, Ipſi' apoſtolici thro
ni Romanorum pontificum ſolius eſt reprehendere;
corrigere, ſtatuere, ſolvere, diſponere, & loco illius liga-
re, qui ipſum ædificavit. Et Maximus; omnes fines orbis
qui dominum ſyncere receperunt, & ubique terrarum
catholici veram fidem confitentes in eccleſiam Roma-
norum tanquam in ſolem reſpiciunt, & ex ipſa lumen
catholicæ & apoſtolicæ fidei recipiunt. Nunc autem in
proprio ad eundi ſummi pontificatus loco commodè
adiungemus neceſſe eſſe illum qui evaſurus ſit caput ec-
cleſiæ univerſæ, membrum eiuſdem per baptiſmum, fi-
dei proteſtatæ ſacramentum, prę haberi. Quia vero ec-
cleſiæ acceptio, atque ita membri eius varia comperitur
non ab re fuerit de his brevi quod uſui ſit, diſſerere Ec-
Act. 19. ſi. cleſia convocatio, ſive concio latè ſumitur, ut in Actis
1. Re. 17. f. uſurpatur; dein contracta ſignificatione ad excellentio-
3. Re. 8. f. rem cœtum accipitur pro cultorum dei congregatione
propter vocationem ſupernam, ſic ut in ſacris literis, ma

Hh ximè

xime inſtrumenti novi frequẽtiſsimè patet. Pius vero dei cultus præcipuus, internus animorum eſt, quo auto rem veuerantur uti ſupremum finem, ſe ipſi ſubiungentes, virtutis eius ſimilitudine, quemadmodum iubens vult: ſecundarius autẽ exterior ſenſilis cultus eſt ad actus interioris ordinatus, unde valorem haurit, qui per ſe ſolus pretij latiſsimo intervallo minoris eſt: Ac ſi principalis interior mentium cultus attendatur, nõ ſpectato extero, quotquot unquam à mundi cõſtitutione ſpiritualem cultum numini exhibuiſſe reperiãtur, ad eccleſiam eiuſmodi pertinent, infimo gradu ij qui fidei tãtùm obſequium offerant, ſuperiori qui charitatis viæ, ſupremo qui conſummatæ in fœlicitatis termino. Hic verò gradus peculiariter eccleſiam triumphantem conſtituit; infra quam rugæ ac maculæ expertẽ cultrix collectio quatenus in terra verſans adverſus ſpiritales hoſtes pugnã ſuſtineat, ſub militantem ubique cadit: quarum myſtici corporis, ſuo cuiuſq; influxus modo Chriſtus princeps caput eſt. Verùm quia homo mente atque corpore conſtans vitam mortalem agens utriuſque ope nititur, nec intellectuales actus ſine corporis ſubminiſtrante ſervitio exercere poteſt, ſicut ſuperius declarauimus: naturale eſt homini mortali ſenſibilibus exteris operationibus ſubſervientibus ſpirituales internas edere, nempe intellectus, qui ut certam intelligentiam pariat, expedita in vigilia, ſenſilem quampiam actionem extimam prætẽtam flagitat, & voluntatis, quæ prçviam intelligentiam requirit. Inde provenit, ut nobis naturale ſit etiam exteris actibus intimos animi tum apprehenſionis tum conſequentis affectus excitare, ſubinde que plerumque tanto intentiores hos reddere, quanto illos validiores proferre

Eph. 5. f.
Eph. 6. b
2. Th. 1. b. q
2. 2. 6. 4. 5. 1.
Eph. 5. i. t. f

li. 1. c. 4. & c.

ferre conemur. Vt igitur Spiritum incorporeum mole carnis obſeptum ſupremo ſpiritui divino ſubiungendũ ciamus, exteri animalis ſpiritus prævia ventilatione na turaliter egemus, quo eius ceu flabellis igniculus animi excitus paretur, uti ad ſuperna tendat, aſpiret, feratur. Quo fit ut pro nativa hominis conditione numinis exterior quoq; cultus interno adminiculo ſit: pręter quàm quòd uterq; deo debetur, utrumq; ſibi exhiberi iure ſuo poſcẽte poſtulat is qui autor omnium utrâque hominis partem, mentem corpusque cõdidit, cõſervat, ſubtexit, ac beneficijs cumulat. Præterea mortales invicẽ externis indicijs, exemplisque amplius monemus ac monemur: ut que qũm egemus, aliorum auxilio admoneri, dirigi, & in univerſum iuvari iuxta rectã rationem expetim', ſic vicisſim alijs indigentibus adiumento eſſe debemus ſecundum naturalem regulã à Servatore cõmendatam,

Mat.7.b. Omnia, inquiẽte, quæcunque vultis, ut faciãt vobis ho mines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex, & prophetæ, Qũm que ſaluti noſtræ, & incolumitati potisſimum ſpi ritùali conſulere præſidijs etiam aliunde aſcitis iuxta inſitum rectæ rationis dictamen teneamur: fit ut ſecundũ illam regulam itidem alijs mutuò cõſulere obligemur, prout ſapiens expresſit de hominum cõditore loquens,

Eccli.17.b. Mandavit illis unicuique de proximo ſuo: in quo nimirum eiuſdem ſpeciei cognato, eiſdem parentibus orto beneficentiam velut in ſeſe redeũtem exerceat. Quis autem in divino cultu tũ interno, tũ externo non vulgo quandoque langueſcit, ceſſat, aberrat, & aliorum colentium numen manifeſto exemplo, & opera eget incitari, agi, atque in viã reduci? Communiter ergo cunctos pa tria erga cæteros ordine debito præſtare ius gentium

 aſtringit,

ximè inſtrumenti novi frequentiſsimè patet. Pius vero dei cultus præcipuus, internus animorum eſt, quo autorem veuerantur uti ſupremum finem ſe ipſi ſubiungentes, virtutis eius ſimilitudine, quemadmodum iubens vult: ſecundarius autẽ exterior ſenſilis cultus eſt ad actus interioris ordinatus, unde valorem haurit, qui per ſe ſolus pretij latiſsimo intervallo minoris eſt. Ac ſi principalis interior mentium cultus attendatur, nõ ſpectato extero, quotquot unquam à mundi cõſtitutione ſpiritualem cultum numini exhibuiſſe reperiãtur, ad eccleſiam eiuſmodi pertinent, infimo gradu ij qui fidei tãtùm obſequium offerant, ſuperiori qui charitatis viæ, ſupremo qui conſummatæ in fœlicitatis termino. Hic verò gradus peculiariter eccleſiam triumphantem conſtituit; infra quam rugæ ac maculæ expertè cultrix collectio quatenus in terra verſans adverſus ſpiritales hoſtes pugnã ſuſtineat, ſub militantem ubique cadit: quarum myſtici corporis, ſuo cuiuſq; influxus modo Chriſtus princeps caput eſt. Verùm quia homo mente atque corpore conſtans vitam mortalem agens utriuſque ope nititur, nec intellectuales actus ſine corporis ſubminiſtrante ſervitio exercere poteſt, ſicut ſuperius declarauimus: naturale eſt homini mortali ſenſibilibus exteris operationibus ſubſervientibus ſpirituales internas edere, nempe intellectus, qui ut certam intelligentiam pariat, expedita in vigilia, ſenſilem quampiam actionem extimam prætẽtam flagitat, & voluntatis, quæ prȩviam intelligentiam requirit. Inde provenit, ut nobis naturale ſit etiam exteris actibus intimos animi tum apprehenſionis tum conſequentis affectus excitare, ſubinde que plerumque tanto intentiores hos reddere, quanto illos validiores proferre

Eph. 5. f.
Eph. 6. b
1. Th. 1. p. q
8. 2. 6. 4. 3. 1.
Eph. 5. 2. 1. 6
li. 1. c. 4. & c.

ferre

ferre conemur. Vt igitur Spiritum incorporeum mole carnis obſeptum ſupremo ſpiritui divino ſubiungendũ dicamus, externi animalis ſpiritus prævia ventilatione naturaliter egemus, quò eius ceu flabellis igniculus animi excitus paretur, uti ad ſuperna tendat, aſpiret, feratur. Quò fit ut pro nativa hominis conditione numinis exterior quoq; cultus interno adminiculo ſit: præter quàm quòd uterq; deo debetur, utrumq; ſibi exhiberi iure ſuo poſcēte poſtulat is qui autor omnium utrãque hominis partem, mentem corpusque cõdidit, cõſervat, ſubtexit, ac beneficijs cumulat. Præterea mortales invicē externis indicijs, exemplisque amplius monemus ac monemur: ut que qũm egemus, aliorum auxilio admoneri, dirigi, & in univerſum iuvari iuxta rectã rationem expetim', ſic vicisſim alijs indigentibus adiumento eſſe debemus ſecundum naturalem regulã à Servatore cõmendatam, Mat. 7. b. Omnia, inquiens, quæcunque vultis, ut faciãt vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex, & prophetæ. Qum que ſaluti noſtræ, & incolumitati potiſsimum ſpirituali conſulere præſidijs etiam aliunde aſcitis iuxta inſitum rectæ rationis dictamen teneamur: fit ut ſecundũ illam regulam itidem alijs mutuò cõſulere obligemur, prout ſapiens expreſsit de hominum cõditore loquens, Eccli. 17. b. Mandavit illis unicuique de proximo ſuo: in quo nimirum eiuſdem ſpeciei cognato, eiſdem parentibus orto beneficentiam velut in ſeſe redeūtem exerceat. Quis autem in divino cultu tũ interno, tũ externo non vulgo quandoque langueſcit, ceſſat, aberrat, & aliorum colentium numen manifeſto exemplo, & opera eget incitari, agi, atque in viã reduci? Communiter ergo cunctos patria erga cæteros ordine debito præſtare ius gentium

 aſtringit,

aſtringit, ut undique veneratio in deum ultimum ſcopum reſultet. Horſum verò hæc alto repetita principio reſpiciunt, ut oſtendamus divinum apud mortales cultum non modò internum, ſed exteriorem nō ſecretum tantum, verùm & apertum ac publicum in mutuam ita notitiam deventurum eſſe oportere. Manifeſtorum huiuſmodi numinis cultorum collectio, ab orbis primordio ad finem ſuccedens eccleſiam cōflat, quam licet manifeſtam, publicam, viſibilem appellare adverſus hęreticos inviſibilem quandam quæ nuſquam ſit, comminiſcentes. Tales ab orbe condito cōtinenti ſucceſſu dei cultores nō defuiſſe, qui cultui ſanctitatis interno, exterum etiā publicum adiunxerint, è ſacris literis conſtat, quemadmodum in chronographia id argumentum cum alijs latè proſecuti ſumus. Exter porrò cultus interiorem proteſtās palàm editis exterius obſeruantijs aptis cæremonijs que congruis ſummā dei dignitatem deſignandam decentibus conficitur. Ex patribus ante veterem legem ſcriptam liberæ pro cuiuſque pia voluntate fuere, niſi cui ſe quiſpiam voto aſtrinxiſſet, veluti Iacob decumis numini offerendis: oblationum autem culmen ſacrificia obtinentia in uſu perenniter fuerunt, quibus circa quępiam deo dicata & inſumpta ſacras actiones operati faciebant ſacerdotes, quales etiā ita fuiſſe à deo deſignatos ad populi ſui gubernationem à principio uſque, Abel in primis, Seth, Enos, Enoch, Noe, MelchiſedeK, Iob, ex ore Apoſtolorum Clemens prodit. Lege verò à numine ſupra naturalem poſita pręſcripti divini cultus exteri ritus ijs quibus lex lata ſit, obſervationis ſuę neceſſitatem ex diuino iuſſu afferunt, ut iuxta ipſos deum colant, quibus ſubinde ſe ſponte addicere debeant; ita

S.Tho. 2 2. q. 81. a. 8.

Gen. 28. f.

S.Th. 2 2. q. 86. a. 1.

li. 8. conſt. apo. c. 3.

ut niſi ſe illis obſtrinxerint, in manifeſtorum dei cultorum determinatam ab ipſo vocationem actu nequaquã aſcribãtur. Sic definitus divinus cultus palam religionis religantis propriè conſummationem ſortitur: ut e diverſo religio à repetita electione appellata cultum dei amplius deſignat liberis cæremonijs conſtantem ; quibus in univerſum conſpicuis religionem, in quam multitudinis cœtus conveniat, publice, conſiſtere neceſſe eſt.

mar. 16. c. v. 15. Hinc patet poſt evangelicam legem univerſo generi humano editam nullum ad eccleſiam manifeſtã pertinere qui non ſit baptiſmate initiatus prima evangelica cæremonia, qua fideles ſupernã fidem profeſsi ſe chriſtianæ legis cunctis præceptis obſervandis obligant. Quare catechumenus necdum baptizatus, quamlibet ex animo ſuſcepta fide fidelis ſit, ad interioris cultus eccleſiam, nõ etiam ad manifeſtam attinet, illius membrum, non huius eſt: extra quam ad huc foris conſiſtens ſecundum a-

1. cor. 5. d. v. 12. poſtolum nõ ſubeſt judicio præſulis eccleſiæ ipſius, quæ de his tantùm qui intus ſubſunt, per iudices præfectos judicat. Huius eccleſiæ, ut caput vicarium Chriſti vir mortalis evadat, membrum initiatione baptiſmi, uti exponendum propoſuimus, præformatum eſſe opus eſt. Sunt autem eiuſdem præcipua membra quæ charitate impulſionem vitalem habẽt à primario capite Chriſto profluentem. At quę fidem informem charitatis vitalis actu potiſsimo defectam, eatenus que mortuam nuncupatam retinent, membra quidem eccleſiæ huiuſmodi, & Chriſti ſunt, verùm deterioris notæ ; à capite tamen Chriſto influxu interiore vitalem actum credendi, notitiaque fidei dogmatibus aſſentiendi ſuſcipientia. Denique, quibus per infidelitatem oppoſitam admiſſam

fidei habitus etiam amiſſus eſt, ſolummodo ſunt i-pſiuſmet eccleſiæ membra per ſigillum baptiſmi animæ characterem indelebilem imprimentis; ut pote facultatem participatricem quoquo modo dominici ſacerdotij ſempiterni. Sed ita tamen, ut quemadmodum animalis corporis artus ſtupefacti, quòd in hæreant, propiorem, quàm ſeparati, potentiam ſubeunt, uti nonnunquam à recurrente virtute functionem ſenſilem, vitalemque lationem recipiant: ſic per baptiſmi ſignaculum Chriſto, ei que ſubiuncto corpori myſtico eccleſiæ inſiti propinquiorem, quàm ſeiuncti facultatem ob id attingunt, uti ſublato infidelitatis, ac letalis offenſionis obice à principe capite denuò efficacià influente fidei ſenſum, & charitatis impulſum reſumant: atque hactenus membra eiuſdem ultimo actus veſtigio vitalibus áctibus affini, loco poſtremo cēſentur. Nam qui nullo modo actu Chriſto connectuntur, corporis eius membra potentia ſola, nō abſolute dicuntur. Illa porrò ſolo baptiſmi charactere inſertorum facultas ut infideliū, duobus fulta eſt; principaliter virtute Chriſti ſufficientiſsima totius humani generis ſaluti reparandæ, ſecundariè arbitrij cuiuſque libertate. Hæc dānatis viæ terminum tranſgreſsis illigata malo eſt, ut iā nec libertas ſit: quibus inſtaurādis Chriſtus apex virtutem ſuam nunquam ulterius communicare decreto immutabi ſanxit. Nullo igitur modo qui baptiſmi charactere inſigniti ob ſcelera tartaro adiudicati ſint, Chriſti membra manent: de alijs ſiquidem damnatis id clarius eſt, quàm ut in debitationem veniat. Cæterum in via incedentis viſibilis eccleſiæ unitas ſub uno capite vicario Chriſti conflatur divini cultus interioris,

cai.aut. pap & cōc.c. 2 a

Heb. 7.d. v.24.

1.Th.3.p.q 8.a.3.ad.1

Matt. 5 d. v.41.

ris, tum etiam externi præſcripta communicatione, mutua ſane ſacrarum cæremoniarum potiſsimè ſacramentorum ſubminiſtratione, communiumque precationum & religioſæ converſationis ope. Vt autem vitiatum membrum, à quo periculum eſt uti latius ſerpente malo partes aliæ corporis inficiantur, conſilium eſt vel reſecare, vel ita obvincire, ut præcluſo aditu tanquam abſtractum non officiat, interim ſi qua fieri poſsit, ad ſanitatem reducendum: ſic myſtici eccleſiaſtici corporis membrum, à quo reliquis diſcrimen impendet ſive falſæ doctrinæ adverſantis fidei catholicæ, ſive depravatæ vitæ virtutem ſubvertentis, conſultum eſt eccleſiaſtici rectoris cura & autoritate ab aliorum communione arceri, tum ne alijs impiæ falſitatis aut ſcelerati exempli virus afflet, tum ut ſeparatione pudefactum, ac ſubſidiorum expoſita opitulatione deſtitutum inferius ruens, ita humiliatum, quaſique ictibus admonitum ad ſaniorem mentem revocetur. In hunc modum abſtenti excommunicati dicuntur extra eccleſiam conſtituti, prout ſtrictius per exoches eminentiam ſumitur eccleſia publice ſacramentorum ſymbolis, precumque ſuffragijs, ac religioſo convictu vicíſsim communicatis conſtans communitas ob interni cultus ſcopum deſtinatum. Baptiſmatis tamen ſigillo notati quamvis ſic ab eccleſiæ communicatione ſint extorres, adhuc nihilominus uti membra ſub latitudinem, ac ditionem eccleſiæ manifeſtæ cadunt, latius acceptę pro publico cœtu dei cultorum, quales ſe fore baptiſmi autoramento ij profeſſi ſunt. Multiplex igitur eccleſię acceptio quę niſi diſtinguatur confuſionem parit, ſubtiliter diſcreta, cui̇ta hæc

qua:... r

qualiter ſummenda ſint, indicat, ac vero conſentientia reddit. Atqui nec ita ſolùm uſurpatur, ſed & quãdoque pro tota communitate quatenus à capite ſeu primario, ſeu vicario ſecernitur, quandoque prout hoc, illud ve etiam includit, ꝙ aliâs magis uſui erit. Nunc verò qùm eccleſiaſticæ iudiciales coertiones in ſubiectos tantùm vim habeãt; videndum eſt, quo pacto ſummus pontifex nullius mortalis ditioni ſubditus ſi privatim in hęreſim labatur, exui ſuprema dignitate queat, aliter nequeat, qua manente ſublimis eius in decernendis autoritas certa reſtet.

10. Cap. Quî hæreſi, aliter ve quiſpiam ſummo pontificatu privatur, & ſucceſſoris electio ſemper eccleſiæ reſtet.

HAC profectò non alio id iure licere poteſt, quã divino lato à Chriſto domino, qui religionis Chriſtianæ hierarchiam eccleſiaſticam, eiuſque caput vicarium ſui ſummum põtificem ordinarium inſtituit. Oportet autem ipſum ſcrutari, ꝙ graviſsimis ſententijs uſu venire poſſe, iamque aliquot Romanos pontifices in errorem fidei catholicæ adverſum incidiſſe comprobetur. Primùm Anacletus ſupremus antiſtes inquit; Paſtor eccleſiæ ſi à fide exorbitaverit, erit à fidelibus corrigenpus: ſed pro reprobis moribus magis eſt tollerandus quâm diſtringendus; quia rectores eccleſiæ à domino ſunt iudicandi: dein Euſebius, & Ioannes ſimilia dicunt iuxta illud Petri monentis nõ tantùm bonis & modeſtis ſed etiam dyſcolis obtemperare debere qui eorum ditioni ſubditi ſint. Hoc ipſum expreſſè de ſummo pontifice Papa vocato Bonifacius martyr

Epiſt.3.

ep.ad ægy 2.q.7.c. oves.

ep.ad.2 d 1.Pet.2.d

Di.40.c. Si papa.

martyr, tradit: quod in quinta Romana ſynodo genera-
lius ita definitum eſt: A multis anteceſſoribus noſtris ſy-
nodaliter decretum, atque firmatum eſt, ut oves paſto-
rem ſuum nec reprehendere, niſi à fide exorbitaverit,
In chron. præſumant. Hieronymus ad hæc Liberium Romanum
& ſcr. eccle. pontificem hæreſi Arrianorum tãdem ſubſcripſiſſe nar-
rat. Adrianus quoque ſupremus pontifex in octava ge-
Adria. 7 nerali ſynodo, De Romano, ait, põtifice quemquam iu-
dicaſſe non legimus: licet enim Honorio ab orie͂talibus
poſt mortem anathema ſit dictum; ſciendum tamen eſt,
quod fuerat ſuper hæreſi accuſatus, propter quam ſolũ
licitum eſt minoribus maiorum ſuorum motibus reſi-
ſtere. Sequutus eſt autem Agathonis me͂tem ad ſextam
vi. acti. 13. generalem ſynodum ſcribentis, & Leonis ſecundi, qui
18. epiſtola poſita in eiuſdem fine ipſam confirmans Con-
ſtantino ait, Anathematizamus Cirum, Sergium, nec
non et Honorium, qui hanc apoſtolicam eccleſiam non
apoſtolicæ traditionis doctrina luſtravit, ſed ꝓphana ꝓ-
ditione immaculatam fidem ſubvertere conatus eſt. O-
diſt. 19. c. miſſo vero Anaſtaſio, qui apud collectorem decretorũ
Anaſtaſius. erroris infidelis inſimulatur: Innocentij tertij doctiſſi-
mi doctrina præcedentibus denique atteſtatur, quum in-
in ſerm. cõ- quit; In tantum mihi fides eſt neceſſaria, ut quum de cæ-
ſecr. papæ. teris peccatis deum iudicem habeam, propter ſolũ pec-
catum quod in fidem committuntur, poſſem ab eccleſia
iudicari. His moniti non debemus diſcernendi fidei do-
gmatum tam neceſſarium eccleſiæ fulcimentum in an-
guſtias privatæ fidei Romanorum pontificum redige-
re, ne de ipſo periclitemur: ſi quo caſu nobis extorquea-
tur, quam nobis rupem cõfinximus, veluti ubi quiſpiã
primæ ſedis præſes privatim impio errore captus ſpõte

 ſit.

ſit. Quin potius par eſt, uti tale ſummi Romani pontificatus ſuperius explicatum privilegium ita incolume vindicemus, atque aſſeramus, ut iuxta diſciplinam promiſsionem que dominicam confirmandæ à ſummo prçſule fraternitatis aſſeveremus ne hçreſi quidem peculiari eius qui ſupremo loco prçfectus ſit, minui poſſe, quo minus publicè iudiciali determinatione, decretorio que iudicio quatenus ſanè pontificalis officij ſublimitatem exerceat, fidei catholicæ ſynceram normam promulget, quam univerſi fideles ſequi tutò queant, ac teneantur. Hæc itaque non privi hominis, ſed veluti publici ſummi pontificis eccleſiaſticç reipublicç publica iudicalis fides à Chriſto ſuo vicario non defectura promiſſa eſt. Ac ſuper ordinarium unicum iugiter paſtorem tali fide firmam petrani redditum eccleſiam recta doctrina conſtruendam magiſter univerſorum pollícitus fuit, adverſus quam rupem effuſç portis quamlibet patefactis inferi poteſtates haud prævalituræ forent, ita ut de ſoliditate huiuſmodi quicquam deteri poſsit. Id etiam perpetuis experimentis eſt confirmatum. Nec enim unquam publica fidei deciſione ab ullo Romano pontifice deerratum fuit, ſed pura iugiter à ſucceſſoribus expers omnis labis, dominicæ apoſtolicæ que ac ſanctorum doctorum eccleſiçquç univerſali doctrinæ conſentiens fides promulgata extitit. Cùm igitur ea polliciti numinis aſsiſtentis, ac dirigentis cura ſecuritas adſit, non eſt cur ſtatim pontifex in hçreſim privatè lapſus à ſumma dignitate cadat. Sed quia deus diſponit omnia ſuaviter, nimis que violentum eſſet, ut ſatis admonitus hæreticus obſtinatè perſeverans in decernendis fidei dogmatibus publicè rectitudinem tenere

Sa. c. 8. Lu. 22. de Ioa. 10. & Mat. 16. c. Sap. 8. a

nere dei ductu adigeretur, præter innumera damna errorum ac vitiorum, quæ potentia ingenti abuſus pravis ſuaſionibus ſingulatim ſubditis afferre quiret: ijs terminum ſtatum præſcribi numinis providentia oportuit. Ea de re ſanctio à deo talis per apoſtolum
Tit. 3. c. v. 10, 11. Tito ſcribentem prolata eſt: Hæreticum hominem
poſt unam, & ſecundam correptionem devita, ſciens, quia ſubverſus eſt qui eiuſmodi eſt & delinquit, qùm ſit proprio iudicio condemnatus: ſive iuxta Græcam phraſim, peccat extans per ſeipſum
vi. ſu. li. 2. c. 14. in Act. c. 25. damnatus. Non eſt quippe hoc modò apoſtolicum præceptum, ut vim in paris ditionis poteſtatem non ſuperijciat, verùm divinum, cùm ratio ab apoſtolo
vi. ſu. li. 2. c. 9. ſacræ ſcripturæ conditore reddatur aſſertiva eius quod proinde verum eſſe fide tenendum ſit, nempe quòd ſcitum eſſe oportet, everſum, quodque ad ipſum attinet, perditum eſſe, qui eiuſmodi ſit, ac deſtinata malitia ſine retinaculo delinquere per ſeipſum ita damnatum exiſtentem quaſi ſe is iudicio condemnarit, qùm videns ſciens que obſtinatè ſe immani pravitati tradidit, ob quam proprio illi debito divino iudicio ſententia condemnationis in ipſum decreta eſt. Vnde poſt unam & alteram correctionis admonitionem ſpretam divina inſtitutione determinatam qui uſque eo inemendabilis reſtat, tanquam hoſtis dei iudicatus, numinis cultoribus declinandus, fugiendus, prorſusque vitandus decernitur divina ſanctione univerſos obſtringente. Tales que propterea omni præfecturę etiam pontificalis ſummę gradu deijcitur nixo myſtici corporis eccleſię coniunctione religioſa, qua interciſa per omnimodam devitationem à principe capite

iuſtam, is quoq; intercidat neceſſe eſt gradus illa fultus. At inferiori prælationis gradu propoſiti, correpti emendatique queant rurſus à ſupremi gradus antiſtite ſuo eiuſque loco ſtabiliri. ſed is ſi ruens à ſummo faſtigio deciderit, quamvis poſtea emendetur, non habet in terris qui amiſſam ei dignitatem reſtituat, niſi forte correctũ nullo alio iure vetante denuo ſuffragatores eligere ſucceſſorem Petri, & Chriſti vicarium velint. Eadem mente apoſtolus anathema iecit velut à domino, nõ à ſe profectum vel in apoſtolicum non ſibi ſubditum thronum & angelicum culmen, quòd & ſacerdos angelus domini ſacris literis feratur, ubi Galatis ait: Licet nos, aut angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit: Sicut prędiximus, & nunc iterum dico; Si quis vobis evangelizaverit, pręter id quod accepiſtis, anathema ſit. Quo autem pacto hæreticus bis monitus devitatione ſeiunctus penitus, etiam prælatione depoſitus redderetur, Tito doctor gentium explicuit. Habetur apud Ioannem, dominicum ſimile, nõ ſolum apoſtolicum interdictum, ubi fidelibus infit; Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domũ, nec, ave, ei dixeritis: Qui enim dicit illi, ave, communicat operibus eius malignis. Qua ratione aſſerta, gerentem ſe amicè cum fidelis doctrinæ depravatore communicare ita exhibito favore factis illius pravis; amicabilem cõverſationem erga ſimiles prohibitam divino iure oſtendit. Sed & huiuſmodi videtur vocaſſe peccatum ad mortem longiſsimè à numinis influxu vitali ſemotum, pro quo admiſſo a capitali dei hoſte, abalienato non ait orandum. Porrò qualis ſit hac in re admonitio legitima, diſpiciendum eſt. Ac

Cai. de aut. pa. & conci. c. 23.

Malac. 2. b

Gal. 1. b. v. 8. 9.

2. Ioa. d. v. 10. 11.

Paulus

Paulus iniunctam Tito epiſcopo innuens prælatis exequendam indicat. Servator verò formam correctionis peccato gubernationi eccleſiaſticę noxio in genere prę-ſtituens poſt ſecretam monitionem, alteram teſtibus iudicio requiſitis adhibendam præſcribēs indicavit id exercere ad præpoſitos epiſcoposve ſpectare: ſicut & apo-
li. 2. conſt. apoſ. c. 41. ſtoli per Clementem aperuere ſic epiſcopo dicentes: Tu ergo mentem adhibe accuſatori ſapienter obſervās eius vitæ cōſuetudinem quæ & cuius modi fuerit: & ſi comperereris eum verum dicere, fac ſecundum præceptionem domini, apprehenſumque accuſatum remotis arbitris corrige, ut ad pœnitentiam redeat. Quòd ſi obſequi noluerit, vocatis duobus, vel tribus viris, monſtra ei delictum, admonens eum in manſuetudine & diſciplina: &
c. 42. inferius, Si igitur perſuaſus fuerit in ore trium veſtrum, bene habet, quòd ſi obduruerit, dic eccleſiæ, ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus; nec illum amplius veluti Chriſtianum in eccleſiam admiſeris, ſed veluti ethnicum vitaveris: pœnitentiam agere volentem recipe. Id autem eccleſiaſticus uſus confirmavit, quo prælatis ſolenne eſt rebelles ab eccleſię cōmunicatione pellere, ipſique congregationi declaratos vitandos denuntiare, ut qui abſtenti conſenſu communi non auſcultant, ethnicorum loco ducantur. Nō vetat autem dominus, ut in nōnullos nocentiſsimos citatiori agatur rigore, uti nec Paul' in ſubiectos hæreticos, quos pontificium ius exterius proditos à communione fidelium extorres continuo devitandos iubet. Quid tamen erga hæreticum vel nullius ditioni ſubditum nēpe ſummum antiſtitem, ſervandum ſit, Apoſtolus ſtatuit, & ad præſules admonitionem illius pertinere, cum Serva-

tore deſignat. Quamvis autem erga ſubditum prælati correctio ſatis ſit, erga eum tamen qui univerſis præeſt, haud eſt conſentaneum, ut alia legitima commonitio cenſeatur, quàm profecta à magna eademque optima multitudine catholicorum chriſtianæ reipublicæ epiſcoporum, cuius maximè arduum negotium univerſæ cardinem tangens tractatur. Talem verò cœtum colligi & quæcunque præterea imponendo malis fini expediat, agi, nequit ſummus pontifex inhibere divino eodem iure, quo nequit dignitatem non amittere, ſi pertendat poſt alteram publicam monitionem non evestigio corrigi, ſed in impio errore obſtinatè perſiſtere. In quo ſi reſtiterit, cœtus præſulum erit id eccleſiæ publicè declarare, ut protervientem uſque divino decreto à ſummo pontificatu abiectum cuncti fideles noſcant. Quoniam autem examinare teſtes, & quæcunque cauſæ pertractandæ conveniant, exercere, ac demum eam declarationem pronunciare iudicialis præſulum muneris ſunt, licet reſpectu eius qui ante divinam à ſummo gradu deiectionem nulli mortali ſubeſt; non immeritò is ita iudicari ab eccleſiæ præcipuis membris ipſam exprimentibus ſecundum Innocentium dicitur. Verùm ab eo proprie, qui ſecundum Anacletum ſummorum pontificum eiectionem ſibi reſervavit, iudicatur decreto illo perpetuo per apoſtolum prolato, quo definivit legiſlator etiam ſupremum antiſtitem poſt alteram præfracti erroris admonitionem nō correctum omnino eſſe fidelibus declinandum, proinde que ſumma dignitate decidiſſe, quippe qui ſupremus pontifex manens declinari à fidelibus nequeat, qùm ex eo vicario poſt dominum Ieſum primarium caput omnium ſalus, & gu-

Caí apolog. a. p. c. 2 3.
Serm. conſecr. pap.
D. 49. c. Electionem
9. q. 3. c. Aliorum.
Di. 40. c. Si papa.

& gubernationis ſalutaris unicum regimen pendeat.
Sicut idem religionis ſanctæ conditor deſignatum ele-
ctum que à ſuffragatoribus ſummum pontificem creat
Io.21.c. inſtitutione illa perēni, qua iure ordinario ſtatuit ſupre-
mam eam dignitatem iugiter in eccleſia terras incolēte
duraturam. Vnde ut electio ſucceſſoris Petri pontificia
determinatione ad ſuffragia cardinalis collegij redacta
eſt, ita poſſet monitio errātis impiè, quā depoſitio dicta
conſequeretur, à præceſſore totius eccleſię curā ditionem
exi, apolg. que habente, quibus conſultum duceret prȩſulibus, ve-
p.2, c.24. lut eidem cardinario collegio delegata cōmitti. Pręter
exitiale autē crimē hęreſis, nullum aliud iurè diuino de-
terminatum comperitur, ob quod Chriſti vicarius nulli
mortali ſubiectus dignitate ſumma pontificia exuatur.
Sunt verò eventus nōnulli, quibus citra delicti culpā ſu-
premū pontificatū amitti nonnulli probabiliter ferunt.
Omiſſā namq; abdicatione ab electoribus acceptata: de
mentia continua vitam rationabilem eripiens, iuxta
quam vir aptus ſummæ ditionis pontificatui fit, ipſum
quoque non iniuria eripit. Rurſus quocunque caſu, quā
lis frequentius contingit ſchiſmate pluribus electis pro
ſummis pontificibus, ſufficienter cōſtare palā nequeat
unum quempiam eſſe canonicè delectum: quamvis for-
te is ſit, in quem legitima ſuffragia concurrerint: ſupre-
mo gradu non potitur, caſſus ve fit ordinatione domi-
ni; qui viſibilem eccleſiam publicis cærimonijs, riti-
bus, ſacramentis, gubernatione que ſub uno vicario
ſui paſtore ordinario connexam inſtituens, ipſum
quoque proinde manifeſtum qui publicè talis eſſe cer-
tò conſtare valeret, eadem pariter inſtitutione decrevit.
Cal. aut pa. Quare apud eccleſiam ſic non eſſe, ac non apparere
eoc. c. 18. certum

certum paria meritò cenſentur, fas que eſt, ut ad novi caj.aut. pa px &.cócil.
ſucceſſoris Petri palam certò futuri electionem proceda c 28.
tur iuxta formam à præceſſoribus præſcriptam. Quòd
ſi qua calamitate prorſus legitimi ſuffragatores ut car-
dinales deforent, electio ſummi pontificis in eccleſiaſti-
cum Romani populi cœtum recideret, ut iuxta conſti- caj.apolog 2.p.c.22.
tutionem apoſtolicam ſicut cleri ſenatus aliorum epiſco
patuum pręſules, niſi quo ſuperiori iure vetetur, deſi-
gnat, ita is epiſcopum Romanum ſufficiat, ac ſubinde
ſupremum antiſtitem, ex quo pōtificatus ſummus cum
Romano epiſcopatu ſecundum ſuperiora copulatus hæ 5u.c.9.
ſit. Sed & ſi cleri Romani peculiaris ſenatus deficeret, in
certus ve foret, ad totam eccleſiam univerſalis utique pa vi.ſu.c.9.
ſtoris electio rediret, quam repræſentata ſuffragijs ex-
preſsis per gubernatores pręſules, potiora ſua membra,
perficeret. Quandoquidem ut pręfati ſumus, eam eccle
ſię facultatē perpetim aſſore dominica perenni aſsiſten-
tia promiſſa, inſtitutione que iugis ſucceſſoris conſtat.
Nec verò ſi pro mortalium conditione ſummę digni-
tatis interregna breviora, longiorave intercurrerint, ec-
cleſię quaſi tunc acephalę malè conſultum eſt. Satis eſt
enim cùm ut interim pręceſſorùm ſtatutis regatur, tum
ut poſsit mature Chriſti vicarium ſubrogare: pręterquā
quòd primarium caput ac fundamentum Verbum dei
caro factum, quò potiſsimè nitatur, ipſo pollicente, nun Mat 28.b
quam ei abeſt. Cæterùm ſi adverſus prædicta in nonnul
lis ſynodus Baſilienſis opponatur, haud nos movere de-
bet, cùm eius autoritatem eruditiſsimi quique ac virtu-
te pręſtantiſsimi viri nequaquam ſolidam exiſtimarint,
adeo ut ob ſchiſma quod deſtinavit, induxit, fovit, ſan- ſū.theol.p
ctus Antoninus dixerit, conciliabulum Baſileę, ſyna- 4.ti 9.c.8 & 10.

gogam

gogam Satanæ baſiliſcum peperiſſe. Sed rurſus objjci queat, fieri poſſe ut ſummus pontifex de impio errore, quem animo nunquã tenuerit, protulerit tamen in cautè, in ſimulatus, ſecundòque legitime commonitus falsò ſe in eo perſiſtere dicat temeritate, vel metu, ſeu ui, aut malitia quapiam, atque ità pontificatu privatus, per eccleſiam habeatur. Ex quo videtur confici non ob ſolum hæreſis crimen, quæ hîc re vera non ſubeſt, ſed etiam ob aliud delictum, velut falſæ confeſsionis, impięque aſſertionis exteræ pontificatum amitti. Verùm enim verò re perſpicaciter inſpecta etſi ponatur talis ſuprema dignitate illo ipſo modo decidiſſe, non id propriè delicti cauſa præter hæreſim, ſed aliũde proveniſſe opus eſt. Nimirùm inde quòd cùm ex huiuſmodi aſſeveratione quaſi extremè obſtinatus non deinde pontifex ab eccleſia legitimis indicijs procedente cenſeatur, nequit iam tunc certò Chriſti vicarius palam conſtare; qua manifeſtæ notitiæ publica certitudine deficiente iuxta legiſlatoris inſtitutionem ſuperius explicitam fungi ſummæ iurisdictionis eccleſiaſtico gradu nemo valet. Itaque præter crimen hæreſis, aut apoſtaſiæ cunctas ſimul hæreſes complectentis ob nullum aliud ſanctæ religionis conditor vicarium ſuum ſupremi pontificatus amiſsioni obnoxium reliquit. Reliquit nihilominus eximium eccleſiæ remedium adverſus cuiuſlibet vel ſummi pręſulis inſoleſcentis tyrannidem ac nocumenta, perſeverantem precationem, qua permotus noxium corrigat, aut è medio ſummoveat, melioremq; rectorem largiatur, ſicut ipſe importunę viduę, & iniqui iudicis ſimilitudine propoſita pollicitus eſt inquiens; Audite, quid iudex iniquitatis dicat, deus autem non faciet vindictam electorum

Caiet. pp. &c. c. 27.

Luc. c. 18. a. b.

KK ſuorum

ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Igitur pontifici Romano autoritas iuridicę poteſtatis ſecundum Chriſtum ſuprema in eccleſia eſt univerſa, ſive quidpiam iubẽdo ſubditos obliget, ſive à vinculi obligatione ſolvat, ſive decernens aliquid verum iuxta fidem catholicam neceſſariò tenendum declaret, de quibus per ordinem agendum & collatio habenda erit.

11. Cap. *Iuris pontificij autoritas.*

VT autem aptè cuncta diſtincta luceſcant, illud præſendum eſt non ſemper vel in ſcriptis ſuis ſummos pontifices Romanos autoritate iuridica uti, ſed ſępe doctorum theologorum, vel iuris prudentium munere fungi, ſcribentes variorum argumentorum tractatus, ſacra ve biblia enarrantes, vel canonicum ius, aut quæſtiones diverſas ſciſcitantibus reſpondentes. In quibus eorum autoritas cum ijs annumeranda eſt, quorum ſtudium imitantur, velut cum priſcis doctoribus, theologisve ſacris, aut moralibus philoſophis, quorum in gregem iuris civilis, ac pontificij conſulti concedunt, niſi quod hi potiori parte theologos divinam legem ediſſerentes ſequuntur. Huiuſmodi autoritas pro ſcientiæ, ac virtutis amplitudine, comparata creſcit, iamque in pręcedẽtibus quãtum ponderis ſortiatur, quopacto cum autoritate divina collata inferior ſit, abunde conſtat; quamquam in docentibus dignitas cunctis prælata ſuſpicienda eſt. Hæc omnibus uti clara in confeſſo ſunt. At ubi põtifices ſummæ poteſtatis officio functi ut iudices quidpiam decernunt,

nunt, illic propriè ſucceſſorum Petri, & Chriſti vicariorum ſe autoritas effert. Porrò quod ita principali iuſſu duraturum ſtatuitur, ad ius pontificium pertinet, ſive in conciliorũ deciſionibus à ſummo antiſtite confirmatis, ſive in iuris canonici voluminibus ius pontificium præſertim complexis, ſive in extravagantibus dictis, alijs ve cõſtitutionibus feratur. Quod verò ad ſacrã fidẽ attinere vicarij dominici ſuprema poteſtate decernentis publica declaratione aſſeritur, catholicæ fidei dogma eſt cunctis ubi innoteſcat, ad ſpiritualẽ ſalutem habendã, neceſſariò credendũ; ſive in conciliorũ definitionibus à Petri ſucceſſore cõprobatis, ſive in canonici iuris codicib⁹, ſive in alijs poſtea editis deciſionibus cõtineatur. Atque hoc poſterius fuſè explicando relicto, nunc de ſancito iure pontificio agamus. Huius ſuper humana iura cõſtituta ſublimis eſt autoritas, quaten⁹ eius cõditor quãvis mortalis, ſuprema ditione apoſtolis par, cæteris principibus ac legiſlatoribus humanis præfectus præſtat à Chriſto univerſorũ domino inſtitutus. Vnde provenit uti talis legislatoris poteſtas amplior ſit, quàm ut iuri civili condendo impediri deceat, cui propriè nequaquam dicata, ſed altiori eſt, ipſa quidẽ nõ civilis, verũ celſior extans, atque imperans, prout ad ſcopum ſuum ſcopo illius potiorem ſpectet. Eſt quippe civilis poteſtatis finis incolumitas temporaria reipublicæ; at eccleſiaſticæ ſupremę promotio totius eccleſiæ in bono præſtantiſsimo ſacroſanctæ religionis cum ipſa tendens in finem ultimum bonum beans. Quocirca poteſtatis civilis ſcopus ad eccleſiaſticæ ſummæ ſcopum dirigi debet, ac ſi quando ea deviarit, corrigi ab hac & in ſuum finem ordinari, qua cauſa ipſi ſubiecta eſt; alióqui per ſe diverſa,

Su, c. 8. 9.

Vi. li. rogn etign. mor c. 7.

proprijsque limitibus circumſcripta. Attamen pontificij iuris autoritas quamtumvis ſacra, & divinę proprius accedens in humanorum iurium ſtatutorum culmine ſit; ut ab homine lati, humana eſt, non proprie divina: qua ideo ſic inferior eſt, ut humana divinis cedunt. Inſuper quidquid huic virium ineſt, à divina talem poteſtatem inſtituente proficiſcitur: quare divinæ præſcripto hæc obſequi debet, præſcribere nullo modo poteſt. Ad ſu.c.8.ad 6 hæc divina omni condita ſuperior nulli ſubeſt: hæc prę ter divinam, cuius moderamini ſubiecta eſt, par in cunctis ſummis pontificibus, iuxta atque in apoſtolis invenitur. Ideoque præceſſorum edicta queunt à ſucceſſoribus non utique ſubditis ſuo cuiuſque tempore poſcente temperari, augeri, minui, novisque promulgatis in totum abrogari, ne ulterius vim proferāt, quam eo uſque à conditore habuere. Verùm iam pontificij iuris ſinus velut è ſpecula mente luſtremus, ſi placet, ut quouſque tanta poteſtas & autoritas extendatur, vel figura tenus deſignemus. Ac primùm diſtinguenda eſt civilis principatus poteſtas non modo generalis, quam non convenire ſummo pontifici, ſed ſubeſſe declaravimus: verùm peculiaris, quæ Petri ſucceſſori eſt in territorium Romanę ſedis patrimonium eccleſię nuncupatum principum dominorū donatione, aliove iuſto ac legitime titulo acquiſitum. In eius quippe incolas vicario Chriſti ſeorſim congruit regia quędam civilis ditio, qua iure valeat tale regimen in eos exercere ac leges condere nō ſecus, atque alij reges erga ſubditarum provinciarum habitatores. Vtque hos ius civile Romanorum imperatorum ubi eorum iuriſdictio extincta eſt, extincta eſt autem in maxima orbis parte in arctum contracta ex anti-

qua

qua latitudine olim occupata, ita ſummum pontificem non ſtringit, quo minus imperatorias leges corrigere, antiquare, ſicut partim, aut omnino inſtaurare queat in ſtar aliorum principum, prout ſubiectorum civili gubernationi viderit expedire; in quos utique itidem novas prorſus ſanctiones ferre valet. Neceſſarium eſt autẽ id diſcernere, ne permiſta iura cõfundantur. Itaque quotieſcũque de civili penitus materia minimè ad chriſtianam religionem univerſè attinente Romanus pontifex quidpiam ſtatuiſſe ubivis reperiatur, non generale ius eccleſiaſticum cunctis fidelibus, ſed regiũ peculiare ſubditis ita ſuis tuliſſe cenſendus eſt: veluti qũm decrevit illegitimè ortam progeniem ab hæreditatibus conſequẽdis arcere. Veniamus iam ad purum pontificium generale ius ad omnium fidelium eccleſiaſticam hierarchiã ſpectãs, iuxta cuius gubernationem & eius proximum finem diſcrimen pontificij iuris, ac civilis aliò tendentis & utriuſque latorum ſumendum eſt. Reipublicæ namque civilis rector eius conſervationem pro ſcopo habens præcipuè bonum exterius attendens tales ſecundum id leges condere, ac præcepta edere quit. Hierarchię verò eccleſiaſticæ in terris ubique palam verſantis præſes propinquum eiuſcemodi gubernationis ſcopum reſpiciens promotionem boni religionis catholicæ, qua huius hierarchię unitas conſtat, quam promotionem haud ſemel vocat Apoſtolus ædificationẽ à deſtructione ſecernens, autoritatem à deo iuxta datum ſibi munus nactus eſt, ut ſecundum profectum religionis non modò exterum numinis cultum, ſed & internum potius ex puro animo provenientem complexæ, iubere valeat non tantùm externa, ſine quibus eccleſiaſtica di-

vi.ſu.c.9. 2.corin.10 c.13.d.

KK 3 ſpoſitio

poſitio ſolveretur, ſed etiam cum exteris unà interiores actus qui potiſsimè curandi ſint; ac de ijs etiam permanſuros canones ſtabilire. Inde eſt, ut ſicut civiles rectores tangit iuſsiones ac leges edere ius naturale cōmune determinantes ſpecialiter in his quę ad exteram reipublicę utilitatem pertinent: ita, licet ſublimius, ad totius eccleſię prę́ſulem ſpectet iuſsis ſtatutis que prę cipere fidelium omnium religioſis ſpiritualibus commodis communiter conducibilia, quibus ſpeciatim non ſolum naturale ius, ſed & inſuper divinum latum, poſitivum dictum determinetur. Naturali iure oblationes deo debētur in eius honorem exhibendę, & ſtati feſti dies, quib' cultui divino vacetur, & ieiunia ad offenſionem dei delendam cohibendam que, ac mentem inſpiritualia ſublevandam. Lege Chriſti ſacramenta ſancita ſunt, & euchariſtiam ſumere fideles rationis compotes tenētur, & abſolutionem delictorum confeſsi à ſacerdotibus ſuperioribus petere. Sed quemadmodum, quibus que oblata prębenda ſint, quæ tempora feriata dei cultui dicanda quibus diebus ieiunandum ſit iuxta communem populi chriſtiani congruentiam, definire, præſulis univerſalis eſt: ſimiliter atque determinare paſchali tempore ſuſcipiendam euchariſtiam eſſe, & quotannis criminum confeſsionem faciendam: ſicut & in univerſum ſacramētis, ac divino cultui publico cōvenientem celebritatem, miniſtrationem, modumque circūſcribere ſuper ea quæ à deo legiſlatore inſtituta ſint: quæ planè prout ab ipſo ſint præfinita, ſervari oportet; nec prætermitti, variarive ullo pacto licet. Culmini verò tantæ vicarij dominici poteſtatis debetur, ut ſicuti cæteris celſis principibus iura dantibus, non vis directiva ſolummodo, immo & pariter

S. Th. 2. 2. q 147. a. 3.

Ioã. 6. & Mat. 18. c.

S. Th. 2 2. q 86. a. 4.

2 2. q. 122. a. 4. ad. 4

2 2. q. 147. a. 3.

Extra de pœnit. & remiſ 12. c omnis utriuſq;

tercoactrix adſit, qua pro ratione functionis ſuæ legitimis pœnis rebelles coerceat, earumque metu ſubditos in officio contineat: quales ſunt ſeparatio ab ingreſſu tēpli, cōmunicatione ſacramentorum, fidelium cōvictu, & mitiores, ieiunia, piæ peregrinationes, & aliæ ſimiles. Secundum hæc ſupremi pontificis ob ſcopum inædificandæ ſanctæ religionis, munia ſunt eccleſiæ totius religioſam rempublicam divinis ſacrorum ſymbolorū fulcimentis paſcere, omni ordinatæ præfecturæ ſubminiſtratione regere, & ab adverſis tutari: quę decem pręcipue partibus pontificio iure diſponi poſſe apparet. Quarum prima de canonicis conſtitutionibus agat, ſecunda de rectoribus, & ſacris miniſtris, & officij cuiuſque ac præfecti poteſtate, tertia de iudicibus, ac iudicijs eccleſiaſticis, quarta de ſacrę & canonicę diſciplinę ſtudio, quinta de iuris divini poſiti, ac naturalis communis peculiaribus determinationibus ad numinis cultum attinentibus, velut circa ſacramenta, feſtos dies, ieiunia, oblationes, ſacrificia, publicas preces ac dei laudes: ſexta de ſacris cęrimonijs, ac ritib⁹ appoſitis, quibus ſeorſim pōtificalia volumina dicata ſunt, ut precibus breviaria, ſacrificio miſſalia nuncupata, doctrinę chriſtianę cathēciſmus; ſeptima de templorum fabricis, & contētorum cuſtodia, ipſorumque ac miniſtrorum immunitate, octava de diſtributione oblationum velut primitiarū, ac decumarum, & redituum eccleſiaſticorū acquiſitione: nona de delictis, & pœnis, decima de obligationibus, & contractibus, atque ita de matrimonio pręter ſacramenti à chriſto collatam eminentiam, de quē ipſi adiunctis ut cognatione, & affinitate, denique de teſtamentis, & vltimis voluntatibus, quibus ſepulturæ annectūtur, niſi

quòd

quòd etiam ſacris locis inhærent. De cunctis his ius pontificium varijs titulis ac libris agens ſtatuit, maximamque canonum partem in clericorũ qui populi chriſtiani ductores præſertim ſunt, cauſis inſumit, quos ut audentius dei cultum exequerentur, à coactrice principium civilium iuriſdictione ſubduxit pro ſua celſiori autoritate iuxta ſublimiorem ſcopum ab omnium inſtitutore prælata. Obſtringit autem pontificium ius ac iuſsio ſummi antiſtitis ſecundum finem ad totam religioſam hierarchiam pertinentem, chriſtiani populi cunctam multitudinem, & ad ſui obſervationem univerſè obligat: at non ſingulos particulariter, præterquàm pro aſſumpto à quovis officio, negotiove, quod iuxta pontificiam deciſionẽ ſit exequũdum. Quia verò præfecti eccleſię ſunt publici moderaminis pręcipui miniſtri, per quos id in cunctis debet ſecundum pontificij iuris normam ad executionem deduci, hos potiſsimùm canonum debitum reſpicit, uti eos ſervari omni parte procurent. Subiecti autem obtemperare hoc modo tenentur, ut pręlatorũ iuſsis ex canonũ regula prolatis obſequantur, ac nequaquam reſiſtant gravi culpa diſſolventes obedientiam, vinculum gubernationis, unde unitas eccleſiaſtica pendet; ac ob id ordinationi dei obluctati ſibi damnationẽ acquirentes. Quamquam verò univerſum ius cunctam cui fertur, rempublicam aſtringit, non ſingulos particulatim: nil tamẽ vetat, quominus multa pręcipiat ad omnes ſingillatim ſpectantia, ut in pontificio iure maximè ſunt, quę divinum ius poſitum, ac naturale commune peculiariter determinãt, quorum exempla pręmiſſa ſint unumquemque obligantium. Nihilominus pontificia decreta promulgata utentium ſubditorum diſſenſu, ac ſubin-

extra de foro comp. c. 2. Nullus.

Rom. 13. a.

ſubinde deſuetudine queunt aboleri; alia tamen ratione, quàm civiles leges, quarum latores à republica poteſtatem nacti communi eius conſenſu nituntur, ita ut ſi is deſit, cuncta ſtatuta firmitate careāt. At vicarius Chriſti, ab eo univerſorum domino eccleſię toti pontifex, atque eo modo legiſlator præpoſit' eſt, minimè ab ea, ſed ab inſtitutore in ſummę poteſtatis functione dependēs.

1. cor. 13. d Verùm quia ea poteſtas in profectum ædificationis ecclesiaſticæ conceſſa eſt, oportet ut pontificiæ diſpoſitiones ac ſanctiones ſubiectorum locis, tempori, moribus, utilitati æqua proportione congruant. Quo fit ut Petri ſucceſſor meritò diſsimulet quas fideles recipere, aut retinere prorſus renuant, diſſenſuque utentium infirmandas pertendant; ea que tollerantia implicitè abroget ab autoritate ſua profectas: ne fraternitati reluctāti aliôqui laqueum inijciat, ubi præter eas ſpiritualem ſalutē aſſequi queat. Prouenit autem talium præceptionum etiam non perſe iniquarum invaletudo potius ab ipſius latoris conſenſu tacito, quàm ſubditorum diſſenſu, dum ijs renitentibus ipſe qui poteſt obſiſtere, minimè obſiſtens eo ipſo tacitè ſive implicitè aſſentitur. Sic delectus ciborum ſabbathis magna ex parte multis in plagis in deſuetudinem abijt: ſicut & apoſtolorū paris ditionis, conſtitutio de abſtinentia cruoris ac ſuffocati, itidem atque alię. Nec verò quòd illa relata ſacris literis ſit, aliud quā certitudinem, quòd verè ab apoſtolis lata fuerit, habet: nam quod ad vigorem attinet, iuxta ferentium facultatem in parilis ditionis dominicum vicarium imperium non habentium, proindeque ipſius moderatrici voluntati ſubdendas conſtitutiones edentium cenſenda eſt.

Di. 4. c. E. rit.

Cai. apolog p. 2. c. 10 in fin.

Acto. 15. c. Vi. ſu. li. 2. in Act.

Quoniam rurſus vicarius Chriſti pro iniuncto munere

internum cum extero divinum virtutis cultum promo vendi facultatem habet: pontificio iure aliquando virtutum actus ita definiens decernit, veluti circa vota, iuramenta, uſuras, has veluti ad contractus, illa ut ad obligationes ſpectantia. Quod ut lucidius expediatur, legũ ſive ſanctionum principalium munia, pręcipere, vetare, permittere, punire, præmio, ſive immunitate afficere in pauca, nempe pręcipere, ac permittere conferamus. Quid enim aliud eſt prohibere, quam imperare, nequid fiat, decernere punitionem, aut præmium, quã apponi iubere: ſicut ſimpliciter præcipere dictũ, edicere ut quidquiam fiat? Nam declarare anteriores idẽ valet, atque denuo ferre, vel corrigere, aut mutare. Nullus itaque divino legiſlatori ſubdit⁹, quod iure divino naturali, latove perpetuo præceptum eſt, ut fiat, aut ne fiat, diſſolvere iure poteſt contrarium iubens: permittere nonnunquã mala valet, ac non rarò debet, ne peiora ſequantur: ſicut & omnium autor multa permittit, ſinens mortales libero dato arbitrio uti. Atque in his quę pręter divinæ legis obligationẽ relicta in medio ſunt, quæ ex eo capite licitè queunt homines vel facere vel omittere, inferiorum legiſlatorum maximè ſe poteſtas extendit, ut iuxta cuiuſq; propinquum ſcopum expedientia ſtatuat. Hinc oritur, ut ſummus pontifex nonnulla veluti pacta ob mali ſpeciẽ & occaſionem irrita fore meritò, ut que ne ulterius fiant, præcipiat, ac ſanciat; quę intercedẽte iã iuſſu illicita reddantur, quamlibet abſq; illo licita utcũque eſſe quirent. Ita beneficiaria fiducia uti Simonia dãnata eſt, & ſepulturæ vẽditio religioſis locis aſcri ptę: & contractus uti fœnebris, in quo præſtãs periculum ideo emolumentum ultra ſortẽ paciſcitur, iure cenſeri poteſt. Ex.de. ſepul.c.abolenda. ex.t.de uſur. c. naviganti.

Multa

Multa pręterea huiuſmodi pontificio iure pręcipuè tractantur ob eas pœnas, quas fert, emendādis qui taliū criminū dedecore proximis offendiculo ſunt. Aſt vota, quibus ſe numini homines obligant, & iuramenta, quibus etiam mortali, pariterq; deo ꝓpter divinā conteſtationē adiunctā, pontifex ſummus uti dei vices interris gerens traditis clavibus ſolvere ac tēperare, ubi ratio poſcat, & fideliū ſpirituali ſaluti cōducat, in uſu habet, ac ſimilib' de rebus multa iure pontificio diſpoſuit. Cunctis enim in ſanctę religionis bonum promovendis à deo loco ſui uti pater ſpiritualis præfectus, ex cōceſſa utiq; autoritate valet, ubi utilitatis animorū cauſa ſubſit, talia moderari, quæ ita plane deus ꝓbat: quādoquidē paterfamilias aliquot ſubditorū vota irrita facere, cauſa etiā nō ſuppetēte poteſt. Reducūtur autē eiuſcemodi tēperamenta vocata diſpenſationes ad privilegiorum favorē, quę iuſta cauſa poſcente principalem benignitatem largiri etiam māſura decet: nō ſecus atq; oportet ſummi officij epiſcopalis opere fungentem creditam gubernationem recta diſpoſitione in cunctis exercere, ſancta que iura divina & canonica exequenda iuxta æquitatem curare. Cæterum in omnibus pontificij iuris deciſionibus id quod decernitur potiſsimè animadvertendum eſt, ad quod concludendum unicum plerumque cætera deſtinantur. Id eſt enim quod definitum firmum eſt legislatoris autoritate iubente, ſervari que debet. Reliqua præmiſſa, & appoſita explicationem definitionis, rationem que produnt, quam ſtis eſt plerumque probabilem adhiberi. Namque non alia mente à Petri ſucceſſoribus præiacta ſunt, minimè volentibus in una determinatione plures confundere; neque rurſus quaſi

Ext. de voto. c. 1. 4. Script. iure iur. c. 1. 15. verum. 36. clericus qui iu. ſta.

S. Th. 2. 2 q. 88. á. 12 10. ad. 2. 3 18.

Deut. 30.

Reg. beneficium. li. 6 decr.

1. Tim. 3. a.

neceſſaria conſequentia deciſionem ſemper inferre, quæ poteſtate potius legiſlatoris, quàm dialectico artificio nititur, eius que antecedentibus haud rarò nullo iure apertè ſtatutis. Id quod etiam iuris civilis ſimilitudine conſtat, in quo ratio velut anima legis à deciſione omnium ſententia ſecernitur, quamvis ex ea perſpiciatur, quouſque vis legis ſe porrigat. Iam verò in deciſionib' ipſis pontificij iuris multa per præſules Romanos contraria fuiſſe ſancita non deſunt qui obiectent: quæ prolixè conciliare ſacros canones ediſſerentium eſt. Nobis enim aliud nimis operoſum agentibus ſat eſt in genere indicare nil tale in pōtificio iure comperiri. Pleraque ſiquidem non rectè intellecta putantur adverſa, quę ſi introſpiciantur, invenientur apprimè cōſentire. Vlterius ubi ſucceſſor quiſpiam ait præceſſorū aliquem aliter iudicaſſe, aut ſenſiſſe videri, ſententiam illius refert, vel cūctanter prodit, quia is probabiliter cenſens conſultantibus doctoris more potius, quàm iuridica præſidis ſummi autoritate reſponderit: ſicut & quiſque multa ſua probabilia interſerit, & quam deciſionem iuris laturus eſt, prius probabilem rationabili cauſa fultam oſtendit. Sed & ſi iuridicæ deciſiones, quales in pōtificij iuris volumina redactæ ſunt, oppoſitæ proferantur: conſyderandum eſt pro varia tēporum neceſsitate, ac negotijs, maliſque diverſè urgētibus in multis à paris poteſtatis legiſlatoribus, immo & ab eodem rectè poſſe quę nimium differant, conſtitui: quę ſanè uno tempore contraria forent, diverſis autem lata temporibus & opportunitatibus nequaquam adverſantur. Huius doctrinæ clarum exemplū ſynodus nobis Tridētina ſuggerit inquiēs. Tametſi dubitandū nō eſt clandeſtina matrimonia libero

Extra. de ſpo. du. c. ſicet. de divortijs. c. quanto.

Seſſ. 24. re for. matr. c. 1.

con-

cõtrahentiũ cõſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quãdiu eccleſia ea irrita nõ fecit;& inferius;(Qui aliter q̃ præſente parocho,vel alio ſacerdote de ipſi' parochi,ſeu ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt;eos ſan ɛta ſynodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi cõtractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat. Potuit namq; Canon. 4. ut præmittitur,eccleſia per ſuum ſané, & concilij præſidem conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia,ſubinde que augere,minuere,mutare prout religionis Chriſtianæ gubernationi congruere intelligeretur, ita ut prius conceſſa,poſtea prohibita, & contra forent, materia variata,non mutato quod aptis omnibus concurrentibus recte conficeretur. Habet autem id locum præſertim in cõtractibus varietati nimiũ obnoxijs,pinde que cõiugio multiplicibus nexibus impeditiſsimo: in quo concilium aptam contrahentium materiam ſtata celebritate definivit, non miniſtrum qui formam induceret,neceſſarium conſtituit, ſicuti euchariſtiæ ſacerdos eſt,ſine cuius conſecratione nullo unquam tempore dominici corporis & ſanguinis ſacramentum peragi valet:quandoquidem fatetur fuiſſe rata & vera priora matrimonia clandeſtina,quæ utiq; ſine talis ſacerdotis præſentia celebrabantur. Ac re vera Chriſtus ſacramentorũ inſtitutor qum ipſum matrimonium ſacramentum reddidit,humano cõtractui recte inito ſuppoſito, gratiam de ſuo ut iuſte poſſet eius uſus exeri,adiecit. Vnde & forma eius & materia ſacramentalis dicta ſignis conſtans è contractus ipſius natura venanda eſt duplici traditione acceptatione que confecti, ubi ſe mulier in coniugalem

nexum

nexum uxorem viro tradit, is que acceptat, ac viciſsim ſe vir uxori maritum dedit, ea que acceptat. Habēt itaq; ſe ſigna exprimentia traditionis duplicis conſenſus uti materię integrę partes: explicantia verò acceptationem mutuam; uti plenæ formæ integritatem, ſimulque contractus, atque ideo ſacramenti abſolventia. Vt verò cœptum pergamus iter, rurſus nonnulli obijciunt religioſos ordines uti monaſticos à Petri ſucceſſore ap̄pbatos, quorum aliquot poſtmodum aboleri mereantur. Attamen ſummus antiſtes recta tātùm inſtituta probat, quæ nulli eiuſmodi ordini talia ſunt, ut qui iuxta ea vitam inſtituant, non præclarum virtutis ſpecimē edant. A quibus ſi poſtea deſciſcentes ad luxum pravitatem que declinent, conſentaneum eſt, ne ſub inſtituti ſancti umbra improbitatem foveāt, quin potius ut deiecti locum facultates que potioribus cedant. Obijcitur pręterea canonum onerosa multitudo, illudque Auguſtini occinitur, Chriſtianam religionem quam maniſeſtiſsimis & pauciſsimis celebrationum ſacramētis dei voluit miſericordia eſſe liberam, ſervilibus quidam premunt oneribus, adeo ut tollerabilior ſit conditio Iudæorum, qui legalibus ſacramentis, non humanis præſumptionibus ſubijciuntur. Huic verò incommodo par eſt exiſtimare ſummos pontifices mederi, quoad liceat, velle: ſed humanæ malitię creſcentis in dies innumeris malis non niſi numeroſis canonibus quemadmodum occurrāt, reperire. Quamquam & nonnunquam ne nimium ſubditos gravent, coſtitutiones promunt, velut regulas chancellariæ appellatas, tempore vitæ cuiuſque duraturas. Pro certo itaque habendum eſt Servatoris vicarijs legiferam iudicialemque iam expoſitam poteſtatem eſſe, qua rectè uti

To. 2 ad Ianuarium.

quea nt

queant ſive iubendo ita ut ſtatutis ſubditi obedire teneā tur, ſive ineptam nonnullorum materiam reddendo, ita ut irrita reſtent. Procedūt adhuc ſummi præſules in multis ex humanis præſumptionibus, coniecturis, teſtimonijs, ꝓbationibus, quæ prout humana ſe habent, aliquā do cōtingit veritate haud niti: ob idque vitij, miſeriæq; mortalis, non pontificalis iudicij culpa eſt, ſi verū deſti-
Cai.li.aut pp.conc.c. 27.1 nans nō feriat. Quid quòd ipſe deus non exactiorem à nobis notitiam exigit in moralibus, q̄ quę adeſſe queat diligentiam adhibenti, quam gnavi providi que pro cuiuſque functione varia ſolent apponere, ut & culpa vitetur, & actus ſtudioſus ex virtute relinquatur, ſicut pro-
li.cogn. & gns.mor.c. 8.9. pria conſyderatione dicata diſcuſsimus. Unde & Theologi conſulti pro eo quòd ſuſtinent, munere conſulendi ſpirituali ſaluti adeuntium percontantium, non modò ſublimioris theologicæ doctrinæ ſtudijs, verùm etiā iuris, præcipue pontificii, quo theologię praxis quędā exercetur, multaque ad animi ſalutē pertinentia pręcipiūtur, ſedulò mentem adiicere debent: uti fideles officii ſui
S.Th.2.2. q.106.a.5 admoneant docentes modeſtè de ſuperioribus ſentire, iuſtis que ipſorum maximè ſummi pręſulis iuſsis obſe-
Mat.23.a. qui. Quandoquidem de veteribus etiā pręfectis Dominus ſuis in evāgelio imperavit; Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribę & phariſęi; omnia ergo quęcunque dixe
Deu.17.b. rint vobis, ſervate, & facite: & in Deuteronomio; Si difficile & ambiguū apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, leprā & non lepram; & iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locum quem elegerit dominus deus tuus, veniesque ad ſacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore; quęresque ab

cis

cis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem: & facies quod cunque dixerint qui præſunt loco quem eligeret dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſe querisque ſentētiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Tametſi hoc etiam ad ſanctę fidei dogmatum determinationem ſpectat, de quam iam agendum eſt.

12. Cap. Sanctæ fidei deciſionum autoritas.

AT qui pontificiæ autoritatis pars ea tractanda è ſuperiori diviſione, manet, qua Domini vicarius ſucceſſor Petri ſummæ poteſtatis collato munere fungens publicè de ſacræ fidei dogmatibus quæ præſertim in diſceptationē veniunt, iudicialiter pronuntians quid certò credēdum fidelibus ſit, declarando definit. Vt quippe ſupremus antiſtes iudex & paſtor eccleſiæ univerſæ pontificij iuris decreta promulganda publicè iuſſorijs deciſionibus cōſtituit, ſic itidem fidei dogmatum regulā cunctis tenendam aſſertorijs definitionibus pręſtat. Hāc namque publicam iudicialem fidem fideli fraternitati cōfirmandæ præſidi non defecturam, qua uti ſummus iudex normā credendorum tutò, certò què dogmatum decretorio iudicio palam promulget, ſuperius iuxta Servatoris pollicitationem indicavimus. Sunt autem hæc duo ſuprema propria que ſummi pōtificis munia, uſque adeo ut cùm multa gerat inferioribus conceſſa, vel quæ committere poſsit, nulli alij vel facultate delegata per ipſum liceat illa exercere ſoli ei iudicem univerſalem agenti à cōditore omnium aſcripta. Nam etſi ordinandi iuris ſanctiones, deſcutiendi que religionis ſanctę dogmata quit à ſummo pontifice ſubiectis cura mādari, ſupremę manus determinatio tamen ipſi reſervata eſt, quę rata certa que

Su.c.11. ad.pr.

Su.c.10. Luc.22.d.

aliôqui

alioqui vacillatura, reddat iudicio ſubditis incommuni cabilē. Porrò deciſionum principis promulgatio publica manifeſtatio eſt per autoritatem principalem facta, ita ut certò facilè que in ſubditorum notitiam actutum vel non dubia relatione aliorum quanta vis earum ſit, devenire poſsit. Quamvis auté princeps per miniſtros ſuos promulgationem proferre valeat, haud ſecus atque per ſe, ita promere cenſetur, cuius præcipua facultas in miniſtris ceu inſtrumentis operatur: uſque adeo, ut nequaquam illi ſanctiones ferant, quod facere proprie præſidis eſt, ſed in ijs perque ipſos princeps propria poteſtate perfungens. Quemadmodum igitur promulgatio ſolennis decretorum iuris fieri noſci que ſuevit, ita & definitionum fidei ſumenda eſt, qualis & in generalibus concilijs in uſu eſt edi, & ubicunque ſummus pontifex
Su.c. 11. de fide decernat, ſimiliter adhiberi cōgruit. Sicut autem in iuris ſanctionibus quibuſque id quod præcipuè ſtatuitur, unum eſt, ad quod inferendum reliqua præmittuntur, explicationem cauſam que ſæpe probabilem, nō iuris decretum aliud ſimplex multiplexve complexa: ita in ſacræ fidei quibuſvis deciſionibus, quod præſertim definitur, plerumque unicum eſt, cui colligendo cætera præiacta expoſitionem continent, cauſamque definiendi plurimùm probabilem, nō aliam fidei definitionem, alias ve ipſa eadem determinatione diffinitas: Nō quòd nequeant, quod haud rarò evenit, neceſſariæ vel è fidei principijs ratiocinationes duci: ſed quòd potius deciſio facultate pontificia à numine profecta, quàm arte logica fulciatur. Nec rurſus quòd non poſsint haud prolixo cōtextu plures deciſiones ordinatæ conſeri: ſed quia par eſt uti iudicialis poteſtatis unum aliquid ſeorſim decer-

nere ſecundũ humanũ uſum deſtinantis parilis modus ſive in iuris decretis, ſive in fidei definitionib⁹ ſervetur, ita ut diſcreta cauſa præmiſſa, nõ poteſtatis pro libito abuſus, ſed rectus iuſtę rationis uſus in ſpeciem præferatur. Quòd ſi quando plura brevi decernantur, conſentaneũ eſt, ea omnia breviter obſervata eſſe, quę in eiuſmodi conſyderationibus exerciti non difficulter perſpicere ac diſcernere valeant. Verũ quia in cõmune conſulendũ eſt, operepretium fuerit nonnullas notas in medium afferre, quibus de fidei dogmatibus definitis iudicia facta pontificali autoritate internoſcantur. Tales autẽ erunt, ſi dicatur ibidem quicquã propriè expreſſèque à fidelibus firmiter eſſe credendum, aut uti fidei catholicę dogma ſumendũ, aut evangelio, doctrinave apoſtolica, & in univerſum ſacra ſcriptura, divinaq; autoritate prout ita explicatur, aſſertũ, atq; contentũ. Si rurſus ijs aliquid eſſe contrariũ aſſeveretur, idq; tutãtes pro hęreticis apoſtatis ve à religione decernantur. Si prętere a in ſentientẽ prava falſaq; rectę Chriſtianę doctrinę oppoſita anathema iaciatur. Si denique aſſerens quis ſive affirmãdo ſive negãdo quicquam ab eccleſiaſtici cœtus cõmunicatione alienus eo ipſo ſententia lata iudicetur, indicante vel in ſimplici aſſertione letiferam culpam falſitatis utique pernicioſiſsimæ, ac proinde divinæ veritati adverſantis ineſſe, quę tam gravi pœna percelli mereatur. Poteſt nãque non aſſertio nuda, ſed vel publica prędicatio, lectio, diſputatio, ſcriptura, ſimileve aliud ob offendiculum, ac diſcrimen puniri, talique coertione cohiberi, etiam ſi aſſerentis ſimpliciter ſententia non prorſus hæretica cenſeatur. Ad hunc modum facilè erit indicia capere, quibus certa firmaque fidei iudicia decreta noſcantur

Nam

Nam ſi nō indubitatè quidpiā ſtabiliatur, ſed ſi bambiguitatis temperamento feratur videri aliquid ad fidem catholicam pertinere, aut ei contrarium, inimicum, alienum quicquam apparere, moderatio ea iudicij certi ſoliditatē infirmat. Horum omniū exēpla cōcilijs, & canonici iuris voluminibus apertis obvia ſunt. Hinc iā inter ſacræ ſcripturæ cōditores, & ſummos pontifices aliquid credendū de catholicæ fidei neceſsitate decretorij iudicij declaratione definiētes differētia exordiū ſumit. Ab illis enim quicquid in ſacris literis aſſeritur iuxta indicata in ſuperioribus, autoritate divina teſtatum ſummā veritatis certitudinem æque obtinet, ſive ad potiſsima myſteria, ſive ad ſecūdaria ijs adhærētia ſpectet, ſive aſſeveretur ſimpliciter, ſive ex alijs p̄miſsis colligatur, ſive ad aliud concludendum, illuſtrandum, cōprobandum præiaciatur, ſive per tranſennam mōſtretur, quaſique párergon abundātioris doctrinæ gratia diffundæ, ſive obiectis cōtrarijs diluendis opponatur, aut alio quovis modo ſe gerat. Quæcunque verò à ſupremo præſule circa fidei quāvis definitionē deciſam afferuntur, nō cōtinuò ad fidei certitudinem extremam propterea cuncta pertinent: verùm id modò, quod potiſsimùm in controverſia iactatum propoſitum fuerat definiēdum, è ſacraq; doctrina derivandum tractabatur, quodq; deſignatis notis, ſimilibus ve ad catholicæ dogmata fidei attinere cōſtet. Cætera cauſa doctrinæ adducta, niſi aliunde divini teſtimonij autoritate certa prorſus ſint; non idcirco id faſtigium aſſequuntur: ſed ſatis eſt, ut rationi conſentanea ſint, & quadam probabilitate nitantur. Talia ſunt pleraque inducta explicandi gratia, colligendique, aut reſpondendi obiectionibus; vel obiter, & in

Ex. divor. c. gaudem.

S. 2. c. 9. & 7. ſup.

tranſcurſu præter inſtitutum precipuum adiuncta. Cuius præter alia exemplum accipi poteſt è concilio generali acto ſub Innocentio tertio, & in iuris canonici volumina relato, ubi dum ad ſupremæ triadis diſtinctionē unitatem que declarandam atque definiendam præſertim tenditur, curſim inſeritur; qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam ſpiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanā. Quibus verbis aſſumptum fuit, quod longè probabiliſsimum erat, angelos eodem momento ſimul cum mūdo creatos incorporea ſubſtantia præditos eſſe: non tamen uti catholicæ fidei dogma eſt illic determinatum, niſi aliūde habeatur. Id quod divus Thomas aperuit, qui qum decretalem illam deciſsionē enarraſſet, poſtea in theologica ſumma contrariam ſententiam erroneam non reputavit, nec hæreſis nomine inuſsit. Hoc autem omiſſo propriæ determinationi, nūc ut quod inſtat, peragamus, diſcrimen quoque inter Petri ſucceſſores decernentes, apoſtolos que patens è dictis evadit. Apoſtoli etenim ut ſuo loco ſuperius oſtēdimus, Chriſti legationem gerentes quoties religionis cauſa divinæ fidei doctrinam promebant, aſsiſtēte Spiritus ſancti promiſſa illuminatione, nullo pacto errare nec labi docendo quibant. Id verò Petri ſucceſſoribus non in omni doctrina vel religionis ac fidei cauſa prolata neceſſariò tribuitur; immo ne in tota quidem deciſione contexta dogmatis fidei decernēdi gratia, ſed in ultima eius declarati iudiciali definitione. Quemadmodum & in eccleſiæ gubernatione, præceptis que, ac decretis ferendis tametſi parilis ditionis poteſtas apoſtolis, & Chriſti vicarijs ab eo relicta eſt, nihilominus primitiæ almi ſpiritus

c. firmiter. ext. de ſum. trin.

1. p. q. 61. a. 3. q. 51. princ. Sequitur canus li. 5. loc. c. 5.

Su. li. 2. c. 9. 14. in Act.

Rom. 8. 4.

Ioa. 16. b. 14. b. ritus habitæ illis, qui eos omnem collato muneri oppor tunam veritatem docens paracletus conſolatoris, advocati, adhoitatoris inſtar ſupremi foret, abundè comprobant pleniorem ipſis ductum adfuiſſe, qui ab errore omni, & gravi culpa liberos aſſereret; cum tamē ſummis pontificibus graviſsima hærere delicta poſſe nemo ambigat, eos que ſubinde affectibus ſervietes iuſſa vel iuſta
Deu. 16. d. 6 non iuſtè perferre. Quātumvis autem apoſtolicæ iuriſdictionis præcepta rectiſsima pro temporum præcedentium neceſsitate fuerint, ſuccedentibus aliud flagitantibus potuerunt à paris ditionis ſummis antiſtitibus rectè
Su. c. 8. & h. 2. c. 14. temperari, aboleri, novis que mutari, ſicut eſt ſuperius ſtatutum. Cæterum ubi de ſacræ fidei cauſa iudiciū ſucceſſores Petri promunt, doctrinam nimirum toti eccleſię cum obligatione credendi proponentes, iuxta tractationis formam, rerum quæ aguntur, qualitatem, verborum proprietatem ac vim notatam; tales eorum aſſertiones, itidem atque apoſtolorum fideles inſtituētium, & conditorum ſanctæ ſcripturæ divini teſtimonij faſtigiū attingunt. Si quidē eę fide catholica, cui falſum ſubeſſe nequit, certiſsimè credendæ ſunt ſecundū pollicitatione Servatoris precari efficaciter, ne vicarijs ſuis fides
Su. c. 10 li. 2. c. 13. 14 Lu. 22. d. eiuſmodi iudicialis deficeret, qua fratres confirmarent. Nam ſacroſanctis biblijs ſupernæ veritatis divina teſtimonia continentur quidem, ſed non coarctantur, ut nō potuerit deus paris autoritatis aliter oracula fundere; quæ ubicunque talia eſſe conſtiterit, ut hîc divino Chriſti teſtimonio conſtat, pari fide, veneratione, obſeruātia ſuſcipienda, ſuſpicienda que ſunt, & excolēda numini
Ioa. 11. e. Su c. 8. med. cultoribus germanis. Adeſt autem ex illa domini à patre ſemper exauditi promiſsione; ut & ſuperius præſi

gnauimu

gnauimus, quædam inſtinctus prophetici participatio, ipſius numinis aſsiſtentis impulſu in aſſertorio dogmatum fidei iudicio ſupremis præſulib⁹: unde definitiones tales certiſsimæ ſunt, per quas de⁹ ſupernaturalis veritatis teſtimonium ferat: atque adeo teſtimonia divina evadunt. Quod & ex eo cōprobatur, quod evangeliſta Ioānes aſſerit etiam Caipham ſummū veteris legis pontificem; pontificem autem anni illius, quo Chriſtus leto datus eſt, propheta ſſe, qum præſidens cōcilio iudiciali ſententia ipſum oportere mori pro populo ſervando aſſeverauit aliunde nempe dei ductu imprudēs actus, qui à ſemetipſo in Servatorē odio internecino ferebatur. Quāvis autem eiuſmodi ſacræ diffinitiones per pontificiā poteſtatem edantur, quæ par in cunctis Petri ſucceſſoribus eſt; & ferentem, & ſucceſſores aſtringunt tamen, ut ipſas firma fide credant, velut irrevocabiles latas, non ob ditionem pontificiam autoritatem quæ ſeorſim ſumptā, ſed ob adiunctam cui ſubeſt, divinā aſsiſtentiam dirigētem atque ita teſtantem ſupernam veritatem immutabilem, ut & ſuperius tetigimus. Agnovit id ingenuè Thomas Caietanus Aquinatem ſecutus: quare quod alibi ait, prę valituram fuiſſe ſententiā Ioannis apoſtoli ſentētię Clementis papę in doctrina fidei, ſi diverſa ſanè ex oppoſito aſſerentes decernerent, ita ſumendum eſt, ut hypotheticum pronuntiatum, in quo ex antecedente impoſsibili conſequens impoſsibile promitur, qualia ut nullum incommodum afferentia, parùm curanda in dialecticis exerciti tritum habent. Immo verò ſtatuendum eſt nullū Petri ſucceſſorem pōtificali iudicio aſſerturum errorem fidei catholicæ contrarium, ſacræ ſcripturæ, apoſtolicæque doctrinę adverſum, ſed quod ei conſentiens verę fidei

Io.11.
Su.c.8.ad.6.
22.q.1.a.10.
ſi aut. pp. & cōcil.c 4
apolog 2.p c.13.

dei dogma ſit. Cùm igitur eiuſcemodi pōtificijs defini tionibus divini teſtimonij celſitudo inſit ad publicam totius fidelis gregis inſtitutionem: non deſunt qui eas ad ſacram divinorum bibliorum ſcripturam pertinere

Cai. li. aut pp. conc. c. 4. concedant: alij ſubſiſtunt, & inficiantur. Atque hi rectè quidem aſſerunt apoſtolis, non Petri ſucceſſoribus conceſſum fuiſſe munus ſacræ ſcripturæ libros condendi, di

Ioan. 14. d 16. b. cēte domino, quòd Spiritus ſanctus illos omnia, omnē que veritatem doceret. Nonnulli verò rationem reddere conati dicunt diſcrimē eſſe, quòd ſacri ſcriptores proxima dei revelatione vel inſpiratione catholica dogmata conſcribunt, pontificiam verò deciſionem præcedat oportet magna diſquiſitio, diſputatio, diſcuſsio, colla-

Act. 15. b. tio, ut aptè dei afflaturi auxilium ad decernendum ſequatur: rurſus quòd ſacris ſcriptorib⁹ dei ſpiritus in ſingulis vel minimis adeſt, hîc verò nō neceſſe eſt ut ſit præſens in omnibus, niſi tātùm in attinentibus ad fidem religionem que ſupernam, ſpiritualique ſaluti neceſſarijs finitionibus, quę iam antea latius executi ſumus. Aſt omiſsis pręcedentibus ſequentes extremas definitiones ſi attendamus, nōdum ſatis aperta differētia elucet; cùm eę nō minus certæ forent, licet nō præmiſſa exactiſsima diligentia decernerentur; quamvis definitor ob negligentiam ac temeritatem ſe ſe non aptè nec ſuaviter numinis ductui attemperans graviter delinquere poſſet.

Canus li. 5 c. 5. S ū. verb. fides pareg. ſi Nec enim admittēdum eſt, quod à dicti diſcriminis inductore rectè reprehēſum Sylveſter Prieras veluti ſente punctus, & ſcrupulo non confidente ſollicitatus ſubſignificavit, nimirū, quòd ſi quando Romanus pontifex in definitione fidei erravit, inde potuit evenire, quòd non quantam debebat, diligentiā adhibuerit, priuſquā

ſen-

ſententiã proferret. Qua feneſtra patefacta ſi ab explorã da diligẽtia pendendũ ſit, quid ſolidi reliquum ſit in vivente perenniter norma ſuccedonea uſque ad eo neceſſaria fidelibus à ſervatore relicta, ut eos confirmans fidei dogmata iudiciali definitione declaret? At ea ſolidiſsima regula, & murus aheneus definiendæ tutandæ que fidei iuxtà dominicam doctrinam ab eccleſia planè agnoſcitur. Alia ergo differentia proprior veſtigãda eſt: quamvis enim uti permiſſum cõcedatur, quod ab eodẽ ſine urgente ratione, autoritate ve confirmatũ ſumitur, nempe deum daturum uti diligentia quam oporteat, fidei definitionibus decernendis præhabeatur, quò ex divina pollicitatione rectum erroris expers iudicium fidei feratur: etiam ſedulitas & ſtudium verſandi anteriores ſacras literas apoſtolis & alijs ſanctæ ſcripturæ conditoribus quę adhiberi par eſſet, non de fuere. Ioſuę commẽ datur legis aſsidua meditatio: pſalmograph⁹ de tali ſuo exercitio mira narrat: Salomõ de exquiſitione ſupernæ ſapientię nõ minora; ſapiens Ieſus de labore ſuo, & profectu ſimilia refert: Daniel vates in libris ſacris lectis intellexiſſe ſe mentem Ieremię prophetæ prodit: Apoſtolus à Timotheo ſibi afferri biblia iubet, cuius in ſacris literes cognitionem a teneris uſque annis habitam lauda rat, ad quarum lectionem ipſum exortatus fuerat: qum denique ſynodo Hieroſolymis coacta de ceſſatione veterum cęremoniarum ageretur, præſentibus etiam apoſtolis & convenientibus magna conquiſitio fact. eſt. Licet enim divinus ſpiritus ſacram ſcripturam condentes per ſe protinus inſpirarit, illuſtraverit, impulerit; qui verit que vel armentarium paſtorem ſubitò vatem reddere: nihilominus quibus prophetiæ participatio communicata

Ioſ. 1. c.
Pſ. 118.
Sap. 8. &c.
Eccl. 51. d
Dan. 9. a.
2. Tim. 4. b
2. Tim. 3. d.
1. Tim. 4. d.
Act. 15. b.
Amos. 7. d

municata eſt, cõtemplandorum divinorum ſpeculationi ſe dedentes vacabant, ut idoneos ſe atque aptiores divinæ reuelationi ſuſcipiendę prębcrēt, ſicut in ſuperioribus aperuimus. Quid quod ut etiam ſuperius traditū fuit: propheticus afflatus nō per modum habitus ad nutum impulſis aderat, ſed impreſsionis tranſeuntis pro voluntate numinis inſtigantis collatæ? quamquam apoſtolis ob divinam promiſsionem quotieſcunque vel extemporalem orationem edi ſanctæ religionis cauſa repente cogeret, almi ſpiritus præſens illuſtratio aderat, quæ fidem docentes eos nunquam deſtituit: cuius modi impulſus delibatio quędam Petri ſucceſſori adfutura in fidei definitionibus decidendis ex dominico pacto cõprobatur. Diſcrimen igitur genuinum, quod é pio com muni ſenſu virorum probitate, ac eruditione ſacrę diſciplinę inſigni pręſtātium colligitur, tale eſt. Aſſerit divinus Thomas Auguſtinum ſequutus fidem catholicam inniti revelationi apoſtolis & prophetis factę, qui canonicos libros ſcripſerunt: nō autem revelationi, ſi qua fuit alijs doctoribus facta: quod & ex apoſtolo habetur dicente, fideles domeſticos dei ſuper ædificatos ſuper fundamentum apoſtolorum & prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto. Cùm autem alibi aſſeveret ad autoritatem ſummi pontificis pertinere quæ ſunt fidei ultimò determinare, ut ab omnibus inconcuſſà fide teneantur: liquet eum pontificiam dogmatum determinationem haud ſeorſim à ſacris libris apoſtolica que revelatione toti eccleſię publicè propoſita computaſſe, ſed cum ijs veluti annexam, quaſi que agnatam cõiunxiſſe. Idque meritò, quia eccleſiaſtici cæleſtis regni clavibus vicario Chriſti, Petri ſucceſſori commiſsis concredita ſi-

Su. li. 1. c. 11 Su. l. 1. c. 9 Su. li. 1. c. 9 P. 1. q. 1. a. 8. ad. 2. Ephe. 2. d. 22. q. 1. a. 10. Mat. 16. c.

mul eſt ſacri theſauri divinarũ ſcripturarũ, apoſtolicæq; doctrinę cuſtodia, quã illibatã poſteris tradẽdã ſervaret ita fratres in fide cõfirmans, dum depoſitum integrũ tu taretur ab indoctorũ & inſtabilium pravitate iugiter id annitẽtium depravare, ſicuti princeps apoſtolorum mo nuit, ad ſuã ipſorum perditionẽ. Huiuſcemodi depoſitũ intaminatum oẽs cuſtodire, ac præcipuè paſtores, præſu les, doctores iuxta Pauli adminitionẽ epiſcopo Timo theo directã, ac potiſsimè ſupremum antiſtitẽ cunctis pręfectum univerſorum curã gerentẽ oportet. Nã depo ſitum ſynceritatis divinæ doctrinę ſe intelligere apoſtol' pãdit, inquiẽs: O Timothee depoſitum cuſtodi, devitãs prophanas vocũ novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſciẽtiæ, quã quidã ꝑmittentes circa fidẽ exciderunt. Suc ceſſor itaq; Petri iuxta concreditũ munus aſſertorijs de finitivi iudicij deciſionib' id pręſtat, ut nõ novas revela tiones edat, verũ quas ab apoſtolis, ac ſacris ſcriptoribus accepit eccleſia, puras, incorruptasq; tradat, à diverſis ſe cernat, quid cõtineãt intelligẽtia, exprimat, interpretur; explicet, ac ꝓ fidei neceſsitate exponat, conſequentia & illic incluſa colligẽs indicet, adverſa & repugnãtia pan dat, & fidelib' cavẽda manifeſtet. Idcirco rectè ſummus põtifex nõ ſacrã ſcripturã, doctrinãq; ꝓpriè cõdere, ſed cuſtodire, diſcernere, declarare, atq; ita definiẽdo deter minare dicitur; & eius tamẽ iudicialis aſſertio cũ dei au toritate, quã ex ipſius facultate aperit, copulata divini te ſtimonij culmẽ attingit, qũ & explicatio divinę teſtifica tionis in ipſa clauſa ſit. Cõſtabilitur id ex eo qđ Servator ſpopondit Spiritum paracletum apud apoſtolos manſu rum, ipſos docturum eſſe omnem veritatem inſtitutio ni ſanè fidelium in fide ac religione ſuperna opportunã

2.Pet.3.d.

1.Tim.6.d.

Agnoſcit canus li. 12 loc. theo. c. 3. et prius li. 2. c. 7.

vi. ſuſ. li. 1 c. 2.

Ioa. 14. b. 16. b.

ac neceſſariam. ut minimè iam aliā denuo recentē expectare ab ullo coueniat; ſed ex eodē fonte iuxta pontificij canalis ſtaturum certum iudicialem ductum perpetim
2.2.q.11. a.2.ad.3. haurire. Hinc Aquinas planè deducit poſt determinationem univerſalis eccleſiæ autoritate prolatam de fidei quovis dogmate, ſi quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticum cenſendum, quæ quidem autoritas principaliter in ſummo pontifice reſideat: quip-
24.q.1.c. Quoties. pe cùm, quoties fidei cauſa ventilatur, fratres omnes etiam epiſcopi, non niſi ad Petrum, id eſt ad ſui nominis autoritatem referre debeant: contra quam nec Hieronymus, nec Auguſtinus, nec aliquis ſanctorum doctorum ſuam ſententiam defendit. Qua de cauſa Hieronymus Damaſo ſummō præſuli ſic ſcribit: Hæc eſt fides papa beatiſsime, quam in catholica didicimus eccleſia. In qua ſi minus peritè, aut parùm cautè fortè aliquid poſitum eſt, emēdari cupimus à te qui Petri fidem & ſedē tenes. Si autē hæc noſtra confeſsio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, ſe imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Non officit autem
S.Th.2.2. q.1.a.8. q.1.a.10. ad 1. &.2. his quòd veritas ſupernæ fidei in fide priſcorum patrum implicite contenta, ſufficienter explicata in doctrina chriſti & apoſtolorum fuiſſe ab eodem theologiæ illuſtratore agnoſcitur; ut quamquam non alia fides, eadem tamen magis ac magis expoſita neqeat procedentibus temporibus adverſus inſurgentes errores ita definita certiſsima ſummi eccleſiæ iudicis declaratione opponi. Etſi enim eadem doctrina fidei apud antiquos, atque apud novæ gratiæ populum fuit: nihilo ſecius licet pro acceſſu ad Chriſtum

Nn 2 ſcopum

ſcopum lucidior ipſis redderetur, indiſtincta tamen cen
ſetur eius clariſsimæ diſtinctionis ac explicatæ lucis re-
ſpectu, quam per Servatoris iubar mundo illucens a- vi.ſu. c. 6.
depta eſt. Quia vero divinorum myſteriorum profun- 7. 8. 10. 13
ditas nunquam exhauritur, quorum exactæ revelationi
prophetici luminis, inſtinctus que impreſsio neceſſaria
eſt: amplior perpetim eorundem expreſsior, patentior,
diſtinctior explicatio pōtificia quadam propheticę im-
preſsionis participatione dei dono haberi valet originē
ex illa pleniſsima revelatione ita ducens, ut ea plenitudi-
ne ſua conſummatiſma ipſam quæcūque recte adhibe-
ri queat, expoſitionis expreſsioris declarationem inclu-
ſerit, deſignarit, ac prope oſtenderit, alienam item repu
diarit, arguerit, prodiderit. Nihilominus explicatioris
expreſsionis defectus, humanæ hebetudinis ignorantię
excuſationem erroris præbet, ut ab hæreſis culpa exima
tur, qui ante pontificiam dogmatis fidei definiti decla- S.Th. 22.
rationem, oppoſitum opinatus falſò in animum indu- q 11. a. 1. 2 ad. 2.
xerit: quod ſi poſtea ſcienter admitteret pervicacia iam vi.ſu. c. 5.
integri conſenſus, hæreticus prorſus foret. Occurrit ve-
ro hic libenter errantium querela, quid oportuerit in
multis determinari nova criminis obligatione, q̃d ſine
gravi culpa quiret ignorari? At eiuſmodi queſtus ſi re-
ctè advertatur, in deum quoque religionis autorem re-
dit; qui cum varijs modis ſibi notis ſuæ que omnipoten
tię obvijs poſſet hominibus beatitudinē largiri: præſcri-
pſit ſibi placitum, quo ad eam deveniretur, ſtatutis ad id
medijs auxilijs, ſacramentis, virtutum actibus, interque
ipſos ſupernę fidei, quibus poſt legiferi chriſti doctrinā
explicitè credi debeant à cunctis fidelibus myſteria uni S.Tho. 22
tatis, diſtinctionisque divinę triadis, cuius viſione feli- q. 2. a. 8. 7. 6.

citas

citas conſtat, & concarnati verbi articulis ſymboli propoſita, cuius opera ſalutem animi aſſecuti felices eſſe valeant. Nam ſubtiliora maiores aliorum eruditores pro cuiusque ſtatu, officio, munere, facultate expreſsè credere tenentur, uti ſuperius latius aperuimus. Cùm igitur opifex de re ſua ſicuti ſibi placuerit, iure queat diſponere, ſecundum apoſtolū, omnis adverſus omnium condi torem figmenti querimonia iniuſta eſt. At inquies, quę neceſsitas coegit, uti dei doctrina pontificijs definitionibus explicatius determinaretur, ut iam ita fideles credere aſtringātur? Perverſorum hominum ad id malitia coegit, qui ſupernam diſciplinam pervertere anniſi nō ipſam aperta frōte labefactare adorti ſunt, ne impij prorſus exiſtimati deteſtationi eſſent: ſed cuniculis aggreſsi ea impugnarunt, quibus ſubrutis illa cohærens ſimul everteretur. Exemplis res perſpicua evadet. Ariani uti dei verbum unigenitum in ordinem creaturarum redigerent, diverſam eius ac Patris æterni dei ſubſtantiam induxerunt, quòd præter divinam eſſentiam omnis alia creata per ipſam, ſive condita ſit. Euthyces ut in Chriſto diſtinctionem divinæ, & humanę naturæ tolleret, unāque compoſitam naturam conflaret, duas voluntates divinam, & humanam confundens unam poſuit: unde id quod cupiebat, haberetur; cùm intellectualem ſubſtantiā ſua voluntas conſequatur. Recentiores hæretici, quò ſub euchariſtiæ ſpeciebus Chriſtum contineri prorſus inficiarentur, pertenderunt etiam peracta conſecratione ſub ſpeciebus panis ac vini ſubſtātias manere, quibus utique veritas tanti ſacramenti, ac ſacrificij eluderetur. Hi omnes alijque ſimiles machinis ſtructis multas in eccleſia turbas excierunt, plurimosque vivos lapides demoliti

Su. li. 1. c. 14.
Rom 9. c.
3 Th. 22. q. 12. 10. ad. 1

moliti vincere vi omni & aſtutia tentarunt. Quoniam verò non caret periculo, delictoque ſocietatis occultæ, qui quoad poſsit ac debeat, manifeſto facinori arcendo deſinit obviam ire: eccleſiæ dux aditum ruinæ præcluſurus pro crediti muneris legitimo iure rectiſsimè fecit, ut quę ſacram doctrinam licet non protinus ac directè, obliquè tamen & conſequenter ſubverterent, detegeret, cavenda moneret, repelleret, damnaret. Sic pontificia generalium conciliorum autoritate, ut filij dei divinitas una cum Patris deitate, omni diverſitatis diſparitate ſublata crederetur, definitum eſt Filium patri conſubſtantialem eſse: ut in chriſto naturarum divinæ & humanæ proprietas non permiſta diſcerneretur; duas quoque voluntates divinam & humanam diſtinctas eſſe determinatum fuit: ut denique Chriſti realem præſentiam in euchariſtia eſſe nequaquam dubitaretur, declaratum eſt poſt conſecrationem ſub ſpeciebus panis ac vini ſubſtantias cum corpore & ſanguine chriſti non remanere. Itaque ut priora fidei dogmata certiſsima eſſe confirmaretur, poſitiones illa impugnatum ex conſequenti euntes deiectæ pontificia decernente finitione ſunt, & adverſæ determinatæ ad fidem quoque cum ipſis prioribus dogmatibus pertinere, quæ utique comitantes ſequantur, in quibus incluſæ ſint, velut in amplexis, ac vim ſuam uſque ad ipſas tendentibus. Igitur quas aſſertiones ſacra ſupernæ fidei dogmata efficacia ſua comprehendebant, non tamen promptè cuivis internoſcendas, pietatis neceſſitate urgente pontificia declaratio explicuit ita ijs eſſe contentas, ut pariter cum illis ferrentur, iamque expreſsè ſimul cum ipſis credi eodem

Nicæna S Th. 3 p. q. 31. a. 2.

Cōſtātinop 6. ſynod. S. Th. 3 p q. 18. a. 1. Trident. ſeſ. 13, can. 2. S. Th. 3. p q. 75. a. 2.

divino

divino teſtimonio extenſo expoſito quę debeāt. Quando verò de prioribus divinæ doctrinæ dogmatibus periclitatio non erat, ſat fuit eorum ſuſcepta in communi ſynceritas ſine contentorum peculiaribus definitis explicationibus, quorum tamen veram expreſsiorem notitiam in eccleſia eruditione virtuteque inſigniores habuiſsent: ut alij circa ea inſcitia errantes ab infidelitatis offenſione eximerentur. Cuſtodia erga commiſſa crediti depoſiti in diſcrimen adducta Chriſti vicarios ad aſſertorias declarationes definiendas meritò compellit circa quævis ſacræ doctrinæ dogmata, proindeque ſancta biblia, ubi ſive in toto, ſive in parte veritas eorum periculum ab impijs ſubeat, quo divinum teſtimonium reijciatur. Ita de ſingulis libris & portionibus, de ſenſu ad fidem neceſſariò ſpectante, proindeque de traductionibus rectè determinationes diſcernentes habentur à Petri ſucceſſoribus idipſum divinum depoſitum ab apoſtolico uſque ordine acceptum ſic incorruptum ſervantibus, & poſteritati tradentibus. Qui quum fidei dogmata, ſupernamque doctrinam, & ſcripturam, & rectam in ijs catholicæ diſciplinæ intelligentiam à diverſis diſcernunt, haud nova fidelibus dei oracula cudunt; ſed eius autoritate vicaria, divina puriſsima teſtimonia olim lata indubia poſteris atteſtati promunt: ut fidi myſteriorum dei diſpenſatores, ac publici miniſtri, quæ cuncti ſive inferiores ſive ſummi credere obſervareque uti numinis autoris omnium ſcita iuſſaque iure divino teneātur. Quemadmodum delectus fidiſsimus regius cuſtos principalium ſanctionū qùm eas immaculatas profert, atteſtationem affert, nō denuo autoritatem tribuit à rege latore antea proprie inditam. Nec verò

Concil. Trid. ſeſ. 4 c. 1. 2.

1. Cor. 4. a

verò Chriſti vicarij, ut omnis ceſſet calumnia, quò rẽ ſuã agant ita cõſtabiliendã viciſsim divinis teſtificationibus atteſtantur: teſtimonia ſiquidẽ quibus apud Matthæũ, Lucã, Ioãnẽ ſucceſſorũ Petri poteſtas fundatur, nunquã in dubium vocata ſunt: quin potius ab initio chriſtianæ naſcentis eccleſię uſque ab ea univerſa iugiter certa ſunt agnita. Ad hæc ſubijciunt nonnulli pontificiæ deciſioni erroris experti quæ ad mores ſpirituali ſaluti fidelium in communi neceſſarios pertinent: ſed exemplis poſitis mox à iuſsionibus ad fidei aſſertiones non advertentes divertunt. Fidei ſiquidem aſſertoria doctrina latiſsimè ſupernaturalia omnia circumvagatur ſive ſpectantia ad fœlicitatem ſperatam, ſive ad Chriſti myſteria, ſive ad virtutum opera, in quorum multis ethnici philoſophi miſerè ſunt hallucinati. Vt autem diſcrimẽ pateat, aliud eſt iubere ne uxoris interfector aliam vel virginem ducat, aliud aſſerere id iuſte poſſe à legiſlatore præcipi, rurſusque peccare ſi contra interdictum cõiugium inierit, ac denique initum matrimonium non poſse dirimi ob id, ſed ratum manere. Ac de iuſsorię deciſionis autoritate pontificia ſatis paulo ſuperius diſſertum eſt: de omniũ verò quę ad supremæ fidei dogmata reducuntur, aſsertoria deciſione pontificię declarationis ſupremam divini teſtimonij autoritatem contingentis hucuſque deducta parem vim ut in alijs arcanis, ita in moralibus aſsequuntur. Excipiunt autem nonnulli ab huiuſmodi deciſione quę purè naturalia ſint, quæ naturali utique ratione conſtent. Exemplũ quod adducitur è ſymbolo pontificia deciſione probato, carnem & animam rationalẽ unum eſse hominem, quamvis cum Athanaſio conciliũ Nicęnum conſenſiſset, non oportere propterea verum eſse

Mat.16.c. Luc.22.d. Ioan.21.c.

canon. Interfectores.

Su.c.11.

Canus.li.5. loc.the.c.5

eſſe; quòd an homo partes illę complexę ſint, necne, ad Philoſophię rationem, nō fidei attinet, philoſophorum que proinde quæſtio, non fidelium eſt. A Vio Caietano rurſus explicati' aſſeritur, ſummi pontificis iudicio ſubeſſe tantùm que ſunt fidei, eo quod ipſe conſtitutus ſit à Christo doctor & rector fidelium, quaten' ſunt fideles, non hominum, quatenus homines ſunt: ei que promiſſa fuerit omnis veritas neceſſariorum ad fidelium ſalutem, non omnis veritas naturaliter ſcibilis, aut moralis: quæ ab autore naturæ iure ſupra cunctos ſtatuta ratione lumine naturali roborata decidenda eſt. Quāquam ait, quod illiuſmodi ſit, quodam tenus eccleſiaſtico pontificis iudicio ſubdi, ſi neceſſarium id certa ratione neſciatur, aut ſi ratio verè à quibuſdem ſcita, non ab alijs capiatur: ſicuti de divina unitate, ac providentia ſuperius habitum eſt, fidem in multis minus intellectu valentibus eſſe oportere. Qua de cauſa multa ſunt in ſacris reſerata literis ad naturalis rationis illuſtrationem ſpectātia: quę planè dum Servatoris vicarius urgente cauſa ſalutis fidelium propriâ functione determinando explicat, naturalia ſimul iure ſuo definit. His ita compoſitis moleſtiſsima diſceptatio demum a plurimis agitata reſtat, de ſanctorum apotheoſi canonizatione vocata, qua fideles ſanctitate præſignes in hac vita, poſt eam in divorū numerorum relati eorum catalogo aſcribuntur, uti tanquam in beatitudine apud deum repoſiti fidelibus à patria peregrinis venerationi ſint, qui eorum ſe patrocinio commendent, ac deum in divis gloria fulgentem efferant. Eiuſmodi aſcriptionem recentium divorum ſummus pontifex decernere ſuevit matura nimis deliberatione, diligentia, examine, ac exploratione exactiſsimis

e 2. mon. pietatis.

S. n. li. 1. c. 13. l. 3. c. 5

S. Th. 22. q. 2. a. 4

Vi. ſu. li. 2. c. 7.

Oo pramiſ-

præmiſsis,omnibus indicijs expẽſis, plurimis gravium
teſtium atteſtationibus ſumptis de divi cuiuſq; vita ſan
ctè iuxta catholicę religionis diſciplinam celſo in gradu
acta, de que mirandis ſignis quæ deus per ipſum, aut
eius reliquias, vel invocationem in teſtimoniũ egregiæ
ſanctitatis,ac beatitudinis ipſius ſæpe, apertèque prom
pſit. Cùm igitur tot,ac tantæ comprobatiõnes concur-
rant, contumelioſum, temerarium, irreligioſum eſſet,
ac ſupplicij animadverſione dignum piam talis apotheo
ſis credulitatem elevare, aç veram inficiari: non tamen Quod li.9
hæreticum à divis Thoma & Antonino, & eorũ ſecta- 3 p.ti 12.
toribus cenſetur. Quandoquidem oppoſitum ſentiunt c.8. par.2.
pie credendum,non fidei catholicę propriè dogma eſſe; cai.de in.
ut pote quod ad fidelium æternam ſalutem neceſſariò, dulg.c.8.
prope que, minimè pertineat; ſed eccleſiaſtico tali iudi Canus. li.5
cio nitatur quod ab incertis hominum teſtimonijs pro lo c.the.c 5
fectum infirmum ſit ad certam prorſus,indubitatamq; Torq.ſu.ec.
fidem faciendam. Addit autem Caietanus, quòd licet q. 51. 73.
divis aſcriptus non eſſet ſanctus,quin immo damnatus, li.2.c.110.
eccleſiæ doctrina ſeu prædicatio non foret mendax aut
falſa:quia hæc non pertinentia ad fidem haud intelligũ- de indulg.
tur affirmari,ac prædicari,niſi cum grano ſalis, hoc eſt, ad. Iul.c.8.
ſtantibus communiter præſumptis. Supponitur enim a
potheoſis ritè facta, ut indulgẽtia remittendi reatus cau
ſa legitima, rite data: Similiterque poteſt in indulgentię
collatione, atque in apotheoſi alicuius ſancti humanus
error intervenire,ut ſanctus Thomas inquit. Si quis au- in quodli
tem putet Romanum pontificem errare nõ poſſe in his bet.
particularibus actionibus,ipſum quoque non eſſe homi
nem putet. Hactenus præſulis cardinalis ſentẽtia ſimul
deſignans ad fidem catholicam ſpectantia generalia do
gmata

gmata nõ hypotheſi modo fulta eſſe,ſed abſolutę primę veritatis ſolidiſsima certitudine. Confirmatur id ex eo, quod ſummi antiſtites in hiſce divorũ conſcriptionibus

li 1.ſacr. cer.ſecti.6. c.2. divinę religionis incolumitatem prætendentes temperamento utuntur,quod in generalium conciliorum deciſionibus abſolute definitis non adhibent.Longe tamẽ

in 6.concil. Trid.cõhr. Lu.1.c.e. 22.c Mat 8 b. Io.17.d e. Act.7.g. Heb 11.g 13.b. Apo.2.d. diverſę rationis eſt Virginis matris,apoſtolorumque apotheoſis,& aliorum,quos ita ſacræ literę prędicant,ut in felicium cum chriſto regnantium electorum numerum reponendos apertè aſcripſerint. Hos ſiquis beatos eſſe neget,aut indubium ſcienter vocet, hæreſi blaſphema publico divino teſtimonio adverſabitur. Talis quippe ordinis nõ differẽdã fœlicitatẽ deo præſente cõſpecto per Chriſtũ quęſitã apoſtol' ſignificavit inquiẽs,Scim', quoniã ſi terrena dom' noſtra hui' habitationis diſſolvatur,ædificationẽ ex deo habem' domum nõ manufactã

2.Cor.5.a ęternã in cælis.Nã & in hoc ingemiſcimus habitationẽ noſtrã quæ de cœlo eſt,ſuper indui cupientes: ſi tamẽ veſtiti,nõ nudi inveniamur.Et inferi'.Qui autẽ efficit nos in hoc ipſum ,deus,qui dedit nobis pignus ſpiritus. Audentes igitur ſemper, & ſcientes, quoniã dum ſumus in corpore,peregrinamur à dño, per fidẽ enim ambulam' & nõ per ſpeciẽ,audem' autẽ, & bonã volũtatẽ habem' magis peregrinari à corpore,& præſentes eſſe ad Dñm.

li.4.cont. gent.c.16 Hũc locũ ea de re Thomas Aquinas cõſueta dexteritate verſans & executiẽs ediſſerit: ex eoq; potiſsimũ Benedi

Extravag. Benedictinus deus. ctus tredecim' per mot' videtur, ut hæreticos definiret, qui negarent animas iuſtorũ ſimul ac è corpore migreſſent,divinã eſſentiã clare videre:ſi nil tamẽ haberent,qđ pœnis purgatorijs prius expiandum foret.Porrò de mar

Lu.9.c. 17 g. tyribus inſignia ſunt Servatoris teſtimonia iuxta Lucã,

& anteriores evangeliſtas; Qui perdiderit animam ſuã Mat. 10.d, 16.d. Mar.
propter me, ſalvam faciet illam: apud Ioannẽ verò: Qui 8.d. Ioa. 12 d.
odit animam ſuam in hoc mũdo, in vitam æternam cuſtodit eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Hinc apoſtoli per Clementem promunt: Qui propter nomẽ domini dei li. 5. conſt. ap. c. 1. c. 8.
condemnatur, is martyr ſanctus eſt: quales iubent apud fideles in omni honore fore: quemadmodum, inquiũt, & apud nos in honore habiti fuerunt beatus Iacobus epiſcopus, & ſanctus noſter condiaconus Stephanus: ij enim & à deo ſunt beatitudinem conſecuti, & ab hominibus honorem. Iccircoque alibi præcipiunt, ut ſicut in li. 8. conſt. ap. c. 10.
diebus apoſtolorum, in die Stephani protomartyris vacetur, & reliquorum ſanctorum martyrum, qui Chriſtum propriæ vitæ antepoſuerunt. Explicãt autem ſe de li. 5. conſt. ap. c. 9.
veris martyribus loqui pro dẽfendẽdæ veræ pietatis patrocinio ſanguinem fundentibus, falſis reiectis. Quare qui deinceps ſynceri martyres, non falſi forent, eccleſiaſtico iudicio finiendum erat. Hos ſanè conſenſus eccleſiæ in divorum cœtum repoſitos accepit, ſicut ſæculis labentibus eos, qui ceſſante perſecutione; occaſione martyrij, non animo carentes vita ſanctiſsimè geſta deũ confeſsi ſunt. Erga horum omnium ſacram venerationem Romani pontificis conſenſus permanens æque, atque erga recẽtiores divos ſolemnis aſcriptio valet. Miracula verò ad apotheoſim divorum facientia, cùm ad eã privatam cauſam attinentia peculiaribus locis edantur, latè à mirandis illis diſcriminantur ſignis, prodigijs, oſtentis, quibus per evangelij prædicatores palàm ubique terrarum editis Chriſtiana religio publicè confirmata eſt: ita ut ijs quaſi divinis teſtimonijs communi omnium noti-

tiæ

tiæ teſtatam generaliter univerſi ſuſcipere tenerentur. Denique ne ſilentio aſſumptam cauſam prævaricari videamur, pontificiæ aſſertionis certiſsimæ firmitati opponitur, quòd nixa ſit legitima ſucceſſoris Petri electione, quæ coniecturis probabilibus, non abſoluta certitudine in publicam totius eccleſiæ notitiam devenire poteſt. Sed cùm iam de eccleſiæ catholicæ autoritati acturi ſimus, unà deo dante hunc nodum expediemus.

13. Cap. *Eccleſiæ catholicæ autoritas.*

Su. c 9. Eccleſiam de cuius nunc autoritate tractandum eſt, ſuperius indicavimus cœtum eſſe manifeſtum cultorum dei, qui pùblica profeſsione divinum cultũ prout à numine inſtitutum extet, profeſsi ſint. Quare cùm fides ſuperni cult' fundamentum ſit, ut ſine qua ſecundum apoſtolum impoſſibile eſt placere deo, eadem divini cultus ac ſacræ ſidei profeſsio eſt, eccleſia que ut cultorum dei congregatio; ita fideliũ, ſive re, ſive profeſsione fidei dici poteſt. Poſtquam autem palam prçſcriptus eſt à numine divini cultus etiã externi ritus, profeſsio in primis præſcripta eſt, iuxta quam dei cultum proteſtati ad fidelis cultus ex divino iuſſu eccleſiam pertineãt viſibilem & apertam; nõ ſecus, adverſus determinatum à deo publicè modum ijs quibus religioſi cultus lex lata ſit. Poſita verò fuit vetus Moſaica lex Iſraeliticæ tantũ genti obligatæ, cuius profeſsio præſertim maſculorum circunciſione conſtabat. Ideoq; dum ea ſtatum haberet, cæterç nationes, niſi qui ſe velle͂t illi legi addicere, liberæ ab eius obligatione fuerunt, deumque piè colere, ſicuti ante ipſam conſtitutam

Heb. 11. b.

Exo. 20. Lev. 11. a

Heb. 9. b.

valuere.

valuere. At poſtquam illa conſummata morte ſua Serva Ioa.19.f.
tor humani generis novam evãgelicæ religionis legem
tulit omnibus gentibus, omniq; humanæ creaturæ per Mat.28.d
univerſum mundum prædicãdam: ad eius manifeſtam Mar.16.a
eccleſiam, divini publicè conſtantis cultus convocatio-
nem, nemo pertinet, qui baptiſmate, ſacrorum ſymbo-
lorum ianua, initiatus, fidei que ſubinde ac religionis ſu
pernæ profeſsione, autoratus nõ ſit. Manifeſtorum por-
rò dei cultorum viſibilem eccleſiam iugiter ab orbis uſ-
que primordio fuiſſe, ut è ſacris literis patet, præfati ſu- Sa.o.9.f
mus, quamquã ſub naturali lege, liberæ cœremoniæ fue
runt, ſub Moſaica in figuram Chriſti vẽturi præſcriptæ,
ſub Chriſtiana verò ad fidelium ſanctificationem, cuius
inſtrumenta ſunt, à deo inſtitutæ. Præter cœremoniarũ
autem diſtinctionem in divini cultus publico cœtu nun
quam defuere myſtici eccleſiæ corporis membra, quæ
interiorẽ in ſpiritu & veritate cultũ ſervarẽt, qui numini Ioa.4.d.
potiſsimũ cordi eſt. Quod è dei teſtimonio liquet ita p
Oſeã vatẽ ſpõſam eccleſiã alloquẽtis: Spõſabo te mihi in Oſee.2.d
ſempiternũ, & ſpõſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, &
in miſericordia, & in miſerationibus, & ſpõſabo te mihi
in fide. Vbi tẽpus omne cõplex' ad cõſummationẽ uſq; Mat.28.f Iſa.59.d.
ſeculi extẽdit, ſicut & per Iſaiã eandẽ allocutus. Spiritus
meus qui eſt in te, & verba mea quę poſui in ore tuo, nõ
recedẽt de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſemi-
nis ſeminis tui, dicit Dñs, à modò, & uſq; in ſempiternũ:
quo & ſempiterni fœlicis cult' cõſummatio deſignatur.
Hęc prima ratio eſt, cur eccleſia catholica, id eſt univer-
ſalis, p tẽpore omni dicta ſit. quę loco etiã, natione, perfe
ctione, doctrina, obligatione ſic nũcupata intelligitur.
In cũcta namque orbis loca tenditur, dicete dño per Ma Mala.1.d
lachiam:

lachiam : A ſolis ortu uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus. In omni gente, populo, ſexu, conditione patet: ut Pater unigenito inquit: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam. Adepta eſt etiam quovis ęvo iuxta numinis aſsiſtentis providentiam quicquid exigeretur ad obtinendam ſpiritualem ſalutem, qua tandem ad fœlicitatem perveniretur : ſub nova tamen gratię lege pleniſsimam plurimarũ ac pręſtantiſsimarum opitulationum dei, perfectionem aſſecuta fuit. Superna eius diſciplina nõ privata, ſed generalis uſquequaque diffuſa eſt. Obligatio denique aperti divini cultus univerſos tãgit, ſed eius modus exterius pręſcriptus in lege veteri ſolùm Iſraelitas, in lege verò chriſtiana cunctos mortales aſtringit, niſi qui forte per ignorantiam invincibilem excuſentur. Atque ex hac parte Chriſtiana eccleſia catholicę nomenclaturam propriè ſibi magis vindicat: tum etiam quia ſuperna eius doctrina uſque ab incunabulis univerſos prope mortales celerrimè pervagata eſt, ita ut non paucorum, verùm vix numerabilis multitudinis ea collectę copioſa conſtantique atteſtatione agnita, & conteſtata ſit. Vt namque ſecundum apoſtolum corde creditur ad iuſtitiam, ita ore confeſsio fit ad ſalutem: proinde quę cum veritate fidei cultus interni perpetim in eccleſia, pręcipuè in Chriſtiana latiſsimè ſanctę fidei ſyncera confeſsio & proteſtatio patens enituit exterũ divinũ cultũ apprime pęrficiẽs, itidẽ ad finẽ uſq; cõſummationis nunquã defutura. Hinc Paul' eccleſiã dei vivi domũ dei columnã & firmamẽtũ veritatis aſſeruit: ũde ſacrę fidei teſtimoniũ ab ea quovis tẽpore latũ divini certiſsimi teſtimonij ſublimẽ ſoliditatem attingit numine per illi' conteſtationẽ ſupernę firmiſsimę

Ps. 2.
Ro. 10. c.
1. Tim. 3. d

miſsimę veritatis teſtificationē erroris immunem ferē-
te. Quod igitur eccleſia cōmuni cōſenſione tanquā ſan
ctæ fidei dogma neceſſariò credēdū aſſeruerit, tale planè
divino per eam teſtimonio prolato conſtat: ſive ea præ-
ſentis ævi eccleſia ſit, ſive ſuccedentis, ſive præteriti, atq;
adeo quę apoſtolorum ætate vixerit, quas omnes à prin
cipio ad finem ſæculi fluens ac perſeverās complectitur.
Eiuſmodi namque conſenſus aſſertione, ne circa ſuper-
nam fidem errorem admittat, eodem iugiter privilegio
fulcitur, par que ideo divinæ ſupremæ autoritatis teſti-
monium ſubiens nacta perenniter eſt. Non tamen eodē
modo, nec per eoſdem ſemper id ipſum aſſequitur. Si
quidem ævo Chriſti & apoſtolorum apoſtolica prima-
ria nevæ naſcentis eccleſiæ membra divinorū fidei my-
ſteriorum revelatam manifeſtationem protinus à domi
no excepere, primitias que almi ſpiritus, quibus ſuperna Rom. 8. d.
omni veritate reſerata ſupernaturali hominum ſaluti, ac Ioa. 16. b.
fœlicitati conſequendæ neceſſaria & opportuna non mo
dò ſublimis fidei dogmata ſanctasq; canonicas ſcriptu-
ras internoſcerent, diſcernerent, intelligerent, explica- Vi. ſu. c. 8.
rent: ſed & novas numinis ad eundem ſcopum ſpectan-
tes revelationes promerēt, ac fidelibus uti generales tra-
derent, quaſque deo viſum foret, literis condentes ſacrā
ſcripturam mandarent. Adeoque plenam ab illis iuxta Ioa. 14. d. 16. b.
dominicum promiſſum divinam fidelium inſtitutionē Lu 24. g.
habitam noſci oportet: ut nullas alias publicæ ſupernæ
doctrinæ promovēdę admitti cōveniat, pręter eas quas
apoſtoli ſancti Spiritus illuſtratione afflati in arcanis bi 2 Tim. 2. a.
bliis agnoverunt, vel etiam repoſuerunt, aut ore tenus
fidis commiſere teſtibus ſuccedanea traditione in poſte-
ritatem derivandas. Hoc depoſitum fideliter cuſtodien 1. Tim. 6. d.
dum

dum apoſtol' admonet, omni prophana novatione devitata. Quemadmodum ergo pontificiæ deciſionis, uti
Sup. c. 12. ſuperius indicatum fuit, ita eccleſiaſticæ conſenſionis aſſertione ex divini ſpiritus eccleſiam ſupernè dirigentis ductu, inſtigatione, impulſu id fit, non ut recentes revelationes promantur, ſed ab apoſtolis ſacriſque ſcriptoribus ſuſceptę puræ illibatæ que ſerventur, à diverſis diſcernantur, quid ſenſu contineant, prout fidei neceſsitas poſcat, explicetur, contraria, & adverſantia retegantur, & pijs fugienda declarentur. Vt autem id certò firmiterque præſtetur omninò, principis utique conditoris illuſtratione ſive inſtinctu, autoritateque opus eſt: verùm aliter per apoſtolos, ſacros que ſcriptores, aliter per eccleſiæ prętcrea conſenſum uti per pontificiam aſſertoriam deciſionem ſuperna veritas patefit. Illis divina revelatio è veſtigio affulſit; ſuccedentibus non alia diverſa manifeſtatur, ſed circa eădem, eiusque germanam intelligentiam, quo ad extendatur, quid comprehēdat, neceſſaria diſtinctio, determinatio, diſcretio, declaratio
Ioa. 14. b. per eundem veritatis ſpiritum communicatur. Iccirco ut pontificiæ deciſionis fidei, ſic eccleſiaſticæ conſentientis declarationis autoritas non ſeiunctim à divinis libris revelationeq; apoſtolica computatur: quin potius cum ipſis tanquam connexa, cognata, genuina coniungitur: uti certa explicatio divini teſtimonij in ipſo continetur. Itaque quas aſſertiones divinę generalis revelationis dogmata efficacia ſua cōplectebantur, quas tamen diſcernere non cuivis in promptu fuerit: eccleſiaſticæ conſenſionis aſſertoriæ, itidem atque pontificiæ definitionis determinatio de fidei neceſsitate quid credi debeat, aperiens ita illis explicat eſſe comprehenſas, ut pariter cum

Pp ipſis

ipſis ferantur; quas proinde iam deinceps expreſſe unà cum ijs proprio ipſorum divino teſtimonio extenſo, expoſitoque cuncti fideles quibus id innotuerit, credere teneantur. Prius verò talis notitiæ; atque expreſsioris explicatę determinationis defectus inſcitiæ mortalis habetudinis excuſationem erroris prętexens largitur: ut ab hæreſis culpa, infidelitatis ve liberetur, qui oppoſitũ falsò ſentiat; non tamen excuſetur, qui poſtmodum ſcienter pervicacia iam pleni conſenſus admittat. Conſenſionis porrò eccleſiæ, quidpiam neceſſario credendum expreſsè determinantis ſimiliter occaſio perfidorum malitia; cauſa depoſiti ſacrę diſciplinę cuſtodia eſſe quit, tũ etiam numinis divinum placitum proprio iure volẽtis, uti ſui myſteria explicatius ita credantur ſive in ſingulis dogmatibus, ſive libris divinis, eorum que partibus, & intelligentia pertinente ad ſupernę fidei neceſsitatem, ſubindeque in traductionibus verũ ſenſum exprimentibus. Vt verò calumnia omnis faceſſat, eccleſię conſenſus ut ſpiritui veritatis agenti obſequatur, explicatiores determinationes decernit principiò revelatorum, nõ quò propriam mutuo autoritatem aſſerat, quam divinis teſtimonijs atteſtata fuerit. Quandoquidẽ ſuperna teſtimonia; quibus hæc divina eccleſiæ autoritas apud vates & apoſtolos cõſtat, nec dubia, nec obſcura per ſe ſunt habita: ſed ab initio uſque certa perenniter agnita. Quanquã autem aſſertoriæ determinationis eccleſiæ, ac pontificię deciſionis autoritas par pondus nacta cum divini teſtimonij autoritate cohærens cõputatur, in modo diſcreta tantùm à dogmatum determinatorum revelatione per divinam autoritatẽ manifeſtata: utraque inter ſe tamen diſcrimẽ quoque facilę patẽs habet. Põtificia enim definitio

Oſee.2.d.
Iſa.59.d.
1.Tim.3.d
Ioa.14.b
d.16.b
Lu.24.g.
Mat.6.

nitio iudicalis ſententia eſt: at conſenſionis eccleſiæ determinatio, ſenſus certus & agnitio eſt eorũ, quæ determinatè credi debeant. Licet enim eccleſiaſticus conſentiens cœtus rectè ſententiam iudicium ve ferre ac iudicare vocib' nõ ſtrictim ſumptus ita dicatur: propriè tamen haud eius toti' eſt iudicialẽ functionẽ exercere inſtar iudicis divino iure à dño inſtituti cũ iuridica legiſlatriceve poteſtate: niſi forte p ſuũ caput vicariũ Chriſti iudicẽ ab eo univerſalẽ cõſtitutũ; cui deus facultatẽ eiuſmodi, nõ

li.au'.pp. cõcil.c. 12. eccleſię ſubditę cõceſsit, ut rectè Thomas Caietan' aff ir

1.p.apolo. c.5.&.6. mat. Atqui ad fidei dogmata decernẽda nõ neceſſe eſt è rei natura iuriſdictionis actũ in ꝑlatore invenire; niſi ubi à deo peculiariter præſcribatur, ut circa põtificię aſſertionis fidei definitionẽ contingit. Multi namque ſacræ doctrinæ, ſive ſcripturæ cõditores nulla ditione alijs prelati cõperiuntur. Iudicium igitur conſenſus, nõ iudiciale fidei etiã ſummo põtifice mortuo eccleſię interĩ vicario

Io.14.b. 1.Tim.3.d preſide carẽti manet, ut cui veritatis ſpiritus ceu firma-

Canus.li.4 lo.the.c fi. ad.12. mẽto immanet. Vnde reor à nõnullis deſignatũ eſſe fidei iudicia eccleſię ſine capite in terra nõ adeo certa eſſe,

Cai li aut. po.cõ.c.9. iudicialia ſanè intelligẽtibus ei ꝓpriè nõ cõgruentia; qui

Cã li. 4.lo c.4.cõcl.4 &li.2, c.7. propriã cõſenſionis eius autoritatem ſupremam cãdidè alioqui agnoſcunt, & ſtrenuè defendunt. Ij autem inde videntur moti, ꝙ ſi controverſia cuiuſpiã dogmatis ad fidẽ pertinẽtis oboriatur, quod necdum determinatum definitione pontificia, nec eccleſiæ conſenſione ſit: non ita promptum, atque expeditum eſt hanc haud ita facile colligendam, atque illam ab uno ſummo iudice palã ꝓnunciaturo certò accipere. Sed ponam' iã exemplũ aliquod perſpicuum dogmatis fidei, quod non modò eccleſiæ catholicæ conſenſio atteſtata, uti olim definitũ ac

determinatum comprobet; quemadmodum inter ſe ſe teſtimonia divinæ autoritatis atteſtantur: verùm etiam denuò determinans, explicans, declarans ſicuti præmiſimus, decernat: quò & hoc ipſum quo pacto, & per quos eccleſiaſticus cœtus pręſtet, pernoſci queat. Omiſſa peccati originalis quæſtione, ſi ſermo fiat de delicto letifero veniabilive, quod actu committitur: pij omnes fideles, ut converſationis experiméto cunctis noſſe datur, conſtantiſsima conſenſione certò credunt in virgine dei genitrice nullum prorſus unquam fuiſſe. Nil autem vetat conſenſum talē memoria noſtra extitiſſe antiquiorē: ſed licet nō fuiſſet, ſive non conſtaret: ſat eſt ad id quod volumus, ætate noſtra per eccleſiam catholicam, ita diffuſum eſſe, etiam antequā Tridentina ſynodus id ipſum relatum aſſeruiſſet. Ab univerſis namque fidelibus qui modò eius rei aliquem ſenſum ſortiantur, actus omnis peccati immunem virginem matrem omnino fuiſſe ita creditum eſt, ut adverſantes impij, ſanctæq; fidei hoſtes vel ante cōcilium ducti ſint. Vnde iuxta notas prę ſignatas id tanquam dogma ſupernæ fidei neceſſariò credendum determinatum eccleſiaſtica eiuſmodi conſenſione debet agnoſci. Ea quippe id quod ab angelo beato Gabriele Luca evangeliſta referente ſupremæ virgini dictū decantatur; nempe quòd ipſa gratia plena ſive prædita, gratave aut gratioſa reddita gratiam apud deum inveniſſet: ſic accipit, ac ſua determinatione intelligendum declarat, ac explicat, ut efficacia ſua ipſum dogma comprehendat, & eouſque expoſitum extendatur. Quòd nimirum ſentiat, quiſquis ſponte vel venialem culpam incurrat, ex ea parte quamvis ſuſceptam gratiam non amittat, minus deo placere, minusque apud eum inveni-

Seſ. 6. can. 23.

Su. c. 12. poſt. pr.

Lu. 1. c.

re gratiæ, quàm ſi omnem penitus numinis offenſionẽ vitaſſet: idque in eam nequaquam competere, quæ abſo lutè apud deum gratiã inveniſſe divino teſtimonio prę- dicatur. Non defuerunt autẽ præcedenti ævo præſignes

1.Th.3.p. q. 27.a.4. doctrina & ſanctitate viri qui expreſsiorem eius dogma tis veram ſentẽtiam habuerint, ac tradiderint: per ques

Ephe.4.b. deo diſponente ſecundum apoſtolum iugi ſucceſsione poſteri moniti ad conſummationem devenirent. Quã-

A. quam nec eos oportet veluti fidei dogma determinatũ aſſeveraſſe, prætertim ſi tunc graves aliquot ſubſiſterẽt, dubitarent, inficiarentur: nec ſi fuiſſent in ea opinione ſententiave ut ſanctæ fidei dogma eſſe cenſerẽt, opus eſt continuò à ſuccedentibus id tale teneri; niſi attuliſſent divini teſtimonij apertam comprobationem, velut pon tificiæ definitionis, aut conſenſionis eccleſiaſticæ deter-

Vi.ſupli.5. c.13 & .6. minationem; cuius ſic ſe habentis notitiam evidentem indubiamque ſuggererent. Sed ſatis eſt ut fidei determi natio ſit, eccleſiæ in idipſum catholicæ conſenſum con- ſpirare, quum primum concorditer convenerit. Nec verò ut id conſtet, neceſſarium eſt ſingulos conſuli: quãdo ex plurimis quos adire, quorum ſenſum noſſe in proclivi eſt, cæteros ſimiliter diſpoſitos itidem ſe gerere abundè ſufficiens argumentum ſit. In univerſis autem qui reli- gionis profeſsione uti baptiſmate in eccleſiam manife- ſtam aſcripti ſunt, facilè eſt eos apertè diſcernere qui ca- tholicam omnium fidei dogmatum confeſsionem præ ſe palam ferũt: inter quos quamvis dum in via boni ma- lis miſti ſunt, aliqui ficti fideles, animis infideles ſint: plurimi ſunt tamen verè fideles, qui quam profitentur fidei veritatem foris, intus mente ſyncera tenẽt iuxta do

Su.sed.c. minica pollicita præmiſſa, qui & non dubijs indicijs ſuã

ſynce-

ſynceritatem promunt: cùm & ſimulati nequeāt ſimul ti ſint, ac ne pauci quidem diu cautis abſcondi, quin veſtigijs deprehendantur, quę nolentes relinquunt erumpentis malitiæ ſignis ſui documenta dantes. Sic eccleſiæ catholicæ viſibilis conſenſus germanus propoſito neceſſarius non difficulter publicè certòque pateſcit. Quod ut amplius cognoſcatur, licet quò res clarior evaderet, exemplum maximè ſenſui communi expoſitum attulerimus: huiuſmodi determinationes cuiusvis dogmatis ad fidem ſpectantis, frequentius circa res abſtruſiores eveniunt, de quibus non imperitus quivis, tametſi fidelis, ac probus, expreſſè pronuntiare valeat. Atqui univerſi fideles explicitè fidei articulos nuncupatos, nēpe præcipua fidei axiomata credere tenentur. Erga cætera dogmata ſecundaria ordinem ad primaria habentia ſat eſt inferiores ſive ſimpliciores in univerſum paratam mentem exercere, ut offerant ea explicitè ſe credituros, qum in ſuperna catholicæ fidei doctrinæ contineri conſtiterit. Maiores verò ad quos pertinet reliquos inſtituere: ampliorem utrorumque, ſuperæque ad ea ſpectātis diſciplinæ cognitionem habere debent pro cuius que, munere, officio, facultate: ad quorum perſpectum lumen minores eorum directioni concrediti in obſcurioribus recurrant, ut ſuperius traditum eſt. Tales autem idoneos inſtitutores à domino conceſſos eccleſiæ ingiter ad conſummationem uſq; fine beato perficiendam apoſtolus aſſerit inquiens: Et ipſe dedit quoſdā quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò evāgeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad cōſummationem ſanctorū, ad opus miniſterij in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in unitatē fidei,

Vi. ſu. c. 11 ante fi.

li. 1. c. 14. li. 3. c. 6.

Ephe. 4. b.

&

& agnitionis filij dei, in virum perfectum, in menſuram ętatis plenitudinis Chriſti: ut iam nō ſimus parvuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumvētionem erroris.

S. Th. 2 2. q 2 ar. 6 ad. 3. In huiuſmodi præceptorum ſyncera fide fides inferiorum implicita continetur ſynceriter credentiū iuxta eorum regulam, prout ipſi doctrinæ divinæ adhærcāt. Ita ubi quicquam paulo difficilius ad fidei negotium pertinēs in diſceptationem venit, qui ſunt in vulgo fidelium pij, modeſti, cordati, nil aſſeveratē contendunt: ſed ſe id tenere, id credituros profitentur, quod credi debere catholica eccleſia ſentiat, q̄d ve theologi ſacri, eccleſiaſtici magiſtri orthodoxum eſſe aperuerint. Quoniā horum, atque totius eccleſiæ conſenſum eundem eſſe rectè accipiant. At præfectorum, ac magiſtrorum, qui inter fideles nō ita magno numero ſunt, cōſenſus facilius de uno quovis vel cōtroverſo fidei dogmate qualiter credendū ſit, iuxta indicia prius mōſtrata colligi legitimè poteſt, in quo erudiendorum, atque ita univerſorum conſenſus cōprehenditur. Ad hunc modum Egeſipp⁹, cuius inquiſitionem rē fidei diligentiſsimā Cæſarienſis Euſebius celebrat, qùm Romā tenderet, epiſcopis in ſermone per loca ſingula cōgreſſus, eandemq; fidei diſciplinā ab eius doctoribus conſentienter prædicari cōperiens, eorum conſenſum eccleſiæ univerſæ conſenſionem agnovit, ac veneratus eſt. Nec diſsimiliter Irenæus præpoſitorū ſententiā tanquā eccleſię autoritatē aduerſarijs prętēdit; quem Auguſtin⁹, alijq; religionis duces numeroſi eo in ſtudio imitātur. Cęterū ubi iā eccleſiæ cōſenſus de quovis fidei dogmate firmiter credēdo decerniens habetur: ſuccedētis eccleſię conſenſio ſimilis eādem de re atteſtationem

Li. 4. hiſt. eccl. c. 22.

li. 3. c. 3. li. 4. c. 43. 63

Cōt. Iuliā. li. 1. c. 2.

non

non diſsimilis efficaciæ apponit: ſicut utique divina te-
ſtimonia idem conteſtantia, ſibi que mutuò cõteſtatio-
nem afferentia. Inſuper verò cùm unius dei una ſit fides, Ephe. 4. a
neceſſe eſt ut priora ſupernæ fidei divina teſtimonia ta-
libus poſterioribus teſtimonijs perpetim conſentienti-
bus comprobentur de una re nec hilum in diverſam ſen
tentiam declinantibus. Eiuſmodi teſtimoniorum mul-
tiplex confirmatio tametſi par pondus, atque unius di-
vinæ autoritatis, veritatiſque ſupremæ inerrantis nacta
eſt: humanæ tamen imbecillitatis conſciæ incertarum Sap. c. 9. i
providentiarum cogitationes timidas amplius ſedat, ut
que vacillent minus, multiplicato munimento corrobo
rat. Ad hæc omnium omnis ævi magiſtrorum in ſanctę
religionis diſciplina inſignium cõſenſus, univerſę quo-
que a ſacrę inſtitutionis conditoribus uſque ſuccedentis
conſenſio evadit, ut eſt etiam ſuperius indicatum: & hu- Su c. 6.
iuſmodi ſumma eccleſiaſtica teſtimonia cuncta in ſe cõ-
plectitur. Vlterius verò ſumamus claritatis aſferẽdę gra
tia, eorum qui catholica religionis eruditione, vita non
abſimili pollentes enituerint, non unum aut alterum,
paucosve de quibus nuper locuti fueramus: ſed vel per Su. c. eo. A
ſingulas annorum centurias inclytos ac florentes, quos
de uno quovis ad fidem ſpectante dogmate concordem
habuiſſe ſententiam exploratis ſcriptis conſtet. Talem
conſenſionem ſummi eccleſię teſtimonij autoritatẽ ſor-
tiri ex eo liquet, quod fieri nequeat ut in unum conſen-
ſum diſsiti conſpirarent, niſi vel à principio à ſacrę do-
ctrinę conditoribus per primum autorem inſtitutis, ve-
lut apoſtolis, vel eccleſię inde ortę antiquo conſenſu id
tanquam dogma fidei aſſertum manaſſet: vel certè recẽ-
tiore, qui notæ huiuſmodi patrum procerũ conſenſioni
iuxta

iuxta dicta perpetim aſſentitur, ea ita comprobatur, ac ſupremam autoritatem contingit. Non enim deus modò præceptores eccleſiæ temporis cuiuſq; præſentes dedit, ſed & præcedentes probatos à fundamentis primis uſque ac apoſtolicis fontibus perenniter ſuccedentibus obſervandos ad ſuperæ lucis conſummationem habendam aſsiſtentis paracleti cura ſuffecit, ut eorum communitati conſtanti, perſeverantique ſentētiæ tutò rectèque fides habeatur. Pulchrè de his Lirinenſis Vincentius ut omnia in brevi ſed aureo libello ad hunc modum dixit. In ipſa catholica eccleſia ad quam non una natio, non unus angulus, ſed maris multitudo convertitur; id teneamus quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc eſt enim verè propriè que catholicū, quod ipſa vis nominis ratioque declarat, quę omnia hęc verè univerſaliter comprehendit. Quæ cum ita ſint ille eſt verus germanus que catholicus qui quicquid univerſaliter antiquitus eccleſiam catholicam tenuiſſe cognoverit, id ſolum ſibi tenendum credendumque decernit. Quicquid verò ab aliquo deinceps uno, præter omnes vel contra omnes novum & inauditum ſubinduci ſenſerit: id non ad religionem, ſed ad tentationem potius intelligat pertinere. Et locutus adverſus eorum fraudolentiam qui cum ſub alieno nomine hæreſim concinnare machinentur, captant plerumque veteris cuiuſpiam viri ſcripta paulo involutius edita, quæ pro ipſa ſui obſcuritate dogmati ſuo congruant; ut illud quod proferunt, nec primi nec ſoli ſentire videantur: eorum nequitiam odio dignam iudicans, quòd ſancti cuiusque viri memoriam, tanquam ſepultos iam cineres prophana manu ventilant, operienda ſilentio, nec probanda,

Aph. 4. b.
Ioa. 14. b.
li. cōt. proph. novit.

ſed nec prodenda, temerantes, ac redivivæ opinationis diffamatione in vulgus efferentes: rurſus inquit. Quid ſi in ipſa vetuſtate duorum, aut trium error deprehendatur? Curabimus omnino, ut paucorum inſcitiæ univerſalis concilij decreta præponantur. Quæ ſi deſint, collatas inter ſe maiorum ſententias lector conſulat eorum qui diverſis licet temporibus & locis, in unius tamen eccleſiæ catholicæ communione ac fide permanentes magiſtri probabiles extiterunt. Et quicquid non unus, aut duo tantùm, ſed omnes pariter uno eodem que conſenſu, apertè, frequenter, perſeverãter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognoverit: id ſibi quoque intelligat abſque ulla dubitatione credendum. Facere non potui, quin appoſitiſsima propoſito egregia dicta viri prudentiſsimi, nec min' integri ac diſſerti ab communem admonitionẽ & utilitatem latè inſererem. Demum communis huius eccleſiæ decernentis determinati conſenſus exprimẽdi noſcendi què modum facilimum, maximè conſpicuum, quique uſui potiſsimè ſit, ediſſerere operepretium eſt. Vbi religionis ac fidei ſublimis controverſię oboriũtur, veluti qum diſceptatũ eſt an Spiritus ſanctus à filio ęque ac patre procedat, & utrum almi ſpiritus unum principium Pater & unigenitus ſint: opus eſt uti talia quę necdum in eccleſia expreſsè definita cõſtent, quamvis unus aut alter claſsicorum doctorum veram ſententiã oſtenderit, ſicuti Gregorius Nazianzenus theologus appellatus, quòd Spirit' ſanctus ex eo quod eſt filius, extet, ante publicam pontificiam definitionem; eccleſiaſtica dein declaratione determinentur. Ac de re tam ardua difficili que, non cuivis obvia & expoſita eccleſiæ univerſæ conſenſum, cõmunemq; ſententiã ſcrutari, elicereve ni- li. de fide S. Th. 1. p. q 36. a. 3 ad. 2.

mis

mis operoſum, ſerum, ac diſpēdio plenum quod vix ple
rumq; ad exitũ perducatur, per ſe fuerit. Adeſt nobis ta
men ad ipſum citiùs, certò manifeſtèq; deprehendendũ
ducens compendiaria via deciſionis eius qui ſummi pō
tificatus functionem gerat. Eius quippe qui legitime Pe
tri ſucceſſor electus Chriſti vicarius ſubrogatus ſit, iudi
cialis talium definitio divini teſtimonij, ſupremęque aſ-
Su.li.10.c 12. ſertoriæ autoritatis vim ſubiēs aſſumit, uti ſuperius per-
tractatum eſt, quam ob id fideles omnes ſimul atque in-
noteſcat, credere ſub fidei diſcrimen teneantur: velut il-
li. 6. de ſũ. trini. & fid cathol. lam Gregorij undecimi latam in Lugdunenſi concilio,
quòd Spiritus ſanctus ex patre filioque, tāquam ex uno
principio unica ſpiratione procedat. Cùmque verè fide-
lium multitudinem eccleſiæ cœtui nunquam de futu-
Su.c.eod. ram confirmatum ſit: eorum utique, ac proinde eccle-
ſiæ univerſæ catholicæ conſenſus pontificiæ huiuſmo-
di determinationi accedens, divinæ inſuper autoritatis
ita rurſus atteſtantis pondus ſecum etiam afferens ad-
iungit, media via pontificiæ deciſionis facile conſtan-
terque habitus. Verùm enim verò ſcrupulum amoliri
nos oportet, qui nonnullorum pectus pulſat, ſolicitum
quæ habet, ambigentium de horum omnium firmita-
te, quod nitantur legitima ſummi pontificis electio-
ne; quæ quamvis ſæpius talis ſit, non eſt tamen cur
aliquando aſtutia errore ve quopiam legitima huius
vel illius actu ducatur, quæ re vera non ſit; prout hu-
mana ſe habent, quibus & maius ſchiſmatis vitium
non infrequens evenit. Certe quæ ita legitima ſit, non
cunctis evidentia, nec ſacræ fidei certitudine conſtat,
quæ tantùm aſſerit eum qui rite delectus ſit, Chri-
ſti vicarium in terris ſupremam poteſtatem ſuper ec-

cleſiaſticam hierarchiam a domino conſequi. Quòd ſi dicatur ſatis eſſe ut quiſpiam ab electionis principio electus legitimè palam exiſtimetur extra dubitationē cuiuſquam, ſuſpitionemque adverſam quæ vel in ſcirpis nodos rimatur: quo ei tanquam domini vicario præſuli ac iudici eccleſię fideles univerſi debeant obſequi, ac obtemperantes rectè ſe gerant: ita ex adverſo reſponderi queat. Rectè facere illum qui quo ad noſſe gnauiter teneatur ac valeat, quod iudicet debitum ac iuſtum, exequatur, ſicut in moralibus traditur; ac proinde qui ſummo pontifici ſic agnito legitimo pareat, pravè ſanè acturus ſi ſecus ſe gerens à recta ita ratione deflectat. Id tamē ferre ſecum nonnunquam invincibilem ignorantiam quæ re aliter atque putetur, ſe habente nec imputetur, ut nec voluntaria, nec in poteſtate liberi agentis ſit. At verò in ſuperæ fidei definitionibus ſolidiſsimam veritatem ſemper ſubeſſe oportere, nec ullo modo caſu vel falſum latere poſſe. Sed quamvis ea ex ęquo & bono concedantur, nihil inde quod obſit, conflatur: quin potius q̄d nimium conducat, conficitur. Nam cùm deus totius eccleſiæ regimen ſub uno vice ſui modoratore, confirmatoreque inſtituerit, cui obedire fideles univerſi obligati forent, ad quos non ſpectaret de ſummo paſtore qui canonicè ſuffectus ſine controverſia duceretur, examē denuo facere, immo in cunctis ad religionem pertinentibus dicto audientes eſſe, licet eventu quopiam is nō ritè electus fuiſſet: nullam erroris anſam eccleſiæ præbuiſſe omnino credendus eſt, eo quòd etiam ordinarit eam in rebus ſacram fidem reſpicientibus confirmandam fore ab eo qui uti Petri ſucceſſor apoſtolicæ ſedi præſideret. Ruſus cùm ipſa ita confirmanti iuſtè credat, uti aſſertorijs.

[Margin: li. cogn. & ign. moral. c. 9. 2. 10.]

[Margin: Lu. 21. c. Lu. 22. d. Mat. 16. e]

torijs eiuſmodi finitionibus credere ſemper ſolita eſt; ſit
1.Tim 3.d autem iuxta Paulum columna & firmamentum veritatis: fieri nequit, ut erret, ac falſitatem pro ſuperna fi-
Mat.28.f. dei veritate ſuſcipiat ob aſsiſtentis numinis privilegium
Ro.11.d. cuius dona ſine pœnitentia ſunt. In admiſsis itaque ab eccleſiæ catholicæ conſenſu determinationibus fidei veritas ſublimis prorſus ineſt, etiam ſi ab eo latæ forēt qui ſummus antiſtites habitus legitimus, nō ritè tamē creatus eſſet, nequid hæſitationis reſtet. Immo verò hiſce illius publicis declarationibus, ut veræ prorſus forēt, deus adeſſet, ne aſſenſuræ conſenſioni eccleſiæ firmamentum veritatis aſſertum autoritate ipſius deforet: quemadmo-
R aut. pp. & cōc. c. 9 li. primat. Ro. eccle. c. 7. 13. dum & à Thoma vio Cardinali aſſeveratur: Papam in iudicio definitivo fidei ob Spiritum ſanctum aſsiſtētem errare nequire; eo quòd impoſsibile ſit in fide univerſalem eccleſiam errare: quandoquidem error illius in diffinitiva fidei ſententia totius eccleſiæ error eſſet, quia ad ipſum ſpectat determinare denique de fide quid tenen-
S. Th. cōt. ſ error. Græ. c. 67. dum & quid repellendum ſit, ut ab omnibus inconcuſſa fide teneatur. Eſt itaque fidelibus pontificia definitio in univerſum plana & expedita via, qua eccleſiaſtici cōſenſus accedentis determinatio promatur & manifeſtè conſtet, ſive primò decernat, ſive pontificiæ iudiciali aſſertioni atteſtetur. Non igitur altera eſt autoritas ſuperabundans, quin utraque alterius ſubſidio fulcitur; utq3: pontificia deciſio totius eccleſiæ conſenſione indubia emergit, ſic eccleſiaſtici conſenſus determinatio pontificiæ definitionis declaratione publica facilius, perſpicuè conſtanter palàm patet. Id non obſcurè innuere apparet
epiſt. 3. utramque complexus Cyprianus martyr, dum Petri cathedram, atque eccleſiam principalem, unde unitas ſa-

cerdotalis exorta ſit, effert, inquiens. Neque aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde quod ſacerdoti dei non obtemperatur: Nec unus in eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur, cui ſi ſecundum magiſteria divina obtemperaret fraternitas univerſa, nemo adverſus ſacerdotum collegium quicquam novaret. Stabilita eſt ergo, & cum autoritate divina, invicemque copulata duplex autoritas aſſertoriæ potificiæ deciſionis de fidei dogmatibus, & conſenſus univerſæ eccleſiæ itidem declarantis, decernentis, determinantis. Totque de ijs dicta ſufficiant, uti tandem ad autoritatem divinam, quæ aliter traditione velut apoſtolica conſtet, tractandam tranſeamus.

14. Cap. *Apoſtolicarum traditionum autoritas: ac divinarum autoritatum collatio.*

SIcut multo ante monuimus, quæ autoritate divina ſancita certò noſcantur, quocunque id modo contingat: etiam ſi non ſacris perſcripta biblijs habeantur; non minus pijs eſſe obſervationi debent, ut iuſſa expleant, ac ſupernæ fidei myſteria firmiter credant. Huius generis nobis multa per apoſtolicam traditionem ſuccedentibus quaſi per manus tradita relicta ſunt, quæ ſancta catholica eccleſia retinet, & conteſtata iugiter veneratur. Id primum ſacroſanctæ literæ multis locis aperiunt. Ioannes apoſtolus & evangeliſta inquit: Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: &; Sunt autem & alia

Margin notes: 1 c. 14. Su. c. 1. — Ioa. 20 b. — Ioa. 21. d.

& alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingu
la, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcri
2.Io.a.d.c. ben ſi ſunt libros: & alibi; Plura habens vobis ſcribere,
nolui per chartam & atramentum: ſpero enim me fu-
3.Io.a.d.6. turum apud vos, & os ad os loqui: & rurſus, Multa ha-
bui tibi ſcribere: ſed nolui per atramentum & calamum
ſcribere tibi: Spero autem protinus te videre: & os ad os
Act.9.c. 1.Cor.11.a loquemur. Paulus verò apoſtolus vas electionis: Laudo,
ait, vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis; & ſi-
e.g.6. cut tradidi vobis, præcepta mea tanetis: & Ego accepi à
domino, quod & tradidi vobis: & Cętera qùm venero,
1.Cor.15.a diſponam: & Tradidi enim vobis in primis quod & ac-
2.Theſ.2.d. cepi: & alibi: Itaque fratres, ſtate, & tenete traditiones
quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam no
1.Tim.6.d. ſtram. Ac Timotheo, Depoſitũ cuſtodi: & rurſum; For-
mam habe ſanorum verborum quę à me audiſti in fide,
& in dilectione in Chriſto Ieſu: Bonum depoſitum cu-
2.Tim.2.a ſtodi per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis: &, quæ
audiſti a me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus
2.Ti.3.d. hominibus, qui idonei erunt & alios docere: ac; Tu verò
permane in ijs quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens, à
quo didiceris: & quia ab infantia ſacras literas noſti, quę
te poſſunt inſtruere ad ſalutẽ per fidem quæ eſt in Chri-
ſto Ieſu. Secundum ſanctas literas ſacra œcumenica Tri
dentina ſynodus agens de divina ſupernæ religionis ac
Seſſ.4.c.1 evangelij doctrina, de ſe ita loquitur; Perſpiciensque hãc
veritatẽ & diſciplinã cõtineri in libris ſcriptis, & ſine ſcri
pto traditionib⁹, quę ipſi⁹ Chriſti ore ab apoſtolis acce-
ptę, aut ab ipſis apoſtolis Spiritu ſancto dictãte quaſi per
man⁹ traditę ad nos uſq; pervenerũt: othodoxorũ patrũ
exẽpla ſecuta omnes libros tã veteris, q̃ novi teſtamenti
cùm

cũm utriuſque unus deus ſit autor; nec non traditiones
ipſas,tum ad fidem,tum ad mores pertinentes,tãquam
vel ore tenus à Chriſto, vel à Spiritu ſancto dictatas, &
continua ſucceſsione in eccleſia catholica cõſervatas pa-
ri pietatis affectu,ac reverentia ſuſcipit,& veneratur. Idē
quoque ſancti patres, graveſque ſcriptores eccleſiaſtici
aſſeverant. Dionyſius areopagita Timotheum ſtudioſe Act.17.ſi.
commonet, ne ſancta ſanctorum evulget paſsim rudi li.cæl.hier.
bus exponens; ſed ſanctis ſolis ſacrarum rerum intelli- c.1.li eccl. hier.c.1.
gentias ſecretius pandat. Ob hanc enim cauſam primos
illos noſtros duces neceſſariò ſumma, & ſuperſubſtan-
tialia partim ſcriptis, partim nõ ſcriptis inſtitutionibus
iuxta quod ſacræ definiũt leges, tradidiſſe ait. Ignatius Euſ.li.5.eccle.hi.c.16.
martyr ſimilia ſignificat,ac traditiones hæreſibus repel li.3.c.56.
lendis utiliſsimas aſſerit. Irenæus aſſentitur, Clemens li.3.c.3.4. li.1.5.ſtro.
Alexandrinus,Tertullianus,Cyprianus, Iuſtinus mar- li.cor.milit. li.abl.ped.
tyr,Epiphanius, Hieronymus, Auguſtinus, Damaſce Q.118. Se.61.76
nus. Nec ferè quiſquam claſsicorum eſt, qui occaſione cõt. Lucifer cõt.Dõ li.2
data vel etiam quęſita de hac re conſentanea non loqua- c.7.l.4.
tur,vel ut Baſilius & alij antiqui,ut recẽtiores in nume c.14. li 5.c.23.
ros miſſos faciamus ,qui multa de ijs ſcripſerunt, pluri 26. li.4 ſid.or
maſque traditiones apoſtolicas priſcis notatas collige thod.c.13. Baſ.ſi.ſpi.
re. Nunc enim non de ipſarum numero, ſed vi,ponde- s.c.27 29. Ayala.epiſ.
re, autoritate ad inſtitutam tractationem attinentibus Gudix.
agimus. Itaque apoſtoli multa literis, multa ſine ſcripto
traditionibus cõcrediderunt, quòd ut Ioannes dilectus Ioan.21.ſi.
domini deſignavit, cuncta ſcriptis mandari nõ poſſent,
tum etiam quòd ſecundum Dionyſium nonnulla lite li.cœleſt. hier.c.1.
ris efferri olim non expediret,nimirum ne contra Serva
toris prohibitionem daretur ſanctum canibus diruptu- Mat.7.a.
ris, & margaritæ conculcaturis ſuibus mitteretur. Tale
igitur

igitur temperamentum almo Spiritu moderante apoſtoli adhibuerunt, ut quæ in primis divinæ religioni conducerent: & in arcanis prioribus libris agnoſcerent, & ipſi in ſacram ſcripturam redigerent, vel ab alijs ſcripta referenda curarent: quæ verò commodius traditio-
2.Tim.2. ne poſterorum notitiæ tranſmitterentur, fidis ad id teſtibus committerent. Ita namque minus periculi foret, ut à fidelium memoria delerētur, ijs præſertim adiuta, fulta, confirmata, quę ſanctis biblijs cōſcripta fuſſent, inciſa propterea literis, quæ notæ ſunt vocibus permanentiores, cōſtantioresque, ac varietati, dubitationique minus obnoxiæ: ut quacunque via poſsibile eſſet, atque oporteret, dei oracula integra in cuncta poſtera ſæcula ſervarentur. Sunt autem ſibi mutuò ſubſidio divinæ ſcripturæ, atque apoſtolicæ traditiones: hę illis comprobantur, & quatenus minus nonnunquam exploratæ ſunt, fulciuntur: illæ his incorruptę cuſtodiuntur, à diverſis diſcriminātur, defenduntur ab adverſis, & explicantur, ut quam habeant vel in obſcuriſsimis intelligētiam ſupernæ fidei congruentē prout opus ſit, pateat. Multa quippe divinis libris perſpicua ſunt, & uſque adeo planum, ac promptum ſenſum vel è contextione, præmiſsis, ſequentibus, vel alio ſacræ ſcripturæ loco, aut ipſa verborū ſplendida luce offerunt, qualia ſunt, ubi pleraque axiomata prima fidei aperiuntur, ut operoſiorem declarationem fermè non deſyderent. Plurima verò reconditiſsima ſunt, & altiſsimos receſſus habent: in quibus eluci-
Eph.4.b. dandis eccleſiaſtici doctores iugi ſucceſsione à deo dati deſſudarunt poſteris diſcētibus ab anterioribus ſemper
2.Tim.2 uſque ab anteſignanis edoctis à ſigniferis apoſtolis: qui
a. hoc vel cum primis præcipuū explicatæ doctrinæ ſacræ

 munus,

munus, veluti Paulus per Timotheum, eccleſię transfu- 2. Tim 3. d
derunt, unde in myſteriorum expoſitione rectè profici
perpetim valeat. Vt verò cuncta hæc liquidò magis elu-
ceāt: apoſtolicarum inſtitutionum diſtinctio eadē quæ Su. c. 8. &. li. 2. c. 14.
in ſacris literis, in traditionibus quoque accipienda eſt.
Alię namque iuſsiones habentur prȩcepta eccleſię ferē-
tes: alię aſſertiones ſupernam doctrinam indicātes, quā
credere ut à dei nuntijs prolatam fideles nolentes de-
beāt ob primæ veritatis teſtimonium ſupremum. Tales
ſunt beatam dei genetricem perpetuò virginem fuiſſe; ſe-
ptem eſſe ſymbola ſacramēta vocata, per quę fideles deo
grati redduntur, inter que ipſa confirmationem, matri-
monium, unctionem extremā quorum non tam aperta
quàm aliorum in ſacra ſcriptura expreſsio patet. Prȩce-
ptionum autem alię dominicę noſcuntur per apoſtolos Canon ap. 68.
editę, alię apoſtolicę ab ipſis apoſtolis latoribus quam- li. 5. conſt. ap. c. 19. 20
quam dirigente numine ſubditis regendis impoſitę.
Eiuſcemodi ſunt ſolennium ieiuniorum indictio, de- li. 7 conſt. ap. c. 24.
cumarum que ac primitiarum ad ſacrum miniſterium, li. 5 c. 36.
& eccleſiaſticos uſus è fidelium proventibus exſolven-
darum: quales apoſtolici ſucceſſoris Petri moderatio-
ne temperari poſſunt, uti prius indicavimus, non ſe- Su. c. 8.
cus atque pontificia iuſſa, quę temporum ratione corri-
gi, mutari, aboleri, & in deſuetudinem abire queunt. Su. c. 11.
At verò quę legiſlator primarius cunctorum autor im-
peravit, licet ab apoſtolis provulgata ſint, nullo varia-
ri modo, ne dicam abrogari, poſſunt à ſubditis eius
vel ſummam vicariam poteſtatem nactis. Porrò im-
perij divini ſtatuta vel quidpiam in re ipſa conſtituunt
ac perficiunt, vel à ſubiectis ſervandum faciendumque
ſanciunt. Inſtituit dominus ſacramenta, materias que
ipſorum

ipſorum ac formas determinavit, quibus eorum conſtaret eſſentia, nec aliter celebrata conſiſterent, quam ab excellenti eius poteſtate inferioribus non communicata fuiſſent ſtabilita. Inſtituit prӕterea ut fidelibus poſt primӕ tabulӕ baptiſmi gratiam naufragio letalis delicti amiſſam non niſi per expetitum inſtar ſecundӕ tabulӕ ſacramentum pœnitentiӕ abſolutionisque ſacerdotalis aditus ad recuperandam ſpiritualem ſalutē panderetur. Hӕc alia que ſimilia ſacris ſcripturis non plenè deſignata traditione apoſtolica eccleſiӕ innotuerūt, cui primos inſtitutionis ſuӕ nuntios dominus apoſtolos delegatos deſtinavit. Quamquam autem hӕc ſtatuta iuſſáq; dei ſunt, quatenus tamen eius eſſe numinis legati autoritate ipſius teſtati ſunt, ſicut reliqua ſupernaturalia placita, ſcitaque, ſub divini teſtimonij faſtigium cadunt, & cum ſacrӕ fidei dogmatibus computantur aſſertione proditis. Prӕcipuè verò quӕ in ſacrorum confectione interveniunt, apoſtoli eccleſię per fidos miniſtros ore tenus principio ſine ſcripto tradiderunt. Nam in ijs evulgatis maius erat nocumenti, ludibrij, & prophanationis periculum ab ethnicis & incredulis canibus, & immundis vitioſis ſuibus. Qua de cauſa ſacris arceri ſolenne fuit, non modo peſtes haſce, ſed & cathecumenos, qui inſtituerentur nondum baptiſmatis initiatione illuminati, quique à recto propoſito excidere valerent. Ea de re apoſtoli per Clementem peculiariter Iacobus frater Ioannis Zebedӕi, edicunt, ut poſt aquam manibus ſacerdotum allatam, ſtatim diaconus dicat. Nullus catechumenus; nullus auditor; nullus infidelis; nullus hӕreticus. Qui primam orationem perfeciſtis, diſcedite: Pueros recipite

li. 8. conſt. ap. c. 15.

matres Ne quis contra aliquem: Ne quis in hypocryſi. Erecti ad dominum cum timore, & tremore manentes ſinamus offerri. In eiſdem rurſus citra ſcriptionem traditis minimũ erat oblivionis & aberrationis diſcrimen, quòd aſsiduo ſacrorum miniſtrorum myſteria frequentantium uſu non ita memoria elabi quirent Horũ plurima in conſtitutionibus apoſtolicis per Clementem cõſcriptis continentur: quas omnibus publicari non expedire ob arcana quædam illic incluſa etiam in calce canonum apoſtolicorum habetur. Cæterùm poſtquam converſis ad religionem gentibus eccleſia ex anguſtijs evaſit, pleraque ſine ſcripto tradita non modo literis mandata ſunt, ſed & palàm vulgata, veluti libris pontificalibus, ſacrificijs, manualibus enchiridijs ve comprehenſa. Sunt autem multa dogmata, quæ prius in eccleſia tanquam è traditione apoſtolica tenebantur, pontificia cõciliorum que definitione determinata: ea que diuinæ quoque autoritatis atteſtatione eccleſiaſtica vel comprobata ſunt, vel ob immiſtam aliquam ambiguitatem explicita, & quaſi denuo decreta. Vtcunque uerò certò cõſtent, nõ ſecus atque dei oracula divinis biblijs inſcripta fidelibus ſuſpicienda & obſervanda ſunt, quemadmodum Tridentinũ concilium ſignificat, inquiens. Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus prout in eccleſia catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit: & traditiones prędictas ſciens & prudens contempſerit: anathema ſit. Labor tamen eſt explorare, quo pacto dogma quodvis ab apoſtolis eſſe traditũ in dubiè conſtare queat facili, expeditaque via, pręter quam ubi definitione patenti, velut pontificia determi-

lib. 8. & alijs. | canone. 84 | Seſ. 4. dec.

natum

natum id clareat, quod in nonnullis, non cunctis repe-
riri contingit. Nonnulli aliquot aperire vias tentát: ſed
omnes ferme conveniunt in eccleſiaſticam conſenſioné
vel fidelium id in communi generali cognitione aſſeré-
tium, quemadmodum etiam vulgus profitetur fidei di-
ſciplinam apoſtolis tradentibus eccleſiæ ſuſcepiſſe: vel
procerum religionis, quibus cæteri aſſenſi adhærent. At
vi. ſu, c. 13. eccleſię conſenſum venari modo quovis plerumque ni-
mis operoſum eſt. Additur præterea ſi quod fidei do-
gma quibus id modis decerni ſolet, determinatum con
trario velut hæretico damnato habeatur, quod tamen è
ſacris ſcripturis nec ſtatim emicet, nec deductione eli-
ciatur: id ex apoſtolica traditione nimirum eccleſiam ſu
ſcepiſſe vel derivaſſe. Exemplumq; de beatæ Marię per-
petua virginitate ponitur. Quę ſententia prout apte re-
ſtricta eſt, non ab ratione admittitur. Non enim alij di-
vinæ revelationi fides eccleſiæ publicè innititur, quàm
ab apoſtolis in ſanctis ſcripturis agnitę aut etiam relatę,
Su. co. c. & 12. 13. Câ. li. 3. la. the. c. 4. via. 3, vel ſine ſcripto fidelibus traditæ, ut aliquoties explicui-
mus. Huius conſectaneum eſt, ut ſi quid nunc in eccle-
ſia communi fidelium conſenſu uti verum certumque
fidei dogma decernatur, ſeu probetur in re, quam huma
na poteſtas per ſe præſtare nequieret, id niſi e ſacris ſcri-
pturis exprimatur, ex apoſtolica traditione manaſſe iu-
dicandum ſit. Vota commutare ac ſolvere, & iuramenta
relaxare promiſſoria quæ iure naturæ debét erga deum,
& ob ipſum erga alios impleri, non eſt proprie humanę
inferioris facultatis ius per ſe in ſuperiorem puta univer
ſorum conditorem ac dominum non habétis. Hæc alia
que ſimilia ut in matrimonijs multa dei vicarius loco
eius poteſtate ab ipſo tradita clavium fungens diſſolve-

re ac

re ac moderari, ubi cauſa ſpiritualis boni fidelium pro-
movendi flatiget, conſuevit, ut antea tetigimus. Talem Su.c. 11.
que ſummo pontifici facultatem eſſe conſtantiſsimum
in eccleſia ducitur. Conſentaneum igitur eſt dogma id
eccleſiam ab apoſtolis principio accepiſſe, qui à domino
edocti ſcientes quouſque quatenus que cõceſſa poteſtas
ſolvendi ligandi que in terris dilatanda vel ſtringenda
foret, quò in cœlis eius functio rata non iam tam ab ho-
mine, quàm à numine ſimul exereretur, res eiuſmodi
ad eccleſię gubernationem apprime neceſſarias, prout
apoſtolici muneris officium expoſcebat, poſteris tradi-
diſſe omnino credendi ſunt. His accedit Auguſtini regu li. 4. cont.
la ita inquientis. Quod univerſa tenet eccleſia, neque cõ Don. c. 24
cilijs inſtitutum, ſed ſemper retentẽtum eſt: non niſi au-
toritate apoſtolica traditum rectiſsimè creditur. Com-
plectitur autem ea non ſolum fidei dogmata, ſed etiam
rectas morum cõſuetudines veluti multorum ſolenniũ
ieiuniorum, nũcupatorumq; ordinum minorũ, de qui- S. Th. 22. q
bus proprio non reperto principio quoad in apoſtolica 10. a. 12. o. li. 8. conſ.
uſque tempora recurratur, inſtitutio ad apoſtolos utiq; ap. c. 36. 28.
referenda eſt. Atqui conſuetudo prĕſertim aſtringens S. Th. 1. 2. q. 97. a.
vim non habet, niſi ab eius conſenſu prodeat, qui iubere 3. ad 3.
valet: ideo que illa de qua ſermo ſit, cum prĕceptis apo-
ſtolicis coniungitur, aut etiam dominicis per apoſtolos
prolatis, vigore nimium diſpari prius expoſito ex utris Su. c. co.
que ſumpto. Verùm huc fidei dogmata, uti prĕdictum Su. eo. c.
eſt, accedentia continuò aſſertione emergunt. Tradunt
per Clementem apoſtoli: Baptizate quoq; puerulos ve-
ſtros, & educate eos in diſciplina & prĕceptis dei. Sinite li. 6. conſ. ap. c. 15.
enim, inquit, parvulos venire ad me, & nolite eos prohi
bere. Indicantque prĕceptionẽ eſſe domini, proinde que
baptiſma

baptiſma ęque infantibus atque adultis adminiſtrari de
bere, ac eandem verè tam illos quam hos ſacramēti gra-
tiam conſequi. Hinc ſub Auguſtini regulam ſacroſan-
cta biblia potiſsimè incidere queūnt, ut autoritate apo-
ſtolica tradita fidelibus prorſus credantur. Ea enim om
nino cunctis pijs obſervanda, & oracula dei eſſe tāquam
ſacræ fidei præcipuum dogma univerſa ſemper eccleſia
tenuit, haud quaquam quaſi recēs inſtitutum. Nullum
quippe concilium nulla itidem pōtificia definitio, nul-
la etiam conſenſionis eccleſiæ utcunque determinatio
autoritatem ſe conferre ſanctis ſcripturis, ſingulisque ip
ſarum libris & portionibus affirmat, ac ne innuit quidē.
Quin potius ubique aſſeritur illas divini teſtimonij ſu-
premam autoritatem a primo autore ſortiri, qui eas uti
generalia ſua oracula ſupernaturalia per vates, apoſtolos
& peculiares ipſarum conditores atque ſcriptores ſuo im
pulſu tactos protulerit. Eas tamen eccleſiaſtica quævis fi
nitionis aſſertio recognoſcit, à diverſis diſcernit, & put
neceſſe ſit ſuperæ fidei, explicat, atque ita comprobat, ijs
que à deo acta, etiam autoritate pfecta ex eodem fonte,
atteſtatur. Eſt igitur arcanæ totius ſcripturæ ab apoſto-
ſtolis partim agnitæ, partim conſcriptæ conditæ que
Vi.ſu.li.1. c.i 4. magna quędam apoſtolica traditio cūm toti orbi ma-
nifeſtata, & per innumera exēplaria diffuſa, ut ita quaſi
plurimorū teſtiū collatione cōfirmaretur veritas, falſitas
1.Tim. 6.d coargueretur: tum maximè fideliū eccleſiæ cōmendata,
2.Tim.1.d quæ depoſitum id incorruptum, admirandumque the-
ſaurū illęſum cuſtodiret, uti perpetim ſervandū curavit.
Tradita quidē fuit ipſa divina doctrina primum per dei
nuntios cęteris fidelibus prædicantes magna ex parte
quę numine ſuggerente accepiſſent: ſed & poſtmodum
ſcripto

ſcripto mādata eſt per eoſdē, ſimili ve ſimul ſpiritu affla tos: atq; ita divina denuo autoritate repetita reliquis fidelib' rurſus tradita eſt, quo ab alijs ſine ſcripto traditio nibus oblatis contenta ſacris literis diſtinguitur. Itaque divinis contenta biblijs ſuperna generalis diſciplina dei autoritate fundata eſt non modo quatenus ab eo revelatione delectis in id protinus manifeſtata fuit, nec tātùm inſuper prout à numinis nuntijs palam pronūtiata fuit; quæ alijs quoque fidei dogmatibus ore tenus traditis cō veniunt: verùm & quatenus à ſacris ſcriptoribus ſancto ſpiritu agente in libros canonicos redacta eſt. Omnibus modis obſervāda eccleſiæ à primis ſanctæ religionis du cib', & arcanę ſcripturę cōditoribus cō tradita fuit, atq; adeo à primo autore per ipſos, & eccleſia univerſa concreditam ita ſuſcepit, determinationibus ſuis agnovit, & qua decuit ſemper veneratione, proſecuta retinuit. Hanc non unus aut alter paucive ſanctorum patrum & illuſtrium doctorum recognovere ſicut nonnullas alias apoſtolicas traditiones quas ita probabiles reddunt: ſed univerſi totius ſecum eccleſiæ conſentientis aſſenſum ferentes; qua ſicut pontificiæ definitionis conteſtatione divina alia etiam generalia, vivę vocis, oracula ſuperna dei eſſe, ad fidē que publicam pertinere certiſsimè credi debēt. Sic ſuper naturalis religionis fundamēta iacta bene habent, quidam tamen curioſi homines ſedari nequeūt, & interquieſcere, quin has autoritates invicē conferant, & utra ſit præſtantior, ac mortalibus viam credendi ſuperna prius aperiat, & ut alijs fides ſublimis habeatur, muniat, non tam diſceptent, quàm altercentur. Mirum eſt autem diſsidia ſererē atq; contentionem tentare inter ea quæ amiciſsima ſunt & coniunctiſsima, nempe divina

Collatio.

divina teſtimonia, quæ planè par ſummę inerrantis au-
Su. li. 1. c. toritatis ex prima veritate teſtante pondus obtinēt. Hu-
13. 14. ius celſum faſtigium contingere latè deduximus ſuper-
lib. 2. su. c. 10. naturalia dogmata ſive ſacris ſcripturis exarata, ſive aſ-
su. c. 12. 13 ſerentis ſummi pontificis finitione iudiciali, ſive conſen
ſionis eccleſiæ totius catholicę decernente declaratione, diſcreta, explicita, determinata. Ac primis duobus modis ſanctæ ſcripturæ, atque citra ſcriptum vivę vocis dogmata ſublimia fidei cominus ſub divina cadunt teſtificatione proprijs numinis indicijs in id editis, uti miraculis totius creatæ naturæ vires ſuperantibus prolata. Ea enim ſunt quæ divina legatio proximè teſtatur ſupernis indicijs fulta. Inter illa verò etiam ſacris ſcripturis continentur duo cum primis inclyta & neceſſaria, nempe fi-
Lu. 22. d. delium univerſam fraternitatem confirmandam eſſe fide ſucceſſoris Petri iudicio non defectura; & eccleſiam
1. Tim. 3. d domum dei vivi eſſe columnam & firmamentum veritatis, quæ ad fidem ſanè divini ordinis ſpectet. Ita quatenus quæcunque fidei dogmata pontificia definitione, cunctæ ve pariter eccleſiæ cōſenſu determinātur denuo, ſub duobus illis ſummis fidei capitibus recidunt à deo è vicino teſtatis; ac proinde verè, ſed eminus, & per mediū primorum divinam autoritatem teſtimonium de ipſis ſic ferentem contingunt. Deus eſt proculdubio, nemo inferior, qui uti autor divinam autoritatem largitur ſacris biblijs, parilibus que apoſtolicis traditionibus, aſſertoriæ finitioni pontificiæ, ac eccleſiæ conſentientis determinationi: & quamvis numinis actio æterna ſit; nō pri' exteris aliquid conferre propriè dicitur, quoad primùm influxus eius in condita permanans excipiatur. Vnde quanquam pontificia definitio, & eccleſiæ decernantis

S 5 conſenſio

conſenſio ſupremam à deo autoritatem náciſcuntur:inde primò ducuntur adepta,ex quo numinis teſtificatione ſanctis literis prodita illis certiſsima firmiſsimaque fidei veritas affutura fuit aſſerta. Quocirca non abſurdè prorſus dici queat ſacram ſcripturam tribuiſſe ſummam autoritatem,vicarij chriſti, & eccleſiæ catholicę determinationibus:nō quòd illa deus, aut vivens quidpiam per ſe ſit; ſed eo ſenſu,quòd numen per ipſam certis eius locis expreſsè illis eam autoritatem contulerit. Adhæc uti ſuſè ſuperius diſſervimus,hiſce determinationibus non recentes revelationes promūtur: verùm erga priſcas ſive ſanctis ſcripturis, ſive aſsimilibus apoſtolicis inſtitutionibus generaliter premulgatas recognitio, diſcretio, explicatio, quouſq; vis earum pertingat prout ſacræ fidei expediat, exercetur, ac figitur. Idcirco propriè dici non poteſt huiuſmodi determinationibus antiquis illis revelationibus ſummam autoritatem dari: licet eæ agnitione ſua', cęterisq; ſui muneris officijs autoritate numinis conceſſa graviſsimè atteſtentur. Cōfirmatur hoc rurſus quoniam definitiones tales non ſibi ipſis ſupernā autoritatem aſcribunt, quod nugatorium ſeorſim cēſeretur: ſed collatam olim ſecundum canonicorum bibliorū vetuſta teſtimonia ſuppoſita præ ſe ferunt: nō minus tamē erga propriæ autoritatis, quam cuiuſvis alius materiæ generales revelationes ſingillatim, ſimulque mutuò pręſtant, quod agnitionis ſuæ, functionisq; legitimę ſit: nō tā ut propriū negotium agant, q̄ ne cauſæ primæ veritatis deſint. Liceat autem claritatis afferendæ gratia parvis magna quanvis ferè incomparabilia cōponere. Ariſtarchus qum Homeri carminum cenſurā peregit, agnovit germana, diſcrevit aliena, nothia reiecit: quamvis exami

Lu.23.d. 1.Tim.3.d

su.c.12.&13.

nis

nis eius ac determinationis exploratæ dote inferior ipſo Meleſigene nõ eſſet; haud tamẽvel auctori eximij poetę, vel operib⁹ eius poematis præſtantiſsimi autoritatẽ prębuit; ſed genuinã ipſorũ exactè recognovit, & ſua quoq; quãta erat, cãdide atteſtat⁹ eſt. Diſcrimẽ tamẽ ampliſſimo intervallo antelatis ſupremis teſtimonijs vel hoc potiſsimũ eſt, qđ revelationib⁹ anteriorib⁹, ac poſteriorib⁹ determinationib⁹ eadẽ agẽtis aſſeverantisq; numinis autoritas adeſt: licet diſcretè prius recentes revelationes manifeſtarit; poſteri⁹ nõ novas ꝓtulerit; quin potius id pręſtiterit, ut circa veteres agnitio, diſtinctio, explicatio, definitio nativa, & quæ inde denuo ꝓveniret atteſtatio exereretur. Nõ eſt igitur præſtãtioris grad⁹ invidioſa collatio: verũ cõſentientis paris põderis ex autoritate numinis diſcretio exorta. Vlteri⁹ nõnulli cõferũt ſacræ ſcripturæ autoritatẽ autoritati eccleſię tãquã altero in extremo poſitæ, cui non modo poſteriores determinationes aſsignãt, ſed & apoſtolicas traditiones citra ſcripturã ab apoſtolis relictas, quas illa integras retinuit: quaſi nõ & arcanos libros pari cura, ſtudio, ſynceritate retinuerit, aut nõ eadẽ autoritas divina ubiq; in cũctis eluceat. Non enim his obijcere libet, quòd eccleſiã nõ aptè divinæ ſcripturę cõparãt, ne vel calũniari eos, vel ipſe tergiverſari videar magis verba captans, q̃ mentem attendens. Si namq; divinum verbũ dogmave ſive revelatũ, ſive ſcriptum, ſive pronuntiatum his cõponas quibus & per quos numini viſum eſt id manifeſtare: principaliori utiquẽ dignitate anteſtat divinum ſcitum legatis ipſius cõditis humanis, inferioribus: quẽadmodũ regiũ ſtatutũ, ac nuntiũ ob autorẽ regijs etiã nuntijs dignatione præcellit. Aſt illis in animo eſt autoritatis divinæ vias modos ve cõponere, ac

 ut appa-

ut apparet, volunt nō tam vim ac pōdus, quā uſum notitiæ noſtræ, inſtitutionis, ac fidei firmandæ cauſa cōferre. Attamen in hoc non æqua comparatio divinorum bibliorum cum cæteris modis fit, quòd ut ſacram ſcripturam, quam hæretici ſolam extollunt, premant, alijs elatis, ambiguitates eius cum expreſsis aliorum modorū explicationibus ac determinationibus pij q̄d indignum eſt, ſolummodo conferunt. Haud quippe ita factum oportet: immo clara perſpicuis, arduis obſcura, paria paribus componenda ſunt, ut iuſtum iudicium evadat. An dei hoſtes ſatis unquam pro dignitate divinas ſcripturas efferent, qui dum perperam extollunt, potius deprimunt? An ut veritatis adverſarios refutemus, par eſt ut aliquid vel minimum de veritate autoritateq; ſuprema arcanarum literarum deteratur? Num erit quicquam uſque adeo purum, perfectum, indetrectabile, quod iſtorum tenebriconum lues inficere, ac denigrare non aggrediatur? Nonne iſtorum nequitia ſimiliter adoritur conciliorum conſulta, ſanctorum doctorum monimenta, patrum ſentētias truncare, corrumpere, detorquere? Quid autem erit à reprehenſione tam alienum, quod non invertatur, ſi quod in eo commodi ſit, excerpas, & quòd incommodi ſpeciem ingerat, inculces, crimineris, augeas? Quamquam quid eſt incommodi canonicis in ſcripturis, quòd iure à fidelibus, à ſuis traduci debeat? Re vera nihil eſt: aliòqui culpa in deum autorē rediret, quod vel cogitatu blaſphemum eſt. Humana ignorantia, ſecordia, malitia incommoda conflat: deus verò inexhauſto illo theſauro mirabiles inſtitutioni animorum commoditates ſuppeditavit. At ſunt illic multa obſcura que in diverſos ſenſus trahi queāt. Verùm ſunt & clariſsima

riſsima plurima, media pleraque illorum lumine cõſpicua, unde ſplendor ad reſerandam intelligentiam difficilium gnavæ diligentiæ numinis ope affulgeat. Quaſi verò non & in cæteris fidei determinationibus plerumque alta profunditas, & obſcuritas comperiatur, ad quã penetrandam ſedulo ſtudio, theologicis ſubſidijs, ac dei præcipue præſidio ſit opus. Talibus auxilijs cum ancillãtium diſciplinarum ſubminiſtratione, non illotis manibus ad ſacram ſcripturam ſcrutandam accedendum eſt. Quod ſi fiat, nihil periculi, neque querelæ ſuberit. Nihilo ſecius ex adverſo dici poteſt expreſsionem determinationum in his quæ ſanctis ſcripturis non ita explicita ſint, amplius aliquid notitiæ noſtræ ac fidei conferre. 3
Tanquam verò ego determinationum fidei utilitatem detrectem, ac non potius longe lateque extulerim, expoſuerim, illuſtraverim. Sed non video, cur ob id literis divinis pręferẽdę ſint ob divinam ſaltem autoritatem par pondus aſſecutis. Atqui explicatio ex eo quod explicatur, pretium ſumit. Et ut involuta parum uſus afferunt, niſi explicentur: ita contra expoſitio ac declaratio haud magnum operepretium ſecũ offeret, niſi quę excutiuntur, dignitate prędita fuerint. Quid quod explicationis determinatio in inane ferretur, niſi excutiendum idoneum ſuppoſitum quo niteretur, haberet? Vtrunque igitur ſe mutuò iuvat, ſibique viciſsim adminiculo eſt. Pręterea non abſimilẽ fructum atq; fidei determinationes, lucida ſanctę ſcripturę loca implicitis aperiendis, & gravium enarratorum expoſitiones adducunt. Veruntamẽ hę per ſe minorem divina, illa divinam, ſed quandoque non prorſus determinatam, fidei determinationes pręfixam autoritatem minus ambiguam iugiter adipiſcuntur.

tur.

tur. Sic Thomas Aquinas ait, per ſententiam generalis ſynodi non eſſe ablatam poteſtatem ſequēti ſynodo novam editionem ſymboli faciendi, quo fidei primaria capita determinata fidelibus proponuntur credenda: non ut editio aliam quidem fidem, ſed eandem magis expoſitam contineat. Sic enim, ait, quælibet ſynodus obſervavit, ut ſequens ſynodus aliquid exponeret ſupra id quod præcedens ſynodus expoſuerat propter neceſsitatem alicuius hæreſis inſurgentis. Id que inquit ultimo determinare ad ſummum pontificem pertinere, ſicut quæq; fidei, ut à cunctis inconcuſſa fide teneantur: cuius utiq; autoritate congregatur ſynodus, ac ſententia confirmatur. Adhuc nihilominus ex oppoſito reſtat, quòd eccleſia tradente ac determinante, quæ fidei dogmata certa, qui divini libri germani ſint, fidelibus innoteſcit: illud que Auguſtini occinitur, Evangelio non crederem, niſi me autoritas eccleſię commoueret: quo cõfici exiſtimatur eccleſiæ autoritatem autoritate ſacræ ſcripturæ ſi nõ maiorem, notiorem nobis tamen eſſe, ac inſtitutioni noſtræ aptiorem, & hactenus efficaciorem quaſi ultimam reſolutionis credendi regulã, quòd ob hanc illi, nò contrà fides habeatur. Verùm enim verò tanquam panchreſton eccleſię nomen univerſam quandam utilē vim, nec ſatis diſtinctam complexum videtur hìc à nonnullis inductum, ut habeant qûm urgeantur, amplum diffugiũ, quo inſtar ſepiæ velut atramento ſic offuſo elabantur. Ruſus cauſa ſine qua quidpiam non fieret, philoſophis per accidens concurrere ducta, non per ſe nativam rei rationē formalēvocatam infert. Nemo enim actu numini crederet, niſi naturam intellectualē nact⁹ eſſēt, niſi rationis compos foret, niſi uſum eius expedita in vigilia haberet,

22. q. 1. a. 10. ad. 1.

To. 6 cõt. ep. Manic. c. 5

Su. fi. 1. c. 14. 6, 5.

beret, niſi dogmata fidei ſic noſceret, niſi ei à quopiam
Ro. 10. c. proponerentur: iuxta illud Pauli: quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autē audient ſine prædicante? Genuina tamen credendi cauſa in his ſupernæ veritatis autoritas eſt, quanquā cętera concurrentia ſupponi oportet, ut & naturā noſtrā, quā omniū autor non tollit, ſed perficit. Inſuper quid eccleſia ſit, ſuperius latè
Su. c. 9. diſtinximus, prout autē hîc præcipuè uſui eſt, eius auto-
Su. c. 13. ritas, quatenus aliquod fidei dogma neceſſariò credendum communi conſenſione determinat, ſumi debet,
Su. c. 12. cui vi par eſt iudicialis aſſertio pontificia ſimiliter decernens. Namque alia non ita decreta, velut lectiones ſanctorum, cæterę que eccleſiaſticæ hiſtoriæ ab illis ut probabiles admiſſæ, atque in eccleſia verſatæ: probabilitatem tantùm aſſequuntur. Quare nil oppoſitas partes iuvat, quòd eccleſia feratur antiquior ſacra ſcriptura. Nā præter quā ꝗ fidelium eccleſia exordium cœpit à dei ſuperna doctrina ſupernaturalia fidei dogmata pandente poſtmodū in arcanas literas relata: quod agitur, ex proprijs, non extrinſecis expendendum eſt. Proprium autē munus determinationis eccleſiæ cum pontificia definitione eſt ſuperam numinis doctrinā ſive canonicis ſcripturis mandatam, ſive aliter à dei nuntijs ſine ſcripto generaliter editam retentam cuſtodire, à diverſis ſecernere, atque ita diſcretæ atteſtari, & implicitam exponere, ac explicādo determinare. Omiſsis verò explicatorijs determinationibus quibus fide tenēdum quidpiam de novo quadam tenus decernitur circa ſingula quęque dogmata: reliqua munia utiliſsimè quidē erga omnes divinas literas exercētur, ſed in illis pręſertim neceſſariò exeruntur quæ aliquando in dubitationem venerunt.

ut con-

ut conſervatæ quaſi ſacræ agnitę à non ſacris diſcretę ecclesiaſtica conteſtatione conſient, pijs fide tenendę, non abſimili ſanctæ ſcripturę quo uſque tendatur, atque ſinguli cuiuſque dogmatis expreſsione determinata. Non eſt autem dubitatum inter catholicos unquam, præter vi. ſu. li. 2. c, 1. 2. quam in veteri teſtamento de libris Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtico, Baruch, Machabæorum, in novo de epiſtola ad Hebræos, ſecunda Petri, Iacobi, ſecunda, tertiaque Ioannis, Iudæ, Apocalyſi: in veteri rurſus de Vi. ſu. li. 2. c. 3. portionibus pericopes Eſther, ac Danielis ubi canticum trium puerorum inſeritur, & hiſtoria Suſannæ, ac Belis apponitur: & in novo de calce evangelij Marci, de angelo Servatorem confortante apud Lucam, de hiſtoria fœminæ in adulterio deprehenſæ penes Ioannis evangeliũ Lu. 22. e inſcriptum. De his etiam poſt ſynodicas determinationes ambigi non licet, uti nec de vulgata Latina traductione, quin authentica ſit: etſi per hoc negatum nõ eſt, quin ſint prototypa ſacroſancta. Porrò cætera bibliorũ ſemper extra omnem ambiguitatem fuere: talia que iugiter eccleſię catholicę conſenſus recognovit: ſed & preterea innumeris exemplaribus tranſcripta, per omnes linguas idiomataque transfuſa, cunctorum mortalium manus pervagata, nullo non ſęculo, locoque celebria, hiſtorijs, ac pleriſque ſcriptoribus deſignata, quotidiana lectione, auſcultationeque percepta, publica totius orbis fama, cognitioneque tum exterorum tum noſtrorum, evidenti à principio uſque notitia, & in dubia ſuccedentium relatione ad noſtram notionem cum alijs perlata ſunt: in quibus & illa continentur, quibus aſſertorię põtificię definitionis, & conſenſus eccleſię decernentis autoritas aſtruitur. In ijs agnoſcendis, conteſtandisque huiuſcemodi

Margin notes: Lu. 22. e (beside "fœminæ"); Io 8. a. (beside "evangeliũ"); Cõcil. trid ſeſ. 4. c. 1. 2 (beside "determinationes … traductione"); Lu. 22. d. (beside "põtificię"); 1. Tim. 3. d (beside "autoritas").

iuſcemodi autoritatis officium confirmationem eximiā adiungit, ut humano celſius teſtimonium ſubit, divinū que nimirum, dignius exerit. Simul tamen adeſt exploratiſsimum humanum teſtimonium confectum è multiplicatis ſuccedentibusq; teſtificationibus evidēter notis proximo cuique, indubitataq; per ſeriem relatione: quod ita noſcitur, evidenter eſſe creditu dignum; credique evenit ſicut & id quod teſtatur, exactiſsima humana fide acquiſita vocata itidem in ſumma ut per ſingulos gradus ſubminiſtrante: nempe ut credatur ab exiſtimatis dei nuntijs ſacram eam ſcripturam proditā fuiſſe, veluti dei oraculum; & hanc ipſam eſſe quæ ad nos uſque in dubiè devenit. Vt autem per exteros fide dignos, ita imo multo potius per fideles, amplius que per totam eccleſiam ſuperna magis curantē tale teſtimonium ferri poteſt, atque adeo unā fertur. Nec enim humana facultas amittitur, quod præterea divini teſtimonij autoritas contingatur. Cæterum cōfuſionem parit indiſtinctum eccleſiæ nomen diſtinctas functiones non ſecernentibus. Huiuſmodi teſtimonium cum ſua quæſita fide viam aperit, ut ita expreſsè propoſitis explicitè credere actu infuſæ fidei valeamus: nec modò ad id ſat eſt velut in dictis, ſed etiam neceſſariò intervenit, ubi potiſsimum propoſitio credendorum non aliter animis admoveri poteſt. Sumatur conſenſus eccleſiæ determinatio quavis, uti pontificiæ finitionis aſſertio celſitudinem divini teſtimonij contingens, veluti quòd Spiritus ſanct' ex Patre filioq; velut uno principio unica ſpiratione procedat: ut id tanquam ita determinatum ſacra fide credamus, oportet prænoſſe à pontificio iudicio, eccleſiæ ve conſenſione determinationem prodijſſe, illaq; id ipſum

Vi ſu. li. 1. 13.

li. 6. de ſū. trin. & ſid. cath.

Tt dogma

dogma determinatum eſſe. Quod quibus præſenti notitia evidens non fuit, fide digno aliorum hominum teſtimonio innoteſcit, & humana fide rectè parta perceptum certò creditur: idque ſatis eſt, nec ad hoc eſt neceſſe ut alia pontificia vel eccleſiaſtica determinatio divini teſtimonij vim habens præviam aprehenſionem quaſi fidei dogma decernat. Aliôqui proceſſus infinitus abſq; debito exitu daretur: quare poti' in primo gradu ſiſtẽdũ eſt. Sed inquies, ita divini ordinis fides, qua fideles dogmati ſuperno credũt, in humanã, quãtumvis fideliũ in eccleſia manentium teſtificationem, perceptionem, fidẽ velut in ultimam credendi cauſam reducitur. Minimè gentium: quin immo ſuprema, primaria, genuina, & ut ita dicã, formalis cauſa credendi ſupernaturalia dogmata divinum teſtimonium ſeu primæ veritatis autoritas eſt nativam conditæ mentis vim excedens; ſicuti & fidei infuſę deus princeps cauſa eſt: ob quam fideles illa potiſſimè ac propriè credũt. Fides autem acquiſita, humanaque apprehẽſio, ſicut ipſa hominis mortalis natura ſubminiſtrat, ſervit, ac viam præſtruit numinis ac ſupernæ fidei cõſummationi, qua myſteria creatum intellectum vincentia ſublimiter actu credãtur, cui faſtigio fides humana non ſufficit, quamlibet indubia certaque, velut qua olim Romani nimia potentia floruiſſe ob teſtimoniorum conſtantiam incunctanter creditur. Non idcirco tamen ſuperæ fidei arcãna quævis fideles credant ob illa præſtitutę vię quaſi ſubſtramenta, tanquam ob cauſas celſè credẽdi abſolutas: ſed veluti conditiones requiſitas, ac humanæ naturę coherẽtes, prout neceſſariò ſubſtrata ſupponi, ac ſubijci debet; per quas myſteria propoſita percipiuntur, unde ad ſummæ fidei actum veniatur: ſine

Su. lib. 1. c. 14
Sup. c. 5.
Sup. co.
Sup. li. 1. c. 13. 9. 1 45

Sco'ns 3. Sent. d. 23 q. 11. Duran. d. 24. q. 1. a. 1 d. 25. q. 3. Gabr. d. 23 q. 2. a. 1. & 2.

ſine quibus ſanè progreſſus in ulteriora, & aditus in divina non pateret. Huc reduci mens ſubtilis ingenij, & ſectatorum eius ſi candidè advertatur, apparet. Iam adverſos circulo incurſantes non averſi Parthorum inſtar, obliquève petamus: ſed conferamus pedem, & ut aiunt, manus rectà conſeramus: quod fiet exceptis ſciſcitationibus, ac reſponſionibus ex ordine ſic redditis. Cur credis dogmata fidei per eccleſiam determinata? Quia eccleſia catholica ea decrevit. Cur credis eccleſiæ decernenti? Quòd ſit columna & firmamentum veritatis. Quare id credis? Quoniam axioma eſt ſacris in literis in aſſertum. Cur credis canonicis libris aſſeverata? Quia ea dei ſuperna generalis doctrina eſt. Quid ita credis? Quoniam nuntij dei legatione ſignis, ac miraculis, ꝓprijs numinis indicijs comprobata id ita divino teſtimonio confirmarunt. Vnde id pręter arcana biblia noſti, ac tibi ſingillatim celſa fidei dogmata etiã alibi definita innotuerunt? Explorata plurimorum conſtanter atteſtantium relatione hinc inde notitia evidenti fulta, cui aſſentiri indubiè valeas, qualis maximè ſynceris teſtibus adeſt, ac proin fideli cœtui teſtãti virtute pręſigni, cui præter ſupremam autoritatem in his quę proponat, etiam humàna fides certa queat, ac debeat haberi. Num ea humana notities, aſſenſio, fides cauſa credendi ſuperna dogmata divinę religionis eſt? Propria & germana cauſa deus prima veritas eſt myſteria ſua revelatione manifeſtans, ac fidei divini ordinis habitũ infundens, quo illa ut oportet, credantur. Reliquæ velut conditiones ex parte humanæ naturæ ſubiecta ſe tenẽt, & cum ea exiguntur, & hactenus commouens poſſunt dici cauſa, ſine qua non magis quiſquam ad ſuperum fidei actum deve-

1. Timo. 3. d.

deveniret, quàm ſi non mentis compos eſſet. Nonne ita divina fides humano fundamento nititur? Princeps fundamentum & culmen verax numen eſt: humanum tali fide dignum teſtimonium cum cæteris cõditionibus & humana natura ſuppoſita velut adiacens callem ſternit, iter, & ingreſsũ parat, uti deinde actus cœleſtis fidei autore deo exeitatur. An non ita poſthabitæ eccleſię dignitati derogatur? Immo nativa eius dignitas aſſeritur, quę modeſtiſsimè ſub deo primario fonte fontem autoritatis ſuæ præcipuum ſacram ſcripturã agnoſcit: ſub cuius regula, ut pontificis definitio, ſic cõſenſus eccleſiæ in ordine & gradu ſuo ſubordinata æthereæ dogmata fidei determinare valet, in noſtrã notitiam quemadmodum deductum eſt, deferenda. Hæc doctrina eſt, quam in ſancto catholicæ matris eccleſiæ gremio didici, quam in ipſum ut emendetur, grataque ſit verè, acceptaque, refundo. Equidem in omni ſapientiæ in primis divinæ parte tractanda ingenuam ſemper modeſtiam maximè probavi ab addicta ſervitute æque ac audacia proiecta concedentem in veræ virtutis medium, ubi ſyncera libertas eſt: quam dum extrema vitia falſò mentiuntur, latẽtius imponunt, aut retecta ut vitentur, ſtultos in contraria pellunt. Quidam ne ſervili timore preſsi videantur, nihil non tentant, ambigunt, & ſub ſuam cenſuram revocant: atque aliquo levi ſucceſſu elati, philautia inconſultè proſilientes facilè in principitia labuntur. Alij ut id periculum fugiant, multa diſsimulant, plura ſimulant, cuncta pravidè, ad gratiamque agunt: dumque ſibi cautam providentiam eſſe perſuadent, formidine oppreſsi ſive incurrẽdi damni, ſive commodi, aut honoris amittendi palpum obtrudentes blandiuntur, adulantur & hy-

Ca. lib. de autor. papæ & cõcil. c. 13

Peroratio.

& hypocriſis perſonam cum iniuria gravi veritatis accipiunt. Adverſus hæc Servator admonet ſectatores ſuos
Mat.10.b. prudentes quidem, ſicut ſerpentes, ſimplices tamen in columbarum modum eſſe debere: quòd in ſuperna diſciplina pandenda potiſsimè irreprehenſum tempera-
Iaco.3.d. mentum adhiberi oporteat. De hac Iacobus apoſtolus mirificè ſenſit inquiens: Quæ autem de ſurſum eſt ſapientia, primùm quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione, ſive hypocriſis expers. Chriſtiana namque veræ religionis doctrina non dignatur erroris ſubdoli victoriam vena li eloquenaiæ petitam: immo generoſam certa veritate
Iob. 42.b. 13.b. conſtantem ſibi proprio iure vindicat; gnara dicti à Iob probato numini adverſus dei aſſentatores: Ipſe vos arguet, quoniam in abſcondito faciem eius accipitis. Id eò adductum eſt, ut indicemus, nō libidine nos animi, qui tacere quoad liceat, requietius ſaltem ducimus: verùm ſacra cauſa impellente profundas eius difficultates verſaſſe: quò nimirum præceptum principis apoſtolorum impleremus amplius fidelium inſtitutores obſtringens,
1.Pe.3.c. ubi ait: Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationē de ea quæ in vobis eſt ſpe, & fide. Atque utinam alios uberioribus opibus inſtructos qui ad amuſsim cuncta explicaſſent, audire cōtingeret: libenter enim & gratè ipſorū laboribus frueremur. Nunc verò argumentum vix alijs tactum orſi, ut quod in ſtudio ſupremæ ſapientiæ ſacræque ipſius ſcripturæ profecimus, ei debitum elucidandę
Eccli.14.c referremus: partem hanc tractationis integritate flagitante adiunximus ab alijs ſparſim ventilatam, quam

collectis

collectis undique ſeminibus, non inde tantùm crutis in reſolutum compendium redigere opus non parvi ſudoris fuit. Id ſupervacuis non oneravimus, nec tamen propria ſcrutatione digna ſilentio prætermiſimus. Nempe quidpiam non aſſequi nos fateri æquius credimus, quā inſcitiam occulentes omittere quod exquiſitione dignum ſit, ſi nō à nobis, at ab alijs expediendum. Si quid autem ob humanam imbecillitatem deſit, catholici, eruditi quibus ſedulò miniſtramus, cādidè perficiant: certè ſyncero animo quod valuimus, præſtitimus; deo fiſi haud quire nos periculoſè deerrare, qui recta doceri parati iugiter ſumus.

LAVS DEO.

Pſ. 118. Pſ. 92.

Mirabilia teſtimonia tua: teſtimonia tua credibilia facta ſūt nimis:
Adhæſi teſtimonijs tuis Domine, noli me confundere.
Hæreditate acquiſivi teſtimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei ſunt.
Beati, qui ſcrutātur teſtimonia eius, in toto corde exquirūt eū.

Candido & ſtudioſo lectori. S.

QVæſo te benevole lector, ut gratè ſuſcipiens hoc opus tribus abſolutum libris iuxta proœmium, finem que cætera loco auctarij, quibus tempus defuit, prope diem accepturus, ſi hæc tibi accepta indicaveris: ne pigeat parum operæ interim inſumere in emaculando codice tuo, in quo nos tuo commodo ſervientes multum laboris, ac temporis, & ſumtus impendimus.

Folij cuiuſque paginam priorem a, b poſteriorem notat. In præpoſitorum quatuor folioru ultimo lin. 32. lege Iſraelitarum non Iſraelditarum, quod & in non multis e[illegible]plis irrepſit. b.li. 10. quomodo. fol. 1. a.li. 27. implorari li. 30. primò Alicubi [illegible] accentus particulis deſuut, ac talia leviuſcula incidũt, quæ operarum effrenis [illegible] corriger non ſinit. b.li. 1. myſteriorum fol. 2. a.li. 2. emendandum li. 17. 1 b. [illegible]tionis b.li. 4. nonnunquam lege pro non nunquam diſſecta particula in duas, [illegible] coagmentatorum ruſticas ſæpe delinquit, ut contrà unam diſſecans. li. 19. probabilia li. 31. ibi quod habeat, lege quod non habeat iuxta exemplar originale. f. 3. a. li. 24. interno margine non P vin, ſed prin pro principio lege. b.li. 24. non aliud, ſed a[illegible] patrio lege, quaſi ullius. li. 17. int citatio reijciatur ad li 29. ut ſæpe ſimile advertendũ. f. 4. b. li. 2 defluxus f 5. a. l. 1. pro duobus punctis: ſit unum. in fine, qualia facile lector eruditus emendat. l. 6. pro qua, repone quæ quarto caſu referẽte corpora, quod ut erat in originali, ſæpe monitus refractarius Sequanus nunquã correxit. ad. l 9. int. pro lib. 3. repone. 2. li 22. poſtquam b. l. 2. error l. 26. repetitæ mox, ictùm li. 28. veiuti mox, inſpectivam f. 6. a. l. 3. in deo mox, eorum mox, fuerunt, l. 4. tamen li. 18. adſit, b. li. 17, mentes f. 7. a. l. 20 cognita b l. 4 exteræ l 8. 9. exteriorum l. 10 prone ac repone. l. 22. diſcernens li. 23. exteriorum l. 25. planè l. 29 deinde f. 8. a. li. 2. deniq; li 56. communi At è regione in extero margine imaginativa li 15 cũmunis l. 23. redhibita b. in titulo LIB. I. li. 25. apes fol. 9. l 26. ſoliditate f. 10 li 15, memoriæ, inſtar l. 19. ibi memoramur, repone, ut erat, memoramus, quo verbo pro revocare in memoriã interdum uſus in Pænulo Plautus habetur, licet pro narrare in uſu frequenti ſit: nam D. Hieronymo, Auguſtinoque uſurpatum deponens, uti proprium pro exerere memoriã apud claſsicos Latinæ linguæ auctores vix inventum, ob explicandam proprietatẽ naturalem tantùm aſciſcendum eſt. f. 12. b. l. 10 in repone pro id f 12. a. l. 31. occurrerat. f. 16. a l. 10. 11. cognitionis l. 22. è quovis f. 19. b. l. 20. præter f. 24 b. l. 7 ibi quæ loco eius quod deeſt, repone qua mens in ſe id Mox pro eſſe ſic eſſe f. 28 b. l. 11. C. 6. f. 30. a. ad l. 12. int. exple Satur. li 2. ſi. vbi verba Hippocratis referuntur. f. 32 a. l. 2 haberi f. 39. a. l 11. patefacit, pro quo patefit perperam in nonnullis irrepſit. f 40. b. li. 13. hypoſtaſeon f. 49. b. l 12. muneris f. 54. a. l. 12 expliciti fo. 56. li 4 ſibilo Alluditur ad omiſſum locum 3. Re. 19. c. f. 58. b. l. 10. Eccleſiaſticus f. 59. a. li. 13. ait fo. 64. a l. 20. pro dicunt repone ducunt. f. 69. b. l. 5. ſacrorum cantorum f. 70. a. l. 8. Lamuelis l. 14. conſeſſui f 71. b. l. 4. corruptionibus f. 73. b. l. 10. Chriſtianos f. 76. a. li. 13. apoſtolo li. 15. dilectionis f. 86. a. l. 16. idiotiſmo f. 77. a. li. 15. creavit dij cælos, & terrã: l. 29. 30. dominator Iehovah f. 90. b. li. 22. inexcuſabiles f. 92. b. l. 6. rituum f. 97. a. l. 1. unguem unquam f. 100. b. 30. 31. iudicari f. 102. a. l. 29. exempli f. 103. b. l. 19. ſubdifſiſus f. 105. a. l. 17. det b. li. 26. aſcriptum Quod in nonnullis imminutum eſt. f. 107. b. l. 28. accipi f. 110. a. l. 16., repetuntur, b. l. 5. ducis f. 111. b. li. 21. Agag rege. fo. 114. a. li. 20. pellium b. 17. per turbationem

Lib. 3. f. 1. b. 2. ſicuti f. 4. b. li. 3. pro hoc ce coniung hocce ad aliam cacophoniam vitandam, ut eſt apud Virgilium, Hocce erat alma parens. f. 6. b. li. 7. refutare fol. 9. a. li. 27. pro tamen lege tantum, ut in originali habetur. f. 1[illegible] b. li. 20. inſuper, f. 28. a. li. 9. diſcedenti f. 31, b. l. 26. immutabili li. 19. in dubitationem f. 34. a. li. 28. Talis f. 40. b. li. 21. gravi f. 48. b. l. 2. fiet li. 3. ſuccedanea uſque adeò f. 55. a. l. 7. autoritate li. 15. fides li. 17. fidei fo. 58. a. li. 1. iudicialis li. 5. ſumeris li. 12. inveniri f. 59. b. li. 18. doctrina fol. 61. b. l. 15. ob fol. 69. b. li. 10. diſſervimus fol. 72. b. li. 1. pro quaſi repone tanquam.

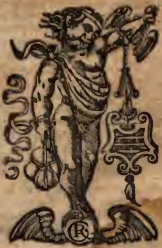
Cætera facilè perpendens quivis emendabit.

Regeſtum literarum.

¶ A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R.
S. T. V. X. Y. Z.
a. b. c. d e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q.
Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. KK. Ll. Mm. Nn.
Oo. Pp. Qq. Rr. Sſ. Tt.

Omnes ſunt quadruplices.

Ingenium volitat, paupertas deprimit alas.

PINTIAE

Excudebat Didacus Fernandius Cordubenſis typographus regius. Anno Chriſti.

CIↃ IↃ XCV.

1-1-1

Digitized by Google

Digitized by Google